

J. S. Utterton

**SANCTI BERNARDI
OPERA GENUINA.**

EX TYPIS L. GAUTHIER, VESONTIONE.

SANCTI
BERNARDI,

ABBATIS PRIMI CLAREVALLENSIS,

OPERA GENUINA,

JUXTA EDITIONEM MONACHORUM SANCTI BENEDICTI.

TOMUS SECUNDUS,

COMPLECTENS

VI OPUSCULA, ET SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS.

PARISIIS,

APUD GAUTHIER FRATREM ET SOC., BIBLIOPOLAS,

In viâ Haute-Feuille, n° 22.

ET VESONTIONE APUD EOSDEM.

—
1856.

LIBRA

DEC 12 1972

UNIVERSITY OF

BX
890
B4
1836
t.2

SANCTI
BERNARDI ABBATIS

CLARÆVALLENSIS

OPUSCULA.

LIBER SEU TRACTATUS

DE DILIGENDO DEO.

PREFATIO.

Viro illustri domino Haimericò, ecclesiæ Romanæ diacono cardinali, et cancellario, Bernardus abbas dictus de Clara-valle, Domino vivere, et in Domino mori,

ORATIONES a me, et non quæstiones poscere solebatis : et quidem ego ad neutrum idoneum me esse confido. Verum illud indicit professio, etsi non ita conversatio : ad hoc vero (ut verum fatear) ea mihi decesse video, quæ maxime necessaria viderentur, diligentiam et ingenium. Placet tamen, fateor, quod pro carnalibus spiritualia repetitis, si sane apud locupletiores id facere libuisset. Quia vero doctis et indoctis pariter in istiusmodi excusandi mos est ; nec facile scitur, quæ vere ex imperitia, quæve ex verecundia excusatio prodeat, si non injuncti operis obedientia probat : accipite de mea paupertate quod habeo, ne tacendo philosophus puter. Nec tamen ad omnia spondeo me responsurum. Ad id solum quod DE DILIGENDO DEO quæritis, respondebo quod ipse dabit. Hoc enim et sapit dulcius, et tractatur securius, et auditur utilius. Reliqua diligentioribus reservate.

CAPUT I.

Quare, et quomodo diligendus sit Deus.

1. VULTIS ergo a me audire, quare, et quomodo diligendus sit Deus? Et ego :

2.

CAUSA diligendi Deum, Deus est : modus, sine modo diligere. Est-ne hoc satis? Fortassis utique, sed sapienti. Cæterum si et insipientibus debitor sum ; ubi sat est dictum sapienti, etiam illis gerendus mos est. Itaque propter tardiores idem profusius, quam profundius repetere non gravabor. Ob duplicem ergo causam Deum dixerim propter seipsum diligendum : sive quia nihil justius, sive quia nil fructuosius diligere potest. Duplicem siquidem parit sensum, cum quæritur de Deo, cur diligendus sit. Dubitari namque potest quid potissimum dubitetur : utrumnam, quo suo merito Deus, aut certe quo nostro sit commodo diligendus. Sane ad utrumque idem responderim ; non plane aliam mihi dignam occurrere causam diligendi ipsum, præter ipsum. Et prius de merito videamus. Multum quippe meruit de nobis, qui et immeritis dedit seipsum nobis. Quid enim melius seipso poterat dare vel ipse? Ergo si Dei meritum quæritur, cum ipsum diligendi causa quæritur, illud est præcipuum : quia ipse prior dilexit nos. Dignus plane qui redametur, præsertim si advertatur, quis, quos, quantumque amaverit. Quis enim? nonne is cui omnis spiritus confitetur : *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non egesset?* Et vera hujus caritatis majestatis, quippe non quærentis quæ sua

4

sunt. Quibus autem tanta puritas exhibetur? *Cum adhuc*, inquit, *inimici essemus, reconciliati sumus Deo*. Dilexit ergo Deus, et gratis, et inimicos. Sed quantum? Quantum dicit Johannes: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium unigenitum daret*. Et Paulus: *Qui proprio, ait, filio non pepercit, sed pro nobis tradidit illum*. Ipse quoque Filius pro se: *Majorem*, inquit, *caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Sic meruit justus ab impiis, summus ab infimis, ab infirmis omnipotens. Sed dicit aliquis: Ita quidem ab hominibus: sed ab Angelis non ita. Verum est, quia necesse non fuit. Cæterum qui hominibus subvenit in tali necessitate, servavit Angelos a tali necessitate: et qui homines diligendo, tales fecit, ne tales remaneret; ipse æque diligendo dedit et Angelis, ne tales fierent.

CAPUT II.

Deus quantopere ab homine mereatur amari, ob bona tum corporis, tum animæ. Quomodo ea agnoscenda, et habenda citra dominantis injuriam.

2. QUIBUS hæc palam sunt, palam arbitror esse et cur Deus diligendus sit: hoc est, unde diligere meruerit. Quod si infideles hæc latent, Deo tamen in promptu est ingratos confundere super innumeris beneficiis suis, humano nimirum et usui præstitis, et sensui manifestis. Nempe quis alius administrat cibum omni vescenti, cernenti lucem, spiranti flatum? Sed stultum est velle modo enumerare; quæ innumera esse non longe ante præfatus sum: satis est ad exemplum præcipua protulisse, panem, solem, et aerem. Præcipua dico, non quia excellentiora, sed quia necessariora; sunt quippe corporis. Quærat enim homo eminentiora bona sua in ea parte sui, qua præeminet sibi, hoc est in anima, quæ sunt dignitas; scientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico: in quo ei nimirum datum est cæteris non solum præeminere, sed et præsidere animantibus. Scientiam vero, qua eandem in se dignitatem agnoscat, non a se tamen. Porro virtutem, qua subinde ipsum a

quo est, et inquirat non segniter, et teneat fortiter cum invenerit.

3. Itaque geminum unumquodque trium horum apparet. Dignitatem siquidem demonstrat humanam non solum naturæ prærogativa, sed et potentia dominatus: quod terror hominibus super cuncta animantia terræ imminere decernitur. Scientia quoque duplex erit, si hanc ipsam dignitatem, vel aliud quodque bonum in nobis, et nobis inesse, et a nobis non esse noverimus. Porro virtus et ipsa æque bifaria cognoscetur, si auctorem consequenter inquirimus, inventoque inseparabiliter inhæremus. Dignitas ergo sine scientia non prodest: illa vero etiam obest, si virtus defuerit: quod utrumque ratio declarat subjecta. Habere enim quod habere te nescias, quam gloriam habet? Porro nosse quod habeas, sed quia a te non habeas ignorare, habet gloriam, sed non apud Deum. Apud se autem glorianti dicitur ab Apostolo: *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Non ait simpliciter, *Quid gloriaris?* sed addit, *quasi non acceperis*: ut asserat reprehensibilem, non qui in habitis, sed qui tanquam in non acceptis gloriatur. Merito vana gloria nuncupatur hujusmodi, veritatis nimirum solido carens fundamento. Veram enim gloriam ab hac ita discernit: *Qui gloriatur*, ait, *in Domino gloriatur*: hoc est, in veritate. Veritas quippe Dominus est.

4. Utrumque ergo scias necesse est, et quid sis, et quod a teipso non sis: ne aut omnino videlicet non gloriaris, aut inaniter gloriaris. Denique *si non cognoveris*, inquit, *teipsam, egredere post greges sodalium tuorum*. Revera ita fit. Homo factus in honore, cum honorem ipsum non intelligit, talis suæ ignorantiae merito comparatur pecoribus, velut quibusdam præsentis suæ corruptionis et mortalitatis consortibus. Fit igitur ut sese non agnoscendo egregia rationis munere creatura, irrationabilium gregibus aggregari incipiat, dum ignara propriæ gloriæ, quæ ab intus est, conformanda

oris rebus sensibilibus, sua ipsius curiositate abduçitur: efficiturque una de cæteris, quod se præ cæteris nihil accepisse intelligat. Itaque valde cavenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis forte sentimus: sed non minus, immo et plus illa, qua plus nobis tribuimus. Quod fit, si bonum quodcumque in nobis esse, et a nobis, decepti putemus. At vero super utramque ignorantiam declinanda et execranda illa præsumptio est, qua sciens et prudens forte audeas de bonis non tuis tuam quærere gloriam: et quod certus es a te tibi non esse, inde tamen alterius rapere non verearis honorem. Prior equidem ignorantia gloriam non habet: posterior vero habet quidem, sed non apud Deum. Cæterum hoc tertium malum, quod jam scienter committitur, usurpat et contra Deum. In tantum denique ignorantia illa posteriori hæc arrogantia gravior atque periculosior apparet, quo per illam quidem Deus nescitur, per istam et contemnitur: in tantum et priori deterior ac detestabilior, ut cum per illam pecoribus, per istam et dæmonibus sociemur. Est quippe superbia, et dilectum maximum, uti datis tamquam innatis; et in acceptis beneficiis gloriam usurpare benefici.

5. Quamobrem cum duabus istis, dignitate atque scientia, opus est et virtute, quæ utriusque fructus est, per quam ille inquiritur ac tenetur, qui omnium auctor et dator merito glorificetur de omnibus. Alioquin sciens et non faciens digna, multis vapulabit. Quare? utique quia noluit intelligere ut bene ageret: magis autem iniquitatem meditatus est in cubili suo, dum de bonis, quæ a se non esse ex scientiæ dono certissime comperit, boni Domini gloriam servus impius captare sibi, immo et raptare molitur. Liquet igitur et absque scientia dignitatem esse omnino inutilem, et scientiam absque virtute damnabilem. Verum homo virtutis, cui nec damnosa scientia, nec infructuosa dignitas manet, clamat Deo et ingenue confitetur: *Non nobis, inquiring,*

Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hoc est, Nil nobis, o Domine, de scientia, nil nobis de dignitate tribuimus: sed tuo totum, a quo totum est, nomini deputamus.

6. Cæterum pene a proposito longe nimis digressi sumus, dum demonstrare satagimus, eos quoque qui Christum nesciunt, satis per legem naturalem ex perceptis bonis corporis animæque moneri, quatenus Deum propter Deum et ipsi diligere debeant. Nam ut breviter, quæ super hoc dicta sunt, iterentur: quis vel infidelis ignoret, suo corpori non ab alio in hac mortali vita supradicta illa necessaria ministrari, unde videlicet subsistat, unde videat, unde spiret, quam ab illo, qui dat escam omni carni; qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos? Quis item vel impius putet alium ejus, quæ in anima splendet, humanæ dignitatis auctorem, præter illum ipsum, qui in Genesi loquitur: *Faciam hominem ad imaginem et similitudinem nostram?* Quis alium scientiæ largitorem existimet, nisi æque ipsum, qui docet hominem scientiam? Quis rursus munus sibi aliunde virtutis aut putet datum, aut speret dandum, quam de manu itidem Domini virtutum? Meretur ergo amari propter seipsum Deus, et ab infideli: qui etsi nesciat Christum, scit tamen seipsum. Proinde inexcusabilis est omnis etiam infidelis, si non diligit Dominum Deum suum ex toto corde, tota anima, tota virtute sua. Clamat nempe intus ei innata, et non ignorata rationi justitia, quia ex toto se illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Verum difficile, immo impossibile est, suis scilicet quempiam, liberive arbitrii viribus semel accepta a Deo, ad Dei ex toto convertere voluntatem; et non magis ad propriam retorquere, eaque sibi tamquam propria retinere, sicut scriptum est: *Omnes quæ sua sunt quærunt; et item, Proni sunt sensus et cogitationes hominis in malum.*

CAPUT III.

Christiani quantos habeant stimulos amandi Deum præ infidelibus.

7. CONTRA quod plane fideles norunt, quam omnino necessarium habeant Jesum, et hunc crucifixum: dum admirantes et amplexantes supereminentem scientiæ caritatem in ipso, id vel tantillum quod sunt, in tantæ dilectionis et dignationis vicem non rependere confunduntur. Facile proinde plus diligunt, qui se amplius dilectos intelligunt: cui autem minus, donatum est, minus diligit. Judæus sane, sive paganus, nequaquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Ecclesia experitur, quæ ait: *Vulnerata caritate ego sum; et rursum, Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo.* Cernit regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua; cernit Unicum Patris, crucem sibi bajulantem; cernit cæsum et consputum Dominum majestatis; cernit auctorem vitæ et gloriæ confixum clavis, percussum lancea, opprobriis saturatum, tandem illam dilectam animam suam ponere pro amicis suis. Cernit hæc, et suam magis ipsius animam gladius amoris transverberat, et dicit: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo.* Hæc sunt quippe mala punica, quæ in hortum introducta dilecti sponsa carpit ex ligno vitæ, a cœlesti pane proprium mutuata saporem, colorem a sanguine Christi. Videt deinde mortem mortuam, et mortis auctorem triumphatum. Videt de inferis ad terras, de terris ad superiores captivam duci captivitatem, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, et infernorum. Advertit terram, quæ spinas et tribulos sub antiquo maledicto produxerat, ad novæ benedictionis gratiam innovatam refloruisse. Et in his omnibus, illius recordata versiculi, *Et refloruit caro mea, et ex voluntate mea confitebor ei*; passionis malis, quæ de arbore tulerat crucis, cupit vigere, et de floribus resurrectionis, quorum præsertim fragrantia sponsum ad se crebrius revisendam invitet.

8. Denique ait: *Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus; lectulus noster floridus.* Quæ lectulum monstrat, satis quid desideret aperit: et cum floridum nuntiat, satis indicat, unde quod desiderat obtinere præsumat. Non enim de suis meritis, sed de floribus agri, cui benedixit Deus. Delectatur floribus Christus, qui in Nazareth et concipi voluit, et nutrir. Gaudet sponsus cœlestis talibus odoramentis, et cordis thalamum frequenter libenterque ingreditur, quod istiusmodi refertum fructibus, floribusque respersum invenerit. Ubi suæ videlicet aut passionis gratiam, aut resurrectionis gloriam sedula inspicit cogitatione versari, ibi profecto adest sedulus, adest libens. Monumenta siquidem Passionis, fructus agnosce quasi anni præteriti, omnium utique retro temporum sub peccati mortisque imperio decursorum, tandem in plenitudine temporis apparentes. Porro autem Resurrectionis insignia, novos adverte flores sequentis temporis, in novam sub gratia revirescentis ætatem, quorum fructum generalis futura resurrectio in fine parturiet sine fine mansurum. *Jam, inquit, hiems transiit, imber abiit et recessit, flores apparuerunt in terra nostra: æstivum tempus advenisse cum illo significans, qui de mortis gelu in vernalem quamdam novæ vitæ temperiem resolutus, Ecce, ait, nova facio omnia: cujus caro seminata est in morte, refloruit in resurrectione: ad cujus mox odorem in campo convallis nostræ revirescunt arida, recalescunt frigida, mortua reviviscunt.*

9. Horum ergo novitate florum ac fructuum, et pulcritudine agri suavissimum spirantis odorem, ipse quoque Pater in Filio innovante omnia delectatur, ita ut dicat: *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Bene pleni, de cujus plenitudine omnes accepimus. Sponsa tamen familiaris ex eo sibi, cum vult, flores legit, et carpit poma, quibus propriæ adspersat intima conscientiæ, et intranti sponso cordis lectulus suave redolet. Oportet enim nos, si crebrum volumus habere hospitem Christum, corda nos-

tra semper habere munitá fidelibus testimoniiis, tam de misericordia scilicet morientis, quam de potentia resurgentis; quomodo David aiebat: *Duo hæc audivi, quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia.* Siquidem utriusque rei testimonia credibilia facta sunt nimis; Christo utique moriente propter delicta nostra, et resurgente propter justificationem nostram, et ascendente ad protectionem nostram, et mittente Spiritum ad consolationem nostram, et quandoque redituro ad consummationem nostram. Nempe in morte misericordiam, potentiam in resurrectione, utramque in singulis exhibuit reliquorum.

10. Hæc mala, hi flores, quibus sponsa se interim stipari postulat et fulciri, credo sentiens facile vim in se amoris posse tepescere et languescere quodammodo, si non talibus jugiter foveatur incentivis, donec introducta quandoque in cubiculum, diu cupitis excipiatur amplexibus, et dicat: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexata est me.* Sentiet quippe tunc et probabit universa dilectionis testimonia, quæ in priori adventu, tamquam de sinistra dilecti, acceperat, præ multitudine dulcedinis amplexantis dexteræ contemnenda, et omnino jam quasi subtus habenda. Sentiet quod audierat: *Caro non prodest quicquam, spiritus est qui vivificat.* Probabit quod legerat: *Spiritus meus super mel dulcis, et hæreditas mea super mel et favum.* Quod verò sequitur, *Memoria mea in generatione sæculorum;* hoc dicit, quia quamdiu stare præsens cernitur sæculum, in quo generatio advenit, et generatio præterit, non deest electis consolatio de memoria, quibus nondum de præsentia plena refectio indulgetur. Unde scriptum est: *Memoriam abundantie suavitatis tuæ eructabunt* haud dubium, quin hi, quos paulo superius dixerat: *Generatio et generatio laudabit opera tua.* Memoria ergo in generatione sæculorum, præsentia in regno cælorum. Ex ista glorificatur jam assumpta electio: de illa interim peregrinans generatio consolatur.

CAPUT IV.

Quinam ex Dei recordatione consolationem capiant: quive magis ad ejus amorem idonei.

11. SED interest, quænam generatio ex Dei capiat recordatione solamen. Non enim generatio prava et exasperans, cui dicitur, *Væ vobis divites, qui habetis consolationem vestram:* sed quæ dicere veraciter potest, *Renuit consolari anima mea.* Huic plane et credimus, si secuta adjecerit: *Memor fui Dei, et delectatus sum.* Justum quippe est, ut quos præsentia non delectant, præsto eis sit memoria futurorum: et qui de rerum fluentium qualibet affluentia despiciunt consolari, recordatio illos delectet æternitatis. Et hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium non quæ sua sunt, sed faciem Dei Jacob. Dei ergo quærentibus et suspirantibus præsentiam, præsto interim et dulcis memoria est, non tamen qua satientur, sed, qua magis esuriant unde satientur. Hoc ipsum de se cibus ipse testatur, ita dicens: *Qui edit me, adhuc esuriet:* et qui eo cibatus est, *Satiabor,* inquit, *cum apparuerit gloria tua.* Beati tamen jam nunc qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam quandoque ipsi, et non alii, saturabuntur. Væ tibi generatio prava atque perversa! væ tibi popule stulte et insipiens, qui et meritoriam fastidis, et præsentiam expavescis! Merito quidem: nec modo enim liberari vis de laqueo venantium, siquidem *qui volunt divites fieri in hoc sæculo, incidunt in laqueum diaboli;* nec tunc a verbo aspero poteris liberari. O verbum asperum, o sermo durus! *Ite maledicti in ignem æternum.* Durior plane atque asperior illo, qui quotidie nobis de memoria passionis in Ecclesia replicatur: *Qui manducat meam carnem, et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam.* Hoc est, qui recolit mortem meam, et exemplo meo mortificat membra sua quæ sunt super terram, habet vitam æternam: hoc est, si compatimini, et conregnabitis. Et tamen plerique ab hac voce resiliences et abeuntes hodieque retrorsum, respondent non verbo, sed facto: *Durus est hic sermo; quis potest*

eum audire? Itaque generatio quæ non direxit cor suum, et non est creditus cum Deo spiritus ejus, sed magis sperans in incerto divitiarum, verbum modo crucis audire gravatur, ac memoriam passionis sibi judicat onerosam. Verum qualiter verbi illius pondus in præsentia sustinebit: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus?* Super quem profecto ceciderit lapis iste, conteret eum. At vero generatio rectorum benedicetur: *qui utique cum Apostolo, sive absentes, sive præsentés, contendunt placere Deo.* Denique audient, *Venite benedicti Patris mei*, etc. Tunc illa quæ non direxit cor suum, sero quidem experietur, quam in illius comparatione doloris jugum Christi suave, et onus leve fuerit, cui tamquam gravi et aspero duram cervicem superbe subduxit. Non potestis, o miseri servi mammonæ, simul gloriari in cruce Domini nostri Jesu Christi, et sperare in pecuniæ thesauris; post aurum abire, et probare quam suavis est Dominus. Proinde quem suavem in memoria non sentitis, asperum proculdubio in præsentia sentietis.

12. Cæterum fidelis anima et suspirat præsentiam inhianter, et in memoria requiescit suaviter; et donec idonea sit revelata facie speculari gloriam Domini, crucis ignominia gloriatur. Sic profecto, sic sponsa et columba Christi pausat sibi interim, et dormit inter medios cleros, sortita jam in præsentiarum de memoria abundantia suavitatis tuæ, Domine Jesu, pennas deargentatas, innocentia videlicet pudicitiaque candorem; et sperans insuper adimpleri lætitia cum vultu tuo, ubi etiam fiant posteriora dorsi ejus in pallore auri: quando in splendoribus sanctorum introducta cum gaudio, sapientia plenius fuerit illustrata fulgoribus. Merito proinde jam nunc gloriatur, et dicit: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me*; in læva reputans recordationem illius caritatis, qua nulla major est, quod animam suam posuit pro amicis suis: in dextera vero beatam visionem, quam promisit amicis suis; et gaudium de præ-

sentia majestatis. Merito illa Dei et delifica visio, illa divinæ præsentia inestimabilis delectatio in dextera deputatur, de qua et delectabiliter canitur: *Delectationes in dextera tua usque in finem.* Merito in læva admirabilis illa memorata et semper memoranda dilectio collocatur, quod donec transeat iniquitas, super eam sponsa recumbat et requiescat.

13. Merito ergo læva sponsi sub capite sponsæ, super quam videlicet caput suum reclinata sustentet, hoc est mentis suæ intentionem, ne inclinetur et incurvetur in carnalia et sæcularia desideria: quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam; et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Quid namque aliud faciat considerata tanta et tam indebita miseratio, tam gratuita et sic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam invicta mansuetudo, tam stupenda dulcedo? Quid, inquam, hæc omnia faciant diligenter considerata, nisi ut considerantis animum, ab omni penitus pravo vindicatum amore, ad se mirabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciantque præ se contemnere, quicquid nisi in contemptu horum appeti non potest? Nimirum proinde in odore unguentorum horum sponsa currit alacriter, amat ardentem; et parum sibi amare sic amata videtur, etiam cum se totam in amore perstrinxerit. Nec immerito. Quid magnum enim tanto et tanti repensatur amori, si pulvis exiguus totum se ad redamandum collegerit, quem illa nimirum Majestas in amore præveniens, tota in opus salutis ejus intenta conspicitur? Denique sic Deus dilexit mundum, ut Unigenitum daret; haud dubium quin de Patre dicat. Item, *Tradidit in mortem animam suam*; nec dubium quod de Filio loquatur. Ait et de Spiritu sancto: *Spiritus Paraclitus, quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* Amat ergo Deus, et ex se toto amat, quia tota Trinitas amat: si tamen totum dici potest de infinito et incomprehensibili, aut certe de simplici.

CAPUT V.

Christiano quantum incumbat debitum amoris.

14. INTUENS ergo hæc, credo, satis agnoscit, quare Deus diligendus sit, hoc est, unde diligere mereatur. Cæterum infidelis non habens Filium, nec Patrem proinde habet, nec Spiritum sanctum. Qui enim non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum; sed nec Spiritum sanctum quem misit ille. Is itaque mirum non est, si quem minus agnoscit, minus et diligit. Attamen et ipse totum ei sese debere non ignorat, quem sui totius non ignorat auctorem. Quid ergo ego, qui Deum meum teneo vitæ meæ non solum gratuitum largitorem, largissimum administratorem, pium consolatorem, sollicitum gubernatorem; sed insuper etiam copiosissimum redemptorem, æternum conservatorem, ditatorem, glorificatorem? sicut scriptum est: *Copiosa apud eum redemptio*; et item: *Introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa*; et de conservatione: *Non relinquet sanctos suos, in æternum conservabuntur*; et de locupletatione: *Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in sinum vestrum*; et rursum: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*; et de glorificatione: *Salvatores expectamus Dominum nostrum Jesum-Christum, qui reformabil corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*; et illud: *Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*; et iterum: *Id quod in præsentibus est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus quæ videntur, sed quæ non videntur*.

15. Quid retribuam Domino pro omnibus his? Illum ratio urget et justitia naturalis totum se tradere illi, a quo se totum habet, et ex se toto debere diligere. Mihi profecto Fides tanto plus indicat amandum, quanto et eum me ipso pluris æstimandum intelligo: quippe

qui illum non solum mei, sed sui quoque ipsius teneo largitorem. Denique nondum tempus Fidei advenerat, nondum innotuerat in carne Deus, obierat in cruce, prodierat de sepulcro, redierat ad Patrem: nondum, inquam, commendaverat in nobis suam multam dilectionem, illam de qua jam multa locuti sumus, cum jam mandatum est homini diligere Dominum Deum suum ex toto corde, tota anima, tota virtute sua, id est, ex omni quod est, quod scit, quod potest. Nec tamen injustus Deus, suum sibi vindicans opus et dona. Ut quid enim non amaret opus artificem, cum haberet unde id posset? Et cur non quantum omnino posset, cum nihil omnino nisi ejus munere posset? Ad hæc, quod de nihilo, quod gratis, quod in hac dignitate conditum est, et debitum dilectionis manifestius facit, et exactum justiore ostendit. Cæterum quantum putamus adjectum beneficii, cum homines et jumenta salvavit, quemadmodum multiplicavit misericordiam suam Deus? Nos dico, qui mutavimus gloriam nostram in similitudinem vituli comedentis fœnum, peccando comparati jumentis insipientibus. Quod si totum me debeo pro me facto, quid addam jam et pro refecto, et refecto hoc modo? Nec enim tam facile refectus, quam factus. Siquidem non solum de me, sed de omni quoque quod factum est, scriptum est: *Dixit, et facta sunt*. At vero qui me tantum et semel dicendo fecit, in reficiendo profecto et dixit multa, et gessit mira, et pertulit dura; nec tantum dura, sed et indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se: et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo, et redditus, me pro me debeo, et bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum?

CAPUT VI.

Brevis anacephalæosis et summa prædictorum.

16. Hic primum vide, quo modo, immo quam sine modo a nobis Deus amari

meruerit : qui (ut paucis quod dictum est repetam) prior ipse dilexit nos, tantus, et tantum, et gratis tantillos, et tales. En quod in principio dixisse me memini, modum esse diligendi Deum, sine modo diligere. Denique cum dilectio quæ tendit in Deum, tendat in immensum, tendat in infinitum, (nam et infinitus Deus est et immensus :) quisnam, quæso, debeat finis esse nostri, vel modus amoris? Quid quod amor ipse noster non jam gratuitus impenditur, sed rependitur debitus? Amat ergo immensitas, amat æternitas, amat supereminens scientiæ caritas : amat Deus, cujus magnitudinis non est finis, cujus sapientiæ non est numerus, cujus pax exsuperat omnem intellectum : et vicem rependimus cum mensura? Diligam te, Domine. fortitudo mea, firmamentum meum, et refugium meum, et liberator meus : et meum denique quicquid optabile atque amabile dici potest. Deus meus, adiutor meus, diligam te pro dono tuo, et modo meo, minus quidem justo, sed plane non minus posse meo : qui etsi quantum deo non possum, non possum tamen ultra quam possum. Potero vero plus, cum plus donare dignaberis, numquam tamen prout dignus haberis. Imperfectum meum viderunt oculi tui : sed tamen in libro tuo omnes scribentur, qui quod possunt faciunt, etsi quod debent non possunt. Satis, quantum reor, apparet, et quonam modo Deus diligendus sit, et quo merito suo. Quo, inquam, merito suo, nam quanto, cui sane appareat? quis dicat? quis sapiat?

CAPUT VII.

Non sine fructu et præmio diligere Deum; et terrenis non satiari humani cordis appetitum.

17. NUNC quo nostro commodo diligendus sit, videamus. Sed quantum est et in hoc videre nostrum ad id quod est? Nec tamen quod videtur tacendum est, etsi non omnino videtur ut est. Superius, cum propositum esset, quare, et quomodo diligendus sit Deus; duplicem dixi parere intellectum id quod quæritur, Quare : ut, aut quo suo merito, aut quo nostro commodo diligen-

—
 dus sit, utrumlibet quæri posse perinde videatur. Dicto proinde de merito Dei, non prout dignum ei, sed prout datum est mihi; superest ut de præmio, quod item dabitur, dicam. Non enim sine præmio diligitur Deus, etsi absque præmii intuitu diligendus sit. Vacua namque vera caritas esse non potest, nec tamen mercenaria est; quippe non quærit quæ sua sunt. Affectus est, non contractus : nec acquiritur pacto nec acquirit. Sponte afficit, et spontaneum facit. VERUS amor seipso contentus est. Habet præmium, sed id quod amatur. Nam quicquid propter aliud amare videris, id plane amas, quo amoris finis pertendit, non per quod tendit. Paulus non evangelizat ut comedat, sed comedit ut evangelizet : eo quod amet, non cibum, sed Evangelium. VERUS amor præmium non requirit, sed meretur. Præmium sane necdum amanti proponitur, amanti debetur, perseveranti redditur. Denique in rebus inferioribus suadendis, invitos promissis vel præmiis invitamus, et non spontaneos. Quis enim munerandum hominem putet, ut faciat quod et sponte cupit? Nemo, verbi causa, conducit aut esurientem ut comedat, aut sitientem ut bibat, aut certe matrem ut parvulum allactet filium uteri sui. An vero quis putet prece vel pretio quempiam commonendum suam ipsius vel sepire vineam, vel arborem circumfodere, vel structuram propriæ domus erigere? Quanto magis Deum amans anima, aliud præter Deum sui amoris præmium non requirit? Aut si aliud requirit, illud pro certo, non Deum diligit.

18. Inest omni utenti ratione naturaliter pro sua semper æstimatione atque intentione appetere potiora, et nulla re esse contentum, cui quod deest, iudicet præferendum. Nam et qui, verbi gratia, uxorem habet speciosam, petulantem oculo vel animo respicit pulchriorem : et qui veste pretiosa indutus est, pretiosorem affectat, et possidens multas divitias, invidet ditiori. Videas jam multis prædiis et possessionibus ampliatis, adhuc tamen in dies agrum agro copulare, atque infinita cupidi-

tate dilatare terminos suos. Videas et qui in regalibus domibus, amplisque habitant palatiis, nihilominus quotidie conjungere domum ad domum, et iniqua curiositate ædificare, diruere, mutare quadrata rotundis. Quid homines sublimatos honoribus? an non insatiabili ambitione magis ac magis totis viribus conari ad altiora videmus? Et horum omnium ideo non est finis, quia nil in eis summum singulariter reperitur vel optimum. Et quid mirum si inferioribus et deterioribus contentus non sit, qui citra summum vel optimum quiescere non potest? Sed hoc stultum et extremæ dementiæ est, ea semper appetere, quæ numquam, non dico satient, sed nec temperent appetitum: dum quicquid talium habueris, nihilominus non habita concupiscas, et ad quæque defuerint, semper inquietus anheles. Ita enim fit, ut per varia et fallacia mundi oblectamenta vagabundus animus inani labore discurrens fatigetur, non satiatur: dum quicquid famelicus inglutierit, parum reputet ad id quod superest devorandum, semperque non minus anxie cupiat quæ desunt, quam quæ adsunt læte possideat. Quis enim obtineat universa? Quamquam et modicum id quod quisque cum labore obtinuerit, cum timore possederit, certus quidem non sit quando cum dolore amittat, certus autem quod quandoque amittat. Sic directo tramite voluntas perversa contendit ad optimum, festinat ad id unde possit impleri. Immo vero his anfractibus ludit secum vanitas, mentitur iniquitas sibi. Si ita vis adimplere quod vis, hoc est, si illud apprehendere vis, quo apprehenso nil jam amplius velis: quid tentare opus est et cætera? Curris per devia, et longe ante morieris, quam hoc circuitu pervenias ad optatum.

19. Hoc ergo in circuitu impii ambulant, naturaliter appetentes unde finiant appetitum, et insipienter respuentes unde propinquent fini: fini dico, non consumptioni, sed consummationi. Quamobrem non beato fine consummari, sed consumi vacuo labore accelerant, qui rerum magis specie, quam auctore

delectati, prius universa percurrere, et de singulis cupiunt experiri, quam ad ipsum eurent universitatis Dominum pervenire. Et quidem pervenirent, si quandoque voti compotes effici possent, ut omnia scilicet, præter omnium principium, unus aliquis obtineret. Ea namque suæ cupiditatis lege, qua in rebus cæteris non habita præ habitis esurire, et pro non habitis habita fastidire solebat; mox omnibus quæ in cælo, et quæ in terra sunt obtentis et contemptis, tandem ad ipsum proculdubio curreret, qui solus deesset omnium Deus. Porro ibi quiesceret; quia sicut citra nulla revocat ques; sic nulla ultra jam inquietudo sollicitat. Diceret pro certo: *Mihi autem adhærere Deo bonum est. Diceret, Quid enim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram!* et item: *Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum.* Sic ergo (ut dictum est) ad id quod optimum est, quivis cupidus perveniret, siquidem ante, quod citra cupit, assequi posset.

20. VERUM quoniam id omnino impossibile præstruit et vita brevior, et virtus infirmior, et consors numerosior: longo profecto itinere et casso labore desudant, qui dum quæcumque desiderant, attingere volunt, ad cunctorum desiderabilium nequeunt pertinere finem. Et utinam attingere universa animo, et non experimento velent! Hoc enim facile possent, et non incassum. Nam et animus sensu quidem carnali tanto velocior, quanto et perspicacior, ad hoc datus est, ut illum ad omnia præveniat; nihilque audeat contingere sensus, quod animus præcurrens ante utile non probaverit. Hinc enim arbitrò dictum, *Omnia probate, quod bonum est tenete*: ut videlicet ille huic provideat, nec is suum votum, nisi ad illius iudicium consequatur. Alioquin non ascendes in montem Domini, nec stabis in loco sancto ejus, pro eo quod in vano acceperis animam tuam, hoc est animam rationalem: dum instar pecoris sensum sequeris, ratione quidem otiosa, et non resistente in aliquo. Quorum itaque ratio non prævenit gressus, currunt, sed

extra viam : ac proinde Apostoli spreto consilio, non sic currunt ut apprehendant. Quando etenim apprehendant, quem apprehendere nisi post omnia nolunt? Distortum iter, et circuitus infinitus, cuncta primitus attendere velle.

21. Justus autem non ita. Audiens nempe vituperationem multorum commorantium in circuitu (multi enim sunt viam latam pergentes, quæ ducit ad mortem) ipse sibi regiam elegit viam, non declinans ad dexteram vel ad sinistram. Denique attestante Propheta, *Semita justî recta est, rectus callis justî ad ambulandum*. Hi sunt, qui salubri compendio cauti sunt molestum hunc et infructuosum vitare circuitum, verbum abbreviatum et abbrevians eligentes, non cupere quæcumque vident, sed vendere magis quæ possident, et dare pauperibus. Beati plane pauperes, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Omnes quidem currunt; sed inter currentes discernitur. Denique novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit. Ideo autem melius est modicum justo super divitias peccatorum multas, quoniam quidem (ut Sapiens loquitur, et insipiens experitur) *qui diligit pecuniam, non saturabitur pecunia : qui autem esuriunt et sitiunt justitiam, ipsi saturabuntur*. Justitia siquidem ratione utentis spiritus cibus est vitalis et naturalis : pecunia vero sic non minuit animi famem, quomodo nec corporis ventus. Denique si famelicum hominem apertis faucibus vento, inflatis haurire buccis aerem æternas, quo quasi consulat fami, nonne credas insanire? Sic non minoris insanix est, si spiritum rationalem rebus putes quibuscumque corporalibus non magis inflari, quam satiari. Quid namque de corporibus ad spiritus? Nec illa sane spiritualibus, nec isti e regione refici corporalibus queunt. Benedic anima mea Domino, qui replet in bonis desiderium tuum. Replet in bonis, excitat ad bonum, tenet in bono; prævenit, sustinet, implet. Ipse facit ut desideres, ipse est quod desideras.

22. Dixi supra : Causa diligendi Deum, Deus est. Verum dixi : nam et efficiens,

et finalis. Ipse dat occasionem, ipse creat affectionem, desiderium ipse consummat. Ipse fecit, vel potius factus est ut amaretur : ipse speratur, amandus felicius, ne in vacuum sit amatus. Ejus amor nostrum et præparat, et remunerat. Præcedit benignior, rependitur justior, exspectatur suavior. Dives est omnibus qui invocant eum : nec tamen habet quicquam seipso melius. Se dedit in meritum, se servat in præmium, se apponit in refectione animarum sanctarum, se in redemptione distrahit captivarum. Bonus es, Domine, animæ quærenti te : quid ergo invenienti? Sed enim in hoc est mirum, quod NEMO te quærere valet, nisi qui prius invenierit. Vis igitur inveniri, ut quæraris, quæri ut inveniaris. Potes quidem quæri et inveniri, non tamen præveniri. Nam etsi dicimus, *Mane oratio mea præveniet te* : non dubium tamen quod tepida sit omnis oratio, quam non prævenierit inspiratio. Dicendum jam unde inchoet amor noster, quoniam ubi consummetur, dictum est.

CAPUT VIII.

De primo gradu Amoris, quo diligit homo se propter se.

25.* AMOR est affectio naturalis una de quatuor. Notæ sunt : non opus est nominare. Quod ergo naturale est, justum quidem foret primo omnium auctori deservire naturæ. Unde et dictum est primum et maximum mandatum : *Diliges Dominum Deum tuum*, etc. Sed quoniam natura fragilior atque infirmior est, ipsi primum imperante necessitate compellitur inservire. Et est amor carnalis, quo ante omnia homo diligit seipsum propter seipsum, sicut scriptum est : *Prius quod animale, deinde quod spirituale*. Nec præcepto indicitur, sed naturæ inseritur. Quis nempe carnem suam odio habuit? At vero si cœperit amor idem (ut assolet) proclivior esse, sive profusior, et necessitatis alveo minime contentus, campos etiam voluptatis exundans latius visus fuerit occupare; statim superfluitas obviantem mandato cohibetur, cum dicitur : *Diliges*

proximum tuum sicut teipsum. Justissime quidem, ut consors naturæ non sit exsors et gratiæ, illius præsertim gratiæ, quæ naturæ insita est. Quod si gravatur homo fraternis, non dico necessitatibus subvenire, sed voluptatibus deservire: castiget ipse suas, si non vult esse transgressor. Quantum vult, sibi indulgeat: dum æque et proximo tantumdem meminerit exhibendum. Frenum tibi temperantiæ imponitur, o homo, ex lege vitæ et disciplinæ, ne post concupiscentias tuas eas, et pereas, ne de bonis naturæ hosti servias animæ, hoc est libidini. Quam justius atque honestius communicas illa consorti, id est proximo, quam hosti? Et quidem si ex Sapientis consilio a voluptatibus tuis averteris, et juxta doctrinam Apostoli victu vestituque contentus, paulisper suspendere non gravaris amorem tuum a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam; sane quod subtrahis hosti animæ tuæ, consorti naturæ puto non gravaberis impertiri. Tunc amor tuus et temperans erit, et justus, si quod propriis subtrahitur voluptatibus, fratris necessitatibus non negetur. Sic amor carnalis efficitur et socialis, cum in commune protrahitur.

24. Si autem dum communicas proximo, forte tibi defuerint etiam necessaria, quid facies? Quid enim, nisi ut cum omni fiducia postules ab eo qui dat omnibus affluenter, et non improperat: qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione? Dubium siquidem non est, quod absit libenter in necessariis, qui plerisque et in superfluis non deest. Denique ait: *Primum quærite regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis.* Sponte daturum se pollicetur necessaria, superflua restringenti, et proximum diligenti. Hoc quippe est primum quærere regnum Dei, et adversus peccati implorare tyrannidem, pudicitiam potius ac sobrietatis subire jugum, quam regnare peccatum in tuo mortali corpore patiaris. Porro autem et hoc justitiæ est cum quo tibi est natura communis, naturæ quoque cum eo munus non habere divisum.

25. Ut tamen perfecta justitia sit diligere proximum, Deum in causa haberi necesse est. Alioquin proximum pure diligere quomodo potest, qui in Deo non diligit? Porro in Deo diligere non potest, qui Deum non diligit. Oportet ergo Deum diligi prius, ut in Deo diligi possit et proximus. Facit ergo etiam se diligi Deus, qui et cætera bona facit. Facit autem sic. Qui naturam condidit, ipse et protegit. Nam et ita condita fuit, ut habeat jugiter necessarium protectorem, quem habuit et conditorem: ut quæ nisi per ipsum non valuit esse, nec sine ipso valeat omnino subsistere. Quod ne sane de se creatura ignoret, ac proinde sibi (quod absit) superbe arroget beneficia creatoris, vult hominem idem conditor alto quidem salubrique consilio tribulationibus exerceri: ut cum defecerit homo, et subvenerit Deus, dum homo liberatur a Deo, Deus ab homine, ut dignum est, honoretur. Hoc enim dicit: *Invoca me in die tribulationis, eruam te, et honorificabis me.* Fit itaque hoc tali modo, ut homo animalis et carnalis, qui præter se neminem diligere noverat, etiam Deum vel propter se amare incipiat, quod in ipso nimirum (ut sæpe expertus est) omnia possit, quæ posse tamen prosit; et sine ipso possit nihil.

CAPUT IX.

De secundo et tertio gradu Amoris.

26. AMAT ergo jam Deum, sed propter se interim adhuc, non propter ipsum. Est tamen quædam prudentia scire quid ex te, quid ex Dei adjutorio possis, et ipsi servare te infensum, qui te tibi servat illæsum. At si frequens ingrue-rit tribulatio, ob quam et frequens ad Deum conversio fiat, et a Deo æque frequens liberatio consequatur; nonne, etsi fuerit ferreum pectus, vel cor lapideum toties liberati, emolliri necesse est ad gratiam liberantis, quatenus Deum homo diligit, non propter se tantum, sed et propter ipsum? Ex occasione quippe frequentium necessitatum crebris necesse est interpellationibus Deum ab homine frequentari, fre-

quentando gustari, gustando probari quam suavis est Dominus. Ita fit, ut ad diligendum pure Deum plus jam ipsius gustata alliciat suavis, quam urgeat nostra necessitas; ita ut exemplo Samaritanorum, dicentium mulieri quæ adesse Dominum nuntiaverat, *Jam non propter tuam loquelam credimus; ipsi enim audivimus, et scimus quia ipse est vere Salvator mundi*; ita, inquam, et nos illorum exemplo carnem nostram alloquentes, dicamus merito: Jam non propter tuam necessitatem Deum diligimus: ipsi enim gustavimus et scimus quoniam suavis est Dominus. Est enim carnis quædam loquela necessitas, et beneficia quæ experiendo probat, gestiendo renuntiat. Itaque sic affecto, jam de diligendo proximo implere mandatum, non erit difficile. Amat quippe, veraciter Deum, ac per hoc quæ Dei sunt. Amat caste, et casto non gravatur obedire mandato, *castificans magis cor suum*, ut scriptum est, *in obedientia caritatis*. Amat juste, et mandatum justum libenter amplectitur. Amor iste merito gratus, quia gratuitus. Castus est, quia non impenditur verbo, neque lingua, sed opere et veritate. Justus est, quoniam qualis suscipitur, talis et redditur. Qui enim sic amat, haud secus profecto, quam amatus est, amat; quærens et ipse vicissim, non quæ sua sunt, sed quæ Jesu-Christi, quemadmodum ille nostra, vel potius nos, et non sua quæsit. Sic amat qui dicit: *Confitemini Domino quoniam bonus*. Qui Domino confitetur, non quoniam sibi bonus est, sed quoniam bonus est; hic vere diligit Deum propter Deum, et non propter seipsum. Non sic amat de quo dicitur: *Confitebitur tibi cum benefeceris ei*. Iste est tertius amoris gradus, quo jam propter seipsum Deus diligitur.

CAPUT X.

De quarto gradu amoris, cum nec seipsum diligit homo nisi propter Deum.

27. Felix qui meruit ad quartum usque pertingere, quatenus nec seipsum diligit hominisi propter Deum. Justitia tua,

Deus, sicut montes Dei. Amor iste mons est, et mons Dei excelsus. Revera mons coagulatus, mons pinguis. Quis ascendet in montem Domini? Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam? Factus est in pace locus iste, et habitatio hæc in Sion. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est! Caro et sanguis, vas luteum, terrena inhabitatio quando capit hoc? quando hujusmodi experitur affectum, ut divino debriatus amore animus, oblitus sui, factusque sibi ipsi tamquam vas perditum, totus pergat in Deum, et adhærens Deo unus cum eo spiritus fiat, et dicat: *Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum*? Beatum dixerim et sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita raro interdum, aut vel semel, et hoc ipsum raptim, atque unius vix momenti spatio experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere, tamquam qui non sis, et omnino non sentire teipsum, et a teipso exinaniri, et pene annullari, cœlestis est conversationis, non humanæ affectionis. Et si quidem e mortalibus quispiam ad illud raptim interdum (ut dictum est) et ad momentum admittitur, subito invidet sæculum nequam, perturbat diei malitia, corpus mortis aggravat, sollicitat carnis necessitas, defectus corruptionis non sustinet, quodque his violentius est, fraterna revocat caritas. Heu! redire in se, recidere in sua compellitur, et miserabiliter exclamare: *Domine vim patior, responde pro me*; et illud: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

28. Quoniam tamen Scriptura loquitur, Deum omnia fecisse propter semetipsum: erit profecto ut factura sese quandoque conformet et concordet Auctori. Oportet proinde in eundem nos affectum quodocumque transire: ut quomodo Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos ipsos, nec aliud aliquid fuisse, vel esse velimus, nisi æque propter ipsum, ob solam videlicet ipsius voluntatem, non nostram voluptatem. Delectabit sane non tam nostra, vel sopita necessitas, vel sortita felicitas, quam quod ejus in

nobis, et de nobis voluntas adimpleta videbitur. Quod et quotidie postulamus in oratione cum dicimus: *Fiat voluntas tua, sicut in caelo, et in terra.* O amor sanctus et castus! o dulcis et suavis affectio! o pura et defæcata intentio voluntatis! eo certe defæcior et purior, quo in ea de proprio nil jam admixtum relinquitur: eo suavior et dulcior, quo totum divinum est quod sentitur. SIC AFFICCI, DEIFICARI EST. Quomodo stilla aquæ modica, multo infusa vino, deficere a se tota videtur, dum et saporem vini induit, et colorem: et quomodo ferrum ignitum et candens, igni simillimum fit, pristina propriaque forma exutum; et quomodo solis luce perfusus aer in eandem transformatur luminis claritatem, adeo ut non tam illuminatus, quam ipsum lumen esse videatur: sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit a semetipsa liquescere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo omnia in omnibus erit Deus, si in homine de homine quicquam supererit? Manebit quidem substantia, sed in alia forma, alia gloria, aliaque potentia. Quando hoc erit? quis hoc videbit? quis possidebit? Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? Domine Deus meus, tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Putas videbo templum sanctum tuum?

29. Ego puto non ante sane perfecte impletum iri, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua;* quousque ipsum cor cogitare jam non cogatur de corpore, et anima eidem in hoc statu vivificando et sensificando intendere desinat, et virtus ejusdem relevata molestiis, in Dei potentia roboretur. *IMPOSSIBILE namque est tota hæc ex toto ad Deum colligere, et divino insigere vultui, quamdiu ea huic fragili et ærumnoso corpori intenta et distenta necesse est subservire. Itaque in corpore spirituali et immortalis, in corpore integre, placido, placitoque, et per omnia subjecto spiritui, speret se anima quantum apprehendere amoris gradum, vel potius

in ipso apprehendi: quippe quod Dei potentia est dare cui vult, non humanæ industriæ assequi. Tunc, inquam, summum obtinebit facile gradum, cum in gaudium Domini sui promptissime et avidissime festinantem nulla jam retardabit carnis illecebra, nulla molestia conturbabit. Putamusne tamen hanc gratiam vel ex parte sanctos Martyres assecutos, in illis victoriosis corporibus adhuc constitutos? Magna vis prorsus amoris illas animas introrsum rapuerat, qua ita sua corpora foris exponere, et tormenta contemnere valuerunt. At profecto doloris acerrimi sensus non potuit non turbare serenum, etsi non perturbare.

CAPUT XI.

Hæc amoris perfectio non competit etiam solutis animabus beatorum, ante resurrectionem

50. QUID autem jam solutas corporibus? Immersas ex toto credimus immenso illi pelago æterni luminis, et luminosæ æternitatis. Sed si (quod non negatur) velint sua corpora recepisse, aut certe recipere desiderent et sperent; liquet proculdubio necdum à seipsis penitus inmutatas, quibus constat necdum penitus deesse de proprio, quo vel modice intentio reflectatur. Donec ergo absorpta sit mors in victoria, et noctis undique terminos lux perennis invadat et occupet usquequaque, quatenus et in corporibus gloria celestis effulgeat; non possunt ex toto animæ seipsas exponere, et transire in Deum, nimirum ligatæ corporibus etiam tunc, etsi non vita vel sensu, certe affectu naturali, ita ut absque his nec velint, nec valeant consummari. Itaque ante restaurationem corporum non erit ille defectus animorum, qui perfectus et summus est ipsorum status: nec carnis jam sane consortium spiritus requireret, si absque illa consummaretur. Enim vero ABSQUE profectu animæ nec ponitur corpus, nec resumitur. Denique pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. Quod si mors pretiosa, quid vita, et illa vita? Nec mirum si corpus jam gloriæ conferre videtur spiritui, quod et infirmum et mor-

tale constat ipsi non mediocriter valuisse. O quam verum locutus est qui dixit, diligentibus Deum omnia cooperari in bonum. Valet Deum diligenti animæ corpus suum infirmum, valet et mortuum, valet et resuscitatum: primo quidem ad fructum pœnitentiæ, secundo ad requiem, postremo ad consummationem. Merito sine illo perfici non vult quod in omni statu in bonum sibi subservire pensentit.

31. Bonus plane fidusque comes caro spiritui bono: quæ ipsum aut si onerat, juvat; aut si non juvat, exonerat: aut certe juvat, et minime onerat. Primus status laboriosus, sed fructuosus: secundus otiosus, sed minime fastidiosus: tertius et gloriosus. Audi et sponsus in Canticis ad profectum hunc trimodum invitantem. *Comedite, inquit, amici, et bibite; et inebriamini, carissimi.* Laborantes in corpore vocat ad cibum: jam posito corpore quiescentes ad potum invitat: resumentes corpora, etiam ut inebriantur impellit: quos et vocat carissimos, nimirum caritate plenissimos. Nam et in cæteris, quos non carissimos, sed amicos appellat, differentia est: ut hi quidem qui in carne adhuc gravati gemunt, cari habeantur pro caritate quam habent: qui vero jam soluti carnis compede sunt, eo sint cariore, quo et promptiores atque expeditiores facti ad amandum. Porro præ utrisque merito nominantur et sunt carissimi, qui recepta jam secunda stola, in corporibus utique cum gloria resumptis, tanto in Dei feruntur amorem liberiores et alacriores, quanto et de proprio nil jam residuum est, quod eos aliquatenus sollicitet vel retardet. Quod quidem neuter sibi reliquorum statuum vindicat; cum et in priori corpus cum labore portetur, et in secundo quoque non sine proprietate aliqua desiderii exspectetur.

52. Primo ergo fidelis animâ comedit panem suum, sed heu, in sudore vultus sui. In carne quippe manens adhuc ambulat per fidem, quam sane operari per dilectionem necesse est: quia si non operatur, mortua est. Porro ipsum opus cibus est, dicente Domino: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei.*

Dehinc carne exuta jam pane doloris non cibatur; sed vinum amoris, tamquam post cibum, plenius haurire permittitur, non purum tamen, sed quomodo sub sponsi nomine in Canticis dictum legitur: *Bibi vinum meum cum lacte meo.* Vino enim divini amoris etiam tunc anima suavitate naturalis immiscet affectionis, qua resumere corpus suum, ipsumque glorificatum desiderat. Æstuat ergo jam tunc sanctæ caritatis potata vino, sed plane nondum usque ad ebrietatem: quoniam temperat interim ardorem illum hujus lactis mixtio. Ebrietas denique solet evertere mentes, atque omnino reddere immemores sui. At non ex toto sui oblita est, quæ adhuc de proprio corpore cogitat suscitando. Cæterum hoc adepto, quod solum utique deerat, quid jam impedit a se ipsa quodammodo abire, et ire totam in Deum, eoque sibi penitus dissimillimam fieri, quo Deo simillimam effici donatur? Tum demum ad crateram admissa sapientiæ, illam de qua legitur, *Et calix meus inebrians quam præclarus est!* quid mirum jam si inebriatur ab ubertate domus Dei, cum nulla mordente cura de proprio, segura bibit purum et novum illud cum Christo in regno Patris ejus?

55. Hoc vero convivium triplex celebrat Sapientia, et ex una complet caritate, ipsa cibans laborantes, ipsa potans quiescentes, ipsa regnantes inebrians. Quomodo autem in convivio corporali ante cibum quam potus apponitur, quoniam et tali ordine natura requirit: ita et hic. Primo quidem ante mortem in carne mortali labores manuum nostrarum manducamus, cum labore quod glutendum est masticantes: post mortem vero in vita spirituali jam bibimus, suavissima quadam facilitate quod percipitur colantes: tandem redivivis corporibus in vita immortalis inebriamur, mira plenitudine exuberantes. Hæc pro eo quod sponsus in Canticis dicit: *Comedite, amici, et bibite; et inebriamini, carissimi.* Comedite ante mortem, bibite post mortem, inebriamini post resurrectionem. Merito jam carissimi, qui caritate inebriantur: et merito inebriati,

qui ad nuptias Agni introduci merentur, edentes et bibentes super mensam illius in regno suo, quando sibi jam exhibet gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Tunc prorsus inebriat carissimos suos, tunc torrente voluptatis suæ potat: quoniam quidem in complexu illo arcissimo et castissimo sponsi et sponsæ, fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Quod non aliud esse arbitror quam Dei Filium, qui transiens ministrat, quemadmodum ipse promisit: ut ex hoc jam justi epulentur et exsultent in conspectu Dei, et delectentur in lætitia. Hinc illa satietas sine fastidio: hinc insatiabilis illa sine inquietudine curiositas: hinc æternum illud atque inexplicabile desiderium, nesciens egestatem: hinc denique sobria illa ebrietas, vero, non mero ingurgitans, non madens vino, sed ardens Deo. Ex hoc jam quartus ille amoris gradus perpetuo possidetur, cum summe, et solus diligitur Deus: quia nec nosipsos jam nisi propter ipsum diligitur, ut sit ipse præmium amantium se, præmium æternum amantium in æternum.

CAPUT XII.

De Caritate ex epistola ad Cartusianos scripta.

54. MEMINI me dudum ad sanctos fratres Cartusienses scripsisse epistolam, ac de his ipsis in ea gradibus inter cætera disseruisse. Forte autem alia ibi, etsi non aliena, de caritate locutus sum; et ob hoc quædam illorum huic quoque sermoni subungere non inutile duco: præsertim cum facilius ad manum habeam transcribere jam dictata, quam nova iterum dictare. Illa, inquam, vera et sincera est caritas, et omnino de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta fatenda est procedere, qua proximi donum, æque ut nostrum, diligitur. Nam qui magis, aut certe solum diligit suum, convincitur non caste diligere bonum quod utique propter se diligit, non propter ipsum. Et hic talis non potest obedire Prophetæ, qui ait: *Confitemini Domino quoniam bonus*. Confitetur quidem, quia fortasse bonus est sibi,

non autem quoniam bonus est in se. Quapropter noverit in se dirigi illud ab eodem Propheta opprobrium: *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei*. Est qui confitetur Domino quoniam potens est, et est qui confitetur quoniam sibi bonus est, et item qui confitetur quoniam simpliciter bonus est. Primus servus est, et timet sibi; secundus mercenarius, et cupit sibi; tertius filius, et defert patri. Itaque et qui timet, et cupit, utrique pro se agunt. Sola quæ in filio est caritas, non quærit quæ sua sunt. Quamobrem puto de illa dictum: *Lex Domini immaculata, convertens animas*, quod SOLA videlicet sit, quæ ab amore sui et mundi convertere possit animum, et in Deum dirigere. Nec timor quippe, nec amor privatus convertunt animam. Mutant interdum vultum, vel actum; affectum numquam. Facit quidem nonnumquam etiam servus opus Dei: sed quia non sponte, in sua adhuc duritia permanere cognoscitur. Facit et mercenarius: sed quia non gratis, propria trahi cupiditate convincitur. Porro ubi proprietates, ibi singularitas: ubi autem singularitas, ibi angulus: ubi vero angulus, ibi sine dubio sordes sive rubigo. Sit itaque servo sua lex, timor ipse quo constringitur; sit sua mercenario cupiditas, qua et ipse arcatur, quando tentatur abstractus et illectus. Sed harum nulla, aut sine macula est, aut animas convertere potest. Caritas vero convertit animas, quas facit et voluntarias.

55. Porro in eo eam dixerim immaculatam, quod nil sibi de suo retinere consuevit. Cui nempe de proprio nihil est, totum profecto quod habet, Dei est: quod autem Dei est, immundum esse non potest. Lex ergo Domini immaculata, Caritas est: quæ non quod sibi utile est, quærit, sed quod multis. Lex autem Domini dicitur, sive quod ipse ex ea vivat, sive quod eam nullus, nisi ejus dono possideat. Nec absurdum videatur, quod dixi etiam Deum vivere ex lege: cum non alia quam caritate dixerim. Quid vero in summa et beata illa Trinitate summam et ineffabilem illam conservat unitatem, nisi caritas? Lex est ergo, et lex Domini, caritas,

quæ Trinitatem in unitate quodammodo cohibet, et colligat in vinculo pacis. Nemo tamen me æstimet caritatem hic accipere qualitatem, vel aliquod accidens, (alioquin in Deo dicerem, quod absit, esse aliquid quod Deus non est) sed substantiam illam divinam. Quod utique nec novum, nec insolitum est, dicente Johanne : *Deus caritas est.* Dicitur ergo recte et Caritas, et Deus, et Dei donum. Itaque Caritas dat caritatem, substantiva accidentalem. Ubi dantem significat, nomen substantiæ est : ubi donum, qualitatis. Hæc est lex æterna, creatrix et gubernatrix universitatis. Siquidem in pondere, et mensura, et numero per eam facta sunt universa, et nihil sine lege relinquitur, cum ipsa quoque lex omnium sine lege non sit, non tamen alia quam seipsa : qua et seipsam etsi non creavit, regit tamen.

CAPUT XIII.

De lege propriæ voluntatis et cupiditatis, servorum et mercenariorum.

36. CÆTERUM servus et mercenarius habent legem, non a Domino, sed quam ipsi sibi fecerunt; ille Deum non amando, iste plus aliud amando. Habent, inquam, legem non Domini, sed suam; illi tamen, quæ Domini est, subjectam. Et quidem suam sibi quisque legem facere potuerunt : non tamen eam incommutabili æternæ legis ordini subducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemque sibi fecisse suam legem, quando communi et æternæ legi propriam prætulit voluntatem, perverse utique volens suum imitari Creatorem : ut sicut ipse sibi lex, sui que juris est, ita is quoque seipsum regeret, et legem sibi suam faceret voluntatem. Grave utique et importabile jugum super omnes filios Adam, heu ! inclinans et incurvans cervices nostras, adeo ut vita nostra inferno appropinquaret. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? quo utique premor, et pene opprimor, ita ut nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Sub hoc onere gravatus gemit

qui dicebat : *Quare me posuisti contrarium tibi, et factus sum mihi mel ipsi gravis?* Ubi dixit : *Factus sum mihi mel ipsi gravis,* ostendit quod lex ipse sibi esset, nec alius hoc quam sibi ipse fecisset. Quod autem loquens Deo, præmisit, *Posuisti me contrarium tibi;* Dei se tamen non effugisse legem indicavit. Hoc quippe ad æternam justamque Dei legem pertinuit, ut qui a Deo noluit suaviter regi, pœnaliter a seipso regeretur : quique sponte jugum suave et onus leve caritatis abjecit, propriæ voluntatis onus importabile sustineret invitus. Mirò itaque et justo modo æterna lex fugitivum suum et posuit sibi contrarium, et retinuit subjectum : dum videlicet nec justitiæ pro meritis legem evasit; nec tamen cum Deo in sua luce, in sua requie, in sua gloria remansit, subjéctus potestati, et submotus felicitati. Domine Deus meus, cur non tollis peccatum meum, et quare non auferis iniquitatem meam? ut abjecta gravi sarcina propriæ voluntatis, sub levi onere caritatis respirem; nec jam servili timore coercear, nec mercenaria cupiditate illiciar : sed agar spiritu tuo, spiritu libertatis, quo aguntur filii tui, qui testimonium reddat spiritui meo, quod et ego sim unus ex filiis, dum eadem mihi lex fuerit quæ et tibi : et sicut tu es, ita et ipse sim in hoc mundo. Ii siquidem, qui hoc faciunt quod ait Apostolus, *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis;* proculdubio sicut Deus est, et ipsi sunt in hoc mundo : nec servi aut mercenarii sunt, sed filii.

CAPUT XIV.

De lege caritatis filiorum.

37. ITAQUE nec filii sunt sine lege, nisi forte aliquis aliter sentiat propter hoc quod scriptum est : *Justis non est lex posita.* Sed sciendum, quod alia est lex promulgata a spiritu servitutis in timore; alia a spiritu libertatis data in suavitate. Nec sub illa coguntur esse filii; nec sine ista esse patiuntur. Vis audire quia justis non est lex posita? *Non accepistis, ait, spiritum servitutis iterum in timore.* Vis audire quod tamen

sine lege caritatis non sint? *Sed accepistis, inquit, spiritum adoptionis filiorum.* Denique audi justum utrumque de se fatentem, et quod non sit sub lege, nec tamen sit sine lege. *Factus sum, inquit, his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege: his qui sine lege erant, tamquam sine lege essem; cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.* Unde apte non dicitur: *Justi non habent legem, aut, Justi sunt sine lege;* sed, *Justis non est lex posita, hoc est, non tamquam invitis imposita, sed voluntariis eo liberaliter data, quo suaviter inspirata.* Unde et pulcre Dominus: *Tollite, ait, jugum meum super vos, ac si diceret: Non impono invitis, sed vos tollite si vultis: alioquin non requiem, sed laborem invenietis animabus vestris.*

58. Bona itaque lex Caritas, et suavis: quæ non solum leviter suaviterque portatur, sed etiam servorum et mercenariorum leges portabiles ac leves reddit, quas utique non destruit, sed facit ut impleantur, dicente Domino; *Non veni legem solvere, sed adimplere.* Illam temperat, istam ordinat, utramque levigat. NUMQUAM erit caritas sine timore, sed casto: numquam sine cupiditate, sed ordinata. IMPLET ergo caritas legem servi, cum infundit devotionem: implet et mercenarii, cum ordinat cupiditatem. Porro timori permixta devotio ipsum non annullat, sed castificat. Pœna tantum tollitur, sine qua esse non potuit dum fuit servilis; et timor manet in sæculum sæculi castus et filialis. Nam quod legitur, *Perfecta caritas foras mittit timorem;* pœna intelligenda est, quæ servili (ut diximus) numquam deest timori, illo scilicet genere locutionis, quo sæpe causa ponitur pro effectu. Deinde cupiditas tunc recte a superveniente caritate ordinatur, cum mala quidem penitus respuuntur, bonis vero meliora præferuntur, nec bona nisi propter meliora appetuntur. Quod cum plene per Dei gratiam assecutum fuerit, diligitur corpus, et universa corporis bona tantum propter animam: anima propter Deum: Deus autem propter seipsum.

CAPUT XV.

De quatuor gradibus amoris, et felici statu patriæ cœlestis.

59. VERUMTAMEN quia carnales sumus, et de carnis concupiscentia nascimur, necesse est ut cupiditas vel amor noster a carne incipiat. Quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gradibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur: quia non prius quod spirituale, sed quod animale; deinde quod spirituale. Et prius necesse est portemus imaginem terrestri; deinde cœlestis. In primis ergo diligit seipsum homo propter se; caro quippe est, et nil sapere valet præter se. Cumque se videt per se non posse subsistere, Deum quasi sibi necessarium incipit per fidem inquirere, et diligere. Diligit itaque in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter ipsum. At vero cum ipsum cœperit occasione propriæ necessitatis colere et frequentare, cogitando, legendo, orando, obediendo; quadam hujuscemodi familiaritate paulatim sensimque Deus innotescit, consequenter et dulcescit: et sic gustato quam suavis est Dominus, transit ad tertium gradum, ut diligit Deum, non jam propter se, sed propter ipsum. Sane in hoc gradu diu statur: et nescio si a quoquam hominum quartus in hac vita perfecte apprehenditur, ut se scilicet diligit homo tantum propter Deum. Asserant hoc si qui experti sunt: mihi, fateor, impossibile videtur. Erit autem proculdubio, cum introductus fuerit servus bonus et fidelis in gaudium Domini sui, et inebriatus ab ubertate domus Dei. Quasi enim miro quodam modo oblitus sui, et a se penitus velut deficiens, totus perget in Deum: et deinceps adhærens ei, unus cum eo spiritus erit. Arbitror hoc sensisse Prophetam cum diceret: *Introibo in potentias Domini; Domine, memorabor justitiæ tuæ solius.* Sciebat profecto cum introiret in spirituales potentias Domini, exutum se iri universis carnis infirmitatibus: ut jam nil de carne haberet cogitare, sed totus in spiritu memoraretur justitiæ Domini solius.

40. Tunc pro certo singula Christi membra dicere poterunt de se, quod Paulus aiebat de capite : *Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Nemo ibi se cognoscat secundum carnem : quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt. Non quod carnis illic substantia futura non sit ; sed quod carnalis omnis necessitudo sit defutura, carnisque amor amore spiritus absorbendus : et infirmæ, quæ nunc sunt, humanæ affectiones in divinas quasdam habeant commutari. Tunc sagena caritatis, quæ nunc tracta per hoc mare magnum et spatiosum ex omni genere piscium congregare non desinit, cum perducta ad littus fuerit, malos foras mittens, bonos solummodo retinebit. Siquidem in hac vita ex omni genere piscium intra sinum suæ latitudinis caritatis rete concludit : ubi se pro tempore omnibus conformans, omniumque in se sive adversa, sive prospera trajiciens, ac sua quodammodo faciens, non solum gaudere cum gaudentibus, sed etiam flere cum flentibus consuevit. Sed cum pervenerit ad littus, velut malos pisces omne quod triste patitur,

foras mittens, sola quæ placere et jucunda esse poterunt, retinebit. Numquid enim tunc, verbi gratia, Paulus aut infirmabitur cum infirmis, aut uretur pro scandalizatis, ubi scandala et infirmitas procul erunt? Aut certe lugebit eos qui non agent pœnitentiam, ubi certum est nec peccantem fore, nec pœnitentem? Absit autem ut vel eos qui ignibus æternis cum diabolo et angelis ejus deputandi sunt, plangat et desleat in illa civitate, quam fluminis impetus lætificat, cujus et diligit Dominus portas super omnia tabernacula Jacob : quod videlicet in tabernaculis, etsi quandoque gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna, et plerumque periclitatur de vita : in illa autem patria nulla prorsus admittatur adversitas sive tristitia, quemadmodum de illa canitur : *Sicut lætantium omnium habitatio est in te*; et rursum : *Lætitia sempiterna erit eis*. Denique quomodo misericordiæ recordabitur, ubi memorabitur justitiæ Dei solius? Proinde ubi jam non erit miseriæ locus, aut misericordiæ tempus ; nullus profecto esse poterit miserationis affectus.

TRACTATUS

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

PRÆFATIO.

Domno Guillelmo abbati sancti Theodorici, frater Bernardus.

OPUSCULUM de gratia et libero arbitrio, quod illa, qua scitis, occasione nuper aggressus sum ; eadem gratia adjuvante peregi ut potui. Vereor autem, ne aut grandia minus digne locutus inveniar, aut pertractata a pluribus superfluo retractasse. Proinde illud legite primus, et si judicatis, solus : ne si proferatur in medium, magis forte scriptoris publicetur temeritas, quam lectoris ædificetur caritas. Quod si palam fieri utile probaveritis, tunc si quid

obscurius dictum adverteritis, quod in re obscura, servata congrua brevitate, dici planius potuisset ; non sit vobis pigrum aut emendare per vos, aut mihi resignare emendandum, si fraudari non vultis promissione illa Sapientiæ, quæ ait : *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt*.

CAPUT I.

Ad boni operis meritum, una cum gratia Dei, concurrere liberi arbitrii consensum.

1. LOQUENTE me coram aliquando, et Dei in me gratiam commendante, quod scilicet ab ipsa me in bono et præventum

agnoscerem, et provelis sentirem, et sperarem perficiendum : Quid tu ergo, ait unus ex circumstantibus, operaris ; aut quid mercedis speras vel præmii, si totum facit Deus ? Quid enim, inquam, tu consulis ? Da, inquit, gloriam Deo, qui gratis te prævenit, excitavit, initiavit ; et vive digne de cætero, quo te probes et perceptis beneficiis non ingratus, et percipiendis idoneum. Et ego : Bonum, inquam, consilium das, sed si dederis et posse teneri. Siquidem non est ejusdem facilitatis scire quid faciendum sit, et facere : quoniam et diversa sunt, cæco ducatum, ac fesso præbere vehiculum. Non quicumque ostendit viam, præbet etiam viaticum itineranti. Aliud illi exhibit qui facit ne deviet ; et aliud qui præstat ne deficiat in via. Ita nec quivis doctor, statim et dator erit boni quodcumque docuerit. Porro duo mihi sunt necessaria, doceri ac juvari. Tu homo recte quidem consulis ignorantia : sed, si verum sentit Apostolus, *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram*. Immo verò qui mihi per os tuum ministrat consilium, ipse necesse est ministret et per suum Spiritum adiutorium, quo valeam implere quod consulis. Ecce enim jam ex ejus munere velle adjacet mihi, perficere autem non invenio ; sed nec aliquando me inventurum confido, nisi qui dedit velle, det et perficere pro bona voluntate. Ubi ergo, ais, sunt merita nostra ; aut ubi est spes nostra ? Audi, inquam : *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit*. Quid enim ? Tu forte putaveras tua te creasse merita, tua posse salvari justitia, qui nec saltem Dominum Jesum dicere potes nisi in Spiritu sancto ? Itane oblitus es quis dixerit, *Sine me nihil potestis facere ? et, Neque currentis, neque volentis ; sed miserentis est Dei ?*

2. Quid igitur agit, ais, liberum arbitrium ? Breviter respondeo : Salvatur. Tolle liberum arbitrium, et non erit quod salvetur : tolle gratiam, non erit unde salvetur. Opus hoc sine duobus effici non potest : uno a quo fit : altero cui, vel in quo fit. Deus auctor

est salutis, liberum arbitrium tantum capax : nec dare illam, nisi Deus ; nec capere valet, nisi liberum arbitrium. Quod ergo a solo Deo, et soli datur libero arbitrio ; tam absque consensu esse non potest accipientis, quam absque gratia dantis. Et ita gratiæ operanti salutem cooperari dicitur liberum arbitrium, dum consentit, hoc est dum salvatur. Consentire enim salvari est. Proinde pecoris spiritus salutem hujusmodi minime capit, eo quod illi voluntarius consensus desit, quo salvanti videlicet Deo placide obtemperet, sive jubenti acquiescendo, sive pollicenti credendo, sive reddenti gratias agendo. Enimvero aliud est voluntarius consensus, aliud naturalis appetitus. Posterior quippe nobis communis est cum irrationalibus : nec valet consentire spiritui, carnis irretitus illecebris. Et fortassis ipse est, qui alio nomine ab Apostolo *Sapientia carnis appellatur*, ubi ait : *Sapientia carnis inimica est Deo : legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest*. Hunc ergo (ut dixi) communem habentes cum bestiis, consensus voluntarius nos discernit. Est enim habitus animi, liber sui. Siquidem non cogitur, non extorquetur. Est quippe voluntatis, non necessitatis ; nec negat se, nec præbet cuiquam, nisi ex voluntate. Alioquin si compelli valet invitus, violentus est, non voluntarius. Ubi autem voluntas non est, nec consensus. Non enim est consensus, nisi voluntarius. Ubi ergo consensus, ibi voluntas. Porro ubi voluntas, ibi libertas. Et hoc est quod dici puto liberum arbitrium.

CAPUT II.

Quid liberum arbitrium, seu in quo consistat libertas.

3. SED ut manifestius fiat quod dicitur, et competentius ad id quod volumus veniamus, paulo altius æstimo repetendum. In rebus naturalibus non est id vita, quod sensus ; non sensus, quod appetitus ; nec ille, quod consensus. Quod ex singulorum definitionibus clarius elucet. Est enim in quolibet corpore Vita, internus ac naturalis motus,

vigens tantum intrinsecus. Sensus vero, vitalis in corpore motus, vigens et extrinsecus. Appetitus autem naturalis, vis in animante, movendis avide sensibus attributa. Verum Consensus, nutus est voluntatis spontaneus, vel certe (quod superius dixisse me memini) habitus animi, liber sui. Porro Voluntas est motus rationalis, et sensui præsidens, et appetitui. Habet sane, quocumque se volverit, semper rationem comitem, et quodammodo pedisequam : non quod semper ex ratione, sed quod numquam absque ratione moveatur, ita ut multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est quasi p̄r ejus ministerium, contra ejus consilium sive judicium. Unde est illud : *Prudentiores sunt filii hujus sæculi filiis lucis in generatione sua* ; et rursum : *Sapientes sunt ut faciant mala*. Neque enim prudentia seu sapientia inesse creaturæ potest, vel in malo, nisi utique per rationem.

4. Est vero ratio data voluntati ut instruat illam, non destruat. Destrueret autem, si necessitatem ei ullam imponeret, quo minus libere pro arbitrio sese volveret, sive in malum consentiens appetitui, aut nequam spiritui ; ut sit animalis, non percipiens, vel certe et persequens ea quæ sunt spiritus Dei : sive ad bonum gratiam sequens, et fiat spiritualis : quæ omnia dijudicans, ipsa a nemine judicetur. Si, inquam, horum quodlibet prohibente ratione voluntas non posset, voluntas jam non esset. Ubi quippe necessitas, jam non voluntas. Quod si ex necessitate, et absque consensu propriæ voluntatis, justa, injustave fieri possent ; rationalis creatura, aut misera profecto esse nulla ratione deberet ; aut beata penitus non posset, cui nimirum in utraque parte id deesset, quod solum in ea miseræ, sive beatitudinis capax est, id est voluntas. Cætera siquidem, quæ supra memorata sunt, vita, sensus, vel appetitus, nec miserum per se faciunt, nec beatum. Alioquin et arbores ex vita, et pecudes etiam ex reliquis duobus, vel miseræ possent esse obnoxie, vel idoneæ beatitudini, quod omnino impossibile est. Communem ita-

que habentes, vitam quidem cum arboribus, sensum vero et appetitum, et æque vitam cum pecoribus ; id quod dicitur voluntas, nos ab utrisque discernit. Cujus voluntatis consensus, utique voluntarius, non necessarius, dum aut justos probat, aut injustos, etiam merito beatos facit vel miseros. Is ergo talis consensus ob voluntatis inamissibilem libertatem, et rationis quod secum semper et ubique portat, indeclinabile judicium, non incongrue dicitur (ut arbitror) liberum arbitrium, ipse liber sui propter voluntatem, ipse judex sui propter rationem. Et merito libertatem comitatur judicium : quoniam quidem quod liberum sui est, profecto ubi peccat, ibi se judicat. Est autem judicium, quia juste profecto, si peccat, patitur quod nolit, qui non peccat nisi velit.

5. Cæterum quod sui liberum non esse cognoscitur, quo pacto vel bonum ei, vel malum imputatur ? Excusat nempe utrumque necessitas. Porro ubi necessitas est, libertas non est : ubi libertas non est, nec meritum, ac per hoc nec judicium. Excepto sane per omnia originali peccato, quod aliam constat habere rationem. De cætero quicquid hanc non habet voluntarii consensus libertatem, proculdubio et merito caret, et judicio. Proinde universa quæ sunt hominis, præter solam voluntatem, ab utroque libera sunt, quia sui libera non sunt. Vita, sensus, appetitus, memoria, ingenium, et si qua talia sunt, eo ipso subjacent necessitati, quo non plene subdita sunt voluntati. Ipsam vero quia impossibile est de seipsa sibi non obedire ; (nemo quippe aut non vult quod vult, aut vult quod non vult) etiam impossibile est sua privari libertate. Potest quidem mutari voluntas, sed non nisi in aliam voluntatem, ut numquam amittat libertatem. Tam ergo non potest privari illa, quam nec seipsa. Si poterit homo aliquando, aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, et non voluntate ; poterit et carere libertate voluntas. Hinc est quod insanis, infantibus, itemque dormientibus, nihil quod faciant, vel bonum, vel ma-

lum, impulatur : quia nimirum sicut suæ non sunt compotes rationis, sic nec usum retinent propriæ voluntatis, ac per hoc nec iudicium libertatis. Cum igitur voluntas nil liberum habeat nisi se, merito non iudicatur nisi ex se. Siquidem nec tardum ingenium, nec labilis memoria, nec inquietus appetitus, nec sensus obtusus, nec vita languens, reum per se statuunt hominem, sicut nec contraria innocentem; et hoc non ob aliud, nisi quia hæc necessarie, ac præter voluntatem posse provenire probantur.

CAPUT III.

Triplicem esse libertatem, naturæ, gratiæ, gloriæ.

6. SOLA ergo voluntas, quoniam pro sui ingenuitate, aut dissentire sibi, aut præter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate; non immerito justam vel injustam, beatitudine seu miseria dignam ac capacem creaturam constituit; prout scilicet iustitiæ, iniustitiæve consenserit. Quapropter huiusmodi voluntarium liberumque consensum, ex quo et omne sui (ex his quæ dicta sunt) constat pendere iudicium; puto non incongrue id esse, ut supra definivimus, quod solet liberum arbitrium appellari: ut liberum ad voluntatem, arbitrium referatur ad rationem. Sed sane liberum, non illa libertate, de qua dicit Apostolus: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas*. Est enim illa libertas a peccato, sicut alibi dicit: *Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam*. Quis vero in carne peccati a peccato sibi vindicat libertatem? Hæc ergo libertate dictum merito nequaquam opinor liberum arbitrium. Est item libertas a miseria, de qua itidem Apostolus: *Et ipsa*, inquit, *creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*. Sed numquid et istam sibi quispiam in hac mortalitate præsumit? Et hæc itaque liberum nominari arbitrium non immerito abnuimus. Est vero quam

magis ei congruere arbitror libertatem, quam dicere possumus a necessitate, eo quod necessarium voluntario contrarium esse videatur: siquidem quod ex necessitate fit, jam non est ex voluntate, et e converso similiter.

7. Cum igitur, prout interim potuit occurrere nobis, triplex sit nobis proposita libertas, a peccato, a miseria, a necessitate; hæc ultimo loco positam contulit nobis in conditione natura, in primam restauramur a gratia, media nobis reservatur in patria. Dicatur igitur prima libertas Naturæ, secunda Gratiæ, tertia Vitæ vel Gloriæ. Primo nempe in liberam voluntatem ac voluntariam libertatem conditi sumus, nobilis Deo creatura: secundo reformamur in innocentiam, nova in Christo creatura: tertio sublimamur in gloriam, perfecta in spiritu creatura. Prima ergo libertas habet multum honoris, secunda plurimum etiam virtutis, novissima cumulum jucunditatis. Ex prima quippe præstamus cæteris animantibus; in secunda carnem, per tertiam mortem subijcimus. Vel certe sicut in prima subiecit Deus sub pedibus nostris oves et boves et pecora campi: ita quoque per secundam spirituales bestias hujus aeris, de quibus dicitur: *Ne tradas bestiis animas consistentes tibi*, prosternit æque et conterit sub pedibus nostris: in ultima tandem nos ipsos nobis plenius submissurus per victoriam corruptionis et mortis, quando scilicet novissima destruetur mors, et nos transibimus in libertatem gloriæ filiorum Dei: qua libertate Christus nos liberabit, cum nos utique tradet regnum Deo et Patri. De hac enim, et item de illa quam diximus a peccato, puto quod Judæis aiebat: *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis*. Liberum arbitrium liberatore indigere significabat: sed plane qui illud liberaret non a necessitate, quam, voluntas cum esset, penitus non noverat; sed a peccato, in quod tam libere, quam voluntarie corruerat: simulque a pœna peccati, quam incautum incurrerat, invitumque ferebat: quo utroque malo liberari omnino non poterat, nisi per illum, qui solus ho-

minum factus est inter mortuos liber, liber videlicet a peccato inter peccatores.

8. Solus namque inter filios Adam libertatem sibi vindicat a peccato, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Porro et a miseria, quæ est pœna peccati, habuit nihilominus libertatem, sed potentia, non actu. Nemo quippe tollebat animam ejus ab eo, sed ipse ponebat eam. Denique, teste Propheta, *Oblatus est quia ipse voluit*, sicut et cum voluit natus ex muliere, factus sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret. Fuit itaque et ipse sub lege miseriæ: sed fuit quia voluit, ut liber inter miseros et peccatores utrumque jugum fraternis a cervicibus excuteret. Habuit itaque totas tres libertates, primam ex humana simul et divina natura, reliquas ex divina potentia. Quarum duas posteriores utrum et primus homo in paradiso habuerit, vel quomodo et quatenus eas habuerit, postea videbimus.

CAPUT IV.

Qualis libertas competat animabus sanctis carne solutis: quæve Deo, et omni creaturæ rationali communis.

9. Hoc autem indubitanter sciendum, utramque plenam atque perfectam perfectis inesse animabus carne solutis, cum Deo pariter et Christo ejus, atque Angelis supercœlestibus. Nam sanctis animabus, etsi necdum corpora receperunt, deest quidem de gloria; sed nihil prorsus inest de miseria. Verum libertas a necessitate æque et indifferenter Deo, universæque tam malæ, quam bonæ rationali convenit creaturæ. Nec peccato, nec miseria amittitur, vel minuitur; nec major in justo est, quam in peccatore, nec plenior in Angelo, quam in homine. Quomodo namque ad bonum per gratiam conversus humanæ voluntatis consensus, eo libere bonum, et in bono liberum hominem facit, quo voluntarius efficitur, non invitus pertrahitur: sic sponte devolutus in malum, in malo nihilominus tam liberum quam spontaneum constituit, sua utique voluntate ductum, non

aliunde coactum ut malus sit. Et sicut cœlestis Angelus, aut etiam Deus ipse, permanet libere bonus, propria videlicet voluntate, non aliqua extrinseca necessitate: sic profecto diabolus æque libere in malum et corrui, et persistit, suo utique voluntario nutu, non alieno impulsu. MANET ergo libertas voluntatis, ubi etiam sit captivitas mentis, tam plena quidem in malis, quam in bonis, sed in bonis ordinatior; tam integra quoque pro suo modo in creatura, quam in Creatore, sed in illo potentior.

10. Quod autem homines solent conqueri, et dicere: Volo habere bonam voluntatem, et non possum; nequaquam huic præscribit libertati, ut quasi vim aut necessitatem in hac parte voluntas patiatur: sed plane illa libertate, quæ dicitur a peccato, se carere testantur. Nam qui vult habere bonam voluntatem, probat se habere voluntatem: non enim vult habere bonam nisi per voluntatem. Quod si voluntatem, et libertatem, sed libertatem a necessitate, non a peccato. Nempè ut non valeat, cum velit, habere bonam, sentit quidem sibi deesse libertatem, sed profecto libertatem a peccato, quo utique dolet premi, non perimi voluntatem. Quamquam jam proculdubio utcumque bonam habet, ubi habere vult. Bonum quippe est quod vult; nec posset bonum velle, nisi bona voluntate: sicut nec velle malum, nisi mala voluntate. Cum bonum volumus, bona est voluntas: cum malum volumus, mala est voluntas. Utrobique voluntas, et ubique libertas; cedit siquidem voluntati necessitas. Cum autem non valemus quod volumus; sentimus quidem ipsam quodammodo libertatem peccato esse captivam, vel miseram, non tamen amissam.

11. Ex hac ergo tantum libertate, qua liberum est voluntati seipsam judicare: vel bonam, si bono; vel malam, si malo consenserit; (quippe quæ in neutro, nisi certe volendo, consentire se sentit) liberum arbitrium credimus nominari. Nam ex illa quæ dicitur a peccato, congruentius forsitan liberum Consilium; et item ex illa quæ dicta

est a miseria, liberum potius Complacitum posset dici, quam liberum arbitrium. Arbitrium quippe iudicium est. Sicut vero iudicii est discernere quid liceat, vel quid non liceat: sic profecto consilii probare quid expediat, vel non expediat: sic complaciti quoque experiri quid libeat, vel non libeat. Utinam tam libere nobis consuleremus, quam libere de nobis iudicamus! ut quemadmodum libere per iudicium licita illicitaque decernimus; ita per consilium et licita, tamquam commoda, nobis eligere; et illicita, tamquam noxia, respuere liberum haberemus. Jam enim non solum liberi arbitrii, sed et liberi proculdubio consilii, ac per hoc et a peccato liberi essemus. Sed quid si totum, solumque quod expediret vel liceret, etiam liberet? Nonne liberi quoque esse complaciti merito dicemur, quippe qui ab omni proinde, quod displicere potest, hoc est ab omni nos miseria, liberos sentiremus? Nunc autem cum multa per iudicium vel admittenda, vel omittenda esse decernamus, quæ tamen per consilium nequaquam pro iudicii rectitudine aut eligimus, aut contemnimus: rursumque non omnia, quæ tamquam recta et commoda consulte observamus, etiam ut beneplacita libenter amplectimur, sed insuper quasi dura ac molesta vix æquanimiter ferre perduramus: liquet quia liberum nec consilium habemus, nec complacitum.

12. Alia quæstio est, si vel ante peccatum in primo homine habuimus: quod loco suo discutietur. Certissime autem habituri sumus, cum Deo miserante obtinebimus quod oramus: *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, et in terra.* Hoc nempe complebitur, quando id quod nunc cunctæ passim rationali (ut jam dictum est) creaturæ commune videtur, liberum scilicet a necessitate arbitrium, erit etiam in electis hominibus (uti jam in sanctis est Angelis) et cautum a peccato, et tutum a miseria, probantibus tandem triplicis libertatis felici experientia, quæ sit bona voluntas Dei, ac beneplacens, et perfecta. Quod quia necdum est, sola interim plena inte-

graque manet in hominibus libertas arbitrii. Nam libertas consilii ex parte tantum, et hoc in paucis spiritualibus, qui carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis, quatenus jam non regnet peccatum in eorum mortali corpore. Porro ut non regnet, libertas facit consilii; ut tamen non desit ex integro, captivitas est liberi arbitrii. Cum autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod ex parte est: hoc est cum plena fuerit libertas consilii, nulla jam erit captivitas arbitrii. Et hoc est quod quotidie petimus in oratione, cum dicimus Deo: *Adveniat regnum tuum.* Regnum hoc necdum ex toto pervenit in nos. Quotidie tamen paulatim adventat, sensimque in dies magis ac magis dilatat terminos suos, in his dumtaxat, quorum per Dei adiutorium interior homo renovatur de die in diem. IN QUANTUM ergo regnum gratiæ dilatatur, in tantum peccati potestas minuitur. In quantum vero minus est adhuc propter corpus mortis quod aggravat animam, et ob necessitatem terrenæ inhabitationis utique deprimentis sensum multa cogitantem: necesse habent etiam qui perfectiores in hac mortalitate videntur, confiteri et dicere: *In multis offendimus omnes; et: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipos seducimus, et veritas in nobis non est.* Quapropter orant et ipsi sine intermissione, dicentes: *Adveniat regnum tuum.* Quod non erit vel in ipsis consummatum, quousque peccatum non solum non regnet in eorum mortali corpore, sed nec sit omnino, nec esse possit in immortalis iam corpore.

CAPUT V.

An libertas a miseria, seu complaciti, detur in hoc sæculo.

13. JAM de libertate complaciti in hoc sæculo nequam quid dicemus? ubi vix sufficit diei malitia sua; ubi omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc, vanitati nimirum subjecta non volens; ubi vita hominis tentatio est super terram: ubi viri quoque spirituales, qui primitias spiritus jam acceperunt, in-

gemiscunt et ipsi intra semetipsos, expectantes redemptionem corporis sui. Numquidnam inter ista locus ullus est hujuscemodi libertati? Quid, inquam, liberum nostro relinquitur complacito, ubi totum occupare videtur miseria? Neque enim vel innocentia seu iustitia, quemadmodum a peccato, ita etiam a miseria tutæ esse hic poterunt, ubi justus exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* et item: *Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.* Ubi noctes diesque in mœrore continuantur, nullum profecto temporis spatium complacito vacuum relinquitur. Denique qui pie volunt vivere in Christo, ipsi magis persecutionem patiuntur; quoniam iudicium a domo Dei incipit. Quod et præcipit: A meis, inquit, incipite.

14. Sed etsi non virtus, vitium forte in tuto est, et aliqua interim ex parte frui potest complacito, cavere miseriam. Absit. Nam qui lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis: tale est quod faciunt, quale cum rident phrenetici. NULLA autem verior miseria, quam falsa lætitia. Denique in tantum miseria est, quod videtur felicitas in hoc sæculo, ut Sapiens dicat: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii.* Est quidem in bonis corporis nonnulla jucunditas, videlicet in edendo, bibendo, calefaciendo, cæterisque talibus fomentis vel tegumentis carnis. Sed numquid vel ista vacant aliquatenus a miseria? Bonus est panis, sed esurienti; potus delectat, sed sitientem: denique saturato cibus potusque jam nequaquam sunt grata, sed gravia. Tolle famem, et panem non curabis; tolle sitim, et limpidiissimum fontem ac si paludem respicies. Similiter umbram non quærit nisi æstuans; solem non curat nisi algens sive caligans. Alioquin nihil horum libebit, si non præcesserit urgens necessitas. Quæ si perfecte tollatur e rebus, statim in tædium atque molestiam convertetur ipsa quoque, quæ videtur in his esse, jucunditas. FATENDUM igitur et in hac parte, omne quod præsentis vitæ est, occupare miseriam: nisi quod in tri-

bulationibus continuis graviorum laborum, leviores utique sint qualiscunque consolatio: et dum forte pro tempore ac rerum eventibus vicissim sibi gravia levique succedunt, minorum experientia, aliqua miseriæ videtur interpolatio; ut cum aliquando, post experta plura gravissima, in minus forte molesta evaditur, felicitas putetur.

15. Attamen fatendum est eos, qui per excessum contemplationis rapti quandoque in spiritu, quantulumcumque de supernæ felicitatis dulcedine degustare sufficiunt, toties esse liberos a miseria, quoties sic excedunt. Hi plane (quod negandum non est) etiam in hac carne, raro licet raptimque, complaciti libertate fruuntur, qui cum Maria optimam partem elegerunt, quæ non auferetur ab eis. Qui enim jam tenent quod auferendum non est; experiuntur utique quod futurum est. Sed quod futurum est felicitas est: porro felicitas et miseria eodem tempore simul esse non possunt. Quoties igitur per spiritum illam participant, toties istam non sentiunt. Itaque in hac vita soli contemplativi possunt utcumque frui libertate complaciti: et hoc ex parte, et parte satis modica, viceque rarissima. Porro libertate consilii fruuntur etiam quilibet justi; ex parte quidem, sed non modica. Cæterum libertas arbitrii (ut supra liquido apparuit) cunctis pariter ratione utentibus convenit; non minor, quantum in se est, in malis, quam in bonis; tam plena in hoc sæculo, quam et in futuro.

CAPUT VI.

Ad volendum bonum gratiam omnino esse necessariam.

16. Sed et hoc satis aperte monstratum esse puto, quod hæc ipsa tamen libertas tamdiu quodammodo captiva tenetur, quamdiu illam duæ aliæ libertates minime, aut minus plene comitantur; nec aliunde noster ille defectus venit, de quo Apostolus: *Ut non quæcumque vultis, ait, illa faciatis.* Velle siquidem inest nobis ex libero arbitrio, non etiam posse quod volumus. Non

dico velle bonum, aut velle malum : sed tantum velle. Velle etenim bonum, profectus est, velle malum defectus. Velle vero simpliciter, ipsum est quod vel proficit, vel deficit. Porro ipsum ut esset, creans gratia fecit; ut proficiat, salvans gratia facit; ut deficiat, ipsum se dejicit. Itaque liberum arbitrium nos facit volentes, gratia benevolos. Ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonum velle. Quemadmodum namque aliud est timere simpliciter, aliud timere Deum; et aliud amare simpliciter, aliud est amare Deum : quippe timere et amare, simpliciter quidem prolata, affectiones; cum additamento autem virtutes, significant : ita quoque aliud est velle, aliud velle bonum.

17. Simples namque affectiones insunt naturaliter nobis, tamquam ex nobis : additamenta ex gratia. Nec aliud profecto est, nisi quod gratia ordinat, quas donavit creatio : ut nil aliud sint virtutes nisi ordinatæ affectiones. Scriptum est de quibusdam, quod illic trepidassent timore, ubi non erat timor. Timor fuit, sed inordinatus. Ordinare illum volebat Dominus in discipulis, cum diceret : *Ostendam vobis quem timere debeatis*; et David : *Venite, ait, filii, audite me; timorem Domini docebo vos*. Item de amore inordinato arguebat homines qui dicebat : *Ego lux veni in hunc mundum; et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem*. Idcirco postulat sponsa in Canticis, dicens : *Ordinate in me caritatem*. Similiter quoque de inordinata voluntate arguebantur, quibus dicebatur : *Nescitis quid petatis*. Sed ad lineam rectitudinis edocti sunt distortam reducere voluntatem, cum audierunt : *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Et tunc quidem verbo, sed postmodum etiam exemplo voluntatem ordinare docebat, cum orans instante passione ut transferretur ab eo calix, statim subjiceret : *Verumtamen non quod ego volo, sed quod tu vis*. A Deo igitur velle, quomodo et timere, quomodo et amare, accepimus in conditione naturæ, ut essemus aliqua creatura : velle autem bonum, quomodo et timere Deum, quomodo et amare Deum,

accipimus in visitatione gratiæ, ut simus Dei creatura.

18. CREATI quippe quodammodo nostri in liberam voluntatem, quasi Dei efficimur per bonam voluntatem. Porro bonam facit, qui liberam fecit; et ad hoc bonam, ut simus initium aliquid creature ejus : quoniam expedit profecto nobis magis omnino non fuisse, quam nostros permanere. Nam qui vulerunt sui esse, utique sicut dii, scientes bonum et malum; facti sunt, non tantum jam sui, sed et diaboli. Itaque libera voluntas non facit nostros; mala, diaboli; bona, Dei. Ad hoc pertinet quod dicitur : *Novit Dominus qui sunt ejus*. Nam illis qui ejus non sunt : *Amen dico vobis, inquit, nescio vos*. Cum ergo per malam voluntatem sumus diaboli, quodammodo interim non sumus Dei : sicut cum per bonam voluntatem efficimur Dei, desinimus jam esse diaboli. *Nemo siquidem potest duobus dominis servire*. Cæterum sive Dei sumus, sive diaboli; non tamen similiter desinimus esse et nostri. Manet quippe utrobique libertas arbitrii, per quam maneat et causa meriti : quatenus merito vel puniamur mali, quod tamquam liberi ex propria voluntate efficimur : vel glorificemur boni, quod nisi quæ voluntarii esse non possumus. Sane diabolo nostra nos mancipat voluntas, non ipsius potestas : Deo subjicit ejus gratia, non nostra voluntas. Nostra quippe voluntas bona (quod fatendum est) a bono Deo creata, perfecta tamen non erit, quousque suo Creatori perfecte subjecta sit. Absit autem, ut ipsi sui ipsius perfectionem, Deo autem tantum creationem tribuamus; cum longe nimirum melius sit esse perfectam, quam factam : et dictu ipso nefas videatur, Deo quod minus, nobis quod excellentius sit attribuere. Sentiens denique Apostolus quid ex natura esset, quid ex gratia exspectaret, aiebat : *Velle adjacet mihi, perficere non invenio*. Sciebat profecto, velle quidem sibi inesse ex libero arbitrio : sed ut ipsum velle perfectum haberet, gratiam se habere necessariam. Si enim velle malum, defectus quidam est voluntatis; utique

bonum velle, profectus ejusdem erit: sufficere vero ad omne quod volumus bonum, ipsius perfectio.

19. Ut ergo velle nostrum, quod ex libero arbitrio habemus, perfectum habeamus; duplici gratiæ munere indigemus, et vero videlicet Sapere, quod est voluntatis ad bonum conversio; et pleno etiam Posse, quod est ejusdem in bono confirmatio. Porro perfecta conversio est ad bonum, ut nil libeat nisi quod deceat vel liceat; perfecta in bono confirmatio, ut nil desit jam quod libeat. Tunc demum perfecta erit voluntas, cum plene fuerit bona, et bene plena. Habet siquidem duplex in se bonum ab initio sui: unum quidem generale ex sola creatione, quod a bono scilicet Deo non potuit creari nisi bona, secundum quod vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona: alterum speciale ex libertate arbitrii, in qua ad imaginem utique ipsius qui creavit, est condita. Quod si duobus his bonis accedat et tertium, conversio scilicet ad Creatorem, reputabitur non immerito perfecte bona: bona nimirum in universitate, melior in suo genere, optima in sui ordinatione. Est autem ordinatio, omnimoda conversio voluntatis ad Deum, et ex tota se voluntaria devotaque subjectio. Huic vero tam perfectæ justitiæ debetur, immo jungitur gloriæ plenitudo: quia sic se comitantur duo ista, ut nec justitiæ possit haberi perfectio, nisi in plena gloria; nec gloriæ plenitudo, absque perfecta justitia. Merito denique talis justitia non erit sine gloria, cum gloria vera non sit, nisi de tali justitia. Unde recte dicitur: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.*

20. Hæc autem sunt illa duo quæ supra nominavimus, verum Sapere, et plenum Posse: ut Sapere ad justitiam, Posse referatur ad gloriam. Sed Verum et Plenum addita sunt, alterum ad distinctionem sapientiæ carnis, quæ mors est; itemque sapientiæ mundi, quæ stultitia apud Deum, qua et sapientes apud semetipsos sunt homines, *sapientes, inquam, ut faciant mala;* alterum ad illorum differentiam, de quibus di-

citur: *Potentes potenter tormenta patientur.* Nam verum Sapere aut plenum Posse omnino non inveniuntur, nisi ubi libero arbitrio jam illa duo conjuncta sunt, quæ item superius memoravimus, liberum videlicet Consilium, liberumque Complacitum. Solum profecto dixerim vere sapientem, pleneque potentem, cui jam non tantum velle adjacet ex libero arbitrio, sed ex reliquis quoque duobus invenit et perficere: dum nec velle valeat quod malum sit, nec carere quod velit: quorum alterum est ex libertate consilii, id est verum Sapere: alterum ex libertate verum complaciti, scilicet plenum Posse. Sed quis talis est ac tantus in hominibus, qui in hoc gloriatur? Aut ubi, aut quando istud obtinetur? Numquidnam in hoc sæculo? Sed si quis esset hujusmodi, major esset Paulo, qui confitetur dicens: *Perficere autem non invenio.* Numquid Adam in paradiso? Sed si habuisset, numquam exulasset a paradiso.

CAPUT VII.

Utrum primi homines in paradiso trina illa libertate præditi fuerint, et post peccatum.

21. NUNC locus est pervidendi quod supra distulimus; utrum scilicet totas tres illas quas diximus libertates, id est, Arbitrii, Consilii, Complaciti; vel aliis nominibus, a necessitate, a peccato, a miseria, primi homines in paradiso habuerint: an tantum duas, an unam solummodo. Et de prima quidem nulla jam quæstio est, si meminimus, quam aperte et justis eam, et peccatoribus inesse æqualiter, ratio superior edocuerit. De duabus reliquis quæritur non immerito, an unquam eas Adam habuerit, aut ambas, aut vel unam. Nam si nullam habuit, quid amisit? Arbitrii utique libertatem tam post peccatum, quam ante semper tenuit inconcussam. Si ergo nil amisit, quid ei obfuit ejectum fuisse de paradiso? Quod si unam quamlibet illarum habuit, quomodo amisit? Nam certum est quia ex quo peccavit, nec a peccato prorsus, nec a miseria manens in corpore, liber fuit. Cæterum nullatenus, quamcumque illarum semel acceperit, amittere potuit.

Alioquin perfectum nec Sapere, nec Posse, juxta quod quidem duo hæc superius definita sunt, habuisse conviucitur; qui nimirum et velle potuit quod non debuit, et recipere quod noluit. An dicendus est aliquo quidem modo illas habuisse, sed quia non plenarie, potuisse amittere? Habet siquidem unaqueque illarum duos gradus, superiorem et inferiorem. Superior libertas consilii est, non posse peccare: inferior, posse non peccare. Item superior libertas complaciti, non posse turbari: inferior, posse non turbari. Itaque inferiorem utriusque libertatis gradum simul cum plena libertate arbitrii homo in sui conditione accepit, et de utroque corrui cum peccavit. Corruit autem de posse non peccare in non posse non peccare, amissa ex toto consilii libertate. Itemque de posse non turbari in non posse non turbari, amissa ex toto complaciti libertate. Sola remansit ad pœnam libertas arbitrii, per quam utique cæteras amisit; ipsam tamen amittere non potuit. Per propriam quippe voluntatem servus peccati factus, merito perdidit libertatem consilii. Porro per peccatum factus debitor mortis, quomodo jam libertatem valebat retinere complaciti?

22. De tribus ergo libertatibus quas acceperat, abutendo illa quæ dicitur arbitrii, reliquis sese privavit. In eo autem abusus est, quod illam cum accepisset ad gloriam, convertit sibi in contumeliam, juxta testimonium Scripturæ dicentis: *Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Soli inter animantia datum est homini posse peccare, ob prærogativam liberi arbitrii. Datum est autem, non ut proinde peccaret, sed ut gloriosior appareret si non peccaret, cum peccare posset. Quid namque gloriosius ei esse poterat, quam si de ipso diceretur quod Scriptura perhibet, dicens: *Quis est hic, et laudabimus eum?* Unde ita laudandus? *Fecit enim mirabilia in vita sua.* Quæ? *Qui potuit transgredi, inquit, et non est transgressus; facere mala, et non fecit.* Hunc ergo honorem quamdiu abs-

que peccato fuit, servavit; amisit, cum peccavit. Peccavit autem, quia liberum ei fuit: nec aliunde profecto liberum, nisi ex libertate arbitrii, de qua utique inerat ei possibilitas peccandi. Nec tamen fuit culpa dantis, sed abufentis, qui ipsam videlicet facultatem convertit in usum peccandi, quam acceperat ad gloriam non peccandi. Nam etsi peccavit ex posse quod accepit: non tamen quia potuit, sed quia voluit. Nec enim prævaricante diabolo et angelis ejus, etiam alii prævaricati sunt: non quia non potuerunt, sed quia noluerunt.

23. Peccantis igitur lapsus, non dono adscribendus est potestatis, sed vitio voluntatis. Lapsus tamen ex voluntate non æque ex voluntate resurgere jam liberum habet: quia etsi datum fuit voluntati posse stare ne caderet, non tamen resurgere si caderet. Non enim tam facile quis valet exire de fovea, quam facile in eam labi. Cecidit sola voluntate homo in foveam peccati: sed non ex voluntate sufficit et posse resurgere, cum jam et si velit, non possit non peccare.

CAPUT VIII.

Libertatem arbitrii remanere post peccatum.

24. Quid ergo? Periit liberum arbitrium, quoniam non potest non peccare? Nequaquam: sed liberum perdidit consilium, per quod prius habuit posse non peccare: quomodo et quod jam non valet utique non turbari, inde misero accidit, quod complaciti quoque libertatem amisit, per quam et ante habuit posse non turbari. Manet ergo, etiam post peccatum, liberum arbitrium; etsi miserum, tamen integrum. Et quod se per se homo non sufficit excutere a peccato sive miseria, non liberi arbitrii signat destructionem, sed duarum reliquarum libertatum privationem. Neque enim ad liberum arbitrium, quantum in se est, pertinet, aut aliquando pertinuit posse, vel sapere, sed tantum velle: nec potentem facit creaturam, nec sapientem, sed tantum volentem. Non ergo si potens, aut sa-

piens, sed tantum si volens esse desierit, liberum arbitrium amisisse putanda erit. Ubi enim non est voluntas, nec libertas. Non dico si velle bonum, sed si velle omnino creatura desierit; fatendum sine contradictione, ubi non jam ex voluntate bonitas, sed ipsa ex toto voluntas periit, etiam liberum deperire arbitrium. Quod si velle bonum tantum non poterit, signum est quod ei desit liberum, non arbitrium, sed consilium. Si autem non quidem velle, sed ad id quod jam vult bonum, ei posse defuerit; noverit sibi deesse liberum complacitum, non liberum periisse arbitrium. Si ergo liberum arbitrium ita ubique sequitur voluntatem, ut nisi illa penitus esse desinat, isto non careat; voluntas vero sicut in bono, ita etiam in malo æque perdurat: æque profecto et liberum arbitrium tam in malo, quam in bono integrum perseverat. Et quomodo voluntas etiam posita in miseria non desinit esse voluntas, sed dicitur, et est misera voluntas, sicut et beata voluntas: ita nec liberum arbitrium destrui, sive (quantum in se est) aliquatenus imminuere poterit quæcumque adversitas vel necessitas.

25. Sed licet ubique pariter sine sui diminutione perduret; non tamen pariter sicut de bono potuit per se in malum corruere, ita quoque per se de malo in bonum poterit respirare. Et quid mirum si jacens non valet per se resurgere, quod stans in aliquod melius nullo suo conatu valebat proficere? Denique dum adhuc duas alias libertates ex aliqua parte secum haberet, non potuit de inferioribus illarum gradibus ad superiora ascendere, hoc est de posse non peccare, et de posse non turbari, ad non posse peccare, et non posse turbari. Quod si libertatibus illis etiam utcumque adjutum, non prævaluit tamen de bono in melius se extendere: quanto minus eisdem prorsus destitutum, de malo in id quod fuit bonum, poterit per seipsum emergere?

26. Habet igitur homo necessarium Dei virtutem, et Dei sapientiam Christum, qui ex eo quod sapientia est, verum ei Sapere reinfundat, in restaura-

tionem liberi Consilii; et ex eo quod virtus est, plenum Posse restituat, in reparationem liberi Complaciti: quatenus ex altero perfecte bonus, peccatum jam nesciat; ex altero plene beatus, nil adversum sentiat. Sed sane ista perfectio in futura vita exspectetur, quando utraque nunc amissa libertas, libero arbitrio plene restaurabitur; non quomodo justo cuivis in hoc sæculo, quantumcumque perfecto; non quomodo vel ipsis primis hominibus datum fuit eas habere in paradiso: sed sicut jam nunc Angeli possident in cælo. Interim vero sufficiat in hoc corpore mortis atque in hoc sæculo nequam, ex libertate quidem Consilii peccato non obedire in concupiscentia: ex libertate autem Complaciti adversa non formidare pro justitia. Est autem in hac carne peccati et in hac diei malitia non mediocre Sapere, peccato, etsi non ex toto carere, certe non consentire: et est Posse non parvum, adversa, etsi necdum feliciter omnino non sentire, viriliter tamen pro veritate contemnere.

27. Discendum sane hic interim nobis est ex libertate consilii jam libertate arbitrii non abuti, ut plene quandoque frui possimus libertate complaciti. Sic profecto Dei in nobis reparamus imaginem: sic antiquo honori illi capessendo, quem per peccatum amisimus, per gratiam præparamur. Et beatus qui de se audire merebitur: *Quis est hic, et laudabimus eum? et Fecit enim mirabilia in vita sua; qui potuit transgredi, et non est transgressus, facere malum, et non fecit.*

CAPUT IX.

Imaginem et similitudinem Dei, ad quam conditi sumus, in triplici libertate consistere.

28. PUTO autem in his tribus libertatibus ipsam, ad quam conditi sumus, Conditoris imaginem atque similitudinem contineri: et imaginem quidem in libertate arbitrii, in reliquis autem duabus bipertitam quamdam consignari similitudinem. Hinc est fortassis, quod solum liberum arbitrium sui omnino de-

fectum seu diminutionem non patitur, quod in ipso potissimum æternæ et incommutabilis divinitatis substantiva quædam imago impressa videatur. Nam etsi habuerit initium, nescit tamen occasum, nec de justitia vel gloria capit augmentum: nec de peccato sive miseria detrimentum. Quid æternitati similis, quod non sit æternitas? Porro in aliis duabus libertatibus, quoniam non solum ex parte minui, sed et ex toto amitti possunt; accidentalis quædam magis similitudo sapientiæ atque potentia divina, imagini superducta cognoscitur. Denique et amissus illas per culpam, et per gratiam recuperavimus; et quotidie quidem alii plus, alii minus, aut in ipsis proficimus, aut ab ipsis deficimus. Possunt etiam sic amitti, ut jam non valeant recuperari: possunt et ita possideri, ut nec amitti queant aliquando, nec minui.

29. Hujus bipertitæ similitudinis sapientiæ et potentia Dei, non quidem in gradu summo, sed qui ipsi tamen esset proximior, homo conditus est in paradiso. Quid enim vicinius ad non posse peccare, vel turbari (in quo utique jam sanctos Angelos stare, et Deum semper esse dubium non est) quam posse et non peccare, et non turbari, in quo homo profecto creatus est? A quo illo per peccatum, immo nobis in illo et cum illo corruentibus, rursus per gratiam, non quidem ipsum, sed pro ipso quemdam inferiorem gradum recepimus. Neque enim hic possumus penitus esse sine peccato, seu miseria: possumus tamen, gratia juvante, nec peccato superari, nec miseria. Quamquam tamen Scriptura loquatur, *Omne quod natum est ex Deo, non peccat. Sed hoc dictum est de prædestinatis ad vitam; non quod omnino non peccent, sed quod peccatum ipsis non imputetur, quod vel punitur condigna pœnitentia, vel in caritate absconditur. Caritas quippe cooperit multitudinem peccatorum; et, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecla sunt peccata; et, Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Divinæ ergo similitudinis summum gradum summi Angeli te-

nent, nos infimum: Adam tenuit medium, porro dæmones nullum. Superis nempe spiritibus datum est sine peccato et miseria perdurare: Adæ autem absque his quidem esse, sed non etiam permanere: nobis vero ne esse quidem absque his, sed ipsis tantum non cedere. Cæterum diabolus et membra ejus, sicut numquam volunt reluctari peccato, sic numquam possunt pœnam declinare peccati.

50. Cum ergo istæ duæ libertates, Consilii scilicet atque Complaciti, per quas rationali creaturæ vera sapientia et potentia ministratur, ita Deo, prout vult, dispensante, quibusque pro causis, locis, temporibus, varientur; quantum in terris modice, in cœlestibus plenarie, mediocriter in paradiso, apud inferos nullatenus habeantur; libertas vero arbitrii de ipso, quo condita est, statu aliquatenus non mutetur, sed æqualiter semper (quantum in se est) a cœlis, terris, inferis possideatur: merito illæ similitudini, hæc imagini deputantur. Et quidem apud inferos, quod utraque libertas perierit, illæ scilicet quæ ad similitudinem pertinere dicuntur, Scripturarum testatur auctoritas. Nam verum illic Sapere, quod utique de Consilii libertate concipitur, omnino non esse, locus ille manifestat, ubi legitur: *Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia est apud inferos, quo tu properas.* Porro de potentia, quæ per libertatem Complaciti datur, Evangelium sic loquitur: *Ligatis manibus ac pedibus, projicite eum in tenebras exteriores.* Quid enim est manuum pedumque ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio?

51. Sed dicit aliquis: Quomodo non est ibi aliquid Sapere, ubi mala quæ tolerantur, cogunt pœnitere malorum quæ facta sunt? Numquid aut in tormentis quispiam non pœnitere; aut pœnitere mali, non esse sapere potest? Hoc autem recte opponeretur, si opus tantum peccati, et non etiam voluntas mala puniretur. Nulli quippe dubium est, quod nemo in tormentis positus actum iterare peccati delectetur. Ve-

runtamen si voluntas etiam in tormentis mala perdurat, quid ponderis habet operis abnegatio, ut ideo sapere quis putetur, quod jam in mediis flammis luxuriari non libeat? Denique *in malevolam animam non introibit sapientia*. Unde autem probabimus quod mala et in pœnis voluntas perseveret? Certe, ut cætera omittam, nollent omnino puniri. Justum est autem puniri, qui puniendi gesserunt. Nolunt igitur quod justum est. Sed qui non vult quod justum est, iusta ejus voluntas non est. Eo ergo injusta, ac per hoc et mala est voluntas, quo justitiæ non concordat. **DUO SUNT** quæ injustam comprobant voluntatem, vel cum peccare, vel cum impune peccasse libet. Quibus ergo peccare libuit quamdiu licuit; et cum jam non possunt, inultum manere volunt quod peccaverunt: quid in hoc sapientiæ veræ, quid bonæ voluntatis apparet? Sed esto, pœnitent eos peccasse: numquid non tamen, si optio detur, malint adhuc peccare, quam pœnam sustinere peccati? Et tamen illud iniquum est, hoc justum. Quando vero voluntas bona magis quod iniquum, quam quod justum est eligeret? Cæterum non vere pœnitent, qui non tam dolent se sibi vixisse, quam hoc ipsum jam non posse. Denique foris ostenditur quid intus agatur. Nam quamdiu corpus vivit in flamma, tamdiu constat in malitia persistere voluntatem. Itaque de similitudine, quæ in Consilii, et item Complaciti libertate continetur, apud inferos penitus nihil est, nec esse potest, imagine tamen etiam illic per liberum arbitrium immobili permanente.

CAPUT X.

Similitudinem divinæ imaginis in nobis reformari per Christum.

52. SED neque in hoc sæculo æque inveniri uspiam posset similitudo, sed adhuc hic fœda et deformis jacuisset imago, si non evangelica illa mulier lucernam accenderet, id est Sapientia in carne appareret, evelleret domum, videlicet vitiorum, drachnam suam re-

quireret quam perdidit; hoc est imaginem suam, quæ nativo spoliata decore, sub pelle peccati sordens, tamquam in pulvere latitabat; inventam tergeret, et tolleret de regione dissimilitudinis; pristinamque in speciem reformatam, similem faceret illam in gloria sanctorum, immo sibi ipsi per omnia redderet quandoque conformem, cum illud Scripturæ videlicet imple-retur: *Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus; quoniam videbimus eum sicuti est*. Et revera cui potius id operis congruebat, quam Dei Filio, qui cum sit splendor gloriæ et figura substantiæ Patris, portans verbo universa, ex utroque facile munitus apparuit, et unde reformaret deformem, et unde debilem confortaret: dum et de splendore figuræ fugans tenebras peccatorum redderet sapientem; et ex virtute verbi contra tyrannidem dæmonum potentem efficeret.

53. Venit ergo ipsa forma, cui conformandum erat liberum arbitrium: quia ut pristinam reciperet formam, ex illa erat reformandum, ex qua fuerat et formatum. Forma autem, sapientia est: conformatio, ut faciat imago in corpore, quod forma facit in orbe. Porro illa *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*. Attingit a fine usque ad finem, hoc est a summo cælo usque ad inferiores partes terræ; a maximo Angelo usque ad minimum vermiculum. *Attingit autem fortiter*, non quidem mobili discursione, vel locali diffusionem, vel subjectæ creaturæ tantum officiali administratione: sed substantiali quadam et ubique præsentia fortitudine, qua utique universa potentissime movet, ordinat, administrat. Et hæc omnia nulla sui cogitur facere necessitate. Nec enim aliqua in his laborat difficultate: sed disponit omnia suaviter placida voluntate. Vel certe *attingit a fine usque ad finem*, hoc est ab ortu creaturæ usque ad finem destinatum a Creatore: sive in quem urget natura, sive quem accelerat causa, sive quem concedit gratia. *Attingit fortiter*, dum nil horum evenit, quod non, prout vult, potenti præordinet providentia.

54. Sic ergo et liberum arbitrium suo conetur præesse corpori, ut præest sapientia orbi, *attingens* et ipsum *a fine usque ad finem fortiter*; imperans scilicet singulis sensibus et artibus tam potenter, quatenus non sinat regnare peccatum in suo mortali corpore, nec membra sua det arma iniquitati, sed exhibeat servire justitiæ. Et ita jam non erit homo servus peccati, cum peccatum non fecerit: a quo utique liberatus, jam libertatem recuperare Consilii, jam suam incipiet vindicare dignitatem, dum divinæ in se imagini condignam vestierit similitudinem, immo antiquam reparaverit venustatem. Curet autem hæc agere, non minus *suaviter*, quam *fortiter*, hoc est non ex tristitia aut ex necessitate; quod est initium, non plenitudo sapientiæ: sed prompta et alacri voluntate, quod facit acceptum sacrificium: quoniam hilarem datorem diligit Deus. Sicque per omnia imitabitur sapientiam, dum et vitii resistet fortiter, et in conscientia requiescet suaviter.

55. Verum cujus ad talia provocamur exemplo, indigemus et auxilio: quo ipsi videlicet per ipsam conformemur, atque in eandem imaginem transformemur a claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu. Ergo si a Domini spiritu, jam non a libero arbitrio. Nemo proinde putet ideo dictum liberum arbitrium, quod æqua inter bonum et malum potestate aut facilitate versetur: cum cadere per se quidem potuerit, non autem resurgere, nisi per Domini Spiritum. Alioquin nec Deus, nec Angeli sancti, cum ita sint boni, ut non possint esse mali; nec prævaricatores item Angeli, cum ita sint mali, ut jam non valeant esse boni; liberi arbitrii esse dicentur. Sed et nos illud post resurrectionem amissuri sumus, quando utique inseparabiliter alii bonis, alii malis admixti fuerimus. Cæterum nec Deus caret libero arbitrio, nec diabolus: quoniam quod ille esse non potest malus, non infirma facit necessitas, sed firma in bono voluntas, et voluntaria firmitas: quodque is non valet in bonum respirare, non aliena facit violenta oppressio, sed sua ipsius in malo obsti-

nata voluntas, ac voluntaria obstinatio. Nunc igitur ex eo potius liberum arbitrium dicitur, quod sive in bono, sive in malo, æque liberam faciat voluntatem: cum nec bonus quispiam, nec item malus dici debeat, aut esse valeat, nisi volens. Tali jam ratione non incongrue dicitur ad bonum se, et ad malum habere æqualiter: quod utrobique videlicet par sit ei, non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas*.

CAPUT XI.

Libero arbitrio nihil derogari per gratiam, neque per tentationem.

56. HAC sane dignitatis (ut dictum est) prærogativa rationalem singulariter creaturam Conditor insignivit, quod quemadmodum ipse sui juris erat, suæque ipsius voluntatis, non necessitatis erat quod bonus erat: ita et illa quoque sui quodammodo juris in hac parte existeret, quatenus non nisi sua voluntate, aut mala fieret, et juste damnaretur: aut bona maneret, et merito salvaretur. Non quod ei propria posset sufficere voluntas ad salutem; sed quod eam nullatenus sine sua voluntate consequeretur. NEMO quippe salvatur invitus. Nam quod legitur in Evangelio, *Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum*; item in alio loco, *Compelle intrare*, nihil impedit: quia profecto quantoscumque trahere, vel compellere videatur ad salutem benignus Pater, qui omnes vult salvos fieri: nullum tamen judicat salute dignum, quem ante non probaverit voluntarium. HOC QUIPPE INTENDIT, cum terret aut percutit, ut faciat voluntarios, non salvet invitos: quatenus dum de malo mutat voluntatem in bonum, transferat, non auferat libertatem. Quamquam tamen non semper inviti trahimur: nec enim cæcus aut fessus contristatur cum trahitur. Et Paulus ad manus tractus est Damascum, utique non invitus. Trahi denique specialiter volebat, quæ et hoc ipsum magnopere flagitabat in Canticis: *Trahe me, inquit, post te; in odore curremus unguentorum tuorum*.

57. Deinde quod e regione scriptum

est, *Unusquisque tentatur a propria concupiscentia abstractus et illectus; et illud, Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem; et item illud Apostoli, Invenis aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in legem peccati, quæ est in membris meis; hæc omnia putari possunt cogere voluntatem, et præripere libertatem. At vero quantislibet quis intus forisve tentationibus urgeatur, libera profecto semper, quantum ad arbitrium spectat, voluntas erit: libere quippe de suo nihilominus consensu judicabit. Quantum autem pertinet ad consilium, sive complacitum, carnis interim concupiscentia, vitæque miseria reluctante, minus quidem se liberam sentit: sed prorsus non malam, dum malo non consentit. Denique Paulus, qui captivum se in legem peccati trahi conqueritur, haud dubium quin ex minus plena libertate consilii: consensum tamen sanum, atque in bono quoque jam ex magna parte se habere liberum gloriatur: *Jam non ego, inquit, operor illud. Unde hoc confidis, o Paule? Quoniam consentio, inquit, legi Dei, quoniam bona est; et rursus: Condelector enim legi Dei secundum interiorum hominem. Oculo existente simplici, totum corpus lucidum esse præsumit. Sano consensu tractum licet peccato, vel captivum miseria, liberum se in bono profiteri non dubitat. Unde et fidens generaliter infert: Nihil ergo damnationis est his qui sunt in Christo Jesu.**

CAPUT XII.

An negans fidem metu mortis ac pœnarum, excusetur a culpa, vel destituatur libero arbitrio. Ubi negatio Petri discutitur.

58. SED videamus de his, qui pœnam mortisve timore fidem verbo tenus negare compulsi sunt: ne forte juxta hanc assertionem, aut culpa non fuerit, quod vel voce negaverunt; aut cogi in culpam et voluntas potuerit, ut vellet videlicet homo quod eum et nolle constiterit; et sic perierit liberum arbi-

trium. Quod quia impossibile erat, (velle quippe et nolle idem eodem tempore non poterat) quæritur unde malum nequaquam volentibus malum debuit imputari. Neque enim tale est hoc, quale originale peccatum: quo non solum non consentiens, verum plerumque et nesciens, alia ratione constringitur necdum renatus baptismate. Exempli causa, veniat in medium Petrus Apostolus. Ipse quippe visus est negare veritatem contra propriam voluntatem: siquidem aut negare, aut mori necesse erat. Mori timens negavit. Negare nolebat, sed magis nolebat mori. Itaque invitus quidem: sed negavit tamen, ne moreretur. Quod si lingua, et non voluntate loqui homo compulsus est quod nolebat; non tamen velle aliud quam volebat. Lingua mota est contra voluntatem: sed numquid et mutata voluntas? Quid enim volebat? Prorsus quod erat, Christi esse discipulus. Quid loquebatur? *Non novi hominem.* Cur ita? Mortem evadere volebat. Sed quid istud criminis fuit? Duas Apostoli tenemus voluntates: unam, qua voluit non mori, penitus inculpabilem: alteram, et multum laudabilem, qua sibi complacebat quod esset Christianus. In quo ergo culpabitur? An in eo quod mentiri, quam mori maluit? HÆC PLANE voluntas reprehensione digna fuit, quia corporis magis, quam animæ voluit servare vitam. *Os nempe quod mentitur, occidit animam.* Et peccavit ergo, et non absque consensu propriæ voluntatis, infirmæ quidem et miseræ, sed plane liberæ. Peccavit autem, non spernendo aut odiendo Christum, sed se nimis amando. Nec in hunc perversum amorem sui, voluntatem metus ille subitus compulit; sed esse convicit. Jam tunc proculdubio talis erat, sed nesciebat, cum ab illo quem latere non poterat, audivit: *Priusquam gallus cantet, ter me negabis.* ILLA itaque voluntatis infirmitas per incussum timorem nota, non orta, notum fecit quatenus se, quatenus Christum amaverit. Notum autem non Christo, sed Petro. Nam Christus et ante sciebat quid esset in homine. Quatenus ergo Christum diligebat, vim prorsus (quod

negandum non est) passa est illa voluntas, ut contra se loqueretur : quatenus verò se; voluntarie proculdubio consensit, ut pro se loqueretur. Si Christum non amasset, non negasset invitus: verum si se amplius non amasset, non aliquatenus negasset. Fatendum igitur hominem fuisse compulsum : voluntatem propriam etsi non mutare, occultare tamen : compulsum, inquam, non quidem recedere ab amore Dei; cedere tamen aliquantulum amore sui.

59. Quid ergo? Forte dissoluta est tota superior assertio de libertate voluntatis, quia nimirum inventa est cogi potuisse voluntas? Est plane : sed si cogi ab alio potuit quam a seipsa. Quod si sese ipsa coegit, compulsiva, et compellens; ubi amittere, ibi et recipere visa est libertatem. Vim quippe, quam ipsa sibi intulit, à se pertulit. Porro quod a se voluntas pertulit, ex voluntate fuit. Quod ex voluntate fuit, jam non ex necessitate, sed voluntarium fuit. Si autem voluntarium, et liberum. Quem sua denique ad negandum voluntas compulit, compulsus est quia voluit : immo non compulsus est, sed consensit, et non alienæ potentiæ, sed propriæ voluntati, illi utique, qua mortem omnimodis evadere voluit. Alioquin quando vox mulierculæ linguam sacram in verba formare nefanda valuisset, si non lingue domina voluntas annuisset? Denique cum se a sui postmodum nimio illo temperavit amore, et Christum cœpit, ut debuit, toto corde, tota anima, tota virtute diligere : jam nullis valuit minis vel pœnis extorqueri aliquatenus voluntati dare linguam arma iniquitati, sed potius audacter accommodans veritati : *Obedire, inquit, oportet Deo magis quam hominibus.*

40. Est sane gemina compulsio, secundum quod aut pati aliquid, aut agere contra propriam cogimur voluntatem. Quarum passiva quidem (sic enim prior illa recte nominatur) potest nonnumquam fieri absque consensu voluntario patientis, sed activa nunquam. Proinde malum quod fit in nos, sive de nobis, non est imputandum nobis, si tamen invitis. Cæterum quod

fit et a nobis, jam non sine culpa est voluntatis. Velle plane convincimur, quod non fieret, si nollemus. Est ergo compulsio quædam etiam activa : sed non habet excusationem, cum sit et voluntaria. Cogebatur Christianus negare Christum, et quidem dolens, non tamen nisi volens. Volebat nimis gladium vitare ferientis; atque illa talis voluntas intus præsidens os aperiebat, non gladius qui foris apparebat. Porro talem esse illam voluntatem convincebat gladius, non cogebat. Ipsa igitur se in culpam, non gladius impellebat. Denique in quibus sana erat voluntas, occidi poterant, flecti nequibant. Hoc est quod eis prædictum fuerat : *Facient in vos quæcumque voluerint*, sed in membra, non corda. Non vos facietis quæ voluerint : sed ipsi facient, vos patiemini. Membra cruciabunt, sed voluntatem non mutabunt : sævient in carnem, animæ autem non habebunt quid faciant. Sit licet patientis corpus in potestate torquentis, sed voluntas est libera. Infirmi si fuerit, sæviendo cognoscent; non esse cogent, si non fuerit. Sane infirmitas ejus a seipsa est, sanitas vero non a se, sed a Domini spiritu. Sanatur autem, cum renovatur.

41. Porro renovatur, cum, quemadmodum docet Apostolus, speculando gloriam Dei in eandem imaginem transformatur a claritate in claritatem, hoc est de virtute in virtutem, tamquam a Domini spiritu. Inter quem utique divinum spiritum, et carnis appetitum, tenet medium quemdam locum id quod dicitur in homine liberum arbitrium, id est humana voluntas : et tamquam in devexo latere montis admodum ardui inter utrumque pendens, ita in appetitu infirmatur per carnem, ut nisi sedulo spiritus adjuvet infirmitatem ejus per gratiam, non solum non valeat justitiæ, quæ est juxta Prophetam *sicut montes Dei*, ascendendo de virtute in virtutem, apprehendere culmen : sed etiam de vitio semper in vitium suo ipsius pondere devoluta ruat in præceps; prægravata nimirum non solum lege peccati originaliter membris insita, verum et consuetudine terrenæ inhabi-

tationis usualiter affectionibus inolita. Quod humanæ voluntatis videlicet utrumque grævamen uno breviter versiculo Scriptura commemorat, dicens: *Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum nulla cogitantem.* Et hæc duo hujus mortalitatis mala, sicut non nocent, sed exercent non consentientes: sic non excusant, sed damnant consentientes, ut nec salus, nec damnatio ulla ratione sine præcedenti consensu voluntario possit haberi: ne qua forte ex parte præscribi videatur libertati arbitrii.

CAPUT XIII.

Merita hominis mera esse Dei munera.

42. QUAMOBREM id quod in creatura dicitur liberum arbitrium, aut juste profecto damnatur, dum ei ad peccatum nulla vi præjudicetur extrinseca: aut misericorditer salvatur, cui ad justitiam nulla virtus sufficit sua. Sane in his omnibus cogitet lector originalis peccati prorsus excipi rationem. De cætero, libero arbitrio nec extra ipsum quæretur damnationis causa, quod jam non damnat nisi propria culpa; nec ab ipso salutis merita, quod sola salvat misericordia. Cujus quippe conatus ad bonum, et cassi sunt, si a gratia non adjuventur; et nulli, si non excitentur. Cæterum *in malum*, dicente Scriptura, *proni sunt sensus et cogitationes hominis.* Proinde non ei a se (ut dictum est) sed desursum potius a Patre luminum descendere merita putentur: si tamen inter data optima et dona perfecta, ipsa merito per quæ salus æterna conquiritur, merita deputentur.

43. Deus namque rex noster ante sæcula, cum operatus est salutem in medio terræ, DONA SUA quæ dedit hominibus, IN MERITA divisit et PRÆMIA: ut et præsentia per liberam possessionem nostra interim fierent merita, et futura per gratuitam sponsonem expectaremus, immo expeteremus ut debita. Utraque Paulus commemorans, *Habetis, inquit, fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æter-*

nam. Item, *Et nos ipsi, ait, primitias spiritus habentes, ingemiscimus adoptionem exspectantes filiorum Dei: primitias spiritus vocans sanctificationem, id est virtutes, quibus impræsentiarum sanctificamur a spiritu, ut merito consequamur adoptionem.* Rursum in Evangelio, eadem sæculo abrenuntianti promittuntur, ubi dicitur: *Centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit.* Itaque non liberi arbitrii, sed Domini est salus; immo ipse salus, ipse et via est ad salutem, qui ait: *Salus populi ego sum.* Qui item perhibet: *Ego sum via.* Se fecit viam, qui et salus erat et vita, ut non glorietur omnis caro. Si ergo bona viæ sunt merita, sicut et patriæ salus et vita, et verum est quod ait David, *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, illum videlicet unum de quo item dicitur, Nemo bonus, nisi solus Deus:* Dei sunt proculdubio munera tam nostra opera, quam ejus præmia: et qui se fecit debitorem in illis, fecit et nos promeritores ex his. Ad quæ tamen condenda merita dignatur sibi adhibere creaturarum ministeria*, non quibus egeat, sed quibus per hoc, vel de quibus prosit.

44. OPERATUR ergo illorum salutem, quorum nomina sunt in libro vitæ, aliquando per creaturam sine ipsa, aliquando per creaturam contra ipsam, aliquando per creaturam cum ipsa. Multa profecto fiunt hominibus salubria per insensibilem, et item per irrationalem creaturam: quæ idcirco dixi fieri sine ipsa, quod non queat, intellectu carens, esse vel conscia. Multa quoque multorum saluti utilia facit Deus per malos, sive homines, sive Angelos: sed quoniam invitos, ideo contra ipsos. Nam dum nocere cupientes juvant, quantum aliis valet utilis actio, tantum ipsis perversa nocet intentio. Porro per quos et cum quibus operatur Deus, boni sunt vel Angeli, vel homines, qui quod vult Deus, et agunt pariter, et volunt. Qui enim bono, quod opere complent, voluntate consentiunt, opus omnino quod per eos Deus explicat, ipsis communicat. Unde Paulus, cum bona plurima, quæ Deus per ipsum fecerat, enarrasset:

Non autem ego, ait, sed gratia Dei mecum. Potuit dicere, per me, sed quia minus erat, maluit dicere, mecum: præsumens se non solum operis esse MINISTRUM per effectum; sed et operantis quodammodo SOCIUM per consensum.

45. Videamus nunc secundum triplicem Dei operationem, quam posuimus, quid creatura quæque pro suo ministerio mereatur. Et illa quidem, per quam et sine qua fit quod fit, quid mereri potest? quid illa contra quam fit, nisi iram? Quid et cum qua fit, nisi gratiam? In prima itaque nulla, in sequenti mala, in ultima bona merita conquiruntur. Nec enim pecudes, cum per eas bonum aut malum quodcumque fit, boni quippe merentur, aut mali. Non habent quippe unde bono malove consentiant. Multo autem minus lapides; cum nec sentiant. Cæterum diabolus, vel homo malus, cum vigeant et vigilent ratione, jam quidem merentur, sed non nisi pœnam, pro eo quod a bono dissentiant. Paulus autem, qui volens evangelizat, ne, si invitus, dispensatio ei tantum credita sit; et quicumque similiter sapiunt: quoniam quidem ex consensu voluntatis obediunt, repositam sibi esse, confidunt coronam justitiæ. **UTITUR ERGO** Deus in salutem suorum irrationabili, et item insensibili creatura, tamquam jumento vel instrumento, quæ jam expleto opere nusquam erunt. **UTITUR** creatura rationali, sed malevola, quasi disciplinæ virga, quam, correcto filio, in ignem projiciet tamquam samentum inutile. **UTITUR** et Angelis et hominibus bonæ voluntatis, tamquam commilitonibus et coadjutoribus suis, quos peracta victoria amplissime munerabit. Denique et Paulus de se, suisque similibus, audaacter pronuntiat: *Coadjutores enim Dei sumus.* Ibi itaque Deus homini benigne merita constituit, ubi per ipsum, et cum ipso, boni quippe operari dignanter instituit. Hinc coadjutores Dei, cooperatores Spiritus sancti, promeritores regni nos esse præsumimus, quod per consensum utique voluntarium divinæ voluntati conjungimur.

CAPUT XIV.

Quid gratiæ, quid libero arbitrio in negotio salutis attribuendum.

46. **QUID** igitur? Hoc ergo totum liberi arbitrii opus, hoc solum ejus est meritum quod consentit? Est prorsus. Non quidem quod vel ipse consensus, in quo omne meritum consistit, ab ipso sit: cum nec cogitare (quod minus est quam consentire) aliquid a nobis, quasi ex nobis sufficientes simus. Verba sunt non mea, sed Apostoli, qui omne quod boni esse potest, id est cogitare, et velle, et perficere pro bona voluntate, attribuit Deo, non suo arbitrio. Si ergo Deus tria hæc, hoc est bonum cogitare, velle, perficere, operatur in nobis: primum profecto sine nobis; secundum, nobiscum; tertium, per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem, nos prævenit; immutando etiam malam voluntatem, sibi per consensum jungit; ministrando et consensui facultatem, foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit. Sane ipsi nos prævenire nequaquam possumus. Qui autem bonum neminem invenit, neminem salvat quem non prævenit. **A DEO ERGO** sine dubio nostræ fit salutis exordium, nec per nos utique, nec nobiscum. Verum consensus, et opus, etsi non ex nobis, non jam tamen sine nobis. Neque primum itaque, in quo quippe nos nil facimus; nec ultimum, quod et plerumque extorquet aut timor inutilis, aut simulatio damnabilis; sed tantum medium nobis reputatur in meritum. Sola nempe interdum bona voluntas sufficit: cætera non prosunt, si sola defuerit. Non prosunt dixerim, sed agenti, non cernenti. **VALET** ITAQUE intentio ad meritum, actio ad exemplum, utramque præveniens cogitatio tantummodo ad excusandum.

47. **CAVENDUM ERGO**, ne cum hæc invisibiliter intra nos ac nobiscum accitari sentimus, aut nostræ voluntati attribuamus, quæ infirma est; aut Dei necessitati, quæ nulla est; sed soli gratiæ, qua plenus est. **IPSA** liberum excitat arbitrium, cum seminat cogitatum;

sanat, cum immutat affectum; roborat, ut perducatur ad actum; servat, ne sentiat defectum. Sic autem ista cum libero arbitrio operatur, ut tantum illud in primo præveniat, in cæteris comitetur; ad hoc utique præveniens, ut jam sibi deinceps cooperetur. Ita tamen quod a sola gratia cœptum est, pariter ab utroque perficitur: ut mixtim, non singillatim; simul, non vicissim, per singulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt. Totum quidem hoc, et totum illa; sed ut totum in illo, sic totum ex illa.

48. Credimus placere Lectori, quod a sensu Apostoli nusquam recedimus; et quaquaversum evagetur oratio, in eadem pene ipsius verba frequenter recidimus. Quid enim nostra aliud sonant quam illud: *Ergo neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei?* Quod sane non ideo dicit, quasi quis velle aut currere possit in vanum: sed quod is qui vult et currit, non in se, sed in eo a quo accepit et velle, et currere, debeat gloriari. Denique ait: *Quid habes quod non accepisti?* Crearis, sanaris, salvaris. Quid horum tibi ex te, o homo? quid horum non impossibile libero arbitrio? Nec creare qui non eras, nec justificare peccator, nec mortuus poteris teipsum resuscitare: ut cætera prætermittam bona, quæ aut sanandis necessaria sunt, aut salvandis reposita. Quod dicimus, de primo patet et ultimo. Sed et de medio nemo dubitat, nisi qui ignorans Dei justitiam, et suam volens constituere, justitiæ Dei non est subiectus. Quid enim? Agnoscis creatis potentiam, salvantis gloriam; et sanantis ignoras justitiam? *Sana me, ait, et sanabor; salvum me fac, et salvus ero, quoniam laus mea tu es.* Iste justitiam Dei agnoscebat, a quo æque sperabat tam sanari a peccato, quam a miseria liberari: et ideo laudem suam illum, non se, merito statuebat. Propter hoc, et David ingeminans: *Non nobis, inquit, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam:* quod utramque a Deo stolam, et justitiæ scilicet exspectaret, et gloriæ. **QUIS EST** qui ignorat Dei justitiam?

Qui seipsum justificat. **QUIS EST** qui seipsum justificat? Qui merita sibi aliunde, quam a gratia præsumit. Cæterum qui fecit quod salvaret, etiam dat unde salvet. Ipse, inquam, merita donat, qui fecit quibus donaret. *Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus, non quæ tribuit, sed quæ retribuit mihi?* Et **QUOD EST**, et quod justus est, a Deo esse confitetur: ne, si utrumlibet negaret, utrumque perderet, amittendo utique unde justus est, et sic damnando quod est. Sed sic vel tertio loco invenit quod vicissim rependeret: *Calicem, ait, salutaris accipiam.* Calix salutaris, sanguis est Salvatoris. Ergo si deest tibi omnino de tuo, quod vel secundis Dei donis retribuas, unde tibi salutem præsumis: *Nomen Domini, inquit, invocabo, quod nimirum quicumque invocaverit salvus erit.*

49. Igitur qui recte sapiunt, triplicem confitentur operationem, non quidem liberi arbitrii, sed divinæ gratiæ in ipso, sive de ipso. Prima, creatio; secunda, reformatio; tertia est consummatio. Primo namque in Christo creati sumus in libertatem voluntatis, secundo reformamur per Christum in spiritum libertatis, cum Christo deinde consummandi in statum æternitatis. Siquidem quod non erat, in illo creari oportuit qui erat; per formam reformari deformem; membra non perfici nisi cum capite. Quod utique tunc complebitur, cum omnes occurremus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: quando apparente Christo vitæ nostra, apparebimus et nos cum ipso in gloria. Cum igitur consummatio fieri habeat de nobis, sive etiam in nobis, non autem a nobis, creatio vero facta sit et sine nobis: sola, quæ nobiscum quodammodo fit propter consensum voluntarium nostrum, in merita nobis reputabitur reformatio. Ipsa sunt jejunia nostra, vigiliæ, continentia, opera misericordiæ, cæteraque virtutum exercitia, per quæ utique constat interiorem hominem nostrum renovari de die in diem: dum et intentio terrenis incurvata curis, de imis paulatim ad superna resurgit; et affec-

tio circa carnis desideria languens, sensim in amorem spiritus convalescit; et memoria veterum operum turpitudinis sordens, novis bonisque actibus candidata in dies hilarescit. In his namque tribus interior renovatio consistit: rectitudine scilicet intentionis, puritate affectionis, recordatione bonæ operationis, per quam sibi bene conscia memoria enitescit.

50. Verum hæc cum certum sit divino in nobis actitari spiritu, Dei sunt munera: quia vero cum nostræ voluntatis assensu, nostra sunt merita. *Non enim vos estis, inquit, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Et Apostolus: *An experimentum ejus quaeritis, inquit, qui in me loquitur Christus?* Si ergo Christus, aut Spiritus sanctus loquitur in Paulo, non etiam itidem operatur in ipso? *Non enim loquor, ait, quæ per me non efficit Deus.* Quid ergo? Si non Pauli, sed Dei loquentis in Paulo vel operantis per Paulum, et verba sunt, et opera; ubi jam Pauli merita? Ubi est quod tam fidenter aiebat? *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, finem servavi: de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* An in eo forte confidit sibi coronam esse repositam, quod per ipsum illa fiebant? Sed multa per malos, sive angelos, sive homines, fiunt bona; nec tamen reputantur illis in merita. An quia potius et cum ipso, hoc est cum ejus bona voluntate, fiebant? Nam *si invitus, inquit, evangelizavero, dispensatio mihi credita est: si autem volens, gloria est mihi.*

51. Cæterum si vel ipsa voluntas, de qua omne meritum pendet, ab ipso Paulo non est: quo pacto eam, quam

sibi repositam præsumit, coronam vocat justitiæ? An quoniam juste, jam et ex debito requiritur, quodcumque vel gratis promittitur? Denique ait: *Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare.* Dei promissum, suum appellat depositum: et quia creditur promittenti, fidenter promissum repetit. Promissum quidem ex misericordia, sed jam ex justitia persolvendum. Est ergo quam Paulus expectat, corona justitiæ, sed justitiæ Dei, non suæ. Justum quippe est ut reddat quod debet: debet autem quod pollicitus est. Et hæc est justitia, de qua præsumit Apostolus, promissio Dei: ne si hanc contemnens, suam velit statuere, justitiæ Dei non sit subjectus, cujus tamen suæ justitiæ ipsum Deus voluit habere consortem, ut et coronæ faceret promeritorem. In eo enim sibi justitiæ consortem, et coronæ statuit promeritorem; cum operum, quibus erat illa repromissa corona, habere dignatus est coadjutorem. Porro coadjutorem fecit, cum fecit volentem, hoc est suæ voluntati consentientem. Itaque voluntas in auxilium, auxilium reputatur in meritum. Si ergo a Deo voluntas est, et meritum. Nec dubium quin a Deo sit et velle, et perficere pro bona voluntate. Deus igitur auctor est meriti, qui et voluntatem applicat operi, et opus explicat voluntati. Alioquin si proprie appellentur ea, quæ dicimus nostra merita; spei quædam sunt seminaria, caritatis incentiva, occultæ prædestinationis indicia, futuræ felicitatis præsentia, VIA REGNI, NON CAUSA REGNANDI. Denique quos justificavit, non quos justos invenit, hos et magnificavit.

DE BAPTISMO

ALIISQUE QUÆSTIONIBUS PROPOSITIS

AD HUGONEM DE S. VICTORE*.

PRÆFATIO.

Si tibi videor tardius rescripsisse, scito me tarde quoque accepisse ad quod rescriberem. Nam quod miseris, non continuo ad me usque perlatum est, sed Pontiniaci diu ante retentum. Porro ubi accepi, moram minime feci in rescribendo. Cæterum id brevius, quam tua forte deposebat intentio: sed non plane quam mea occupatio sineret. Curavi tamen ne te utcumque lateret quicquid super interrogatis ego sentirem, tuo sane eadem mea sensa et otio, et ingenio plenius adstruenda relinquens, si ita oportere cognoveris. Nec dubito ad manum tibi esse rationes certas, et congruas auctoritates, quibus facile id possis. Is ergo, cujus me respondere assertionibus jubes, et nomen faces, tibi noverit a me super consultis quod sentio dictum, non sibi contradictum, etiamsi quid aliter ab ipso sapimus. Nam si verum nos sapimus, veritas ei contradicit, non nos. Sed enim si non confunditur acquiescere veritati, et veritas cum eo sapit, et nos. Sin autem, servum Dei tamen non oportet litigare, sed magis patientem esse ad omnes. Ideoque non quærimus pugnas verborum, novitates quoque vocum juxta apostolicam doctrinam evitamus. Patrum tantum opponimus sententias, ac verba proferimus, et non nostra: nec enim sapientiores sumus quam patres nostri. Abundet sane in suo sensu qui vult quantum vult, dummodo nos patiatur in Scripturarum sensibus abundare, quomodo dicit Apostolus: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, tamquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

CAPUT I.

Non obligasse Baptismum, ex quo dictum fuit Nicodemo, *Nisi quis renatus, etc.*

1. SCRIBIS itaque quemdam asserere nescio quem, (nam non nominas) ex quo primum dictum a Domino legitur, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*: ex eo neminem absque eodem percepto actualiter visibili sacramento, vel ejus vice martyrio, allatenus potuisse salvari: sed etsi forte illud quispiam cum vera fide et contritione cordis expeteret, sed præventus mortis articulo assequi quod cuperet non valeret, tamen omnino damnari. Ubi primo de temporis quidem præfixione durum nimis austerumque videtur, ut videlicet verbum adhuc absconditum palam jam noceat, et ante iudex feriat quam minetur: quodque interim in tenebris loquitur et in aure Salvator, nondum quidem salvet, quia nondum apparet; et jam *mundum impleat condemnatis*. Itane ergo verbum salutis et præceptum vitæ non prius vitam restituere valuit, quam mortem inflixerit; idque eo innocentibus, quo et nescientibus adhuc voluntatem Domini sui? *Num gentem ignorantem et justam (ut cum Ethnicis loquamur) debuit interficere Deus?* Quis ita sapiat? Non equidem vitæ concordat Auctori, morte nimirum, quam exterminare venerat, uti mox in initio viarum suarum, ad præjudicium sæculi cæleste adhuc recentissimum ignorantis edictum. Nefas est profecto sentire de omnium largitore bonorum, quod tam malum principium dederit adveniens. Minime prorsus id ego cuiquam de Christo assenserim, quod magis ab Antichristo

merito formidatur, quia videlicet et ipse paraverit sagittam suam in pharetra, ut sagittaret in obscuro rectos corde.

2. Quanti namque interim toto orbe non baptizati moriuntur, profecto ignorantes, quid cum Nicodemo Jesus noctu secretoque confabuletur? Quid ergo? Necdum lex promulgatur, et jam prævaricantes tenentur? *Et quomodo, inquit, credent in eum quem non audierunt? Quomodo vero audient sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur?* Necdum injuncta, necdum vulgata, necdum audita prædicatio est: et juxta pigri ac nequam servi sententiam tam durus est Dominus, ut necdum sata jam metere velit, et non sparsa colligere? Absit. Sed audi magis hujus rei veritatem. Qui unus est Magister in cælo et in terra, ei qui magister tantum in Israel erat, familiari privatoque colloquio tradebat quod traderet; docebat quod doceret, non quod exigeret et ab absentibus, non unde præscriberet et his qui non audierant. VALDE quippe injuste exigitur obeditio, ubi non præcessit auditio. Neque enim tale est hoc, quod et absque promulgatione naturalis lex ignorare non sineret, quale, verbi gratia, illud est: *Quod tibi non vis fieri, alii ne feceris.* Factitium magis quodammodo est, et non naturale mandatum. Quænam enim natura seu ratio docet, internam æternamque salutem neminem mortalium posse percipere, cujus corpus foris perfusum visibili non fuerit elemento? Sacramentum Dei Altissimi est suscipiendum, non discutiendum; venerandum, non dijudicandum; fide sortitum, non innatum; traditione sancitum, non adinventum ratione. Porro fidem necesse est ut auditus præcesserit dicente Apostolo: *Ergo fides ex auditu.* Quod ergo omnino fieri non poterat si non audiretur, quo pacto, quæso, exigi debeat et antequam audiretur? Vide autem quomodo huc refugit Apostolus, et de solo auditu convincit incredulos. Sed dico, inquit, *Numquid non audierunt?* Ac si dicat: Excusari poterant, si non audissent. Ubi enim non est lex, nec prævaricatio. Nunc vero cum in omnem terram exierit sonus prædicantium,

et in fines orbis terræ verba eorum: quia jam dissimulari non valet auditus, profecto inexcusabilis est et contemptus.

3. Multa profecto scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi. Et quidem hujusmodi ignorantia non habet excusationem. Sed numquid forte tale est hoc, quod inquisitum humano possit addisci magisterio? Homo hominis non nisi ipso indicante cogitatum intelligit: quanto minus divinum quis poterit investigare consilium, nisi cui ipse voluerit revelare? Audi denique ipsum. *Si non venissem,* ait, *et locutus eis non fuisset, peccatum non haberent.* Non dicit simpliciter, *et locutus non fuisset;* sed interserens eis, *et locutus eis,* inquit, *non fuisset:* ostendens sine dubio non autem censi inexcusabiles de contemptu, quam ad ipsorum usque notitiam jussio perveniret. Nam si locutus quidem fuisset, sed non eis; inobedientiæ culpam ignorantia nihilominus excusaret. Nunc autem, inquit, quoniam locutus sum, et locutus sum eis, *excusationem non habent de peccato suo.* Unde et aiebat: *Ego palam locutus sum mundo, et in occulto locutus sum nihil.* Non quod suos domesticos multa in occulto privatimque non docuerit: sed quod tamquam nihilum interim reputaret; et nec pœnam, nec præmium ea agere quæ in secreto tradebat, judicaret, donec de medio fierent, et prodirent in lumine. Denique et dicebat, *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine:* ut merito videlicet jam audientibus obedientiæ vel meritum adscriberet, vel contemptum, cum in medio proferrentur. Item, *Qui vos audit, inquit, me audit; et qui vos spernit, me spernit.* Ac si diceret: Judicium meum inter obedientes et contemnentem, non de mea secreta traditione, sed de vestra publica prædicatione pendebit.

4. Sed forte aliquis dicat: eos quidem qui non audierunt, etsi non de contemptu judicari, damnari tamen propter originale peccatum, a quo utique nisi per lavacrum emundari minime potuerunt. At vero quis nesciat et

alia præter Baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem et semini ejus, Circumcisionis sacramentum in hoc ipsum divinitus traditum est. In nationibus vero, quotquot inventi sunt fideles, adultos quidem fide et sacrificiis credimus expiatis, parvulis autem solam profuisse*, immo et suffecisse parentum fidem. Porro hoc ita quidem usque ad Baptismi tempora perdurasse: quo uno substituto, vacasse cætera.

5. Quærimus itaque Baptismi tempus ex quo cœperit. Ex quo, inquit, primum dictum est: *Nisi quis renatus fuerit*, etc. Tene ergo firmiter dictum hoc ad Nicodemum, utique amicum Jesu, occultum tamen propter metum Judæorum; occultumque illud de nocte requisisse colloquium. Quanta autem putas obisse interim (ut de Gentibus faceam) millia circumcisorum, cum necdum in lucem prodierit quod de Baptismo tunc in tenebris dicebatur? Quid ergo? Damnatos illos omnes dicimus, quia baptizati non sunt? Fit ergo injuria antiquo illi Dei æque mandato, si novo adhuc furtive quodammodo superveniente, non tamen subveniente, illud ita subito evanuisse putetur, ut prodesse deinceps non valeret. Et quidem quam longe post putas publice prædicatum et clamatum super tecta fuisse: *Si circumcidamini, Christus vobis non proderit*? Quomodo deinde stabit illud, quia *a diebus Johannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur*, si præcipue tunc temporis contigisse constituerit hujuscemodi a regno violentam interclusionem, qualis quidem nec ante fuerit, nec post futura sit? Sancito quippe novi mysterii decreto, sed adhuc secreto; quisnam, quæso, morientibus interim ad regnum patet accessus, dum et vetus jam deficit, quoniam a novo excluditur: et novum tamen non subvenit, quoniam, dum nescitur, non percipitur? O infelicissima illa tempora! quæ sola a sæculis omni penitus salutis remedio vacua transierunt, dum et circumcisio quæ illo usque vigerat, prodesse jam subripiente baptismate non auderet: et baptisma, quoniam

adhuc lateret, non succurreret? Forsan dormiebat eo tempore Deus, nec fuit interim qui redimeret, neque qui salvum faceret.

CAPUT II.

Baptismi obligationem cœpisse primum post sufficientem ejus promulgationem. In necessitatis tamen articulo sufficere Baptismum fide et voto susceptum, sicut et martyrium.

6. SATIS profecto ex his (quantum reor) apparet, quod damnatio non baptizatorum, et frustratio circumcisorum, et evacuatio sacrificiorum, quæ forte contra originale peccatum ritus observabat antiquus, generaliter jam tunc minime cœperit, quando Nicodemo clam dictum est: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*. Sed nec quando Apostolis palam injunctum est, *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*: sed ex eo tempore tantum cuique cœpit antiqua observatio non valere, et non baptizatus quisque novi præcepti reus exsistere, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam. Sane parvulis et necdum ratione utentibus, quia sola nocere creditur peccati contagio, non etiam mandati prævaricatio; tamdiu credendum est antiqua valuisse sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse constiterit. An verò ultra? penes Deum est, non meum diffinire. Porro in majori ætate quisquis post vulgatum ubique Baptismi remedium renuit jam baptizari, generali originalique maculæ addit et ex proprio crimen superbæ, duplicem secum portans justissimæ damnationis causam, si sic de corpore exire contigerit. Tamen si ante exitum resipuerit, et voluerit et petierit baptizari, sed mortis præoccupatus articulo forte obtinere nequiverit; dum non desit fides recta, spes pia, caritas sincera: propitius sit mihi Deus, quia huic ego ob solam aquam, si defuerit, nequaquam omnino possum desperare salutem, nec vacuum credere fidem, nec confundere spem, nec excidere ca-

ritatem : tantum si aquam non contemp-
tus, sed sola (ut dixi) prohibeat im-
possibilitas. Si quis aliter sapit, viderit
unde sibi quod asserit persuaserit: nam
me non facile fateor assentire, si non
firmior induxerit vel ratio ad intelli-
gendum, vel ad credendum auctoritas.

7. Sed miror admodum, si novus iste
novarum inventor assertionum, et as-
sertor inventionum, invenire in hoc
rationem potuerit, quæ sanctos Patres
latuerit Ambrosium et Augustinum,
sive auctoritatem eorumdem auctori-
tate potiorem. Nam si nescit, uterque
idem profecto sensit, quod fatemur
sentire et nos. Librum certe Ambrosii
de morte Valentiniani legat si non leg-
git; recolat si jam legit; non dissimulet
si recolit: et advertet sine dubio, Sanctum
homini non baptizato et mortuo
fidenter de sola fide salutem præsumere,
et tribuere indubitanter bonæ voluntati,
quod defuit facultati. Legat et Augustini
de unico Baptismo librum quartum: et
se vel agnoscat imprudenter deceptum,
vel probet impudenter obstinatum.
« Baptismi, inquit, vicem aliquando im-
» plere passionem, de Latrone illo, cui
» non baptizato dictum est, *Hodie me-*
» *cum eris in paradiso*, beatus Cyprianus
» non leve documentum assumit. » Et
addit: « Quod etiam atque etiam con-
» siderans, invenio, inquit, non tan-
» tum passionem pro nomine Christi,
» id quod ex baptisate deerat posse
» supplere; sed etiam fidem conver-
» sionemque cordis, si forte ad celebra-
» dum mysterium baptismi in angus-
» tiis temporum succurri non potest. »
Et infra: « Quantum itaque, ait, valeat
» etiam sine visibili sacramento Bap-
» tismi quod ait Apostolus, *Corde cre-*
» *ditur ad justitiam, ore autem confessio*
» *fit ad salutem*, in illo Latrone decla-
» ratum est. Sed tunc, inquit, imple-
» tur invisibiliter, cum mysterium
» Baptismi non contemptus religionis,
» sed articulus necessitatis excludit. »
Et quidem non ignoro retractare ipsum
id quod posuerat testimonium de La-
trone, minusque idoneum ad compro-
bandam illam sententiam confiteri, eo
quod sane incertum sit, utrumne fuerit

baptizatus. Cæterum sententiam et au-
dacter prosequitur, et multipliciter
confirmat; nec uspiam (nisi fallor)
retractasse reperies. Item in alio loco
Augustinus, cum aliquos præmisisset,
quos Scriptura commemorat invisibili-
ter quidem, non tamen etiam visibili-
ter sanctificatos, tandem infert: « Ex
» his colligitur, ait, invisibilem sanc-
» tificationem quibusdam affuisse et
» profuisse sine visibilibus sacramentis,
» quæ pro temporum diversitate mutata
» sunt, ut alia tunc fuerint, et alia mo-
» do sint. » Et paulo post: « Nec tamen,
» inquit, visibile sacramentum omnino
» contemnendum: nam contemptor ejus
» invisibiliter sanctificari non potest. »
Ubi satis evidenter ostendit, fidelem et
conversum ad Dominum, non si nequi-
verit, sed si contempserit baptizari,
fructu privari baptismatis.

8. Ab his ergo duabus columnis, Au-
gustinum loquor et Ambrosium, crede
mihi, difficile avellor. Cum his, in-
quam, me aut errare, aut sapere fateor:
credens et ipse sola fide hominem
posse salvari, cum desiderio percipiendi
sacramentum: si tamen pio adimplendi
desiderio mors anticipans, seu alia
quæcumque vis inyincibilis obviarit.
Vide etiam ne forte ob hoc Salvator
cum diceret, *Qui crediderit et baptiza-*
» *tus fuerit, salvus erit*; caute et vigilan-
» ter non repetierit, Qui vero baptizatus
» non fuerit; sed tantum, *Qui vero*,
» inquit, *non crediderit, condemnabitur*,
» nimirum innuens solam interdum fidem
» sufficere ad salutem, et sine ipsa suffi-
» cere nihil. Quapropter etsi martyrium
» vicem Baptismi posse implere concedi-
» tur, non plane hoc facit pœna, sed
» ipsa fides. Nam absque ipsa quid est
» martyrium, nisi pœna? Quæ ergo mar-
» tyrio præstat, ut absque ulla dubietate
» pro baptisate reputetur; ipsa ita in-
» firma et imbecillis per se erit, ut quod
» dare alteri valet, sola non valeat obti-
» nere? Et prorsus sanguinis pro Christo
» effusio magnæ cujusdam fidei indubitata
» probatio est, non Deo tamen, sed ho-
» minibus. Sed quid si Deus, qui pro-
» fecto ad probandum quod vult, nullis
» indiget experimentis, æque magnam in

corde cuiuspiam in pace morientis inspicit fidem, martyrio quidem non interrogatam, martyrio tamen idoneam? Si recordatus fuerit homo, necdum se salutis percepisse mysterium, et dolens pœnitensque toto desiderio expetierit, sed assequi mortis celeritate præoccupatus nequiverit; damnabit fidelem suum Deus? damnabit, inquam, hominem pro se etiam paratum mori? Paulus dicit: *Nemo potest dicere, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto*. Hunc ergo qui in articulo mortis non solum invocat Dominum Jesum, sed ipsius quoque toto desiderio expetit sacramentum; dicemus aut non loqui in Spiritu sancto, et falsus erit Apostolus; aut et cum Spiritu sancto damnari? Salvatorem habet habitantem per fidem in corde, et in ore per confessionem; et cum Salvatore damnabitur? Pro certo, cum non aliunde martyrium, nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogativam, ut singulariter vice Baptismi secure suscipiatur; non video cur non ipsa æque et sine martyrio apud Deum tantumdem possit, cui et sine martyrii probamento proculdubio innotescit. Possit sane tantumdem, dixerim, quantum ad salutis spectat obtentum, non autem ad meriti cumulum, quo indubitanter martyrium antecellit. Legimus, *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est; et item: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo*. Quid planius, quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas? Nisi forte putetur in malo, quam in bono efficacior inveniri voluntas apud Deum qui caritas est; et promptior esse ad ulciscendum, quam ad remunerandum misericors et miserator Dominus. Quomodo is qui alieno debito se teneri forte in extremis positus recoluit, si desit unde persolvat, sola nihilominus pœnitentia et cordis contritione obtinere veniam creditur, ne jam pro eo damnetur: sic sola fides et mentis ad Deum conversio, sine effusione sanguinis, et sine perfusione aquæ, salutem sine dubio operatur volenti, sed non valenti, prohibente mortis articulo, baptizari. Et

sicut nulla illi pœnitentia remittitur peccatum, si cum possit, non restituit ablatum; sic et huic nulla proderit fides, si cum possit, non percipit sacramentum. Quamquam et fidem convincitur non habere perfectam, si negligit. Vera enim et plena fides universa præcepta complectitur: est autem hoc unum ipsumque præcipuum ex præceptis. Merito ergo non infidelis, sed plane rebellis atque contemptor reputabitur, quisquis obedire renuerit. Quomodo denique fidelis, qui Dei contemnit sacramentum?

9. Sane infantes, quia hanc, prohibente ætate, non possunt habere fidem, hoc est cordis ad Deum conversionem; consequenter nec salutem, si absque Baptismi perceptione moriuntur. Non quod vel ipsi, quando baptizantur, fide omnino careant, sine qua impossibile est vel ipsos placere Deo: sed salvantur et ipsi per fidem, non tamen suam, sed alienam. Dignum nempe est et ad Dei spectat benignitatem, ut quibus fidem ætas denegat propriam, gratia prodesse concedat alienam. Nec enim Omnipotentis iustitia propriam putat ab his exigendam fidem, quos novit propriam nullam habere culpam. Porro aliena opus est fide, cum sine sorde non nascantur aliena: quatenus nec a parvulis alienum sit, quod de omnibus generaliter dicitur: *Fide mundans corda eorum*. Nec dubium, quod macula contracta ab aliis, aliorum quoque fide valeat vel debeat emundari. Hæc sunt quippe judicia divina iustitiæ, in quibus exsultans sanctus David, *Memor fui, inquit, iudiciorum tuorum a sæculo, Domine, et consolatus sum*. Hucusque de his.

CAPUT III.

Justos veteris Testamenti non tam claram habuisse notitiam futurorum mysteriorum fidei, quam nos habemus præteritorum.

10. ASSERIT præterea, ut dicis, ille quem dicis, omnes antiquos Justos; quotquot videlicet Christi adventum præcesserunt, tantam omnino habuisse præscientiam futurorum, quantam nos, qui post sumus, præteritorum scientiam:

ita ut nullus vel simplicium justorum aliquid prorsus ignoraret ex omnibus, quæ modo nobis evangelica pandit historia. Verbi gratia, Verbum incarnatum, partum virginalem, doctrinam Salvatoris, miracula, crucem, mortem, sepulturam, descensum ad inferos, resurrectionem, et ad cælos ascensionem, sic omnino omnibus illorum temporum Justis, et aperte omnia, et distincte singula fuisse præcognita, quemadmodum suo sunt tempore post exhibita, et modo cognita nobis : adeo ut nec justi fuerint, nec salvi sint, quibus ita clara omnia et perspicua non fuerunt. Et id quidem falsum.

11. Verum ad refellendum tu tanta in tua epistola posuisse videris, ut nil addendum penitus putem; et pene quid addi possit, non inveniam. De homine tamen qui ista loquitur, (pace ipsius dico paucis quod sentio) videtur mihi plus novitatis curiosus, quam studiosus veritatis; gravarique de omni sentire cum aliis, et dicere quod aut solus non dixerit, aut primus. Unde fit, ut in his quæ sentit vel loquitur, modum omnino tenere aut ignoret, aut dissimulet. Ecce enim et in hac assertionem sua dum pares in scientia facit omnes, qui ventura sperabant, iis qui præterita legunt; Deum profecto aut nimis parcum prædicat, aut nimis largum, oculum discretionis ex nulla parte aperiens. Aut enim numerum Electorum illius temporis sub paucitate redigat rarissimorum spiritualium, quos pro suæ sanctitatis speciali excellentia insignes illustresque illis temporibus existisse, ac singulari munere Spiritus singula, uti ventura erant, prævidere certissime potuisse Scriptura commemorat; et sic nimis abbreviat manum Dei, dum præter paucos illos perfectissimos, neminem eo tempore putat potuisse salvari : aut certe, si et illa tempora multitudinem salvandorum etiam præter istos habuisse non diffitetur; magnam, sed inauditam divini muneris largitatem veteri populo collatam asserit: siquidem omnem illam multitudinem omnia, quæ de mysterio nostræ redemptionis superius enumerata sunt,

liquido præcognovisse constiterit. Cum enim ex his quippiam tunc nec scriptum manifeste, nec publice prædicatum fuisse manifestum sit : restat ut fateamur omnia omnibus per Spiritum revelata fuisse; et sic omnes spirituales, omnes perfectos, omnes exstitisse Prophetas, quotquot ab adventu Domini retro justi et salvi fuerunt. Fuit itaque antiquis temporibus aut perrara salus, aut nimium numerosa perfectio: quorum quidem quodlibet sapere, discretionis terminos excedere est.

12. Quod si videtur tolerabilius, immo et Deo dignius judicatur, replese potius et ditasse sæcula illa multitudine perfectorum, quam salvandorum tanta fuisse paucitate contentum, quatenus et salvi non pauci tunc fierent, et omnes nihilominus repleti spiritu prophetico, necdum revelata mysteria jam tunc penetrarent : si, inquam, hoc recipitur, benedicimus quidem Deum in donis suis; sed quid tempori gratiæ reservatum sit, non videmus. Nisi quod tempus gratiæ illud potius juxta sententiam hanc fuerit appellandum, in quo tot et tantæ Dei populo divitiæ spiritus affluebant : ut illud prorsus incredibili felicitate cerneretur impletum, quod Moyses optabat, cum diceret : *Quis dabit ut omnes prophetent?* Quæso, quid simile attulit Evangelium? Frustra gloriatur Paulus de primitiis spiritus, quas se putat cum suis coapostolis accepisse, cum nil tale in diebus suis potuerit experiri. Denique aiebat : *Numquid omnes Prophetæ?* Frustra, inquam, gloriatur de Evangelio suo, quia non ab homine, neque per hominem illud accepit, sed quasi speciali quadam prærogativa per revelationem Jesu Christi : cum et ante ipsum per Spiritum sanctum fuerit etiam populis revelatum. Sed nec apostolus Petrus profecto debuit propheticum illud ad sua tempora retorquere : *Effundam de Spiritu meo super filios et filias vestras, et prophetabunt filii vestri et filia;* si abundantior jam præcesserat transactis sæculis effusio Spiritus. Aut certe Propheta, vel potius in Propheta Deus, (si vere illa tempora apostolica, cum hoc diceret, intuebatur

tur) non plane *effundam*, sed *subtraham* magis *de Spiritu meo* dixisse debuerat. Quid enim? Si filiis Evangelii omnes veteres justos pares facimus in scientia, numquid non et superiores in gratia consequenter fateri necesse est? utpote quos non lectio, sicut nos, aut prædicatio, sed ipsa unctio docuerit omnes de omnibus.

15. Esto tamen: toleremus nos nosfram injuriam, et Apostoli quoque suam ut et ipsis minimi etiam antiquorum Justorum comparentur in scientia, præferantur in gratia. Sed est sane quod ullo omnino pacto non ferimus, et merito; ut Dominus videlicet gloriæ sentiatur, vel falli umquam potuisse, vel fallere voluisse. Et quidem ipse protestatus est, inter natos mulierum majorem Johanne Baptista non surrexisse. Vide autem si non vere falsum fateri cogimur Veritatis hoc testimonium, si tantum tribuamus veteribus, quantum nec Johanni vindicare valeamus. Non utique fit injuria Johanni, si quid ignorasse creditur aut dicitur, nimirum quod et ipse non diffitetur: sed si quod præconi Veritatis negamus, contra præconium Veritatis alteri damus; hoc non tantum injuria, sed et blasphemia est, et plane contradicere non Johanni, sed Veritati. Quid ergo? Amicus sponsi dubitat, et quærit, *Tu es qui venturus es, an alium exspectamus?* et nos millibus hominum certitudinem de omnibus nostro mendacio confirmamus!

14. Nec ipsos de se ita veteres sensisse, paucis advertere possumus. Moyses scribit Deum ad se loquentem dixisse sic: *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob; et nomen meum Adonai non indicavi eis*, subaudit, sicut tibi. Ostendit ergo se de Dei notitia plus aliquid præcedentibus Patribus accepisse. David quoque super doctores suos et seniores donum sibi intelligentiæ audacter præsumit, ita dicens: *Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est.* Et rursum: *Super senes intellexi.* Sed et Propheta Daniel, *Pertransibunt*, ait, *plurimi, et multiplex erit scientia; ampliorum scilicet rerum notitiam promittens*

et ipse posteris. Si ergo (ut ait etiam sanctus Papa Gregorius) secundum incrementa temporum crevit et scientia spiritualium Patrum; et quanto viciniores adventui Salvatoris exstiterunt, tanto mysterium salutis plenius perceperunt: non est dubium, quin his qui et præsentibus fuerunt, multo amplius contulerit rerum ipsarum exhibitio, atque præsentia exhibentis. Denique et audiunt: *Beati oculi qui vident vos videtis.* Item: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. Multi, inquit, Reges et Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, et non viderunt; et audire quæ auditis, et non audierunt.* Quare? ut videlicet clarius largiusque perciperent, quod vix tenuiter obscureque præsen- serant. Alioquin quid opus erat foris videre carnem, et carnis audire sermones, si jam intus a Spiritu fuerant perfecte instructi de omnibus? præsertim cum Dominus dicat: *Caro non prodest quicquam, spiritus est qui vivificat.* Quod si Prophetæ, et qui illustriores videbantur in illo populo, non omnes omnia liquido æqualiter agnoscere valuerunt, sed alii plus, alii minus, prout eis Spiritus dabat, dividens singulis prout volebat, idque absque præjudicio suæ sanctitatis atque perfectionis: quanto magis simpliciores quique justis sine detrimento salutis, salvationis tempus, modum et ordinem nescire potuerunt, quæ tamen certa spe et fide, uti promissa fuerant, firmissime tenuerunt?

15. Quanti hodieque profecto in populo Christiano vitæ æternæ, sæculique futuri, quod indubitanter credunt et sperant, et ardentem desiderant, formam tamen ac statum ne cogitare quidem vel tenuiter norunt? Ita ergo multi ante Salvatoris adventum, Deum omnipotentem tenentes, et diligentes suæ salutis gratuitum promissorem, credentes in promissione fidelem, sperantes certissimum Redemptorem, in hac fide et expectatione salvati sunt: licet quando, et qualiter, et quo ordine salus repromissa fieret, ignorarent. Denique Beda aperte docet aperta omnia omnibus nequaquam fuisse quæ de Christo

futura erant, quod tu quoque testimonium in tua epistola posuisti. « Unum, » inquit, idemque dominicæ crucis trophæum prius Prophetæ et Moyses, quam Apostoli noverant et prædicabant : sed Prophetæ hoc aliquoties figuratis velatisque sermonibus, Apostoli autem Apostolorumque successores patefacta luce Evangelii semper aperte prædicabant : ita ut nunc omnibus populus Christianus scire et confiteri debeat fidem, quam eo tempore pauci admodum, et perfectiores quique noverant : quamvis omnis populus Dei etiam tunc ejusdem mysteria fidei in legalibus cæremoniis typice portaret. » Multa sunt quæ ad hæc confirmanda concurrunt : sed modus epistolaris cuncta non patitur, nec opus est. Arbitror enim (ut ante jam dixeram) me quoque non respondente, ea potuisse sufficere quæ tua super hoc epistola continet. Sed hoc addidi, ne intactum quid præterirem ex omnibus quæ petisti.

CAPUT IV.

Ostendit dari peccatum per ignorantiam, contra assertorem contrariæ opinionis.

16. JAM contra tertiam assertionem non multum nobis arbitror laborandum, tum quod manifestam nimis præferat falsitatem; tum quod ipse ejus inventor, in sua superiori sententia ipsam per se satis impugnet, sibimet ipsi contrarius. Cum enim de nocturno illo privatoque susurrio Domini cum Nicodemo, laqueum nectat publicæ damnationis per totum orbem ignorantibus, arbitrans videlicet neminem ex illa hora potuisse salvari, qui non fuerit baptizatus : nonne aperte peccatum ignorantiam, et peccatum damnabile confitetur? Nisi forte tam protervus sit, ut Deum homines sine culpa damnare existimet. Verendum tamen, ne si vel breviter non respondetur stulto juxta stultitiam suam; putans forte sapientiam, securius spargat seminarium vecordiam in auribus insipientium, et ita jam insipientiam ejus non sit numerus. Veritatis proinde testimoniis, paucis et ma-

nifestis, manifestum mendacium confutetur. Is forsitan qui asserit non posse peccari per ignorantiam, numquam pro suis ignorantibus deprecatur, sed potius Prophetam irrideat deprecantem et dicentem : *Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris.* Forsitan et reprehendet Deum exigentem pro peccato ignorantiam satisfactionem. Loquitur enim in Levitico ad Moysen dicens : *Anima si peccaverit per ignorantiam, feceritque unum ex his quæ lege Domini prohibentur, et peccati rea intellexerit iniquitatem suam; offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, juxta mensuram æstimationemque peccati; et rursus : Qui orabit pro eo quod nesciens fecerit, et dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Dominum.*

17. Si ignorantia numquam peccatum est, cur dictum est in epistola ad Hebræos, quia in secundo tabernaculo semel in anno solus Pontifex intraret, non sine sanguine, quem offerret pro sui et populi ignorantia? Si peccatum ignorantiam nullum est, non ergo peccavit Saulus quod persecutus est Ecclesiam Dei, quoniam quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Bene itaque faciebat, quod erat blasphemus, et persecutor, et contumeliosus; quod erat spirans minarum et cædis in discipulos Jesu; et in hoc ipso quippe abundanter æmulator existens paternarum suarum traditionum. Non ergo debuit dicere, *Misericordiam consecutus sum* : sed mercedem recepi, quippe quem ignorantia a peccato reddebat immunem, insuper et æmulatio remunerabilem judicabat. Si, inquam, ignorantia numquam peccatur; quid ergo causamur adversus occisores Apostolorum, quandoquidem non solum malum esse nescierunt interficere illos, sed insuper quoque id faciendum arbitrati sunt obsequium se præstare Deo? Sed et frustra in cruce Salvator pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescientibus, ipso teste, quid facerent, et ita nequaquam peccantibus. Neque enim fas est ullatenus suspicari mentitum fuisse Dominum Jesum, aperte perhibentem eos ignorare quid facerent; etsi forte de Apostolo dubitet quis-

quod carnem suam æmulans, sicut homo mentiri potuerit, ubi ait: *Si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Numquid non ex his satis apparet, in quantis jaceat ignorantiae tenebris, qui ignorantiam peccari posse interdum per ignorantiam? Sed de his hactenus.

CAPUT V.

Sententiam quamdam suam male acceptam a calumnia vindicat, nempe, quod angelos latuerit consilium Incarnationis dominicæ.

18. In fine mihi insinuas, amicitiam quidem, moveri aliquos super quadam mea sententia, qua dixi cum Evangelium exponerem, consilium Dei nulli etiam beatorum Angelorum, antequam Virgini revelatum. Primo quidem inde (ut arbitror) quia non satis juste moventur, advertere possunt, quod eandem sententiam non constanter affirmo, sed cum temperamento, suspendens sub disjunctiva particula: vel ideo, inquam, dictum est, *a Deo*. Siquidem præmissa una causa quæ mihi videbatur, cur Evangelista, cum diceret, *Missus est Angelus Gabriel*, nominatim subjecerit, *a Deo*; alteram quoque temperate quidem et sub disjunctive subjunxi, quo et mihi non incumberet defendendi necessitas, et lectori daretur eligendi facultas quam e duabus voluisset. Si igitur una quælibet illarum stare potest, de altera quid suggillor, quippe qui neutram affirmans, lectoris utramque magis iudicio derelinquo? Quamquam etsi ex sententia dixerim, ignotum usque tunc sanctis Angelis fuisse Dei consilium, non quidem quia per incarnandi Verbi mysterium Dei propositum erat quandoque operari salutem in medio terræ (hoc enim et multis mortalium et præscire donatum est, et prædicere) sed quod potissimum tempus, quemve locum, vel modum, præcipueque quam virginem, ad implendum propositum suum elegisset Deus; si inquam, hoc Dei consilium non de opere, sed de tempore, loco, modo, atque persona, etiam sanctos ignorasse Angelos senserim et scripserim; pro-

fecto non video cur incredibile videatur. Sane ibi unusquisque in suo sensu securus abundat, ubi aut certæ rationi, aut non contemnendæ auctoritati quod sentitur non obviat.

19. Quænam enim me ratio sive auctoritas sentire cogat, etiam tempus illud ab antiquo Angelis innotuisse, de quo Apostolus: *Postquam venit*, inquit, *plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege?* Credibilius magis fortasse videtur, ut sicut futuri adventus Domini, ipso teste, diem prorsus ignorant; ita quoque prioris tempus nequaquam præscierint. Quis scit enim, si modo illo spirituali Dei Sapientia de primo adventu suo et Angelis illud locuta sit, quod Apostolis per os carnis assumptæ de secundo legitur respondisse: *Non est*, inquit, *vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate?* Quæ me rarsum credere compellat necessitas, Angelos jam ante advertisse civitatem Nazareth, quam illo cernerent missum Archangelum Virginem salutare, et partum nuntiare divinum? Siquidem quod præelecta fuerit Bethleem nativitati, Jerusalem passioni; etiam sic aperte præscitum et prædictum est a Prophetis. Quod autem et Nazareth prævisa similiter est conceptioni, non tamen similiter (ut arbitror) prævisum fuisse et a Prophetis, evidens aliquod invenitur de Scripturis testimonium. Nam quod legitur, *Quoniam Nazareus vocabitur*, profecto Evangelista, qui hoc de Propheta sumit, non tam ad conceptionem, quam ad educationem referri satis evidenter ostendit, quod illo videlicet ex Ægypto reportatus fuerit, illicque nutritus. Denique Judæi ad Nicodemum, *Scrutare*, aiunt, *et vide, quoniam Propheta a Galilæa non surgit.* Et quidem scienti legem loquebantur, et qui magister erat in Israel, nihilque facile ignoraret ex omnibus: et tamen tota fiducia instabant, monstrantes Scripturas non loqui Christum venire a Galilæa, cujus Nazareth civitas esse cognoscitur. Plus sane ad manum fuit eis testimonium de Propheta, ex quo Regi locum sciscitanti nativitatis, in-

cunctanter Bethleem responderunt. Itaque natus in Bethleem Christus est, et in Jerusalem passus; et utrumque aperte prædixisse Prophetas manifestum est. Conceptus æque est et in Nazareth civitate Galilææ: nec tamen visum est occurrere quippiam vel Nicodemo, per quod sive Galilæam, sive Nazareth ad Christi adventum undecumque pertinere doceret.

20. Sic quoque Nathanael, doctus et ipse in lege, Philippo nuntianti Jesum filium Joseph a Nazareth, mox sub interrogatione admirando respondit: *A Nazareth, inquit, potest aliquid boni esse?* Nimirum admirans, quod a Nazareth Christus nuntiaretur, quod ex nulla penitus Scriptura recoleret. Aut si non interrogando quidem, sed magis affirmando illud respondisse contenditur, memor utique præfati testimonii, quoniam *Nazaræus vocabitur*: non tamen perinde, quod in Nazareth conceptus fuerit Jesus, eum agnovisse constabit: eum multæ aliæ causæ occurrere potuissent, cur illud Propheta prædixerit. Potuit ergo et de conceptionis loco, ut Prophetas, sic et Angelos divinum latuisse consilium.

21. Modum deinde illum tam incomprehensibilem, quem et Virgo sollicita requisivit, unde quæso doceri queam Angelis fuisse præcognitum? Mihi vero videtur, ne ipsi quidem (ut pace ejus dixerim) qui nuntiabat: quod et ipse fatetur, si ejus verba diligenter advertimus. Respondens quippe, *Spiritus sanctus superveniet in te*; nonne aperte mittit ad magisterium Spiritus sancti, cujus unctione doceatur de omnibus, quorum ipse sibi non præsumit scientiam, et discat experiendo quod audiendo non poterat? Denique subjungit,

Et virtus Altissimi obumbrabit tibi: expressius profecto significans modum secretissimum arcani incomprehensibilis et ineffabilis sacramenti, quo quasi in umbra cum sola, et in sola Virgine, sola Trinitas conceptum fuerat operatura divinum. Ad hoc quoque investigandum mysterium minus se idoneum confitetur magnus ille Johannes, cum se indignum perhibet solvere corrigiam calceamenti. Sed et ipsam Virginem, rogo, unde probabitur ex nomine, vel ex facie ante cognitam Angelis, quod ipsa videlicet esset, quam Deus elegerit in matrem sibi, excepto dumtaxat Archangelo, cui et servanda ab initio tradita fuisse credenda est? Porro autem si diabolus eam nec post conceptionem agnovit, Joseph utique desponsatione deceptus: credi potest et sanctis Angelis vel ante minime innotuisse, quod ipsa videlicet esset Dei mater futura. Sane etenim reprobi spiritus, etsi destituti sunt participatione gratiæ spiritualis, non tamen vivacitate industriæ naturalis.

22. Videsne, in quantis, salva fide et veritate Scripturarum, divinum Angeli consilium poterant ignorasse, præsertim ut horum revelandorum prærogativa Matri Virgini servaretur? Primum equidem est tempus, secundum locus, tertium modus, quartum electio personæ virginalis. Hoc responde fratribus, qui me reprehendunt quod dixerim ad laudem Virginis, ideo positum esse a Deo, ne cui forte vel beatorum Angelorum suum consilium Deus, priusquam Virgini, revelasse putetur, excepto dumtaxat archangelo Gabriele. Suum consilium dixi, non de opere, sed de operis tempore, de loco, de modo, de personæ quoque electione. Vale.

DE ERRORIBUS ABAELARDI.

INCIPIUNT CAPITULA HÆRESUM PETRI ABAELARDI.

I. Horrenda similitudo de sigillo æreo, de specie et genere ad Trinitatem.

Petrus. — « CUM Sapiëntia Dei quædam sit potentia, sicut æreum sigillum est quoddam æs; liquet profecto divinam sapiëntiam ex divina potentia esse suum habere, ad eam videlicet similitudinem, qua sigillum æreum dicitur esse quod est ejus materia; vel species ex genere, quod quasi materia speciei dicitur esse, ut animal hominis. Sicut enim ex eo quod est æreum sigillum, exigit necessario quod æs sit, et ex eo quod est homo ut animal sit, sed non e contrario: ita divina sapiëntia, quæ est potentia discernendi, exigit quod sit divina potentia, sed non e contrario. »
Et post pauca. « Benignitas ipsa, quæ hoc nomine quod Spiritus est demonstratur, non est in Deo potentia sive sapiëntia. »

II. Quod Spiritus sanctus non sit de substantia Patris.

« CUM itaque tam Filius, quam Spiritus Sanctus ex Patre sit, hic quidem genitus, ille procedens; differt in eo generatio ipsa a processione, quod is qui generatur ex ipsa Patris substantia est, cum ipsa, ut dictum est, Sapiëntia hoc ipsum esse habeat, ut sit quædam potentia. » *Et post pauca.* « Spiritus vero quamvis ejusdem substantiæ sit cum Patre et Filio, unde etiam Trinitas ipsa homousion, id est unius substantiæ, prædicatur, minime tamen ex substantia Patris est aut Filii, quod esset ipsum ex Patre vel Filio gigni: sed magis ex ipsis habet procedere, quod est Deum se per caritatem ad alterum extendere. Quodammodo etenim per amorem unusquisque a se ipso ad alterum procedit, cum proprie, ut dictum est, nemo ad seipsum caritatem habere

dicatur, ut sibi ipsi benignus esset, sed alteri: maxime autem Deus, qui nullius indiget, erga seipsum benignitatis affectu commoveri non potest, ut sibi aliquid ex benignitate impendat, sed erga creaturas tantum. »

III. Quod ea Deus solummodo possit facere, vel dimittere, vel eo modo tantum vel eo tempore quo facit, non alio.

« HAC ratione qua convincitur, quod Deus Pater tam bonum genuit Filium quantum potuit, cum videlicet aliter reus esset invidiæ; clarum est etiam omnia quæ facit, quantum potest, egregia facere; nec ullum commodum quod conferre possit, subtrahere velle. »
Et post pauca: « In tantum in omnibus quæ Deus facit, quod bonum est attendit, ut ipso boni pretio potius quam voluntatis suæ libito ad singula facienda inclinari dicatur. » *Item.* « Ex his itaque tam de ratione quam de scripto collatis constat, id solum Deum facere posse quod aliquando facit. » *Et post pauca.* « Qui si mala quæ fiunt disturbare posset, nec id etiam nisi opportune faceret, qui nihil importune facere potest: profecto non video, quomodo peccatis consentiens non esset. Quis enim consentire malo dicendum est, nisi is per quem etiam opportune disturbari posset? » *Item.* « Prædictis itaque rationibus vel obsectorum solutionibus liquere reor omnibus, ea solummodo Deum posse facere, vel dimittere, vel eo modo tantum, vel eo tempore quo facit, non alio. »

IV. Quod Christus non assumpsit carnem, ut nos a jugo diaboli liberaret.

« SCIENDUM est, quod omnes nostri Doctores qui post Apostolos fuerunt, in hoc conveniunt, quod diabolus dominium et potestatem habebat super hominem, et jure cum possidebat. » *Et*

post pauca. « Nec diabolus umquam jus aliquod habuit super hominem, sed jure eum possidebat permittente, ut carcerarius; nec [ut eum] Filius Dei a jugo diaboli liberaret, carnem assumpsit. » *Et post pauca.* « Quomodo nos justificari vel reconciliari Deo per mortem Filii ejus dicit Apostolus, qui tanto amplius adversus hominem irasci debuit, quanto amplius in crucifigendo Filium suum deliquerit, quam in transgrediendo primum præceptum suum unius pomi gustu: quomodo enim amplius justum fuerat? Quod si tantum fuerat illud Adæ peccatum, ut expiari non posset nisi ex morte Christi, quam expiationem habebit ipsum homicidium quod in Christo commissum est, tot et tanta scelera in ipsum vel suos commissa? Numquid mors innocentis Filii tantum Deo placuit, ut per ipsam reconciliaretur nobis, qui hoc commisimus, propter quod innocens Dominus est occisus; nec nisi hoc maximum fieret peccatum, etiam levius potuit ignoscere multo? nec nisi multiplicatis malis tantum facere, in quo et justiores facti sumus per mortem Filii Dei, quam ante eramus, ut a peccatis jam liberari debeamus? » *Item:* « Cui vero non crudele et iniquum videtur ut sanguinem innocentis, et pretium aliquod quis requisierit, aut ullo modo ei placuerit innocentem interfici? nedum Deus tam acceptam mortem Filii habuit, ut per ipsam universo reconciliatus sit mundo. Hæc et his similia non mediocrem movent quæstionem, non solum de redemptione, sed etiam de justificatione nostra per mortem Domini nostri Jesu Christi. Nobis autem videtur, quod nihilominus sumus justificati in sanguine Christi; et Deo reconciliati per hanc singularem gratiam nobis exhibitam, quod Filius suus nostram suscepit naturam, et ipsa nos tam verbo, quam exemplo instituendo usque ad mortem præstitit, nos sibi amplius per amorem adstrinxit: ut tanto divinæ gratiæ accensi beneficio, nulla reformidet caritas. Quod quidem beneficium antiquos etiam Patres, hoc per fidem expectantes, in summum

amorem Dei tamquam homines temporis non dubitamus accendisse. » *Et infra.* « Puto ergo quod consilium et causa incarnationis fuit, ut mundum luce suæ sapientiæ illuminaret, et ad amorem suum accenderet. »

V. Quod neque Deus et homo, neque homo persona, quæ Christus est, sit tertia persona in Trinitate.

« QUANDO dico, Christus est tertia persona in Trinitate; hoc volo dicere, quod Verbum, quod ab æterno tertia persona in Trinitate fuit, tertia persona sit in Trinitate: et ita puto quod locutio sit figurativa. Si enim propriam diceremus esse, cum hoc nomen Christus idem sonet quod Deus et homo, tunc talis esset sensus: Deus et homo est tertia persona in Trinitate, quod penitus est falsum. » *Et post pauca.* « Et est sciendum, quod quamvis concedamus, quod Christus est tertia persona in Trinitate, non tamen concedimus quod hæc persona, quæ Christus est, sit tertia persona in Trinitate. »

VI. Quod Deus non plus faciat ei qui salvatur antequam colæreat gratiæ, quam ei qui non salvatur.

« Sic iterum solet quæri illud quod a quibusdam dicitur, scilicet utrum omnes homines ita sola misericordia salventur, ut nullus sit qui bonam voluntatem habere possit, nisi gratia Dei præveniente, quæ cor moveat, et bonam voluntatem inspiret, et inspiratam multiplicet, et multiplicatam conservet. Quod si ita est quod homo ex se nihil boni operari possit, aut aliquo modo ad divinam gratiam suscipiendam per liberum arbitrium sine auxilio gratiæ se erigere, prout dictum est, non possit; non videtur ratio, quare si peccat puniatur. Si enim non potest ex se aliquid boni facere, et talis factus est qui sit prior ad malum, quam ad bonum; nonne si peccat immunis est a culpa; et numquid Deus, qui ita infirmum et fragilis naturæ eum fecit, est laudandus de tali creatione? Immo si ita esset, nonne potius culpandus videretur? » *Et post*

pauca. « Quod si ita esset quod homo ad divinam gratiam percipiendam se erigere sine alterius gratia non posset; non videtur ratio esse, quare homo inculparetur; et Dei gratiam non habere potius in auctorem ipsius refundendum videretur. Quod ita non est, sed longe aliter dicendum, prout rei veritas se habet. Dicendum est ergo, quod homo per rationem, a Deo quidem datam, gratiæ appositæ cohærere potest: nec Deus plus facit illi qui salvatur antequam cohæreat gratiæ, quam illi qui non salvatur. Ita enim se gerit Deus erga homines, quemadmodum mercator qui habet pretiosos lapides venales, qui videlicet exponit eos in foro, et æque omnibus offert, et per ostensos desiderium in eis ad emendum excitat. Qui prudens est, sciens se eis indigere, laborat ut habeat; acquirit nummos, et emit eos: qui deses est et piger, etsi desiderium habeat, quia tamen piger est, non laborat, etsi fortior sit alio corpore, nec emit eos; et ideo culpa sua quod caret illis. Similiter Deus gratiam suam apponit omnibus, et consulit Scripturis et Doctoribus eximiis, ut pro libertate arbitrii, qua gratiæ cohæreat qui prudens est, providens sibi in futuro ex libertate arbitrii qua huic cohæret gratiæ. Piger vero a carnalibus desideriis implicatus, etsi desideret beatificari, numquam tamen vult laborare compescendo se a malo, sed negligit, quamvis per liberum arbitrium possit cohærere gratiæ; et sic ab omnipotenti Deo negligitur. »

VII. Quod Deus non debeat mala impedire.

« IN primis videndum est, quid sit consentire malo; et quid non. Ille equidem malo consentiens dicitur, qui cum debeat hoc prohibere, et possit, non prohibet: si autem debeat, et non possit; et e contrario si possit et non debeat, non est reus. Si vero nec debet, nec potest, multo minus reus censendus est. Et ideo Deus a consensu malorum est alienus, qui nec debet, nec potest mala impedire. Ideo non debet, quia cum res per benignitatem illius eveniat eo modo, quo melius potest, nullo modo

hoc velle debet. Ideo autem non potest, quia bonitas illius electo minori bono, illi quod majus est impedimentum minime parare potest. »

VIII. Quod non contraximus ex Adam culpam, sed pœnam.

« SCIENDUM est, quod cum dicitur originale peccatum est in parvis; hoc dicitur pro pœna temporali et æterna, quæ debetur eis ex culpa primi parentis. » *Et paulo post.* « Similiter dicitur, in quo omnes peccaverunt: ideo, scilicet, quia seminarium omnium erat in illo qui peccavit. Non tamen inde provenit, quod omnes peccassent qui non erant: et qui non est, non peccat. »

IX. Quod corpus Domini non cadit in terram.

« DE speciebus panis et vini quæritur, si sint modo in corpore Christi, sicut prius erant in substantia panis et vini, quæ versa est in corpus Christi: an sint in aere. Sed verisimilius est quod sint in aere, cum sint in corpore Christi sua linimenta, et suam speciem habeat, sicut alia corpora humana. Species vero istæ, scilicet panis et vini, fiunt in ore ad celandum et obtegendum corpus Christi. » *Et post pauca.* « Hic autem quæritur de hoc quod qui videtur esse multitudo... unde et præcipitur, quod a Sabbato usque ad Sabbatum servetur, sicut de panibus propositionis factum fuisse legitur, a muribus etiam corrodi videtur, et de manu sacerdotis vel diaconi in terra cadere. Et ideo quæritur, quare Deus permittat ista fieri in corpore suo. An fortassis non ita fiat in corpore, sed tantum ita faciat apparere in specie? Ad quod dicimus, quod revera non est sic in corpore, sed Deus ita in speciebus ipsis propter negligentiam ministrorum reprimendam habere facit: corpus vero suum, prout ei placet, reponit et conservat. »

X. Quod propter opera nec melior, nec pejor efficiatur homo.

« SOLET quæri quid a Domino remuneretur, opus, an intentio, seu utrumque. Auctoritas autem videtur velle, quod opera a Deo æternaliter remunerentur. Ait namque Apostolus: « Red-

» deus Deus unicuique secundum opera
» sua.» Et Athanasius ait: « Redditi sunt
» de factis propriis rationem. » Et paulo
post ait: « Et qui bona egerunt, ibunt in
» vitam æternam; qui vero mala, in ig-
» nem æternum. » Nos vero dicimus quod
æternaliter a Deo remunerentur, sive
ad bonum, sive ad malum: nec propter
opera pejor, vel melior efficitur homo,
nisi dum operatur, fortassis voluntas
ejus in aliquo augmentetur. Nec est con-
tra Apostolum vel alios auctores; quia
cum Apostolus dixit, *reddet unicuique*,
etc., ibi effectum pro causa posuit, opus
scilicet pro voluntate seu intentione.

XI. Quod non peccaverunt qui Christum
crucifixerunt ignoranter; et quod non sit
culpæ adscribendum quidquid fit per igno-
rantiam.

OPPONIT de Judæis qui Christum cru-
cifixerunt, et de aliis qui martyres per-
sequendo putabant se obsequium præ-
stare Deo; et de Eva: « quæ non egit
contra conscientiam, quoniam seducta
est, et tamen certum est eam peccasse.
Ad quod nos dicimus, quod revera illi
simplices Judæi non agebant contra con-
scientiam, sed potius zelo legis suæ
Christum persequerentur; nec putabant
se male agere, et ideo non peccabant:
nec propter hoc aliqui eorum damnati
sunt, sed propter præcedentia peccata,
merito quorum in istam cæcitatem de-
voluti sunt. Et inter illos erant electi
illi, pro quibus Christus oravit, dicens:
Pater dimitte illis, quia nesciunt quid
faciunt. Nec oravit, ut hoc peccatum eis
dimitteretur, cum hoc peccatum non
esset, sed potius peccata præcedentia. »

XII. De potestate ligandi et solvendi.

« ILLUD quod in Matthæo legitur:
Quæcumque ligaveris super terram,
etc., sic intelligendum est: Quæcum-
que ligaveris super terram, id est in

præsenti vita, erit ligatum et in cælis,
id est in præsentis Ecclesia. » Et post
paucula. « Huic sententiæ, qua dicimus
Deum solum dimittere peccata, Evan-
gelium videtur obviare. Ait namque
Christus ad discipulos suos: Accipite
Spiritus sanctum; quorum remisistis
peccata, remittuntur eis. Sed nos dici-
mus quod hoc dictum est solis Apostolis,
non successoribus eorum. » Et statim
subditur. « Si quis tamen successoribus
eorum convenire hoc dixerit, ad modum
supradictæ auctoritatis hanc quoque ex-
ponere decet. »

XIII. De suggestione, delectatione, et
consensu.

« SCIENDUM quoque quod suggestio
non est peccatum illi cui suggestio fit,
nec delectatio consequens suggestionem,
quæ delectatio inest ex infirmitate et
memoria voluptatis, quæ est in imple-
tione illius rei quam adversarius sug-
gerit, sed solus consensus, qui et con-
temptus Dei dicitur, in quo peccatum
consistit. » Et post paucula. « Nec dici-
mus quod voluntas faciendi hoc vel
illud, nec et ipsum opus sit peccatum,
sed potius, ut superius dictum est,
ipse Dei contemptus ex aliqua volun-
tate. »

XIV. Quod ad Patrem proprie vel specialiter
pertinet omnipotentis.

« Si potentiam tam ad notitiam sub-
sistendi, quam ad efficaciam operationis
referamus, invenimus ad proprietatem
personæ Patris proprie vel specialiter
omnipotentiam attingere: quod non so-
lum cum cæteris duabus personis æque
omnia efficere potest, verum etiam
ipse solus a se, non ab alio existere
habet: et sicut habet a se existere,
ita etiam ex se habet posse. »

*Hæc sunt capitula Theologiæ, immo
Stultologiæ, Petri Abaelardi.*

AD INNOCENTIUM II, PONTIFICEM.

PRÆFATIO.

Amantissimo Patri domino Innocentio, summo Pontifici, frater B. Clara-vallis vocatus abbas medicum id quod est.

OPORTET ad vestrum referri apostolatium pericula quæque et scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de Fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est, *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua?* Ergo quod sequitur, a Petri successore exigitur: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Id quidem modo necessarium. Tempus est ut vestrum agnoscatis, Pater amantissime, principatum; probetis zelum, ministerium honoretis. In eo plane Petri impletis vicem, cujus tenetis et sedem, si vestra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate conteritis fidei corruptores.

CAPUT I.

Impia Abaelardi de sancta Trinitate dogmata recenset, et explodit.

1. HABEMUS in Francia novum de veteri magistro Theologum, qui ab inerte ætate sua in arte dialectica lusit, et nunc in Scripturis sanctis insanit. Olim damnata et sopita dogmata, tam sua videlicet, quam aliena, suscitare conatur, insuper et nova addit. Quidam omnium quæ sunt in cælo sursum, et quæ in terra deorsum, nihil, præter solum *Nescio* nescire dignatur; ponit in cælum os suum, et scrutatur alta Dei, rediensque ad nos refert verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui: et dum paratus est de omnibus reddere rationem, etiam quæ sunt supra rationem, et contra rationem præsumit, et contra fidem. Quid enim magis contra rationem, quam ratione rationem conari transcendere? Et quid magis contra

fidem, quam credere nolle, quicquid non possit ratione attingere? Denique exponere volens illud Sapientis: *Qui credit cito, levis est corde*, Cito credere est, inquit, adhibere fidem ante rationem: cum hoc Salomon non de fide in Deum, sed de mutua inter nos credulitate loquatur. Nam illam quæ in Deum est fidem beatus Papa Gregorius negat plane habere meritum, si ei humana ratio præbeat experimentum: laudat autem Apostolos, quod ad unius jussionis vocem secuti sunt Redemptorem. Scit nimirum pro laude dictum, *In auditu auris obedivit mihi*; increpatos e regione Discipulos, quod tardius credidissent. Denique laudatur Maria, quod rationem fide prævenit; et punitur Zacharias quod fidem ratione tentavit; et rursus Abraham commendatur, qui contra spem in spem credidit.

2. At contra Theologus noster: « Quid, » inquit, ad doctrinam loqui proficit, si » quod docere volumus, exponi non » potest ut intelligatur? » Et sic promittens intellectum auditoribus suis, in his etiam quæ sublimiora et sacratiora profundo illo sinu sacræ fidei continentur, ponit in Trinitate gradus, in majestate modos, numeros in æternitate. Denique constituit « Deum Patrem ple- » nam esse potentiam, Filium quamdam » potentiam, Spiritum sanctum nullam » potentiam: atque hoc esse Filium ad » Patrem, quod quamdam potentiam ad » potentiam, quod speciem ad genus, » quod materiatum ad materiam, quod » hominem ad animal, quod æreum » sigillum ad æs. » Nonne plus quam Arius hic? Quis hæc ferat? Quis non claudat aures ad voces sacrilegas? Quis non horreat profanas novitates et vocum, et sensuum? Dicit etiam: « Spiri- » tum sanctum procedere quidem ex » Patre et Filio, sed minime de Patris » esse Filiivæ substantia. » Unde ergo? an forte ex nihilo, sicut et universa quæ facta sunt? Nam et ipsa ex Deo esse non

diffitetur Apostolus, nec veretur dicere: *Ex quo omnia*. Quid igitur? Dicemus ex Patre et Filio Spiritum sanctum non alio proforsus procedere modo quam omnia, id est non essentialiter, sed creabiliter; ac perinde creatum sicut et omnia? Aut numquid tertium inveniet sibi modum, quo eum ex Patre Filioque producat, homo qui nova semper inquirat, et quæ non invenit fingit, affirmans ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt? « At » si esset, inquit, de substantia Patris, » profecto genitus esset, et duos Pater » filios haberet. » Quasi vero omne quod de substantia aliqua est, continuo ipsum a quo est habeat genitorem. Num vero pediculi, aut lendes, aut phlegmata, vel filii carnis sunt, vel non sunt de substantia carnis? aut vermes de ligno putrido prodeuntes, aliunde quam de ligni substantia sunt, qui tamen filii ligni non sunt? Sed et tineæ de substantia pannorum substantiam habent, generationem non habent: et multa in hanc modum.

5. Miror autem hominem acutum et sciolum, ut quidem ipse sibi videtur, quomodo cum Spiritu sanctum fateatur Patri et Filio consubstantialem, neget tamen ex Patris Filioque prodire substantiam. Nisi forte illos ex ipsius procedere velit: quod quidem inauditum est, et nefandum. Si autem nec is de illorum, nec illi de hujus substantia sunt: ubi quæso consubstantialitas? Aut ergo fateatur cum Ecclesia, Spiritum sanctum de substantia illorum esse, a quibus non negat procedere; aut certe cum Ario consubstantialitatem denegat, et prædicet aperte creationem. Deinde si Filius de substantia Patris est, Spiritus sanctus non est: differant necesse est a se invicem, non solum quia Spiritus sanctus genitus non est, quod Filius est; sed etiam quod Filius de substantia Patris est, quod Spiritus sanctus non est. Quam quidem posteriorem differentiam Catholica hucusque nescivit. Si eam admittimus, ubi Trinitas, ubi Unitas? Siquidem Spiritu sancto Filioque nova a se differentiarum numerositate distantibus, unitas dissipatur: præsertim cum substantialem esse pateat dif-

ferentiam, quam iste conatur inducere. Porro autem Spiritu sancto a Patris Filioque substantia recedente, non Trinitas remanet, sed dualitas. Neque enim dignum est in Trinitate admitti personam, quæ nil habeat in substantia commune cum reliquis. Desinat ergo Spiritus sancti processionem a Patris Filioque substantia separare: ne duplici impietate numerum et Trinitati minuat, et tribuat Unitati; quod utrumque Fides abnuat Christiana. Et ne de re tanta solis videar humanis inniti rationibus, legat epistolam Hieronymi ad Avitum: et certe videbit inter cæteras quas redarguit Origenis blasphemias, etiam hoc eum detestantem quod dixerit, Spiritum sanctum de substantia Patris non esse. Beatus Athanasius in libro de unita Trinitate ita loquitur: « Solum Deum » ubi memoratus sum, non solum personam Patris indicavi: quia Filium et » Spiritum sanctum de hac ipsa sola » substantia Patris esse non abnegavi. » Hoc Athanasius.

CAPUT II.

In Trinitate non esse admittendam ullam disparitatem, sed omnimodam æqualitatem.

4. VIDET Sanctitas vestra, quomodo isto non disputante, sed dementante, et Trinitas non cohæret, et Unitas pendet; nec istud sane absque injuria majestatis. Quicquid namque illud est quod Deus sit, id sine dubio est, quo non possit majus aliquid cogitari. Si ergo in hac unica et summa majestate juxta considerationem personarum vel parum aliquid claudicare recipimus, dum quod uni plus datur, alteri minuitur; minus profecto est totum ab eo, quo nihil majus valeat cogitari. Majus enim sine dubio est quod totum maximum est, quam quod ex parte. Ille vero digne pro sua possibilitate divinam æstimat magnificentiam, qui nil in ea cogitat dispar, ubi est totum summum; nil distans, ubi totum est unum; nil hians, ubi totum est integrum; nil denique imperfectum vel egens, ubi totum est totum. Totum nempe est Pater, quod Pater et Filius et Spiritus sanctus: totum Filius,

quod ipse et Pater et Spiritus sanctus; totum Spiritus sanctus, quod et ipse et Pater et Filius. Et totum, unum est totum, nec superabundans in tribus, nec imminutum in singulis. Nec enim verum summumque bonum, quod sunt, inter se particulariter dividunt: quoniam nec participaliter id possident, sed hoc ipsum essentialiter sunt. Nam quod alter ex altero, vel alter ad alterum veracissime dicitur, personarum sane designatio est, non unitatis divisio. Licet namque in hac ineffabili et incomprehensibili Deitatis essentia, alter et alter (id quidem requirentibus proprietatibus personarum) sobrie catholiceque dicatur: non tamen ibi est alterum, et alterum, sed simplex unum: ut nec præiudicium faciat Unitati Trinitatis confessio: nec proprietatum sit exclusio, vera assertio Unitatis. Tam longe proinde fiat a sensibus nostris, quam est et a regula veritatis execranda illa de genere et specie non similitudo, sed dissimilitudo; et nihilominus illa de ære æreoque sigillo: quoniam cum genus quidem et species, quod ad se invicem sunt, alterum superior, altera inferior sit, Deus autem unus sit: numquam bene profecto conveniet tantæ æqualitati, et tantæ disparitati. Et rursum de ære, et quodam ære, quod est æreum sigillum, quoniam quod inde in eandem usurpatur similitudinis rationem, simile est huic, idem iudicium. Cum enim species (ut dixi) minor sit et inferior genere, absit ut hanc in Patre et Filio diversitatem cogitemus; absit ut huic acquiescamus dicenti, hoc esse Filium ad Patrem, quod speciem ad genus, quod hominem ad animal, quod æreum sigillum ad æs, quod aliquam potentiam ad potentiam. Sunt quippe cuncta hæc, mutua suæ connectione naturæ, ad se invicem superiora et inferiora: et ob hoc nulla prorsus admittenda similitudo ex his ad illud, ubi nihil est inæquale, nihil dissimile. Videtis de quanta vel impetritia, vel impietate descendat harum adinventio similitudinum.

CAPUT III.

Absurdum dogma Abaelardi, nomina absoluta et essentialia uni personæ proprie et specialiter attribuentis, oppugnat.

5. ADHUC advertite clarius quid sentiat, doceat, scribat. Dicit proprie et specialiter ad Patrem potentiam, ad Filium sapientiam pertinere: quod quidem falsum. Nam et Pater sapientia, et Filius potentia verissime sunt, sanissimeque dicuntur: et quod est commune amborum, non erit proprium singulorum. Alia illa sunt profecto vocabula, quæ non ad se ipsos dicuntur, sed ad alterutrum: et ideo est cuique suum, et non commune cum altero. Nam qui Pater est, Filius non est: et qui Filius est, Pater non est: quoniam non quod ad se, sed quod ad Filium Pater est, Patris nomine designatur; et item nomine Filii, non quod ad se Filius, sed quod est ad Patrem, exprimitur. Non sic potentia, non sic sapientia, neque alia multa, quæ ad se dicuntur: et Pater et Filius non singulariter, alter respectu alterius. « Non, inquit, sed » ad proprietatem personæ Patris proprie vel specialiter invenimus omnium » potentiam attingere, quod non solum » cum cæteris duabus personis æque » omnia efficere potest, verum etiam » ipse solus a se, non ab alio existere » habet: et sicut habet ex se existere, » ita etiam ex se habet posse. » O alterum Aristotelem! Annon eadem ratione, si hoc ratio esset, et sapientia et benignitas proprie pertinent ad Patrem: cum et sapere, et benignum esse, æque a se Pater; et non ab alio habeat, quemadmodum et esse, et posse? quod si non abnuit (nec enim de ratione potest) quid quæso facturus est de illa nobili sua partitione, in qua ut Patri potentiam, sic Filio sapientiam, sic Spiritui sancto benignitatem proprie ac specialiter assignavit? Non enim una et eadem res proprie poterit convenire duobus, hoc est, ut cuique propria sit. Eligat quod vult: aut det sapientiam Filio, et tollat eam Patri; aut Patri tribuat, et auferat Filio; et rursum benignitatem aut Spiritui sancto sine Patre,

aut Patri sine Spiritu sancto assignet : aut certe desinat nomina communia propria facere ; et Patri, quoniam a seipso habet potentiam, non ideo tamen audeat concedere propriam : ne et benignitatem simul et sapientiam, quas a se nihilominus habet, identidem proprias ipsi sua ratione assignare cogatur.

6. Sed exspectemus adhuc, et videamus, quam theoricè noster Theologus invisibilia Dei contempletur. Dicit (ut dixi) proprie omnipotentiam pertinere ad Patrem ; atque hanc, ut sit integra et perfecta, in gerendo et discernendo constituit. Porro Filio, ut jam dictum est, assignat sapientiam ; ipsamque non simpliciter quidem potentiam, sed quamdam in Deo potentiam esse definit, id est potentiam tantum discernendi. Forte timet injuriam facere Patri si tantum tribuat Filio, quantum et ipsi : et cui non audet potentiam dare integram, concedit dimidiam. Et quod dicit, manifestis declarat exemplis, asserens potentiam discernendi, quæ est Filius, ita quamdam esse potentiam, quemadmodum homo quoddam est animal, et sigillum æreum quoddam est æs : atque hoc esse potentiam discernendi, ad gerendi discernendique potentiam, id est Filium ad Patrem, quod homo ad animal est, quod æreum sigillum ad æs. « Sicut enim, inquit, ex » eo quod est æreum sigillum, exigit necessario ut æs sit ; et ex eo quod est » homo, ut animal sit, sed non e converso : ita divina sapientia, quæ est » potentia discernendi, exigit quod sit » divina potentia, sed non e converso. » Quid igitur ? Vis ut juxta tuam similitudinem, ad instar præcedentium, etiam ex hoc quod Filius est, exigat ut Pater sit : hoc est, ut qui Filius est, Pater sit, quamquam non e converso ? Si hoc dicis, hæreticus es : si non dicis, vacat similitudo.

7. Ad quid enim tibi ipsam tanto circuitu de longe positis rebus et minus convenientibus emendicas, tanto labore colligis, tanta inculcas inani multiplicitate verborum, tantis effers laudibus, si non facit ad quod adducitur, ut videlicet membra ad membra con-

gruis proportionibus reducantur ? Nonne hoc opus, hic labor est, ut per ipsam nos doceas eam, quæ est inter Patrem et Filium, habitudinem ? Tenemus autem te docente ad hominis positionem poni animal, sed non e converso secundum regulam dialecticæ tuæ : qua non quidem posito genere ponitur species, sed posita specie ponitur genus. Cum ergo Patrem ad genus, Filium ad speciem referas ; nonne id ratio similitudinis postulat, ut similiter posito Filio, Patrem poni ostendas, et non converti ? ut quomodo qui homo est, necessario animal est, sed non convertitur : ita quoque qui Filius est necessario Pater sit, et æque non convertatur. Sed contradicit tibi in hoc catholica Fides, quæ profecto utrumque recusat, tam Patrem videlicet esse qui Filius est, quam esse Filium qui Pater est. Nam alius proculdubio Pater, atque alius Filius : quamvis non aliud Pater, quam Filius. Nam per *alius* et *aliud*, novit pietas Fidei caute inter personarum proprietates et individuam essentiæ unitatem discernere ; et medium iter tenens, regia incedere via : ut nec declinet ad dexteram, confundendo personas ; nec respiciat ad sinistram, substantiam dividendo. Quod si per simplex esse dicas vere consequi ut si Filius est, necessario Pater sit : nil te juvat, cum ratio relationis necessario exigat, ut convertatur, et eadem veritas comitetur conversam : quod non congruit adductæ de genere et specie, vel de ære, æreoque sigillo similitudini. Neque enim, sicut per simplex esse dumtaxat verissime dicitur, Si Pater est, Filius est ; et si Filius est, Pater est : ita etiam possumus inter hominem et animal, sive inter æreum sigillum et æs, in veritate convertibilem texere consequentiam. Nametsi verum sit dicere, Si homo est, animal est : non tamen vera est conversiva, qua dicitur, Si animal est, homo est. Et item si sigillum æreum est, necessario sequitur, ut æs sit : non tamen si æs sit, necessario sequitur, ut sigillum æreum sit. Sed jam pergamus ad reliqua.

8. En juxta istum habemus omnipo-

tentiam in Patre, quamdam potentiam in Filio : dicat nobis etiam de Spiritu sancto quid sentiat. « Benignitas ipsa, » inquit, quæ hoc nomine quod est Spiritus sanctus demonstratur, non est in Deo potentia, sive sapientia. » Videbam satanam tamquam fulgur cadentem de cælo. Sic debet cadere, qui ambulat in magnis et mirabilibus super se. Vides, Pater sancte, quas scalas, immo quæ præcipitia iste sibi paraverit ad ruinam. Omnipotentiam, semipotentiam, nullam potentiam. Ipso auditu horreo, et ipsum horrorem puto sufficere ad refellendum. Verumtamen testimonium pono, quod turbato interim occurrit ad removendam Spiritus sancti injuriam. In Isaia legitur, *Spiritus sapientiæ, Spiritus fortitudinis*; per quod utique satis aperte istius audacia, etsi non comprimitur, convincitur tamen. O lingua magniloqua! Esto ut injuria Filii vel Patris remittatur tibi : numquid blasphemia Spiritus? Manet Angelus Domini, qui seecet te medium; dixisti enim: « Non est Spiritus sanctus in Deo potentia, sive sapientia. » Ita pes superbæ ruit cum irruit.

CAPUT IV.

Refellit definitionem fidei, qua dicit Abacardus fidem esse æstimationem.

9. NEC mirum si homo, qui non curat quæ dicat, irruens in arcana Fidei, thesauros absconditos pietatis tam irreverenter invadit atque describit : cum de ipsa pietate fidei nec pie, nec fideliter sentiat. Denique in primo limine Theologiæ, vel potius Stultilogiæ suæ, fidem diffinit æstimationem. Quasi cuique in ea sentire et loqui quæ libeat liceat; aut pendeant sub incerto in vagis ac variis opinionibus nostræ Fidei sacramenta, et non magis certa veritate subsistant. Nonne si fluctuat fides, inanis est et spes nostra? Stulti ergo Martyres nostri, sustinentes tam acerba propter incerta, nec dubitantes sub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnum inire exsilium. Sed absit ut putemus in fide vel spe nostra aliquid, ut in putat, dubia æstimatione

pendulum; et non magis totum quod in ea est, certa ac solida veritate subnixum, oraculis et miraculis divinitus persuasum, stabilitum et consecratum partu Virginis, sanguine Redemptoris, gloria resurgentis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Si quo minus, ipse postremo Spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Quomodo ergo fidem quis audeat dicere æstimationem, nisi qui Spiritum istum nondum accepit, qui ve Evangelium aut ignoret, aut fabulam putet? *Scio cui credidi, et certus sum*, clamat Apostolus; et tu mihi subsibilas : Fides est æstimatio? Tu mihi ambiguum garris, quo nihil est certius. Sed Augustinus aliter : « Fides, ait, non con- » jectando vel opinando habetur in » corde in quo est, ab eo cujus est; sed » certa scientia, acclamante conscientia. » Absit ergo, absit ut hos fines fides habeat christiana. Academicorum sint istæ æstimationes, quorum est dubitare de omnibus, scire nihil. Ego vero securus in Magistri gentium sententiam pergo, et scio quoniam non confundar. Placet mihi, fateor, illius de fide diffinitio, etsi iste etiam ipsam latentem insimulet. *Fides est, ait, substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium*. Substantia, inquit, rerum sperandarum, non inanium phantasia conjecturarum. Audis substantiam. Non licet tibi in fide putare, vel disputare pro libitu; non hac illacque vagari per inania opinionum, per devia errorum. Substantiæ nomine aliquid tibi certum fixumque præfigitur : certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non est enim fides æstimatione, sed certitudo.

10. Sed advertite cætera. *Omitto quod dicit spiritum timoris Domini non fuisse in Domino; timorem Domini castum in futuro sæculo non futurum; post consecrationem panis et calicis, priora accidentia, quæ remanent, pendere in aere; dæmonum in nobis suggestiones contactu fieri lapidum et herbarum, prout illorum sagax malitia novit harum rerum vires diversas diversis incitandis et incendendis vitis convenire; Spi-

tum sanctum esse animam mundi; mundum, juxta Platonem, tanto excellentius animal esse, quanto meliorem animam habet Spiritum sanctum. Ubi dum multum sudat, quomodo Platonem faciat christianum, se probat ethnicum. Hæc, inquam, omnia, aliasque istiusmodi nœnias ejus non paucas prætereo: venio ad graviora. Non quod vel ad ipsa cuncta respondeam, magnis enim opus voluminibus esset: illa loquor quæ tacere non possum.

CAPUT V.

Arguit Abaelardum, sua sensa aut somnia unanimes Patrum sententiæ præferentem; præsertim ubi dicit, Christum non ideo incarnatum, ut hominem liberaret de potestate satanæ.

11. MYSTERIUM nostræ redemptionis, sicut in libro quodam Sententiarum ipsius, et item in quadam ejus expositione epistolæ ad Romanos legi, temerarius scrutator majestatis aggrediens, in ipso statim suæ disputationis exordio, ecclesiasticorum Doctorum unam omnium de hac re dicit esse sententiam, et ipsam ponit ac spernit, et gloriatur se habere meliorem: non veritus contra præceptum Sapientis transgredi terminos antiquos, quos posuerunt Patres nostri. « Sciendum est, ait, quod omnes » Doctores nostri post Apostolos in hoc » conveniunt, quod diabolus dominium » et potestatem habebat super hominem, » et jure eum possidebat: ideo scilicet » quod homo ex libertate arbitrii, quam » habebat, sponte diabolo consensit. » Aiunt namque, quod si quis aliquem » vicerit, victus jure victoris servus » constituitur. Ideo, inquit, sicut dicunt Doctores, hac necessitate incarnatus est Filius Dei, ut homo, qui » aliter liberari non poterat, per mortem innocentis jure liberaretur a jugo » diaboli. Sed, ut nobis videtur, ait, » nec diabolus umquam jus aliquod in » homine habuit, nisi forte Deo permittente, ut carcerarius: nec Filius » Dei ut hominem liberaret, carnem » assumpsit. » Quid in his verbis intolerabilis judicem, blasphemiam, an arrogantiam? quid damnabilis, temeri-

tatem, an impietatem? An non justius os loquens talia fustibus tunderetur, quam rationibus refelleretur? Nonne omnium merito in se provocat manus, cujus manus contra omnes? Omnes, inquit, sic: sed non ego sic. Quid ergo tu? quid melius offers? quid subtilius invenis? quid secretius tibi revelatum jactas, quod tot præterierit sanctos, effugerit sapientes? Aquas furtivas et panes absconditos, puto, apponet nobis iste.

12. Dic tamen, dic quicquid illud est, quod tibi videtur, et nulli alteri. An quod Filius Dei non ut hominem liberaret, hominem induit? Hoc plane nemini, te excepto, videtur: tu videris ubi videris. Non enim hoc a sapiente, non a Propheta, non ab Apostolo, non denique ab ipso Domino accepisti. Magister gentium accepit a Domino, quod et tradidit nobis. Magister omnium suam doctrinam fatetur non esse suam: *Non enim, ait, a meipso loquor. Tu vero de tuo nobis tradis, et quod a nemine accepisti. Qui loquitur mendacium, de proprio loquitur. Tibi proinde sint, quæ tua sunt. Ego Prophetas et Apostolos audio, obedio Evangelio, sed non Evangelio secundum Petrum. Tu novum nobis condidit Evangelium? Quintum Ecclesia evangelistam non recipit. Quid Lex, quid Prophetæ, quid Apostoli, quid apostolici viri nobis aliud evangelizant, quam quod solus tu negas, Deum videlicet factum hominem, ut hominem liberaret? Et si Angelus de cælo aliud nobis evangelizaverit, anathema sit.*

13. Sed qui venerunt post Apostolos, Doctores non recipis, homo qui super omnes docentes te intellexisti. Denique non erubescis dicere, quod adversum te omnes sentiant, cum ab invicem non dissentiant. Frustra proinde illorum tibi fidem doctrinamque proponerem, quos jam proscripsisti: ad Prophetas te ducam. Loquitur sub typo Jerusalem ad populum acquisitionis, non Propheta, sed in Propheta Dominus, dicens: *Salvabo te, et liberabo te, noli timere.* Quæris a qua potestate? Non enim vis ut diabolus in hominem habeat, vel habuerit potestatem: fateor nec ego. Non tamen

idcirco non habet, quia ego et tu hoc nolumus. Hoc si non confiteris tu, nec cognoscis: cognoscunt et dicunt qui redempti sunt a Domino, quos redemit de manu inimici. Quod minime negares et tu, si non esses sub manu inimici. Non potes gratias agere cum redemptis, qui redemptus non es. Nam si redemptus esses, Redemptorem agnosceres, et non negares redemptionem. Nec quærit redimi, qui se nescit captivum. Qui autem scierunt, clamaverunt ad Dominum, et Dominus exaudivit eos, et redemit eos de manu inimici. Et ut intelligas hunc inimicum qui sit: Quos redemit, ait, de manu inimici, de regionibus congregavit eos. Sed primum quidem agnosce hunc congregatorem, de quo Caïphas propheta in Evangelio, quia Jesus moreretur pro gente. Et qui narrat, sequitur dicens: Non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum. Quo erant dispersi? In omnes regiones. Ergo quos redemit, de regionibus congregavit eos. Non congregaret, nisi redimeret. Erant enim non solum dispersi, sed et captivi. Redemit, et congregavit: redemit autem de manu inimici. Non dicit inimicorum, sed inimici. Inimicus unus, regiones multæ. Siquidem non de regione, sed de regionibus congregavit eos, a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Quis iste unus tam potens dominus, qui non uni præfuit regioni, sed omnibus? Non alius, ut arbitror, quam ille, qui ab alio Propheta dicitur absorbere fluvium, id est genus humanum, et non mirari: habere autem fiduciam, quod et Jordanis, hoc est electio ipsa, influat in os ejus. Beati qui sic influunt ut effluent, qui sic intrant ut exeant.

14. Sed quid? Nondum forte credis Prophetis, sic sibi concinentibus de diaboli potestate in hominem. Veni mecum et ad Apostolos. Dixisti nempe te non sentire cum illis, qui post Apostolos venerunt. Assentias vel Apostolis, si forte et tibi contingat quod unus eorum loquitur de quibusdam: Nequando, inquit, det illis Deus poenitentiam ad cognoscendam veritatem, ut resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad

ipsius voluntatem. Paulus est iste, qui homines a diabolo captivos teneri asserit ad ejus voluntatem. Audis ad ejus voluntatem, et negas potestatem? Si et Paulo non credis, veni jam ad ipsum Dominum; si forte audias, et quiescas. Nempe ab ipso appellatur Princeps hujus mundi, et fortis armatus, possessorque vasorum: et dicis eum non habere potestatem in homines? Nisi tu aliud putas hoc loco intelligi atrium, quam mundum; vasa, quam homines. Quod si atrium diaboli, mundus erat; et homines vasa ejus; quomodo non dominabatur hominibus? Ait item Dominus capientibus se: Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum. Potestas ista non latuit illum qui dicebat: Qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii claritatis suæ. Hanc ergo Dominus ne in se quidem negavit diaboli potestatem, sicut nec Pilati, qui membrum erat diaboli. Ait siquidem: Non haberes potestatem in me ullam, nisi data tibi fuisset desuper. Quod si in viride lignum in tantum grassata est ista desuper data potestas, aridum quomodo non fuit ausa contingere? Nec injustam puto iste causabitur potestatem datam desuper. Discat ergo diabolus non solum potestatem, sed et justam habuisse in homines: ut consequenter et hoc videat, venisse utique in carne Dei Filium propter liberandos homines. Cæterum etsi justam dicimus diaboli potestatem, non tamen et voluntatem. Unde non diabolus qui invasit; non homo qui meruit: sed justus Dominus qui exposuit. Non enim a potestate, sed a voluntate justus injustus quis dicitur. Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, etsi non jure acquisitum, sed nequiter usurpatum; juste tamen permissum. Sic itaque homo juste captivus tenebatur, ut tamen nec in homine, nec in diabolo illa esset justitia, sed in Deo.

CAPUT VI.

In opere liberationis humanæ non solum misericordiam, sed et justitiam relucere.

15. JUSTE igitur homo addictus, sed misericorditer liberatus; sic tamen mi-

sericorditer, ut non defuerit justitia quædam et in ipsa liberatione: quoniam hoc quoque fuit de misericordia liberantis, ut (quod congruebat remediis liberandi) justitia magis contra invasorem, quam potentia uteretur. Quid namque ex se agere poterat, ut semel amissam justitiam recuperaret homo servus peccati, vinctus diaboli? Assignata est ei proinde aliena, qui caruit sua; et ipsa sic est. Venit princeps hujus mundi, et in Salvatore non invenit quicquam: et cum nihilo minus innocentis manus iniecit, justissime quos tenebat amisit: quando is qui morti nihil debebat, accepta mortis injuria, jure illum, qui obnoxius erat, et mortis debito, et diaboli solvit dominio. Qua enim justitia id secundo homo exigeretur? Homo siquidem qui debuit; homo qui solvit. Nam *si unus*, inquit, *pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt*: ut videlicet satisfactio unius omnibus imputetur, sicut omnium peccata unus ille portavit; nec alter jam inveniatur qui forefecit, alter qui satisfecit: quia caput et corpus unus est Christus. Satisfecit ergo caput pro membris, Christus pro visceribus suis, quando juxta Evangelium Pauli, quo convincitur mendacium Petri, *mortuus pro nobis consuscipuit sibi, donans nobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis; et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, exspolians principatus et potestates*.

16. Utinam ego inveniar in his spoliis, quibus spoliatae sunt contrariae potestates, traductus et ipse in possessionem Domini! Si me insecutus Laban arguerit, quod recesserim clam ab eo; audiat clam me accessisse ad eum, et ob hoc clam recessisse. Subjecit me illi causa secretior peccati: subduxit me illi ratio occultioris justitiæ. Aut si gratis venundatus sum, gratis non redimar? Si Assur sine causa calumniatus est mihi, sine causa causam exigit evasionis. Quod si dixerit, Pater tuus ad dicit te, respondebo: Sed frater meus redemit me. Cur non aliunde justitia, cum aliunde reatus? Alius qui peccato-

rem constituit, alius qui justificat a peccato; alter in semine, alter in sanguine. An peccatum in semine peccatoris, et non justitia in Christi sanguine? Sed justitia, inquiet, sit cujus est: quid ad te? Esto. Sed sit etiam culpa cujus est: quid ad me? An justitia justus super eum erit, et impietas impius non erit super eum? Non convenit filium portare iniquitatem patris, et fraternæ fieri exsortem justitiæ. Nunc ergo per hominem mors, et per hominem vita. *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur*: quoniam non sic illi attineo, ut non et isti. Si illi per carnem; et per fidem huic: et si infectus ex illo originali concupiscentia; etiam Christi gratia spiritali perfusus sum. Quid mihi plus imputatur de prævaricatore? Si generatio, regenerationem oppono; nisi quod spiritalis est ista, illa carnalis. Nec patitur ratio æquitatis ut ex æquo contendat: sed vincat necesse est spiritus carnem, et sit efficacior causa, cujus potior est et natura: quo plus videlicet prosit generatio secunda, quam prima nocuerit. Sane pervenit delictum ad me, sed pervenit et gratia. *Et non sicut delictum, ita et donum. Nam judicium ex uno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in justificationem*. A primo homine egressio gratiæ. Utrumque a parente, illud a primo, ista a summo. Terrena nativitas perdit me: et non multo magis generatio cœlestis conservat me? Nec vereor sic erutus de potestate tenebrarum repelli a Patre luminum, justificatus gratis in sanguine Filii ejus. Nempe ipse qui justificat: quis est qui condemnet? Non condemnabit justum, qui misertus est peccatori. Justum me dixerim, sed illius justitia. Quænam ipsa? *Finis legis Christus, ad justitiam omni credenti*. Denique *qui factus est nobis*, inquit, *justitia a Deo Patre*. Quæ ergo mihi justitia facta est, mea non est? Si mea traducta culpa, cur non et mea indulta justitia? Et sane mihi tutior donata quam innata. Nam ista quidem gloriam habet, sed non apud Deum: illa autem cum sit salutis effi-

cax, materiam non habet gloriandi nisi in Domino. Nam *etsi justus fuero, inquit, non levabo caput; ne videlicet responsum accipiat: Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*

CAPUT VII.

Abaelardum perstringit, impie ac temere Dei secreta scrutantem et extenuantem.

17. HÆC est justitia hominis in sanguine Redemptoris: quam homo perditionis exsufflans et subsannans, in tantum evacuare conatur, ut totum quod Dominus gloriæ semetipsum exinanivit; quod minoratus est ab Angelis; quod natus de femina; quod conversatus in mundo; quod expertus infirma; quod passus indigna; quod demum per mortem, crucis in sua reversus, ad id solum putet et disputet redigendum, ut traderet hominibus formam vitæ vivendo et docendo; patiando autem et moriendo caritatis metam præfigeret. Ergo docuit justitiam, et non dedit; ostendit caritatem, sed non infudit; et sic rediit in sua? Itane hoc totum est *magnum illud pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria?* Incomparabilis doctor, qui etiam profunda Dei sibi aperiens, et ea quibus vult lucida et pervia faciens, altissimum sacramentum, et mysterium absconditum a sæculis, sic nobis suo mendacio planum et apertum reddit, ut transire leviter per illud possit quivis, etiam incircumciscus et immundus; quasi Dei sapientia cavere nescierit aut neglexerit quod ipsa prohibuit: sed dederit et ipsa sanctum canibus, et margaritas porcis. Sed non est ita. Nam etsi manifestatum est in carne, sed tamen justificatum est in spiritu: ut et spiritualibus spiritualia conferantur; et animalis homo non percipiat quæ sunt spiritus Dei; nec fides nostra sit in sapientia verbi, sed in virtute Dei. Unde Salvator ait: *Confiteor tibi, Pater Domine cœli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et re-*

velasti ea parvulis; et Apostolus: Etsi, inquit, opertum est Evangelium meum, in his est opertum qui pereunt.

18. Denique advertite hominem irridentem quæ sunt spiritus Dei, quoniam stultitia illi videntur; et insultantem Apostolo loquenti Dei sapientiam in mysterio absconditam; invehentem in Evangelium, Dominum blasphemantem. Quam prudentius quod non valet comprehendere, credere dignaretur, nec auderet contemnere, aut conculcare sacrum reverendumque mysterium. Longum est ad omnes ejus ineptias et calumnias, quas divino struit consilio, respondere. Pauca tamen infero, e quibus cætera æstimentur. « Cum solos, inquit, electos liberaverit Christus, quomodo eos diabolus possidebat, sive in hoc sæculo, sive in futuro magis, quam modo? » Respondemus: Immo quia diabolus electos Dei possidebat, a quo, sicut dicit Apostolus, captivi tenebantur ad ipsius voluntatem: ut Dei propositum de ipsis impleretur, opus fuit liberatore. Oportuit autem liberari in hoc sæculo, ut liberos haberet in futuro. Deinde infert: « Numquid etiam pauperem illum, qui in sinu Abrahamæ requiescebat, sicut et divitem damnatum, diabolus cruciabat; aut etiam ipsum Abraham dominium habebat, cæterosque electos? » Non: sed habuisset, si non liberati fuissent fide venturi, sicut de ipso Abraham scriptum est: *Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam.* Item: *Abraham exsultavit ut videret diem meum; et vidit, et gavisus est.* Propterea jam tunc sanguis Christi rorabat etiam Lazaro, ne flammam sentiret: quod et ipse credidisset in eum qui erat passurus. Sic de omnibus electis illius temporis sentiendum, natos quidem et ipsos, æque ut nos, sub potestate tenebrarum, propter originale peccatum: sed erutos antequam morerentur, et non nisi in sanguine Christi. Scriptum est enim: *Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini.* Ergo Christo in carne venienti, et antequam veniret, et post, benedictum est a tur-

bis benedictorum : quamvis præeuntes plenam minime tunc consecuti sint benedictionem, servata nimirum hac prærogativa temporis gratiæ.

CAPUT VIII.

Quare Christus tam gravem ac laboriosum nos liberandi modum suscepit, cum sola ejus voluntas seu jussio sufficeret.

19. DEINDE laborans docere et persuadere, diabolum nullum sibi jus in hominem vindicare potuisse aut debuisse, nisi permissu Dei; et quod sine injuria diaboli jure Deus profugum suum, si vellet misereri, repetere et solo verbo eripere posset, quasi hoc quis diffiteatur; post multa aliquando infert: « Quæ itaque necessitas, aut quæ » ratio, aut quod opus fuit, cum, sola » jussione sua, divina miseratio libere » rare hominem a peccato posset; propter » redemptionem nostram Filium » Dei, carne suscepta, tot et tantas in » dias, opprobria, flagella, sputa, denique ipsam crucis ignominiosam et » asperrimam mortem sustinere, ut » cum iniquis patibulum sustineret? » Respondemus: Necessitas nostra fuit, et necessitas dura sedentium in tenebris et umbra mortis. Opus æque nostrum, et Dei ipsius, et sanctorum Angelorum. Nostrum, ut auferret jugum captivitatis nostræ: suum, ut impleretur propositum voluntatis ejus: Angelorum, ut numerus impleretur eorum. Porro ratio hujus facti fuit dignatio facientis. Quis negat Omnipotenti ad manum fuisse alios et alios modos nostræ redemptionis, justificationis, liberationis? Verum hoc non præjudicat hujus, quem e multis elegit, efficaciam. Et fortasse is præstat, per quem in terra oblivionis, gravedinis, lapsus nostri, tot et tantis gravaminibus Reparatoris fortius et vivacius admoneremur. Alias autem nemo hominum novit, nec noscere ad plenum potest, quid boni ad gratiam, quid congruentiæ ad sapientiam, quid decori ad gloriam, quid commodi ad salutem, penes seipsam contineat hujus venerandi mysterii inscrutabilis altitudo; quam Propheta con-

siderans expavit, non penetravit; et Præcursor Domini indignum se judicavit qui penetraret.

20. Cæterum si non licet perscrutari divinæ sacramentum voluntatis, licet tamen sentire effectum operis, fructum utilitatis percipere. Et quod licet scire, non licet tacere: quia *gloria regum celare verbum, et gloria Dei investigare sermonem*. Fidelis sermo, et omni acceptione dignus! quoniam cum adhuc peccatores essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus. Ubi reconciliatio et remissio peccatorum. Nam si dicente Scriptura: *Peccata nostra separant inter nos et Deum*; manente peccato non est reconciliatio. In quo ergo remissio peccatorum? *Hic calix*, inquit, *novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*. Itaque ubi reconciliatio, ibi remissio peccatorum. Et quid ipsa, nisi justificatio? Sive igitur reconciliatio, sive remissio peccatorum, sive justificatio sit; sive etiam redemptio, vel liberatio de vinculis diaboli a quo captivi tenebamur ad ipsius voluntatem: intercedente morte Unigeniti obtinemus, justificati gratis in sanguine ipsius: in quo, sicut idem dicit, *habemus redemptionem per sanguinem ejus, et remissionem peccatorum, secundum divitiarum gratiam ejus*. Cur, inquis, per sanguinem, quod potuit facere per sermonem? Ipsum interroga. Mihi scire licet quod ita: cur ita, non licet. Numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me finxisti sic?

21. Sed hæc stultitia ei videntur: non potest tenere risum. Audite cachinnos: « Quomodo, ait, justificari » nos vel reconciliari Deo per mortem » Filii ejus dicit Apostolus, qui tanto » amplius adversus hominem irasci debuit, quanto amplius homines in crucifigendo Filium suum deliquerunt, » quam in transgrediendo primum ejus » præceptum unius pomi gustu? » Quasi non potuerit Deo in uno eodemque facto et displicere iniquitas malignantium, et placere pietas patientis. Et ait: « Quod si tantum fuerat illud Adæ » peccatum, ut expiari non posset nisi » morte Christi; quam expiationem ha-

» bebit ipsum homicidium, quod in
 » Christo commissum est? » Breviter
 respondemus, ipsum sanguinem quem
 fuderunt, et interpellationem ipsius
 quem occiderunt. Addit etiam: « Num-
 » quid mors innocentis Filii in tantum
 » Deo Patri placuit, ut per ipsam re-
 » conciliaretur nobis, qui hoc peccan-
 » do commisimus, propter quod inno-
 » cens Dominus est occisus: nec nisi
 » hoc maximum fieret peccatum, illud
 » multo levius potuit ignoscere? » Non
 mors, sed voluntas placuit sponte mor-
 rientis, et illa morte expungentis mor-
 tem, operantis salutem, restituentis
 innocentiam, triumphantis principatus
 et potestates, spoliantis inferos, di-
 tantis superos, pacificantis quæ in cœ-
 lo sunt et quæ in terra, omnia instauran-
 tis. Et quoniam hæc tam pretiosa
 mors, voluntarie suscipienda adversus
 peccatum, non tamen poterat fieri nisi
 per peccatum; non delectatus quidem,
 sed tamen bene usus malitia scelerato-
 rum, et mortem de morte, et de peccato
 damnavit peccatum. Et quanto illorum
 major iniquitas, tanto hujus voluntas
 sanctior, et eo potentior ad salvandum:
 quatenus tanta mediante potentia, an-
 tiquum illud, quamvis grande pecca-
 tum, necessario tamen huic, quod in
 Christo commissum est, cederet, tam-
 quam minus majori. Nec peccato sive
 peccantibus adscribitur hæc victoria;
 sed bene utenti peccato, et peccantes
 fortiter perferenti, et convertenti in
 usum pietatis, quicquid in ipsum ausa
 est crudelitas impiorum.

22. Fuit vero sanguis qui effusus est,
 tam multus ad ignoscendum, ut ipsum
 quoque peccatum maximum, quo fac-
 tum est ut effunderetur, deleret; ac
 per hoc de antiqui illius, utpote levio-
 ris, deletionem nullam omnino dubieta-
 tem relinqueret. Deinde iste: « Cui ve-
 » ro, inquit, non crudele et iniquum
 » videtur, ut sanguinem innocentis in
 » pretium aliquod quis requisierit, aut
 » ullo modo ei placuerit innocentem
 » interfici; nedum Deus tam acceptam
 » Filii mortem habuerit, ut per ipsam
 » universo reconciliatus sit mundo? »
 Non requisivit Deus Pater sanguinem

Filii, sed tamen acceptavit oblatum;
 non sanguinem sitiens, sed salutem,
 quia salus erat in sanguine. Salus plane,
 et non, sicut iste sapit et scribit, sola
 caritatis ostensio. Sic enim concludit
 tot calumnias et invectiones suas, quas
 in Deum tam impie, quam imperite
 evomuit, ut dicat: « Totum esse quod
 » Deus in carne apparuit, nostram de
 » verbo et exemplo ipsius institutionem
 » (sive ut postmodum dicit) instructio-
 » nem; totum quod passus et mortuus
 » est, suæ erga nos caritatis ostensio-
 » nem vel commendationem. »

CAPUT IX.

Christum venisse in mundum, non solius
 instructionis nostræ, sed et liberationis
 causa.

25. CÆTERUM quid prodest quod nos
 instituit, si non restituit? Aut numquid
 frustra instruimur, si non prius de-
 struatur in nobis corpus peccati, ut ul-
 tra non serviamus peccato? Si omne
 quod profuit Christus, in sola fuit os-
 tensione virtutum; restat ut dicatur,
 quod Adam quoque ex sola peccati os-
 tensione nocuerit: siquidem pro quali-
 tate vulneris allata est medicina. Sicut
 enim in Adam omnes moriuntur, ita et
 in Christo omnes vivificabuntur. Ergo
 sicut hoc, ita et illud. Si vita, quam
 dat Christus, non est alia, quam insti-
 tutio ejus: nec mors utique, quam de-
 dit Adam, alia erit similiter quam in-
 stitutio ejus: ut ille quidem ad pecca-
 tum exemplo suo, hic vero exemplo et
 verbo ad bene vivendum, et se diligen-
 dum homines informarent. Aut si
 Christianæ fidei, et non hæresi Pelagia-
 næ acquiescentes, generatione, non
 institutione traductum in nos confite-
 mur Adæ peccatum, et per peccatum
 mortem; fateamur necesse est, et a
 Christo nobis, non institutione, sed re-
 generatione restitutam justitiam, et
 per justitiam vitam: ut sicut per unius
 delictum in omnes homines in condemna-
 tionem, sic et per unius justitiam in om-
 nes homines in justificationem vitæ. Et si
 ita est, quomodo is dicit: « Consilium
 » et causam incarnationis fuisse, ut

» mundum luce suæ sapientiæ illumi-
 » naret, et ad amorem suum accende-
 » ret?» Ubi ergo redemptio? A Christo
 nempe, ut fateri dignatur, illuminatio
 et provocatio ad amorem: redemptio
 et liberatio a quo?

24. Esto quod Christi adventus illis
 prosit, qui se illi possunt conformare
 per vitam, et vicem ei dilectionis re-
 pendere: quid de parvulis? quam dabit
 lucem sapientiæ vix adhuc captantibus
 lucem vitæ? Unde accendet ad Dei
 amorem, qui necdum matres suas ama-
 re noverunt? Nihilne proderit eis ad-
 ventus Christi? nihil quod complantati
 sunt similitudini mortis ejus per bap-
 tismum, quoniam nondum possunt,
 prohibente ætate, Christum sapere aut
 amare? « Redemptio itaque, ait, nostra
 » est, illa summa in nobis per Christi
 » passionem dilectio. » Ergo parvuli
 non habent redemptionem, quia non
 habent summam illam dilectionem. An
 sicut non habent unde diligant, ita nec
 unde pereant, ut non sit eis in Christo
 necessaria regeneratio, utpote quibus
 generatio ex Adam nihil nocuerit? Si
 hoc sapit, cum Pelagio desipit. Quic-
 quid horum sentiat, patet quantum
 humanæ sacramento salutis invidet;
 quantum, quod in ipso est, evacuet alti
 dispensationem mysterii, qui totum de
 salute tribuit devotioni, regenerationi
 nihil: qui nostræ gloriam redemptionis,
 et summam salutis, non in virtute
 crucis, non in pretio sanguinis, sed in
 nostræ constituit conversationis profec-
 tibus. *Mihi autem absit gloriari, nisi in
 cruce Domini nostri Jesu Christi, in qua
 est salus, vita et resurrectio nostra.*

25. Et quidem tria quædam præcipua
 in hoc opere nostræ salutis intueor:
 formam humilitatis, in qua Deus semet-
 ipsum exinanivit: caritatis mensuram,
 quam usque ad mortem, et mortem
 crucis extendit: redemptionis sacra-
 mentum, quo ipsam mortem, quam
 pertulit, sustulit. Horum duo priora
 sine ultimo sic sunt, ac si super inane

pingas. Magnum profecto et valde ne-
 cessarium humilitatis, magnum et omni
 acceptione dignum caritatis exem-
 plum: sed non habent fundamentum,
 ac proinde nec statum, si desit redemp-
 tio. Volo totis nisibus humilem sequi
 Jesum; cupio eum qui dilexit me, et
 tradidit semetipsum pro me, quibusdam
 brachiis vicariæ dilectionis amplecti:
 sed oportet me et Agnum manducare
 paschalem. Nisi enim manducavero car-
 nem ejus, et biberero ejus sanguinem,
 non habebō vitam in memetipso. Aliud
 sequi Jesum, aliud tenere, aliud man-
 ducare. Sequi, salubre consilium; te-
 nere, et amplecti, solemne gaudium;
 manducare, vita beata. Caro enim ejus
 vere est cibus, et sanguis ejus vere est
 potus. Panis est Dei qui de cælo de-
 scendit, et dat vitam mundo. Quis sta-
 tus gaudio, sive consilio, absque vita?
 Nempe haud alias quam picturæ absque
 solido. Ergo nec humilitatis exem-
 pla, nec caritatis insignia, præter re-
 demptionis sacramentum, sunt ali-
 quid.

26. Hæc, domine Pater, de labore
 manuum pueri vestri qualicumque te-
 netis, adversus pauca quidem novæ
 hæreseos capitula: ubi etsi non aliud
 quam zelum agnoscitis meum, tamen
 propriæ interim conscientiæ satisfeci.
 Nam cum non esset quod agerem pro
 injuria Fidei quam dolebam; operæ
 mihi pretium arbitror, si illum monui,
 cujus arma potentia a Deo ad destruc-
 tionem contrariorum assertionum, ad
 destruendam omnem allitudinem extol-
 lentem se adversus scientiam Dei, et
 in captivitatem redigendum omnem in-
 tellectum in obsequium Christi. Sunt
 et alia in aliis ejus scriptis non pauca,
 nec minus mala capitula, ad quæ nec
 temporis, nec epistolæ angustia res-
 pondere permittit. Quamquam nec ne-
 cessarium putem, cum sint adeo mani-
 festa, ut ipsa etiam vulgata fide facile
 refellantur. Collegi tamen aliqua, et
 transmisi.

SANCTI MALACHIÆ

HIBERNIÆ EPISCOPI.

PRÆFATIO

Ad Conganum abbatem.

SEMPER quidem operæ pretium fuit illustres Sanctorum describere vitas, ut sint in speculum et exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram. Per hæc enim quodammodo apud nos etiam post mortem vivunt, multosque ex his, qui viventes mortui sunt, ad veram provocant et revocant vitam. Verum nunc maxime id requirit raritas sanctitatis, et nostra plane ætas inops virorum. Quam sane inopiam super nos adeo invaluisse sentimus, ut nulli sit dubium illa sententia nos feriri: *Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet caritas multorum.* Et, ut suspicor ego, aut præsto, aut prope est, de quo scriptum est: *Faciem ejus præcedet egestas.* Ni fallor, Antichristus est iste, quem fames et sterilitas totius boni et præit, et comitatur. Sive igitur nuntia jam præsentis, sive jamjamque adfuturi prænuntia, egestas in evidenti est. Taceo vulgus, taceo vilem filiorum hujus sæculi multitudinem: in ipsas Ecclesiæ columnas volo oculos leves. Quem mihi ostendas vel de illorum numero, qui videntur dati in lucem gentium, non magis de sublimi fumantem, quam flammantem? *Et si lumen quod in te est, inquit, tenebræ sunt, quantæ sunt tenebræ?* Nisi tu illos forte (quod non credo) lucere dixeris, qui quæstum æstimant pietatem; qui in hæreditate Domini, non quæ Domini, sed magis quæ sua sunt, quæriant. Quid dico, quæ sua sunt? Perfectus sit et sanctus etiam sua quærens, suaque retinens, si ab alienis cor manusque contineat. Meminerit tamen, qui sibi usque huc forte pervenisse videtur, eundem exigi sanctitatis gradum et ab ethnico. Annon milites suis

jubentur contenti fore stipendiis; ut salvi fiant? Magnum vero Ecclesiæ Doctori, si sit sicut unus militum: aut certe (quod ad illorum improprium Prophetæ loquitur) *sicut populus, ita et sacerdos fuerit.* O deformitatem! itane summus merito reputandus erit, qui a summo corruens gradu, hærebit vix infimo, ne abysso absorbeatur? Quam rarus tamen iste ipse in Clero? Quem item das mihi contentum necessariis, contemptorem superfluum? Lex est tamen præfixa ab Apostolis Apostolorum successoribus: *Victum et vestitum habentes, inquit, his contenti simus.* Ubi forma hæc? In libris cernimus eam, sed non in viris. Habes vero de justo, *quia lex Dei ejus in corde ipsius, et non in codice.* Nec perfectionis is gradus. Perfectus carere et necessariis paratus est. At gratis istud. Utinam superfluis ponatur modus! utinam non cupiamus in infinitum! Sed quid? Forte reperias qui hoc possit? Id quidem difficile: sed vide quid egimus. Quærebamus virum optimum, multorum liberatorem; et ecce laboramus in inveniendo qui seipsum salvum facere possit. Optimus hodiè est qui non est nimis malus.

Unde quoniam a terra defecit sanctus, videor mihi non supervacue ex his, qui empti sunt de terra, revocare ad medium Malachiam episcopum, virum vere sanctum, et nostrorum quidem temporum, singularis sapientiæ et virtutis. Iste erat lucerna ardens et lucens: nec extincta est tamen, sed submota. Quis mihi jure succenseat, si readmovero eam? Immo vero non est, quod mihi ingrati esse mei sæculi homines debeant, et omnis deinceps generatio ventura, si quem conditio tulit, revocem stylo; si mundo restituam, quo dignus non erat mundus; si servem memoriæ hominum hominem, cujus memoria in benedictione sit omnibus qui legere

dignabuntur; si me excitante amicum dormientem, vox turturis audita fuerit in terra nostra, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Deinde sepultus apud nos est: nobis specialiter hoc opus incumbit. Quid quod me inter speciales amicos Sanctus ille habebat, et eo loci, ut nulli in hac parte gloriæ secundum fuisse me credam? Nec mercede vacat mihi tantæ familiaritas sanctitatis: primitias jam accepi. In extremis positus erat, immo in principiis, juxta illud: *Cum consummatus fuerit homo, tunc incipit.* Accurri ego, ut benedictio morituri super me veniret. At ille cum jam membra alia movere non posset, fortis ad dandam benedictionem elevatis sanctis manibus super caput meum, benedixit mihi, et benedictionem hæreditate possideo: et quomodo ego illum silere queam? Postremo tu id mihi, abba Congane, injungis, reverendus frater, et duleis amicus meus, ac tecum pariter (ut ex Hibernia scribis) vestra illa omnis ecclesia sanctorum. Libens obedio, præsertim quod non eloquium exigitis, sed narrationem. Dabo vero operam, ut ea sit pura et luculenta, devotos informans, fastidiosos non onerans. Sane narrationis veritas secura apud me est, intimata a vobis, haud alia proculdubio protestantibus, quam quæ certissime comperta sunt vobis.

CAPUT I.

Pueritia et adolescentia S. Malachiæ.

1. MALACHIAS noster, ortus Hibernia de populo barbaro, ibi educatus, ibi litteras edoctus est. Cæterum de natali barbarie traxit nihil, non magis quam de sale materno pisces maris. Quam vero suave, quod inculta nobis barbaries tam urbanum protulit civem Sanctorum, et domesticum Dei! Qui producit mel de petra, oleumque de saxo durissimo, ipse fecit hoc. Parentes tamen illi fuere genere et potentia magni, juxta nomen magnorum qui sunt in terra. At mater mente, quam sanguine generosior, satagebat in ipso initio viarum suarum, notas parvulo facere

vias vitæ: hanc plaris illi existimans ventosa scientia literaturæ sæcularis. Ad utramque tamen huic non defuit ingenium pro ætate. In scholis litteras, domi timorem Domini docebatur, et quotidianis profectibus respondebat ambobus satis, magistro et matri. Nempe a principio spiritum sortitus est bonum, per quem erat puer docilis, et amabilis valde, mire admodum omnibus per omnia gratiosus. Bibebat autem pro lacte de pectore materno aquas sapientiæ salutaris, et siebat in dies seipso prudentior. Prudentior, dicam, au sanctior? utrumque si dixerò, non me poenitebit: veritatem enim dicam. Agebat senem moribus, annis puer, expertus lasciviæ puerilis. Cumque ex hoc cunctis esset reverentiæ ac stupori, non tamen inde, ut assolet, insolentior inveniebatur; sed magis quietus et subditus in omni mansuetudine. Non impatiens magisterii, non fugitans disciplinæ, non lectionis fastidiens, non ludorum denique appetens: quod vel maxime illa ætas dulce ac familiare habere solet. Et proficiebat supra omnes coætaneos suos in ea quidem literatura, quæ illi competebat ætati. Nam in disciplina morum profectuque virtutum, etiam super omnes docentes se in brevi enituit, non tam matre tamen, quam unctioe magistra. Hac sollicitante, haud segniter et in divinis exercebatur, petere secretum, anticipare vigilias, meditari in lege, refici parcius, orare frequentius. Et quia ecclesiam frequentare nec vacabat propter studium, et pro verecundia non libebat; levare puras manus in omni loco ad cælum, ubi tamen secreta id posset. Jam tunc siquidem cautus fuit declinare virus virtutum, inanem gloriam.

2. Est vicus prope civitatem, in qua discebat puer, quo magister ejus frequenter pergere solitus erat, ipso solo comite. Illo euntibus ambobus pariter, ipse (ut postea referebat) retrahebat pedem, sistebat gradum, et stans a tergo magistri, illo quidem non compeniente, expansis ad cælum manibus, raptim quodammodo, ac veluti jaculatam emittebat orationem: et sic dissi-

mulans, magistrum denuo sequebatur. Istiusmodi pio furto puer sæpius illudebat comitem pariter et magistrum. Non est dicere omnia, quæ ejus principia colore bonæ indolis decoravere : ad majora atque utiliora currendum. Unum tamen refero adhuc, quod hoc, meo quidem judicio, non modo bonæ, sed et magnæ in puero dederit insigne spei. Excitus aliquando opinione cujusdam magistri, (erat enim famosus in disciplinis, quas dicunt liberales) avidit illum discendi cupiditate. Quippe extrema jam pueritiæ captans, ad eas litteras anhelabat. Intrans vero domum, vidit virum ludentem subula, crebrisque sulcantem tractibus nescio quo notabili modo parietem. Et solo visu offensus puer serius, quod levitatem redoleret, resilivit ab eo, ac deinceps illum nec videre curavit. Ita cum esset studiosissimus litterarum, præ honesto tamen sprevit eas virtutis amator. Tali quodam præludio puer præparabatur ad eum, qui se manebat in fortiori ætate, conflictum : jamque ipse adversarium provocabat. Et Malachiæ quidem pueritia sic erat. Porro adolescentiam simili transivit simplicitate, et puritate : nisi quod crescente ætate, crescebat simul illi sapientia et gratia apud Deum et homines.

3. Hinc jam, id est ab ineunte adolescentia ejus, cœpit manifestius apparere quid esset in homine, et gratia Dei in illo vacua non videri. Videns enim industrius adolescens, quam in maligno mundus positus sit, et cogitans qualem spiritum accepisset, dicebat intra se : « Non est spiritus hujus mundi » iste. Quid isti, et illi? Non est societas alteri ad alterum, non plus quam » luci ad tenebras. Meus ex Deo est, » et scio quæ in illo donata sunt mihi. » Inde mihi interim adhuc innocentia » vitæ, inde continentia decus, inde » justitiæ fames, inde quoque illa eo » securior, quo secretior, gloria mea » est, testimonium conscientia meæ. » Nil horum mihi tutum sub principe » mundi. Deinde habeo thesaurum hunc » in fictili vase. Verendum ne impingat » et frangatur, et effundatur oleum læ-

» titiæ quod porto. Et quidem non im- » pingere inter saxa et scopulos distor- » tæ et anfractuosa viæ et vitæ hujus » difficillimum. Itane momento perdam » simul omnes, quibus ab initio præ- » ventus sum, benedictiones dulcedi- » nis? Resigno illi potius, a quo sunt, » et me pariter. Et ego enim ipsius. » Perdo ipsam ad tempus animam meam, » ne perdam in æternum. Et quod sum, » et quæ habeo omnia, ubi mihi æque » salva, uti in manu Auctoris? Quis ita » ad servandum sollicitus, ad retinen- » dum potens, ad restituendum fidelis? » Servabit tuto, restituet opportune. » Sine retractatione me do ad servien- » dum illi de donis suis. Non potest mihi » perire ex omnibus, quæ in opus pietatis » expendero. Forte et sperare plus ali- » quid licet. Solet reddere cum usura » qui dat gratis. Ita est. Etiam cumula- » bit, et multiplicabit in anima mea » virtutem. » Hæc cogitavit, et fecit, sciens absque facto vanas esse cogitationes hominum.

CAPUT II.

Religiøsæ vitæ tirocinium.

4. ERAT homo in civitate Ardmacha, (ipsa est, in qua alitus est Malachias) et homo ille sanctus, et austeræ admodum vitæ, inexorabilis castigator corporis sui, cellam habens juxta ecclesiam. In ea manebat, jejuniis et obsecrationibus serviens die ac nocte. Ad hunc se contulit Malachias, formam vitæ accepturus ab eo, qui vivum se tali damnaverat sepultura. Et vide humilitatem. A primæva ætate in sancta arte magistrum (quod dubium non est) habuerat Deum : et ecce factus est denuo discipulus hominis, homo mitis et humilis corde. Si nesciebamus, hoc vel solo nobis ipse probavit. Legant hoc, qui docere quæ non didicere conantur, discipulos sibi coacervantes, qui numquam discipuli exsistere, cæci duces cæcorum. Malachias doctus a Deo, doctorem nihilominus quæsivit hominem, et quidem caute, et sapienter. Quid simile, quæso, asferre quibat, in quo æque daret caperetque experimentum profectus sui?

Si Malachiæ exemplum eis pro minimo est, Pauli opus attendant. Nonne Evangelium suum, quod non ab homine acceperat, sed a Christo, cum hominibus tamen censuit conferendum, ne forte in vacuum curreret, aut cucurrisset? Ubi ille securus non est, nec ego. Si quis hoc scit, viderit, ne non tam securitas sit, quam temeritas. Sed hæc alterius temporis.

5. Nunc vero sonuit in civitate quod factum erat, et commota est universa ad inopinatam novitatem. Stupebant autem omnes, et virtutem mirabantur, eoque amplius, quo minus usitatam in gente fera. Videres tunc revelari ex multorum cordibus cogitationes. Plerique humano affectu pensantes factum, plangere et dolere, quod dilectus omnibus, delicatusque adolescens, duris se adeo laboribus mancipasset. Alii suspicati levitatem propter ætatem, diffidere de perseverantia, timere de casu. Nonnulli temeritatem causantes, indignari et fremere in eum, quod supra ætatem et vires inconsulte rem arduam fuisset aggressus. Verum ille sine consilio egit nihil. Nam habuit consilium a Propheta, qui ait : *Bonum est homini, si portaverit jugum ab adolescentia*; et addit : *Sedebit solitarius, et tacebit, quia levavit se supra se*. Sedebat sibi juvenculus secus pedes Imarii, (hoc enim nomen viro) et aut discebat obedientiam, aut se didicisse docebat. Sedebat, ut quietus, ut mansuetus, ut humilis. Sedebat, et tacebat, sciens secundum Prophetam, cultum justitiæ esse silentium : sedebat ut perseverans, tacebat ut verecundus, nisi quod suo illo silentio in Dei auribus loquebatur cum sancto David : *Adolescentulus sum ego, et contemptus, justificationes tuas non sum oblitus*. Et sedebat interim solitarius, quia et sine socio, et sine exemplo. Quis enim ante Malachiam districtissimum viri propositum vel cogitaret attentare? Nempe mirabile omnibus habebatur, non imitabile. Malachias imitabile persuasit, sedendo dumtaxat, et tacendo. Intra paucos dies habuit imitatores non paucos, provocatos exemplo sui. Ita qui primo solitarius sedit, et

unicus patris sui, sit jam unus ex multis, sit ex unigenito primogenitus in multis fratribus. Et ut prior in conversatione, ita in conversatione sublimior : et qui ante omnes venit, omnium iudicio supra omnes emicuit in virtute. Et dignus visus est Episcopo pariter et magistro, qui ad diaconi gradum promoveretur. Et coegerunt eum.

CAPUT III.

Ordinibus iratiatus Episcopi vices gerit.

6. HINC jam levita Domini publice se ad omne opus pietatis accinxit : plus vero ad eas res, in quibus aliqua injuria videretur. Denique cura erat ei maxima in sepeliendis defunctis pauperibus, quod hoc sibi non minus humilitatem saperet, quam humanitatem. Nec defuit novo nostro Tobiaë rediviva a muliere tentatio, immo a serpente per mulierem. Germana ejus indignitatem (ut sibi videbatur) officii exhorrens, Quid facis, inquit, o insane? dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et hoc illi quotidie exprobrans ingerebat. Sed respondebatur mulieri stultæ juxta stultitiam suam : Misera, tu eloquii casti vocem tenes, sed virtutem ignoras. Ita ministerium, ad quod coactus accesserat, devotus tenuit, indefessus exercuit. Unde et censuerunt etiam sacerdotale officium imponendum illi. Et factum est ita. Erat autem, cum sacerdos ordinatus est, annos natus quasi viginti quinque. In qua ejus utraque ordinatione, si quid præter Canonum formam processisse videtur, ut vere videtur (siquidem infra vicesimum quintum annum leviticum ministerium, infra tricesimum adeptus est sacerdotii dignitatem) donandum sane tum zelo ordinatoris, tum meritis ordinati. Ego vero istud nec in sancto redarguendum, nec usurpandum consulo ei qui sanctus non fuerit. Nec contentus Episcopus, etiam vices suas commisit ei, seminare semen sanctum in gente non sancta, et dare rudi populo, et sine lege viventi, legem vitæ et disciplinæ. Suscepit ille mandatum in omni alacritate, sicut erat spiritu fervens; nec talentis incubans,

sed inhians lucris. Et ecce linguæ sarculo cœpit evellere, destruere, dissipare, de die in diem factitans prava in directa, et aspera in vias planas. Exsultabat ut gigas ad discurrendum ubique. Diceres ignem urentem in consumendo criminum vepres. Diceres securim vel asciam in dejiciendo plantationes malas, exstirpare barbaricos ritus, plantare ecclesiasticos. Veterinosas omnes (neque enim paucæ inveniebantur) abolebat superstitiones, seu quaslibet, ubicumque deprehendisset, malignitates immisissas per angelos malos.

7. Denique quicquid incompositum, quicquid indecorum, quicquid distortum obvium habuisset, non parebat oculus ejus: sed velut grando grossos et ficibus, et sicut pulverem ventus a facie terræ, sic coram facie sua hujusmodi nitēbatur totum pro viribus exturbare ac delere de populo suo. Et pro his omnibus tradebat jura cœlestia optimus legislator. Leges dabat plenas justitiæ, plenas modestiæ et honesti. Sed et apostolicas sanctiones ac decreta sanctorum Patrum, præcipueque consuetudines sanctæ Romanæ ecclesiæ, in cunctis ecclesiis statuēbat. Hinc est, quod hodieque in illis ad horas canonicas cantatur et psallitur juxta morem universæ terræ. Nam minime id ante fiebat, ne in civitate quidem. Ipse vero in adolescentia cantum didicerat, et in suo cœnobio mox cantari fecit, cum necdum in civitate, seu in episcopatu universo cantare scirent, vel vellent. Deinde usum saluberrimum Confessionis, sacramentum Confirmationis, contractum conjugiorum, quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, Malachias de novo instituit. Et de his ista pro exemplo sufficiant. Nam et per totum historiæ textum, brevitatē studio plurima præferimus.

CAPUT IV.

Malcho episcopo pleniùs instituendus adhæret.

8. Cum esset illi studium et zelus maximus circa cultum divinatorum et venerationem sacramentorum, ne forte de his

aliquid constitueret vel doceret secus, quam ritus haberet universalis Ecclesiæ; subiit animum adire episcopum Malchum, qui se pleniùs de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierum et virtutum, et sapientia Dei erat in illo. Natione quidem Hibernus, sed in Anglia conversatus fuerat in habitu et proposito monachali in Wintoniensi monasterio: de quo assumptus est in Episcopum in Lesmor civitate Munoniæ: et ipsa nobilior inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei desuper collata est gratia, ut non modo vita et doctrina, sed et signis clareret. Quorum duo pono exempli causa: ut omnibus innotescat, qualem in scientia sanctorum Malachias habuerit præceptorem. Puerum mente captum ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra unctione sanavit. Hoc ita notum certumque fuit, ut illum mox constituerit ostiarium domus suæ, vixeritque idem puer incolumis in eo officio usque ad virilem ætatem. Surdo auditum restituit: in quo idem mirabile quiddam confessus est, quod cum sanctus utrique auriculæ hinc inde digitos immisisset, duos quasi porcellos ex ipsis exire senserit. Pro his atque hujusmodi fama crebrescente, nomen grande adeptus est: ita ut ad eum Scoti, Hibernique confluerent, et tamquam unus omnium pater ab omnibus coleretur. Ad hunc ergo Malachias, accepta benedictione patris Inarii, et ab Episcopo missus, cum prospere pervenisset, benigne a sene susceptus est: qui annos aliquot cum eo mansit, ut per hanc temporis moram hauriret pleniùs de pectore veterano, sciens scriptum: *Quia in antiquis est sapientia*. Sed nec hoc quoque ad causam defuisse reor, quod magnus ille Provisor universorum voluit servum suum Malachiam in loco tam celebri notum fieri omnibus, qui erat omnibus profuturus. Nec enim poterat non esse gratus, quibus notus fuisset. Denique unum interim accidit, per quod ex aliqua parte quod notum Deo erat in illo, manifestum fecit hominibus.

9. Inter Regem Munoniæ (quæ est Hiberniæ pars australis) et germanum

ejus orta simultate, et fratre facto superiori, Rex pulsus regno, confugit ad episcopum Malchum. Non tamen ut ope illius regnum recuperaret: sed magis Princeps devotus dedit locum iræ, et necessitatem in virtutem convertit, privatam eligens ducere vitam. Cumque Episcopus Regem suscipere debito honore pararet, abnuvit ille, se malle inquam tamquam unum ex illis esse pauperibus fratribus qui illi adhererent; regium fastum deponere, et communi paupertate fore contentum, exspectare potius Domini voluntatem, quam per vim recipere regnum; nec velle pro suo honore terreno sanguinem humanum effundere, qui contra se clamet ad Deum de terra. Quo audito, exsultat Episcopus, et admiratus devotionem, satisfacit voto. Quid plura? Traditur Regi pauperula domus ad habitandum, et Malachias in magistrum, ad victum panis cum sale et aqua. Porro ad delicias sufficiebat Regi Malachiæ præsentia, vita atque doctrina, ita ut diceret ei: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo.* Ad hæc per singulas noctes lacrymis suis stratum suum rigabat: sed et quotidiano aquæ frigidæ balneo male calentem exstinguabat in carne libidinem. Et orans Rex, cum Rege dicebat: *Vide humilitatem meam et laborem meum, et dimitte universa delicta mea.* Et non amovit Deus orationem ejus et misericordiam suam ab eo. Et exaudita est oratio ejus, etsi secus, quam intenderet ipse. Nam is quidem sollicitus erat pro anima sua: sed vindex innocentiae Deus, hominibus ostendere volens quoniam sunt reliquiæ homini pacifico, parabat interim facere judicium injuriam patienti, quod ille penitus non sperabat. Et suscitavit Deus spiritum vicini Regis; neque enim unum est Hibernia regnum, sed divisa in plura. Hic itaque videns quæ facta sunt, repletus est zelo: et hinc quidem indignans prædonum libertati, et insolentiae superborum; inde vero miserans regni desolationem et Regis dejectionem, descendit ad cellulam pauperis: suadet reditum, sed non persuadet. Instat tamen, spon-

det opem, de effectu non diffidere monet; Deum assuturum promittit, cui non poterunt resistere omnes adversarii ejus. Proponit etiam oppressionem pauperum, patriæque vastationem, et non proficit.

10. Cæterum accedente mandato Episcopi et Malachiæ consilio, de quibus ille pendebat totus, vix tandem acquiescit. Sequitur Rex Regem, et juxta verbum Regis, sicut fuerat voluntas in cælo, tota facilitate pulsus prædonibus, reducitur homo in sua cum exultatione suorum, regnoque restituitur suo. Dilixit ex tunc Rex ille, et semper reveritus est Malachiam: eoque propensius, quo plenius in sancto viro digna veneratione et amore compererat. Cujus enim tantam meruit in sua adversitate familiaritatem, sanctitatem ignorare non potuit. Propterea magis in sua prosperitate perpetuis illum amicitiiis, devotisque colebat obsequiis, et libenter audiebat eum, et audito eo multa faciebat. Et de his satis. Verumtamen non fortuito factum reor, quod ita jam tunc magnificavit eum Dominus in conspectu Regum: sed quia vas electionis sibi erat ille, portaturus nomen suum coram Regibus et principibus.

CAPUT V.

Sorori defunctæ sacrificii oblatione succurrit.

11. Mortua est interim soror ejus illa, quam præfati sumus. Nec prætereundæ visiones, quas vidit de ea. Hujus siquidem sanctus carnalem exhorruerat vitam, et tanto zelo, ut se devoverit non visurum eam in carne viventem. At illa carne soluta, solutum est votum, et cœpit videre in spiritu, quam in corpore noluit. Quadam nocte audivit per somnium vocem sibi dicentis, sororem ejus stare foras in atrio, et ecce per totos triginta dies nihil gustasse: qui evigilans cito intellexit, cujus escæ inedia marceret. Et diligenter discusso numero dierum quem audierat, ipsum esse reperit, ex quo pro ea panem de cælo vivum non obtulisset. Tum ille qui sororis non animam oderat, sed peccatum; beneficentiam, quam inter-

miserat, rursum adoritur. Neque frustra. Non multo post visa est illi pervenisse ad limen ecclesiae, necdum tamen posse intrare; apparere etiam in veste pulla. Cumquē ille perseveraret, curans ne qua die solita stipe frustraretur; secundo vidit eam in veste subcandida; admissam quidem intra ecclesiam, sed altare contingere non permitti. Tertio tandem visa est aggregari cœtui candidatorum, et in veste candida. Vides lector, quantum valeat deprecatio justi assidua? Vere regnum cœlorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Nonne tibi videtur Malachiae oratio vicem quodammodo effractoris exhibuisse cœlestibus portis, quando peccatrix mulier fraternis obtinuit armis, quod suis meritis negabatur? Hanc vim, Jesu bone, tu qui pateris, facis, validus et pius ad salvandum, faciens misericordiam et potentiam in brachio tuo, et in sacramento tuo servans sanctis qui in terra sunt, usque in consummationem sæculi. Hoc plane sacramentum potens peccata consumere, debellare obvias potestates, inferre cœlis revertentes de terra.

CAPUT VI.

Monasterium Benchorense desolatum
instaurat.

12. Et Dominus quidem in regione Lesmorensi sic præparabat dilectum suum Malachiam ad gloriam nominis sui. Verum qui miserant eum, minime jam ferentes absentiam ejus, missis epistolis revocant illum. Quo reddito suis, et quidem instructiore de omnibus, quæ oportebat; en opus a Deo paratum, et servatum Malachiae. Vir dives et potens, qui locum Benchor et possessiones ejus tenebat, inspiratus a Deo, confestim in manu ejus sua omnia dedit, et se quoque. Et is avunculus ejus. Sed Malachiae spiritus quam carnis propinquitas pluris fuit. Ipsum quoque locum Benchor de quo cognominabatur, tradidit ei Princeps, ut ædificaret ibi monasterium, vel potius reædificaret. Nempe nobilissimum exstiterat ante sub primo Patre Congello, multa millia monachorum generans, multorum monasterio-

rum caput. Locus vere sanctus fecundusque sanctorum, copiosissime fructificans Deo, ita ut unus ex filiis sanctæ illius congregationis, nomine Luanus, centum solus monasteriorum fundator exstitisse feratur. Quod idcirco dixerim, ut ex hoc uno conjiciat lector, quam ingens fuerit reliqua multitudo. Denique ita Hiberniam Scotiamque repleverunt genimina ejus, ut ea potissimum tempora Davidici illi versiculi præcinnisse videantur: *Visitasti terram, et inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam. Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio ejus. Rivos ejus inebria, multiplica genimina ejus, in stillicidiis ejus lætabitur germinans.* Et in hunc modum cæteri qui sequuntur. Nec modo in præfatas, sed et in exteras etiam regiones, quasi inundatione facta, illa se sanctorum examina effuderunt. E quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus Columbanus ascendens, Luxoviense construxit monasterium, factus ibi in gentem magnam. Aiunt tam magnam fuisse, ut succedentibus sibi vicissim choris, continuarentur solemnia divinatorum, ita ut ne momentum quidem diei ac noctis vacaret a laudibus.

15. Hæc de antiqua dicta sint Benchorensis monasterii gloria. Hoc olim destructum a piratis, ob insigne dignitatis antiquæ, Malachias, veluti quemdam replantaturus paradisum, amplexus est; et quia multa corpora sanctorum dormirent ibi. Nam ut taceam illa quæ in pace sepulta sunt, ferunt nongentos simul una die a piratis occisos. Erat quidem ingens loci illius possessio: sed Malachias solo contentus loco sancto, totas possessiones et terras alteri cessit. Siquidem a tempore, quo destructum est monasterium, non deficit qui illud teneret cum possessionibus suis. Nam et constitutebantur per electionem etiam, et Abbates appellabantur, servantes nomine, etsi non re, quod olim exstiterat. Cumque suaderent multi non alienare possessiones, sed totum simul retinere sibi, non acquievit paupertatis amator: sed fecit eligi juxta morem qui eas teneret, loco

(ut prædiximus) retento sibi, et suis. Et fortassis consultius, ut post apparuit, integrum retinuisset, si non magis suæ prospexisset humilitati, quam paci.

14. Itaque ex mandato patris Imarii assumptis secum decem circiter fratribus, veniens ad locum, cœpit ædificare. Ubi quadam die cum in securi ipse se caret, casu ex operariis unus, illo vibrante in aëra securim, locum incaute occupavit, quo ictus destinabatur : et cecidit super spinam dorsi ejus, tanto utique impetu, quanto ille conatu impingere valuit. Corruit ille : accurrere omnes, putantes aut percussum ad mortem, aut mortuum. Et tunica quidem scissa a summo usque deorsum : homo vero illæsus inventus est, tam modice et summatim perstricta cute, ut vix in superficie vestigium apparet. Stabat homo incolumis, quem securis prostraverat, intuentibus et stupentibus qui circumstabant. Unde et facti alacriores, promptiores exinde ad opus inventi sunt. Et hoc initium signorum Malachiæ. Porro Oratorium intra paucos dies consummatum est de lignis quidem lævigatis, sed apte firmiterque contextum, opus Scoticum, pulcrum satis. Et exinde servitur Deo in eo, sicut in diebus antiquis, simili quidem devotione, etsi non pari numero. Præfuit Malachias loco illi tempore aliquanto, patre Imario ita constituyente, ipse rector, ipse regula fratrum. Legebant in vita ejus quomodo conversarentur, et ipse ante illos præibat in justitia et sanctitate coram Deo : nisi quod præter instituta communia, multa singulariter faciebat, in quibus potius præibat omnes, et aliorum nemo illum poterat ad tam ardua sequi. Eo temporis et eo loci quidam infirmabatur, cui assistens diabolus, et aperte loquens, suggerebat, ne umquam erederet monitis Malachiæ; sed si intraret ad se, cultello eum peteret, et occideret. Quo cognito, qui illi ministrabant, ipso infirmo prodeunte, verbum perferunt ad Malachiam, præmunientes. At ille solita arma orationis arripiens, impavidus hostem aggressus, et infirmitatem fugat, et dæmonem. Erat autem nomen viro Mal-

chus. Frater est iste secundum carnem Christiani nostri, Mellifontis abbatis. Ambo enim superstites adhuc sunt, sibi in spiritu modo germaniores. Nam ille, ut liberatus est, continuo non ingratus, loco eodem conversus ad Dominum, habitum simul animumque mutavit. Et cognovere fratres malignum invidere bonis eorum; et ædificati sunt, facti de reliquo cautiore.

CAPUT VII.

Dysenteria laborantem curat.

15. CLERICUM, nomine Michaellem, dysenteria laborantem, et desperate, mittens ei aliquid de mensa sua, eodem loco sanavit. Secundo eundem ipsum, gravissima infirmitate correptum, et corpore pariter curavit, et mente. Illico enim adhæsit Deo et Malachiæ servo ejus, timens ne deterius aliquid sibi contingeret, si denuo ingratus tanto inveniretur et beneficio, et miraculo. Et nunc, ut audivimus, præest cuidam monasterio, sito in partibus Scotiæ : et hoc novissimum omnium quæ ille fundavit. Pro hujusmodi aucescebat in dies et opinio, et congregatio Malachiæ, et grande ei nomen infus et foris, non tamen re grandius. Nempe ibi demorabatur etiam factus Episcopus, quod locus esset vicinus civitati.

CAPUT VIII.

Episcopatum Conneretensem, licet invitus, suscipit.

16. VACABAT tunc temporis episcopalis sedes, et jamdiu vacarat, Malachia nolente assentire, siquidem ipsum elegerant. Persistentibus tamen illis, tandem aliquando cessit, accedente ad vim faciendam mandato magistri sui, necnon et metropolitani. Tricesimo ferme ætatis suæ anno Malachias consecratus episcopus introducit Connereth : hoc enim nomen civitatis. Cum autem cepisset pro officio suo agere, tunc intellexit homo Dei, non ad homines se, sed ad bestias destinatum. Nusquam adhuc tales expertus fuerat in quantacumque barbaric : nusquam re-

pererat sic protervos ad mores, sic ferales ad ritus, sic ad fidem impios, ad leges barbaros, cervicosos ad disciplinam, spurcos ad vitam, Christiani nomine, re pagani. Non decimas, non primitias dare, non legitima inire conjugia, non facere confessiones; pœnitentias nec qui peteret, nec qui daret, penitus inveniri. Ministri altaris pauci admodum erant. Sed enim quid opus plurimum, ubi ipsa paucitas inter laicos propemodum otiosa vacaret? Non erat quod de suis fructificarent officii in populo nequam. Nec enim in ecclesiis aut prædicantis vox, aut cantantis audiebatur. Quid faceret athleta Domini? aut ceddendum turpiter, aut periculose certandum. Sed qui se pastorem, et non mercenarium agnoscebat, elegit stare, quam fugere, paratus et animam suam dare pro ovibus, si oportuerit. Et quamquam omnes lupi, et oves nullæ; stetit in medio luporum pastor intrepidus, omnimodis argumentosus, quomodo faceret oves de lupis. Monere communiter, secreto arguere, flere per singulos; nunc aspere, nunc leniter convenire, prout cuique expedire videbat. In quibus per hæc minus profecisset, cor contritum et humiliatum offerebat pro eis. Quoties noctes totas pervigiles duxit, extendens manus in oratione! Et cum venire ad ecclesiam nollent, per vicos et plateas occurrebat invitis; et circumiens civitatem, perquirebat anhelus quem Christo acquireret.

17. Sed et foris rura et oppida nihilominus sæpius percurrerat cum sancto illo comitatu discipulorum suorum, qui numquam deerant lateri ejus. Ibat, et erogabat vel ingratis cœlestis tritici mensuram. Nec vehebatur equo, sed pedes ibat, et in hoc virum se apostolicum probans. Jesu bone! quanta passus est pro nomine tuo bellator tuus a filiis sceleratis! quanta sustinuit ab his ipsis, quibus, et pro quibus loquebatur bona tibi! Quis digne exprimat, in quantis vexatus; quibus affectus sit contumeliis, quibus injuriis lacessitus, quoties lassatus inedia, quoties afflictus in frigore et nuditate? Attamen cum his qui oderunt pacem, erat pacificus, in-

stans nihilominus opportune, inopportune. Blasphematus obsecrabat; injuriatus opponebat scutum patientiæ, et vincebat in bono malum. Quidni vicisset? Perseveravit pulsans, et secundum promissionem tandem aliquando pulsanti apertum est. Quomodo poterat non sequi, quod Veritas prænuntiaverat secuturum? Dexterâ Domini fecit virtutem, quia os Domini locutum est veritatem. Cessit duritia, quievit barbaries; et domus exasperans paulatim leniri cœpit, paulatim correptionem admittere, recipere disciplinam. Fiunt de medio barbaricæ leges, Romanæ introducuntur; recipiuntur ubique ecclesiasticæ consuetudines, contrariæ rejiciuntur, reædificantur basilicæ, ordinatur clerus in illis. Sacramentorum rite solemniam celebrantur, confessiones fiunt, ad ecclesiam conveniunt plebes, concubinatus honestat celebritas nuptiarum; postremo sic mutata in melius omnia, ut hodie illi genti conveniat, quod Dominus per Prophetam dicit: *Qui ante non populus meus, nunc populus meus.*

CAPUT IX.

Monasterium Ibracense construit

18. CONTIGIT post annos aliquot destrui civitatem a Rege aquilonaris partis Hiberniæ, quia ab Aquilone panditur omne malum. Et forte malum illud bene utentibus bonum fuit. Quis scit enim, si tali flagello Deus delere voluit mala antiqua populi sui? Istiusmodi Malachias necessitate compulsus, et ipse exiit cum turba discipulorum suorum. Nec otiosus exitus ejus. Hac occasione monasterium Ibracense constructum est, eunte illo Malachia cum suis numero centum tringenta fratribus. Ibi occurrit ei Cormarcus rex. Ipse est, qui olim regno pulsus, sub cura Malachia de misericordia Dei consolationem accepit. Et locus ille situs in regno ejus. Gavisus est Rex viso Malachia, se et omnia sua exponens ei, et his qui cum eo erant, utpote non ingratus nec immemor beneficii. Adducta incontinenti animalia multa ad usus fratrum, multa insuper in auro et argento ad sumptus

ædificiorum pro regia liberalitate collata. Ipse quoque erat intrans et exiens cum eis sedulus et officiosus, habitu quidem rex, sed animo discipulus Malachiam. Et benedixit loco illi Dominus propter Malachiam. Et in brevi factus est magnus rebus, possessionibus, et personis. Ubi velut de novo inchoans, legem et disciplinam, quam aliis imponebat, magis ipse portabat episcopus et magister. Ipse in ordine vicis suæ, coquinæ ministerio inserviebat: ipse fratribus, cum recumberent, ministrabat. Inter succedentes sibi invicem fratres ad cantandum, legendumve in ecclesia, non se præteriri patiebatur, strenue implens et ipse officium loco suo, tamquam unus ex illis. Sanctæ paupertatis non modo participem, sed et principem se exhibebat, ipsius præcipue super omnes abundantius æmulator existens.

CAPUT X.

Fit archiepiscopus seu primas Hiberniæ.

19. DUM hæc ita aguntur, contigit infirmari archiepiscopum Celsum: et ipse est qui Malachiam in diaconem, presbyterum, episcopumque ordinavit; et cognoscens quia moreretur, fecit quasi testamentum, quatenus Malachias deberet succedere sibi, quod nullus alius videretur dignior, qui episcoparetur in sede prima. Hoc præsentibus indixit, hoc mandavit absentibus, hoc specialiter ambobus Mumoniæ regibus, et majoribus terræ, sancti Patricii auctoritate præcepit. Cujus reverentia et honore, tamquam Apostoli illius gentis, qui totam patriam convertisset ad Fidem, sedes illa, in qua et vivens præfuit, et mortuus requiescit, in tanta ab initio cunctis veneratione habetur, ut non modo episcopi, et sacerdotes, et qui de clero sunt, sed etiam regum ac principum universitas subjecta sit Metropolitanano in omni obedientia, et unus ipse omnibus præsit. Verum mos pessimus inoleverat quorundam diabolica ambitione potentum, sedem sanctam obtentum iri hæreditaria successione. Nec enim patiebantur episcopari, nisi

qui essent de tribu et familia sua. Nec parum processerat execranda successio, decursis jam in hac malitia quasi generationibus quindecim. Et eousque firmaverat sibi jus pravam, immo omni morte puniendam injuriam, generatio mala et adultera, ut etsi interdum defecissent clerici de sanguine illo, sed episcopi numquam. Denique jam octo exstiterant ante Celsum viri uxorati, et absque Ordinibus, litterati tamen. Inde tota illa per universam Hiberniam, de qua superius diximus, dissolutio ecclesiasticæ disciplinæ, censuræ enervatio, religionis evacuatio: inde illa ubique, pro mansuetudine Christiana, sæva subintroducta barbaries, immo paganismus quidam inductus sub nomine Christiano. Nam (quod inauditum est ab ipso Christianitatis initio) sine Ordine, sine ratione mutabantur et multiplicabantur episcopi pro libitu metropolitanani, ita ut unus episcopatus uno non esset contentus, sed singulæ pene ecclesiæ singulos haberent episcopos. Nec mirum. Nam quomodo tam morbidi capitis membra valerent?

20. Pro his Celsus, atque hujusmodi malis populi sui vehementer dolens, (erat enim vir bonus et timoratus) curavit omni modo habere sibi successorem Malachiam, quod per ipsum confideret posse explantari male radicatam successionem: qui carus esset omnibus, et quem omnes æmularentur, et Dominus erat cum eo. Nec frustratus est a spe sua. Nam illo mortuo, substitutus est Malachias, non tamen mox, neque id facile. Ecce enim de semine nequam qui occupet locum, Mauricius nomine. Is per quinquennium, fretus potentia sæculari, incubavit ecclesiæ, non episcopus, sed tyrannus. Nam vota piorum magis in Malachiam convenerant. Denique suadebant eum subire onus juxta constitutionem Celsi: sed ille, qui omne sublime haud secus quam suum præcipitium declinabat, bonam sibi videbatur nactus occasionem excusandi, quod per id temporis introitus ejus pacificus esse non posset. Instabant tam sancto operi, et sollicitabant omnes: duo potissimum episcopi, Malchus et Gilleber-

tus, quorum prior ipse est senior Lesmorensis, de quo supra mentio facta est: alter, quem aiunt prima functum legatione apostolicæ Sedis per universam Hiberniam. Qui triennio jam decurso in hac præsumptione Mauricii, et Malachiæ dissimulatione, non ferentes ultra ecclesiæ adulterium dedecusque Christi, convocatis Episcopis et Principibus terræ, uno spiritu adeunt Malachiam, parati vim facere. At ille renuere primum; prætere siquidem difficultatem rei, nobilis illius prosapiæ multitudinem, fortitudinem, ambitionem: multum esse ad se pauperculum opponere se tot, tantis, talibus, taliter radicatis, qui jam annos ferme ducentos, quasi hæreditate possedissent sanctuarium Dei, et nunc quoque id præoccupassent: non posse illos extirpari, nec cum mortibus hominum quidem: sua non interesse, fundi humanum sanguinem occasione sui: postremo junctum se sponsæ alteri, quam dimittere non liceret.

21. Verum illis e contrario instantibus, et clamantibus, quia a Domino sermo egressus est; sed et tota auctoritate jubentibus subire onus, atque intentantibus anathema: «Ad mortem, inquit, ducitis me: sed obedio spe mar-» tyrii, hac tamen conditione, ut si» juxta fidem vestram res in melius ce-» dat, et vindicet sibi Deus suam hære-» ditatem a diripientibus eam, tunc» demum omnibus consummatis, et ec-» clesia pacem habente, liceat mihi re-» dire ad priorém sponsam meam, et» amicam, de qua raptor, paupertate-» tem: et pro me illic alium substituere» qui tunc forte repertus idoneus fuerit.» Nota, Lector, virtutem viri, et animi puritatem, nec honorem scilicet affectantis, nec formidantis mortem pro Christi nomine. Quid hoc animo purius, quidve fortius, ut se exponens periculo et labori, alteri fructum cedat, ipsam in loco principatus securitatem et pacem? Facit hoc, cum liberum sibi ex pacto retinet reditum ad paupertatem, pace et libertate ecclesiæ restituta. Spondentibus illis, demum acquievit voluntati eorum, vel potius Dei, a quo

sibi jam olim præostensum recordabatur, quod de se modo dolebat fieri. Nempe jam ægrotante Celso, apparuit Malachiæ, et quidem longe posito et nescienti, mulier proceræ staturæ et reverendi vultus. Percontanti quænam esset, responsum est esse uxorem Celsi. Quæ tradens ei virgam pastorem, quam manu tenebat, disparuit. Páucis decursis diebus, Celsus moriens misit baculum suum Malachiæ, tamquam sibi successuro: quem ut vidit, agnovit ipsum esse, quem viderat. Hujus præcipue recordatio visionis terruit Malachiam: ne si (quod diu satis dissimularat) ultra renucret, divinæ jam videretur resistere voluntati. Verumtamen civitatem non intravit, quamdiu ille incubator vixit, ne hac occasione contingeret mori quemquam ex his, quibus vitam magis ministraturus veniebat. Ita per biennium (nam id temporis supervixit ille) agens extra urbem, strenue in universa provincia opus episcopale exercuit.

CAPUT XI.

Insidias evadit incolumis, auctoribus male perditis.

22. ILLO igitur celeri morte facto de medio, rursus Nigellus quidam, immo vere nigerrimus, sedem præripuit. Et in hoc animæ suæ Mauricius adhuc vivens providerat, ut hunc haberet hæredem: in quo qui damnandus exhibit, operibus adjicere damnationis persisteret. Erat enim et ipse ex damnata progenie, cognatus Mauricii. Cæterum Rex, et Episcopi, et fideles terræ nihilominus convenerunt, ut introducerent Malachiam. Et ecce consilium malignantium ex adverso. Quidam de filiis Belial, promptus ad malitiam, potens in iniquitate, sciens locum ubi pariter convenire decrevissent, multis aggregatis sibi, latenter vicinum occupat collem eminentem e regione: unde illis tractantibus alia, repentino impetu super incautos irruerent, et interficerent innocentes. Condixerant enim etiam Regem cum Episcopo trucidare, ut non esset qui vindicaret sanguinem.

justam. Res innotuit Malachiæ, et intrans ecclesiam (erat enim prope) elevatis manibus oravit ad Dominum : et ecce nubes et caligo, sed et tenebrosa aqua in nubibus aeris, diem verterunt in noctem. Fulgura quoque et tonitrua et horribiles spiritus procellarum, diem ultimum minitantur, vicinamque elementa intentant omnia mortem.

25. Et ut scias, Lector, quod oratio Malachiæ concusserit elementa; solos interceptit tempestas, qui quærebant animam ejus; solos turbo tenebrosus involvit, qui paraverant opera tenebrarum. Denique ipse, qui princeps existerat tanti mali, fulmine percussus interiit cum tribus aliis: et fuere consortes mortis, qui fuerant participes sceleris. Quorum sequenti die inventa sunt corpora semiusta, et putrida, hærentia ramis arborum, ubi quemque spiritus elevans allisisset. Alii quoque tres semivivi inventi sunt: cæteri omnes circumquaque dispersi. Illos autem, qui cum Malachia erant, quamvis proximos loco, tempestas omnino non tetigit, nec quicquam molestiæ intulit. In facto isto recens capimus experimentum veritatis verbi illius, quia *oratio justis penetrat caelos*. Sed et novum antiqui exemplum miraculi: quo olim tota Ægypto versante in tenebris, solus Israel in lumine mansit, dicente Scriptura: *Ubi cumque Israel erat, lux erat*. Huc mihi occurrit et factum sancti Eliæ, nunc quidem ab extremis terræ nubes et pluvias educantis, nunc vero super blasphemos evocantis ignem de cælo. Et modo de simili clarificatus est Deus in servo suo Malachia.

CAPUT XII.

Hostes seu æmulos, in ipsum armatos, virtute animi et constanti in Deum fide lenit, sibi que conciliat.

24. ANNO ætatis suæ tricesimo octavo pauper Malachias, pulso incubatore, intravit Ardmacha, Pontifex et Metropolitanus totius Hiberniæ. Rege vero cæterisque, qui introduxerant eum, ad propria remeantibus, ipse remanet in manu Dei, et remanet illi foris pugna

intus timores. Nam ecce viperea soboles, frendens et vociferans se exhæredari, tota se intus et foris suscitavit adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Porro Nigellus videns sibi innitere fugam, tulit secum insignia quædam Sedis illius, textum scilicet Evangeliorum, qui fuit beati Patricii, baculumque auro tectum, et gemmis pretiosissimis adornatum, quem nominant baculum Jesu, eo quod ipse Dominus (ut fert opinio) eum suis manibus tenuerit, atque formaverit. Et hæc summæ dignitatis et venerationis in gente illa. Nempe notissima sunt celeberrimæ in populis, atque in ea reverentia apud omnes, ut qui illa habere visus fuerit, ipsum habeat episcopum populus stultus et insipiens. Ibat homo gyrovagus, et alter satanas circuibat terram, et perambulabat eam, insignia sacra circumferens: quæ ubique ostentans, ubique eorum gratia receptabatur, concilians sibi per hæc animos omnium, et a Malachia, quosque potuisset, avergens. Hæc ille.

25. Erat autem Princeps quidam de potentioribus iniquæ progeniei, quem rex, priusquam civitatem exiret, jurare coegerat pacem tenere Episcopo, acceptis ab eo insuper obsidibus multis. Is post regis exitum nihilominus civitatem ingressus, consilium habuit cum propinquis et amicis, quomodo sanctum dolo tenerent et occiderent: timebant vero plebem. Et conjurantes in necem Malachiæ, constituere locum et diem, et traditor dedit eis signum. Ipso die cum vespertina jam solemnia in ecclesia celebraret Antistes cum universo clero et multitudine populi, mittit ad ipsum nequam ille in verbis pacificis in dolo, rogans quatenus ad se dignetur descendere, ut faciat pacem. Respondentibus qui assistebant, ipsum potius ad Episcopum debere venire; ecclesiam esse competentiorum locum firmandæ pacis (siquidem præsenferant dolum), subjungunt qui missi erant hoc tutum non esse Principi: timere eum capiti suo, nec se credere turbis, quæ se ante hos dies causa Episcopi propemodum interemissent. Contententibus in hunc

modum, illis quidem ut iret, istis vero ne iret; Episcopus cupidus pacis, et mortis non timidus: « Sinite, inquit, » Fratres, sinite me imitari Magistrum » meum. Sine causa sum Christianus, » si Christum non sequor. Forte flecto » humilitate tyrannum; et si non, vinco » tamen exhibens ovi pastor, sacerdos » laico, quod mihi ille debuerat. Vos » quoque, quod in me est, non parum » ædifico exemplo tali. Quid enim si » contingat occidi? Non recuso mori, ut » vos vitæ ex me teneatis exemplum. » *Oportet Episcopum*, ut ait Episcopo- » rum Princeps, *non dominari in clero*, » *sed formam fieri gregis*. Haud aliam » sane formam, quam ab illo accepi- » mus, qui humiliavit semetipsum, » factus obediens usque ad mortem. » Quis mihi det hanc relinquere filiis » signatam sanguine meo? Experiemini » certe, an sacerdos vester digne satis a » Christo didicerit, mortem non timere » pro Christo. » Et surgens, cœpit ire, flentibus cunctis et supplicantibus, ne tantum cuperet pro Christo mori, ut tantum Christi gregem desolatum relinqueret.

26. Verum ille totam spem suam ponens in Domino, tota alacritate perrexit, tribus tantum comitatus discipulis, paratis mori cum eo. Qui ut calcato limine domus repente se medio intulit armatorum, scuto fidei ipse munitus; concidere facies omnium, quia pavor irruiit super eos, ita ut dicere posset Episcopus: *Qui tribulant me inimici mei, ipsi infirmati sunt, et ceciderunt*. Hoc verbum verum est. Videres hostiam stantem, carnifices ferro armatis manibus undique circumstantes: et qui immolaret, non erat. Putares stupere lacertos: sic non fuit, qui extenderet manum. Nam et is quoque, qui caput malitiæ videbatur, assurgit ei potius quam insurgit. Ubi, quæso, signum, o homo, quod dederas in mortem Pontificis? Hoc magis honoris signum, quam mortis indicium. Deferre est hoc, non mortem inferre. Res mira! pacem offerunt, qui necem paraverant. Non est quod abnuat, qui et vitæ periculo quæsierat eam. Itaque facta est pax, et tam firma, ut ab

illa die hostem Sacerdos non modo pacatum habuerit, sed subditum, sed devotum. Quo audito, fideles quique gavisus sunt, quod non modo salvatus sit sanguis innoxius in die illa; sed et nocentium multorum animæ, Malachiæ meritis, evaserint ad salutem. Et apprehendit omnes circumquaque timor, audientes quomodo duos inimicorum ejus, qui viderentur ferociosiores et fortiores in generatione sua, sic subita virtute prostravit Deus: istum loquor, qui in manibus est, et eum de quo superius dixi. Alterum enim terribiliter mulctatum in corpore, alterum misericorditer mutatum in corde, ambos mirabiliter comprehendit in consiliis, quæ cogitabant.

27. His ita peractis, cœpit jam in civitate Episcopus tota libertate disponere et ordinare de omnibus pertinentibus ad ministerium suum, non tamen sine continuo discrimine vitæ suæ. Nam etsi jam nemo qui palam noceret, ab insidiantibus tamen nec locus satis tutus Episcopo erat, nec tempus feriatum. Et deputati sunt ei viri armati ad custodiam die et nocte: sed ille magis in Domino confidebat. Fuit vero consilium, præfatum schismaticum insequi, eo quod seduceret multos ex insignibus quæ ferebat, suadens omnibus episcopum se esse debere; et sic sollicitans plebes adversus Malachiam, atque ecclesiæ unitatem. Et fecit sic: et sine difficultate ita in brevi universas sepavit vias ejus per gratiam sibi a Domino datam, et quam habebat ad omnes, ut malignus ille coactus sit dare manus, reddere insignia, et quiescere de reliquo in omni subjectione. Ita Malachias, licet per multa pericula et labores, prosperabatur in dies, et confortabatur magis ac magis, abundans in spe et virtute Spiritus sancti.

CAPUT XIII.

Deus Malachiæ detractores punit.

28. NEC modo malefactores, sed et detractores Malachiæ corripuit Deus. Quidam, verbi gratia, gratiam habens principum et potentum, etiam ipsius Regis, quod esset adulator et garrulus,

et potens in lingua; favebat per omnia adversariis Malachiae, et procaciter tuebatur partem eorum: Sancto vero et praesenti resistebat in facie, et detrahebat absenti, irreverenter occurrens ei in omni loco, maximeque ubi celebrioribus illum sciret interesse conventibus. Sed cito digna linguæ procacis mercede donatus est. Intumuit et computruit lingua maledica, vermibus ex ea scattentibus, et disfluentibus toto ore blasphemio: quos per septem ferme dies incessanter vomens, tandem cum illis miseram exspuit animam.

29. Loquente coram aliquando Malachia, et populum exhortante, mulier quaedam infelix ausa est interrumpere sermonem clamoribus improbis, non deferens sacerdoti, et spiritui qui loquebatur. Erat autem de progenie impia, et spiritum habens in naribus, blasphemias contumeliasque evomebat in Sanctum, dicens hypocritam et invasorem alienæ hæreditatis, sed et calvitiei illius impropersans. At ille nihil respondit ei, sicut erat verecundus et mitis: sed Dominus respondit pro eo. Versa illa in insaniam est, Domino judicante: et crebris vocibus clamitans se suffocari a Malachia, morte demum horrenda luit peccatum blasphemiae. Sic misera assumens adversus Malachiam improprium Elisæi, vere illum sibi alterum experta est Elisæum.

50. Porro quia causa pestilentiae ejusdam ortæ in civitate, multitudinem cleri et populi solemniter cum reliquiis Sanctorum tunc foras eduxerat, ne hoc quidem prætereundum, quod orante Malachia, pestilentia ilico conquievit. Ex hoc jam, qui mutiret adversus eum, non fuit, dicentibus qui de semine Chanaan sunt: Fugiamus Malachiam, quia Dominus pugnat pro eo. At sero istud: quia zelus Domini, ubique occurrens eis, persecutus est eos usque ad internecionem. Quomodo intra paucos dies periit memoria eorum cum sonitu? quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam? Grande hodieque miraculum facit tam velox generationis illius deletio, his praesertim qui eorum

noverant superbiam atque potentiam: Multa quidem et alia signa fuere, quibus Deus glorificavit nomen suum, et servum suum inter sudores et pericula confortavit. Quis digne commemoret? Non tamen omnia præterimus, etsi non sufficimus ad omnia. Propter seriem autem narrationis, ne impediatur, aliqua quæ dicturi sumus, reservamus in finem.

CAPUT XIV.

Sedem metropolitanam paci redditam resignat.

51. IGITUR Malachias intra triennium reddita retributione superbis, et libertate ecclesiae restituta, pulsa barbarie, et reformatis ubique moribus Christianæ religionis, videns omnia in pace esse, cœpit cogitare et de sua pace. Et memor propositi sui, constituit pro se Gelasium, virum bonum, et dignum tali honore, conniventibus clero et populo, quin potius sustinentibus propter pacatum. Nam alias durum visum omnino. Quo consecrato, Regibusque ac Principibus attentius commendato, ipse clarus miraculis et triumphis, ad suam parochiam redit: non tamen Connereth. Et audi causam dignam relatu. Diœcesis illa duas fertur habuisse antiquitus episcopales sedes, et duos exstitisse episcopatus. Id visum melius Malachiae. Itaque quos ambitio conflavit in unum, Malachias revocavit in duos, partem alteri episcopo cedens, partem retinens sibi. Et propterea non venit Connereth, quod in ea jam episcopum ordinasset: sed Dunum se contulit, distermians parochias, sicut in diebus antiquis. O purum cor! o oculus columbinum! Locum tradidit novo episcopo, qui videretur paratior, principalior haberetur; locum, in quo sederat ipse. Ubi sunt, qui de terminis litigant, pro uno viculo perpetes ad invicem inimicitias exercentes? Nescio si quod genus hominum magis, quam istos, antiquum vaticinium tangat: *Secuerunt prægnantes Ga-tuad ad dilatandum terminos suos.* Sed hoc alias.

52. Malachias factus Dunensis epi-

scopus, confestim more suo curavit adsciscere ad solatium sibi de filiis suis conventum regularium Clericorum. Et ecce rursus accingitur, quasi novus Christi tiro, ad spiritale certamen; rursus induitur arma potentia Deo, sanctæ paupertatis humilitatem, rigorem disciplinæ cœnobialis, otium contemplandi, orandi assiduitatem. Quæ tamen omnia voto magis valuit diu tenere, quam actu. Etenim universi confluebant ad eum: nec modo mediocres, sed et nobiles et potentes, illius se sapientiæ et sanctitati instruendos, corrigendos ac regendos committere festinabant. Et ipse interdum ibat, et exhibat seminare semen suum, disponens et decernens tota auctoritate de rebus ecclesiasticis, tamquam ex Apostolis unus. Et nemo illi dicebat: In qua potestate hæc facis? videntibus cunctis signa et prodigia quæ faciebat; et quia ubi spiritus Domini, ibi libertas.

CAPUT XV.

Romam proficisci deliberat, pallium a pontifice petiturus.

53. VISUM tamen sibi, non tute satis actitari ista absque Sedis apostolicæ auctoritate, et Romam proficisci deliberat: maximeque quod metropolitice sedi deerat adhuc, et defuerat ab initio pallii usus, quod est plenitudo honoris. Et visum est bonum in oculis ejus, si ecclesia, pro qua tantum laborarat, quem hæctenus non habuerat, suo acquireret studio et labore. Erat et altera metropolitica sedes, quam de novo constituerat Celsus, primæ tamen sedi, et illius Archiepiscopo subdita, tamquam Primati. Et huic quoque optabat nihilo minus pallium Malachias, confirmarique auctoritate Sedis apostolicæ prærogativam, quam beneficio Celsi adipisci meruerat. Innotescente proposito, displicuit fratribus, necnon et magnatibus et populo terræ. Omnes enim intolerabilem sibi judicabant tam diutinam omnium pii parentis absentiam, et quod metuerent de morte ipsius.

54. Contigit interea mori germanum ejus, Christianum nomine, virum bonum, plenum gratiæ et virtutis. Episcopus erat, illi quidem secundus in celebri opinione, sed vitæ sanctimonia et justitiæ zelo forte non impar. Hujus decessus magis terruit universos, et discessum Malachiæ reddidit molestiorem. Dicebant autem nullo modo assentiendum unici peregrinationi patroni, ut non desoletur omnis terra, si duabus tantis columnis sub uno momento temporis destituatur. Ergo omnes pariter contradicunt. Et vim faciebant, cum ille divinam ultionem minatus est. Non tamen destitit illi, nisi missa sorte, prius Dei voluntas super hoc interrogaretur. Prohibente illo, nihilominus mittunt: sed illa pro Malachiæ parte ter respondisse inventa est. Nec enim una contenti vice fuere, cupidi retinendi eum. Demum cedentes dimittunt illum, non tamen sine ploratu et ululatu multo. Sed ne quid imperfectum relinqueret, tractare cœpit, quomodo defuncti fratris semen suscicaret. Et accersitis ad se tribus discipulis suis, anxius æstuabat, quisnam dignior ad hoc opus, sive utilior videretur. Et diligenter intuitus singulos: « Tu, inquit, » o Edane, (sic enim vocabatur unus) » suscipe onus. » Illo cunctante et flente: « Ne timeas, ait. Tu enim mihi a Domino » designatus es, quia annulum aureum, » quo desponsandus es, jam nunc præ- » vidi in digito tuo. » Acquievit ille, et Malachias, eo consecrato, proficiscitur.

55. Cumque egressus de Scotia, pervenisset Eboracum, sacerdos quidam, Sycarus nomine, intuitus eum agnovit. Nec enim faciem ejus viderat ante: sed cum haberet spiritum prophetiæ, revelatum fuerat ei jampridem de illo. Et nunc incunctanter circumstantibus digito eum demonstrans: Ille est, inquit, de quo dixeram, quia de Hibernia sanctus veniet Pontifex, qui scit cogitationes hominum. Sic non potuit latere lucerna sub modio, prodente eam per os Sycari Spiritu sancto qui illam accenderat. Nam et multa secreta de esse suo suorumque dicta sunt ei a Sycaro, quæ ita esse vel fuisse omnia recognovit.

Sed et sociis Malachiæ percontantibus de suo reditu, respondit Sycarus in-cunctanter, (quod post rei probavit eventus) paucos videlicet admodum de numero illo cum Episcopo redituros. Illi, audito hoc, suspicati sunt mortem: sed Deus aliter adimplevit. Nempe rediens ab Urbe, quibusdam apud nos, quibusdam et in aliis locis ad discendam conversationis formam relictis, juxta verbum Sycari, cum paucis admodum repatriavit. Hæc de Sycaro.

56. In ipsa urbe Eboracensi, accessit ad eum vir nobilis secundum sæculum, Wallenus nomine, tunc Prior in Kyrkeham regularium fratrum: nunc vero monachus, et monachorum pater in Mailros monasterio Ordinis nostri, qui devotus Malachiæ se orationibus satis humiliter commendavit. Is advertens multos habere Episcopum socios, et equos paucos (nam præter ministros, et clericos alios, quinque cum eo erant presbyteri, et equi non nisi tres) obtulit ei suum, quo ipse vehebatur, hoc solum dolere se inquiens, quod esset runcinus dure portans. Et addit: « Libentius dedissem, si melior fuisset: sed, » si dignamini, ducite qualemcumque » vobiscum. — Et ego, ait Episcopus, eo » libentius accipio, quo prædicas vilio- » rem: quia non potest mihi vile esse, » quicquid tam pretiosa voluntas obtu- » lerit. » Et conversus ad suos: « Hunc, » inquit, sternite mihi, quia commodus » satis, et sufficiens erit in longum. » Quo facto, ascendit: et primo quidem durum, ut erat, sentiens, postmodum mira mutatione valde commodum sibi et suaviter ambulantem invenit. Et ne caderet super terram de sermone quem dixerat, usque ad nonum annum, quo mortuus est ipse, non defecit ei, factus optimus et pretiosissimus palefridus. Quodque evidentius miraculum cernentibus fecit, de subnigro cæpit albescere, et non multo post vix inveniebatur albius illo.

CAPUT XVI.

Romam tendens, et inde rediens Claram-vallem visitat.

57. MHI quoque in hac via datum est

videre virum, et in ejus visu et verbo refectus sum, et delectatus sum, sicut in omnibus divitiis. Et ego vicissim, peccator licet, inveni gratiam in oculis ejus extunc, et deinceps usque ad obitum ipsius, sicut in proœmio præfatus sum. Ipse etiam dignatus divertere ad Claram-vallem, visis fratribus, compunctus est: et illi non mediocriter ædificati in præsentia et sermone ejus. Et acceptans locum, et nos, atque intimis visceribus colligens, valedixit nobis, et abiit. Qui transalpinans, cum venisset Iporiam civitatem Italiæ, hospitis sui parvulum filium, qui male habens moriturus erat, continuo sanavit.

58. Erat tunc temporis in Sede apostolica felicitis memoriæ Innocentius secundus Papa: qui eum benigne suscepit, humane satis illi super longa peregrinatione compassus. Et primo quidem Malachias, quod altius infixerat animo, cum multis lacrymis implorabat, licere sibi vivere, et mori in Clara-valle permissu et benedictione summi Pontificis. Et petiit hoc, non oblitus ad quod venerat, sed affectus quo venerat desiderio Claræ-vallis. Non autem obtinuit, quod virum Apostolicus lucris potius uberioribus occupandum decerneret. Nec tamen omnino frustratus est a desiderio cordis sui, cui mori ibi, etsi non vivere, donatum est. Mensem integrum fecit in urbe, loca sancta perambulans, et frequentans causa orationis. Cumque per id temporis sæpe ac diligenter ab eo, et ab his qui cum eo erant, summus Pontifex inquisisset, esse patriæ, mores gentis, statum ecclesiarum, et quanta in terra Deus per eum operatus fuisset: paranti jam repatriare commisit vices suas, per universam Hiberniam Legatum illum constituens. Significatum siquidem erat ei ab episcopo Gilleberto, qui, ut supra memoravimus, tunc Legatus exstiterat, quod jam non posset præ senio et debilitate corporis villicare. Post hæc petiit Malachias confirmari novæ metropolis constitutionem, et utriusque sedis pallia sibi dari. Et confirmationis quidem privilegium mox accepit: « De » palliis autem, ait summus Pontifex,

» oportet solemnius agi. Convocatis episcopis, et clericis, et majoribus terræ, » celebrabis generale concilium : et sic » conniventia et communi voto universorum per honestas personas requiretis » pallium, et dabitur vobis. » Deinde tollens mitram de capite suo, imposuit capiti ejus : sed et stolam cum manipulo dedit, quibus uti inter offerendum solebat. Et salutatum in osculo pacis dimisit eum, apostolica fultum benedictione et auctoritate.

59. Qui revertens per Claram-vallem, suam secundo nobis largitus est benedictionem. Et alta suspiria trahens, quod non liceret sibi pro suo desiderio remanere : Hos, inquit, interim pro me, oro ut retineatis, qui a vobis discant, quod nos postmodum doceant. Et infert : Erunt nobis in semen, et in semine isto benedicentur gentes, et illæ gentes, quæ a diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor a latere suo, abiit. Qui probati, et digni inventi monachi facti sunt. Post aliquod tempus, cum jam Sanctus esset in terra sua, misit alios, et de illis factum est similiter. Quibus per aliquantum tempus instructis, et eruditis corde in sapientia, dato eis in patrem sancto fratre Christiano, qui erat unus ex ipsis, emisimus eos, adjungentes de nostris, quanti sufficerent ad numerum abbatix. Quæ concepit, et peperit filias quinque : et sic multiplicato semine, augetur in dies numerus monachorum, juxta desiderium et vaticinium Malachix. Nunc jam repetamus ordinem narrationis.

CAPUT XVII.

Diversa beneficia sanitatum per eum collata.

40. MALACHIAS profectus a nobis, prospere pervenit in Scotiam. Et invenit David regem, qui adhuc hodie superest, in quodam castello suo : cuius filius infirmabatur ad mortem. Ad quem ingressus, honorifice a Rege susceptus, et humiliter exoratus, ut sanaret filium suum ; aqua, cui benedixit, adpersit juvenem, et intuens in eum, ait : Confide, fili, non morieris hac vice.

Dixit hoc, et die sequenti, secundum dictum prophetæ, secuta est sanitas, sanitatem lætitia patris, clamor et strepitus totius exsultantis familiæ. Exiit sermo ad omnes ; nec enim quod in domo regia, et Regis acciderat filio, latere potuit. Et ecce ubique resultans gratiarum actio, et vox laudis, tum pro salute domini, tum pro miraculi novitate. Henricus est iste : nam vivit adhuc unicus patris sui, Miles fortis et prudens, patrizans (ut aiunt) in secundo justitiam et amorem viri. Et amavit uterque Malachiam, quamdiu vixit, tamquam qui illum a morte revocasset. Rogabant eum manere per aliquot dies : sed ille declinans gloriam, moram non sustinuit, et mane carpebat iter. Transeunti igitur per villam, nomine Crugeldum, occurrit puella muta. Orante illo, solutum est vinculum lingue ejus, et loquebatur recte. Dehinc villam ingrediens, quam nominant ecclesiam sancti Michaelis, oblatam sibi mulierem phreneticam, et vinctam funibus, coram omni populo curat, et dimissa incolumi, proficiscitur. Perveniens vero ad portum Laperasperi, transitum ibi per aliquot dies præstolabatur : sed mora minime transit otiosa. Constructitur interim de virgis in septem textis Oratorium, ipso jubente, ipso operante pariter. Consummatum circumdedit vallo, atque interjacens spatium in cœmeterium benedixit. Sane merita benedicientis miracula satis declarant, quæ usque hodie ibi actitari feruntur.

41. Inde est, quod de finitimis locis infirmos et male habentes illo portare consueverunt, et sanantur multi. Mulier, totis dissolutis membris, plaustro vecta illuc, pedibus suis remeavit domum, una dumtaxat nocte non frustra in loco sancto præstolata misericordiam Domini. Alia quædam ibidem pernoctabat in oratione : quam forte reperiens solam homo barbarus, accensus libidine, et sui minime compos, irruit rabiosus in eam. Conversa illa, et tremefacta, suspiciens advertit hominem plenum diabolico spiritu : « Heus tu, inquit, miser, quid agis ? Considera ubi

» es, reverere hæc sancta, defer Deo,
 » deferservo ejus Malachiae, parce et tibi
 » ipsi. » Non destitit ille, furiis agitatus
 iniquis. Et ecce (quod horribile dictu
 est) venenatum et tumidum animal,
 quod bufonem vocant, visum est rep-
 tans exire deinter femora mulieris.
 Quid plura? Terrefactus resilit homo,
 et datis saltibus, festinus oratorio exi-
 lit. Ille confusus abscessit, et illa intacta
 remansit, magno quidem et Dei mira-
 culo, et merito Malachiae. Et pulcre
 operi fœdo et abominando fœdum in-
 tervenit et abominabile monstrum. Non
 prorsus aliter decuit bestialem existi-
 qui libidinem, quam per frigidissimum
 vermem: nec aliter temerarium fre-
 nari ausum, frustrari conatum, quam
 per vilem, inutilemque bestiolam. Et
 hæc loco isto sufficiant pauca de pluri-
 bus: nunc jam reliqua prosequamur.

CAPUT XVIII.

Reversus in patriam, totus curæ pastorali et
 reformationi incumbit.

42. ASCENDIT Malachias navem, et
 prospere navigans, applicuit monaste-
 rio suo Benchorensi, ut primi filii pri-
 mam reciperent gratiam. Quid animi
 putas gessisse illos, sano de via tam
 longa recepto patre, et illo patre? Nec
 mirum, si se tota in gaudium effude-
 runt viscera eorum in reditu ejus,
 quando et exteris circumquaque genti-
 bus incredibilem mox lætitiã velox
 rumor invexit. Denique de civitatibus,
 et castellis, et vicis occurrunt ei; et
 quocumque divertat, suscipitur exsul-
 tatione universæ terræ. Verumtamen
 non sapit honor. Opus exerceatur lega-
 tionis: multis in locis celebrantur con-
 ventus multi, ne qua regio, seu portio
 regionis, legationis fructu et utili-
 tate fraudetur. Seminatur super omnes
 aquas: non est qui se abscondat, ab
 opera sollicitudinis ejus. Non sexus,
 non ætas, non conditio, non professio
 reputatur. Ubique semen spargitur sal-
 lutare, ubique intonat tuba cœlestis.
 Ubique discurret, ubique irrumpit, eva-
 ginato gladio linguæ ad faciendam vin-
 dictam in nationibus, increpationes in

populis. Terror ejus super facientes
 mala. Clamat iniquis: Nolite inique
 agere; et delinquentibus: Nolite exal-
 tare cornu. Religio ubique plantatur,
 propagatur, fovetur. Oculi ejus super
 eos, et cura ejus ad necessitates eorum.
 In Conciliis, quæ passim celebrantur,
 repetuntur antiquæ traditiones, quas
 tamen bonas fuisse constiterit, abolitas
 vero negligentia sacerdotum. Nec modo
 vetera instaurantur: cuduntur et nova;
 et quæcumque promulgaverit, tamquam
 cœlitus edita acceptantur, tenentur,
 scripto mandantur ad memoriam poste-
 rorum. Quidni cœlitus missa crederen-
 tur, quæ tot cœlestia confirmant mira-
 cula? Et ut fidem dictis faciam, per-
 stringam nonnulla paucis. Quis enim
 cuncta enumeret? Quamquam libentius,
 fateor, imitandis immerer, quam ad-
 mirandis.

CAPUT XIX.

Virtutum ejus insignia, et mores vero præ-
 sule digni.

43. Et meo quidem judicio primum
 et maximum miraculum, quod fecit,
 ipse erat. Ut enim taceam interiorem
 hominem ejus, cujus pulcritudinem,
 fortitudinem, puritatem satis indica-
 bant mores ipsius et vita; ipsum exte-
 riorem ita uno semper modo, ipsoque
 modestissimo et decentissimo gessit, ut
 nil prorsus appareret in eo, quod pos-
 set offendere intuentes. Et quidem qui
 non offendit in verbo, ille perfectus est
 vir. At vero in Malachia quis umquam,
 etiamsi curiosius observavit, deprehen-
 dit otiosum, non dico verbum, sed nu-
 tum? quis manum, pedemve moventem
 frustra? Immo quid non ædificans in
 ejus incessu, aspectu, habitu, vultu?
 Denique vultus hilaritatem nec fuscavit
 mœror, nec levigavit risus. Totum in
 eo disciplinatum, totum insigne virtu-
 tis, perfectionis forma. Per omnia se-
 rius, sed non austerus. Remissus inter-
 dum, dissolutus numquam. Negligens
 nihil, etsi pro tempore multa dissimu-
 lans. Quietus sæpe, sed minime ali-
 quando otiosus. A die primo conversio-
 nis suæ usque ad extremum vitæ, sine

proprio vixit. Non servos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quicquam redituum ecclesiasticorum sæculariumve, vel in ipso habuit episcopatu. Mensæ episcopali nihil prorsus constitutum, vel assignatum, unde Episcopus viveret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem pene incessanter circueiens parochias omnes, Evangelio serviens, et de Evangelio vivens, sicut constituit ei Dominus: *Dignus est*; inquit, *operarius mercede sua*. Nisi quod frequentius ipsum Evangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumque ferebat, unde se et eos, qui sæcum laborabant, in opere ministerii sustentaret. Porro si interdum quiescere oporteret, in sanctis hoc faciebat locis, quæ ipse per Hiberniam sparserat universam: apud quos vero moram facere libuisset, illorum se conformavit moribus et observantiis, communi contentus vita et mensa. Non fuit in victu, non fuit in vestitu, in quo potuisset Malachias dignosci inter cæteros fratres: in tantum, cum major esset, humiliavit se in omnibus.

44. Denique cum exiret ad prædicandum, cum peditibus pedes et ipse ibat, Episcopus et Legatus. Forma apostolica hæc: et inde magis mira in Malachia, quo rara nimis in aliis. Verus profecto Apostolorum hæres est iste, qui talia agit. Sed advertere est, quomodo dividat hæreditatem cum fratribus suis, æque nepotibus Apostolorum. Illi dominantur in clero: iste dum esset liber ex omnibus, omnium se servum fecit. Illi aut non evangelizantes manducant, aut evangelizant ut manducent: Malachias imitans Paulum, manducat ut evangelizet. Illi fastum et quæstum æstimant pietatem: Malachias hæreditate vindicat sibi opus et onus. Illi felices se credunt, si dilataverint terminos suos: Malachias in dilatanda caritate gloriatur. Illi congregant in horrea, et dolia replent, unde onerent mensas: Malachias colligit in deserta et solitudines, unde impleat cælos. Illi, cum accipiant decimas, et primitias, et oblationes, insuper et de Cæsaris beneficio telonia, et tributa, et alios redi-

tus infinitos, solliciti sunt nihilominus, quid manducent, et quid bibant: Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illis nec cupiditatis, nec sollicitudinis ullus est finis: Malachias cupiens nihil, non novit tamen cogitare de crastino. Illi a pauperibus exigunt, quod dent divitibus: iste sollicitat divites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacant subditorum: iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis, hostiisque pacificis. Illi alta palatia erigunt, turres, ac mœnia ad cælos levant: Malachias non habens ubi caput reclinet, opus facit Evangelistæ. Illi equos ascendunt cum turba hominum gratis manducantium panem, et non suum: Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circum, portans panes Angelorum, quibus satiet animas esurientes. Illi plebes ne agnoscunt quidem: iste erudit. Illi potentes et tyrannos honorant: iste punit. O virum apostolicum, quem tot et talia nobilitant signa Apostolatus sui! Quid ergo mirum, si mira est operatus sic mirabilis ipse? Immo vero non ipse, sed Deus in ipso. Alioquin tu es Deus, inquit, qui facis mirabilia.

CAPUT XX.

Energumenos vexatos a dæmonis liberat.

45. ERAT mulier in civitate Culratim, dæmonium habens. Vocatus est Malachias: orat pro addicta, urget invasorem; exit. Sed nondum exsaturata nequitia ejus, miscram invadit mulierculam, quæ forte prope assisteret. Et Malachias: « Non ad hoc, inquit, tibi illam tuli, ut hanc pervaderes: exi et » ab ea. » Paret, sed repetit priorem. Qua denuo pulsus, recurrit in alteram. Ita per aliquod spatium alternatim vexabat, illas, hinc inde refugiens. Tunc sanctus indignans sibi illudi a dæmone, colligensque spiritum, infremuit, et totis viribus fidei facto impetu in adversarium, ab utraque fugavit, et quidem non minus vexatum his, quas vexaverat ipse. Cæterum quod moram fecit sancto non putes Lector, fuisse

virtutis ejus, sed dispensationis diviniæ: ut videlicet ex hoc manifestior fioret et maligni præsentia, et victoria Malachiæ. Denique audi quid alibi fecerit, non autem per præsentiam suam. Et utique potuit præsens, quod absens valuit.

46. In regione Aquilonaris partis Hiberniæ jacebat infirmus in domo, nec dubium quin dæmonum maleficio. Nam quadam nocte audivit eos loquentes, dicente altero ad alterum: « Videne » miser iste hypocritæ illius stratum, » stramenve contingat, et sic effugiat » manus nostras. » Cognovit homo, quod Malachiam loquerentur, quem non multo ante in eadem domo meminerat pernoctasse. Et adhuc stramen in loco: sumptaque fiducia, et quo potuit conatu, cœpit repere debilis corpore, sed fide fortis. Et ecce in aere clamor et vociferatio: « Prohibe eum, prohibe; re- » tine eum, retine: amittimus prædam. » Verum is quem portabat fides et desiderium evadendi, quanto plus clamabant illi, tanto magis genibus manibusque nitens, ad remedium festinabat. Et perveniens ascendit lectulum, volutatur in stramine, audit ululatum plangentium: « Heu, heu! ipsi nos prodidimus, decepti sumus, evasit. » Et dieo citius recessit ab eo dæmonum terror et horror quem patiebatur, et omnis pariter ægritudo. In Lesmor civitate homo a dæmonio vexatus, per Malachiam liberatus est. Item transeunti aliquando per Laginiam, oblatus illi infans habens dæmonium; sanus relatus est. In regione eadem ligatam funibus phreneticam solvi jussit, et in aqua, quam benedixit, lavari. Lota est, et sanata est. Alteram quoque in Saballo regione Ulydiæ, membra propria dentibus laniantem, orando et tangendo curavit. Amentem hominem, multa prædicentem futura, amici et propinqui adducunt ad Dei hominem, vinctum funibus fortiter, quod fortem ad nocendum rabies ipsa fecisset, et terribilem valde. Orat Malachias; et incontinenti æger sanatur, et solvitur. Factum est hoc loco quodam, cujus nomen taceamus, quod nimis barbarum sonet, sicut

et alia multa. Alio tempore in præfata civitate Lesmor puellam mutam parentes ejus in media platea offerunt transeunti, cum multa supplicatione rogantes, ut ei subvenire dignetur. Stat Malachias, et facta oratione, tangens digito linguam ejus, sputum misit in os ejus, et loquentem dimisit.

CAPUT XXI.

Beneficia moribundis et parturientibus præstita.

47. EXIENS de quadam ecclesia, obvium habuit hominem cum uxore sua, quæ non poterat loqui. Rogatus, ut ejus misereatur, stat in porta, populo circumstante: et data benedictione super eam, jubet dominicam dicere orationem. Dixit illa, et populus benedixit Dominum. In civitate, cui nomen Oenthreb, decumbens lectulo quidam dives, jam dies duodecim privatus linguæ officio, ad jussionem visitantis se sancti, loquelam recuperat, eucharistiam sumit: et ita munitus, extremum in bona confessione efflavit spiritum. O oliva fructifera in domo Dei! o oleum jucunditatis, ungens et lucens! Et splendore miraculi illustravit sanos, et suavitate beneficii unxit infirmum, cui mox morituro salutarem confitendi et communicandi obtinuit facultatem. Intravit ad eum quidam de nobilibus, habens ei aliquid dicere. Qui inter loquendum, fide plenus, tres juncos pie furatus de lectulo, in quo ille sedebat, tulit secum: et multa Deus de furto pietatis est operatus, fide illius, et Præsulis sanctitate. Forte venerat in civitatem, nomine Duevania. Et cum sederet ad mensam, ingressus vir nobilis de civitate ipsa, humiliter supplicat pro uxore prægnante, quæ jam solempne omne præterisset tempus pariendi, ita ut mirarentur omnes; et nemo, qui aliud quam vitæ periculum crederet imminere. Rogat et cum eo Neemias episcopus illius civitatis, qui juxta eum sedebat: rogant et cæteri, quotquot aderant simul discumbentes. Tum ille: « Com- » patior ei, inquit, quod bona mulier » sit, et pudica. » Et porrigens viro po-

culum, cui benedixerat: « Vade, inquit, » da illi bibere, sciens eam sumpto » benedictionis potu, et sine mora, et » sine periculo parituram. » Factum est quod præcepit, et nocte ipsa subsecutum est quod promisit. Sedebat in campo cum Comite Ulydiæ aliqua tractans, et multiludo copiosa circa eos. Venit mulier gravida, et vere gravis. Indicat se contra omnes naturæ leges retinere partum jam quindecim mensibus et diebus viginti. Compassus Malachias super novo et inaudito incommodo, orat, et mulier parit. Qui aderant, lætati sunt, et mirati sunt. Omnes enim viderunt, in qua facilitate et velocitate loco eodem enixa sit, et triste negati partus periculum miraculo commutatum jucundiori.

CAPUT XXII.

Concubinario obstinato exitium denuntiat.

48. ACCIDIT ibidem quiddam pari quidem miraculo, sed sorte dispari. Vidit hominem, qui publice tenere diceretur concubinam fratris, et hic erat Miles, minister Comitis. Et publice conveniens incestuosum, alterum ei Johannem exhibuit: « Non licet tibi, » inquit, concubinam habere fratris » tui. » At ille alterum ipsi nihilominus Herodem redhibens, non modo non audivit eum, sed et superbe respondit, et coram omnibus jurat numquam se dimissurum. Tum commotus Malachias, sicut erat pro justitia vehementer zelans: « Et Deus, inquit, te ab illa separat ret vel invitum. » Parvipendens ille, ex instanti abiit indignabundus. Offendensque mulierem non longe a turba constituta in loco, vi oppressit eam, sicut erat satanæ totus, cui paulo ante traditus fuerat. Nec latuit flagitium. Ancilla, quæ dominam comitabatur, recurrens domum (nempe haud procul aberat loco) nuntiat anhela quid mali acciderit. Ad quam vocem germani illius, qui domi erant, zelantes sororis stuprum, tota illo festinantia pervolant, pudicitia hostem, ipso in loco et opere sceleris deprehensum, multis confossum vulneribus interi-

munt. Needum conventus solutus erat, cum ecce armiger illius, quod evenerat, nuntiavit. Et mirati sunt universi, quod sententia Malachia tam celerem habuisset effectum. Timuerunt quique flagitiosi audito hoc verbo (nam multi erant in terra), et territi purgati sunt, lavantes manus suas in sanguine peccatoris.

CAPUT XXIII.

Varia sanitatum beneficia variis præstita.

49. DIARMITIUM Comitem, multo jam tempore decumbentem lecto, duriter quidem increpans, quod malus homo esset, immoderatus serviens ventri et gulæ, benedicta adpersum aqua, surgere fecit sine mora, ita valentem, ut equum ascenderet ilico, et utique præter spem suam ipsius et suorum. In urbe Caseiensis venit homo ante eum cum filio paralytico, rogans illum sanari. Qui orans breviter: « Vade, inquit, filius tuus sanabitur. » It, et crastino redit cum filio, sed minime sanato. Tum surgens Malachias, et stans super eum diutius oravit, et ille sanatus est. Et conversus ad patrem: « Offer, » inquit, illum Deo. » Annuit homo, sed non tenuit: et post aliquot annos ille jam juvenis recidit in idipsum, sine dubio propter inobedientiam patris, et pacti transgressionem. Alius quidam veniens de longinquo, cum esset Malachias in sinibus Mumoniæ, attulit ad eum filium, pedum penitus officio destitutum. Percunctatus quonam modo illi id accidisset: « Ut suspicor, inquit, dæmonum malignitate. » Et addit: « Ludenti in prato ipsi (ni fallor) inunisere » soporem, evigilansque puerulus, sic se » invenit. » Hæc dicens, cum lacrymis precem fundit, efflagitat opem. Misertus ejus oravit Malachias, jubens ægrum interim dormire ibidem super solium. Dormivit; et surrexit sanus. Hunc ipse, quia de longe venerat, aliquamdiu in comitatu suo retinuit, et erat ambulans cum eo.

50. In monasterio Benchorensi pauper quidam fratrum eleemosynis sustentabatur. Et erat quotidianam acci-

piens stipem, aliquid officii factitans in pistrino. Is claudus ab annis duodecim, humi manibus repens, post se trahebat pedes emortuos. Quem die quadam ante cellam suam Malachias mœstum et mœrentem inveniens causam percontatur. Et ille : « Vides, inquit, » quam ex longo misellus afflicter, et manus Domini super me : et ecce ad cumulum ærumnæ, homines, qui misereri debuerant, irrident me potius, miseriam exprobrantes. » Quem ubi audivit pietate motus suspexit in cœlum, manus pariter levans. Facta autem brevi oratione, ipse intravit cellam, et ille surrexit. Et stans super pedes suos, mirabatur, si vere esset quod erat pene somnium suspicatus. Cœpit tamen se pedetentim movere : neque enim posse ire satis credebat. Tandem quasi e gravi somno evigilans, cognoscit misericordiam Domini super se ; firmiter graditur, et in pistrinum revertitur, exsiliens et exsultans, et laudans Deum. Viso eo, qui ante viderant et cognoverant, repleti sunt stupore et ecstasi, phantasma putantes. Virum item hydropticum orando sanavit : qui ilico remansit in monasterio, pastor ovium factus.

51. Civitas Hiberniæ, nomine Corcagia, vacabat episcopo. Tractatum est de electione : dissensere partes, quibusque, ut assolet, præsulem volentibus constituere suum, non Dei. Venit illuc Malachias, audita dissensione. Convocato clero et populo, etiam corda et vota discordantium unire curavit. Et persuasus illis totum negotium sibi debere credi, cui potissimum sollicitudo incumberet illius, sicut et aliarum per Hiberniam ecclesiarum ; incontinenti nominat eis, non quempiam de nobilibus terræ, sed magis quemdam hominem pauperem, quem sciret sanctum et doctum : et hic erat alienigena. Queritur ille : nuntiatur decumbere lecto, et ita debilis, ut nullo pacto exeat, nisi in manibus portatus ministrantium. Et Malachias : « Surgat, inquit, » in nomine Domini, ego præcipio ; obedientia salvum faciet eum. » Quid faceret ille ? Parere volebat, sed imparatum se sentiebat : quod etsi posset ire, epi-

scopari reformidabat. Ita cum voluntate obediendi, pugnante gemino hoste, pondere languoris, et metu honoris, vicit illa tamen, data sibi in adjutorium spe salutis. Itaque conatur, movet sese, tentat vires, invenit se solito fortio-rem. Crescit pariter fides cum viribus, et rursus facta fortior fides dat vicissim viribus incrementum. Jam surgere per se valet, jam meliuscule gradi, jam nec sentire in ambulando lassitudinem ; demum expeditus et alacer pervenire ad Malachiam sine hominis adjutorio. Qui assumens eum, misit in cathedram, clero et populo collaudante. Hoc ita in pace factum est, quia nec illi ausi sunt Malachiæ voluntati in aliquo obviare, videntes signum, quod fecerat : nec ille parere dubitavit, tam evidenti argumento factus securior de Domini voluntate.

52. Mulier quædam fluxum sanguinis patiebatur : et hæc nobilis, carissima Malachiæ, plus tamen ob morum quam generis nobilitatem. Quæ ex toto deficiens, nimirum cum sanguine exhaustis viribus, jam posita in extremis, misit ad Dei hominem, ut, quod supererat, animæ subveniret, qui se jam non esset visurus in corpore. Audiens Malachias, moleste tulit, quod mulier virtutis foret, et vita ejus fructuosa opere et exemplo. Et videns se non posse satis accurrere tempestive, accito Malcho, quod juvenis esset, et expeditus : (ipse est, cujus supra meminimus, frater Christiani Abbatis.) « Accelera, inquit, » fer illi tria poma hæc, super quæ nomen Domini invocavi. Confido in ipso » quod ubi ex eis gustaverit, non gustabit mortem, priusquam nos videat, » etsi tardiuscule secuturos. » Festinat Malchus secundum mandatum, et veniens intrat ad morituram, alterum se exhibens puerum Elisæi, nisi quod hujus efficacior opera fuit. Jubet missam sibi a Malachia benedictionem accipere, et gustare, si quo modo valuerit. At illa exhilarata, audito nomine Malachiæ, ut obedire possit, nutu significat, paulisper se erigi velle ; nam verbo non poterat. Erigitur, gustat : gustato confortata est, loquitur et gratias agit. Et

immisit Dominus soporem in eam, et suavissime requievit in eo, cujus usu diu caruerat, sicut et esu. Stetit interim sanguis, et post modicum expegefacta sanam se reperit, nisi quod longa inedia, et sanguinis minutione adhuc debilis erat. Si quo minus, die sequenti desideratus Malachiae adventus aspectusque perfecit.

CAPUT XXIV.

Feminam sine sacramento Extremæ unctionis defunctam resuscitat.

53. HABITABAT vir nobilis in vicinia Benchorensis monasterii, cujus uxor cum infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias ut descenderet, priusquam moreretur, infirmam uncturus oleo. Descendit, et intravit ad eam: quo viso, exsultat illa, spe animata salutis. Et cum pararet ungere eam, visum est omnibus differendum potius usque mane. Erat enim vespera. Acquievit Malachias, et data benedictione super ægram exivit cum his qui secum erant. At vero post modicum subito clamor factus est, planctus et strepitus multus per totam domum; siquidem insonuit, quod mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito, et secuti sunt eum discipuli ejus. Et accedens ad lectum, ut certo comperit exspirasse, consternatus est animo, sibi impulans, quod fraudata gratia Sacramenti obierit. Et elevatis in cælum manibus: « Obsecro, Domine, » inquit, insipienter egi. Ego, ego peccavi, qui distuli; non ista, quæ voluit. » Hæc dicens, contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi, quam tulerat, liceret restituere gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo; et pro oleo sancto, largo imbore lacrymarum perfundens mortuam, vicem illi unctionis, quam poterat, exhibebat. Ipse quidem sic; ad suos autem: « Vigilate, inquit, et orate. » Itaque in psalmis illi, ille in lacrymis, noctem duxere pervigilem. Et mane facto, exaudivit Dominus sanctum suum, quia spiritus Domini erat postu-

lans pro eo, qui postulat pro sanctis gemitibus incenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua: et, ut solent qui de gravi somno evigilant, fricans sibi manibus frontem et tempora, super lectum se erigit, et agnito Malachia, inclinans devote salutatur eum. Et verso lucta in gaudium, stupor apprehendit omnes, et qui viderunt, et qui audierunt. Sed et Malachias gratias agens, benedixit Dominum. Et unxit eam nihilominus, sciens in hoc Sacramento remitti peccata, et quod oratio fidei salvet infirmum. Post hæc abiit ille, et illa convaluit; et vivens incolumis tempore aliquanto, ut gloria Domini manifestaretur in ea, peracta poenitentia, quam sibi Malachias injunxerat, in bona confessione iterum obdormivit, et migravit ad Dominum.

CAPUT XXV.

Alia diversa beneficia in diversos collata.

54. FUIT item mulier, cui spiritus iracundiæ et furoris in tantum dominaretur, ut non solum vicini et cognati fugerent consortium ejus, sed filii quoque ipsius vix sustinerent habitare cum ea. Clamor, et rancor, et tempestas valida, ubicumque fuisset. Audax, et ardens, et præceps, metuenda lingua et manu, importabilis omnibus, et invisita. Dolentes filii tum pro illa, tum pro seipsis, trahunt illam ad præsentiam Malachiae, lacrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. Vir autem sanctus et periculum matris, et incommodum miserans filiorum, seorsum advocat illam: fueritne confessa aliquando peccata sua, sollicitè percontatur. Respondit: « Nequaquam. Confitere, » inquit. Paret. Et ille injungens poenitentiam confitenti, oransque super eam, ut Dominus omnipotens det ei spiritum mansuetudinis, in nomine Domini Jesu ne ultra irascatur jubet. Sequitur tanta mansuetudo, ut pateat omnibus non esse aliud, quam admirabilem mutationem dexteræ Excelsi. Fertur adhuc hodie vivere, et tantæ esse patientiæ et lenitatis, ut quæ omnes exasperare solebat,

nullis modo exasperari damnis, contumeliis, afflictionibus queat. Si licet et me, juxta Apostolum, abundare in sensu meo, accipiat quisque ut volet : ego istud superiori suscitatae miraculo mortuæ censeo præferendum, quod exterior quidem ibi, hic vero interior revixerit homo. Et nunc curramus ad reliqua.

55. Vir secundum sæculum honorabilis, secundum Deum timoratus, veniens ad Malachiam, questus est ei super sterilitate animæ suæ, supplicans ut sibi obtineret ab omnipotente Deo gratiam lacrymarum. Et subridens Malachias, quod gratum haberet in homine sæculari desiderium spiritale, suam maxillam maxillæ illius quasi blandiendo conjungens : « Fiat, inquit, tibi, sicut » petisti. » Tantos exinde, et pene continuos exitus aquarum deduxerunt oculi ejus, ut illud Scripturæ ei posse aptari videretur : *Fons hortorum, puteus aquarum viventium.*

Est insula maris in Hibernia, ab olim fecunda piscium : et mare ibi piscosum valde. Peccatis (ut creditur) habitantium adempta copia solita, quæ multos habebat filios, infirmata est, et a tanta funditus sui commoditate emarcuit. Dolentibus accolis, et jacturam gravem populis ægre ferentibus, revelatum est cuidam mulieri, precibus Malachiæ posse afferri remedium : idque innotuit omnibus, ipsa prodente. Nutu Dei contigit adesse Malachiam. Dum enim circumiret, et repletur Evangelio regionem, divertit illuc, ut et ipsis eandem gratiam impertiret. At barbari, quibus erat major cura de piscibus, omni instantia flagitant, ut potius respicere dignetur super sterilitatem insulæ suæ. Qui cum responderet se minime ad hoc venisse, hominum magis, quam piscium desiderare capturam ; videns tamen fidem eorum, flexis in litore genibus, oravit ad Dominum, ut, licet indignis, indultum olim beneficium tanta fide repetentibus non negaret. Ascendit oratio, ascendit et piscium multitudo, et forte uberius, quam in diebus antiquis, et ipsa populo terræ perseverans usque in hodiernum diem. Quid mirum, si oratio justis, quæ pene-

trat cœlos, penetravit abyssos, et de profundo maris tantas piscium copias evocavit ?

56. Venerunt aliquando tres episcopi in villam Fochart, quem dicunt locum nativitatis Brigidæ virginis : et quartus erat Malachias. Ad quem presbyter qui hospitio susceperat eos : « Quid faciam, » inquit, quod pisces non habeo ? » Quo respondente, ut quæreret a piscatoribus : « Biennium est, ait, quod non inveniuntur pisces in flumine. Unde et » piscatores prorsus diffusi, etiam arti » suæ renuntiaverunt. » Et ille : « Præcipe, inquit, laxari retia in nomine » Domini. » Factum est, et capti sunt salmones duodecim. Secundo miserunt, et captis totidem, inopinatum inferunt mensis et ferculum, et miraculum. Et ut clare liqueat, Malachiæ meritis hoc datum fuisse ; aliis quoque duobus sequentibus annis eadem nihilominus sterilitas perduravit.

CAPUT XXVI.

Veritatem corporis Christi in eucharistia propugnat.

57. FUIT quidam clericus in Lesmor, probabilis (ut fertur) vitæ, sed fidei non ita. Is sciolus in oculis suis, præsumpsit dicere, in eucharistia esse tantummodo sacramentum, et non rem sacramenti, id est solam sanctificationem, et non corporis veritatem. Super quo a Malachia secreto, et sæpe conventus, sed incassum, vocatus ad medium est, seorsum tamen a laicis, ut, si fieri posset, sanaretur, et non confunderetur. Itaque in conventu clericorum data facultas homini est pro sua sententia respondendi. Cumque totis ingenii viribus, quo non mediocriter callebat, asserere et defendere conaretur errorem ; Malachia contra disputante et convincente, judicio omnium superatus, de conventu confusus quidem exiit, sed non correctus. Dicebat autem se non ratione victum, sed Episcopi pressum auctoritate. « Et tu, inquit, o Malachia, sine causa » me hodie confudisti, adversus profecto » veritatem locutus, et contra tuam ipsius conscientiam. » Mœstus Malachias

pro homine sic indurato, sed magis Fidei dolens injuriam, timens periculum ecclesiam convocat, errantem publice arguit, publice monet ut respiscat. Suadentibus hoc ipsum episcopis et universo clero, cum non acquiesceret, contumaci anathema dicunt, hæreticum protestantes. Nec sic evigilans: « Omnes, inquit, favetis homini potius, quam veritati; ego personam non accipio, ut deseram veritatem. » Ad hoc verbum substomachans sanctus: « Dominus, inquit, fateri te veritatem faciat, vel ex necessitate. » Quo respondente, Amen, solvitur conventus. Tali ille inustus cauterio, fugam meditatur, infamis atque inhonorus fore non sustinens. Et continuo sua tollens exibat, cum ecce subita correptus infirmitate, sistit gradum, viribusque deficiens, eodem loco jactat se super solum anhelus et fessus. Forte incidens in id loci vagabundus insanus quidam, offendit hominem, quidnam ibi agat, percontatur. Respondet gravi se infirmitate teneri, et neque procedere, neque redire valentem. Et ille: « Infirmitas ista haud alia, inquit, quam ipsa mors est. » Hoc autem non dixit a semetipso; sed pulchre Dominus per insanum corripuit eum, qui sanis acquiescere noluit consiliis sensorum. Et addit: « Revertere domum, ego te juvabo. » Denique ipso duce revertitur in civitatem; redit ad cor, et ad misericordiam Domini. Eadem hora accitur Episcopus, agnoscitur veritas, abjicitur error. Confessus reatum absolvitur, petit Viaticum, datur reconciliatio: et uno pene momento perfidia ore abdicatur, et morte diluitur. Ita mirantibus cunctis, sub omni celeritate completus est sermo Malachiae et Scripturae pariter dicentis, quia *vexatio dat intellectum auditui*.

CAPUT XXVII.

Pacem et concordiam inter dissidentes mirabiliter conciliat.

58. INTER populos quarumdam regionum orta aliquando gravis discordia est. Interpellatur Malachias de componenda pace inter eos: et cum esset

alias impeditus, injungit negotium hoc uni episcoporum. Illo excusante et negante, et dicente Malachiam, non se, quæsitum; se contemptum iri, frustra fatigari nolle: Vade, inquit, et Dominus erit tecum. Et ille: Acquiesco, sed si me non audierint, scito me ad tuam paternitatem appellaturum. Subridens Malachias: Fiat, inquit. Tunc Episcopus convocatis partibus, dictat formam pacis: acquiescunt, reconciliantur ad invicem; fide hinc inde data, stabilitur pax: et sic dimisit eos. At pars una videns hostes factos securos, imparatos esse, quippe qui pace facta mali nihil suspicarentur; loquebantur mutuo, et dicebat homo ad proximum suum: Quid volumus facere? Victoria præ manibus est, et ultio de inimicis. Et cœpere insequi illos. Innotuit Episcopo quod fiebat; et accurrens convenit duces eorum super iniquitate et dolo, sed spreus ab illo est. Invocavit nomen Malachiae adversus eum, et nihili pendit: irridensque Episcopum: Putasne, inquit, propter te amittere debeamus malefactorès nostros, quos Deus tradidit in manus nostras? Et recordatus verbi sui Episcopus, quod habuerat cum Malachia, flens et ejulans, verso vultu ad monasterium ejus: Ubi es, ait, homo Dei? ubi es? Nonne hoc est, Pater mi, quod tibi dicebam? Heu, heu, veni, ut facerem bonum, et non malum: et ecce per me omnes, illi in corpore, isti in anima perierunt! Multa in hunc modum loquebatur lamentans et plangens, et quasi præsentem sollicitans et compellans Malachiam adversus malignantes. Interim vero impii cum quibus fecerant pacem, insequi non desistebant ad perdendum eos: et ecce spiritus mendax in ore quorundam virorum, qui eos deciperet. Et occurrerunt illis in via viri, nuntiantes, factam irruptionem in terras ipsorum ab adversariis: in ore gladii consumi omnia, et diripi bona eorum, uxores quoque ac liberos tolli et abduci. His auditis, reversi sunt festinanter. Sequebantur ultimi primos, quo irent, aut quid acciderat, nescientes. Nec enim omnes audierant viros loquentes. Cumque venissent, et

invenissent nihil horum quæ nuntiata erant, confusi sunt, deprehensi in malitia sua. Et cognoverunt spiritui erroris se traditos propter nuntium Malachiæ quem deceperunt, et nomen ejus quod spreverunt. Porro Episcopus audiens frustratos proditores in iniquitate sua quam cogitaverant, cum gaudio remeavit ad Malachiam, referens omnia per ordinem, quæ acciderant sibi.

59. Sciens Malachias ejusmodi occasione pacem esse turbatam, nactus opportunum tempus, pacem per semet inter ipsos denuo reformare curavit, et firmare reformatam, datis et receptis altrinsecus fide et juramento. Verum illi, quibus ante pax fracta fuit, injuriæ memores, neglecto pacto et præcepto Malachiæ, tractaverunt de vice reddenda. Et congregati omnes in unum, ibant ut imparatos præoccuparent, redderentque in caput eorum malum, quod sibi ipsi facere cogitassent. Et magno flumine, quod intererat, facillime transvadato, fluvio, quem non procul ab illo offendere, retenti sunt. Neque enim jam fluvio, sed plane fluvius ingens apparuit, ubique sui transire volentibus transitum negans. Mirari omnes tantum nunc esse, tantillum antehac fuisse scientes, et loqui inter se: Unde inundatio hæc? aer serenus est, imbres non sunt, nec proxime fuisse meminimus. Et si multum pluisset, quis nostrum umquam hæc meminit in quantacumque illuvie ita intumuisse, ut operiret terram, sata et prata pervaderet? Digitus Dei est iste, et Dominus sepit vias nostras propter sanctum suum Malachiam, cujus sumus prævaricati pactum, transgressi mandatum. Ita et hi infecto negotio, ad sua æque confusi repedaverunt. Divulgatum est verbum per universam regionem: et benedicebant Deum, qui comprehendit sapientes in astutia sua, et confringens cornua peccatorum, sublimavit cornu christi sui.

60. Aliquis de nobilibus infensus Regi, reconciliatus est per manum Malachiæ. Nec enim Regi satis fidebat ille, ut pacem cum eo faceret, nisi mediante

Malachia, aut quem Rex æque revereretur. Nec immerito, ut post apparuit. Nam factum securum, et minime jam caventem sibi, captum trisit in vincula, odio antiquo captus plus ipse. Requiritur homo à suis de manu mediatoris: nec enim aliud amici exspectare quam mortem. Quid faceret Malachias? Non est quod possit, nisi ut recurrat ad suum illud solitum unicumque refugium. Congregato exercitu forti nimis, turba magna discipulorum suorum, adit hominem, requirit vinctum; negatur. Et Malachias: « Inique, inquit, agis » contra Dominum, et contra me, et » contra teipsum, pactum prævaricans: » si dissimulas tu, sed non ego. Credit se homo fidei meæ: si contingat » mori, ego prodidi eum, ego reus sanguinis ejus. Quid tibi visum est me » proditorem, te prævaricatore con- » stituere? Noveris me, donec liberetur, nihil gustaturum, sed neque » istos. » Sic locutus, intrat ecclesiam: Deum omnipotentem suis, suorumque anxiiis gemitibus interpellat, ut injuste addictum dignetur eripere de manu prævaricatoris et iniqui. Et ea die cum nocte sequenti in jejunio et oratione persisterunt. Perlatum ad regem, quid fieret; et magis inde induratum est cor ejus, unde emolliri debuerat. Init fugam, veritus homo carnalis, ne si prope remaneret, orationis non posset sustinere virtutem. Quasi vero vel absconditum non inveniat, vel non perveniat ad remotum. Tu metas ponis, miser, orationibus sanctorum? Num est oratio jacta sagitta, ut fugias a facie arcus? Quo ibis a Spiritu Dei, qui eam portat, et quo a facie ejus fugies? Denique fugientem insequitur, invenit latitantem: erisque cæcus et non videns, ut melius videas, et intelligas, quoniam durum est tibi contra stimulum calcitrare. Denique senti vel nunc, quia sagittæ potentis acutæ pervenerunt ad te: quæ etsi resilierunt a corde, quia saxum est, sed non ab oculis. Utinam per fenestras saltem oculorum perveniant usque ad cor, et vexatio det intellectum cæcitati. Cernere erat Saulum denuo ad manus trahi, et duci ad

Ananiam, ad ovem scilicet lupum, ut refunderet prædam. Refudit, et recepit visum, quod Malachias usque adeo ovis esset, ut sit misertus et lupo. Diligenter ex his advertet, lector, cum quibus habitatio Malachiae, quales principes, et quales populi. Quomodo non et is frater fuit draconum, et socius struthionum? Et ideo dedit ei Dominus virtutem calcandi super serpentes et scorpiones, alligare eos in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis. Audi denique quid sequatur.

CAPUT XXVIII.

Sacrum ædificium molens, adversarium patitur, sed mox ultione divina correptum.

61. Is, cui Benchorensis monasterii cesserat possessiones, ingratus beneficio, extunc et deinceps insolentissime semper se habuit adversus eum et suos, in omnibus infestus, ubique insidians, detrahensque actibus ejus. At non impune hoc. Erat illi unicus filius, qui imitator patris, audens aliquid et ipse in Malachiam, eodem anno mortuus est. Mortuus autem sic. Visum est Malachiae debere construi in Benchor Oratorium lapideum, instar eorum, quæ in aliis regionibus exstructa conspexerat. Et cum cœpisset jacere fundamenta, indigenæ quidem omnes mirati sunt, quod in terra illa necdum ejusmodi ædificia invenirentur. Verum ille nequam, sicut erat præsumptuosus et insolens, non miratus est, sed indignatus. Ex qua indignatione concepit dolorem, et peperit iniquitatem. Et factus susurro in populis, nunc secreto detrahere, nunc blasphemare palam; notare levitatem, novitatem horrere, sumptus exaggerare. Istiusmodi venenatis sermonibus sollicitans et inducens multos ad prohibendum: Sequimini me, inquit, et quod non nisi per nos fieri debet, contra nos fieri non sinamus. Itaque cum pluribus, quibus suadere valuit, descendit ad locum, repertum convenit hominem Dei, primus ipse dux verbi, qui erat principium mali: O bone vir, quid tibi visum est nostris hanc inducere regionibus novitatem? Scoti sumus, non

Galli. Quænam levitas hæc? Quid opus erat opere tam superfluo, tam superbo? unde tibi pauperi et inopi sumptus ad perficiendum? Quis perfectum videbit? Quid istud præsumptionis, inchoare quod non queas, non dico, perficere, sed nec videre perfectum? Quamquam amentis magis est, quam præsumentis, conari quod modum excedit, vincit vires, adsuperat facultates. Cessa, cessa, desine a vesania hac: alioquin nos non sinimus, non sustinemus. Hoc dixit, prodens quid vellet, non quid posset considerans. Nam de quibus præsumebat, et secum adduxerat, viso viro, mutati sunt, et jam non ibant cum eo.

62. Ad quem vir sanctus, tota libertate utens: « Miser, inquit, opus, quod » inchoatum vides, et invides, sine » dubio perficietur; perfectum vide- » bunt multi. Tu vero quia non vis, » non videbis; et quod non vis, morie- » ris: attendito tibi, ne in peccato tuo » moriaris. » Ita est: ille mortuus est, et opus completum est: sed ille non vidit, qui, ut præfati sumus, anno eodem mortuus est. Interim pater audito mox, quid de filio vir sanctus prædixisset, sciens verbum ejus vivum et efficax esse: Interfecit, inquit, filium meum. Et instigante diabolo, tanto furore exarsit in illum, ut coram duce et majoribus Ulidiæ falsitatis et mendacii arguere non vereretur hominem qui veracissimus esset, veritatis et discipulus, et amator: et convicium intulit, simiam appellans. Et Malachias quidem doctus non reddere maledictum pro maledicto, obmutuit, et non aperuit os suum, dum consisteret peccator adversus eum. Sed non Dominus oblitus sermonis sui, quem dixerat: *Mihi vindictam, et ego retribuam.* Eadem die domum reversus homo, luit linguæ effrenis temeritatem, ipso ultore, quo instigatore laxarat. Arreptum in ignem projicit dæmon; sed mox manibus assistentium extractus est; adustus tamen corporis parte, et mente captus. Et dum insaniret, vocatus Malachias venit, reperitque maledicum spumantia ora torquentem, horrendis vocibus et motibus terrentem omnia, ac toto corpore agita-

tum, vix posse teneri a pluribus : et orans pro inimico vir totius perfectionis, exauditus est : sed ex parte. Nam ilico quidem sancto orante, ille aperuit oculos et sensum recepit. Relictus est autem ei spiritus Domini malus, qui eum colaphizet, ut discat non blasphemare. Credimus eum vivere usque adhuc, et usque ad hæc tempora luere peccatum grande, quod peccavit in sanctum : certis temporibus tamen ferunt lunaticum esse. Porro prædictæ possessiones, cum jam pro sui imbecillitate et inutilitate eas tenere non valuit : in pace ad locum, cujus exsisterant, redierunt. Nec renuit Malachias post multam demum vexationem, pacis obtentu.

65. Sed jam ad opus ædificii, quod Malachias aggressus est, sermo recurrat. Et quidem non erat Malachiæ, non dico unde perficeret, sed unde faceret quicquam. Erat autem cor ejus fiduciam habens in Domino. Dominus vero providit, ut, etsi non speranti in pecuniæ thesauris, pecunia non deesset. Quis enim alius fecit, ut thesaurus eo loci reponeretur, repositus non reperiretur usque ad tempus et opus Malachiæ? Invenit Dei famulus in Dei marsupio, quod defuit suo. Merito quidem. Quid enim justius, quam ut cui pro Deo non erat proprium, cum Deo iniret consortium, et marsupium unum esset amborum? Fideli namque homini totus mundus divitiarum est. Et quid est ille, nisi quoddam marsupium Dei? Denique ait : *Meus est orbis terræ, et plenitudo ejus*. Inde est, quod Malachias repositos argenteos multos non reposuit, sed exposuit. Nam totum munus Dei in Dei opus jubet expendi. Non suas, non suorum considerat necessitates ; sed jaectat cogitatum suum in Domino, ad quem utique recurrendum non dubitat, quoties necessitas postularit. Nec dubium Dei opus esse, quod Deo revelante Malachias prævidit. Contulerat primum cum fratribus de opere illo : et multi præ inopia minus libenter assentiebant. Inde anxius dubiusque quid ageret, cœpit inter orandum vehementer inquirere, quænam foret voluntas Dei. Et

die quadam de via regrediens, cum jam loco appropriaret, prospexit eminus : et ecce Oratorium apparuit magnum lapideum, et pulerum valde. Et intuens diligenter situm, formam et compositionem, cum fiducia arripit opus, prius quidem indicata visione senioribus fratribus, paucis tamen. Sane totum, quod attente notavit de loco, et modo, et qualitate, tanta diligentia observavit, ut peracto opere, factum viso simillimum appareret, acsi et sibi cum Moyse dictum audierit : Vide, ut omnia facias secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte. Eodem visionis genere id quoque, quod in Saballino situm est, antequam fieret, præostensum est illi, non modo Oratorium, sed et monasterium totum.

CAPUT XXIX.

Claret prophetiæ spiritu, et omni miraculorum gratia.

64. TRANSEUNTE illo per quamdam civitatem, et multitudine magna concurrente ad eum, casu vidit juvenem inter alios videndi se curiosum. Ascenderat lapidem, et stans super summos articulos, extento collo, oculis et animo intendens in eum, quemdam illi de novo Zacchæum exhibebat. Nec latuit Malachiam, sancto quidem Spiritu revelante, vere illum venisse in spiritu et virtute Zacchæi. Dissimulavit tunc tamen, tacitusque pertransiit. Cæterum in hospio nocte ipsa narravit fratribus, quomodo illum vidisset, et quid prævidisset de illo. Die autem tertia, en ille cum viro quodam nobili, domino suo : qui aperiens votum et desiderium juvenis, rogabat, ut a se commendatum recipere dignaretur, et habere de cætero inter suos. Et Malachias agnoscens eum : Non est opus, inquit, ut quem jam Deus commendavit, homo commendet. Apprehensumque manu sua tradidit abbati Congano nostro, et ille fratribus. Ipse vero juvenis, adhuc (ni fallor) vivens primus Conversus laicus Suriensis monasterii, testimonium habet ab omnibus, quod sancte conversetur inter fratres secundum ordinem

Cisterciensem. Et cognoverant discipuli, etiam in hoc Malachiam prophetiæ spiritum habuisse; non solum autem, sed et in eo, quod subjuncturi sumus.

65. Cum Sacramenta offerret, et appropriasset ei diaconus, facturus aliquid pro officio suo, intuitus eum sacerdos, ingemuit, quod sensisset penes illum latere quod non conveniret. Peracto sacrificio, secreto percunctatus de conscientia sua, confessus est, et non negavit illum sibi per somnium nocte ipsa. Cui injungens pœnitentiam: Non debueras, inquit, hodie ministrasse; sed verecunde te subtrahere sacris, et deferre tantis tamque divinis mysteriis, ut hac humilitate purgatus, dignus exinde ministrares. Item alia vice sacrificante illo, et orante hora sacrificii, ea quidem sanctitate et puritate cordis, qua solitus erat, adstanti diacono visa est columba intrare per fenestram in claritate magna. Ea sacerdos perfunditur totus, ea subobscurior basilica tota refulget. Columba vero aliquandiu circumvolitans, tandem residet super crucem ante faciem sacerdotis. Obstupuit diaconus; et pavens tum pro luminis, tum pro volucris novitate, quod illa sit rara avis in terra, cecidit super faciem suam, et vix palpitans, sese erigere ausus est, vel quando officii sui necessitas postulavit. Post Missam seorsum conventus a Malachia, sub periculo vitæ jubetur nullatenus secretum prodere quod vidisset, quoad viveret ipse. Aliquando cum in Ardmacha esset cum quodam coepiscopo suo, de nocte surgens, cœpit memorias Sanctorum, quæ in cœmeterio sancti Patricii multæ sunt, orando lustrare: et ecce unum de altaribus subito ardere conspiciunt. Ambo enim viderunt visionem hanc magnam, et ambo mirati sunt. At Malachias intelligens signum esse magni meriti illius, vel illorum, quorum sub altari illo corpora requiescerent, currrens, et se mediis immergens flammis, expansis brachiis sacram amplexatus est aram. Quid ibi fecerit, quidve senserit, nemo qui sciat: sed quod amplius solito, cœlesti igne succensus ex illo igne exierit,

Fratrum qui cum eo tunc erant, reor neminem esse qui nesciat.

66. Hæc dicta sunt, pauca quidem de pluribus, sed multa pro tempore. Non enim signorum tempora hæc, secundum illud: *Signa non vidimus; jam non est Propheta*. Unde satis apparet, Malachias meus quantus in meritis fuit, qui tam multus in signis exstitit, et in raritate tanta. Quo enim antiquorum genere miraculorum Malachias non claruit? Si bene advertimus pauca ipsa quæ dicta sunt, non prophetia defuit illi, non revelatio, non ultio impiorum, non gratia sanctorum, non mutatio mentium, non denique mortuorum suscitatio. Per omnia benedictus Deus, qui sic amavit et ornavit eum: qui et magnificavit eum in conspectu Regum, et dedit illi coronam gloriæ. Amor probatur in meritis, ornatus in signis, magnificentio in ultione inimicorum, glorificatio in præmiorum retributione. Habes, diligens lector, in Malachia quid mireris, habes et quid imiteris. Nunc jam quid tibi ex his sperandum sit, studiosus attende. Nam finis horum, pretiosa mors est.

CAPUT XXX.

Locum et diem mortis suæ prædicit, et causa pallii denuo iter ad papam Eugenium suscipit.

67. PERCUNCTATUS aliquando, quoniam in loco, si optio detur, extremum malit agere diem; (de hoc siquidem fratres quærebant inter se, quem sibi quisque deligeret) cunctatur, et non respondet. Instantibus illis: « Si hinc » migro, inquit, nusquam libentius, » quam unde una cum nostro Apostolo » resurgere possim. (Dicebat autem » sanctum Patricium.) Si peregrinari » oportet, et ita permittit Deus, Claram-vallem delegi. » Requisitus item de tempore, diem respondit solemnem omnium defunctorum. Si simplex votum putatur, impletum est; si prophetia, ne iota præterit. Sicut audivimus, sic vidimus de loco pariter, et de die. Dicamus breviter, quo ordine istud, quave occasione provenerit. Ægre satis ferebat, Hiberniam usque adhuc pallio caruisse, utpote æmulator sacramento-

rum : quorum ne uno quolibet gentem suam vellet omnino fraudari. Et recordatus sibi a Papa Innocentio fuisse promissum; inde magis tristari, quod dum adhuc ille superfuit, non fuit missum pro eo. Et nactus occasionem, quod Papa Eugenius summam regiminis teneret, et eo temporis usque in Franciam appropriasse nuntiaretur, opportunitatem requirendi se invenisse gavisus est. Præsumebat autem de illo, utique viro tali, et de tali assumpto professione : magis vero, quod suæ Claræ-vallis specialis filius exstisset, nec timeret apud illum se ullam sustinere difficultatem. Itaque convocantur episcopi, concilium cogitur : tractata triduo, quæ tempori imminerent : die quarto aperitur consilium de pallio requirendo. Placet, sed si per alium requiratur. Tamen quia brevior via, et ob hoc tolerabilior peregrinatio videretur, non fuit qui ejus obviare præsumeret consilio et voluntati. Et Malachias, soluto concilio, arripit iter. Prosequuntur eum, qui convenerant fratres usque ad littus, non multi tamen, ipso nimirum prohibente. Ad quem unus illorum, Catholicus nomine, flebili voce et vultu : Heu, tu abis, inquit, et in quanta pene quotidiana vexatione me deseris, non ignoras, nec fers opem misertus mei ! Si ego dignus qui patiar, fratres quid peccaverunt, qui vix diem noctemve ullam a tam laboriosa cura et custodia mei feriatam habere sinuntur ? His verbis et lacrymis filii (flebat enim) paterna viscera concussa sunt, et amplexatus est eum blandiendo, impressoque pectori ejus signo crucis : « Certus » esto, inquit, te ejusmodi nil passurum, donec redeam. » Erat autem epilepticus, et cadebat frequenter, ita ut interdum non semel, sed sæpius pateretur in die. Hoc jam per sex annos morbo horrido laborabat : sed ad verbum Malachiæ perfecte convaluit. Ab illa hora nil tale perpessus est, nil tale (ut confidimus) deinceps perpessus, quia Malachias deinceps rediturus non est.

68. In ipso ascensu navis accedunt duo ex his, qui illi familiariter adhære-

bant, audentes et petentes aliquid ab eo. Quibus ille : Quid vultis ? Non dicimus, inquit, nisi spondeas te daturum. Spondet. Et illi : Volumus nobis certo promitti a tua dignatione, te in Hiberniam incolumem reversurum. Instare et cæteri omnes. Tum ille parumper deliberans, pœnitere primo quod se alligasset, qua exiret non inveniens. Angustix undique, dum nil occurreret ab alterutro tutum periculo, voti videlicet, aut promissi. Visum est tandem id potius eligendum, quod impræsentiarum plus urgeret, reliquum supernæ committendum dispositioni. Annuit tristis quidem; sed magis illos noluit contristare : et spondens eis, ut volunt, ascendit navem. Et cum jam fere medium iter æquoreum peregissent, subito contrarius ventus navem repellit, et reducit in terram Hiberniæ. Descendens de navi, in ipso portu in quadam sua ecclesia pernoctavit. Et lætus, gratias egit divinæ consilio providentiæ, quo factum est, ut jam fecerit satis pro sua promissione. Mane vero intrans navem, ipsa die prospero cursu transfretavit, et venit in Scotiam. Die tertia pervenit ad locum, qui Viridestagnum dicitur : quem fecerat præparari, ut ibi statueret abbatiam. Et relicto illic de filiis suis, fratribus nostris, monachorum conventu et abbate, (nam secum ad hoc ipsum eos adduxerat) valedicens eis, profectus est.

69. Et cum transiret, occurrit ei rex David, a quo susceptus est cum gaudio, et retentus per aliquot dies : multaque operatus placita Deo, inchoatum repetit iter. Et pertransiens Scotiam, in ipso introitu Angliæ divertit ad ecclesiam Gisiburnensem, ubi habitant viri religiosi, canonicam ducentes vitam, ab antiquo familiares ei pro sua religione et honestate. Ibi adducta est ad eum mulier patiens morbum, quem cancerum vulgo appellant, ipso horrendum visu; et sanavit eam. Nam ubi aqua, cui benedixit, adpersa sunt ulcerum loca, dolorem non sensit. Die vero sequenti vix ulcera apparebant. Abiens inde, ad mare venit; sed negatur transitus. Causa, ni fallor, fuit orta similtas quædam

inter summum Pontificem et Regem Angliæ, quod Rex nescio quid mali suspicaretur de bono illo homine, si transiret: nam neque alios episcopos transire sinebat. Quod quidem impedimentum, etsi fuit contrarium Malachia voluntati, sed non voto. Dolebat differri a desiderio suo, nesciens magis per hoc impletum iri. Nam si incontinenti transisset, oportebat transire etiam Claram-vallem, ut summum Pontificem sequeretur. Jam enim abierat, et erat Romæ, aut prope Romam. Nunc vero intercedente dilatione factum est, ut tardius transfretans, ad locum et horam sanctissimi sui obitus opportune occurreret.

CAPUT XXXI.

Rursus Claram-vallem venit, moriturus loco et tempore quo desideraverat.

70. QUI a nobis susceptus est, tamquam verus, ab Occidente veniens, visitans nos Oriens ex alto. O quantum nostræ Claræ-valli irradians sol ille claritatis adauxit! quam jucundus ad ejus introitum dies festus illuxit nobis! Hæc dies, quam fecit Dominus, exultatum et lætatum in ea! Quam celer et saliens, tremulus licet ac debilis, mox ipse occurri! quam lætis in oscula rui! quam lætis brachiis missam mihi cœlitus amplexatus sum gratiam! quam alacri vultu et animo, mi Pater, introduxi te in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ! Quam festivos deinde fecum duxi dies, sed paucos! Quid vero ille vicissim nobis? Nempe hilarem, nempe affabilem peregrinus noster omnibus se præbebat, omnibus incredibiliter gratum. Quam bonum, et quam jucundum agebat hospitem apud eos, quos nimirum videre venerat a sinibus terræ, non auditorus Salomonem, sed exhibiturus. Denique audivimus sapientiam ejus, tenuimus præsentiam ejus, et tenemus. Jam quatuor aut quinque dies hujus nostræ solemnitatis defluerant, cum ecce die solemnium beati Lucae Evangelistæ, missa in conventu sua illa sancta devotione celebrata, febre correptus, lecto decu-

buit: et nos cum illo omnes. Extrema gaudii nostri mœror occupat, moderatior tamen, quod levior interim febris esse videretur. Videres discurrere fratres, dandi avidos, vel accipiendi. Cui non dulce videre illum? Cui non dulcius ministrare illi? Utrumque suave, utrumque salutare. Et humanitatis erat præbere obsequium, et profectus cuique sui, cum gratiam reportaret. Assistere omnes, omnes solliciti erant circa frequens ministerium medicamenta perquirere, adhibere fomenta, urgere sæpius ad gustandum. Ad quos ille: « Sine causa, inquit, hæc; sed » caritate vestri facio quicquid injungitis. » Sciebat enim imminere tempus suæ migrationis.

71. Cumque fratres, qui cum eo venerant, fidentius instarent dicentes, non oportere diffidere de vita; nec enim signa mortis in eo aliqua apparerent: « Oportet, inquit, hoc anno Malachiam » exire de corpore. » Et infert: « Ecce » appropinquat dies, quem, ut optime » nostis, optavi semper ipsum fore diem » resolutionis meæ. Scio cui credidi, » et certus sum, non fraudabor reliquo » desiderii mei, qui partem jam teneo. » Qui me sua misericordia perduxit ad » locum quem petii, terminum quem » æque volui, non negabit. Quod ad hoc » corpusculum attinet, hic requies mea: » quod ad animam, Dominus providebit, qui salvos facit sperantes in se. » Nec parum spei repositum mihi in die » illa, qua mortuis tanta a vivis beneficia impenduntur. » Nec longe aberat dies ipsa, cum talia loqueretur. Interea jubet se sacro oleo ungi. Exeunte conventu fratrum ut solemniter fieret, non sustinuit ut ad se ascenderent: ipse descendit ad eos. Jacebat siquidem in solario domus superioris*. Ungitur, et sumpto Viatico, fratrum se orationibus, et fratres commendans Deo, ad lectum revertitur. Alto de solario descendebat pedibus suis, et rursus nihilominus suis pedibus ascendebat: et dicebat mortem esse in januis. Quis hunc hominem crederet moriturum? Solus ipse, et Deus id scire poterant. Non vultus pallidior, non macilentior videbatur;

non rugata frons, non reconditi oculi, non nares extenuatæ, non contracta labia, non adusti dentes, non collum exestum et gracile, non curvi humeri, non caro exinanita in corpore reliquo. Hæc erat gratia corporis ejus, et hæc gloria vultus ejus, quæ non evacuatur, ne in morte quidem. Talis quoad vixit, talis et mortuus apparebat, viventi similior.

72. Cucurrimus usque huc : sed modo hæremus, quia Malachias cursum consummavit. Stat ille, et nos pariter stamus cum eo. Alioquin quis libenter currat ad mortem? præsertim tuam, Pater sancte, quis referre possit? quis velit audire? Attamen dileximus nos in vita, in morte non separabimur. Fratres, non relinquamus in morte, quem vita persecuti sumus. Ab ulteriori Scotia usque huc cucurrit ille ad mortem : eamus et nos, et moriamur cum eo. Oportet, oportet dicere, quam cernere necesse fuit. Adest Omnium Sanctorum clara ubique celebritas; sed juxta veterem sententiam, *Musica in luctu importuna narratio est*. Adsumus, canimus vel inviti. Flendo cantamus, et cantando flemus. Malachias etsi non cantat, non plorat tamen. Quid enim ploret, qui appropinquat ad gaudium? Nobis, qui relinquitur, relinquitur luctus : solus Malachias festum facit. Quod enim non potest corpore, facit mente, sicut scriptum est : *Cogitatio hominis conflebitur tibi, et reliquie cogitationis diem festum agent tibi*. Deficiente illi corporis instrumento, silente organo oris, officio vocis cessante, reliquum est, ut mentis jubilo solemnizet. Quidni solemnizet sanctus, qui Sanctorum ducitur ad solemnitatem? Exhibet illis, quod mox sibi debebitur. Adhuc modicum, et ipse unus ex illis est.

73. Sub noctis crepusculo, cum jam utcumque diei a nobis expleta celebritas foret, Malachias appropinquaverat, non crepusculo, sed auroræ. Annon illi aurora, cui nox præcessit, dies autem appropinquavit? Itaque febre invalescente, cœpit ex intimis ardens per omne corpus erumpere sudor, ut quodammodo transiens per ignem et aquam

educeretur in refrigerium. Jam desperatur de vita ejus, jam quisque suum judicium reprehendit, jam nulli dubium, Malachia sententiam prævalere. Vocamur : adsumus. Et ille oculos levans in circumstantes : « Desiderio de- » sideravi, inquit, hoc pascha mandu- » care apud vos. Gratias ago supernæ » pietati : non sum fraudatus a desiderio » meo. » Vides hominem securum in morte, et necdum mortuum, jam certum de vita? Nec mirum. Videns adesse noctem, quam exspectaverat, et in ipsa diescere sibi; quasi de nocte triumphans, videtur insultare tenebris, et quodammodo loqui : « Jam non di- » cam, Forsitan tenebræ conculcabunt » me, quia hæc nox illuminatio mea in » deliciis meis. » Et blandens nos consolans : « Habete, inquit, curam mei; ego ves- » tri, si licuerit, non obliviscar. Licet » bit autem. Credidi in Deum, et om- » nia possibilis credenti. Amavi Deum : » amavi vos, et caritas nunquam ex- » cidit. » Et suspiciens in cœlum : « Deus, » inquit, serva eos in nomine tuo : non » solum autem eos, sed et omnes, qui per » verbum ac ministerium meum tuo se » mancipavere servitio. » Deinde imponens manus singulis, et benedicens omnibus, pausatum ire jubet, quia nondum venerat hora ejus.

74. Imus : redimus circa medium noctis. Nam ea hora lux lucere in tenebris nuntiatur. Impletur domus : adest congregatio tota : Abbates quoque multi qui convenerant. Psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus prosequimur amicam repatriantem. Anno ætatis suæ quinquagesimo quarto, loco et tempore, quo prælegit, et prædixit Malachias episcopus et legatus sanctæ apostolicæ Sedis, velut e manibus nostris assumptus ab Angelis, feliciter obdormivit in Domino. Et vere obdormivit. Vultus placidus placidi exitus indicium fuit. Et quidem omnium oculi fixi in eum : nemo tamen, qui quando exivit, advertere potuisset. Mortuus vivere, et vivens mortuus putabatur : adeo nil intercidit, quod alterutrum determinaret. Eadem vivacitas vultus, serenitas eadem, qualis apparere solet in dormiente.

Diceret mortem nil horum tulisse, magis auxisse plurimum. Non est mutatus, sed ipse mutavit omnes. Mirum in modum luctus et gemitus omnium subito conquiescit: mutatur in gaudium mœror, planctum cantus excludit. Effertur, feruntur in cœlum voces, inferitur Oratorio Abbatum humeris. Vicit fides, triumphat affectus, res in suum devenit statum: cuncta geruntur ex ordine, cuncta ex ratione procedunt.

75. Et revera quid rationis habet immoderatiùs plangere Malachiam, quasi non sit pretiosa mors ejus, quasi non sit magis somnus, quam mors; quasi non sit mortis portus, et porta vitæ? Malachias amicus noster dormit, et ego lugeam? Luctus iste usu se, non ratione tuctur. Si Dominus dedit dilecto suo somnum, et talem somnum, in quo hæreditas Domini, filii merces, fructus ventris: quid horum videtur fletum indicere? Egone fleam illum, qui fletum evasit? Ille tripudiat, ille triumphat, ille introductus est in gaudium Domini sui; et ego eum plangam? Cupio mihi hæc, non illi invideo. Interim parantur exsequiæ: offertur pro eo sacrificium;

consummantur ex more omnia cum summa devotione. Stabat eminus puer, cui emortuum pendebat a latere brachium, magis illi impedimento, quam usui. Quo comperto, innui ut accederet: et apprehensam aridam manum applicui ad manum Episcopi, et vivificavit eam. Nempe vivebat in mortuo gratia sanitatum: et manus ejus fuit mortuæ manui, quod mortuo homini Elisæus. Puer ille de longe venerat, et manum quam pendentem attulerat, sanam in patriam reportavit. Jam omnibus rite peractis, in ipso Oratorio sanctæ Dei genitricis Mariæ, in quo sibi bene complacuit Malachias, traditur sepulturæ, anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo octavo, quarto nonas Novembris. Tuum est, Jesu bone, depositum, quod nobis creditum est; tuus thesaurus, qui reconditur penes nos. Servamus illum resignandum in tempore, quo reposcendum censueris: tantum ut absque contubernalibus suis non egrediatur, sed quem habuimus hospitem, habeamus ducem, tecum et cum ipso pariter regnaturi in sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATUS

DE CANTU SEU CORRECTIONE

ANTIPHONARII

CISTERCIENSIS ORDINIS.

Bernardus humilis abbas Claræ-vallis omnibus transscripturis hoc antiphonarium, sive cantaturis in illo.

INTER cætera quæ optime æmulati sunt Patres nostri, Cisterciensis videlicet Ordinis inchoatores, hoc quoque studiosissime et religiosissime curaverunt, ut in divinis laudibus id cantarent, quod magis authenticum inveniretur. Missis denique qui Metensis ecclesiæ Antiphonarium (nam id Gregorianum esse dicebatur) transcriberent, et af-

ferrant; longe aliter rem esse quam audierant, invenerunt. Itaque examinatum displicuit, eo quod et cantu, et littera inventum sit vitiosum, et incompositum nimis, ac pene per omnia contemptibile. Quia tamen semel ceperant; et usi sunt eo, et usque ad nostra tempora retinuerunt. Tandem aliquando non sustinentibus jam fratribus nostris Abbatibus Ordinis, cum mutari et corrigi placuisset, curæ nostræ id operis injunxerunt. Ego vero

accitis ex ipsis fratribus nostris, qui in arte et usu canendi instructiores atque peritiores inventi sunt, de multis et diversis novum tandem Antiphonarium in subjectum volumen collegimus, et cantu (sicut credimus) et littera irreprehensibile. Denique cantator ipsius, si tamen gnarus fuerit, hoc probabit. Ita ergo ut demum mutatum est, et in hoc volumine continetur, volumus in nostris de cætero monasteriis tam verbo, quam nota ubique teneri; et mutari omnino in aliquo ab aliquo, auctoritate totius Capituli, ubi ab universis Abbatibus concorditer susceptum et confirmatum est, prohibemus. Porro mutationis hujus causam et rationem, si quem evidentius et plenius nosse delectat, legat subjectam præfatiunculam, quam præfati discussores veteris Antiphonarii ad hoc ipsum præponere curaverunt: ut palam factis quæ in illo erant, tam cantus, quam litteræ vitiis, renovationis et correctionis necessitas atque utilitas clarius appareret.

PRÆFATIO

ANTIPHONARII.

1. CANTUM quem Cisterciensis Ordinis ecclesiæ cantare consueverant, licet gravis et multiplex obfuscet absurditas, diu tamen canentium commendavit auctoritas. Sed quia penitus indignum videbatur, qui regulariter vivere proposuerant, hos irregulariter laudes Deo decantare; ex eorum assensu cantum ita correctum invenies, quatenus eliminata falsitatum spurcitia, expulsisque illicitis ineptorum licentiis, integra regularum veritate fulciatur, aliorumque cantibus, quibus erat deterior, ad notandum et cantandum commodior habeatur. Dignum siquidem est, ut qui tenent Regulæ veritatem, prætermis- sis aliorum dispensationibus, habeant etiam rectam canendi scientiam, repudiatis eorum licentiis, qui similitudinem magis, quam naturam in cantibus attendentes, cohærentia disjungunt, et conjungunt opposita; sicque omnia confundentes, cantum prout libet, non

prout licet, incipiunt et terminant, deponunt et elevant, componunt et ordinant. Unde nemo miretur aut indignetur, si cantum aliter quam huc usque audierit, in plerisque mutatum invenierit. Ibi enim aut irregularis est progressio, aut progressionem sive dispositionem reclamat oppositio, aut oppositio- nem dissolvit oppositio. Hæc omnia cum vitia sint regularum, perfectionem magis exterminantia, quam determinantia, omnino procul sunt ab illis qui vitia magis abscondere, quam dispensare noverunt. Denique cum Musica recta sit canendi scientia, omnes hujusmodi cantus a Musica excluduntur, qui nimirum non recte, sed irregulariter et inordinate canuntur. De mutatione namque litteræ facilis est, nisi fallimur, excusatio. Eam nimirum in plerisque adeo parcam et restrictam reperimus, ut in eadem historia idem versus ter repeteretur aut quater, ac si in toto veteri ac novo Testamento reperiri non posset quippiam, quod adeo commode posset apponi. In multis etiam historiis Postcommuniones ab iis, qui simplicitatem cantus ignorant Antiphonarii, pro Responsoriis appositae invenimus: quibus versus juncti ita misere cohærentes, ut notari non posset, secundum quod eos pronuntiari necessarium erat.

2. Dedimus ergo operam, ut in nulla historia idem versus plusquam semel reperiat; immo, nisi fallimur, vix tres versus reperies, qui in toto Antiphonario vel bis contineantur. Postcommuniones autem quasdam removimus, usitata et authentica pro eis responsoria apponentes: quorundam vero litteram ut sanctam et evangelicam retinentes, honestate et pulcritudine cantus supercoloravimus, sobriam tamen atque pudentem musicam ubique servantes. In multis denique locis litteram veteris Antiphonarii tantæ remissionis atque dissolutionis esse comperimus, ut multis falsitatibus sive apocryphorum nœniis respersa, non solum tædiun, sed et odium sui legentibus inferret; ita ut novitii qui sub ecclesiastica disciplina eruditi fuerant, ipsum Antiphonarium

tum pro littera, tum pro nota fastidientes et ignorantes, in divinis Laudibus tardiores redderentur et somnolentiores. Præmonitos autem esse volumus eos maxime qui libros notaturi sunt, ne notulas vel conjunctas disjungant, vel conjungant disjunctas: quia per hujusmodi variationem gravis cantuum oriri potest dissimilitudo: insuper et singulos cantus in propriis studeant terminare finalibus, per quarum inconsultam transmutationem tanta in cantibus orta est confusio, ut plures eorum alterius sint maneriæ, et alterius deputentur.

5. Quatuor enim sunt diversitates sive maneriæ cantuum, quibus omnis ipsorum multiplicitas includitur. Hæc apud Græcos vocantur, protus, deuterus, tritus, tetradus. Hæc inter se oppositæ sunt, et certis ab invicem differunt proprietatibus. Prima enim maneria est, quæ ab voce qua terminatur ascendit per tonum post semitonium, et descendit per tonum. Hæc duas tantum habet finales D et A, quarum utraque habet supra se prius tonum, post semitonium, et sub se tonum. Secunda maneria est, quæ a voce qua terminatur, ascendit per semitonium et tonum, et per tonum descendit. Hæc iterum habet duas finales E et B quadratum, apud quas nimirum illum ascensum et descensum naturaliter invenies. Tertia maneria est quæ ascendit per duos tonos, et descendit per semitonium: quæ nihilominus habet duas finales F et C, utpote talium proprietatum susceptivas. Quarta ascendit per duos tonos, et descendit per tonum: et hæc unam tantum habet finalem G. Prima maneria duos continet modos, qui toni vulgariter dicuntur, videlicet primum et secundum: secunda duos, tertium et quartum: tertia duos, quintum et sextum: quarta duos, septimum et octavum. Bini vero et bini toni, qui sub singulis continentur maneriis, non distinguuntur a se diversitate finalium, quas prorsus easdem habent; sed progressionem et compositionem: quarum altera quantitatem, altera qualitatem determinat. Qui ergo libros notaturus es, tuæ diligenter imprime memoriæ, quod omnes cantus primæ maneriæ, qui

facti sunt, vel qui regulariter fieri possunt, in D tantum et in A terminari habent; et quicumque cantus potest ponere in aliqua illarum, primæ profecto est maneriæ, id est primi vel secundi toni. Utrumque, inquires, falsum: quia nec omnes cantus primæ maneriæ in illa tantum possunt terminari, cum et finem in G ponant per B rotundum; nec omnes qui in illa terminantur primæ sunt maneriæ: quia *Benedicta tu in*, et *Petre amas me*, et multæ consimiles Antiphonæ, in A tantum habent terminari; et tamen sunt secundæ maneriæ quarto tono deputatæ. Hæc quidem opinio jam multos fefellit, quam adduxit in medium B rotundi adjectio, per quam multis erroribus Musicam maculavit ineptorum præsumptio. Sane non secundum aliquid accidentaliter adjectum, sed secundum primam et propriam litterarum institutionem distincta est finalium proprietas, apud quas nimirum principale et maximum de cantu versatur iudicium. In naturali autem computo litterarum septem invenies, quæ graves nominantur. Hæc ut cantus liberius discurreret duplicatæ; quædam vero ex ipsis triplicatæ sunt: in duplicatione acutas, in triplicatione superacutas reperies. Consideratis litterarum singularum habitudinibus, quas habent ad proximas sibi litteras altrinsecus positas, nullam profecto reperies præter D et A, quæ ascendat per tonum et semitonium, et descendat per tonum. Unde et hæc tantum finales sunt primæ maneriæ, cujus est proprium sic ascendere et descendere. G ergo excluditur, quod in naturali ordine litterarum et ubi prius ponitur, et unde repetitur, nequaquam per tonum et semitonium, sed per duos tonos directe ascendit.

4. In hoc litterarum ordine non computatur B rot. Patet enim omnibus, quod non sit aliqua de gravibus; cum etiam inter eas nusquam ponatur: sed nec aliqua de acutis, cum nulli gravium per duplarem conjungatur proportionem. Est autem inventum, non ad proprietatem finalium determinandam, sed ad servandam in plerisque cantibus euphoniâ, quam apud eos minueret vel

auferret tritonus, qui apud B quadratum terminatur. Unde in qualibet maniera, ubi molliorem expedit fieri sonum, loco B quadrati B rot. quandoque ponitur, furtim tamen ac raptim, ne propter ipsum generetur in cantu similitudo alterius modi; quod nimirum nullam lineam, nullumve spatium per determinationem alicujus litteræ in libris obtinet, nisi ipsum apponatur. Et si semel B quadratum supervenerit, de libro deleatur omnis ejus memoria, donec urgente supradicta necessitate iterum apponatur. Si ergo in G per ipsum aliquem cantum terminares primæ maneriæ, contra inventionem ejus omnino ageres, et institutioni obviare finalium: quia nullus cantus extra finalem suæ maneriæ terminari debet. Quod si dixeris, G finalem esse primæ per B rot., respondeo hoc esse non posse. Ad hoc enim ut finalis esset primæ maneriæ, necessarium esset ut secundum naturalem litterarum dispositionem ascenderet per tonum et semitonium, quod nec B rot. nec aliud quippiam ei potest conferre. Licet igitur concedi possit, cantus primæ maneriæ quoquomodo posse notari vel cantari in G per B rot.; nullatenus tamen concedendum est, vel sic, vel aliter G esse finalem illius, impediende quam diximus necessitate. Proinde quæ utilitas, quæve industria est, ut in aliena finali cantum aliquem accidentaliter notes, quem in naturali ac propria notare potes, eo securius quo irreprehensibilis, eo laudabilis quo diligentius, eo gratius quo verius? Propter hoc ne vitiosus aut superfluous inveniaris, ubi necesse est B rot. studeas apponere, quod nimirum necessitas adinvenit. Nullus enim cantus qui sine ipso notari potest, per ipsum notari debet. Qui sunt qui sine ipso notari non possunt? Qui apud eandem litteram, modo tonum, modo semitonium habent. Quia tamen superacutas et vicinas ipsis litteras minus notas habent imperfecti cantores; infirmitati eorum condescendens consuetudo quosdam cantus per B rot. notat inferius, qui apud prædictas litteras sine ipso commodius possent rotari. Nos vero volentes, ut sicut in-

feriores, ita et superiores in usu habeantur et in notitia, (aliter enim frustra haberentur) quoscumque cantus natura confert inferioribus, eos in ipsis terminatos reperies. Terminantur vero in superioribus qui eas naturaliter habent finales. Similiter sciendum est de hac antiphona *Benedicta tu*, et consimilibus, quæ in A tantum terminari possunt, quod secundum hujusmodi dispositionem proculdubio primæ sunt maneriæ, et non quarto, sed secundo tono applicandæ sunt. Ecce enim hæc antiphona *Benedicta tu*, in quodam loco supra finalem tonum, postea semitonium naturaliter habet per B quadratum; alibi prius semitonium, deinde tonum per B rotundum. Quæ obsecro perspicacitas est ad judicandum de cantu illo cujus sit maneriæ, accidens præferri naturæ: et cum sit primæ secundum naturalem, judicari secundæ secundum accidentalem dispositionem? Ut autem magis mireris et abhorreas hujusmodi ineptiam, inspicere hanc antiphonam, *Petre amas me*, et multas alias hujusmodi: eas profecto invenies naturaliter habere supra finalem tonum et semitonium per B molle, et nusquam semitonium, et tonum per B rotundum. Cur ergo judicantur esse secundæ? Similiter hanc antiphonam, *Nos qui vivimus*, secundum quod fere ubique cantatur, cum principaliter ac proprie terminari habeat in D, et sit secundi toni, notant eam iniqui prævaricatores in G per B rot. et sacramento asserunt eam esse octavi toni, licet apud eosdem G per B rot. potius primæ, quam quartæ maneriæ cantus terminet. Quis, obsecro, musicus patienter ferat, ut cantus qui propriam et naturalem habet finalem D, octavo tono attribuat: qui vero propriam et naturalem habet finalem A, sub quarto tono contineatur?

5. Horum ergo cantuum in A terminantium, in quibus naturam suffocat similitudo, necessaria correctio est: quia dissoluti per appositionem, quæ partes compositionis contaminat, alterum in principio, alterum in fine tonum redolent. In vetustissimis magnorum monasteriorum bibliothecis elegantissi-

num quoddam artis musicæ breviarium reperitur : quod sic incipit : *Quoniam pauci sunt* ; duo quidem in parte legi, sed nomen Auctoris me legisse non recolo. In eo, si bene memini, hujusmodi cantus nothi, id est degeneres, et non legitimi appellati sunt ; eo quod, ut ibi legitur, a septimo tono incipient, et eundem in medio servantes, circa finem degenerent, aliis in primo, aliis in quarto tono desinentibus : in primo, sicut *Ex quo facta est* : in quarto, sicut, *Benedicta tu*. Fine proinde competenter mutato, omnes hujusmodi cantus ad septimum tonum redactos reperies. Horum cantuum duæ sunt diversitates. Quidam enim eorum ab ea littera in qua incipiunt, hilari motu ascendunt ad quintam et pausant in ea, sub qua nisi prius esset tonus, deinde semitonium, postea tres toni, quæ dispositio potest reperiri tantum sub ea littera quæ quinta est a finali septimi toni, non possent ibi notari reliquæ partes eorum cantuum, ut potes videre in *Benedicta tu*, et similibus cantibus, qui tam in capite quam in toto corpore tali utentes dispositione, transmutato circa finem per B rot. semitonio, naturam secundi toni, et similitudinem quarti inordinate recipiunt. Propter hoc circa finem mutatione indigentes, in ea parte correcti sunt. Quidam vero sunt, qui ab ea littera in qua incipiunt, tono statim deponuntur, et redeunt ad quartam pausant in ea, quod magis videtur plagalium esse, sicut, *Dominus regit me*, et, *Post partum*. Hos ergo non solum in fine, sed etiam in principio mutatos invenies, ut septimo tono ubique arideant. Iterum præmonendus es de finalibus tertiæ et quartæ maneriæ, apud quas similiter magna invenitur confusio. Sunt enim quidam miserrimi cantus, nullius maneriæ habentes proprietatem, qui æque terminari possunt in C et in G, quæ diversarum sunt finales maneriarum. Quidam super hanc rem diligentius intuentes dicunt, et bene dicunt, omnes illos cantus esse irregulares, quos nullius maneriæ certitudo distinguit : et judicant omnium horum cantuum ita debere vel extendi pro-

gressionem, vel compositionem variari, ut in finalibus diversarum maneriarum terminari nullatenus possint. His proinde miserrimis cantibus suam incertitudinem leviter et breviter ablatam invenies, ut jam non sis dubius, quibus singulos finalibus applicare debeas. Omnes igitur cantus primæ maneriæ, id est primi vel secundi toni, termines ut diximus, in D vel A. Omnes secundæ maneriæ, id est tertii et quarti toni, in E vel in B quadrato. quod licet tam authenticorum quam plagalium naturaliter susceptivum sit ; nullum tamen authenticum in antiphonario reperies, quem in ipso terminare valeas. Si enim est Responsorium, versus illius authentici non potest ei competere, qui sub sexta littera in qua incipit semitonium habet : si vero est antiphona *Sæculorum*, ejusdem authentici non potest recipere propter eandem causam.

6. Nullum siquidem cantum, qui per diapente et semitonium ascendat ad sextam, terminare potes in B quadrato, quod supra se diapente non habet. Propter hoc non satis commode invenerunt in tertio tono versum, neuma, et *sæculorum*. Utrumque tamen forsitan consideraverunt, et sterilitatem B quadr. et habilitatem : sterilitatem, componentes versum, *neuma*, et *sæculorum*, cantibus in E terminantibus tantum competentia ; habilitatem, sexta pro quinta utentes : ut si quando sterilitati illius finalis fœcunditas succederet, parata esset littera, quæ authenticam ejus elevationem reciperet. Apud nos tamen authenticum in B quadrato terminari reperies, scilicet *Euntibus* : quod alibi terminari non potest. Hoc communem versum nec habet, nec habere potest, sed habet suum proprium. Porro omnes cantus tertiæ maneriæ, id est quinti et sexti toni, termines in F, vel in C, F, majori parti authenticorum ; C vero omnibus fere plagalibus attribuens : omnes vero cantus quartæ maneriæ, id est septimi et octavi toni, in G tantum terminare debes. Harum septem litterarum, non unam magis, et aliam minus, sed omnes æqualiter principales ac proprias finales esse noveris ; habentes ni-

mirum tam authentorum elevationem, quam depositionem plagalium. Incipiunt autem a D gravi, et in C acuto desinunt: supra enim vel infra nullam invenies, cui non desit elevationis vel depositionis perfectio. Ut autem unaquæque earum progressionis præcelleret plenitudine, fecerunt Musici dispositionem litterarum a γ græco usque in superacutum η ; non quia maluissent abundare quam deficere: sed quia nec superabundare, nec deficere voluerunt, facientes dispositionem, quæ neque sine incommoditate contractior, nec sine superfluitate posset esse prolixior. Ut quid enim aliquid superadderet, cum supra dictæ plenitudini hæc dispositio sufficiat, cui e regione si aliquid subtraheres, aliquam profecto finalium ejusdem plenitudinis decore spoliaret?

7. Præterea sunt multi cantus, in quibus duplari elevationi* hemioliam vel epitritum depositionem quam habere solebant, subtractam invenies. Sicut *Cornelius*, *Sancte Paule*, et alii plures. Omnes enim hujusmodi cantus duplices sunt et irregulares: duplices, quia partim sunt authentici, partim plagales. Quod vero contra regulam sic ascendant et descendant, testantur etiam ipsi doctores erroris; sed per licentiam dicunt hoc fieri, regulas confundentes ut vitia retineant, non vitia resecentes ut regulas custodiant. Quæ est ista licentia, quæ regionem perambulans dissimilitudinis, confusionem adducens incertitudinis, præsumptionis mater et refugium erroris, veritatem deprimit, et perturbat judicium? quæ est, inquam, hæc illicita licentia, quæ conjungens opposita, metasque naturales transgrediens, sicut inconcinnitatem juncturæ, ita et injuriam irrogat naturæ? Luce siquidem clarius est, cantum illum male et inordinate compositum, qui vel ita deprimitur, quatenus, prout decet, audiri nequeat; vel ita elevatur, ut cantari non valeat. Sic enim debet fieri, ut in inferioribus auditorem habeat, et in superioribus prolatorem. Hujus mediocritatis tenorem quidam in octo, quidam in novem vocibus esse voluerunt, non clamosarum, sed vocum medio-

crium possibilitatem considerantes. Verum tamen secundum illos, quorum exquisitior videtur esse sententia, usque ad decem voces potest cantus progredi, propter auctoritatem psalterii quod decachordum est; et ut æqualis sint dignitatis singulæ voces diapason, quæ octo sunt: quatenus ultimæ, sicut et mediæ, geminam habeant habitudinem, scilicet elevari et deponi, collocatis altrinsecus duabus vocibus, altera superius, altera inferius; quia tantum hoc per octo voces habent cantus discurrere, et non per plures: propter quod regulari cantuum progressionem diapason sufficit. Licet enim in progressionem cantuum, duabus vocibus hinc inde, ut dictum est, positis, decem voces inveniantur; non tamen per decem voces, sed tantum per octo medias cantus discurrere, et usque ad voces altrinsecus positas pervenire habet, sed per eas ire vel redire non habet. Et quod majus est, secundum dispositionem tonorum et semitoniorum, quam habent Musici, qui primæ et quartæ et septimæ litteræ altrinsecus tonum attribuunt, secundæ et quintæ inferius tonum et supra semitonium, tertiæ vero et sextæ e converso, videlicet supra tonum et inferius semitonium, non prætermittentes quandoque B rot. pro asperitate tritoni: Secundum hanc, inquam, dispositionem nullus cantus fieri potest in decem vocibus vel citra qui notari non possit: sed undecim vocum cantus fieri potest qui notari non potest. Fac enim cantum qui sit authenticus tertiæ manieræ, et da dispositioni ejus in uno loco tonum, in alio semitonium; et eleva cantum illum decem vocibus, ut sint undecim, addita illa quæ est in depositione; scito profecto cantum illum non posse notari, quia sub C acuto terminari non potest: cum in depositione, sub finali, modo tonum, modo semitonium habeat, sed nec ibi, cum cantus excedat η superacutum.

8. Est igitur triplex ratio, quare cantibus decem voces attribuuntur: Psalterii auctoritas, dignitatis æqualitas, et notandi necessitas. Secundum hujusmodi sufficientiam decem vocum con-

sideraverunt Musici progressionis plenitudinem, propter quam singulis assignandam finalibus prædictam dispositionem protraxerunt a γ græco usque in η : alioquin insufficiens esset formula, nec daret singulis plenarium ascensum. Has decem voces in sua progressionem aliter authentici, aliter ordinant plagales. Authentos vocamus, qui majoris sunt auctoritatis, primum, tertium, quintum, et septimum, qui gravari nolunt aut deprimi, sed leves in saltibus, agiles in motibus, quintam et eas quæ supra sunt litteras frequentant. Hi sub finali quæ una est de decem vocibus, unam supponunt, octo supra ponunt. Plagales sunt, qui minoris sunt dignitatis, secundus videlicet, quartus, sextus, et octavus, qui raro tangunt vel transeunt quintam, sed sub ipsa volunt morose gravari. Hi finales suas quasi in medio collocantes, quatuor ipsis voces subponunt, et quinque supra ponunt, pulcra videlicet rationis probabilitate, ut quot vocibus in elevatione superantur, tot superent authentos in depositione. Nullus itaque plagalis ultra sextam elevari, et nullus authenticus plusquam una voce debet deponi. Plane igitur insaniunt, qui plagalem elevare per diapason, et authenticum per diapente vel diatessaron deponere præsumunt. Ut quid enim fiunt vel habentur hujusmodi cantus, graves quidem ad notandum, graviore ad cantandum, lineas variantes, arterias cruciantes, caverciatam habentes progressionem, nunc ascendentes usque ad cœlos, nunc descendentes usque ad abyssos? Ne etenim ejusmodi cantus fierent, testante Widone, consilium fuit, ut unusquisque quatuor modorum, videlicet protus, deuterus, tritus, tetradius, partiretur in duos, id est, authenticum et plagalem, distributisque regulis, acuta acutis, et gravia convenirent gravibus. Cum enim hujusmodi cantus secundum unam partem sui sint graves et plani, secundum alteram acuti et alti; versus et psalmi uno eodemque modo prolati diversis competenter aptari non possunt. Quod enim subjungitur, si est grave, cum acutis

non convenit: si acutum, a gravibus discordat. Prohibet etiam idem Widone, ne hujusmodi abusus elevationis et depositionis fiat in Antiphonis et Responsoriis, quorum cantibus, psalmis et versibus coaptandi sunt. Cum enim cantus sit communis et duplex, versus autem et sæculorum, vel tantum authenticæ, vel tantum plagaliter canantur; ad illius modi cantum competenter non possunt aptari, cum plures sint in quibus adeo confunditur gravitas et acumen, ut vix possit adverti, cui magis, id est authentico vel plagali, conferantur.

9. Prohibentibus itaque metis naturæ necessariis, plusquam quatuor manerias inveniri impossibile est, quæ et ipsæ secundum depositionem plagalium et authentorum elevationem octo modis exprimuntur, quorum bini et bini, authenticus videlicet et plagalis ejus, conveniunt omnino in maneria, sed differunt, hinc in depositione et elevatione progressionis, inde in hilaritate et gravitate compositionis; elevationem siquidem et hilaritatem usurpantibus authenticis, depositionem vero et gravitatem plagalibus retinentibus.

10. Ad hos inter se distinguendos, *Neumata* inventa sunt singulis subjicienda antiphonis, quæ apud quosdam *Stivæ* vocantur, et apud Græcos signantur per hæc verba, *Hoa nocane et nocais*, et his similia, quæ quidem nihil significant, sed ad hoc tantum a Græcis sunt reperta, ut per eorum diversos ac dissimiles sonos tonorum admiranda varietas aure simul et mente posset comprehendere. Hæc ita maneriam suorum modorum et compositionem debent exprimere, ut postquam tuæ diligentius memoriæ fuerint impressa, frequentatis aliquamdiu cantuum diversitatibus, quibus arrideant cantibus, auditu etiam facile cognoscas. Unumquodque ergo eorum suo modo singulare debet esse et sufficiens: in hoc sufficiens, ut cuilibet finali sui modi convenire possit, in hoc singulare ut cantui alterius modi convenire non possit. Non enim ad discernendos modos a se invicem neumata competenter essent inventa, nisi unumquodque suo modo sufficeret, et eum

evidenter ab aliis discerneret. Debet ergo maneriam et formam, tam communem, quam propriam, sui modi exprimere: maneriam videlicet per dispositionem; formam vero per compositionem, prætermissis interim neumatibus plagalium, quæ competenter inventa esse videntur, utpote sufficientia suis modis atque singularia. De neumatibus authentorum sciendum est, omnia male esse inventa, vel post inventionem corrupta, præter neuma primi toni. Unde siquidem neuma quinti toni et incompetenter inventum reperies, quia suo modo nec sufficiens, nec singulare est. Cum enim ascendat per duos tonos, et semitonium, licet naturaliter C finalem habeat, in F tamen nisi accidentaliter terminari non potest. Unde non est sufficiens: quia naturaliter utrique finali debet convenire, non per B rot. quod a distinguendis tonorum proprietatibus omnino excluditur. Valde enim absurdum est, ut in eisdem litteris, in quibus cantus totus comprehenditur, suum neuma quod ipsius naturam debet ostendere, recipere non possit, quod tibi contingit in hoc modo in cantibus ascendentibus per tritonum. Iterum singulare non est, quia naturaliter et proprie terminari habet in G, quæ est finalis quartæ manerix. Considera namque neuma septimi toni, et hoc illi conferas: ejusdem utrumque dispositionis prorsus invenies et ejusdem fere compositionis, ita ut hoc septimo tono, et illud quinto, eadem possis aptare diligentia, qua et hoc quinto, et illud septimo. Unde et hoc neuma septimi toni irrationabiliter est inventum, cum competere possit finali tertiæ manerix. Est aliud valde indecens in utroque neumate: habet enim utrumque in suo principio plagalem elevationem, ascendens per tonum et semitonium, et moram faciens in quarta, sicut prorsus invenies in neumate octavi toni, qui plagalis est. Ergo vel communem authentorum, vel propriam alicujus authentici compositionem neutrum exprimit, nec minus competenter assignari potest octavo tono, qui plagalis est. Propter hoc utrumque mutatum

invenies; ita plane ut suo modo unumquodque sufficiens sit et singulare, nec superflua utatur circuitione. Neuma similiter tertii toni insufficientis est, quia authentici qui terminari possunt in B quadr. convenire non potest; et ideo sub sexta semitonium ablatum invenies. Has neumatum exquisitas proprietates esse scias admodum necessarias ad distinguendos quosdam authentos a suis plagalibus. Hæc enim antiphona, *Lex per Moysen data est*, quæ semel quintam tangit, et se totam sub ea colligit, omnino plagalis esset, nisi propriam sui authentici compositionem haberet, quam in neumate ipsius invenies; videlicet, a finali per tonum descendere, et inde surgere per diatessaron, constans ex duobus tonis et semitonio; postea per duos tonos ascendere ad quintam; et inde per quasdam interpositiones redire ad finalem. Curre per quaslibet antiphonas primi, hanc fere in omnibus compositionem invenies. Idem reperire potes in neumatibus aliorum authentorum. Caveant autem quicumque de cantuum distinctione perfectam volunt habere notitiam, ne propter aliquod brevitatis desiderium hæc neumata quasi superflua præmittant. Adeptæ siquidem brevitatis non tantum valeret compendium, quantum amissæ commoditatis noceret dispendium.

11. His et aliis rationum probabilitatibus contra usum omnium ecclesiarum Antiphonarium hoc corrigere coacti sumus; magis nimirum naturam, quam usum æmulantes. Nec hoc utique suggestit præsumptio, sed injunxit obedientia. Si ergo opus singulare et ab omnibus Antiphonariis diversum fecisse reprehendimur, id nobis restat solatii, quod nostrum ab aliis ratio fecit diversum: alia vero inter se diversa fecit casus, non ratio, vel aliud quippiam, quod in causa casui non præponderat. Licet enim in vitiis omnia fere conveniant; in quibus tamen rationabiliter convenire possent, adeo disconveniunt, ut idem Antiphonarium nec duæ canant provincix. Mirum proinde videri potest, quare majoris fuerint auctoritatis

atque communioris notitiæ falsa quam vera, vitiosa quam sana. Ut enim de comprovincialibus loquar ecclesiis, sume Remense Antiphonarium, et confer illud Belvacensi, vel Ambianensi seu Suessionensi Antiphonario, quod quasi ad januam habes: si identitatem inveneris, age Deo gratias. Nolumus autem latere posteros, quod hortatu dominorum et Patrum nostrorum multa retinimus de veteri Antiphonario, quæ quidem tolerabilia, sed multo melius possent haberi. Duo tamen incorrecta reliquimus, digna penitus correctione, videlicet, metrum quarti toni, metrumque septimi: quæ licet in Graduali

correximus, propter usum tamen psalmorum in Antiphonario non potuimus corrigere, reclamantibus eisdem Patribus nostris, quorum assensu et benedictione cætera pro viribus exsecuti sumus. Prædicta metra quare vitiosa sint, ratio in promptu est. Cantus enim psalmorum quarti toni, impediendo solo metro, nullis Antiphonis potest aptari quæ terminentur B quadrato; metrum vero septimi toni in ea littera pausat, in qua tonus ille nullum principium sumit: quod nulli tono licet. In illis enim litteris debet pausare quilibet tonus, in quibus habet frequentius incipere.

SANCTI
BERNARDI ABBATIS

CLAREVALLENSIS

SERMONES.

SERMONES DE TEMPORE.

IN ADVENTU DOMINI.

SERMO I.

De adventu Domini, et sex circumstantiis
ejus.

1. HODIE, Fratres, celebramus Adventus initium; cujus utique, sicut et cæterarum solemnitatum, nomen quidem celebre satis, et notum mundo, sed ratio nominis forte non ita. Infelices enim filii Adam, omissis veris et salutaribus studiis, caduca potius et transitoria quærent. Quibus assimilabimus homines generationis hujus, aut quibus comparabimus illos, quos videmus a terrenis et corporalibus consolationibus avelli separarique non posse? Profecto similes sunt his, qui submersi periclitantur in aquis. Nimirum videas eos tenentes tenere, nec ulla ratione deserre quod primum occurrerit manibus, quicquid sit illud, licet tale sit aliquid, quod omnino prodesse non possit, ut sunt radices herbarum, cæteraque similia. Nam et si qui ad eos forte veniant ut subveniant, nonnumquam solent apprehensos involvere secum: adeo ut jam nec sibi, nec illis auxilium ferre prævaleant. Sic pereunt in hoc mari magno et spatioso, sic pereunt miseri; dum peritura sectantes, amittunt solida, quibus apprehensis emergere et salvare possent animas suas. Neque enim de vanitate, sed de veritate, dicitur: *Cognoscetis eam, et liberabit vos.* Vos igitur, Fratres, quibus tamquam parvulis revelat Deus, quæ abscondita sunt

a sapientibus et prudentibus; circa ea quæ vere salutaria sunt, sedula cogitatione versamini, et diligenter pensate rationem Adventus hujus, quærentes nimirum quis sit qui veniat, unde, quo, ad quid, quando, et qua. Laudabilis sine dubio curiositas ista est et salubris: neque enim tam devote Ecclesia universa præsentem celebraret Adventum, nisi lateret in eo magnum aliquod sacramentum.

2. Primo igitur loco cum Apostolo stupente et admirante intueamini et vos, quantus sit iste qui ingreditur: ipse enim est secundum Gabrielis testimonium, Altissimi Filius, ac proinde coaltissimus ipse. Neque enim fas est Dei Filium degenerem suspicari: sed æqualis fateri necesse est altitudinis, et ejusdem penitus dignitatis. Nam et filios Principum Principes, et filios Regum Reges esse quis nesciat? Verumtamen quid sibi vult quod e tribus personis, quas in summa Trinitate credimus, confitemur et adoramus, non Pater, non Spiritus sanctus advenit, sed Filius? Minime quidem ego id factum esse arbitror sine causa. Sed quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? Neque enim sine altissimo Trinitatis consilio factum est, ut Filius adveniret: et si consideramus exsilio nostri causam, fortassis advertere possumus vel ex parte, quam congruum fuerit a Filio nos maxime libe-

rari. Lucifer enim ille, qui mane oriebatur, pro eo quod Altissimi similitudinem usurpare tentavit, et rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, (quod utique Filii est) præcipitatus ilico corruit, quoniam zelavit pro Filio Pater, et opere dixisse videtur: *Mihi vindictam, et ego retribuam.* Continuo videbam satanam tamquam fulgur cadentem de cælo. Quid tu igitur superbis, terra et cinis? Si superbientibus Angelis Deus non pepercit: quanto magis tibi, putredo et vermis? Nihil ille fecit, nihil operatus est: tantum cogitavit superbiam; et in momento, in ictu oculi, irreparabiliter præcipitatus est: quia juxta Evangelistam, *In veritate non stetit.*

5. Fugite superbiam, Fratres mei, quæso, multum fugite. Initium omnis peccati superbia: quæ tam velociter ipsum quoque sideribus cunctis clarius micantem æterna caligine obtenebravit Luciferum: quæ non modo Angelum, sed Angelorum primum in diabolum commutavit: unde et protinus invidens homini, quam conceperat in semetipso, in eo peperit iniquitatem; suadens ut lignum vetitum gustans fieret sicut Deus, sciens bonum et malum. Quid enim polliceris, quid promittis, miser: cum Filius Altissimi scientiæ clavem habeat, immo et ipse sit *clavis David, qui claudit, et nemo aperit?* In eo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi: tunc eos, ut homini præstes, inique furaberis? Videtis quia juxta Domini sententiam *mendax iste est, et pater ejus.* Nam et mendax fuit, dicens, *Similis ero Altissimo:* et mendacii pater, cum in hominem quoque venenatum suæ falsitatis seminarium effudit, dicens: *Eritis sicut dii.* Tu quoque, o homo, si vides furem, curris cum eo. Audistis, Fratres, quid hac nocte lectum est in Isaia, dicente Domino: *Principes tui infideles, vel, ut alia translatio habet, inobedientes, socii furum.*

4. Revera enim principes nostri Adam et Eva, principia nostræ propaginis, inobedientes et socii furum; qui quod Filii Dei est, serpentis, immo diaboli per serpentem consilio surripere ten-

tant. Nec dissimulat injuriam Filii Patris, (Pater enim diligit Filium,) sed continuo et in ipsum hominem vindictam retribuit, et aggravat super nos manum suam. Omnes enim in Adam peccavimus, et in eo sententiam damnationis accepimus omnes. Quid agat Filius, videns pro se zelare Patrem, et nulli penitus parcere creaturæ? Ecce, inquit, occasione mei creaturas suas Pater amittit. Altitudinem meam primus Angelus affectavit, et populum qui sibi crederet, habuit: sed continuo Patris zelus graviter vindicavit in illum, percutiens eum pariter cum omnibus suis plaga incurabili, castigatione crudeli. Scientiam quoque, quæ nihilominus mea est, surripere voluit homo: et ne illi quidem misertus est, nec pepercit oculus ejus. *Numquid de bobus cura est Deo?* Duas tantum fecerat nobiles creaturas rationis participes, capaces beatitudinis, Angelum videlicet, atque hominem: sed ecce propter me Angelos perdidit multos, homines universos. Ergo ut sciant quia et ego diligo Patrem; per me recipiat, quos quodammodo propter me amisisse videtur. *Si propter me tempestas hæc orta est,* ait Jonas, *tollite me, et mittite in mare.* Omnes invident mihi. ECCE VENIO, et talem eis exhibeo memetipsum, ut quisquis invidere voluerit, quisquis gestierit imitari, fiat ei æmulatio ista in bonum. Novi tamen in affectum malitiæ et nequitiae transisse Angelos desertores, nec ex ignorantia aliqua seu infirmitate peccasse; ideoque perire necesse est pœnitere nolentes. Patris enim amor, et honor regis judicium diligit.

5. Propter hoc enim et ipse creavit homines ab initio, qui supplerent locum illum, et ruinas Jerusalem restaurarent. Sciebat enim nullam Angelis patere redeundi viam. Nempe *nōvit superbiam Moab, quod superbus est valde:* et superbia ejus pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ. At vero hominis vice nullam postea condidit creaturam, innuens ex hoc ipso redimendum adhuc hominem: quippe quem supplantavit aliena malitia; ideoque prodesse ei potest caritas aliena.

Ita, Domine, obsecro, complacet tibi, ut eruas me, quoniam ego infirmus sum: quoniam de terra mea furtim sublatus sum, et hic innocens in lacum missus sum. Non penitus quidem innocens: sed quantum ad eum qui me seduxit, innocens aliquatenus. Mendacium mihi persuasum est, Domine: veniat Veritas, ut possit falsitas deprehendi, et cognoscam veritatem, et veritas liberabit me: si tamen deprehensæ falsitati penitus renuntiavero, et cognitæ adhæsero veritati. Alioquin non humana erit tentatio, nec humanum peccatum, sed obstinatio diabolica. Nam perseverare in malo diabolicum est: et digni sunt perire cum illo, quicumque in similitudinem ejus permanent in peccato.

6. Ecce, Fratres, audistis quis sit qui veniat: considerate jam unde veniat, et quo. Venit utique de corde Dei Patris in uterum virginis Matris; venit a summo cælo in inferiores partes terræ. Quid ergo? Nonne et nobis in terra est conversandum? Est, si tamen in ea perstitit ille. Ubi enim bene erit sine illo, aut ubi male esse poterit cum illo? *Quid mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea, Deus in æternum. Nam etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, si tamen tu mecum es.* Nunc autem, ut video, et ad terras, et ad ipsum quoque descendit infernum: non tamquam vincetus, sed tamquam inter mortuos liber: sicut lux quæ in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt. Unde nec relinquitur anima in inferno, nec sanctum corpus in terra videt corruptionem. Christus enim qui descendit, ipse est et qui ascendit ut adimpleret omnia, de quo scriptum est: *Qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo; et alibi: Exsultavit ut gigas ad currendam viam: a summo cælo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus.* Merito proinde clamat Apostolus, dicens: *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens.* Incassum laboraret erigere corda nostra, nisi collocatum in cælis salutis nostræ doceret auctorem. Sed videamus

jam quæ sequuntur. Nam etsi materia quidem copiosa invenitur et uberrima valde, sed angustię temporis tantam sermonis longitudinem non admittunt. Considerantibus ergo quis veniat, magna omnino et ineffabilis majestas innuit. Suspicientibus unde veniat, grandis plane patuit via, secundum ejus testimonium qui prophetico præventu spiritu, *Ecce, inquit, nomen Domini venit de longinquo.* Porro quo veniat intuentibus, apparuit inæstimabilis dignatio et penitus inexcogitabilis, quod in carceris hujus horrorem tanta descendere dignata est celsitudo.

7. Jam quis dubitet magnum aliquid in causa fuisse, ut majestas tanta, de tam longinquo, in locum tam indignum descendere dignaretur? Plane magnum aliquid, quia misericordia magna, quia miseratio multa, quia caritas copiosa. Ad quid enim venisse credendus est? Hoc namque est quod juxta propositum ordinem oporteat jam perscrutari. Nec sane laborandum est in hac parte, cum manifeste adventus ejus causam et verba ipsius, et opera clament. Ad quærendam quippe ovem centesimam, quæ erraverat, de montibus properavit; et ut confiteantur manifestius Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum, propter nos venit. Mira quærentis Dei dignatio, magna dignitas hominis sic quæsit! In qua si gloriari voluerit, non erit insipiens: non quod aliquid esse videatur tamquam a se ipso, sed quod tanti eum fecerit ipse qui fecit. Omnes enim divitiæ, omnis gloria mundi, et quicquid in eo concupiscitur, minus est ad hanc gloriam: immo nec est aliquid in comparatione ejus. Domine, quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?

8. Attamen velim nosse, quid sibi voluerit, quod ad nos venit ille, aut quare non magis ivimus nos ad illum. Nostra enim erat necessitas: sed nec est consuetudo divitum, ut ad pauperes veniant, nec si præstare voluerint. Ita est, Fratres, nos magis ad eum venire dignum fuit; sed duplex erat impedimentum. Nam et caligabant oculi nostri,

ille vero lucem habitat inaccessibilem : et jacentes paralytici in grabato divinam illam non poteramus attingere celsitudinem. Propterea benignissimus Salvator et medicus animarum descendit ab altitudine sua, et claritatem suam infirmis oculis temperavit. Induit se lateria quadam, illo utique glorioso et ab omni labe purissimo corpore quod suscepit. Hæc est enim illa levissima plane et præfulgida nubes, supra quam ascensurum eum Propheta prædixerat, ut descenderet in Ægyptum.

9. Tempus est jam ipsum quoque considerare tempus, quo Salvator advenit. Venit enim (quod et vos credimus non latere) non in initio nec in medio temporis, sed in fine. Nec incongrue factum est, sed verè sapienter disposuit Sapientia, ut cum magis esset necessarium, tunc primo ferret auxilium, pronos ad ingratitude Adæ filios non ignorans. Vere enim advesperascebat et inclinata erat jam dies, recesserat paulo minus sol justitiæ : ita ut exiguus nimis splendor ejus aut calor esset in terris. Nam et lux divinæ notitiæ parva admodum erat, et abundante iniquitate fervor refrigerat caritatis. Jam non apparebat Angelus, non loquebatur Propheta : cessabant velut desperatione victi, præ nimia utique duritia hominum et obstinatione : at ego, ait Filius, *tunc dixi, Ecce venio*. Sic, sic dum medium silentium tenerent omnia, et nox in suo cursu iter perageret, omnipotens Sermo tuus, Domine, a regalibus sedibus venit. Quod et Apostolus innuens aiebat : *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*. Nimirum plenitudo et abundantia temporalium oblivionem et inopiam fecerat æternorum. Opportune ergo tunc advenit æternitas, quando magis temporalitas prævalebat. Nam ut cætera sileam, ipsa quoque pax temporalis illo in tempore tanta fuit, ut ad hominis unius edictum describeretur universus orbis.

10. Habetis jam et personam venientis, et locum utrumque, id est, a quo, et ad quem venit : causam quoque et tempus non ignoratis. Unum restat, via scilicet per quam venit, et hæc quoque

diligenter requirenda : ut possimus, sicut dignum est, ei occurrere. Verumtamen sicut ad operandam salutem in medio terræ venit semel in carne visibilis, ita quotidie ad salvandas animas singulorum in spiritu venit et invisibilis, sicut scriptum est : *Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus*. Et ut noveris occultum esse spiritualem hunc adventum : *In umbra ejus*, inquit, *vi-vemus inter gentes*. Propterea dignum est, ut si non valet infirmus in occursum tanti medici procedere longius, saltem conetur erigere caput, et aliquatenus assurgere venienti. Non te oportet, o homo, maria transfretare, non penetrare nubes, non transalpinare necesse est. Non grandis, inquam, tibi ostenditur via : usque ad metipsum occurre Deo tuo. Prope est enim verbum in ore tuo, et in corde tuo. Usque ad cordis compunctionem et oris confessionem occurre, ut saltem exeas de sterquilinio miseræ conscientiæ : quoniam indignum est illuc auctorem puritatis intrare. Et hæc quidem de eo adventu dicta sunt, quo singulorum mentes invisibili dignatur illustrare præsentia.

11. Libet autem manifesti adventus viam considerare, quoniam viæ ejus, viæ pulcræ; et omnes semitæ ejus pacificæ. *Ecce*, inquit sponsa, *venit is saliens in montibus, transsiliens colles*. Venientem vides, o pulcra, sed cubantem videre ante non poteras. Dixisti enim : *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas; ubi cubes*. Cubans pascit Angelos in illas perpetuas æternitates, quos sciat visione æternitatis et immutabilitatis suæ. Sed ne ignores te; o pulcra : quoniam mirabilis facta est visio illa exte; confortata est, et non poteris ad eam. Verumtamen ecce egressus est de loco sancto suo : et qui cubans pascit Angelos, ipse cœpit, sicque sanabit nos : et videbitur veniens et pastus, qui cubans et pascens ante videri non poterat. Ecce venit hic saliens in montibus, transsiliens colles. Montes et colles, Patriarchas et Prophetas accipe; et quemadmodum venerit saliens et transsiliens, in libro generationis lege : *Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Jacob*, etc. Ex his

montibus prodiit, ut invenies, radix Jesse, unde juxta Prophetam, egressa est virga, et exinde flos ascendit, super quem requievit Spiritus septiformis. Quod manifestius alio in loco aperiens idem Prophetam: *Ecce, inquit, virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus.* Quem enim prius florem, ipsum deinde Emmanuelem; et quam dixerat virgam, manifestius exprimens, virginem nominavit. Sed necesse est altissimi hujus sacramenti considerationem dici alteri reservare: digna est enim proprio sermone materia, præsertim quod in longum jam hodiernus sermo processerit.

SERMO II.

De verbis Isaïæ ad Achaz: Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra, etc.

1. AUDIVIMUS suadentem regi Achaz Isaïam petere signum a Domino, sive in profundum inferni, sive in excelsum supra. Audivimus respensionem ejus, formam quidem habentem pietatis, sed non virtutem. Propter hoc denique ab eo qui intuetur cor, et cui confitetur hominis cogitatio, meruit reprobari. *Non petam, inquit, et non tentabo Dominum.* Elatus erat Achaz fastigio solii regalis, astutus humanæ sapientiæ verbis. Audierat igitur Isaïas a Domino: *Vade, dic vulpi illi, petat sibi signum a Domino in profundum.* Habet enim vulpes foveam, sed in infernum quoque si descenderit, adest qui comprehendat sapientes in astutia sua. Item: *Vade, ait Dominus, dic volucri isti, petat sibi signum in excelsum supra.* Habet enim volucri nidum: sed et si in cælum ascenderit, illic est, qui superbis resistens, propria calcet virtute superbiorum et sublimium colla. Verum tamen dissimulat ille potestatis excelsæ, seu incomprehensibilis profunditatis sapientiæ quærere signum: et propterea signum bonitatis et caritatis domui David ipse Dominus promittit, ut quos nec potestas, nec sapientia tenuit, alliciat saltem exhibitio caritatis.

Potest tamen in eo quod ait, *In profundum inferni*, etiam caritas ipsa, qua majorem nemo habuit, ut in infernum quoque pro amicis moriendo descenderet, non immerito designari: ut præcipiatur Achaz vel in excelsum regnantis expavescere majestatem, vel descendens ad inferos amplecti caritatem. Molestus est ergo non solum hominibus, sed etiam Deo, quisquis nec majestatem cogitat in timore, nec caritatem cum amore meditatur. *Propter hoc, inquit, dabit Dominus ipse vobis signum, in quo manifeste et majestas, et caritas innotescat. Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur: Nobiscum Deus.* Noli fugere Adam, quia nobiscum Deus. Ne timeas, o homo, nec auditio Dei nomine terrearis: quia nobiscum Deus. Nobiscum carnis similitudine, nobiscum unitate. Propter nos venit, tamquam unus ex nobis, similis nobis passibilis.

2. Denique, *Butyrum, inquit, et mel comedet.* Ac si dicat: *Parvulus erit, et vescetur infantilibus alimentis. Ut sciat, inquit, reprobare malum, et eligere bonum.* Etiam hic bonum, et malum audis, sicut in arbore vetita, sicut in ligno transgressionis. Sed multo melius a primo Adam secundus iste partitur. Eligens enim bonum, malum reprobatur, non sicut ille, qui dilexit maledictionem, et venit ei: noluit benedictionem, et elongata est ab eo. Nam et in eo quod præmisit, *Butyrum et mel comedet*, advertere poteris parvuli hujus electionem. Tantum adsit ejus gratia, ut quod præstat, utcumque sentire digne, et accommodate ad intelligentiam præferre concedat. Duo sunt in lacte ovis, butyrum, et caseus. Butyrum pingue et humidum, caseus e contra aridus et durus. Bene ergo parvulus noster eligere novit; qui butyrum comedens, caseum utique non comedit. Quæ est enim ovis centesima, quæ erravit, et in Psalmo loquitur: *Erravi sicut ovis quæ perit?* Utique genus humanum: quod benignissimus pastor quærit, aliis sane nonaginta novem ovibus in montibus derelictis. In hac igitur ove duo

reperies, naturam dulcem, naturam bonam, et bonam valde, tamquam butyrum : et peccati corruptionem, ut caseum. Vide ergo quam optime puer noster elegit, qui naturam nostram sine ulla peccati corruptione suscepit. Nam de peccatoribus legis : *Coagulatum est sicut lac cor eorum*, in quibus utique lactis puritatem corruerat fermentum malitiæ, coagulum iniquitatis.

3. Sic et apis habet mellis dulcedinem, habet etiam aculei punctionem. Apis vero est, quæ pascitur inter lilia, quæ florigeram inhabitat patriam Angelorum. Unde et ad civitatem Nazareth, quod interpretatur flos, advolavit, et ad suaveolentem perpetuæ virginittatis florem advenit : illi insedit, illi adhæsit. Hujus apis mel et aculeum non ignorat, qui misericordiam ei et iudicium cum Propheta decantat. Attamen ad nos veniens solum mel attulit, et non aculeum, id est misericordiam et non iudicium ; ita ut suadentibus quandoque Discipulis, ut civitatem, quæ suscipere eum noluit, præciperet igne consumi, responderit, Filium hominis non venisse ut iudicaret, sed ut salvaret mundum. Non habebat aculeum apis nostra : quodammodo deposuerat illum, quando tanta indigna patiens, misericordiam exhibebat, et non iudicium. Sed nolite sperare in iniquitate, nolite peccare in spe. Habet enim apis nostra quandoque assumere aculeum suum ; et acriter nimis infigere illum in medullas hominum peccatorum : quoniam Pater non iudicat quemquam, sed Filio dedit omne iudicium. Nunc autem parvulus noster butyrum et mel comedit, quando bonum naturæ humanæ, divinæ misericordiæ sic univit in semetipso, ut esset homo verus, et peccatum non habens : Deus misericors, et iudicium non exhibens.

4. Ex his manifestum jam arbitror, quænam sit virga de radice Jesse procedens, quis vero flos super quem requiescit Spiritus sanctus. Quoniam Virgo Dei genitrix virga est, flos Filius ejus. Flos utique Filius Virginis, flos candidus et rubicundus, electus ex millibus ; flos in quem prospicere desiderant Angeli,

flos ad cujus odorem reviviscunt mortui ; et sicut ipse testatur, flos campi est, et non horti. Campus enim sine omni humano floret adminiculo, non seminatus ab aliquo, non defossus sarculo, non impinguatus fimo. Sic omnino, sic Virginis alvus floruit, sic inviolata, integra, et casta Mariæ viscera, tamquam pascua æterni viroris florem protulere ; cujus pulcritudo non videat corruptionem, cujus gloria in perpetuum non marcescat. O Virgo, virga sublimis, in quam sublime verticem sanctum erigis ! usque ad sedentem in throno, usque ad Dominum majestatis. Neque enim id mirum, quoniam in altum mittis radices humilitatis. O vere cælestis planta, pretiosior cunctis, sanctior universis ! O vere lignum vitæ, quod solum fuit dignum portare fructum salutis ! Deprehensa est, maligne serpens, versutia tua, nudata est plane falsitas tua. Duo imposueras Creatori, mendacii et invidiæ infamaveras eum : sed in utroque convictus es esse mentitus. Siquidem et ab initio moritur cui dixeras, *Nequaquam morieris* : et veritas Domini manet in æternum. Sed et nunc responde, si potes, quam ei arborem, cujus arboris fructum invidere potuit, qui ne hanc quidem virgam electam, et fructum sublimem negavit ? *Etenim qui proprio Filio non pepercit, quomodo non omnia simul cum illo donavit ?*

5. Sed jam advertistis, ni fallor, quoniam Virgo regia ipsa est via, per quam Salvator advenit, procedens ex ipsius utero, tamquam sponsus de thalamo suo. Tenentes ergo viam, quam priore, si meministis, cœpimus investigare sermone ; studeamus et nos, dilectissimi, ad ipsum, per eam ascendere, qui per ipsam ad nos descendit : per eam venire in gratiam ipsius, qui per eam in nostram miseriam venit. Per te accessum habeamus ad Filium, o benedicta inventrix gratiæ, genitrix vitæ, mater salutis : ut per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Excuset apud ipsum integritas tua culpam nostræ corruptionis, et humilitas Deo grata nostræ veniam impetret vanitati. Co-

piosa caritas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, et fecunditas gloriosa fecunditatem nobis conferat meritorum. Domina nostra, mediatrix nostra, advocata nostra, tuo Filio nos reconcilia, tuo Filio nos commenda, tuo nos Filio repræsentata. Fac, o benedicta, per gratiam quam invenisti, per prærogativam quam meruisti, per misericordiam quam peperisti; ut qui te mediante fieri dignatus est particeps infirmitatis et miseriarum nostrarum, te quoque intercedente participes faciat nos gloriæ et beatitudinis suæ, Jesus-Christus Filius tuus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

SERMO III.

De triplici Domini adventu, et de septem columnis, quas in nobis erigere debemus.

1. In Adventu Domini quem celebramus, si personam venientis intueor, non capio excellentiam majestatis. Si attendo ad quos venerit, dignationis magnitudinem expavescō. Stupent certe Angeli de novo, videntes infra se, quem supra se semper adorant, manifeste jam ascendentes et descendentes ad Filium hominis. Si considero propter quid venerit, amplector quoad possum inæstimabilem latitudinem caritatis. Si modum cogito, exaltationem agnosco humanæ conditionis. Venit siquidem universitatis creator et Dominus, venit ad homines, venit propter homines, venit homo. Sed dicet aliquis: Quomodo venisse dicitur, qui semper ubique fuit? Erat quidem in mundo, et mundus per ipsum factus est, sed mundus eum non cognovit. Non ergo venit qui aberat, sed apparuit qui latebat. Unde et humanam in qua agnosceretur induit formam: qui nimirum in divina lucem habitat inaccessibleem. Nec sane inglorium majestati apparere in propria similitudine sua, quam fecerat ab initio; nec indignum Deo, a quibus in substantia sua non poterat agnosci, in imagine exhiberi: ut qui fecerat hominem ad imaginem et similitudinem

suam, ipse hominibus innotesceret factus homo.

2. Hujus ergo adventus tantæ majestatis, tantæ humilitatis, tantæ caritatis, tantæ etiam glorificationis nostræ, ab universa Ecclesia semel in anno solemnibus memoria celebratur. Sed utinam ita semel ageretur, ut semper! id quippe dignius. Quantæ enim insaniam est, ut post tanti Regis adventum, aliis quibuslibet negotiis homines velint, seu audeant occupari; et non magis, omnis omnibus, soli ejus cultui vacent, nec in ejus præsentia cujusquam meminerint cæterorum? Sed non omnium est quod ait Propheta: *Memoriam abundantiarum suavitatis tuæ eructabunt*. Siquidem nec omnes hæc memoria pascit. Sane nemo quod non gustavit, sed neque quod tantum gustavit, eructat. Ructus quippe non nisi de plenitudine et satietate procedit. Propterea quorum sæcularis est mens et vita, memoriam hanc etsi celebrant, non tamen eructant: sine devotione et affectione dies istos arida quadam consuetudine observantes. Denique, quod damnabilis est, ipsa quoque inæstimabilis hujus dignationis memoria datur in occasionem carnis, ut videas eos tanta sollicitudine diebus istis vestium gloriam, ciborum parare delicias, ac si hæc et hujusmodi quærat in Nativitate sua Christus, et ibi suscipiatur dignius, ubi hæc accuratius exhibentur. Sed ipsum audi dicentem: *Superbo oculo et insatiabili corde, cum hoc non edebam*. Quid tanta ambitione vestes paras in Natale meum? Detestor ego superbiam, non amplector. Quid tanta sollicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? Damno ego carnis delicias, non accepto. Plane insatiabilis es corde, tanta paras, et ex tam longo. Nam corpori utique et pauciora sufficerent, et quæ possent opportunius inveniri. Celebrans ergo Adventum meum, labiis me honoras, sed cor tuum longe est a me. Non me colis, sed Deus tuus venter est, et gloria in confusione tibi. Infelix omnino, qui voluptatem corporis, et sæcularis colit gloriæ vanitatem. Beatus autem populus, cujus est Dominus Deus ejus.

5. Fratres, nolite æmulari in malignantibus, neque zelaveritis facientes iniquitatem. Intelligite magis in novissima eorum, et compatimini eis ex animo, et orate pro eis qui præoccupati sunt in delicto. Hæc enim faciunt miseri, quia ignorantiam Dei habent. Nam si cognovissent, numquam Dominum gloriæ tanta adversum se insania provocarent. Nos autem, dilectissimi, excusationem de ignorantia non habemus. Plane nosti eum quisquis hic es: et si dixeris quia non novi eum, eris similis sæcularibus, mendax. Denique si eum non nosti, quis te huc adduxit, aut quomodo huc venisti? Alioquin quando tibi persuaderi posset, carorum affectibus, corporis voluptatibus, sæculi vanitatibus sponte abrenunciare, et jactare cogitatum tuum in Domino, et omnem sollicitudinem in eum projicere: de quo nihil bene, immo tam male, conscientia teste, merueras? Quis tibi, inquam, persuadere id posset, si nescires, quia bonus Dominus sperantibus in se, animæ quærenti ipsum; nisi cognovisses et tu, quia suavis est Dominus, et mitis, et multæ misericordiæ, et verax? Hæc autem unde nosti, nisi qua non solum ad te, sed etiam in te venit?

4. Triplicem enim ejus adventum novimus; ad homines, in homines, contra homines. Ad omnes quidem indifferenter, non autem ita in omnes, aut contra omnes. Sed quia primus et tertius noti sunt, utpote manifesti; de secundo, qui spiritualis et occultus est, ipsum audi dicentem: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus.* Beatus, apud quem mansionem facies, Domine Jesu. Beatus, in quo Sapientia ædificat sibi domum, excidens columnas septem. Beata anima, quæ sedes est Sapientiæ. Quænam est illa? Anima utique justii. Merito plane, quia justitia et judicium præparatio sedis tuæ. Quis in vobis est, Fratres, qui desiderat in anima sua sedem parare Christo? Ecce quænam illi serica, quæ tapetia, quod pulvinar oporteat præparari: *Justitia,*

inquit, et judicium præparatio sedis tuæ. Justitia virtus est, quod suum est unicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ sua sunt. Redde superiori, redde inferiori, redde æquali cuique quod debes; et digne celebras Adventum Christi, parans ei in justitia sedem suam. Redde, inquam, reverentiam prælato, et obedientiam, quarum altera cordis, altera corporis est. Nec enim sufficit exterius obtemperare majoribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis. Quod etsi tam manifeste innotuerit indigna prælati alicujus vita, ut nihil omnino dissimulationis, nihil excusationis admittat: propter eum tamen a quo est omnis potestas, ipsum quem modo talem novimus, excelsum reputare debemus, non præsentibus personæ meritis, sed ordinationi divinæ, et dignitati ipsius officii deferentes.

5. Sic et fratribus nostris, inter quos vivimus, ipso jure fraternitatis et societatis humanæ consilii sumus et auxiliarii debitores. Hæc enim volumus ut et ipsi nobis impendant: consilium, quo erudiatur ignorantia nostra; auxilium, quo juvetur infirmitas nostra. Sed forte erit inter vos qui tacitus respondeat, dicens: Quod ego consilium dabo fratri, cui nec unum quidem dicere verbum fas est absque licentia? Quod ei auxilium impendere est, cum nec minimum aliquid agere liceat absque obedientia? Ad quod ego: Non deerit certe quod faciās, tantummodo caritas fraterna non desit. NULLUM ego consilium melius arbitror, quam si exemplo tuo fratrem docere studeas, quæ oporteat, quæ non oporteat fieri; provocans eum ad meliora, et consulens ei, non verbo neque lingua, sed opere et veritate. An vero utilius aut efficacius auxilium aliquid est, quam ut ores devote pro eo; ut non dissimules redarguere culpas ejus; ut non modo nullum ei offendiculum ponas, sed et sollicitus sis, quantum prævalet, tamquam angelus pacis de regno Dei scandala tollere, et occasiones scandalorum penitus dimovere? Si talem te fratri auxiliarium et consiliarium exhibes, reddis ei quod debes, nec habet unde causetur.

6. Porro si cui forte prælatus es, huic sine dubio teneris debitor sollicitudinis amplioris. Exigit a te et ipse custodiam et disciplinam. Custodiam quidem, ut possit cavere peccatum : disciplinam vero, ut quod minus cavet, minime maneat impunitum. Quod etsi nemini fratrum præesse videris, habes tamen sub te, cui custodiam hanc et disciplinam oporteat exhiberi. Dico autem corpus tuum, quod sine dubio regendum accepit spiritus tuus. Debes ei custodiam, ut non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati. Debes et disciplinam, ut dignos faciat pœnitentiæ fructus, castigatum, et subditum servituti. Longe tamen graviori et periculosiori debito tenentur adstricti, qui pro multis animabus redditori sunt rationem. Quid ego infelix ! quo me vertam, si tantum thesaurum, si pretiosum depositum istud, quod sibi Christus sanguine proprio pretiosius judicavit, contigerit negligentius custodire ? Si stillantem in cruce Domini sanguinem collegissem, essetque repositus penes me in vase vitreo, quod et portari sæpius oporteret; quid animi habiturus essem in discrimine tanto ? Et certe id servandum accepi, pro quo mercator non insipiens, ipsa utique Sapientia, sanguinem illum dedit. Sed et habeo thesaurum istum in vasis fictilibus, et quibus multo plura, quam vitreis imminere pericula videantur. Accedit sane ad sollicitudinis cumulum et pondus timoris, quod cum et meam, et proximi conscientiam servare necesse sit, neutra mihi satis est nota. Utraque abyssus est imperscrutabilis, utraque mihi nox est : et nihilominus exigitur a me utriusque custodia, et clamatur; *Custos quid de nocte, custos quid de nocte ?* Non est mihi dicere cum Cain : *Numquid custos fratris mei sum ego ?* sed est fateri humiliter cum Propheta, quia *nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* In eo tamen excusabilis ego videor, si, ut prædixi, debitam exhibeo custodiam pariter et disciplinam. Quod si priora quoque quatuor non defuerint, dico autem erga prælatos reverentiam et obedientiam,

2.

consilium et auxilium erga fratres, quod ad justitiam pertinet, non imparatam sedem inveniet Sapientia.

7. Et fortassis hæ videantur sex columnæ, quas excidit in ipsa domo, quam ædificavit sibi : et septima quoque quærenda est, si forte et eam nobis notam facere ipsa dignetur. Quid vero prohibet sicut sex in justitia, septimam quoque intelligi in iudicio ? Neque enim justitia sola, sed *Justitia*, inquit, *et iudicium præparatio sedis tuæ.* Denique si prælatis, et æqualibus, et inferioribus reddimus quod oportet, nihilne accipiet Deus ? At ei plane quod debet retribuere nemo potest, quod tam copiose accumulaverit super nos misericordiam suam, quod tam multa deliquerimus ei, quod tam fragiles et nihil simus, quod tam plenus et sufficiens ille sibi, et bonorum omnium nostrorum non egens. Audivi tamen dicentem eum, qui incerta et occulta sapientiæ suæ revelaverat, quia *honor regis iudicium diligit.* Nihil quod in se est a nobis exigit amplius : tantum dicamus iniquitates nostras, et justificabit nos gratis, ut gratia commendetur. Diligit enim animam, quæ in conspectu ejus et sine intermissione considerat, et sine simulatione dijudicat semetipsam. Idque iudicium non nisi propter nos a nobis exigit : quia si nosmetipsos judicaverimus, non utique iudicabimur. Propterea sapiens veretur omnia opera sua, scrutatur, discutit et dijudicat universa. Honorat quippe veritatem, qui et se, et sua omnia in eo statu, quo veritas habet, et agnoscit veraciter, et humiliter confitetur. Audi denique manifestius a te iudicium exigi post justitiam. *Cum feceritis*, inquit, *omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus.* Hæc plane, quoad ad hominem, est digna sedis præparatio Domino majestatis : ut et justitiæ mandata studeat observare, et semper indignum sese et inutilem arbitretur.

SERMO IV.

De duplici Adventu, et studio verarum virtutum.

1. DIGNUM est, Fratres, ut tota cum

8

devotione Domini celebretis Adventum, delectati tanta consolatione, stupefacti tanta dignatione, inflammati tanta dilectione. Nec vero solum cogitatis adventum, quo venit querere et salvum facere quod perierat; sed et illum nihilominus, quo veniet et assumet nos ad seipsum. Utinam circa hos duos adventus jugi meditatione versemini, ruminantes in cordibus vestris, quantum in priore præstiterit, quantum promiserit in secundo. Utinam certe dormiatis inter medios clericos. Hæc sunt enim duo brachia sponsi, inter quæ sponsa dormiens aiebat: *Læva ejus sub capite meo, et dextera ejus amplexabitur me.* Nam in sinistra quidem ejus, sicut alibi legimus, *divitiæ et gloria: in dextera longiturnitas vitæ.* In sinistra ejus, inquit, *divitiæ et gloria.* Filii Adam, genus avarum et ambitiosum, audite. Quid vobis cum terrenis divitiis et gloria temporali, quæ nec veræ, nec vestræ sunt? Aurum et argentum nonne terra est rubra et alba, quam solus hominum error facit, aut magis reputat pretiosam? Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum. Sed homo cum interierit, non sumet omnia; neque descendet cum eo gloria ejus.

2. Veræ ergo divitiæ non opes sunt, sed virtutes: quas secum conscientia portat, ut in perpetuum dives fiat. De gloria quoque dicit Apostolus: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Hæc est utique vera gloria, quæ est a spiritu veritatis. *Ipsc enim spiritus testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus.* Gloria vero, quam ab invicem accipiunt, qui gloriam quæ est a solo Deo non requirunt, vana est: quoniam vani filii hominum. Insuper tu, qui merces congregas in saccum pertusum, qui thesaurum tuum alieno in ore constituis! ignoras quod arca ista non clauditur, nec seras habet? Quanto melius sapiunt, qui thesaurum suum ipsi servant, aliis non committunt? Verum numquid semper servabunt? Numquid semper abscondent? Veniet cum manifesta erunt abscondita cordis: quæ vero fuerint ostentata, non comparebunt. Hinc est quod veniente Domino fa-

tuarum virginum lampades exstinguuntur: et qui receperunt mercedem suam, a Domino nesciuntur. Propterea dico vobis, carissimi, utile est abscondere magis quam ostentare, si quid habemus boni: sicut et mendici cum eleemosynam petunt, non pretiosas vestes ostendunt, sed seminuda membra, aut ulcera, si habuerint, ut citius ad misericordiam videntis animus inclinetur. Quam regulam Publicanus ille servavit multo melius Pharisæo, et ideo *descendit justificatus ab illo*, id est præ illo.

4. Tempus est, Fratres, ut iudicium incipiat a domo Dei. Quis finis eorum, qui non obediunt Evangelio? Quod iudicium his, qui in hoc iudicio non resurgunt? Quicumque enim iudicari dissimulant eo iudicio quod nunc est, in quo princeps hujus mundi ejicitur foras; iudicem exspectent, vel magis timeant, a quo cum ipso principe suo foras ejicientur et ipsi. Nos autem si perfecte iudicamur nunc, securi Salvatorem exspectemus Dominum nostrum Jesum-Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Tunc fulgebunt iusti, ita ut videri possint docti pariter et indocti: fulgebunt enim sicut sol in regno Patris eorum. *Erit autem claritas solis septemplex*, id est, sicut lux septem dierum.

4. Adveniens enim Salvator reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ; si tamen prius fuerit cor reformatum, et configuratum humilitati cordis ipsius. Propter quod et dicebat: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde.* Considera sane in his verbis, quoniam humilitas duplex est: altera cognitionis, altera affectionis, quæ hic dicitur cordis. Priore cognoscimus quod nihil sumus; et hanc discimus a nobis ipsis, et ab infirmitate propria: posteriore calcamus gloriam mundi; et hanc ab illo discimus, qui *exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*, qui etiam quæsitus in regnum, fugit; quæsitus ad tanta probra et ignominiosum supplicium crucis, sponte obtulit semetipsum. Sint ergo, si dormire volumus *inter me-*

lios clericos, id est duos adventus, pennæ nostræ deargentatæ : ut illam scilicet virtutum formam teneamus, quam verbo et exemplo commendavit Christus præsens in carne. In argento siquidem non incongrue intelligitur humanitas ejus, sicut in auro divinitas.

5. Omnis itaque virtus nostra tam longe est a vera virtute, quam longe est ab eâ forma : et omnis penna nostra ad nihilum valet, si non fuerit deargentata. Magna quædam penna est paupertatis, qua tam cito volatur in regnum cælorum. Nam in aliis virtutibus quæ sequuntur, promissio futuro tempore indicatur : paupertati non tam promittitur, quam datur. Unde et præsentis tempore enuntiatum est, *quoniam ipsorum est regnum cælorum* : cum in cæteris dicatur, *hæreditabunt, consolabuntur*, et similia. Videmus autem pauperes aliquos, qui si veram haberent paupertatem, non adeo pusillanimes invenirentur et tristes, utpote reges, et reges cæli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto, ut nihil eis desit : et sic diligunt paupertatem, ut nullam inopiam patiantur. Sunt et alii mites, sed quamdiu nihil dicitur, vel agitur nisi pro eorum arbitrio : patebit autem quam longe sint a vera mansuetudine, si levis oriatur occasio. Hæc mansuetudo quomodo hæreditabit, quæ ante hæreditatem deficit? Alios quoque lugentes video : sed si de corde procederent illæ lacrymæ, non tam facile ilico solyerentur in risum. Nunc autem cum abundantius otiosa verba et scurrilia profuant, quam prius lacrymæ : lacrymas hujusmodi de his esse non arbitrator, quibus consolatio divina promittitur, quandoquidem post illas tam facile consolatio vilis admittitur. Alii tam vehementer contra aliorum delicta zelantur, ut videri possent esurire et sitire justitiam, si esset apud eos de suis quoque peccatis idem iudicium : sed nunc *pondus et pondus, utrumque abominatio est apud Deum*. Nam contra alios tam impudenter, quam inaniter æstuant : se ipsos tam insipienter, quam inutiliter palpant.

6. Sunt alii misericordes de his quæ

idipsum non pertinent ; qui scandalizantur, si non datur omnibus abundanter, sic tamen, ut ipsi ne in modico quidem graventur : qui si misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam ; si non possent de terrena substantia, de voluntate bona darent his qui forte contra eos peccare viderentur, indulgentiam ; darent dulce signum, verbum bonum, quod est super datum optimum, ut eorum mentes ad penitentiam provocarent. Denique et his, et omnibus quos in peccato esse cognoscerent, compassionem impenderent, et orationem. Alioquin misericordia eorum nulla est, et misericordiam consequuntur nullam. Item sunt qui peccata sua sic confitentur, ut videri possent ex desiderio mundandi cordis id agere, (omnia enim in confessione lavantur) nisi quod ea, quæ ipsi sponte dicunt aliis, ab aliis patienter audire non possunt : qui si vere mundari desiderarent, ut videntur ; non irritarentur, sed haberent eis gratiam, qui suas illis maculas demonstrarent. Sunt et alii, qui si viderint quempiam vel leviter scandalizatum, valde solliciti sunt quomodo eum in pacem reducere possint : et videntur pacifici, nisi quod eorum commotio, si forte quicquam contra eos factum dictumve videbitur, tardius universis poterit difficiliusque sedari : qui nimirum si vere pacem diligerent, haud dubium quin eam quærent sibi ipsis.

7. Deargentemus ergo pennas nostras in Christi conversatione, sicut et Martyres sancti laverunt stolas suas in ejus passione. Imitemur, quoad possumus, eum qui sic dilexit paupertatem, ut quamvis in ejus manu essent fines terræ, tamen non habuit ubi caput reclinaret ; ita ut Discipulos adhaerentes ei legamus fame compulsos spicas manibus confricasse, cum persata transirent : quique tanquam ovis ad occisionem ductus est, et *sicut agnus coram tondente se obmutuit, et non aperuit os suum* : quem et super Lazarum et super civitatem flevisse, et in orationibus pernoctasse legimus ; risisse yero aut jocasse nusquam : qui sic esurivit justitiam, ut cum propria non haberet, tantam pro

peccatis nostris a seipso exegit satisfactionem. Unde in cruce nihil aliud quam justitiam sitiebat, qui pro inimicis mori non dubitavit, et oravit pro crucifixoribus suis : qui peccatum non fecit, et imposita sibi ab aliis patienter audivit, qui pro reconciliandis sibi peccatoribus tanta sustinuit.

SERMO V.

De medio adventu, et triplici innovatione.

1. DIXIMUS nuper his, qui deargentaverunt pennas suas, dormiendum inter medios clericos, duos significantes adventus : sed ubi sit dormiendum non diximus. Tertius enim quidam adventus est medius inter illos : in quo delectabiliter dormiunt qui eum norunt. Illi enim duo manifesti sunt sed non iste. In priori quidem in terris visus, et cum hominibus conversatus est : quando, sicut ipse testatur, *et viderunt, et oderunt*. In posteriore vero *videbit omnis caro salutare Dei nostri; et videbunt in quem transfixerunt*. Medius occultus est, in quo soli eum in seipsis vident electi, et salvæ fiunt animæ eorum. In primo ergo venit in carne et infirmitate; in hoc medio in spiritu et virtute; in ultimo in gloria et majestate. Per virtutem enim pervenitur ad gloriam : quia *Domínus virtutum ipse est Rex gloriæ*. Et item alibi ait idem Propheta : *Ut viderem virtutem tuam, et gloriam tuam*. Adventus siquidem iste medius, via quædam est, per quam a primo venit ad ultimum. In primo Christus fuit redemptio nostra; in ultimo apparebit vita nostra : in isto ut dormiamus inter medios clericos, requies est et consolatio nostra.

2. Sed ne cui forte inventitia videantur quæ de hoc adventu medio dicimus, ipsum audite. *Si quis diligit me, inquit, sermones meos servabit : et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus*. Sed quid est, si quis diligit me, sermones meos servabit? Legi enim alibi : *Qui timet Deum, faciet bona* : sed plus aliquid dictum sentio de diligente, quia sermones Dei servabit. Ubi ergo servandi sunt? Haud dubium quin in

corde, sicut ait Propheta : *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Sed quomodo in corde servandi? an sufficit sola eos servare memoria? At vero sic servanti dicit Apostolus : *Quoniam scientia inflat*. Denique et memoriam facile delet oblivio. Sic serva sermonem Dei, quomodo melius servare potes cibum corporis tui. Nam et ille panis vivus est, et cibus mentis. Panis terrenus dum in area est, potest a fure tolli, potest a mure corrodi, potest vetustate corrumpi. Ubi vero comederis illum, quid horum timeas? Hoc modo custodi verbum Dei. Beati enim qui custodiunt illud. Ergo trajiciatur in viscera quædam animæ tuæ; transeat in affectiones tuas, et in mores tuos. Comede bonum, et delectabitur in crassitudine anima tua. Ne obliviscaris comedere panem tuum, ne exarescat cor tuum, sed adipe et pinguedine repleatur anima tua.

3. Si sic verbum Dei servaveris, haud dubium quin ab eo serveris. Veniet enim Filius ad te cum Patre, veniet Propheta magnus, qui renovabit Jerusalem, et ille nova faciet omnia. Hoc enim faciet hic adventus, ut sicut portavimus imaginem terreni, sic portemus et imaginem cælestis. Sicut fuit vetus Adam effusus per totum hominem, et totum occupavit : ita modo totum obtineat Christus, qui totum creavit, totum redemit, totum et glorificabit; quique totum hominem salvum fecit in sabbato. Erat in nobis aliquando vetus homo : prævaricator ille erat in nobis, tam in manu, quam in ore, et in corde. In manu dupliciter, per facinus et flagitium. In ore similiter per arrogantiam et detractionem. In corde quoque per desideria carnis, et desideria gloriæ temporalis. Nunc autem si qua nova creatura in ipso, vetera transierunt, et contra facinus in manu, innocentia; contra flagitium, continentia est. In ore contra arrogantiam, verbum confessionis; contra detractionem, verbum ædificationis, ut recedant vetera de ore nostro. In corde vero contra carnis desideria, caritas; humilitas contra gloriam temporalem.

Et vide si non in his tribus Christum Dei Verbum recipiant singuli electorum, quibus dictum est : *Pone me signaculum super brachium tuum, signum super cor tuum*; et alibi : *Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo.*

SERMO VI.

De triplici Adventu, et carnis resurrectione.

1. NOLO vos, Fratres, ignorare tempus visitationis vestræ : sed ne illud quidem quid hoc tempore visitetur in vobis. Animabus enim hoc tempus est, non corporibus assignatum, quod videlicet longe dignior anima corpore, priorem sibi sollicitudinem naturali vindicet dignitate. Sed et prior reparanda est, quam constat corruisse priorem. Anima siquidem corrupta in culpam, fecit ut corpus quoque corrumpetur in pœnam. Denique si Christi membra volumus inveniri, sequendum nobis est sine dubio caput nostrum : ut videlicet prima nobis reparandarum sit sollicitudo animarum, pro quibus ipse jam venit, et quarum prius mederi studuit corruptioni. Corporis vero curam illi tempori magis reservemus, et differamus in illum diem, quo reformandi corporis gratia est venturus, sicut meminit Apostolus, dicens : *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* In priore siquidem adventu tanquam præco, vel magis vere præco ipsius Johannes Baptista clamat : *Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Non dicit morbos corporis, non molestias carnis, sed peccatum, quod est morbus animæ, et corruptio mentis. Ecce qui tollit peccata mundi. Unde? Ulisque a manu, ab oculo, a collo, demum etiam a carne ipsa, cui altius infixum est.

2. Tollit peccatum e manibus, commissa peccata delens : tollit ab oculo, purgans mentis intensionem : tollit a collo, violentam removens dominationem, sicut scriptum est : *Sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.*

Itemque : *Computrescet jugum a facie olei.* Et Apostolus loquitur, dicens : *Ut non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Siquidem alio in loco ait idem Apostolus : *Scio, inquit, quod non est in me bonum, hoc est, in carne mea.* Et alibi : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Sciebat nimirum non prius liberandum se esse a pessima illa radice, quæ carni infixæ est; a lege peccati, quæ est in membris nostris, donec et ab ipso corpore solveretur : unde et cupiebat dissolvi, et cum Christo esse, sciens quod peccatum, separans inter nos et Deum, penitus auferri non poterit, donec liberemur a corpore. Audistis de quodam, quem Dominus curavit a dæmonio, quoniam collidens et multum discerpens eum dæmon, jussu Domini exivit ab illo. Itaque dico vobis, genus illud peccati, quod toties conturbat nos, (concupiscentias loquor et desideria mala) reprimi quidem debet et potest per gratiam Dei, ut non regnet in nobis, nec demus membra nostra arma iniquitatis peccato, et sic nulla damnatio est his qui sunt in Christo Jesu : sed non ejicitur nisi in morte, quando sic discerpimur, ut anima separaretur a corpore.

3. Habes ad quid venerit Christus, et cui intendere debeat Christianus. Propterea noli, o corpus, noli præripere tempora : potes enim impedire animæ tuæ salutem, tuam ipsius operari non potes. Omnia tempus habent. Patere ut nunc anima pro se laboret, magis autem etiam collabora ei, quoniam si compateris, et coregnabis. Quantum ejus impedis reparationem, tantum impedis tuam : quod nimirum ante reparari non poteris, donec suam in ea Deus imaginem videat reformatam. Nobilem hospitem habes, o caro, nobilem valde, et tota salus tua pendet de ejus salute. Da honorem hospiti tanto. Tu quidem habitas in regione tua : anima vero peregrina et exsul apud te est hospitata. Quæso te, quis rusticus, si forte nobilis et præpotens quispiam apud eum voluerit hospitari, non libenter in angulo domus suæ, aut sub gradibus suis, vel

in ipsis cineribus accubabit, cedens hospiti suo locum (sicut dignum est) potio-rem? Et tu ergo fac similiter. Injurias vel molestias tuas ne reputaveris: tantum ut hospes tuus honorifice possit apud te demorari. Honor tibi est, ut pro eo interim te exhibeas inhonorum.

4. Ac ne forte despicias aut parvipendas hospitem tuum, pro eo quod peregrinus tibi videtur et advena: diligenter attende, quid hospitis hujus tibi præsentiā largiatur. Ipse enim est qui tribuit oculis visum, auditum auribus præstat: ipse est qui linguæ vocem, palato gustum, motum membris omnibus subministrat. Si quid vitæ, si quid sensus, si quid in te decoris est, hujus hospitis beneficium recognosce. Denique discessus ejus probat quid præsentiā conferebat. Protinus enim anima discedente, lingua silebit, oculi nihil videbunt, obsurdescunt aures, corpus omne rigebit, facies expallescet. In brevi quoque totum cadaver putridum simul et putidum fiet, et decor omnis in saniem convertetur. Ut quid ergo pro temporali qualibet delectatione contristas et lædis hospitem istum, quam nec sentire quidem ullo modo poteris nisi per ipsum? Ad hæc si tantum tibi confert exsul, et inimicitiarum causa a facie Domini sui ejectus, quantum tibi præstabit reconciliatus? Noli, o corpus, noli impedire reconciliationem illam: quoniam grandis tibi exinde gloria præparatur. Patienter, immo et libenter temetipsum expone ad omnia: nihil dissimules quod huic videatur reconciliationi posse prodesse. Dic hospiti tuo: Quia recordabitur Dominus tui, et restituet te in gradum pristinum, et tu memento mei.

5. Omnino enim memor erit tui in bonum, si bene servieris illi: et cum pervenerit ad Dominum suum, suggeret ei de te, et loquetur bonum pro bono hospite, dicens: Cum in ultionem culpæ suæ exsularet servus tuus, pauper quidam, apud quem hospitatus sum, fecit mecum misericordiam; et utinam retribuatur pro me Dominus meus. Primo siquidem omnia sua, dehinc etiam semetipsum exposuit utilitatibus

meis, non parens sibi propter me, in jejuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum, in fame et siti, etiam in frigore et nuditate. Quid igitur? Profecto non mentietur Scriptura, qua dicitur: *Voluntatem timentium se faciet, et deprecationem eorum exaudiet.* O si forte gustare dulcedinem hanc, si forte gloriam istam valeas æstimare! Mira enim dicturus sum: sed tamen vera, et omnino indubitata fidelibus. Ipse Dominus Sabaoth, Dominus virtutum, et rex gloriæ, ipse descendet ad reformanda corpora nostra, et configuranda corpori claritatis suæ. Quanta erit illa gloria, quam ineffabilis exultatio, quando Creator universitatis, qui pro animabus justificandis humilis ante venerat et occultus, pro te glorificanda, o misera caro, sublimis veniet et manifestus, non jam in infirmitate, sed in gloria et majestate sua! Quis cogitabit diem adventus illius, quando descendet cum plenitudine luminis, præcurrentibus Angelis, et tubæ concentu excitantibus de pulvere corpus inops, et rapientibus illud obviam Christo in aera?

6. Quousque igitur caro misera, insipiens, cæca, demens et prorsus insana caro, transitorias et caducas quærit consolationes, immo desolationes, si forte contingat repelli, et indignam judicari hac gloria, magis autem nihilominus ineffabili in æternum excruciarī pœna? Non sic, obsecro, Fratres mei, non sic: quin immo delectetur in hujusmodi meditationibus anima nostra: quin etiam caro nostra requiescat in spe, Salvatorem expectans Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit illam, configuratam corpori claritatis suæ. Sic enim ait Propheta: *Silicet in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea!* Desiderabat siquidem anima prophetalis adventum priorem, quo se noverat redimendam: sed multo amplius caro desiderabat adventum posteriorem, et glorificationem suam. Tunc enim implebuntur desideria nostra, et plena erit majestate Domini omnis terra. Ad quam gloriam, ad quam beatitudinem, ad quam denique

pacem, quæ exsuperat omnem sensum, ipse sua nos misericordia perducatur, nec confundat nos ab expectatione nostra Salvator, quem exspectamus, Jesus-Christus Dominus noster, qui est super omnia benedictus in sæcula.

SERMO VII.

De triplici utilitate Adventus Domini.

1. Si devote celebramus Adventum Domini, id facimus quod oportet: siquidem non modo ad nos, sed et propter nos venit, qui bonorum nostrorum non eget. Verum nostræ quidem indigentia quantitate manifestius ipsa dignationis ejus indicat magnitudo. Nec modo periculum ægritudinis ex ipso pretio medicaminis innotescit: sed et valetudinum numerus ex multitudine remediorum. Ut quid enim divisiones gratiarum sunt, si non videtur necessitatum ulla diversitas? Et quidem difficile est universas uno sermone prosequi indigentias, quas experimur: sed occurrunt mihi interim tres communes omnibus, et quodam modo principales. Nemo enim reperitur in nobis, qui non interim et consilii, et auxilii, et præsidii indigus videatur. Nimirum generalis est humano generi miseria triplex; et quot deginimus in regione umbræ mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis, si diligenter advertimus, triplici hoc incommodo miserabiliter laboramus. Nam et faciles sumus ad seducendum, et debiles ad operandum, et fragiles ad resistendum. Si discernere

volumus inter bonum et malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficiamus: si conamur resistere malo, dejicimur et superamur.

2. Necessarius proinde Salvatoris adventus; necessaria sic præoccupatis hominibus præsentia Christi. Atque utinam sic veniat, ut copiosissima dignatione sua, et in nobis per fidem habitans illuminet cæcitatem nostram, et nobiscum manens adjuvet infirmitatem nostram, et pro nobis stans fragilitatem nostram protegat et propugnet. Si enim ille in nobis, quis jam decipiat nos? Si ille nobiscum, quid de cætero non possumus in eo qui confortat nos? Si ille pro nobis, quis contra nos? Fidelis consiliarius est, qui neque falli omnino, neque fallere queat: fortis auxiliarius, qui non lassescat; patronus efficax, qui et ipsum satanam sub pedibus nostris velociter conterat, et omnia ejus machinamenta confringat. Nimirum ipse est Dei sapientia, cui semper in promptu sit instruere ignorantes: ipse Dei virtus, cui facile sit et deficientes reficere, et eripere periclitantes. Ad hunc ergo tantum eruditorem, Fratres mei, in omni deliberatione curramus: hunc tam strenuum adiutorem in omni operatione invocemus: huic tam fido propugnatori in omni colluctatione committamus animas nostras: qui ad hoc ipsum venit in mundum, ut habitans in hominibus, cum hominibus, pro hominibus, et tenebras nostras illuminaret, et labores levaret, et pericula propulsaret.

HOMILIÆ IV

DE LAUDIBUS VIRGINIS MATRIS,

SUPER VERBA

MISSUS EST ANGELUS GABRIEL, ETC.

PRÆFATIO.

SCRIBERE me aliquid et devotio jubet, et prohibet occupatio. Verumtamen

quia præpediente corporali molestia, Fratrum ad præsens non valeo sectari conventum: id tantillum otii, quod vel mihi de somno fraudans in noctibus in-

tercipere sinor, non sinam otiosum. Libet ergo tentare id potissimum aggre-
di, quod sæpe animum pulsavit : loqui videlicet aliquid in LAUDIBUS VIRGINIS MATRIS, super illa lectione evangelica, in qua, Luca referente, Dominicæ Annuntiationis continetur historia. Ad quod sane opus faciendum etsi nulla Fratrum (quorum me profectibus deservire necesse est) vel necessitas urgeat, vel utilitas moveat : dum tamen ex hoc non impediatur, quo ad quæque ipsorum necessaria minus paratus inveniar, non arbitror eos debere gravari, si propriæ satisfactio devotioni.

HOMILIA I.

Missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David ; et nomen Virginis Maria. Luc. 1.

1. QUID sibi voluit Evangelista, tot propria nomina rerum in hoc loco tam signanter exprimere ? Credo quia noluit nos negligenter audire quod tam diligenter studuit enarrare. Nominat siquidem Nuntium qui mittitur, Dominum a quo mittitur, Virginem ad quam mittitur, Sponsum quoque virginis : amborumque genus, civitatem ac regionem propriis designat nominibus. Ut quid hoc ? Putasne aliquid horum supervacue positum sit ? Nequaquam. Si enim nec folium de arbore sine causa, nec unus ex passeribus sine Patre cœlesti cadit super terram : putem ego de ore sancti Evangelistæ superfluum diffluere verbum, præsertim in sacra historia Verbi ? Non puto. Plena quippe sunt omnia supernis mysteriis, ac cœlesti singula dulcedine redundantia : si tamen diligentem habeant inspectorem, qui noverit sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Nempe in illa die stillarunt montes dulcedinem, et colles fluxerunt lac et mel, quando rorantibus cœlis desuper, nubibusque pluentibus justum, aperta est terra læta germinans Salvatorem : quando Domino dante benignitatem, et terra nostra reddente fructum suum, super illum montem

montium, montem coagulatum et pinguem, misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatæ sunt. Illo quoque in tempore unus iste inter cæteros montes non modicus, beatus hic videlicet Evangelista, dum desideratum nobis nostræ salutis exordium suo mellifluo commendavit eloquio, veluti persflante austro, atque e vicino Sole radiante justitiæ, quædam ex eo spiritualia profluxerunt aromata. Utinam et nunc Deus emittat verbum suum, et liquefaciat ea nobis ; persflet spiritus ejus, et fiant nobis intelligibilia verba evangelica : fiant in cordibus nostris desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum, fiant et dulciora super mel et favum !

2. Ait itaque : *Missus est angelus Gabriel a Deo*. Non arbitror hunc Angelum de minoribus esse, qui qualibet ex causa, crebra soleant ad terras fungi legatione : quod ex ejus nomine palam intelligi datur, quod interpretatum Fortitudo Dei dicitur : et quia non ab alio aliquo forte excellentiori se (ut assolet) spiritu, sed ab ipso Deo mitti perhibetur. Propter hoc ergo positum est, *A Deo* ; vel ideo dictum est, *A Deo*, ne cui vel beatorum spirituum suum Deus, antequam Virgini, revelasse putetur consilium, excepto dumtaxat archangelo Gabriele, qui utique tantæ inter suos inveniri potuerit excellentiæ, ut tali et nomine dignus haberetur, et nuntio. Nec discordat nomen a nuntio. Dei quippe virtutem Christum quem melius nuntiare decebat, quam hunc, quem simile nomen honorat ? Nam quid est aliud fortitudo, quam virtus ? Non autem dedecens aut incongruum videatur, dominum et nuntium communi censi vocabulo : cum similis in utroque appellationis, non sit tamen utriusque similis causa. Aliter quippe Christus fortitudo vel virtus Dei dicitur, aliter Angelus. Angelus enim tantum nuncupative, Christus autem etiam substantive *Christus Dei virtus*, et dicitur, et est, quæ forti armato, qui suum atrium in pace custodire solebat, fortior superveniens, ipsum suo brachio debellavit : et sic ei vasa captivitatis

potenter eripuit. Angelus vero fortitudo Dei appellatus est, vel quod hujusmodi meruerit prærogativam officii, quo ejusdem nuntiaret adventum virtutis: vel quia virginem natura pavidam, simplicem, verecundam, de miraculi novitate ne expavesceret, confortare deberet: quod et fecit. *Ne timeas*, inquit, *Maria*, *invenisti gratiam apud Deum*. Sed et ipsius sponsum, hominem utique nihilominus humilem ac timoratum, non irrationabiliter forsitan idem Angelus confortasse creditur, quamquam tunc ab Evangelista non nominetur. *Joseph*, inquit, *fili David*, *ne timeas accipere Mariam conjugem tuam*. Convenienter itaque Gabriel ad hoc opus eligitur: immo quia tale illi negotium injungitur, recte tali nomine designatur.

3. Missus est ergo angelus Gabriel a Deo. Quo? *In civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth*. Videamus, si (ut ait Nathanael) *a Nazareth potest aliquid boni esse*. Nazareth interpretatur flos. Videntur autem mihi quoddam semen fuisse divinæ cognitionis, tamquam e cælo jactatum in terras, allocutiones et promissiones factæ coelitus ad Patres, Abraham scilicet, Isaac, et Jacob; de quo semine scriptum est: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma fuisset; et quasi Gomorrha similes essemus*. Floruit autem hoc semen in mirabilibus, quæ ostensa sunt in exitu Israel de Ægypto, in figuris et ænigmatibus per totum iter in deserto usque in terram promissionis, et deinceps in visionibus et vaticiniis Prophetarum, in ordinatione quoque regni ac sacerdotii usque ad Christum. Christus autem hujus seminis et horum florum non immerito fructus esse intelligitur, dicente David: *Dominus dabit benignitatem, et terra nostra dabit fructum suum*. Et iterum: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*. In Nazareth ergo nuntiatur Christus nasciturus: quia in flore speratur fructus processurus. Sed procedente fructu, flos decidit: quia veritate apparente in carne, figura pertransiit. Unde et Nazareth civitas Galilææ dicitur, id est, transmigrationis: quia nascente Christo, omnia illa transie-

runt, quæ superius enumeravi, quæ, ut ait Apostolus, *in figura contingebant illis*. Hos ergo flores et nos qui jam fructum tenemus, pertransisse videmus: et dum adhuc florere videbantur, transituri prævidebantur. Unde David: *Mane sicut herba transeat, mane floreat et transeat: vespere decidat, induret et arescat*. Vespere etenim, id est, quando venit plenitudo temporis, in quo misit Deus Unigenitum suum, factum ex muliere, factum sub lege, dicente ipso, *Ecce nova facio omnia*; vetera transierunt et disparuerunt, quomodo in novitate succrescentis fructus flores decidunt et arescunt. Unde rursus scriptum est: *Fœnum aruit, et flos decidit; verbum autem Domini manet in æternum*. Credo non ambigis, quin verbum fructus sit; Verbum autem Christus est.

4. Bonus itaque fructus Christus, qui manet in æternum. Sed ubi est fœnum quod aruit? ubi est flos qui decidit? Propheta respondeat. *Omnis caro fœnum: et omnis gloria ejus, tamquam flos fœni*. Si omnis caro fœnum: ergo carnalis ille populus Judæorum ut fœnum aruit. An non fœnum aruit, dum idem populus ab omni spiritus pinguedine vacuus, siccæ litteræ adhæsit? Annon etiam flos decidit, quando gloriatio, quam habebant in lege, non remansit? Si flos non decidit: ubi ergo regnum, ubi sacerdotium, ubi Prophetæ, ubi templum, ubi denique magna illa, de quibus gloriari solebant, et dicere: *Quanta audivimus et cognovimus ea, et patres nostri narrantaverunt nobis! Et iterum: Quanta mandavit patribus nostris nola facere ea filiis suis! Et hæc dicta sunt pro eo quod positum est: In Nazareth civitatem Galilææ*.

5. In illam ergo civitatem missus est angelus Gabriel a Deo. Ad quem? *Ad Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph*. Quæ est hæc Virgo tam venerabilis, ut salutetur ab Angelo? tam humilis, ut desponsata sit fabro? Pulchra permixtio virginitalis et humilitatis: nec mediocriter placet Deo illa anima, in qua et humilitas commendat virginitalitatem, et virginitas exornat humilitatem. Sed quanta putas venera-

tionem digna est, in qua humilitatem exaltat fecunditas, et partus consecrat virginitatem? Audis virginem, audis humilem: si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. Laudabilis virtus virginitas, sed magis necessaria humilitas. Illa consulitur, ista præcipitur. Ad illam invitaris, ad istam cogaris. De illa dicitur, *Qui potest capere, capiat: de ista dicitur, Nisi quis efficiatur sicut parvulus iste, non intrabit in regnum colorum.* Illa ergo remuneratur, ista exigitur. Potes denique sine virginitate salvari: sine humilitate non potes. Potest, inquam, placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amissam: sine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas Mariæ placuisset. *Super quem, inquit, requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum? Super humilem dixit, non super virginem.* Si igitur Maria humilis non esset, super eam Spiritus sanctus non quieverisset. Si super eam non quieverisset, nec imprægnasset. Quomodo enim de ipso sine ipso conciperet? Patet itaque, quia ut de Spiritu sancto conciperet, sicut ipsa perhibet, *respexit humilitatem ancillæ suæ Deus, potius quam virginitatem.* Et si placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Unde constat, quia etiam ut placeret virginitas, humilitas proculdubio fecit.

6. Quid dicis, virgo superbe? Maria virginem se oblita gloriatur de humilitate: et tu negligendo humilitatem, blandiris tibi de virginitate? *Respexit, ait illa, humilitatem ancillæ suæ.* Quæ illa? Virgo utique sancta, virgo sobria, virgo devota. Numquid tu castior illa? numquid devotior? Aut numquid tua forte pudicitia gratior castitate Mariæ: ut tu scilicet sine humilitate placere sufficias ex tua, quod illa non potuit ex sua? Denique quanto honorabilior es ex singulari munere castimonix, tanto tibi tu majorem injuriam facis, quod ejus in te decorem foedas permixtione superbiæ. Alioquin expedit tibi virginem non esse, quam de virginitate inolescere. Non omnium quidem est virginitas: multo tamen pauciorum est cum virginitate humilitas. Si igitur virgini-

latem in Maria non potes nisi mirari, stude humilitatem imitari, et sufficere tibi. Quod si et virgo, et humilis es; quisquis es, magnus es.

7. Est tamen majus aliquid quod mireris in Maria: scilicet cum virginitate, fecunditas. A sæculo enim non est auditum, ut aliqua simul mater esset, et virgo. O si et ejus est mater attendas! quo te tua super ejus mirabili celsitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc, ut te videas nec satis posse mirari? Nonne tuo, immo Veritatis judicio, illa quæ Deum habuit filium, super omnes etiam choros exaltabitur Angelorum? Annon Deum et Dominum Angelorum Maria suum audacter appellat filium, dicens: *Fili, quid fecisti nobis sic?* Quis hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, et pro magno habent, quod cum sint spiritus ex conditione, ex gratia facti sunt et vocati Angeli, testante David: *Qui facit, inquit, Angelos suos spiritus.* Maria vero matrem se agnoscens, majestatem illam, cui illi cum reverentia serviunt, cum fiducia suum nuncupat filium. Nec dignatur nuncupari Deus quod esse dignatus est. Nam paulo post subdit Evangelista: *Et erat, inquit, subditus illis.* Quis, quibus? Deus, hominibus; Deus, inquam, cui Angeli subditi sunt, cui Principatus et Potestates obediunt, subditus erat Mariæ; nec tantum Mariæ, sed etiam Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, et elige quid amplius mireris, sive Filii benignissimam dignationem, sive Matris excellentissimam dignitatem. Utrumque stupor, utrumque miraculum. Et quod Deus feminæ obtemperet, humilitas absque exemplo: et quod Deo femina principetur, sublimitas sine socio. In laudibus virginum singulariter canitur, quod sequuntur Agnum quocumque ierit. Quibus ergo laudibus judicas dignam, quæ etiam præit?

8. Disce homo obedire; disce terra subdi; disce pulvis obtemperare. De Auctore tuo loquens Evangelista, *Et erat, inquit, subditus illis,* haud dubium quin Mariæ et Joseph. Erubescere, superbe cinis! Deus se humiliat, et tu te exaltas? Deus se hominibus subdit, et tu

dominari gestiens hominibus, tuo te præponis auctori? Utinam mihi aliquando, tale aliquid cogitanti, Deus respondere dignetur, quod et suo increpando respondit Apostolo: *Vade*, inquit, *post me salana*, quia non sapis ea quæ Dei sunt. Quoties enim hominibus præesse desidero, toties Deum meum præire contendo: et tunc vere non sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est: *Elexat subditus illis*. Si hominis, o homo, imitari dedignaris exemplum, certe non erit tibi indignum sequi Auctorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum quocumque ierit, dignare vel sequi quo tibi condescendit. Hoc est, si non potes sublimem incedere semitam virginitatis, sequere vel Deum per lustrissimam viam humilitatis: a cujus recitudine si qui etiam de virginibus deviaerint, ut verum fatear, nec ipsi sequuntur Agnum quocumque ierit. Sequitur quidem Agnum coinquinatus humilis, sequitur et virgo superbus; sed neuter quocumque ierit: quia nec ille ascendere potest ad munditiam Agni, qui sine macula est; nec is ad ejusdem mansuetudinem descendere dignatur, qua scilicet non coram tendente, sed coram occidente se obmutuit. Attamen salubriorem elegit sequendi partem in humilitate peccator, quam in virginitate superbus: cum et illius immunditiam sua humilis satisfactio purget, et hujus pudicitiam superbia inquinet.

9. Sed felix Maria, cui nec humilitas defuit, nec virginitas. Et quidem singularis virginitas, quam non temeravit, sed honoravit fœcunditas: et nihilominus specialis humilitas, quam non abstulit, sed extulit fœcunda virginitas: et incomparabilis prorsus fœcunditas, quam virginitas simul comitatur et humilitas. Quid horum non mirabile? quid non incomparabile? quid non singulare? Mirum vero si non hæsit in eorum ponderatione, quid tua iudices dignius admiratione, utrum videlicet potius stupenda sit fœcunditas in virgine, an in matre integritas: sublimitas in prole, an cum tanta sublimitate humilitas. Nisi quod indubitanter horum singulis præferenda sunt simul cuncta, et incompa-

rabiliter excellentius est atque felicius, omnia percepisse, quam aliqua. Et quid mirum si Deus, qui mirabilis legitur et cernitur in sanctis suis, mirabiliorem se exhibuit in Matre sua? Veneramini ergo, conjuges, in carne corruptibili carnis integritatem: miramini etiam vos, sacræ virgines, in virgine fœcunditatem: imitamini, omnes homines, Dei Matris humilitatem. Honorate, sancti Angeli, vestri Regis Matrem, qui nostræ adoratis Virginis Prolem, ipsum utique nostrum pariter ac vestrum regem, nostri generis reparatorem, vestræ civitatis instauratorem. Cujus apud vos tam sublimis, inter nos tam humilis, a vobis pariter, et a nobis detur et dignitati debita reverentia, et dignationi honor et gloria in sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA II.

1. NOVUM quidem canticum illud, quod solis dabitur in regno Dei cantare virginibus, ipsam virginum Reginam cum cæteris, immo primam inter cæteras esse cantaturam, nemo est qui ambigat. Puto autem illam; præter illud quod solis licet, cum omnibus tamen virginibus ei (ut dixi) commune erit, dulciori quodam atque elegantiori carmine lætificaturam esse civitatem Dei. Cujus utique dulcisonos depromere vel exprimere modulos ne ipsarum quidem virginum ulla digna invenietur: quia soli merito decantandum servabitur, quæ sola de partu, et partu divino gloriatur. Gloriatur dixerim de partu, non in se, sed in ipso quem peperit. Deus siquidem (Deus enim est quem peperit) Matrem suam singulari in cœlestibus donaturus gloria, singulari in terris prævenire curavit et gratia, qua videlicet ineffabiliter et intacta conciperet, et pareret incorrupta. Porro Deo hujusmodi decebat nativitas, qua non nisi de Virgine nasceretur: talis congruebat et Virgini partus, ut non pareret nisi Deum. Proinde factor hominum ut homo fieret, nasciturus de homine, talem sibi ex omnibus debuit deligere, immo condere matrem, qualem et se decere scie-

bat; et sibi noverat placitum. Voluit itaque esse virginem, de qua immaculata immaculatus procederet, omnium maculas purgaturus: voluit et humilem, de qua mitis et humilis corde prodiret, harum in se virtutum necessarium omnibus saluberrimumque exemplum ostensurus. Dedit ergo Virgini partum, qui ei jam ante et virginitatis inspiraverat votum, et humilitatis prerogaverat meritum. Alioquin quomodo Angelus eam in sequentibus gratia plenam pronuntiat, si quippiam vel parum boni, quod ex gratia non esset, habebat?

2. Ut igitur quæ Sanctum sanctorum conceptura erat pariter et paritura, sancta esset corpore, accepit donum virginitatis: ut esset et mente, accepit et humilitatis. His nimirum Virgo regia geminis ornata virtutum, gemitivoque mentis pariter et corporis decore præfulgida, specie sua et pulcritudine sua in cœlestibus cognita, cœli civium in se provocavit aspectus, ita ut et Regis animum in sui concupiscentiam inclinaret, et cœlestem nuntium ad se de supernis educeret. Et hoc est quod nobis hic Evangelista commendat, cum Angelum perhibet a Deo destinatum ad Virginem: *A Deo, inquit, ad virginem*: id est, a celso ad humilem, a Domino ad ancillam, a Creatore ad creaturam. Quanta dignatio Dei! quanta Virginis excellentia! Currite matres, currite filia, currite omnes, quæ post Evam, et ex Eva, et parturimini cum tristitia, et parturitis. Adite virginalem thalamum, ingredimini, si potestis, pudicum sororis vestræ cubiculum. Ecce enim Deus mittit ad Virginem, ecce affatur Angelus Mariam. Apponite aurem parieti, auscultate quid nuntiet ei, si forte audiatis unde consolemini.

3. Lætare, pater Adam, sed magis tu, o Eva mater, exsulta, qui sicut omnium parentes, ita omnium fuistis peremptores; et, quod infelicius est, prius peremptores, quam parentes. Ambo, inquam, consolamini super filia; et tali filia; sed illa amplius, de qua malum ortum est prius, cujus opprobrium in omnes pertransiit mulieres. Instat namque tempus, quo jam tollatur

opprobrium, nec habeat vir quid causetur adversus feminam: qui utique dum se imprudenter excusare conaretur, crudeliter illam accusare non cunctatus est, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, et comedi*. Propterea curre, Eva, ad Mariam; curre mater ad filiam; filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat, ipsa patri pro matre satisficiat: quia ecce si vir cecidit per feminam, jam non erigitur nisi per feminam. Quid dicebas, o Adam? *Mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, et comedi*. Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis augeas quam deleas culpam. Veruntamen Sapientia vicit malitiam, cum occasionem veniæ, quam a te Deus interrogando elicere tentavit, sed non potuit; in Ihesauro indeficientis suæ pietatis invenit. Redditur nempe femina pro femina, prudens pro fatua, humilis pro superba; quæ pro ligno mortis gustum tibi porrigat vitæ, et pro venenoso cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excusationis verbum in vocem gratiarum actionis, et dic: Domine, mulier, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, et comedi: et dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso vivificasti me. Ecce enim ad hoc missus est Angelus ad Virginem. O admirandam et omni honore dignissimam Virginem! o feminam singulariter venerandam, super omnes feminas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum vivificatricem!

4. *Missus est, inquit, Angelus ad Virginem*. Virginem carne, virginem mente, virginem professione, virginem denique, qualem describit Apostolus, mente et corpore sanctam; nec noviter, nec fortuito inventam, sed a sæculo electam, ab Altissimo præcognitam et sibi præparatam, ab Angelis servatam, a Patribus præsignatam, a Prophetis promissam. Scrutare Scripturas, et proba quæ dico. Visne ut et ego aliqua ex his testimonia hic inseram? Ut pauca loquar de pluribus, quam tibi aliam prædixisse Deus videtur, quando ad serpentem ait: *Inimicitias ponam inter te*

et mulierem? Et si adhuc dubitas quod de Maria non dixerit, audi quod sequitur: *Ipsa conteret caput tuum.* Cui hæc servata victoria est, nisi Mariæ? Ipsa procul dubio caput contrivit venenatum, quæ omnimodam maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum.

5. Quam vero aliam Salomon requirebat, cum dicebat: *Mulierem fortem quis inveniet?* Noverat quippe vir sapiens hujus sexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem. Quia tamen et Deum legerat promississe, et ita videbat congruere, ut qui vicerat per feminam, vinceretur per ipsam, vehementer admirans aiebat: *Mulierem fortem quis inveniet?* Quod est dicere: Si ita de manu feminæ pendet et nostra omnium salus, et innocentia restitutio, et de hoste victoria: fortis omnino necesse est ut provideatur, quæ ad tantum opus possit esse idonea. Sed mulierem fortem quis inveniet? At ne hoc quæsisse putetur desperando, subdit prophetando: *Procul et de ultimis finibus pretium ejus,* hoc est non vile, non parvum, non mediocre, non denique de terra; sed de cælo, nec de cælo proximo terris pretium fortis hujus mulieris, sed a summo cælo egressio ejus. Quid deinde rubus ille quondam Mosaicus portendebat, flammam quidem emittens, sed non ardens, nisi Mariam parientem, et dolorem non sentientem? Quid rogo, virga Aaron florida, nec humectata, nisi ipsam concipientem, quamvis virum non cognoscentem? Hujus magni miraculi majus mysterium Isaias edisserit, dicens: *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet;* virgam, virginem; florem, virginis partum intelligens.

6. Sed si tibi quod nunc in flore Christus intelligi dicitur, superiori videtur adversari sententiæ, qua non virgæ flore, sed floris fructu designari dicebatur; noveris in eadem Aaronica virga (quæ non solum floruit, sed et fronduit, et fructum emisit) non solum flore vel fructu, sed ipsis etiam frondibus eundem significari. Noveris et apud Moysen nec fructu virgæ, nec flore, sed

ipsa virga demonstrari; illa utique virga, qua feriente, aqua vel dividitur transituris, vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem inconveniens est, diversis rebus diversis ex causis Christum figurari; et in virga quidem potentiam, in flore vero fragrantiam, in fructu autem saporis dulcedinem, in frondibus quoque sedulam ejus intelligi protectionem, qua videlicet parvulos ad se confugientes sub umbra alarum suarum protegere non desinit, sive ab æstu carnalium desideriorum, sive a facie impiorum; qui eos affligerunt. Bona et desiderabilis umbra sub alis Jesu, ubi tutum est fugientibus refugium, gratum fessis refrigerium. Miserere mei, Domine Jesu, miserere mei: quoniam in te confidit anima mea, et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeat iniquitas. In hoc tamen Isaia testimonio, florem Filium, virgam intellige Matrem: quoniam et virga floruit absque germine, et virgo concepit non ex homine. Nec virgæ virorem floris læsit emissio, nec virginis pudorem sacri partus editio.

7. Proferamus et alia Virgini Matri, Deoque Filio congrua de Scripturis testimonia. Quid illud Gedeonis vellus significat, quod utique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis in area ponitur, et nunc quidem lana, nunc vero aream perfunditur, nisi carnem assumptam de carne Virginis, et absque detrimento virginitatis? Cui utique distillantibus cælis tota se infudit plenitudo divinitatis: adeo ut ex hac plenitudine omnes acceperimus, qui vere sine ipsa non aliud quam terra arida sumus. Huic quoque Gedeonico facto propheticum dictum pulchre satis convenire videtur, ubi legitur: *Descendet sicut pluvia in vellus.* Nam per hoc quod sequitur et sicut stillantia stillantia super terram, idem datur intelligi, quod per inventam rore madidam aream. Pluvia nempe voluntaria, quam segregavit Deus hæreditati suæ, placide prius et absque strepitu operationis humanæ, suo se quietissimo illapsu virgineum demisit in uterum: postmodum vero ubique terrarum diffusa est per ora prædicato-

rum, non jam sicut pluvia in vellus, sed sicut stillicidia stillantia super terram, cum quodam utique strepitu verborum, ac sonitu miraculorum. Siquidem recordatæ sunt nubes illæ, quæ portabant pluviam, præceptum sibi fuisse cum mitterentur: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Quod et fecerunt: etenim *in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum.*

8. Audiamus et Jeremiam nova veteribus vaticinantem, et quem præsentem monstrare non poterat, venturum et ardentem desiderantem, et fidenter promittentem: *Novum, inquit, creavit Dominus super terram: femina circumdabit virum.* Quæ est hæc femina? Quis vero iste vir? Aut si vir, quomodo a femina circumdatus? Aut si a femina circumdari potest, quomodo vir? Et ut apertius dicam, quomodo potest simul et vir esse, et in utero matris? hoc est enim virum a femina circumdari. Novimus viros, qui scilicet infantiam, pueritiam, adolescentiam, atque juventutem transeuntes, ad gradum usque senectutis proximum pervenerunt. Qui ergo jam adeo grandis est, quomodo a femina circumdari potest? Si dixisset, Femina circumdabit infantem; vel, Femina circumdabit parvulum; nec novum videretur, nec mirum. Nunc autem quia nil tale posuit, sed dixit virum, quærimus quæ sit hæc novitas, quam Deus fecit in terra, ut femina circumdaret virum, et vir intra feminei unius corpusculi membra sese cohiberet? quid est hoc miraculi? *Numquid potest homo, ut ait Nicodemus, in ventrem matris suæ iterato introire, et renasci?*

9. Sed verto me ad conceptum partumque virginalem, si forte inter plurima nova ac mira, quæ ibi profecto inspicit qui diligenter inquirat, etiam hanc, quam de Propheta protuli, reperiam novitatem. Porro ibi agnoscitur longitudo brevis, latitudo angusta, altitudo subdita, profunditas plana. Ibi agnoscitur lux non lucens, verbum infans, aqua sitiens, panis esuriens. Vi-

deas, si attendas, potentiam regi, sapientiam instrui, virtutem sustentari: Deum denique lactentem, sed Angelos reficientem; vagientem, sed miseros consolantem. Videas, si attendas, tristari lætitiâ, pavere fiduciam, salutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari. Sed, quod non minus mirandum est, ipsa ibi cernitur tristitia lætificans, pavor confortans, passio salvans, mors vivificans, infirmitas roborans. Cui jam illud quoque non occurrat, quod quærebam? Numquid non facile tibi est inter hæc feminam agnoscere virum circumdantem, cum Mariam videas virum approbatum a Deo Jesum suo utero circumplectentem? Virum autem dixerim fuisse Jesum, non solum jam cum diceretur *vir propheta, potens in opere et sermone*, sed etiam cum tenera adhuc infantis membra Dei mater blando vel foveret in gremio, vel gestaret in utero. Vir igitur erat Jesus necdum etiam natus, sed sapientia, non ætate; animi vigore, non viribus corporis; maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potius non minus fuit sapientiæ Jesus conceptus, quam natus, parvus, quam magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive jam grandiusculus interrogans doctores in templo, sive jam perfectæ ætatis docens in populo, æque profecto plenus fuit Spiritu sancto. Nec fuit hora in quacumque ætate sua, qua de plenitudine illa quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur: sed a principio perfectus, a principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ et intellectus, spiritu consilii et fortitudinis, spiritu scientiæ et pietatis, spiritu timoris Domini.

10. Nec te moveat, quod de ipso legis in alio loco: *Jesus autem proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines.* Nam quod de sapientia et gratia hic dictum est, non secundum quod erat, sed secundum quod apparebat, intelligendum est: non quia videlicet aliquid ei novum accederet, quod ante non haberet; sed quod accedere

videretur, quando volebat ipse, ubi videretur. Tu, homo, cum proficis, non quando, nec quantum vis proficis : sed te nesciente tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At vero puer Jesus, qui disponit vitam tuam, ipse disponebat et suam, et quando volebat, et quibus volebat sapiens apparebat, quando et quibus volebat sapientior, quando et quibus volebat sapientissimus : quamquam in se nunquam esset nisi sapientissimus. Similiter et cum semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet; pro suo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minus ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat. Constat ergo, quia semper Jesus virilem animum habuit, etsi semper in corpore vir non apparuit. Cur denique dubito virum fuisse in utero, quem inibi Deum fuisse non ambigo? Minus quippe est esse virum, quam esse Deum.

41. Sed vide si non etiam hanc Jeremiæ novitatem Isaias lucidissime aperit, qui et novos superiores Aaronicos flores exposuit. *Ecce, inquit, virgo concipiet, et pariet filium.* En habes feminam, scilicet Virginem. Vis et de viro audire quis scit? *Et vocabitur, ait, nomen ejus Emmanuel, id est, Nobiscum Deus.* Femina itaque circumdans virum, Virgo est concipiens Deum. Vides quam pulcre et concorditer Sanctorum mira facta et mystica dicta sibi invicem concinant. Vides quam stupendum sit hoc unum de Virgine et in Virgine factum miraculum, quod tot miracula prævenierunt, tot oracula promiserunt. Unus nimirum fuit spiritus Prophetarum : et licet diversis modis, signis et temporibus; eandem rem diversi, non diverso spiritu, et præviderunt, et prædixerunt. Quod Moysi monstratum est in rubo et igne, Aaroni in virga et flore, Gedeoni in vellere et rore; hoc aperte Salomon prædixit in forti muliere et ejus prefatio; apertius Jeremias præcinnuit de femina et viro, apertissime Isaias declaravit de Virgine et Deo, Gabriel tandem exhibuit ipsam Virginem salutando. Ipsa

namque est, de qua nunc Evangelista : *Missus est, ait, Angelus Gabriel a Deo ad Virginem, desponsatam Joseph.*

42. *Ad Virginem, inquit, desponsatam. Quare desponsatam? Cum esset, inquam, virgo electa, et, ut ostensum est, virgo conceptura, virgo paritura, mirum cur desponsata fuerit, non nuptura. Numquid vel hoc casu factum quis dixerit? Non est casu factum, quod rationalis causa commendat, causa valde utilis et necessaria, et divini prorsus adinventionem consilii digna. Dicam quod mihi, immo quod ante me Patribus visum fuit. Illa utique fuit ratio desponsationis Mariæ, quæ et dubitationis Thomæ. Mos siquidem Judæorum erat, ut a die desponsationis suæ, usque ad tempus nuptiarum, sponsis sponsæ traderentur custodiendæ : quatenus earum ipsi eo sibi pudicitiam curiosius servarent, quo sibi ipsi fideliores existerent. Sicut ergo Thomas dubitando, palpando, constantissimus factus est Dominicæ confessor resurrectionis : ita et Joseph Mariam sibi desponsando, ejusque conversationem in tempore custodiæ studiosius comprobando, factus est pudicitie fidelissimus testis. Pulcra utriusque rei convenientia et dubitatio Thomæ, et desponsatio Mariæ. Poterant quidem similis erroris laqueum nobis injicere, fidei videlicet in illo, castitatis in illa, veritatem in suspicionem adducere : sed valde prudenter et pie factum est per contrarium, ut unde metuebatur suspicio, firma sit certitudo. Nam et de Filii resurrectione citius quidem ego, qui infirmus sum, crediderim Thomæ dubitanti et palpanti, quam Cephæ audienti et credenti : et de Matris continentia facilius Sponso ejus custodienti et experienti, quam ipsi quoque Virgini de sola sua conscientia se defendenti. Dic, quæso, quis eam videns non desponsatam et gravidam, non potius diceret meretricem quam virginem? Non autem decebat hoc dici de Matre Domini. Tolerabilius vero atque honestius fuit, putari ad tempus Christum de conjugio fuisse natum, quam de fornicatione.*

43. Sed non poterat, inquis, Deus

apertum aliquod ostendere signum, quo videlicet fieret, ut ejus nec ortus infamaretur, nec Mater crimaretur? Poterat utique; sed non poterat latere dæmones, quod scirent homines. Oportebat autem a Principe mundi aliquamdiu celari divini consilii sacramentum: non quod Deus, si palam opus suum facere vellet, impediri posse ab illo metueret: sed quia ipse, qui non solum potenter, sed etiam sapienter quæcumque voluit fecit, sicut in omnibus operibus suis quasdam rerum vel temporum congruentias propter ordinis pulcritudinem servare consuevit: ita in hoc quoque tam magnifico opere suo, nostræ videlicet reparationis, non tantum potentiam suam, sed et prudentiam ostendere voluit. Et quamquam illud aliter, quomodo vellet, perficere potuisset; placuit ei tamen eo potius et modo, et ordine hominem sibi reconciliare, quo noverat cecidisse: ut sicut diabolus prius seduxit feminam, et postmodum virum per feminam vicit: ita prius a femina virgine seduceretur, et post a viro Christo aperte debellaretur: quatenus malitiæ fraudi dum ars pietatis illuderet, ac maligni fortitudinem Christi virtus contereret, diabolo Deus et prudentior appareret, et fortior. Ita quippe decuit incarnatam Sapientiam spiritualem vincere malitiam, quo non solum attingeret a fine usque ad finem fortiter, sed et diserneret omnia suaviter. Attingit autem a fine usque ad finem, id est a cælo usque ad infernum. *Si ascendero*, inquit, *in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades*. Utrobique vero fortiter, quando et de supernis expulit superbum, et apud inferos spoliavit avarum. Conveniens ergo erat, ut suaviter quoque omnia, cælestia scilicet et terrena diserneret: quatenus et illinc dejiciens inquietum, reliquos in pace firmaret; et hic debellaturus invidum, nobis prius suæ humilitatis et mansuetudinis valde necessarium exemplum relinqueret: sicque mirabili fieret moderamine Sapientiæ, ut et suis suavis, et hostibus fortis appareret. Quid enim prodesset diabolum a Deo vinci, nobis manenti-

bus superbis? Necessario igitur desponsata est Maria Joseph, quando per hoc et a canibus sanctum absconditur, et a sponso virginitas comprobatur, et Virginis tam verecundiæ parcitur, quam famæ providetur. Quid sapientius, quid dignius divina providentia? Uno tali consilio secretis cælestibus et admittitur testis, et excluditur hostis, et integra servatur fama Virginis Matris. Alioquin quando pepercisset justus adulteræ? scriptum est autem: *Joseph autem vir ejus, cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam*. Bene, cum esset justus, noluit eam traducere: quia sicut nequaquam justus esset, si cognitam ream consensisset: sic nihilominus justus non esset, si præbatam innociam condemnasset. Cum ergo justus esset, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.

14. Quare voluit dimittere eam? Accipe et in hoc non meam, sed Patrum sententiam. Propter hoc Joseph voluit dimittere eam, propter quod et Petrus Dominum a se repellebat, dicens: *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum*. Propter quod et Centurio a domo sua eum prohibebat, cum diceret: *Domine, non sum dignus ut intres sub lectum meum*. Ita ergo et Joseph indignum et peccatorem se reputans, dicebat intra se, a tali et a tanta non debere sibi ultra familiari præstari contubernium, cujus supra se mirabilem expavescebat dignitatem. Videbat et horrebat divinæ præsentiae certissimum gestantem insigne: et quia mysterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam. Expavit Petrus potentiæ magnitudinem, expavit Centurio præsentiae majestatem. Exhorruit nimirum et Joseph, sicut homo, hujus tanti miraculi novitatem, mysterii profunditatem: et ideo occulte voluit dimittere eam. Miraris quod Joseph prægnantis sese consortio Virginis judicabat indignum, cum audias et sanctam Elizabeth ejus non posse ferre præsentiam, nisi cum tremore quidem et reverentia? Ait namque: *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Ideo itaque Joseph voluit dimittere

eam. Sed quare occulte, et non palam? ne videlicet divortii causam inquireretur, exigeretur rationem. Quid enim vir justus responderet populo duræ cervicis, populo non credenti et contradicenti? Si diceret quod sentiebat, quod de illius puritate comprobaverat, nonne mox increduli et crudeles Judæi subsannarent illum, lapidarent illam? Quando namque Veritati crederent tacenti in-utero, quam postea contempserunt clamantem in templo? Quid facerent needum apparenti, qui postmodum impias manus injecerunt etiam miraculis coruscanti? Merito ergo vir justus, ne aut mentiri, aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit occulte dimittere eam.

15. Sin vero aliter quis sentiat, et Joseph sicut hominem dubitasse contendat, sed quia justus erat, noluisse quidem habitare cum ea propter suspicionem, nec tamen (quia pius erat) traducere voluisse suspectam, et ideo voluerit occulte dimittere eam: breviter respondeo, etiam sic dubitationem illam Joseph fuisse necessariam, quæ divino meruit certificari oraculo. Sic quippe scriptum est: *Hæc autem eo cogitante, scilicet quod occulte dimitteret eam, apparuit ei Angelus in somnis, dicens: Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Itaque propter istas rationes desponsata est Maria Joseph, vel potius, sicut ponit Evangelista, viro, cui nomen erat Joseph. Virum nominat, non quia maritus, sed quod homo virtutis erat. Vel potius quia, juxta alium Evangelistam, non vir simpliciter, sed vir ejus dictus est, merito appellatur quod necessarie putatur. Debit ergo vir ejus appellari, quia necesse fuit et putari: sicut et pater Salvatoris non quidem esse, sed dici meruit, ut putaretur esse, dicente hoc ipso Evangelista: *Et ipse JESUS erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur, filius Joseph.* Nec vir ergo matris, nec filii pater existit, quamvis certa (ut dictum est) et necessaria dispensatione utrumque ad tempus et appellatus sit, et putatus.

2.

16. Conjice tamen ex hac appellatione, qua, licet dispensatoria, meruit honorari a Deo, ut pater Dei et dictus, et creditus sit: conjice et ex proprio vocabulo (quod augmentum non dubitas interpretari) quis et qualis homo fuerit iste Joseph. Simul et memento magni illius quondam Patriarchæ venditi in Ægypto: et scito ipsius istum non solum vocabulum fuisse sortitum, sed et castimoniam adeptum, innocentiam assecutum et gratiam. Siquidem ille Joseph, fraterna ex invidia venditus et ductus in Ægyptum, Christi venditionem præfiguravit: iste Joseph Herodianam invidiam fugiens, Christum in Ægyptum portavit. Ille domino suo fidem servans, dominæ noluit commisceri: iste dominam suam, Domini sui matrem, virginem agnoscens, et ipse continens fideliter custodivit. Illi data est intelligentia in mysteriis somniorum: isti datum est conscium fieri atque participem cœlestium sacramentorum. Ille frumenta servavit non sibi, sed omni populo: iste panem vivum e cœlo servandum accepit tam sibi, quam toti mundo. Non est dubium quin bonus et fidelis homo fuerit iste Joseph, cui Mater desponsata est Salvatoris. Fidelis, inquam, servus et prudens, quem constituit Dominus suæ matris solatium, suæ carnis nutritium, solum denique in terris magni consilii coadjutorem sibi fidelissimum. Huc accedit quod dicitur fuisse de domo David. Vere enim de domo David, verè de regia stirpe descendit vir iste Joseph, nobilis genere, mente nobilior. Plane filius David, non degenerans a patre suo David. Prorsus, inquam, filius David, non tantum carne, sed fide, sed sanctitate, sed devotione: quem tanquam alterum David Dominus invenit secundum cor suum, cui tuto committeret secretissimum atque sacratissimum sui cordis arcænum: cui tanquam alteri David incerta et occulta sapientiæ suæ manifestavit, et dedit illi non ignarum esse mysterii, quod nemo principum hujus sæculi agnovit: cui denique datum est quod multi reges et prophetæ, cum vellent videre, non viderunt; audire, et non audierunt;

9

non solum videre et audire, sed etiam portare, deducere, amplecti, deosculari, nutrire et custodire. Non tantum autem Joseph, sed et Maria descendisse credenda est de domo David. Alioquin non fuisset desponsata viro de domo David, si non esset et ipsa de domo David. Ambo igitur erant de domo David : sed in altera completa est veritas, quam juravit Dominus David, altero tamen conscio et teste adimpletæ promissionis.

17. In fine autem versus, *Et nomen, inquit, Virginis Maria.* Loquamur pauca et super hoc nomine, quod interpretatum Maris stella dicitur, et Matri Virgini valde convenienter aptatur. Ipsa namque aptissime sideri comparatur : quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui læsione virgo parturit Filium. Nec sideri radius suam minuit claritatem, nec Virgini Filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Jacob orta, cujus radius universum orbem illuminat, cujus splendor et præfulget in supernis, et inferos penetrat : terras etiam perlustrans, et calefaciens magis mentes, quam corpora, fovet virtutes, excoquit vitia. Ipsa, inquam, est præclara et eximia stella, super hoc mare magnum et spatiosum necessario sublevata, micans meritis, illustrans exemplis. O quisquis te intelligis in hujus sæculi profluvio magis inter procillas et tempestates fluctuare, quam per terram ambulare; ne avertas oculos a fulgore hujus sideris, si non vis obrui procillis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum : respice stellam, voca Mariam. Si jactaris superbix undis, si ambitionis, si detractionis, si æmulationis; respice stellam, voca Mariam. Si iracundia, aut avaritia, aut carnis illecebra naviculam concusserit mentis; respice ad Mariam. Si criminum immanitate turbatus, conscientix fœditate confusus, judicii horrore perterritus, baratro incipias absorberi tristitiæ, desperationis abyssu; cogita Mariam. In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam invoca. Non recedat ab ore, non rece-

dat a corde : et ut impetres ejus orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum. Ipsam sequens non devias : ipsam rogans non desperas : ipsam cogitans non erras. Ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia pervenis : et sic in temetipso experiris, quam merito dictum sit : *Et nomen Virginis Maria.* Sed jam modice pausandum est, ne et nos in transitu claritatem tanti luminis intueamur. Ut enim verbis apostolicis utar, *Bonum est nos hic esse* : et libet dulciter contemplari in silentio, quod laboriosa non sufficit explicare locutio. Interim autem ex devota scintillantis sideris contemplatione, ferventior reparabitur in his, quæ sequuntur, disputatio.

HOMILIA III.

I. LIBENTER, ubi mihi congruere video, verba Sanctorum assumo, quo vel vasculorum pulcritudine gratiora fiant quæcumque in eis lectori apposuerim. Ut autem nunc a propheticis verbis incipiam : Væ mihi, non quidem, sicut Prophetæ, quia tacui, sed quia locutus sum, quoniam vir pollutus labiis ego sum. Heu quot vana, quot falsa, quot turpia per hoc ipsum spurcissimum os meum evomuisse me recolo, in quo nunc cœlestia revolvere verba præsumo! Vehementer timeo, ne jam jam audiam ad me dictum : *Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum?* Utinam et mihi de superno altari, non quidem carbo unus, sed ingens globus igneus afferatur, qui videlicet multam et inveteratam prurientis oris mei rubiginem ad plenum excoquere sufficiat! quatenus Angeli ad Virginem, et Virginis ad ipsum grata invicem ac casta colloquia dignus habear meo qualicumque replicare sermone. At igitur Evangelista : *Et ingressus Angelus ad eam, haud dubium quin ad Mariam, dixit : Ave gratia plena, Dominus tecum.* Quo ingressus ad eam? Puto in secretarium pudici cubiculi, ubi illa fortassis clauso super se ostio orabat Patrem suum in abscondito. Solent Angeli ad-

stare orantibus, et delectari in his quos vident levare puras manus in oratione: holocaustum sanctæ devotionis gaudent se offerre Deo in odorem suavitatis. Mariæ autem orationes quantum placuerint in conspectu Altissimi, Angelus indicavit, qui ingressus ad eam, tam reverenter salutavit. Nec fuit difficile Angelo per clausum ostium penetrare ad abdita Virginis, qui utique ex subtilitate substantiæ suæ hoc habet in natura, ut nec seris ferreis ejus arceatur ingressus, quocumque suus eum impetus ferat. Angelicis enim spiritibus parietes non obsistunt, sed cuncta illis visibilia cedunt, cuncta æque corpora, quantumlibet solida vel spissa, penetrabilia sunt eis ac pervia. Suspican- dum igitur non est, quod apertum in- venerit Angelus ostiolum Virginis, cui nimirum in proposito erat hominum fugere frequentias, vitare colloquia: ne vel orantis perturbaretur silentium, vel continentis castitas tentaretur. Clau- serat itaque etiam illa hora suum super se habitaculum Virgo prudentissima, sed hominibus, non Angelis. Proinde etsi ad eam potuit intrare Angelus; sed nulli hominum facilis patebat accessus.

2. Ingressus ergo Angelus ad eam dixit: *Ave, gratia plena, Dominus tecum.* Legimus in Actibus Apostolorum, et Stephanum plenum gratia, et Apostolos fuisse repletos Spiritu sancto; sed longe dissimiliter a Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu sancto, quomodo Maria. *Ave*, inquit, *gratia plena, Dominus tecum.* Quid mirum si gratia plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potius mirandum, quomodo qui Angelum miserat ad Virginem, ab Angelo inventus est esse cum Virgine. Itane velocior Angelo fuit Deus, ut festinantem nuntium celerior ipse præveniret ad terras? Nec mirum. Nam cum esset Rex in accubitu suo, nardus Virginis dedit odorem suum, et ascendit in conspectu gloriæ ejus fumes aromatis, et invenit gratiam coram oculis Domini, clamantibus qui circumstabant: *Quæ est ista quæ ascendit per de-*

sertum, sicut virgula fumi, ex aromati- bus myrrhæ et thuris? Statimque Rex egrediens de loco sancto suo, exsultavit ut gigas ad currendam viam: et licet a summo cælo egressio ejus, nimio tamen pervolans desiderio prævenit suum nun- tium ad Virginem quam anaverat, quam sibi elegerat, cujus decorem concupierat. Quem prospiciens a longe venientem gratulans et exsultans ait Ec- clesia: *Ecce venit is saliens in montibus, transsiliens colles.*

3. Merito autem concupivit Rex de- corem Virginis. Fecerat enim quidquid longe antea præmonita fuerat a patre suo David, dicente sibi: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et oblivis- cere populum tuum et domum patris tui.* Et si hoc feceris, *concupiscet rex deco- rem tuum.* Audivit quippe et vidit, non ut quidam, qui audientes non audiunt, et videntes non intelligunt: sed audivit et credidit, vidit et intellexit. Et incli- navit aurem suam ad obedientiam, et cor suum ad disciplinam, et oblita est popu- lum suum, et domum patris sui: quia nec populum suum augere prolis succes- sione, nec domui patris sui relinquere curavit hæredem: sed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuisset, omnia arbitrata est ut stercora, ut Chris- tum lucrifaceret. Nec fefellit eam in- tentio, quando et Christum sibi filium viadicavit, nec propositum pudicitiae violavit. Bene igitur gratia plena, quæ et virginitatis gratiam tenuit, et insu- per fœcunditatis gloriam acquisivit.

4. *Ave*, inquit, *gratia plena, Dominus tecum.* Non dixit, Dominus in te, sed *Dominus tecum.* Deus enim qui ubique æqualiter totus est per suam simpli- cem substantiam, aliter tamen in ratio- nalibus creaturis, quam in cæteris; et ipsarum aliter in bonis, quam in malis est per efficaciam. Ita sane est in irra- tionalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi potest per cogni- tionem, sed a bonis tantum capitur etiam per amorem. In solis ergo bonis ita est, ut etiam sit cum ipsis propter concordiam voluntatis. Nam dum suas

voluntates ita justitiæ subdunt, ut Deum non dedecet velle quod ipsi volunt : per hoc quod ab ejus voluntate non dissentiunt, Deum sibi specialiter jungunt. Sed cum ita sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen cum Maria : cum qua utique tanta ei consensus fuit, ut illius non solum voluntatem, sed etiam carnem sibi conjungeret; ac de sua Virginisque substantia unum Christum efficeret, vel potius unus Christus fieret : qui etsi nec totus de Deo, nec totus de Virgine; totus tamen Dei, et totus Virginis esset; nec duo filii, sed unus utriusque filius. Ait itaque, *Ave, gratia plena, Dominus tecum*. Nec tantum Dominus Filius tecum, quem carne tua induis : sed et Dominus Spiritus sanctus, de quo concipis : et Dominus Pater, qui genuit quem concipis. Pater, inquam, tecum, qui Filium suum facit et tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, miro modo et sibi reserat genitale secretum, et tibi servat virginalē signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum Patre et Filio tuum sanctificat uterum. Dominus ergo tecum.

5. *Benedicta tu in mulieribus*. Libet adjungere quod Elisabeth, cujus hæc verba sunt, prosecuta subjunxit : *Et benedictus fructus ventris tui*. Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui : sed quia ille te prævenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Vere etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictæ sunt omnes gentes : de cujus plenitudine tu quoque accepisti cum cæteris, etsi differentius a cæteris. Ac propterea quidem benedicta tu, sed in mulieribus; ille vero benedictus non in hominibus, non inter Angelos, sed qui est, ut ait Apostolus, super omnia benedictus Deus in sæcula. Dicitur benedictus vir, benedictus panis, benedicta mulier, benedicta terra, vel si quid tale in creaturis benedictum esse memoratur : sed singulariter benedictus fructus ventris tui, cum sit super omnia benedictus Deus in sæcula.

6. *Benedictus ergo fructus ventris tui*.

Benedictus in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Hujus odoriferi fructus fragrantiam sentiebat qui dicebat : *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*. An non vere benedictus, cui benedixit Dominus? De sapore hujus fructus quidam qui gustaverat, taliter eructabat, dicens : *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus*; et alibi : *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te!* Et alius quidam : *Si tamen, inquit, gustastis, quoniam dulcis est Dominus*. Et ipse Fructus de se, invitans nos ad se : *Qui edit me, ait, adhuc esuriat; et qui bibit me adhuc sitiet*. Utique propter saporis dulcedinem hoc dicebat, qui semel gustatus magis excitat appetitum. Bonus fructus, qui animarum esurientium et sitientium justitiam, et esca, et potus est. Audisti de odore, audisti de sapore : audi et de specie. Si enim fructus ille mortis non solum suavis fuit ad vescendum, sed etiam, teste Scriptura, delectabilis aspectu : quanto magis hujus vitalis fructus vivificum decorem debemus inquirere, in quem, teste alia Scriptura, desiderant etiam Angeli prospicere? Cujus pulcritudinem in spiritu videbat, et in corpore videre cupiebat, qui dicebat : *Ex Sion species decoris ejus*. Et ne mediocre tibi videatur commendasse decorem, recole quod in alio psalmo legis : *Speciosus forma præ filiis hominum : diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum*.

7. *Benedictus ergo fructus ventris tui, cui benedixit Deus in æternum* : ex cujus benedictione benedicta etiam tu in mulieribus; quia non potest mala arbor fructum facere bonum. Benedicta, inquam, tu in mulieribus, quæ illam generalem maledictionem evasisti, quæ dictum est : *In tristitia paries filios*; et nihilominus illam, qua secutum est, *Maledicta sterilis in Israel* : ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Dura necessitas, et grave jugum super omnes filias Evæ! Et si parturiunt, cruciantur : et si non parturiunt, maledi-

cuntur. Et dolor prohibet parere, et non parere maledictio. Quid facies, Virgo, quæ hæc audis, quæ hæc legis? Si parituris, angustiaris: si sterilis manes, maledicris. Quid eliges, Virgo prudens? Angustiae, inquit, mihi sunt undique: melius est tamen mihi maledictum incurere, et castam manere, quam prius quidem concipere per concupiscentiam, quod merito post cum dolore parturiam. Hinc etenim etsi video maledictum, sed non peccatum: illinc vero et peccatum simul et cruciatum. Denique hæc maledictio quid aliud est, quam hominum exprobratio? Neque ob aliud sane dicitur sterilis maledicta, nisi quod opprobrio et contemptui sit habenda, tamquam inutilis et infructuosa, et hoc in Israel tantum. Mihi autem pro minimo est quod hominibus displiceo, dum me possim virginem castam exhibere Christo. O Virgo prudens, o virgo devota, quis te docuit Deo placere virginitatem? Quæ lex, quæ justitia, quæ pagina veteris Testamenti vel præcipit, vel consulit, vel hortatur in carne non carnaliter vivere, et in terris angelicam ducere vitam? Ubi legeras, beata Virgo, *Sapientia carnis mors est; et Curam carnis ne perfeceritis in desiderio?* Ubi legeras de virginibus, quia *cantant canticum novum, quod nemo alius cantare potest, et sequuntur Agnum quocumque ierit?* Ubi legeras, *laudatos esse, qui se castraverunt propter regnum cælorum?* Ubi legeras, *In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus; et, Qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; et qui non jungit, melius facit?* Ubi audieras, *Volo vos omnes esse sicut et meipsum?* et, *Bonum est homini, si sic permaneat secundum meum consilium?* De Virginibus, inquit, *præceptum non habeo, consilium autem do.* Tu vero non dicam præceptum, sed nec consilium, nec exemplum: nisi quod unctio docebat te de omnibus; ac Sermo Dei vivus et efficax, ante tibi factus magister quam filius, prius instruxerit mentem, quam induerit carnem. Christo ergo devoves te exhibere virginem; et nescis quod ipsi exhiberi te oporteat etiam matrem. Eligis in Israel

esse contemptibilis, et ut illi placeas cui te probasti, maledictio incurere sterilitatis: et ecce maledictio benedictione commutatur, sterilitas fecunditate recompensatur.

8. Aperi Virgo sinum, expande gremium, præpara uterum: quia ecce facturus est tibi magna qui potens est, in tantum ut pro maledictione Israel, beatam te dicant omnes generationes. Nec suspectam habeas, prudens Virgo, fecunditatem, quia non auferet integritatem. Concipies, sed sine peccato. Gravida eris, sed non gravata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, et gignes filium. Qualem filium? Illius eris mater, cujus Deus est pater. Filius paternæ claritatis erit corona tuæ castitatis. Sapientia paterni cordis erit fructus uteri virginalis. Deum denique paries, et de Deo concipies. Confortare ergo, Virgo fecunda, casta puerpera. Mater intacta: quia non eris in Israel ultra maledicta, neque inter steriles deputata. Et si adhuc maledicris ab Israel secundum carnem, non quia sterilem vident, sed quia fecundam invident: memento quod et Christus maledictum pertulit crucis, qui te suam matrem benedixit in cælis: sed et in terris ab Angelo benedicta, et a cunctis generationibus terræ merito beata prædicaris. Benedicta ergo tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.

9. Quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio. Solent virgines, quæ veræ virgines sunt, semper pavidæ, et nunquam esse securæ; et ut caveant timenda etiam tuta pertimescere, scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare pretiosum, et nimis arduum esse vivere angelice inter homines, et in terris more cælestium conversari, et in carne cælibem agere vitam. Ac proinde quicquid novum, quicquid subitum fuerit ortum, suspectas habent insidias, totum contra se æstimant machinatum. Ideirco et Maria turbata est in sermone Angeli. Turbata est, sed non perturbata. *Turbatus sum, inquit, et non sum locutus; sed cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui.* Ita ergo et

Maria turbata est, et non est locuta, sed cogitabat qualis esset ista salutatio. Quod turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quod non perturbata, fortitudinis: quod tacuit et cogitavit, prudentiæ. *Cogitabat autem qualis esset ista salutatio.* Sciebat prudens virgo, quod sæpe angelus satanæ transfiguratur se in Angelum lucis: et quia nimirum humilis et simplex erat, nihil tale penitus a sancto Angelo sperabat: et ideo cogitabat qualis esset ista salutatio.

10. Tunc Angelus intuitus Virginem, et varias eam secum volvere cogitationes facillime deprehendens, pavidam consolatur, confirmat dubiam, ac familiariter vocans ex nomine, benigne ne timeat persuadet. *Ne timeas*, inquit, *Maria, invenisti gratiam apud Deum.* Nihil hic doli, nihil hic fallaciæ est. Nullam circumventionem, nullas hic suspiceris insidias. Non sum homo, sed spiritus; et Dei Angelus, non satanæ. *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam apud Deum.* O si scires quantum tua humilitas Altissimo placeat, quanta te apud ipsum sublimitas maneat! angelico te indignam nec alloquio judicares, nec obsequio. Ut quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ invenisti gratiam apud Deum? Invenisti quod quærebas, invenisti quod nemo ante te potuit invenire, invenisti gratiam apud Deum. Quam gratiam? Dei et hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem. Hæc est ergo gratia, quam invenisti apud Deum. Et hoc tibi signum: *Ecce concipies et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum.* Intellige, prudens Virgo, ex nomine filii promissi, quantam et quam specialem gratiam inveneris apud Deum. *Et vocabis, ait, nomen ejus Jesum.* Rationem hujus vocabuli alius Evangelista ponit, Angelo sic interpretante: *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.*

11. Duos Jesus lego in typo hujus, quem nunc in manibus habemus, præcessisse, ambos populis præfuisse: quorum unus populum suum de Babylone eduxit, alter suum in terram promissionis introduxit. Et illi quidem illos,

quibus præerant, ab hostibus defendebant; sed numquid salvabant a peccatis eorum? Is autem noster Jesus et a peccatis salvat populum suum, et introducit in terram viventium. *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Utinam et me peccatorem dignetur Dominus Jesus annumerare populo suo, ut salvum me faciat a peccatis meis! Vere enim beatus populus, cujus iste Jesus Dominus Deus ejus, quia ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Vereor autem ne multi se profiteantur esse de populo ejus, quos tamen ipse non habet pro populo suo: vereor ne plerisque, qui quasi in populo ejus religiosiores esse videntur, ipse aliquando dicat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Novit enim Dominus Jesus qui sunt ejus; novit et quos elegit a principio. *Quid me vocatis*, ait, *Domine, Domine, et non facitis quæ dico?* Vis scire an pertineas ad populum ejus, vel potius vis esse de populo ejus? Fac quæ dicit Jesus; et computabit te in populo suo. Fac quæ jubet in Evangelio Dominus Jesus, quæ jubet in Lege et Prophetis, quæ jubet per ministros suos qui sunt in Ecclesia: obtempera ejus vicariis præpositis tuis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis; et discet ab ipso Jesu, quia mitis est et humilis corde: et eris de beato populo ejus, quem elegit in hæreditatem sibi; eris de laudabili populo ejus, quem Dominus exercituum benedixit, dicens: *Opus manuum mearum tu es, hæreditas mea Israel;* cui, ne forte Israel carnalem æmuleris, etiam testimonium perhibet, dicens: *Populus quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi.*

12. Sed audiamus quid idem Angelus sentiat de illo, cui necdum concepto tale indidit nomen. Ait namque: *Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur.* Bene magnus, qui *filius Altissimi* merebitur appellari. An non magnus, *cujus magnitudinis non est finis?* Et *quis magnus*, ait, *sicut Deus noster?* Plane magnus, qui tam magnus, quam Altissi-

mus, quia et ipse Altissimus. Neque enim Altissimi Filius rapinam arbitratur esse se æqualem Altissimo. Ille merito arbitratus est cogitasse rapinam; qui cum de nihilo in angelicam formam factus fuisset, factori suo se comparans, usurpavit sibi quod filii Altissimi proprium est, qui utique in forma Dei a Deo non factus, sed genitus est. Altissimus enim Deus Pater, quamvis omnipotens sit, non potuit tamen vel æqualem sibi condere creaturam, vel inæqualem gignere filium. Fecit itaque Angelum magnum, sed non quantus ipse: et ideo nec Altissimum. Solum autem Unigenitum, quem non fecit, sed genuit Omnipotens omnipotentem, Altissimus altissimum, Æternus cœternum; ipsum sibi per omnia comparari, nec rapinam æstimat, nec injuriam. Recte ergo hic erit magnus, qui filius Altissimi vocabitur.

15. Sed quare hic erit, et non potius est magnus, qui semper æqualiter magnus, non habet quo crescat, nec major post conceptum futurus sit, quam ante vel sit, vel fuerit? An forte propterea dixerit, *erit*, quia qui magnus Deus erat, magnus homo futurus sit? Bene ergo, *Hic erit magnus*. Magnus homo, magnus Doctor, magnus Propheta. Sic enim dicitur de eo in Evangelio: *Quia Propheta magnus surrexit in nobis*. Et a minori quodam Propheta magnus itidem Propheta venturus promittitur: *Ecce, inquit, veniet Propheta magnus, et ipse renovabit Jerusalem*. Et tu quidem, o Virgo, parvulum paries, parvulum nutries, parvulum lactabis: sed videns parvulum, cogita magnum. Erit enim magnus, quia magnificabit eum Deus in conspectu regum, adeo ut adorent eum omnes reges, omnes gentes serviant ei. Magnificet ergo et anima tua Dominum, quia *hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur*. Magnus erit, et magna faciet tibi qui potens est, et sanctum nomen ejus. Quod enim sanctus nomen, quam quod *Filius Altissimi vocabitur*? Magnificetur et a nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus est parvulus. *Parvulus, ait, natus est nobis, et filius datus est*

nobis. Nobis, inquam, non sibi, qui utique ante tempora multo nobiliter natus ex Patre, nasci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis quoque, qui cum magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis et datus, quia nobis necessarius.

14. Jam de nobis nato et dato faciamus ad quod natus est et datus. Utamur nostro in nostram utilitatem, de Salvatore salutem operemur. Ecce parvulus in medio statuitur. O parvulus, parvulis desideratus! O vere parvulus, sed malitia, non sapientia! Studeamus effici sicut parvulus iste; discamus ab ipso, quia mitis est et humilis corde: ne magus videlicet Deus sine causa factus sit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus. Discamus ejus humilitatem, imitemur mansuetudinem, amplectamur dilectionem, communicemus passionibus, lavemur in sanguine ejus. Ipsum offeramus propitiationem pro peccatis nostris; quoniam ad hoc ipse natus et datus est nobis. Ipsum oculis Patris, ipsum offeramus et suis; quia et Pater proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum, et ipse filius semetipsum exinanivit formam servi accipiens. Ipse tradidit in mortem animam suam, et cum sceleratis reputatus est; et ipse peccata multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit ut non perirent. Non possunt perire pro quibus Filius rogat ne pereant, pro quibus Pater tradidit Filium in mortem ut vivant. Æqualiter ergo ab utroque speranda est venia, quibus æqualis est in pietate misericordia, par in voluntate potentia, una in deitate substantia, in qua unus cum eis Spiritus sanctus vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

1. Non est dubium, quicquid in laudibus Matris proferimus, ad Filium pertinere; et rursus, cum Filium honoramus, a gloria Matris non recedimus. Nam si juxta Salomonem, *Filius sa-*

piens gloria est patris; quanto magis gloriosum est matrem ipsius effici Sapientiae? Sed quid ego tento in ejus laudibus, quam laudabilem praedicant Prophetæ, perhibet Angelus, narrat Evangelista? Non ergo laudo, quia non audeo: sed tantum replico devotus, quod jam explicavit per os Evangelistæ Spiritus sanctus. Sequitur namque, et ait: *Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris sui.* Verba sunt Angeli ad Virginem de promisso Filio, promittentis, quod debeat possidere regnum David. Quod de stirpe David duxerit originem Dominus Jesus, nemo dubitat. Quæro autem, quomodo dederit ei Deus sedem David patris sui, cum ipse in Jerusalem non regnaverit, quinimmo turbis eum volentibus constituere regem, non acquieverit, sed et ante faciem Pilati protestatus sit: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Denique quid magnum promittitur ei, qui sedet super Cherubim, quem Propheta vidit sedentem super solium excelsum et elevatum, sedere in throno David patris sui? Sed novimus quamdam aliam Jerusalem ab ea, quæ nunc est, in qua regnavit David, significatam, multo ista nobiliorem, multo ditioerem. Hanc igitur puto hic fuisse significatam, illo videlicet usu loquendi, quo sæpe reperis in Scripturis significans poni pro significato. Tunc sane dedit illi Deus sedem David patris sui, quando constitutus est rex ab eo super Sion montem sanctum ejus. Sed hic Propheta de quo regno dixerit, expressius aperuisse videtur, in eo quod non in Sion posuit, sed super Sion. Nam ideo fortassis dictum est, *super*, quia in Sion quidem regnavit David: super Sion vero regnum est illius, de quo dictum est ad David: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* De quo et dictum est per alium Prophetam: *Super solium David, et super regnum ejus sedebit.* Vides quia ubique reperis, *super? Super Sion, super sedem, super solium, super regnum.* Dabit ergo ei Dominus Deus sedem David patris sui, non typicam, sed veram; non temporalem sed æternam; non terrenam, sed cœlestem. Quæ idcirco (ut jam dictum est) memoratur fuisse David,

quia hæc, in qua temporaliter sedit, æternæ illius gerebat imaginem.

2. *Et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.* Hic quoque si domum Jacob temporalem accipimus, quomodo in illa, quæ æterna non est, in æternum regnaturus est? Quærenda est ergo domus æterna Jacob in qua regnet in æternum, cujus regni non erit finis. Annon denique domus illa Jacob exasperans impie abnegavit eum, et insipienter respuitante faciem Pilati, quando illo perhibente, *Regem vestrum crucifigam?* uno ore respondendo clamavit: *Non habemus regem nisi Cæsarem?* Require itaque Apostolum, et discernet tibi eum qui in occulto Judæus est, ab illo qui in manifesto: et quæ in spiritu est circumcisio, ab ea quæ fit in carne; spirituales Israel a carnali, et filios fidei Abraham a filiis carnis. *Non enim, inquit, omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abraham, hi filii.* Sequere ergo et dic: Similiter non omnes qui ex Jacob, hi reputandi sunt in domo Jacob. Jacob quippe ipse est qui Israel. Solos igitur qui in fide Jacob perfecti inveniendi sunt, reputa in domo Jacob, vel potius ipsos noveris fore spirituales et æternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jesus in æternum. Quis ex nobis est, qui juxta interpretationem nominis Jacob, supplantet diabolum de corde suo, luctetur cum vitis et concupiscentiis suis, ut non regnet peccatum in suo mortali corpore, sed regnet in eo Jesus, et nunc quidem per gratiam, et in æternum per gloriam? Beati in quibus Jesus regnabit in æternum, quia et ipsi cum eo regnabunt, et regni hujus non erit finis. O quam gloriosum est regnum illud, in quo reges congregati sunt, convenerunt in unum, ad laudandum scilicet, et glorificandum eum, qui super omnes est Rex regum, et Dominus dominantium: de cujus splendidissima contemplatione fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum. O si et mei peccatoris meminerit Jesus in beneplacito populi sui, cum venerit in regnum suum! O si me in illa die, quando traditurus est regnum Deo et Patri, visitare dignabitur in sa-

lulari suo, ad videndum scilicet in bonitate Electorum suorum, ad lætandum in lætitia gentis suæ, ut laudetur etiam a me cum hæreditate sua! Veni interim Domine Jesu, aufer scandala de regno tuo, quod est anima mea, ut regnes tu (qui debes) in ea. Venit enim avaritia, et vindicat in me sibi sedem; jactantia cupit dominari mihi; superbia vult mihi esse rex. Luxuria dicit, Ego regnabo: ambitio, detractio, invidia et iracundia certant in meipso de meipso, cujus ego potissimum esse videar. Ego autem quantum valeo resisto; renitor quantum juvor. Dominum meum Jesum reclamo; ipsi me defendo; quia ipsius me juris agnosco. Ipsum mihi Deum, ipsum mihi Dominum teneo, et dico: Non habeo regem nisi Dominum Jesum. Veni ergo Domine, disperge illos in virtute tua, et regnabis in me, quia tu es ipse Rex meus, et Deus meus, qui mandas salutes Jacob.

5. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Primo quidem prudenter tacuit, cum adhuc dubia cogitabat, qualis esset ista salutatio; malens nimirum humiliter non respondere, quam temere loqui quod nesciret. Jam vero confortata et bene præmeditata, Angelo quidem toris loquente, sed Deo intus persuadente (erat enim Dominus cum illa, dicente Angelo, *Dominus tecum;*) ita ergo confirmata, fide scilicet depellente timorem, lætitia verecundiam, dixit ad Angelum: *Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Non dubitat de facto, sed modum requirit et ordinem. Nec enim querit an fiet istud, sed quomodo. Quasi dicat: Cum sciat Dominus meus, testis conscientie meæ, votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum; qua lege, quo ordine placebit ei, ut fiat istud? si oportuerit me frangere votum, ut pariam talem filium; et gaudeo de filio, et doleo de proposito: fiat tamen voluntas ejus. Sin vero virgo concipiam, virgo et pariam, quod utique si placuerit ei, impossibile non erit; tunc scio vere, quia respexit humilitatem ancillæ suæ. *Quomodo ergo fiet istud; quoniam virum non cognosco. Et respondens An-*

gelus dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Superius dicta est fuisse gratia plena: et nunc quomodo dicitur, *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi?* Numquid potuit repleri gratia, et necdum habere Spiritum sanctum, cum ipse sit dator gratiarum? Si autem jam Spiritus sanctus in ea erat, quomodo adhuc tamquam noviter superventurus repromittitur? An forte ideo non dixit simpliciter, *veniet in te*, sed addidit *super*; quia et prius quidem in ea fuit per multam gratiam, sed nunc supervenire nuntiatur, propter abundantioris gratiæ plenitudinem, quam effusus est super illam? At vero cum plena jam sit, illud amplius quomodo capere poterit? Si autem plus aliquid capere potest, quomodo et ante plena fuisse intelligenda est? An prior quidem gratia ejus tantum repleverat mentem, sequens vero etiam ventrem perfundere debet: quatenus scilicet plenitudo divinitatis, quæ ante in illa, sicut et in multis Sanctorum, spiritualiter habitabat, etiam sicut in nullo Sanctorum corporaliter in ipsa habitare incipiat?

4. *Ait itaque: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quid est, et virtus Altissimi obumbrabit tibi? Qui potest capere, capiat. Quis enim, excepta fortassis illa quæ hoc sola in se felicissime meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibleis virgineis sese visceribus infuderit; et ut illa inaccessibleem accedere ad se ferre potuisset, de portiuncula ejusdem corporis, cui se animatæ contemperavit, reliquæ massæ umbraculum fecerit? Et fortasse propter hoc maxime dictum est, *obumbrabit tibi*, quia res nimirum in sacramento erat, et quod sola per se Trinitas in sola et cum sola Virgine voluit operari; soli datum est nosse, cui soli datum est experiri. Dicatur ergo: *Spiritus sanctus superveniet in te*, qui utique sua potentia fecundabit te. *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi:* hoc est, illum modum quo de Spiritu sancto concipies, Dei virtus, et Dei sa-

pientia Christus, sic in suo secretissimo consilio obumbrando conteget et occultabit, quatenus sibi tantum notus habeatur et tibi. Ac si Angelus respondeat ad Virginem: Quid a me requiris, quod in te mox experieris? Scies, scies, et felicitate scies, sed illo doctore, quo et auctore. Ego autem missus sum nuntiare virginalen conceptum, non creare. Nec potest doceri nisi a donante: nec potest addisci nisi a suscipiente. *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Quod est dicere: Quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto concipies, concipies autem Altissimi virtutem, hoc est filium Dei: *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei.* Id est, non solum qui de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur filius Dei, quemadmodum et is qui a Patre est ante sæcula genitus, tuus quoque amodo reputabitur filius. Sic autem et quod natum est ex ipso Patre, erit tuus, et quod nascetur ex te, erit ejus; ut tamen non sint duo filii, sed unus. Et licet aliud quidem ex te, aliud ex illo sit; jam non tamen cuiusque suus, sed unus utriusque erit filius.

5. *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum vocabitur filius Dei.* Attende quæso, quam reverenter dixerit, *quod nascetur ex te Sanctum.* Ut quid enim ita simpliciter *Sanctum*, et absque additamento? Credo quia non habuit quid proprie digne nominaret illud eximium, illud magnificum, illud reverendum, quod de purissima videlicet Virginis carne cum sua anima Unico Patris erat uniendum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans; quidquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinite, *Sanctum*: quia quidquid illud sit quod Virgo genuit, sanctum procul dubio ac singulariter sanctum fuit, et per Spiritus sanctificationem, et per Verbi assumptionem.

6. Et adjecit Angelus: *Et ecce Elisabeth cognata tua, et ipsa concepit filium in senectute sua.* Quid fuit necesse etiam

hujus sterilis Virgini nuntiare conceptum? Numquid forte dubiam adhuc et incredulam oraculo, recentiori voluit confirmare miraculo? Absit. Legimus et Zachariæ incredulitatem ab hoc ipso Angelo fuisse castigatam: Mariam autem in aliquo reprehensam non legimus, quin potius fidem ipsius Elisabeth prophetante laudatam agnovimus. *Beata, inquit, quæ credidisti, quoniam perficietur in te quæ dicta sunt tibi a Domino.* Sed ideo sterilis cognatæ conceptus Virgini nuntiatur, ut dum miraculo miraculum additur, gaudium gaudio cumuletur. Porro necesse erat non modico lætitiæ et amoris præveniente inflammari incendio, quæ Filium paternæ dilectionis cum gaudio Spiritus sancti mox fuerat conceptura. Neque enim nisi in devotissimo corde atque hilarissimo tanta se capere poterat dulcedinis et alacritatis affluentia. Vel ideo conceptus Elisabeth nuntiatur Mariæ, quia profecto decebat, ut verbum mox divulgandum ubique, prius sciret Virgo per Angelum, quam audiret ab homine: ne mater videlicet Dei a consiliis filii videretur amota, si eorum quæ in terris tam prope gererentur, remansisset ignara. Vel ideo potius conceptus Elisabeth Mariæ nuntiatus est, ut dum nunc Salvatoris, nunc Præcursoris edocetur adventum, rerum tempus et ordinem tenens, ipsa melius postmodum scriptoribus ac prædicatoribus Evangelii reseraret veritatem, quæ et plene de omnibus a principio cœlitus fuerit instructa mysteriis. Vel ideo adhuc nuntiatur Mariæ conceptus Elisabeth, ut audiens cognatam vetulam et gravidam, cogitet juvenula de obsequio: sicque illa properante ad visitandum, parvulo Prophetæ locus et occasio detur, quo minori adhuc Domino suo officii valeat exhibere primitias: et dum ad se invicem occurrit matrum, infantumque ab alterutro excitata devotio, mirabilius fiat miraculum de miraculo.

7. Vide autem ne hæc tam magnifica, quæ ab Angelo audis prænuntiata, ab ipso speres perficienda. A quo ergo si quæris: ipsum audi Angelum. *Quia non erit, inquit, impossibile apud Deum omne*

verbum; tamquam diceret: Hæc quæ ego tam fideliter promitto, non de mea, sed de illius qui me misit, virtute præsumo: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Quale enim illi verbum impossibile poterit esse, qui omnia fecit in Verbo? Movet me et hoc in verbis angelicis, quod signanter non ait: Quia non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum. An ideo posuit verbum, quia quam facile possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere possunt; tam facile, immo incomparabiliter facilius valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere? Dicam apertius. Si hominibus tam facile esset facere quam dicere quod volunt: et ipsis quoque non esset impossibile omne verbum. Nunc autem quoniam vulgaris et vetus sermo est, multum interesse inter loqui et facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle: merito non erit impossibile apud Deum omne verbum. Verbi gratia: Potuerunt prævidere et prædicere Prophetæ Virginem vel sterilem concepturam ac parituram: sed nunquid facere, ut conciperet et pareret? Deus autem qui dedit eis posse prævidere, quam facile potuit tunc quod voluit, per illos prædicere, tam facile potuit nunc quando voluit, per seipsum quod promisit implere. Siquidem apud Deum nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est: nec factum a verbo, quia virtus est: nec modus a facto, quia sapientia est: ac per hoc non erit impossibile apud Deum omne verbum.

8. Audisti Virgo factum, audisti et modum: utrumque mirum, utrumque jucundum. Jucundare filia Sion, et exsulta satis filia Jerusalem. Et quoniam auditui tuo datum est gaudium et lætitia, audiamus et nos a te responsum lætitiæ quod desideramus, ut jam exsultent ossa humiliata. Audisti, inquam, factum, et credidisti: crede et de modo quod audisti. Audisti quia concipies, et paries filium: audisti quod non per hominem, sed per Spiritum sanctum. Expectat Angelus responsum: tempus

est enim ut revertatur ad Deum qui misit illam. Expectamus et nos, o Domina, verbum miserationis, quos miserabiliter premit sententia damnationis. Et ecce offertur tibi pretium salutis nostræ: statim liberabimur si consentis. In sempiterno Dei Verbo facti sumus omnes, et ecce morimur: in tuo brevi responso sumus rescindiendi, ut ad vitam revocemur. Hoc supplicat a te, o pia Virgo, flebilis Adam cum misera sobole sua exsul de paradiso, hoc Abraham, hoc David. Hoc cæteri flagitant sancti Patres, patres scilicet tui, qui et ipsi habitant in regione umbræ mortis. Hoc totus mundus tuis genibus provolutus exspectat. Nec immerito, quando ex ore tuo pendet consolatio miserorum, redemptio captivorum, liberatio damnatorum: salus denique universorum filiorum Adam, totius generis tui. Da, Virgo, responsum festinanter. O Domina, responde verbum, quod terra, quod inferi, quod exspeclant et superi. Ipse quoque omnium Rex et Dominus quantum concupivit decorem tuum, tantum desiderat et responsionis assensum: in qua nimirum proposuit salvare mundum. Et cui placuisti in silentio, iam magis placebis ex verbo, cum ipse tibi clamet e cælo: O pulchra inter mulieres, fac me audire vocem tuam. Si ergo tu cum facias audire vocem tuam, ipse te faciet videre salutem nostram. Numquid non hoc est quod quærebas, quod gemebas, quod diebus et noctibus orando suspirabas? Quid igitur? Tu es cui hoc promissum est, an aliam exspectamus? Immo tu ipsa, non alia. Tu, inquam, illa promissa, illa exspectata, illa desiderata, ex qua sanctus pater tuus Jacob jam morti appropinquans vitam sperabat æternam, cum dicebat: *Exspectabo salutare tuum, Domine*. In qua denique, et per quam Deus ipse Rex noster ante sæcula disposuit operari salutem in medio terræ. Quid ab alia speras, quod tibi offertur? quid per aliam exspectas, quod per te mox exhibebitur, dummodo præbeas assensum, respondeas verbum? Responde itaque citius Angelo, immo per Angelum Domino. Responde verbum et suscipe

Verbum : profer tuum, et concipe divinum : emitte transitorium, et amplectere sempiternum. Quid tardas? Quid trepidas? Crede, confitere, et suscipe. Sumat humilitas audaciam, verecundia fiduciam. Nullatenus convenit nunc, ut virginalis simplicitas obliviscatur prudentiam. In hac sola re ne timeas, prudens Virgo, præsumptionem : quia etsi grata in silentio verecundia, magis tamen nunc in verbo pietas necessaria. Aperi, Virgo beata, cor fidei, labia confessioni, viscera Creatori. Ecce desideratus cunctis gentibus foris pulsat ad ostium. O si te morante pertransierit, et rursus incipias dolens quærere quem diligit anima tua! Surge, curre, aperi. Surge per fidem, curre per devotionem, aperi per confessionem.

9. *Ecce*, inquit, *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Semper solet esse gratiæ divinæ familiaris virtus humilitas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliter ergo respondet, ut sedes gratiæ præparetur. *Ecce*, inquit, *ancilla Domini*. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, et ancillam se nominat. Non mediocris revera humilitatis insigne, nec oblata tanta gloria oblivisci humilitatem. Non magnum est esse humilem in abiectione; magna prorsus et rara virtus, humilitas honorata. Si me miserum homuncionem meis decepta simulationibus ad aliquem vel mediocre honorem provexerit Ecclesia, Deo nimirum hoc vel propter mea, vel propter subditorum peccata permittente : nonne statim oblitus qui fuerim, talem me puto, qualis ab hominibus (qui cor non vident) putatus sum? Credo famæ, conscientiam non attendo; Et reputans non honorem virtutibus, sed virtutes honori, eo sanctiorem, quo superiorem me æstimo. Videas pleròsque in Ecclesia de ignobilibus nobiles, de pauperibus divites factos, subito intumescere, pristinæ oblivisci abiectionis : genus quoque suum erubescere, et infimos dedignari parentes. Videas et homines pecuniosos ad honores quosque eccle-

siasticos pervolare; moxque sibi applaudere sanctitatem, vestium dumtaxat mutatione, non mentium; et dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo pervenerunt; quodque (si audeo dicere) adepti sunt nummis, attribuire meritis. Omitto autem de his, quos excæcat ambitio, et honor ipse superbiendi eis materia est.

10. Sed video (quod magis doleo) post spretam sæculi pompam nonnullos in schola humilitatis superbiam magis addiscere, ac sub alis mitis humilisque Magistri gravius insolescere, et impatientes amplius fieri in claustro, quam fuissent in sæculo. Quodque magis perversum est, plerique in domo Dei non patiuntur haberi contemptui, qui in sua non nisi contemptibiles esse potuerunt : ut quia videlicet, ubi a pluribus honores appetuntur, ipsi locum habere non meruerunt, saltem ibi honorabiles videantur, ubi ab omnibus honores contemnuntur. Video et alios (quod non sine dolore videri debet) post aggressam Christi militiam, rursus sæcularibus implicari negotiis, rursus cupiditatibus terrenis immergi : cum magna cura erigere muros, et negligere mores : sub prætextu quoque communis utilitatis, verba vendere divitibus, et matronis salutationes : sed et contra Imperatoris sui edictum concupiscere aliena, et sua cum lite repetere; non audientes Apostolum ex imperio Regis tubicinantem : *Hæc ipsum*, inquit, *delictum est in vobis, quod causas habetis. Quare non magis fraudem patimini?* Itane mundum sibi, et se mundo crucifixerunt, ut qui antea vix in suo vico vel oppido cogniti fuerant, modo circumeuntes provincias, et curias frequentantes, regum notitias, principumque familiaritates assecuti sint? Quid de ipso habitu dicam, in quo jam non calor, sed color requiritur; magisque cultui vestium, quam virtutum insistitur? Pudet dicere! vincuntur in suo studio mulierculæ, quando a monachis pretium affectatur in vestibus, non necessitas : nec saltem forma religionis retenta, in habitu ornari, non armari appetunt milites Christi : qui dum se præparare ad prælium, et

contra aereas potestates præfendere paupertatis insigne debuerant, (quod utique adversarii valde formidant) in mollitie vestimentorum pacis potius præferentes indicium, ultro se hostibus sine sanguine tradunt inermes. Nec aliunde hæc omnia mala contingunt, nisi quod illam, qua sæculum deserimus, deserentes humilitatem, dum per hoc cogimur inepta denuo sectari studia sæcularium, canes efficitur revertentes ad vomitum.

11. Audiamus itaque, quotquot tales sumus, quid illa responderit, quæ Dei mater eligeatur, sed humilitatem non obliviscatur. *Ecce, ait, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* *Fiat* est desiderii signum, non dubitationis indicium. Et per hoc quod dicit, *fiat mihi secundum verbum tuum*, magis intelligenda est affectum exprimere desiderantis, quam effectum requirere more dubitantis. Quamquam nil obstat intelligi, *fiat*, esse verbum orantis. Nemo quippe orat, nisi quod credit et sperat. Vult autem a se requiri Deus etiam quod pollicetur. Et ideo forte multa quæ dare disposuit, prius pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur: sicque quod gratis daturus erat, devota oratio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes homines vult salvos fieri, merita nobis extorquet a nobis: et dum nos prævenit tribuendo quod retribuat, gratis agit, ne gratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti se muneri gratiæ promissionis, junxit meritum suæ orationis: *Fiat*, inquit, *mihi secundum verbum tuum.* *Fiat* mihi de Verbo secundum verbum tuum. Verbum quod erat in principio apud Deum, fiat caro de carne mea secundum verbum tuum. *Fiat* obsecro mihi Verbum, non prolatum quod transeat, sed conceptum ut maneat, carne videlicet indutum, non acre. *Fiat* mihi non tantum audibile auribus, sed et visibile oculis, palpabile manibus, gestabile humeris. Nec fiat mihi verbum scriptum et mutum, sed incarnatum et vivum: hoc est, non mutis figuris, mortuis in pellibus exaratum; sed in forma humana meis cas-

tis visceribus vivaciter impressum: et hoc non mortui calami depictione, sed sancti Spiritus operatione. Eo videlicet modo fiat mihi, quo nemini ante me factum est, nemini post me faciendum. Porro multifariam multisque modis olim Deus locutus est Patribus in Prophetis: et aliis quidem in aure, aliis in ore, aliis etiam in manu factum esse verbum Domini memoratur: mihi autem oro, ut in utero fiat juxta verbum tuum. Nolo autem ut fiat mihi aut declamatorie prædicatum, aut figuraliter significatum, aut imaginatorie somniatum; sed silenter inspiratum, personaliter incarnatum, corporaliter invisceratum. Verbum igitur, quod in se nec poterat fieri, nec indigebat; dignetur in me, dignetur et mihi fieri secundum verbum tuum. *Fiat* quidem generaliter omni mundo, sed specialiter fiat mihi secundum verbum tuum.

Excusatio S. Bernardi, quod locum istum Evangelii post alios expositores tractandum sumpserit.

LECTIONEM evangelicam exposui, sicut potui: nec ignoro quod non omnibus placebit, sed scio me ob hanc rem multorum fore indignationi obnoxium; et aut judicabor superfluum, aut præsumptor: quod videlicet post Patres, qui hunc ipsum locum plenissime exposuerunt, rursus in eodem novus expositor ausus fuerim mittere manum. Sed si quid dictum est post Patres quod non sit contra Patres; nec Patribus arbitrator, nec cuiquam displicere debere. Ubi autem dixi quod a Patribus accepi, dum sic absit typhus præsumptionis, ut non desit fructus devotionis; patienter audiam de superfluitate causantes. Noverrint tamen qui me tamquam de otiosa et non necessaria explanatione suggillant, non tam intendisse exponere Evangelium, quam ex Evangelio sumere occasionem loquendi quod loqui delectabat. Si vero peccavi, quod propriam magis ex hoc excitarim devotionem, quam communem quæsierim utilitatem; potens erit pia Virgo apud suum misericordem Filium hoc meum excusare peccatum, cui hoc meum quaecumque Opusculum devotissime destinavi.

IN VIGILIA NATIVITATIS DOMINI.

SERMO I.

De pronuntiatione Martyrologii, Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ.

1. SONUIT vox lætitiæ in terra nostra, vox exultationis et salutis in tabernaculis peccatorum. Auditum est verbum bonum, verbum consolatorium, sermo jucunditate plenus, dignus omni acceptione. Jubilate montes laudem, et omnia ligna silvarum plaudite manibus ante faciem Domini, quia venit. Audite cœli, et auribus percipe terra, obstupesce et lauda universitas creaturæ, sed tu magis, o homo: *Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ.* Quis tam lapidei cordis, cujus anima non liquefacta sit in hoc verbo? Quid annuntiari dulcius poterat? Quid delectabilius commendari? Quid tale umquam auditum est, aut quid simile aliquando mundus accepit? *Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ.* O breve verbum de Verbo abbreviato, sed cœlesti suavitate refertum! Laborat affectio mellifluæ dulcedinis copiam latius effundere gestiens, nec inveniens verba. Tanta siquidem est gratia sermonis hujus, ut continuo incipiat minus sapere, si unum iota mutavero. *Jesus Christus, Filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ.* O nativitas illibata sanctitate honorabilis mundo, amabilis hominibus collati magnitudine beneficii, investigabilis etiam Angelis sacri profunditate mysterii, et in his omnibus admirabilis singulari excellentia novitatis! utpote quæ nec primam similem visa est, nec habere sequentem. O partus solus sine dolore, solus nescius pudoris, corruptionis ignarus; non reserans, sed consecrans virginalis uteri templum! O nativitas supra naturam, sed pro natura; miraculi excellentia superans, sed reparans virtute mysterii! Fratres, generationem istam quis enarrabit? Angelus nuntiat, virtus obumbrat Altissimi, supervenit Spiritus: Virgo credit, fide concipit virgo,

parturit virgo, manet virgo: quis non miretur? Nascitur Altissimi Filius, Deus de Deo genitus ante sæcula; nascitur Verbum infans: quis vel satis miretur?

2. Nec sane otiosa nativitas, aut infructuosa dignatio majestatis. *Jesus Christus, filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ.* Vos qui in pulvere estis, expergiscimini et laudate. Ecce Dominus venit cum salute, venit cum unguentis, venit cum gloria. Neque enim sine salute Jesus, neque sine unctione Christus, nec sine gloria venit Dei Filius; siquidem ipse salus, ipse unctio, ipse gloria, sicut scriptum est: *Gloria patris, filius sapiens.* Felix anima, quæ gustato salutis fructu trahitur et currit in odore unguentorum, ut videat gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a patre. Respirate perditii: venit Jesus quærrere et salvum facere quod perierat. Morbidi convalescite: venit Christus, qui contritos corde sanat unctione misericordiæ suæ. Exsultate quicumque estis grandia concupiscentes: descendit ad vos Filius Dei, ut regni sui faciat cohæredes. Ita obsecro, sana me, Domine, et sanabor: salvum me fac, et salvus ero: glorifica, et ero gloriosus. Sic nempe benedicet anima mea Domino, et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus, cum propitiatus fueris omnibus iniquitatibus meis, sanaveris omnes infirmitates meas, repleveris in bonis desiderium meum. Hæc tria, dilectissimi, sapit mihi quod audio nasci Jesum Christum Filium Dei. Quare enim vocamus nomen ejus Jesum, nisi quia ipse salvum faciet populum suum a peccatis eorum? Aut quare Christus nominari voluit, nisi quia computrescere faciet jugum a facie olei? Quare Filius Dei factus est homo, nisi ut homines faciat filios Dei? Voluntati autem ejus quis resistit? Jesus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus qui sanat, quis est qui vulneret? Filius Dei qui exaltat, quis est qui humiliet?

5. Nascitur ergo Jesus: gaudeat quis-

quis ille est, quem perpetuæ damnationis reum adjudicabat conscientia peccatorum. Excedit quippe pietas Jesu omnem criminum quantitatem seu numerositatem. Nascitur Christus: lætetur quicumque viliis impugnabatur antiquis. Siquidem ante faciem unctionis Christi nullus omnino stare poterit morbus animæ, quamlibet inveteratus. Nascitur Filius Dei: exsultet qui magna solet desiderare, quia magnus munerator advēnit. Fratres, hic est hæres: devote suscipiamus eum, sic enim et hæreditas nostra erit. Qui enim proprium filium dedit, quomodo non omnia nobis simul cum filio donavit? Nemo discredat, nemo hæsitet; habemus testimonium credibile nimis: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*. Fratres habere voluit Unigenitus Dei, ut esset in multis fratribus primogenitus ipse. Utque nihil hæsitet ipsa pusillanimitas fragilitatis humanæ, prius ipse factus est hominum frater, factus est hominis filius, factus est homo. Si et hoc homo iudicat incredibile, fidem adstruunt oculi.

4. *Jesus Christus natus est in Bethlehem Judæ*. Et vide dignationem. Non in Jerusalem civitate regia; sed in Bethlehem, quæ minima est in millibus Juda. O Bethlehem parva, sed jam magnificata a Domino! magnificavit te qui factus est in te parvus ex magno. Lætare Bethlehem, et per omnes vicos tuos festivum hodie Alleluia cantetur. Quæ tibi civitas, si audiat, non invideat pretiosissimum illud stabulum, et illius præsepit gloriā? In universa siquidem terra jam celebre est nomen tuum, et beatam te dicunt omnes generationes. Ubique gloriosa dicuntur de te, civitas Dei: ubique psallitur, quia *homo natus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus*. Ubique, inquam, prædicatur, ubique clamatur, quia *Jesus Christus, filius Dei, nascitur in Bethlechem Judæ*. Nec otiosum quod additur *Judæ*, siquidem admonet nos ejus quæ ad patres facta est repressio. *Non auferetur*, inquit, *sceptrum de Juda, et aux de femore ejus, donec veniat qui millendus est, et ipse erit expectatio gentium*. Salus

quippe ex Judæis, sed salus usque ad fines terræ. *Juda*, ait, *te laudabunt fratres tui. Manus tuæ in cervicibus inimicorum tuorum, et cætera, quæ de Juda illo nusquam legimus, sed in Christo videmus impleta*. Ipse est enim Leo de tribu Juda, de quo et additur: *Catulus leonis Juda, ad prædam, inquit, fili mi, ascendisti*. Magnus prædator Christus, qui *priusquam sciat vocare patrem aut matrem, Samaritæ spolia diripit*. Magnus prædator Christus, qui ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: nec tamen abstulit quidquam, sed magis ipse dedit dona hominibus. Has itaque et cæteras similes prophetias impletas in Christo (de eo siquidem et prædictas) ad mentem revocat, quod dicitur, *Bethlehem Judæ*: nec omnino quærere est, utrum a Bethlehem possit aliquid boni esse.

5. Sane quod ad nos spectat, discimus etiam ex hoc quemadmodum suscipi velit, qui in Bethlehem voluit nasci. Erat enim qui forte ei sublimia quærenda arbitraretur esse palatia, ubi cum gloria Rex gloriæ susciperetur: sed non propter hoc a regalibus illis sedibus venit. *In sinistra ejus divitiæ et gloria, in dextera longiturnitas vitæ*. Horum omnium æterna in cælis affluentia suppetebat, sed paupertas non inveniebatur in eis. Porro in terris abundabat et superabundabat hæc species, et nesciebat homo pretium ejus. Hanc itaque Dei Filius concupiscens descendit, ut eam eligat sibi, et nobis quoque sua æstimatione faciat pretiosam. Adorna thalamum tuum, Sion; sed humilitate, sed paupertate. In his enim pannis complacet sibi, et Maria testimonium perhibente, his sericis delectatur involvi. Abominationes Ægyptiorum immola Deo tuo.

6. Considera denique quod in Bethlehem Judæ nascitur, et sollicitus esto, quomodo Bethlehem Judæ inveniaris; et jam ne in te quidem suscipi dedignatur. Bethlehem quippe domum panis, Juda sonat confessionem. Tu ergo si divini verbi pabulo repleas animam tuam, fideliterque, etsi non digna, certe quanta potes devotione suscipias

panem illum, qui de cœlo descendit, et dat vitam mundo, Dominicum videlicet corpus Jesu; ut veterem utrem corporis tui nova illa resurrectionis caro reficiat et suslineat, quatenus novum quod intus est vinum, hoc solidatus glutino, valeat continere: si denique ex fide vivas, et nequaquam gemere oporteat, quia oblitus sis comedere panem tuum: Bethlehem factus es, dignus plane susceptione Dominica, si tamen confessio non defuerit. Sit proinde Judæa sanctificatio tua: confessionem et decorem induere, quam maxime stolam in ministris suis Christus accepit. Denique breviter tibi utrumque commendat Apostolus: *Corde, inquit, creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Justitia siquidem in corde, panis in domo. Est enim justitia panis. Et, Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sit ergo in corde justitia, et justitia quæ ex fide est. Hæc enim sola habet gloriam apud Deum. Sit etiam in ore confessio ad salutem: et securus jam suscipe eum, qui in Bethlehem Judæ nascitur, Jesum Christum Filium Dei.

SERMO II.

De eo quod scriptum est, O Juda et Jerusalem, nolite timere, cras egrediemini, et Dominus erit vobiscum. 2 Par. 20. 17.

1. VEROS alloquimur Judæos, non littera, sed spiritu: semen Abraham, cuius multiplicatio, sicut promissa legitur, sic videtur impleta. Neque enim filii carnis, sed filii promissionis deputantur in semine. Sed nec illi Jerusalem dicimus, quæ occidit Prophetas. Unde enim illam consolemur, super quam Dominus flevit, quæ data est in subversionem? Illi dicimus, quæ de cœlo nova descendit: *Nolite timere, o Juda et Jerusalem.* Nolite timere veri confessores, qui non solum ore; sed toti pariter, et ex omni parte Domino confitemini, induti confessionem sicut vestimentum; immo quorum omnia interiora Domino confitentur, et omnia ossa dicunt: *Domine, quis similis tibi? non sicut hi qui confitentur se nosse*

Deum, factis autem negant. Vera confessio est, si omnia opera vestra, Fratres, opera ejus sint, et consiteantur ei. Consiteantur autem gemina quadam confessione, ut duplicibus vestiamini, id est confessione peccatorum vestrorum, et confessione laudis divinæ. Tunc enim veri Judæi eritis, si omnis vita vestra consiteatur vos peccatores, et dignos multo majoribus pœnis: Deum vero summe bonum, qui pro his levibus et transitoriis pœnis, æterna condonat supplicia, quæ meruistis. Quisquis enim ardentem non desiderat pœnitentiam, videtur operibus dicere, non indigere se pœnitentia; et ita suam non confitetur culpam: aut non posse prodesse ei pœnitentiam; et sic divinam non confitetur bonitatem. Vos autem estote veri Judæi, sed et Jerusalem vera, ut nihil jam timeatis. Est enim Jerusalem visio pacis; visio, non possessio, cuius fines Dominus posuit pacem, non initium sane, nec medium. Si ergo pacem non habetis, immo quia perfectam in hoc sæculo habere non potestis, saltem videte eam, intuemini, considerate, et desiderate eam. Illuc sint oculi cordis vestri, ad pacem sese dirigat intentio vestra: ut omnia quæcumque facitis, hujus pacis, quæ exsuperat omnem sensum, desiderio faciatis: in omnibus hoc intendatis, ut reconciliati pacem habeatis ad Deum.

2. His dicimus, *Nolite timere*, hos consolamur, non eos qui viam pacis non cognoverunt. Nam si illis dicitur, *Cras egrediemini*; comminatio, non consolatio erit ista. Soli nimirum dissolvi desiderant, et egredi concupiscunt, qui pacem vident, et sciunt, si terrestres domus eorum hujus habitationis dissolvantur, quoniam ædificationem habent ex Deo, et non illi qui in insaniam versi suis compedibus delectantur. Denique hi tales moriendo non tam egressi dicendi sunt, quam ingressi: qui non in lucem, non in libertatem vadunt, sed in carcerem, sed in tenebras, sed in infernum. Vobis autem dicitur: *Nolite timere, cras egrediemini*, et jam non erit timor in finibus vestris. Multos quidem habetis hostes: carnem,

qua nullus potest esse vicinior hostis : præsens sæculum nequam, quod undique circumfusum est vobis : principes tenebrarum, qui viam vestram obsident in aere collocati. Attamen nolite timere, cras egrediemini, id est in proximo. Cras enim in proximo est. Unde et sanctus Jacob ait : *Cras respondebit mihi iustitia mea.* Tres enim dies sunt, de quibus etiam legimus : *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos.* Unus sub Adam, alter in Christo, tertius cum Christo. Unde et ibi subditur : *Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus Dominum :* et hic dicitur, *Cras egrediemini, et Dominus erit vobiscum.* His enim dicitur, qui dimidiaverunt dies suos, in quibus periit dies in qua nati sunt, quæ est dies Adæ, dies peccati, cui Jeremias quoque maledicebat, dicens : *Maledicta dies, in qua natus sum.* Omnes enim in illa nascimur. Utinam pereat in nobis omnibus dies illa, dies nebulæ et caliginis, dies tenebrarum et turbini, quam nobis fecit Adam, quam fecit inimicus, qui dixit : *Aperientur oculi vestri.*

5. Ecce vero illuxit nobis dies redemptionis novæ, reparationis antiquæ, felicitatis æternæ. Hæc est dies quam fecit Dominus : exsulemus et lætemur in ea, quia cras egrediemur. Unde, nisi de conclavi hujus sæculi, de ergastulo hujus corporis, de compedibus necessitatis, curiositatis, vanitatis, et voluptatis, quæ etiam invitis nobis pedes tenent affectionis? Quid enim spiritui nostro cum terrenis? Cur non spiritualia desiderat, spiritualia quærit, spiritualia sapit? O spiritus, qui desursum estis, quid vobis cum infimis? *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens : quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Sed corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Necessitates multæ miseri hujus corporis detinent nos. Viscus quidam pravi desiderii et delectationis terrenæ volare non patitur, et citius retrahit mentem, si forte aliquando sublevetur. Sed nolite timere, cras egrediemini de lacu miseræ et de luto

fæcis. Nam ut inde vos educeret, infusus est ipse quoque in limo profundi. Nolite ergo timere, cras egrediemini de corpore mortis, et de omni corruptione peccati. Agite diem istum in Christo, ut ambuletis sicut et ipse ambulavit. *Qui enim dicit se in Christo manere, debet, sicut ipse ambulavit, et ipse ambulare.* Nolite ergo timere, quia cras egrediemini, et sic semper cum Domino eritis. Vel quia signanter dictum, *et Dominus erit vobiscum,* sic intelligamus, ut dum sumus in corpore, possimus nos esse cum Domino, id est, adhærere ejus voluntati; sed non ille nobiscum, ut consentiat voluntati nostræ. Vellemus enim jam liberi esse, concupiscimus dissolvi, egredi desideramus : sed adhuc differt ille certa ex causa. Cras egrediemur, et Dominus erit nobiscum : ut quicquid voluerimus velit, et in nullo a nostra voluntate discordet.

4. Itaque, Juda et Jerusalem, nolite timere, si perfectionem, quam desideratis, nondum potestis adipisci : sed quod minus habet imperfectio conversationis, suppleat humilitas confessionis : et imperfectum vestrum viderunt oculi Dei. Propterea enim mandata sua mandavit custodiri nimis, ut videntes imperfectiorem nostram deficere, et non posse implere quod debet; fugiamus ad misericordiam, et dicamus : *Quoniam melior est misericordia tua super vitas;* et qui non possumus in vestitu innocentiae seu justitiae, appareamus vestiti confessione. *Confessio enim et pulchritudo in conspectu Domini,* si tamen sit (ut diximus) non oris tantum, sed etiam totius hominis, ut omnia ossa nostra dicant Domine, quis similis tibi? idque solius pacis intuitu, et desiderio reconciliationis ad Deum. Talibus enim dicitur, *O Juda et Jerusalem, nolite timere, cras egrediemini;* id est quam cito a corpore exierit anima, omnes simul affectiones, omnia desideria, quibus per universum interim mundum dispersa et ligata tenebatur, dissolventur, et egredietur de visco hoc; et Dominus erit vobiscum. Nimis id quidem vobis videri potest, si tamen ad vos respicitis, et non ad ea quæ exspectant vos. Nonne hoc univer-

sus mundus exspectat? Creatura enim subjecta est vanitati : et cadente homine, quem constituerat Dominus dominum domus suæ, et principem omnis possessionis suæ; tota simul hæreditas corrupta est. Inde distemperatus aer, terra in operibus Adæ maledicta, et omnia subdita vanitati.

5. Nec sane reparabitur hæreditas, donec reparentur hæredes. Unde et juxta Apostoli testimonium, *ingemiscit quoque, et parturit usque adhuc*. Nec soli utique huic mundo, sed et Angelis, et hominibus spectaculum facti sumus. *Me, inquit, exspectant justi, donec retribuas mihi*. Et Martyres, cum judicii diem postularent; non tamquam vindictæ cupidi, sed perfectionem desiderantes beatitudinis, quam tunc habituri sunt, acceperunt divinum responsum : *Sustinele modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum*. Acceperunt quidem jam singulas stolas : sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur et nos. Vadia tenemus et obsides ipsa eorum corpora, sine quibus consummari non possunt, nec ea recipient sine nobis. Unde de Patriarchis, et Prophetis ait Apostolus : *Deo melius aliquid providente pro nobis, ut non sine nobis consummarentur*. O si cognosceremus et nos, quomodo exspectant, et quantum desiderant adventum nostrum! quam sollicite quærunt, quam libenter audiunt bona de nobis!

6. Quid tamen de his loquor, qui dixerunt ex his quæ passi sunt, compassionem, quando et ipsi nos Angeli sancti desiderant? Nonne de vermiculis istis, et de pulvere isto restaurandi sunt muri cœlestis Jerusalem? Putatis quantum desiderant cives cœlestes instaurari civitatis suæ ruinas? Quomodo solliciti sunt ut veniant lapides vivi, qui cœdificentur eis? Quomodo discurrunt medi inter nos et Deum, fidelissime portantes ad eum gemitus nostros, et ipsius nobis gratiam devotissime reportantes? Plane non dedignabuntur ut simus eorum socii, quorum facti sunt jam ministri. Nonne enim omnes administratorii sunt spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæredi-

tatem capiunt salutis? Festinemus, obsecro, dilectissimi, festinemus : tota nos multitudo cœlestis curiæ exspectat. Exsultare Angelos fecimus, quando conversi sumus ad pœnitentiam : proiciamus, et festinemus complere de nobis eorum lætitiâ. Væ tibi, quicumque es qui deliberas redire ad lutum, reverti ad vomitum. Putasne placatos habebis in judicio, quos tanto, et tam sperato privare vis gaudio? Exsultaverunt cum nos ad pœnitentiam venimus, tamquam super his, quos ab ipsa inferi porta cernerent revocari. Quid nunc erit, si ab ipsa paradisi janua reverti viderint, et abire retrorsum eos, qui jam pedem alterum in paradiso posuerunt? Nam etsi corpora inferius, sed corda sursum.

7. Currite, Fratres, currite : non soli Angeli, sed et ipse Angelorum vos Creator exspectat. Nuptiæ paratæ sunt, sed nondum plena domus : adhuc exspectantur, de quibus nuptiæ impleantur. Exspectat vos Pater et desiderat, non solum propter nimiam caritatem suam qua dilexit vos : (unde et Unigenitus, qui in sinu Patris est, ipse et enarravit, Pater, inquam, amat vos) sed propter semetipsum, sicut loquitur per Prophetam : *Propter memet ipsum ego faciam, non propter vos*. Quis enim implendum dubitet quod promisit Filio, dicens : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam?* Et alibi : *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*. Non conterentur omnes inimici ejus, dum nos, qui sumus membra ejus, aliquatenus impugnabunt. Non implebitur hæc promissio, donec novissima inimica destruaturs mors. Nam de Filio quis nesciat, quantum desideret fructum nativitatis, et totius vitæ quam gessit in carne, denique fructum crucis et mortis suæ, pretium sanguinis pretiosi? Nonne traditus est regnum Deo et patri, quod acquisivit? Nonne ei restauraturus est creaturas suas, pro quibus Pater illum misit in terras? Exspectat nos et Spiritus sanctus. Est enim caritas et benignitas, in qua prædestinati sumus ab æterno : nec dubium quin prædestinationem suam velit impleri.

8. Ergo quia paratæ sunt nuptiæ, et omnis nos curiæ cœlestis frequentia desiderat et exspectat; curramus non quasi in incertum; curramus desideriiis, et profectu virtutum. Proficere, proficisci est. Dicamus singuli: *Aspice in me, et miserere mei, secundum iudicium diligentium nomen tuum.* Non sicut ego merui, sed sicut illi decreverint, miserere. Dicamus item: *Sicut fuerit voluntas in caelo, sic fiat.* Itemque, *Fiat voluntas tua.* Scimus quoniam scriptum est: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Aut quis accusabit adversus electos Dei? Annon licet, inquit, mihi facere quod volo? Hæc sit interim consolatio nostra, carissimi, donec egrediamur, et Dominus sit nobiscum.* Qui magna sua misericordia ad beatam illam egressionem, et ad clarum illud cras nos perducatur, et in hoc quoque proximo cras visitare nos, et nobiscum esse dignetur: ut si quis forte in tentatione qualibet detinetur, ipso miserante qui prædicare venit clausis apertionem, cras egrediatur: ut cum gaudio salutari suscipiamus coronam parvuli Regis nostri, ipso præstante, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, amen.

SERMO III.

In illud, Hodie sciatis quia veniet Dominus, et mane videbitis gloriam ejus. Exod. 16. 7.

1. QUIQUE terrigenæ, et filii hominum, audite. Vos qui in pulvere estis, expurgiscimini et laudate: quia veniet medicus ad ægrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via, ad mortuos vita. Venit quippe qui projiciat in profundum maris omnia peccata nostra, qui sanet omnes infirmitates nostras, qui nos propriis humeris ad propriæ dignitatis reportet originem. Magna est ista potentia: sed plus est miranda misericordia, quod sic venire voluit, qui potuit subvenire. *Hodie, inquit, sciatis quia veniet Dominus.* Verba hæc quidem suo loco et tempore in Scriptura posita sunt: sed non incongrue illa Vigiliæ dominicæ Nativitatis Ecclesia mater aptavit. Ecclesia, inquam, illa quæ secum habet consilium et spiritum Sponsi et Dei sui cui di-

lectus inter ubera commoratur, ipsam cordis sui sedem principaliter possidens et conservans. Nimirum ipsa est quæ vulneravit cor ejus, et in ipsam abyssum secretorum Dei oculum contemplationis immersit, ut et illi in suo, et sibi in ejus corde perennem faciat mansionem. Cum ergo ipsa in Scripturis divinis verba vel alterat, vel alternat; fortior est illa compositio, quam positio prima verborum: et fortassis tanto fortior, quantum distat inter figuram et veritatem, inter lucem et umbram, inter dominam et ancillam.

2. *Hodie sciatis, quia veniet Dominus.* Secundum æstimationem meam duo in verbis istis dies nobis expressius commendantur. Primus, qui a primi hominis lapsu labitur usque ad finem mundi; dies, cui Sancti sæpius maledixisse noscuntur. Ab illa enim lucidissima die, in qua conditus fuerat Adam, ejectus est; et in has rerum contrusus angustias, diem tenebrosus incurrit, et pene a lumine veritatis extinctus. In hac die nascimur universi, si tamen dies debet, et non potius nox vocari: nisi quod lumen rationis quasi quamdam scintillulam nobis insuperabilis illa misericordia dereliquit. Secunda vero dies erit in splendoribus Sanctorum in perpetuas æternitates, cum inclaruerit illud serenissimum mane, cui est misericordia repromissa, et absorpta erit mors in victoria: cum dimotis umbris et tenebris, splendor veræ lucis sursum et deorsum, intus et exterius cuncta pariter occupabit. *Audiam fac mihi mane misericordiam tuam,* ait Sanctus; et, *Repleti sumus mane misericordia tua.* Sed ad nostrum diem revertamur, qui tamquam custodia in nocte pro sua brevitate dicitur, qui tamquam nihilum et inane ab illo familiari Spiritu sancti organo nominatur, cum dicit: *Quoniam omnes dies nostri defecerunt; et, Defecerunt sicut fumus dies mei; et, Dies mei sicut umbru declinaverunt. Parvi et pessimi sunt omnes dies vite meæ,* ait ille sanctus Patriarcha, qui vidit Dominum facie ad faciem, qui cum eo tam familiariter loquebatur. Et quidem in hac ipsa die homini Deus ra-

tionem præstat, tribuit intelligentiam : sed necesse est ut exeuntem de hoc mundo illuminet lumine scientiæ suæ, ne si de domo carceris et umbra mortis extinctus exierit, illuminari non valeat in æternum. Ideo quippe Unigenitus Dei, Sol justitiæ, tamquam immensi et præclari luminis cereus, in hujus mundi carcerem illuminatus est et accensus : ut omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant, illique jungantur, ut nihil medium inter illos sit et ipsum. Peccata enim nostra separant inter nos et Deum. Sed illis subblatis, vero lumini illuminandi, et quasi concorporandi connectimur in idipsum : sicut lumen extinctum lumini lucenti et ardenti sine aliquo medio conjungitur ut illuminetur, quatenus per exemplum visibilium, effectus rerum invisibilium cognoscamus.

5. Ad hoc igitur tam magnum et præfulgidum sidus juxta Prophetam, illuminemus nobis lumen scientiæ, priusquam de mundi hujus tenebris exeamus, ne de tenebris transeamus ad tenebras, et tenebras sempiternas. Quæ est autem ista scientia? Profecto scire quia veniet Dominus, etsi quando veniet, scire non possumus. Hoc est illud totum quod postulatur a nobis. At, inquis, ista scientia omnium est. Quis enim nesciat vel nomine tenus fidelis, quia veniet Dominus; quia venturus est judicare vivos et mortuos, et reddere unicuique juxta opera sua? Non omnium ista est scientia, Fratres mei, sed nec multorum paucorum est, quia vera pauci sunt qui salvantur. Putasne quia illi qui cum male fecerint, lætantur et exsultant in rebus pessimis, vel sciant, vel recogitent, quia veniet Dominus? Si dixerint ipsi, tu noli credere : quia *qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est. Confitentur, ait Apostolus, se nosse Deum, factis autem negant : quia fides sine operibus mortua est.* Non enim se ita omni impuritate polluerent, si Dominum venturum scirent vel formidarent : sed vigilarent utique, et non sinerent tam graviter perfodi conscientias suas.

4. Scientia autem ista in primo gradu operatur poenitentiam et dolorem, ut risum in luctum, cantum in planctum, gaudium in mœrorem convertat, et incipiant tibi displicere, quæ vehementer ante placuerant : et illa specialiter horreas, quæ specialiter appetebas. Sic enim scriptum est : *Quia qui addit scientiam, addit et dolorem* : ut veracis et sanctæ scientiæ sit dolor subsequens argumentum. In secundo vero gradu operatur correctionem, ut jam non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato, sed coerceas gulam, jugules luxuriam, superbiam deprimas, et facias servire corpus sanctitati, quod iniquitati ante servierat. Poenitudo enim sine correctione non proderit, sicut Sapiens ait : *Unus adificans, et unus destruens, quid prodest eis nisi labor? Unus orans, et unus maledicens, cujus vocem exaudit Deus? Qui enim baptizatur a mortuo, et iterum tangit eum, nihil proficit lavatio ejus, sed juxta Salvatoris sententiam verendum est; ne ei aliquid deterius contingat.* Sed quia hæc diutius haberi non possunt, nisi circa se multa circumspectione mens indefessa vigilet et attendat : in tertio gradu operatur sollicitudinem, ut jam sollicitus incipiat ambulare cum Deo suo, et ex omni parte scrutetur, ne vel in levissima re tremendæ illius majestatis offendat aspectus. In poenitudine accenditur, in correctione ardet, in sollicitudine lucet, ut inferius et exterius renovetur.

5. Hic jam respirare incipit a tribulatione malorum et dolore, et timoris magnitudinem spirituali lætitia temperare, ne suorum enormitate scelerum abundantiori tristitia absorbeatur. Hinc etsi timet a judice, sperat a Salvatore; cum jam in animo ejus timor et lætitia obequent et obviant sibi; plerumque timor lætitiæ superet, lætitiæ sæpius timorem excludat, et intra sui gaudii concludat arcanum. FELIX CONSCIENTIA, in qua luctamen hujusmodi indesinenter conficitur, donec quod mortale est absorbeatur a vita, donec evacuetur timor qui ex parte est, et succedat lætitiæ, quod perfectum est : quia non

timor sempiternus, sed lætitia sempiterna erit ei. Jam vero sic ardens et lucens, nondum in domo se esse confidat, ubi sine omni timore ventorum accensum lumen soleat deportari; sed meminerit se esse sub dio, et utraque manu studeat operire quod portat; nec credat aeri, etiamsi videat esse tranquillum. Repente enim, et hora qua non putaverit, mutabitur; et si vel ad modicum manus remiserit, lumen exstinguetur. Quod si etiam ardor portantis manus (ut quandoque fieri solet) adusserit, eligat potius pati, quam retrahere manus suas: quia in momento, in ictu oculi poterit exsufflari. Si essemus in domo illa non manu-facta, æterna in cœlis, ubi nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, nihil esset timendum. Nunc vero tribus malignissimis et validissimis ventis expositi sumus, carni, diabolo et mundo, qui conscientiam illuminatam moluntur exstinguere, insufflantes in cordibus nostris desideria mala, motus illicitos et ita te repente turbantes, ut vix prænoscere valeas, unde venias aut quo vadas. Ex quibus etsi duo sæpius intermittunt, a tertio tamen nemo umquam sufflandi inducias extorsit. Ideo utrisque manibus, et cordis, et corporis, anima est tegenda, ne forte quæ jam illuminata fuerat, exstinguatur; nec cedendum vel recedendum, etiamsi gravis tentationum fervor utriusque hominis statum vehementer affligerit; sed dicendum cum Sancto: *Anima mea in manibus meis semper*. ELIGAMUS potius ardere, quam cedere. Et sicut quod in manibus nostris tenemus, non facile obliviscimur: sic NUMQUAM obliviscamur negotium animarum nostrarum, et illa cura principaliter vigeat in cordibus nostris.

6. Cum ergo sic lumbi nostri præcincti fuerint, et lucernæ ardentes, custodiendæ sunt vigiliæ noctis supra gregem cogitationum et actionum nostrarum: ut si in prima vigilia, vel secunda, vel tertia Dominus venerit, paratos nos inveniat. Prima vigilia est rectitudo operis, ut ad hanc quam jurasti Regulam, omnem vitam exæquare coneris,

nec transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui in omnibus viæ et vitæ hujus exercitiis, non declinans ad dexteram, neque ad sinistram. Secunda, puritas intentionis, ut simplex oculus totum corpus lucidum faciat: quatenus quicquid feceris, propter Deum facias, et ad locum unde exeunt gratiæ revertantur, ut iterum fluant. Tertia est custodia unitatis, ut in congregatione positus, voluntates aliorum tuis voluntatibus anteponas; ut non solum sine querela, sed et cum gratia inter fratres maneat, portans omnes, orans pro omnibus, ut et de te quoque dicatur: *Hic est fratrum amator, et populi Israel, hic est qui multum erat pro populo et pro sancta civitate Jerusalem*. Ita ergo in hac die adventus Unigeniti nobis veram scientiam accendit, scientiam inquam illam, quæ nos doceat quia veniet Dominus, quæ sit morum nostrorum perpetuum et stabile fundamentum.

7. *Et mane, inquit, videbitis gloriam ejus*. O mane! o dies, quæ melior es in atriis Domini super millia, quando erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato, cum splendor lucis et fervor caritatis usque in altissima illa magnalia terrarum incolas illustrabit! Quis de te cogitare, nedum aliquid præsumat recitare? Interim tamen ædificemus, Fratres, fidem nostram, ut si mirabilia illa, quæ nobis reservantur, videre non possumus, saltem mirabilia, quæ propter nos in terris facta sunt, aliquantulum contemplemur. Tria opera, tres mixturas fecit omnipotens illa majestas in assumptione nostræ carnis, ita singulariter mirabilia, et mirabiliter singularia, ut talia nec facta sint, nec facienda sint amplius super terram. Conjuncta quippe sunt ad invicem Deus et homo, mater et virgo, fides et cor humanum. Admirabiles istæ mixturæ, et omni miraculo mirabilius, quomodo tam diversa, tamque divisa ab invicem, invicem potuere conjungi.

8. Et primo quidem intueri creationem, positionem, et dispositionem rerum: quanta sit videlicet in creatione potentia, quanta in positione sapientia, in compositione quanta benignitas. In

creatione vide quam multa, et quam magna potenter creata sunt : in positione quam sapienter cuncta locata sunt : in compositione quam benigne suprema et infima connexa sunt, tam amabili, quam admirabili caritate. Huic enim limo terreno vin vitalem miscuit, ut in arboribus, unde surgit venustas in foliis, in floribus pulchritudo, sapor in fructibus et medicina. Nec hoc contentus, adjecit etiam vin sensibilem limo nostro, ut in pecoribus, quæ non solum vitam habeant, sed et sentiant quinque-partita sensificatione vigentes. Addidit adhuc honorare limum nostrum, et ei vin rationalem immisit, ut in hominibus, qui non solum vivunt, sentiunt, sed et discernunt inter commodum et incommodum, inter bonum et malum, inter verum et falsum. Voluit quoque infirmiora nostra abundantiori gloria sublimare, et contraxit se majestas : ut quod melius habebat, videlicet se ipsum, limo nostro conjungeret, et in persona una sibi invicem unirentur Deus et limus, majestas et infirmitas, tanta vilitas et sublimitas tanta. Nihil enim Deo sublimius, nil vilius limo : et tamen tanta dignatione Deus descendit in limum, tantaque dignitate limus ascendit in Deum, ut quicquid in eo Deus fecit, limus fecisse credatur; quicquid limus pertulit, Deus in illo pertulisse dicatur, tam ineffabili, quam incomprehensibili sacramento. Et attende, quia sicut in illa singulari divinitate Trinitas est in personis, unitas in substantia : sic in ista speciali commixtione trinitas est in substantiis, in persona unitas : et sicut ibi personæ non scindunt unitatem, unitas non minuit Trinitatem ; ita et hic persona non confundit substantias, nec substantiæ ipsæ personæ dissipant unitatem. Summa illa Trinitas hanc nobis exhibuit trinitatem, opus mirabile, opus singulare inter omnia, et super omnia opera sua. Verbum enim, et anima ; et caro in unam convenere personam ; et hæc tria unum, et hoc unum tria, non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Hæc est prima et superexcellens mixtura ; et hæc prima inter tres. Adverte

homo quia limus es, et non sis superbus, quia Deo conjunctus es, et non sis ingratus.

9. Secunda mixtura est, Virgo et mater, admirabilis plane et singularis. A sæculo non est auditum, quod virgo esset quæ peperit, quod mater esset quæ virgo permansit. Numquam juxta rerum ordinem virginitas est, ubi fecunditas prædicatur ; nec fecunditas, ubi virginitas integra conservatur. Sola hæc est, in qua virginitas et fecunditas obviaverunt sibi. Ibi semel factum est quod factum non fuerat, nec fiet in æternum : quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Tertia est, fides et cor humanum ; et hæc quidem prima et secunda inferior, sed non minus forsitan fortis. Mirum enim est, quomodo cor humanum his duobus fidem accommodavit, quomodo credi potuit quod Deus homo esset : quod virgo manserit quæ peperisset. Sicut ferrum et testa jungi non possunt, sic et hæc duo nequeunt commisceri, si non misceatur glutinum Spiritus Dei. Ergone credendum est, quod iste Deus sit, qui ponitur in præsepio, qui vagit in cunis, qui omnium infantilium necessitatum injurias patitur, qui flagellatur, qui conspuitur, qui crucifigitur, qui ponitur in sepulero, et inter duos lapides concluditur, excelsus et immensus ? Illane virgo erit, quæ lactat puerum, cui maritus continuus comes est, in convivio, in thalamo ; qui ducit illam in Ægyptum, reducit ab Ægypto, et solus cum sola tam longinquam, tam secretam conficit viam ? Quomodo potuit hoc persuaderi generi humano, universo orbi terrarum ? Et tamen tam facile, tam potenter persuasum est, ut mihi id credibile faciat credentium multitudo. Juvenes et virgines, senes cum junioribus elegerunt mille mortibus mori, quam vel ad momentum ab ista fide deficere.

10. Et hæc quidem mixtura excellens, sed excellentior est secunda, tertia vero excellentissima est. Primam auris audivit, sed oculus non vidit : quia auditum est et creditum usque in fines terræ magnum illud pietatis sacramentum : sed tamen oculus, Deus, non vidit absque

te, quomodo te intra virginæ ventris angustias humano corpori conjunxisti. Secundam oculus vidit, quia se sæcundam et virginem illa singularis Regina conspexit, quæ conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo : cognovit et Joseph, non minus testis, quam custos tantæ virginitatis. Tertia in cor hominis ascendit, cum quod factum est, sicut factum est creditum est : cum magis oraculo quam oculo credimus, cum quæ dicta vel facta sunt, tenemus firmissime, nullatenus dubitantes. In prima vide quid, in secunda per quid, in tertia propter quid Deus dedit tibi. Dedit tibi Christum per Mariam propter sanitatem. In prima remedium est, quia ex Deo et homine cataplasma confectum est, quod sanaret omnes infirmitates tuas. Contusæ sunt autem et commixtæ hæduæ species in utero Virginis, tamquam in mortariolo ; sancto Spiritu, tamquam pistillo, illas suaviter commiscit. Sed quia indignus eras cui donaretur, datum est Mariæ, ut per illam acciperes quicquid haberes : quæ per hoc quod mater est, genuit tibi Deum : per hoc quod virgo est, exaudita est pro reverentia sua in causa tua et totius generis humani. Si sola mater esset, sufficeret ei ut salvaretur per filiorum generationem : si sola virgo, sufficeret sibi ; nec benedictus fructus ventris ejus, mundi pretium esset. Cum ergo in prima sit remedium, in secunda adiutorium est : quia nihil nos Deus habere voluit, quod per Mariæ manus non transiret. In tertia autem meritum est, quia cum hæc firmiter credimus, jam meritum habemus : et in fide sanitas est, quia qui crediderit, salvus erit.

SERMO IV.

De medicina lævæ, et deliciis dexteræ
Excelsi.

1. HODIERNUM quidem sermonem Ordinis nostri consuetudo non exigit : sed crastina opus erit circa Missarum solemniam diutius occupari, et hora brevis sermonis longitudinem non admittet. Propterea non ab re puto præparare hodie corda vestra tantæ solemnitati,

præsertim cum sit profundissima sacramenti hujus et incomprehensibilis altitudo, et tamquam fons vitæ quo magis hauriatur, eo magis exuberans nunquam valeat exhauriri. Denique scio quemadmodum abundet pro Christo tribulatio vestra : et utinam abundet et consolatio vestra per ipsum. Nam mundicalem quidem consolationem vobis offerre nec libet, nec licet. Vilis est, et ad nihilum utilis hujusmodi consolatio : et (quod magis est metuendum) etiam veræ ac salubris consolationis est impedimentum. Propterea qui delectatio est et gloria Angelorum, ipse factus est salus et consolatio miserorum : qui in civitate sua magnus et sublimis valde beatificat cives, ipse in exilio parvulus et humilis valde lætificat exsules : et qui in altissimis est gloria Patris, factus est in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Parvulus enim datus est parvulis, ut magnus detur magnis : et quos justificat parvulus, magnificet postmodum et glorificet magnus et gloriosus. Hinc sine dubio Vas electionis quod de plenitudine parvuli hujus acceperat, (licet enim parvulus, sed plenus, plenus gratia et veritate, et in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter ;) hinc utique Paulus eructat verbum illud bonum, quod his diebus frequenter audistis : *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete*. Gaudete, inquit, de exhibitione, iterum gaudete de promissione : quoniam et res plena gaudio, et spes plena gaudio est. Gaudete, quia jam percepistis dona sinistræ : gaudete, quia expectatis præmia dexteræ. *Læva*, inquit, *ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me*. Læva quidem levat, dextera suscipit. Læva medetur et justificat : dextera amplectitur et beatificat. In læva ejus merita, in dextera vero præmia continentur : in dextera, inquam, deliciæ, in sinistra sunt medicinæ.

2. Sed attende pium medicum, attende medicum sapientem. Considera diligentius quam nova medicamina portet, vide quam non modo pretiosas, sed et speciosas attulerit medicinas ; non solum peruliles ad sanitatis fructum, sed et delect-

tabiles ad aspectum, et suaves ad gustum. Denique primam ejus medicinam, primum quod in sinistra portat, attende; et conceptum invenies sine semine. Intuere, obsecro, quale sit istud, quam novum, quam admirabile, quam amabile, quam jucundum. Quid enim pulchrius, quam generatio casta? quid gloriosius, quam sancta et sincera conceptio, in qua nihil pudoris est, nihil sordis, nihil corruptionis? At quoniam minus fortassis detineret nos, grata licet, admiratio novitatis, nisi fructus quoque salutis et utilitatis consideratio animum delectaret; conceptus iste, non modo gloriosus in ipsa quasi exteriori specie, sed et pretiosus in interiori virtute: ut secundum quod scriptum est, in sinistra Domini gloria simul et divitiæ inveniantur; divitiæ, inquam, salutis, cum gloria novitatis. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus sine omni illicita et immunda conceptus est voluptate? In ipsa radice et origine mea infectus et inquinatus sum: immunda est conceptio mea, sed est a quo tollatur ista confusio. Ipse eam tollit, in quem solum ipsa non cadit.

5. Divitias salutis habeo, quibus redimam propriæ conceptionis impuritatem, Christi purissimam conceptionem. Adde adhuc, Domine Jesu, innova signa, immuta mirabilia: nam priora quidem ipsa consuetudine viluerunt. Plane enim solis ortus et occasus, terræ fecunditas, temporum vicissitudo, miracula sunt, et magna miracula: sed toties hæc vidimus, ut jam non sit qui attendat. Innova signa, et immuta mirabilia. *Ecce, ait, nova facio omnia.* Quis hoc ait? *Agnus utique qui sedebat in throno.* Agnus plane totus suavis, totus delectabilis, denique totus unctus. Hanc enim interpretationem habet nomen ejus, quod est Christus. Cui poterit asper aut durus videri, qui nec ipsi Matri in nativitate quidquam asperitatis, quidquam intulit læsionis? O nova vere miracula! Conceptus fuit sine pudore, partus sine dolore. Mutata est in Virgine nostra maledictio Evæ. Peperit enim filium sine dolore. Mutata

est, inquam, maledictio in benedictionem, et sicut prædictum est per Angelum Gabrielem, *Benedicta tu in mulieribus.* O beata, sola inter mulieres benedicta, et non maledicta; sola a generali maledicto libera, et a dolore parturientium aliena. Nec mirum, Fratres, si dolorem non intulit Matri, qui dolores totius mundi tulit, secundum quod Isaias ait: quia *vere languores nostros ipse tulit.* DUO SUNT quæ timet humana fragilitas, pudor et dolor. Utrumque Christus tollere venit, unde et utrumque suscepit, quando (ut cætera sileam) morte, et morte turpissima condemnatus est ab iniquis. Itaque ut fiduciam nobis daret quod tolleret hæc a nobis, prius Matrem suam immunem ab utroque servavit: ut nec in conceptu quidquam pudoris, nec in partu quidquam doloris existeret.

4. Accumulantur adhuc divitiæ, crescit gloria, innovantur signa, et miracula immutantur. Non solum sine pudore conceptus, et sine dolore partus; sed et Mater est sine corruptione. O vere novitas inaudita! Virgō peperit, et post partum inviolata permansit, fecunditatem prolis cum carnis integritate, et gaudium matris habens cum virginitatis honore. Jam securus exspecto promissam mihi gloriam incorruptionis in carne mea, quandoquidem conservata per eum est incorruptio etiam in Matre sua. Facile erit ei, per quem Mater ipsa incorruptionem non perdidit pariendo, ut et corruptibile hoc incorruptionem induat resurgendo.

5. Habes tamen adhuc majores divitias, habes gloriam ampliozem. Mater est sine corruptione virginitatis, Filius sine omni labe peccati. Non cadit in matrem Evæ maledictio, non cadit in prolem generalis illa conditio, de qua dictum est per Prophetam: *Nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram.* Ecce infans sine sorde, solus inter homines verax, immo et veritas ipsa. *Ecce Agnus sine macula, Agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Quis enim peccata melius tolleret, quam is in quem peccatum non cadit? Iste sine dubio lavare me potest, quem constat

inquinatam non esse. Hæc manus oper-
tun luto detergat oculum meum, quæ
sola sine pulvere est. Iste meo festucam
educat de oculo, qui non habet trabem
in suo: immo iste frabem educat de
meo, qui nec exiguum pulverem habet
in suo.

6. Vidimus certe divitias salutis et
vitæ; vidimus gloriam ejus, gloriam
quasi Unigeniti a Patre. Queris, a quo
Patre? *Et Filius Altissimi vocabitur.*
Manifestum est quis Altissimus sit. Sed
ne quis remaneat locus dissimulationis,
Quòd ex te nascetur Sanctum, ait An-
gelus Gabriel ad Mariam, *vocabitur Fi-
lius Dei.* O vere sanctum! Non dabis,
Domine, Sanctum tuum videre corrup-
tionem, quod nec Matri quidem abstulit
incorruptionem. Crescunt miracula,
multiplicantur divitiæ, thesaurus ape-
ritur. Quæ generat, et mater et virgo
est; qui generatur, et Deus et homo
est. Sed numquid dabitur sanctum cani-
bus, aut margaritæ porcis? Abscondatur
certe thesaurus noster in agro, et pec-
unia nostra in sacco reponatur. Ope-
riatur conceptus sine semine Matris des-
pensatione, partus sine dolore vagitibus
parvuli et mœrore. Abscondatur et par-
turiensis incorruptio legali purifica-
tione; infantis innocentia solita cir-
cumcisione. Absconde, inquam, abs-
conde, Maria, novi Solis fulgorem: pone
in præsepio, involve pannis infantem;
nam et ipsi panni divitiæ nostræ sunt.
Pretiosiores siquidem panni Salvatoris
omni purpura, et gloriosius hoc præ-
sepe auratis Regum solis; ditior deni-
que Christi paupertas cunctis opibus,
cunctisque thesauris. Quid enim humi-
litate ditius, quid pretiosius invenitur,
qua nimirum regnum cœlorum emitur,
et divina gratia acquiritur? sicut scrip-
tum est: *Beati pauperes spiritu, quo-
niam ipsorum est regnum cœlorum.* Et
apud Apostolum: *Deus superbis resistit,
humilibus autem dat gratiam.* Habes
commendatam a Deo humilitatem in
Nativitate. In hac enim exinanivit se-
metipsum, formam servi accipiens, et
habitu inventus ut homo.

7. Vis adhuc pretiosiores divitias, et
superexcellentem gloriam invenire?

Habes caritatem in passione. *Majorem
hac dilectionem nemo habet, quam ut
animam suam ponat quis pro amicis suis.*
Hæc divitiæ salutis et gloria, sanguis
pretiosus, quo redempti sumus; et
crux Dominica, in qua cum Apostolo
gloriamur. *Mihi autem*, inquit, *absit
gloriarum, nisi in Cruce Domini nostri Jesu
Christi.* Et dicebat: *Nihil arbitratus sum
me scire inter vos, nisi Christum Jesum,
et hunc crucifixum.* Ipsa est læva Christus
Jesus, et hic crucifixus. Nam dextera
quidem Christus Jesus, et hic gloriosus:
Christum, inquit, *Jesum, et hunc cruci-
fixum.* Fortasse crux ipsa nos sumus,
cui Christus memoratur infixus. Homo
enim formam crucis habet: quam si
manus extenderit, exprimet manifest-
tius. Loquitur autem Christus in Psal-
mo: *Infixus sum in limo profundi.* Limum
quidem nos esse manifestum est, quo-
niam de limo plasmati sumus. Sed tunc
quidem limus paradisi fuimus, nunc vero
limus profundi. *Infixus sum*, inquit, non
pertransi, non recessi. *Vobiscum sum
usque ad consummationem sæculi.* Ipse
est enim Emmanuel, nobiscum Deus.
Nobiscum utique, sed per sinistram.
Sic enim olim Thamar pariente, Zara
prius solam protulit manum, quæ in
sacramento Dominicæ passionis cocci-
neo alligata est filo.

8. Itaque jam quidem tenemus sinis-
tram, sed adhuc clamare necesse est:
Operi manuum tuarum porrige dexte-
ram: nam delectationes in dextera tua
usque in finem. Domine, extende nobis
dexteram, et sufficit nobis. *Gloria*, in-
quit, *et divitiæ in domo ejus, utique qui
timet Dominum.* Sed in domo tua, Do-
mine, quid? Profecto gratiarum actio,
et vox laudis. *Beati qui habitant in domo
tua, Domine, etc.* Oculus enim non vidit,
auris non audit, et in cor hominis non
ascendit, quæ præparasti Deus diligentibus
te. Lux est enim inaccessibilis, pax
est quæ exsuperat omnem sensum; fons
est qui ascensum nescit, sed descen-
sum. Non vidit oculus lucem inaccessi-
bilem, non audit auris pacem incom-
prehensibilem. Speciosi quidem pedes
evangelizantium pacem: sed licet in
omnem terram exierit sonus eorum;

pax tamen quæ exsuperat omnem sensum, nec ab ipsis quanta erat potuit capi, nedum aliorum auribus tradi. Ait enim Paulus ipse : *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Fides quidem ex auditu, auditus autem per verbum Dei* : sed fides, non species; et promissio, non exhibitio pacis. Et quidem pax nunc est etiam in terra hominibus bonæ voluntatis : sed quid est pax ista ad illius plenitudinem et super eminentiam pacis? Unde et ipse Dominus ait : *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Mææ siquidem, quæ exsuperat omnem sensum, et est pax super pacem, nedum capaces estis : propterea do vobis patriam pacis, et relinquo interim viam pacis.

9. Sed quid est quod diximus, *In cor hominis non ascendit*? Utique quia fons est, et ascensum nescit. Scimus enim quia fontium natura est, rivos sectari convallium, montium ardua declinare, sicut scriptum est : *Qui emittis fontes in convallibus, inter medium montium pertransibunt aquæ.* Hoc autem est unde admonere sæpius studeo vestram caritatem, quia *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Fons enim ad altiora non ascendit, quam sit locus ejus unde procedit. Sed videri potest secundum hanc regulam non impediri a superbia vias gratiæ, præsertim quod ille primus superbus, qui, secundum Scripturam, rex est super omnes filios superbiæ, dixisse non legitur, *Altior ero*; sed, *Ero, inquit, similis Altissimo.* Attamen non mentitur Apostolus, *quoniam ille extollitur supra omne quod creditur, aut quod colitur Deus.* Horret humanus auditus verbum : sed utinam horreat similiter animus cogitatum malignum pariter et affectum. Dico enim vobis, quod non tantum ille, sed et omnis superbus extollitur supra Deum. Vult enim Deus fieri voluntatem suam, et superbus vult fieri suam. Jam videtur æqualitas : sed attende male congruam proportionem. Deus quidem in his tantum quæ ratio approbat, suam vult fieri voluntatem : superbus vero et cum ratione, et contra rationem. Vides quoniam altitudo est, et non illuc per-

veniunt fluentia gratiæ. *Nisi conversi fueritis, inquit, et efficiamini sicut parvulus iste* (se autem dicit, qui est fons vitæ, in quo habitat et unde manat plenitudo omnium gratiarum) *non intrabilis in regnum cælorum.* Para proinde rivulos, aggeres terrenæ et elatæ cogitationis disperge, conformare Filio hominis, non primo homini : quia fons gratiæ in cor hominis, carnalis scilicet et terreni, non ascendit. Oculum quoque purga, ut videre possis merissimam lucem; et aurem tuam inclina ad obediendam, ut quandoque pervenias ad quietem perpetuam, et pacem super pacem. Lux enim est propter serenitatem, pax propter tranquillitatem, fons propter affluentiam et æternitatem. Fontem assigna Patri, ex quo nascitur Filius, et procedit Spiritus sanctus; lucem Filio, qui est utique candor vitæ æternæ, et lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum; pacem Spiritui sancto, qui nimirum super humilem et quietum requiescit. Nec hoc dico, tamquam propria ista sint singulorum; nam et Pater lux est, ut sit Filius lumen de lumine: et Filius pax est, pax nostra, qui fecit utraque unum; et Spiritus sanctus fons est aquæ salientis in vitam æternam.

10. Sed quando ad hoc perveniemus? Quando adimplebis me, Domine, lætitia cum vultu tuo? Gaudemus in te, quoniam visitasti nos orrens ex alto; iterum gaudemus, expectantes beatam spem in adventu secundo. Sed quando veniet plenitudo lætitiæ, non de memoria, sed de præsentia; de exhibitione, non de expectatione? *Modestia vestra, ait Apostolus, nota sit omnibus hominibus, Dominus prope est.* Dignum est enim ut modestia nostra nota sit, sicut Domini Dei nostri modestia cunctis innotuit. Quid enim magis incongruum, quam ut immoderate agat homo, conscius propriæ infirmitatis, quandoquidem apparuit inter homines modestus Dominus majestatis? *Discite, inquit, a me, quia mitis sum, et humilis corde, ut possit etiam modestia vestra innotescere cæteris.* Jam quod sequitur, *Dominus prope est, de dextera debet intel-*

ligi. Nam de sinistra ipse loquitur : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Prope est Dominus, Fratres mei, nihil solliciti sitis : in proximo est, et citius apparebit. Nolite deficere, nolite lassari : quærite eum dum inveniri potest, invocate eum dum prope est. Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde : prope est expectantibus eum, expectantibus eum in veritate. Denique vis nosse quam prope est ? Audi sponsam de sponso canentem : Quoniam ecce stat post parietem. Parietem istum, corpus tuum intellige, quod obstaculum impedit, ut eum qui prope est, nondum valeas intueri. Propterea Paulus ipse dissolvi cupit, et cum Christo esse. Et exclamans miserabilis, *Infelix*, inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ?* Sic et Propheta in Psalmo : *Educ*, inquit, *de carcere animam meam ad conflendum nomini tuo.**

SERMO V.

In illud, Sanctificamini hodie et estote parati : die enim crastina videbitis majestatem Dei in vobis.

1. CELEBRATORI Dominicæ Nativitatis ineffabile sacramentum, jure quidem monemur, Fratres, in omni sanctificatione præparari. Adest enim Sanctus sanctorum, adest ipse qui dixit : *Sancti estote, quia et ego sanctus sum, Dominus Deus vester.* Alioquin quomodo nondabitur sanctum canibus, et margarita porcis, nisi prius illi ab iniquitate, isti ab illi-cita voluptate purgati, de cætero tota sollicitudine fugiant, illi quidem vomitum, isti volutabrum luti ? Suscepturus olim divina mandata carnalis Israel, sanctificabatur in justitiis carnis, in baptismalibus variis, in muneribus et hostiis, quæ non poterant juxta conscientiam perfectum facere servientem. Verum hæc quidem omnia transiere, nimirum usque ad tempus correptionis imposita, quod utique jam advenit. Opportune igitur ex hoc jam perfecta nobis indicitur sanctificatio, interna mandatur ablutio, exigitur munditia spiritualis, dicente Domino : *Beati mundo corde,*

quoniam ipsi Deum videbunt. Ad hoc vivimus, Fratres, ad hoc nati, ad hoc vocati sumus, ad hoc nobis dies hodiernus illuxit. Erat aliquando nox, quando nemo poterat hæc operari. Erat nox in universo orbe ante veri luminis ortum, ante Christi nativitatem. Erat nox etiam singulis quibuscumque nostrum ante suam cujusque conversionem, et internam regenerationem.

2. An non profundissima nox, et densissimæ tenebræ erant super universam faciem terræ, cum olim patres nostri factitios colerent deos, et insano penitus sacrilegio ligna et lapides adorarent ? An non etiam cuique nostrum caliginosa nox erat, cum tamquam sine Deo in hoc sæculo viveremus, cum ambularem post concupiscentias nostras, cum sectaremur carnis illecebras, cum obtemperarem desideriis sæcularibus, cum exhiberemus membra nostra arma iniquitatis peccato, cum serviremus iniquitati ad iniquitatem, in quibus nunc merito erubescimus tamquam operibus tenebrarum ? *Qui dormiunt, nocte dormiunt*, Apostolus ait ; *et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.* Et hæc quidem fuistis, sed excitati estis, sed sanctificati estis, si tamen filii lucis estis et filii diei, non noctis, neque tenebrarum. Siquidem præco diei est etiam qui clamat : *Sobrii estote et vigilate.* Et Judæis loquebatur in Pentecoste de condiscipulis : *Quomodo hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia ?* Hoc enim est quod ait ejus Coapostolus : *Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus.* Abjiciamus, inquit, opera tenebrarum, somnolentiam scilicet et ebrietatem, (quoniam, ut supra meminimus, qui dormiunt, nocte dormiunt : et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt) ut tamquam in die non dormitemus, sed ambulemus : atque hoc quidem honeste, non temulente. Vides hominem, cujus ad omne bonum dormitat anima præ tædio ? in tenebris est usque adhuc. Vides inebriatum absinthio, sapientem plusquam oportet, non ad sobrietatem ; cuius nec oculus visu, nec auris impleatur auditu : qui pecuniam aut simile aliquid

diligens, non satiatur, longam instar hydropici sitim bibens? filius noctis est et tenebrarum. Nec facile separantur hæc duo, dicente Scriptura: *Quoniam in desideriis est omnis otiosus*, hoc est, in ebrietate omnis somnolentus. Sanctificemur ergo hodie, et parati simus, parati quidem hodie nocturnum excutiendo soporem; porro sanctificati nihilominus tamquam in die ab ebrietate nocturna, cupidinis noxiæ frenando furorem. In his enim duobus mandatis tota lex pendet, et Prophetæ, quæ sunt, declinare a malo, et facere bonum.

5. Verum hoc hodie : nam crastina nec in sanctificatione erit, nec in præparatione, sed in visione utique majestatis. *Crastina*, inquit, *die videbitis majestatem Dei in vobis*. Hoc est quod ait patriarcha Jacob : *Cras mihi respondebit justitia mea*. Hodie enim justitia colitur, cras respondebit : hodie exercetur, cras fructificabit. Alioquin quod non seminaverit homo, nec metet. Nec enim tunc videbit majestatem, qui contempserit interim sanctitatem : nec oriatur ei Sol gloriæ, cui Sol justitiæ ortus non fuerit : nec illucescet ei dies crastina, cui non luxerit hodierna. Nimirum idem ipse, qui hodie quidem nobis factus est a Deo Patre justitia, apparebit cras vita nostra, ut et nos cum eo appareamus in gloria. Hodie enim parvulus nascitur nobis, ut non apponat homo magnificare se ipsum, sed convertamur magis, et efficiamur sicut parvuli : cras exhibebitur magnus Dominus et laudabilis nimis, ut ipsi quoque magnificemur in laude, cum videlicet erit unicuique laus a Deo. Nimirum quos hodie justificaverit, cras magnificabit, et consummationi sanctitatis succedet visio majestatis. Nec inanis visio, quæ non nisi in similitudine constat : similes enim ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Unde et hic quoque non simpliciter dicitur, *Videbitis majestatem Dei* : sed additur signanter, *in vobis*. Hodie nimirum, tamquam in speculo, nos in eo videmus, dum nostra suscipit : cras videbimus eum in nobis, quando jam sua donabit, cum ostendet nobis se ipsum, et assumet nos ad se ipsum. Hoc est

quod transcurrentem sese ministraturum fore promisit, de cujus interim plenitudine accipimus, non sane gloriam pro gloria, sed gratiam pro gratia, sicut scriptum est : *Gratiam et gloriam dabit Dominus*. Ne ergo contempnas priora munera, si sequentia concupiscis : nec fastidias prius edulium, si vis accipere quæ sequuntur; vel pro ipso ferculo in quo apponitur, quod apponitur sumere non recuses. Ferculum enim impudibile fecit sibi Pacificus noster, corpus incorruptibile aptans sibi : in quo salutis epulas ministraret. *Non dabis*, inquit, *sanctum tuum videre corruptionem*. Illud utique de quo Gabriel ad Mariam : *Quod nascetur*, ait, *ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*.

4. Ab hoc igitur Sancto hodie sanctificemur, ut majestatem ejus, ubi dies illa adspiraverit, videamus. Siquidem dies sanctificatus illuxit nobis, dies salutis, non gloriæ aut felicitatis. Denique donec passio Sancti sanctorum annuntiatur, qui nimirum in parasceve passus est, id est, in die præparationis, merito omnibus dicitur : *Sanctificamini hodie, et estote parati*. Sanctificamini magis ac magis de virtute in virtutem proficiendo : et estote parati perseverando. In quibus tamen sanctificabimur? Legi de quodam, dicente Scriptura : *Quoniam in fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum*. Neque enim hominibus sine lenitate, non plus quam Deo sine fide, placere possibile est. Merito sane in his monemur esse parati, quibus et Deo conveniamus, cujus majestatem visuri sumus : et nobis invicem, ut in nobis eam pariter videamus. Propterea siquidem oportet nos providere bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, ut non tantum Regi nostro, sed et concivibus et commilitonibus nostris grati esse possimus.

5. Et quidem ante omnia fides quaerenda est, de qua legitur : *Fide mundans corda eorum*. Beati enim mundo corde quoniam ipsi majestatem Dei videbunt. Crede ergo te Deo, committe te ei, jacta in eum cogitatum tuum, et ipse te enutriet; ut fiducialiter dicas : *Dominus sollicitus est mei*. Neque enim hoc sapiunt

homines amantes seipsos, homines sciolli, solliciti pro se ipsis, curam carnis perficientes in desideriis, surdi ad vocem dicentis : *Omnes sollicitudinem vestram projicientes in eum : ipsi enim cura est de vobis.* Nam sibi quidem ipsi fidere, non fidei, sed perfidiæ est : nec confidentiæ, sed diffidentiæ magis, in semetipso habere fiduciam. Is VERE FIDELIS EST, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus sibi tamquam vas perditum, sed sic perdens animam suam, ut in vitam æternam custodiat eam. Porro id quidem sola facit humilitas cordis, ut non sibi fidelis anima innitatur : sed deserens semetipsam ascendat jam de deserto, innixa super dilectum, atque ideo deliciis affluens.

6. Sane ut perfecta sit sanctificatio, etiam mansuetudinem et socialis vitæ gratiam a Sancto sanctorum discamus oportet, sicut ipse ait : *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde.* Quid enim hujusmodi hominem dicere prohibet deliciis affluentem, qui suavis et mitis, et multæ misericordiæ, omnibus omnia factus est, et universos perfundit oleo quodam mansuetudinis et lenitatis, quo sic infusus est, sic perfusus etiam et superfusus, ut stillare videatur undique? Felix qui gemina hac sanctificatione paratus dicere potest : *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Habet enim hodie quidem fructum suum in sanctificationem, crastina die finem habiturus vitam æternam. Videbit enim majestatem Dei, quod utique vita æterna est, sicut et Veritas ait : *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum.* Reddet ei coronam justitiæ justus Judex in illum diem, cui sane altera non succedet. Tunc videbit et affluet, et mirabitur et dilatabitur cor ipsius. Quousque dilatabitur? Usque ad videndam in se majestatem Dei. Nolite arbitrari, Fratres, quod illam vobis promissionem verbis explicare possimus.

7. Sanctificamini hodie, et estote parati : crastina die videbitis, et gaudebitis, et gaudium vestrum implebitur. Quid enim majestas illa non impleat? Etiam superimplebit et supereffluet, quando mensuram bonam, et confertam,

et coagulatam et supereffluentem dabunt in sinus vestros. Usque adeo siquidem supereffluet, ut supra modum in sublimitate excedat non modo merita, sed et vota, sicut vere potens est facere supra quam nos intelligere aut sperare possumus. Nam desideria quidem nostra in tribus maxime constituta videntur, quod decet, quod expedit, quod delectat. Hæc sunt quæ concupiscimus, omnes quidem omnia, sed alius magis hoc, alius illud. Ille sic deditus est voluptati, ut nec honestatem satis reputet, nec utilitatem : ille quæstui magis incubans, et honestum dissimulat, et jucundum : ille voluptatis pariter et utilitatis negligentior, solum vel maxime honorem sectatur. Nec vero reprehensibile desiderium horum : sed si ibi quæreremus ea, vere inveniremus. Hæc enim ubi vere sunt, unum sunt : atque ipsum utique summum bonum, summa utilitas, summa gloria, summa voluptas. Atque hæc quidem, quantum interim capere possumus, exspectatio nostra est, et promissa nobis visio majestatis in nobis, ut Deus sit omnia in omnibus, omne jucundum, omne utile, omne honestum.

SERMO VI.

De annunciatione ipsius.

1. AUDITUM audivimus plenum gratia, dignum acceptione : *Jesus Christus, filius Dei, in Bethlehém Judæ nascitur.* Anima mea liquefacta est in sermone isto, sed et spiritus meus in præcordiis meis æstuat, jucunditatem hanc et exsultationem solito vobis desiderio eructare festinans. Jesus interpretatur Salvator. Quid tam necessarium perditis, quid tam optabile miseris, quid tam utile desperatis? Alioquin unde salus, unde vel tenuis aliqua spes salutis in lege peccati, in corpore mortis, in malitia hac diei et loco afflictionis, nisi nova nobis et insperata nasceretur? At tu forte salutem optas, sed curationis acerbiter, teneritudinis pariter et ægritudinis propriæ conscius, reformidas. Ne timeas : Christus est suavis plane, et mitis, et multæ misericordiæ, unctus

oleo lætitiæ præ participibus suis, eis nimirum, qui licet non ipsam plenitudinem, de plenitudine tamen hujus accipiunt participium unctionis. Nevero suavem audiens, inefficacem fore autumes Salvatore, additur etiam Filius Dei. Qualis enim Pater, talis Filius, cui subest, cum voluerit, posse. Aut forsitan utilitate salutis et jucunditate unctionis audita, nescio quid submurmuras, puto etiam de honestate sollicitus. Salvatore tibi gratularis ades, utpote jacens paralyticus in grabato, aut magis inter Jerusalem et Jericho semivivus in via. Amplius autem lætaris nec durum esse medicum, nec gravibus uti medicinis, ne tibi forsitan intolerabilior videatur brevis ipsa curatio, quam diuturna ægri-tudo. Sic nimirum, sic usque hodie multi percunt medicum fugientes, quod Jesum quidem noverint, sed Christum nesciant, humano sensu de multitudine et malignitate morborum, paratæ sibi medelæ molestiam æstimantes.

2. Jam vero si certus es de Salvatore, et nihilominus Christum esse cognoscis non utentem cauterio, sed unguento; non ustione, sed unctione curantem: unum adhuc arbitror ingenium posse movere creaturam, ne forte (quod absit) Salvatoris hujus non satis condigna videatur esse persona. Puto tamen, non usque adeo ambitiosus es et gloriæ cupidus, aut zelator honoris, ut ab uno quopiam e conservis tuis, si præstare posset, hanc gratiam suscipere detrectares. Nam si Angelus aut Archangelus esset, vel ex superiori quovis ordine Spirituum beatorum, multo minus animositas tua, quod causaretur, haberet. Nunc autem tanto ampliore tibi devotione suscipiendus est iste Salvator, quanto differentius præ cæteris omnibus nomen hæreditavit Jesus Christus Filius Dei. Et vide si non evidentius hæc tria ad pastores loquens Angelus commendavit, gaudium magnum, quod evangelizabat, exponens: *Quia, inquit, natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus*. Exsultemus igitur, Fratres, in hac nativitate, et multipliciter gratulemur in ea, quam et salutis utilitas, et unctionis suavitas, et Filii Dei ma-

jestas tam eleganter illustrat, ut nihil desit ex omnibus quæ desiderantur, nec commodum, nec jucundum, nec honestum. Exsultemus, inquam, ruminantes intra nosmetipsos et invicem cructantes suave verbum, eloquium dulce: *Jesus Christus, filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ*.

5. Nec mihi quis ad ista respondeat indevotus, ingratus, irreligiosus: Non est hoc novum: olim auditum est, olim factum est, olim natus est Christus. Ego enim dico, olim et ante. Nec mirabitur, olim et ante, cui propheticum illud occurrerit, *In æternum et ultra*. Natus est ergo Christus, non modo ante hæc nostra tempora, sed ante tempora universa. Verum illa quidem nativitas posuit tenebras latibulum suum, immo vero lucem magis habitat inaccessibleem: latet in corde Patris, in monte umbroso et condenso. Ut ergo aliquatenus innotesceret, natus est; et in tempore natus ex carne, natus in carne factum est Verbum caro. Quid tamen mirum si usque hodie dicitur in Ecclesia, Christus filius Dei nascitur, quando tam longe antea dicebatur, haud dubium quin de ipso, *Puer natus est nobis*? Olim cepit audiri verbum hoc, et nemo Sanctorum aliquando fastidivit. Siquidem Jesus Christus Filius Dei, heri, et hodie, et in æternum. Hinc nimirum primus homo, omnium viventium pater, magnum eructans sacramentum, quod in Christo et in Ecclesia Apostolus postmodum evidentius commendavit, *Relinquet, ait, homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una*.

4. Hinc nihilominus Abraham, pater omnium credentium, exsultavit ut videret diem hunc, et vidit, et gavisus est. Alioquin quando servum jurantem sibi per Deum cæli, sub femore suo manum ponere præcepisset, nisi ipsum utique Deum cæli ex eodem nasciturum femore prævidisset? Hoc quoque consilium cordis sui homini secundum cor suum revelavit Deus, qui juravit veritatem, et non frustrabitur eam: *De fructu, inquit, ventris tui ponam super sedem tuam*. Unde et in Bethlehem Judæ nascitur, sicut ait Angelus, civi-

tate David, utique propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones Patrum. Hoc etiam multifarie multisque modis, cæteris revelatum est Patribus et Prophetis. Absit autem ut a diligentibus Deum aliquando fuerit negligenter auditum; nisi forte negligere videbatur, qui dicebat: *Obsecro, Domine, mitte quem missurus es; aut fastidire, qui clamabat: Utinam dirumperes caelos, et descenderes, cæteraque similia.* Idipsum deinde Apostoli sancti viderunt, et audierunt, et manus eorum tractaverunt de Verbo vitæ, quibus singulariter aiebat: *Beati oculi qui vident quæ vos videtis.* Postremo hoc idem nobis quoque servatum est fidelibus, utique thesauris fidei commendatum, ipso æque dicente: *Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Pars nostra hæc in verbo vitæ. Nec sane contemptibilis, ex qua nimirum vivitur, et qua vincitur mundus: quoniam justus ex fide vivit, et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Hæc est quæ velut quoddam æternitatis exemplar, præterita simul et præsentia ac futura sinu quodam vastissimo comprehendit, ut nihil ei prætereat, nihil pereat, præeat nihil.

5. Merito proinde in testimonium fidei vestræ, ubi facta est vox annuntiationis hujus in auribus vestris, exultastis in gaudio, egistis gratias, prostrati solo tenus adorastis, concurrentes, velut sub umbra alarum ejus, et sub pennis ejus sperantes. Numquid non singuli nativitate Salvatoris audita, elamastis in cordibus vestris, dicentes: *Mihi autem adhærere Deo bonum est? Aut potius illud quod idem Propheta ait: Deo subjecta esto anima mea? Infelix nimirum quisquis fecte prostratus, corde rigido corpus humiliavit. Est enim qui humiliatur nequiter, interiora autem ejus plena sunt dolo.* Quisquis enim necessitatem suam minus considerat, minus sentit incommoda, minus pericula pavet, minus devote confugit ad remedia ortæ salutis, minus affectuose se subjicit Deo, minus fideliter psallit, *Domine refugium factus es nobis: hujus adoratio minus accepta, hujus prostratio minus verax, hujus humiliatio mi-*

nus habens, hujus etiam victoriosa minus, immo et minus vivida fides. Quid tamen dicit: *Beati qui non viderunt, et crediderunt?* Quasi non videatur ipsum credere quodammodo jam videre. Sed adverte diligenter, cui et quando dictum sit: ei utique, qui arguebatur, quod quia vidisset, credidisset. Neque enim idipsum est vidisse, et ideo credidisse, quod credendo vidisse. Alioquin Abraham pater vester, quoniam modo Dominicum hunc vidisse diem, nisi credendo, credendus est? Sed et illud quomodo accipietur quod hac nocte cantatum est nobis: *Sanctificamini hodie, et estote parati: crastina enim die videbitis majestatem Dei in vobis: si non mente videre, est pia devotione repræsentare et recolere fide non ficta magnum illud magnæ pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria?*

6. Semper igitur novum, quod semper innovat mentes; nec unquam vetus, quod fructificare non cessat, quod in perpetuum non marcescit. Hoc est enim Sanctum, quod non datur videre corruptionem. Hic novus homo, qui nullius unquam vetustatis capax, etiam eos, quorum inveteraverunt omnia ossa, in veram vitæ transferat novitatem. Inde est, quod etiam in præsentem tam jucundissima annuntiatione, si advertistis, congrue satis dicitur non tam natus esse quam nasci: *Jesus Christus, filius Dei, nascitur in Bethlehem Judæ.* Sicut enim quodam modo immolatur adhuc quotidie, donec mortem ejus annuntiamus: sic videtur et nasci, dum fideliter repræsentamus ejus nativitatem. Die igitur crastina videbimus majestatem Dei, sed sane in nobis, non in seipso: utique majestatem in humilitate, virtutem in infirmitate, in homine Deum. Ipse est enim Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus. Et evidentius audi: *Verbum, inquit, caro factum est, et habitavit in nobis.* Denique extunc et deinceps vidimus gloriam ejus, sed gloriam quasi Unigeniti a Patre, utique plenum gratiæ vidimus et veritatis. Non enim

gloriam potestatis aut claritalis, sed gloriam paternæ pietatis, gloriam gratiæ, de qua Apostolus : *In laudem*, inquit, *gloriæ gratiæ suæ*.

7. Sic ergo nascitur. Sed ubi putas ? *In Bethlehem Judæ*. Neque enim decet nos ita Bethlehem præterire. *Transcimus usque Bethlehem*, dicunt pastores, non Bethlehem pertranscimus. Quid enim si pauper viculus est ? Quid si videtur minima in Judæa ? Ne id quidem incongruum ei, qui cum dives esset, propter nos factus est pauper : et cum esset magnus Dominus et laudabilis nimis, parvulus natus est nobis ; et dicebat : *Beati pauperes spiritu : quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Itemque : *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut puer iste, non intrabitis in regnum cælorum*. Unde etiam stabulum elegit et præsepe, utique domum luteam, et diversorium jumentorum, ut hunc esse scias, qui de stercore erigit pauperem, et salvos facit homines et jumenta.

8. Utinam autem inveniamur et nos Bethlehem Judæ, ut in nobis quoque dignetur nasci, et audire mereamur : *Quia vobis timentibus Deum orietur Sol justitiæ !* Forte enim est hoc quod supra meminimus, ad videndam in nobis Domini majestatem et sanctificatione opus esse, et præparatione. Nam et juxta Prophetam, *facta est Judæa sanctificatio ejus*, quia videlicet omnia in confessione lavantur : et domus panis, quod Bethlehem sonat, ad præparationem fortasse videbitur magnopere pertinere. Quomodo enim ille paratus est, ut excipere tantum hospitem possit, qui dicit : *Quia non est in domo mea panis ?* Denique quia imparatus erat quidam, necesse habuit amici ostium clausum media nocte pulsare, et dicere : *Quia amicus meus venit ad me de via, et non habeo quod ponam ante illum. Paratum cor ejus sperare in Domino*, ait Prophetam, haud dubium quin de justo loquens. *Confirmatum est cor ejus, non commovebitur*. Non est paratum cor quod non est confirmatum. Scimus autem, ipso eodem teste Prophetam, quod *panis cor hominis confirmet*. Non est ergo paratum, sed aridum et exsangue cor ejus, qui obli-

vis est comedere panem suum. Est autem paratus et non turbatus, ut custodiat mandata vitæ, qui oblitus ea quæ retro sunt, in ea quæ ante sunt, se extendit. Vides quam fugienda quædam, quam sit quædam oblivio cupienda. Neque enim totus Manasses Jordanem transiit, sed nec totus citra sibi elegit mansionem. Est qui oblitus est Domini creatoris sui, et est qui providet eum in conspectu suo semper, oblitus populum suum, et domum patris sui. Et ille quidem cœlestia obliviscitur, hic vero quæ sunt super terram : iste præsentia, ille futura : iste quæ videntur, ille quæ non videntur : postremo iste quæ sua sunt, ille quæ Jesu Christi. Uterque Manasses, uterque obliviosus ; sed alter quidem Jerusalem, alter Babylonis oblitus : quia alter eorum quæ impediunt, et iste paratus ; alter sane eorum magis quæ expediunt, et quæ non expedit oblivisci : atque hic penitus imparatus ad videndam in se Domini majestatem. Neque enim est domus panis, in qua Salvator oriatur ; non est Manasses ille cui appareat, qui Israel regit, et super Cherubim sedet. *Appare*, inquit, *coram Ephraim, Benjamin et Manasse*. Ego arbitror istos tres esse qui salvantur, quos alius quidam Prophetam Noe, Danielelem, et Job nominavit : eosdem quoque et tribus illis pastoribus designari, quibus nato Angelo magni consilii, gaudium magnum Angelus evangelizavit.

9. Vide autem ne forte ipsi sint et tres Magi, venientes jam non modo ab Oriente, sed etiam ab Occidente, ut recumbant cum Abraham, Isaac, et Jacob. Forte enim non incongrue videtur ad Ephraim quidem (quod fructificationem sonat) pertinere thuris oblationem : quod offerre incensum dignum in odorem suavitatis proprium sit eorum, quos posuit Dominus, ut eant, et fructum afferant, id est Ecclesiæ Prælatorum. Nam et Benjamin, filius dexteræ, offerat necesse est aurum, id est substantiam hujus mundi, ut videlicet fidelis populus ; in parte dextera constitutus, a Judice mereatur audire : *Quia esurivi, et dedistis mihi manducare, etc.*

Porro Manasses (si famen is esse voluerit cui appareat Deus) myrrham offerat mortificationis, quam quidem a nostra specialiter arbitror professione requiri. Et hæc dicta sint, ne ad eam partem tribus Manasse, quæ citra Jordanem substitit, pertineamus, sed obliviscamur magis ea quæ retro sunt, extenti et intenti ad anteriora.

10. Nunc vero redeamus usque Bethlehem, et videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, et ostendit nobis. Domus panis est, ut jam diximus: bonum est nos illic esse. Ubi enim fuerit Verbum Domini, non deest utique panis qui confirmet cor, dicente Propheta: *Confirma me in verbis tuis.* Nimirum in verbo quod procedit de ore Dei, vivit homo; vivit in Christo, vivit in eo Christus. Ibi oritur, ibi apparet: nec omnino amat cor titubans aut vacillans, sed stabile et confirmatum. Si quis murmurat, si quis hæsitat, si quis nutat, si quis cogitat revolvitur, redire ad vomitum, deserere votum, mutare propositum suum; non est Bethlehem iste, non est domus panis. Sola enim fames, et fames valida, in Ægyptum eum descendere, porcos pascere, siliquas esurire compellit, utpote procul agentem a domo panis, a domo patris: in qua etiam mercenarii panibus abundare noscuntur. Non ergo in hujusmodi corde nascitur Christus, cui deest fidei fortitudo, utique panis vitæ, Scriptura teste, *Quoniam justus ex fide vivit*, quod videlicet animæ vera vita (quæ ipse est) non nisi per fidem interrim habitet in cordibus nostris. Alioquin quomodo in illo nascitur Jesus, quomodo salus oritur illi, quandoquidem vera omnino certaque sententia est, quod is tantum *qui perseveraverit usque in finem, salvus erit*? Nam quod minime inveniatur in eo Christus, nec de eis sit quibus dicitur, *Quia unctionem habetis a sancto*; ex eo vel maxime constat, quod sine dubio etiam aruit cor illius, ex quo oblitus est comedere panem suum. Multo minus autem ad Filium pertinet Dei, qui hujusmodi est, quod non nisi super quietum, et humilem, ac tementem verba sua requiescat Spiritus

ipsius, nec sit ulla societas æternitati, et tantæ mutabilitati; ei qui est, et ei qui numquam in eodem permanet statu. Cæterum quamlibet firmi, quamlibet fortes in fide, quamlibet parati, quamlibet panibus abundantes, ipso quidem largiente, cui quotidie orantes dicimus, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; necesse habemus addere consequenter, *Dimitte nobis debita nostra.* Alioquin *si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* Nimirum Veritas ipse est, qui non simpliciter in Bethlehem, sed in Bethlehem Judæ nascitur Jesus Christus, Filius Dei.

11. Præoccupemus igitur faciem Domini in confessione, ut sanctificati pariter et parati inveniamur et nos Bethlehem Judæ, atque ita nascentem Dominum videre mereamur in nobis. Cæterum si qua anima eo usque profecerit (quod quidem est multum ad nos) ut sit fœcunda virgo, sit stella maris, sit plena gratia, et supervenientem habens in se Spiritum sanctum; puto quod non modo in ea, sed ex ea quoque non dedignabitur nasci. Nemo sane id sibi arrogare præsumat, nisi quos ipse speciali designatione tamquam digito monstraverit, dicens: *Ecce mater mea, et fratres mei.* Enimvero audi unum ex istis: *Filioli mei*, ait, *quos iterum parturic, donec formetur Christus in vobis.* Si enim nasci videbatur in eis, cum formabatur Christus in eis; quomodo non etiam ab eo similiter nasci eum dicere quis præsumat, qui in ipsis quodammodo parturiebat? Et tu quidem, impia Synagoga, hunc nobis filium peperisti, officio quidem matris, sed non matris affectu. Excussisti eum de sinu tuo, extra civitatem ejiciens, et elevans super terram, tamquam dicens Ecclesiæ gentium, pariter et Ecclesiæ primitivorum quæ est in cælis: *Nec mihi, nec vobis sit, sed dividatur.* Dividatur, inquam, non inter utrasque, sed ab utrisque. Expulsum enim, et exaltatum, et elevatum, et quidem modice satis, tamen ut nec in tuis esset mœnibus, nec in terra, ferro undique coarctasti, ne forte vel hac, vel illac excederet: ut

videlicet a te separatus, ad neutram perveniret illarum. Sæva nimirum mater ita abortivum facere voluisti, dum non esset qui excipere posset excussum. Age ergo, quid profeceris, immo quam nihil profeceris intuere. Undique enim egrediuntur filiæ Sion, ut videant

regem Salomonem in diademate quo coronasti eum. Relinquens matrem adhæret uxori suæ, ut sint duo in carne una; et civitate pulsus, atque exaltatus a terra, omnia trahit ad se, quippe qui est super omnia benedictus Deus in sæcula, Amen.

IN NATIVITATE DOMINI.

SERMO I.

De fontibus Salvatoris.

1. GRANDIS quidem est, dilectissimi, hodierna Dominicæ Nativitatis sollemnitatis: sed dies brevis cogit brevare sermonem. Nec mirum, si facimus nos breve verbum, quando et Deus Pater Verbum fecit abbreviatum. Vultis nosse quam longum, quam breve fecit? *Cælum*, inquit hoc Verbum, *et terram ego impleo*. Nunc caro factum, in angusto locatum præsepio est. *A sæculo*, ait Propheta, *et in sæculum tu es Deus*: et ecce factus est infans diei unius. Ad quid hoc, Fratres, aut quæ necessitas fuit, ut sic exinaniret, sic humiliaret, sic abbreviaret se Dominum majestatis, nisi ut vos similiter faciatis? Jam clamat exemplo, quod postmodum prædicaturus est verbo: *Discite a me, quia mildis sum et humilis corde*. Ut verax inveniat qui dicit: *Cœpit Jesus facere, et docere*. Obsecro proinde et plurimum rogo, Fratres, non patiamini sine causa tam pretiosum exemplar vobis exhibitum esse, sed conformamini illi, et renovamini spiritu mentis vestræ. Studete humilitati, quæ fundamentum est custosque virtutum: sectamini illam, quæ sola potest salvare animas vestras. Quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid gravius puniendum, quam ut videns Deum cœli parvulum factum, ultra apponat homo magnificare se super terram? INTOLERABILIS impudentiæ est, ut ubi sese exinanivit majestas, vermiculus inflatur et intumescat.

2. Hoc igitur est propter quod exinanivit se formam servi accipiens, qui in forma Dei Patri æqualis erat: sed exinanivit majestate et potentia, non bonitate et misericordia. Quid enim ait Apostolus? *Apparuit, inquit, benignitas et humilitas Salvatoris nostri Dei*. Apparuerat ante potentia in rerum creatione, apparebat sapientia in earum gubernatione: sed benignitas misericordiæ nunc maxime apparuit in humanitate. Innotuerat Judæis potestas in signis atque portentis, unde et in ea lege sæpius invenies: *Ego Dominus, Ego Deus*. Philosophis quoque abundantibus in sensu suo majestas innotuit, quoniam juxta Apostoli verba, *quod notum est Dei, manifestum est in illis*. Verumtamen et Judæi potestate ipsa premebantur, et Philosophi scrutatores majestatis opprimebantur a gloria. Potestas subjectionem, majestas exigit admirationem, neutra imitationem. Appareat, Domine, bonitas, cui possit homo, qui ad imaginem tuam creatus est, conformari. Nam majestatem; potestatem, sapientiam, nec imitari possumus, nec expedit æmulari. Quousque angustata est misericordia tua in sola Angelorum parte, reliquam occupat judicium cum toto pariter humano genere? *Domine, in cœlo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes*, terram universam condemnans, et aereas potestates. Dilatet misericordia terminos suos, extendat funes, expandat sinus, attingat a fine usque ad finem fortiter, disponens omnia suaviter. Restrictus est, Domine, judicio sinus tuus; solve cingulum tuum, et

veni miserationibus affluens, et superfluens caritate.

5. Quid tu times, o homo? quid trepidas a facie Domini, quia venit? Venit non judicare, sed salvare terram. Olim tibi persuasum est ab infideli quodam servo, ut furtim tolleres et imponeres regium diadema capiti tuo. Deprehensus in furto, quidni timeres? quidni fugeres a facie ejus? Forte enim jam gladium vibrabat ignitum. Nunc in exsilio positus, in sudore vultus tui vesceris pane tuo: et ecce vox audita est in terra, quia Dominator advenit. Quo ibis a spiritu ejus, et quo a facie ejus fugies? Noli fugere, noli timere. Non venit cum armis; non puniendum, sed salvandum requirit. Et ne forte dicas etiam nunc, *Vocem tuam audivi, et abscondi me*: ecce infans est, et sine voce. Nam vagientis vox magis miseranda est, quam tremenda: aut si cui forte terribilis, sed non tibi. Parvulus factus est, tenera membra Virgo Mater pannis alligat: et adhuc timore trepidas? Vel in hoc scies quia non venit perdere te, sed salvare; eripere, et non ligare. Jam adversus hostes tuos dimicat, jam superbiorum et sublimium colla tamquam Dei virtus et sapientia calcat.

4. Duo sunt tibi hostes, peccatum et mors, id est, mors corporis et animæ. Utrumque debellaturus advenit, et ab utroque salvabit te: noli timere. Et jam quidem peccatum in propria persona vicit, quando humanam naturam sine ulla contagione suscepit. Grandis enim peccato facta est violentia, et revera expugnatum esse cognoscitur, quando natura, quam se totam infecisse et occupasse gloriabatur, ab eo penitus aliena in Christo inventa est. Dehinc persequitur inimicos tuos, et comprehendit eos; nec convertitur donec deficiant. Contra peccatum dimicans in conversatione sua, verbis pariter et exemplis oppugnat; sed in passione sua alligat illud, alligat plane fortem, et diripit vasa ejus. Jam vero eodem ordine mortem quoque superat prius in seipso, cum resurgit primitiæ dormientium, et primogenitus mortuorum; postmodum debellaturus eam pariter

in omnibus nobis, quando videlicet suscitabit mortalia corpora nostra, et destruetur novissima inimica mors. Propterea enim resurgens decorem indutus est, non (sicut antea nascentis) pannis involutus est. Propterea qui prius sinu misericordiæ affluebat non judicans quemquam, resurgens præcinxit se, et justitiæ cingulo videtur quodammodo effluentem sinum misericordiæ collegisse: quoniam extunc præparatur ad iudicium, quod in nostra resurrectione futurum est. Nam et propterea parvulus antea venit, ut misericordiam prærogaret; et futurum in fine iudicium præcurrens, misericordia temperaret.

3. Licet enim parvulus ad nos venerit, non parum tamen attulit, non parum contulit nobis. Si quæris quid attulit: primo omnium attulit misericordiam, secundum quam, teste Apostolo, *salvos nos fecit*. Neque enim is tantum profuit, quos tunc præsens invenit; sed fons est, qui nunquam poterit exhauriri. Fons nobis est Christus Dominus unde lavemur, sicut scriptum est: *Qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris*. Verumtamen non iste solus aquarum est usus; nec tantum sordes abluunt, sed et sitim extinguunt. *Beatus vero*, ait Sapiens, *qui in sapientia morabitur, et qui in justitia meditabitur*. Et post pauca: *Aqua*, inquit, *sapientiæ salutaris, potabit illum*. Bene *sapientiæ salutaris*, quoniam sapientia carnis mors est, et sapientia mundi etiam ipsa inimica est Deo. Sola quæ ex Deo est sapientia salutaris est, quæ secundum beati Jacobi definitionem *primum pudica, deinde pacifica est*. Nam sapientia carnis voluptuosa est, non pudica: sapientia mundi tumultuosa est, non pacifica. Sapientia vero quæ ex Deo est, primum pudica est, non quærens quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, ut non suam quisque faciat voluntatem, sed consideret quæ sit voluntas Dei: deinde pacifica, non abundans in suo sensu, sed alieno magis acquiescens consilio vel iudicio.

6. Tertius aquarum usus est irrigatio, quam profecto maxime necessariam habent novellæ plantationes: alioquin aut minus proficient, aut ex toto peri-

lunt præ siccitate. Quærat ergo devotionis aquas, quisquis seminaverit bonorum operum semina : ut irrigatus fonte gratiæ, bonæ conversationis hortus non arescat, sed in perpetua viriditate proficiat. Orat enim pro hujusmodi Propheta : *Et holocaustum tuum*, inquit, *pingue fiat*. Sic et in laudibus Aaron legis, quoniam sacrificium ejus quotidianus ignis absumpsit. In quibus omnibus nihil aliud intelligendum videtur, nisi ut bona opera fervore devotionis et dulcedine spiritualis gratiæ condiantur. Putas inveniri poterit quartus fons, ut paradikum recuperemus quatuor fontium irrigatione amœnissimum? Nam si terrenum paradikum denuo nobis reddendum non speramus, quomodo regnum cœlorum sperabimus? *Si terræna*, inquit, *dixi vobis et non creditis, quomodo si dixerò vobis cœlestia, creditis?* Nunc autem ut de exhibitione præsentium firma sit expectatio futurorum; paradikum habemus multo meliorem, et longe delectabiliorem, quam primi parentes habuerunt : et paradikus noster Christus Dominus est. In quo tres quidem fontes jam invenimus, quartum quæramus. Habemus de fonte misericordiæ ad diluendas culpas, aquas remissionis : habemus de fonte sapientiæ ad potandam sitim nostram, aquas discretionis : habemus de fonte gratiæ ad irrigandas plantas honorum operum, aquas devotionis : quæramus ad decoquendos cibos aquas ferventes, aquas æmulationis. Hæ nimirum condiunt, et decoquunt affectiones nostras, et ebulliunt de fonte caritatis. Unde ait Propheta : *Concaluit cor meum intra me; et in meditatione mea exardescet ignis*. Alibi quoque, *Zelus*, inquit, *domus tuæ comedit me*. Siquidem ex dulcedine devotionis diligens justitiam, ex fervore æmulationis odio habet iniquitatem. Et vide ne forte de fontibus istis prædixerit Isaias : *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Nam ut promissionem hanc vitæ præsentis esse noveris, non futuræ, illud attende quod sequitur. *Dicetis in illa die : Confitemini Domino, et invocare nomen ejus*. Invocatio quippe præsentis temporis est, sicut

scriptum est : *Invoca me in die tribulationis*.

7. Porro ex his quatuor fontibus, tres quidem proprie convenire videntur tribus Ecclesiæ ordinibus, singuli singulis. Nam primus quidem communis est omnibus. In multis enim offendimus omnes : et necessarium habemus misericordiæ fontem ad diluendas offensionum sordes. *Omnes*, inquam, *peccavimus, et egemus gloria Dei*. Et Prælati, et continentes, et conjugati, *si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*. Quia ergo nemo mundus a sorde, necessarius est omnibus fons misericordiæ, et pari voto debent ad hunc fontem Noe, Daniel et Job proparare. De cætero quidem Job maxime sapientiæ fontem quærat : quoniam ipse magis inter medios laqueos ambulat, ita ut magnum videatur, si a malo declinat. Danieli vero currendum est ad fontem gratiæ, cui nimirum pœnitentiæ opera et labores abstinentiæ devotionis gratia necesse est impinguare. Oportet enim ut nos maxime in hilaritate omnia faciamus : *quoniam hilarem datorem diligit Deus*. Nam et terra nostra nequaquam fertilis est hujusmodi seminis, bonæ scilicet conversationis : ideoque facile exarescet, nisi crebris irrigationibus adjuvetur. Unde et in oratione Dominica hujusmodi gratiam sub quotidiani panis nomine postulamus. Merito sane, ne forte cadat super nos terribilis illa maledictio prophetiæ imprecationis : *Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam evellatur exaruit*. Fons vero æmulationis Noe convenit specialiter, quia maxime Prælatos decet hic zelus.

8. Quatuor itaque fontes istos adhuc in carne viventibus nobis in semetipso Christus exhibet : quintum, qui est fons vitæ, post hoc sæculum repromittens, ad quem sitiebat Propheta cum diceret : *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum*. Et fortassis etiam propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus est Christus adhuc vivens in cruce : propter quintum, cum jam tradidisset spiritum, transforatus est in latere. Vivebat adhuc, quando fode-

runt ei manus et pedes, ut nobis adhuc viventibus, quatuor fontes ex seipso preferret: quintum pertulit vulnus cum jam exspirasset, ut in se nihilominus quintum nobis fontem post obitum aperiret. Sed ecce dum loquimur de mysteriis Nativitatis, ad scrutanda repente devenimus sacramenta Dominicæ Passionis. Nec mirum tamen si quærimus in Passione, quid in Nativitate sua Christus attulerit. Tunc enim conscisso sacco pecuniam quæ latebat, in pretium nostræ redemptionis effudit.

SERMO II.

De tribus præcipuis Dei operibus, et triplici commixtione

1. *Magna opera Domini*, ait propheta David. Magna quidem omnia opera ejus, Fratres, siquidem magnus et ipse: sed ad nos maxime spectant, quæ in eis maxima esse videntur. Hinc est quod psallit idem Propheta, dicens: *Magnificavit Dominus facere nobiscum*. Denique quam magnifice nobiscum agat, specialiter tria quædam ejus opera clamant; primæ nostræ Creationis, præsentis Redemptionis, futuræ Glorificationis. Quam magnificata sunt in singulis opera tua, Domine! Tuum est virtutem operum tuorum annuntiare populo tuo, nos ipsa saltem opera non silemus. Triplicem, Fratres, commixtionem in his tribus considerare est cælestis plane operis, et divinæ virtutis. Nam in primo opere conditionis nostræ de limo terræ plasmavit hominem Deus, et inspiravit in faciem ejus spiritum vitæ. Qualis artifex, qualis unitor rerum, ad cujus nutum sic conglutinantur sibi limus terræ, et spiritus vitæ! Limus quidem jam ante creatus erat, quando in principio creavit Deus cælum et terram: at spiritus sane non communem, sed propriam habet conditionem, nec in massa creatur, sed singulari quadam excellentia inspiratur. Agnosce, o homo, dignitatem tuam, agnosce gloriam conditionis humanæ. Est enim tibi cum mundo corpus; sic

enim decet eum qui constitutus est super universam hujus creaturæ corporeæ molem, aliqua ei similari ex parte. Sed est tibi etiam sublimius aliquid, nec omnino comparandus es cæteris creaturis. Compacta et confœderata sunt in te caro et anima; illa plasmata, hæc inspirata.

2. Sed cujus interest hæc commixtio? cui hac unione præstatur? Etenim juxta sapientiam filiorum hujus sæculi, ubi sociantur summis inferiora, prævalent qui potestatem habent, et humilioribus utuntur pro libito suo. Conculcat fortior minus fortem, ridet sapiens indoctum, simplicem fallit astutus, potens despicit imbecillum. Non sic in opere tuo Deus, non sic in tua commixtione; non ad hoc sociasti spiritum limo, sublimem humili, dignam et excellentem creaturam abjectæ et inutili massæ. Quis non videat, Fratres, quantum corpori præstet anima? numquid non truncus esset insensibilis caro inanimata? Ab anima enim pulcritudo, ab anima incrementum, ab anima claritas visus et sonus vocis: denique sensus omnis ab anima est. Caritatem mihi conjunctio ista commendat, caritatem in hac ipsa conditionis propriæ pagina lego: caritatem in ipso statim principio non solum prædicat, sed ingerit mihi manus benignissima Creatoris.

3. Et quidem magna hæc conjunctio, dilectissimi, sed si stabilis permansisset. Nunc autem licet divino fuerit munita sigillo, (ad imaginem quippe et similitudinem suam creavit Deus hominem) heu! diruptum est sigillum, et unitas dissipata. Accedens pessimus ille latro recens adhuc sigillum fregit: et sic mutata similitudine divina, comparatus est miser homo jumentis insipientibus, et similis factus est illis. Rectum quippe fecit Deus hominem: atque hæc similitudo ejus, de quo scriptum est, *quia rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo*. Veracem quoque et justum fecit eum, sicut et ipse veritas et justitia est: nec unitas ipsa posset disjungi, dum sigilli hujus integritas permaneret. Verum supervenit falsarius, qui indoctis sigillum promittit.

tens melius, vae, vae! fregit quod erat manu divinitatis impressum. *Eritis*, inquit, *sicut dii, scientes bonum et malum*. O malevole! o maligne! ad quid eis hujus similitudo scientiæ? Sint certe sicut dii, recti, justi; veraces sint, sicut Deus, in quem peccatum non cadit. Hoc quippe sigillo stante, stabit unitas illa. Jam experimur miseri, quid nobis persuaserit versutia diabolicæ fraudis. Fracto namque sigillo, sequitur amarum dissidium, triste divortium. Ubi est quod dixisti nequam, *Nequaquam moriemini?* Ecce enim morimur omnes, et non est homo qui vivat, et non videat mortem.

4. Sed quid erit, Domine Deus? Numquamne reparabitur opus tuum, et qui ceciderit non adjiciet ut resurgat. Non est qui reficiat, nisi qui fecit. Itaque propter miseriam inopum et gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus: penam in salutari, fiducialiter agam in eo. Nihil siquidem proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei. Novam, inquit, ego facio commixturam, ubi et expressius, et robustius pono sigillum, eum, qui non ad imaginem meam factus est, sed est ipsa imago, splendor gloriæ, et figura substantiæ, non factus, sed genitus ante sæcula. Et ne forte timeas esse frangendum, audi Prophetam: *Arui*, inquit, *tamquam testa virtus mea*; sed talis testa, cui nec ipse malleus universæ terræ nocere ullo modo possit. Sane cum prima ex duobus facta sit, secunda jam conjunctio fit ex tribus, ut discas ex hoc ipso ad sacramentum accedere Trinitatis. Verbum, quod erat in principio apud Deum, et Deus erat; anima, quæ de nihilo creata est, et ante non erat; caro de massa corruptionis sine corruptione aliqua divino segregata artificio, qualis nulla jam caro erat; vinculo indissolubili in personæ coeunt unitatem. Habes in his triplex genus potentiæ: quod non erat, creatum; quod perierat, reparatum; quod super omnia erat, paulo minus ab Angelis minoratum. Hæc sunt evangelica illa sata farinæ, quæ pariter fermentantur, ut sit panis Angelorum quem manducet

homo, panis cor hominis confirmans. Felix mulier benedicta in mulieribus, in cujus castis visceribus, superveniente igne sancti Spiritus, coctus est panis iste. Felix, inquam, mulier quæ in hæc tria sata immisit fidei suæ fermentum. Siquidem fide concepit, fide peperit, et ut ait Elisabeth, *Beata quæ credidit, quoniam perfecta sunt in ea quæ dicta sunt ei a Domino*. Nec mireris, quod fide ejus mediante unitum dixerim Verbum carni, quando quidem et carnem ipsam de ejus carne suscepit. Sane hoc quidem præsentī expositioni obviare potest, quod de cœlestis regni dicitur similitudine. Neque enim indignum videtur, si cœlorum regnum fidei Mariæ comparatur, qua et reparatur.

5. Hujus itaque vinculum unionis nulla omnino solvere poterit creatura: siquidem nec princeps hujus mundi habet in eo quidquam, nec ipse Johannes solvere dignus est corrigiam calceamenti. Quid tamen? Soivatur certe aliquatenus necesse est: alioquin quod dissolutum est, non resolidatur. Panis integer, thesaurus absconditus, sapientia occulta, quæ utilitas in his omnibus? Merito flebat Johannes non inveniri qui aperiret librum, et solveret signacula ejus: dum enim clausus staret, nemo ex nobis divinam illam attingere sapientiam prævaleret. Aperi tu librum, Agne Dei, vera mansuetudo. Fodiendas expone Judæo manus tuas et pedes, ut qui in eis latet procedat thesaurus salutis, et copiosa redemptio. Frange denique esurientibus panem tuum. Solus enim frangere potes, qui solus, ut contracta solides, stare potes: et in ipsa contractione solus potestatem habes ponendi animam, cum volueris, resumendam. Tua igitur miseratione solvatur aliquatenus hoc templum, sed non penitus dissolvatur. Separetur ab anima caro, sed Verbum sane et carnis servet incorruptionem, et animæ plenam conferat libertatem: ut sola inter mortuos libere agat, educens vincetos de domo carceris, sedentes in tenebris et umbra mortis. Ponat anima sancta carnem immaculatam, sed resumen-

dam tertia die : ut moriens mortem perimat, et vita hominum cum resurgente resurgat. Ita factum est, dilectissimi, et ita factum esse gaudeamus. Morte illa mors mortua est, et regenerati sumus in spem vitæ per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.

6. Jam quid futurum sit in unione tertia, quis loquetur? *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Consummatio erit illa, cum traderit Christus regnum Deo et Patri : et erunt duo non jam in carne una, sed in spiritu uno. Etenim si adhærens carni Verbum, factum est caro : multo magis qui adhæserit Deo, unus spiritus erit cum eo. Et in hac quidem unione, media humilitas exhibetur, et humilitas magna nimis : in ea vero quam expectamus, ad quam suspiramus, perfecta nobis (si tamen nobis) reposita glorificatio est. Quod si meminimus in prima conjunctione, qua ex anima et carne compactus est homo, caritatem commendari; merito humilitas eminet in secunda, quia SOLA VIRTUS humilitatis est læsæ reparatio caritatis. Porro quod unitur rationalis animæ creatura terreno corpori, omnino non est humiliati adscribere : siquidem non ex deliberatione propria carni miscetur, sed creando immittitur, immittendo creatur. Non sic sane summus ille Spiritus, qui cum esset magis bonus, ipso beneplaciti sui arbitrio accessit ad corpus incoinquinatum. Merito denique caritatem et humilitatem sequitur glorificatio, quia sine caritate nihil prodesse potest; et nemo, nisi qui se humiliat, exaltabitur.

SERMO III.

De loco, tempore, et aliis circumstantiis
Nativitatis.

I. TRIA quædam rerum genera, Fratres, in hac Nativitate Domini considero, non solum diversa, sed et dissimilia valde. Siquidem et Puer qui nascitur, Deus est : et Mater de qua nascitur, virgo est : et partus ipse sine dolore est. Fulget in tenebris lux nova

de cælo, gaudium magnum Angelus evangelizat : laudat multitudo cœlestis militiæ ; datur gloria Deo, pax hominibus bonæ voluntatis : currunt pastores, inveniunt quod ad eos dictum est verbum, nuntiant aliis : quicumque audiunt, admirantur. Hæc et his similia, dilectissimi, divinæ virtutis sunt, non fragilitatis humanæ. Vasa sunt aurea et argentea, quibus pro tanta solemnitate in mensa Domini etiam egenis quibusque hodie ministratur. Non est nobis tollere ista, non nobis datur aureus discus aut scyphus, sed qui in eis est cibus et potus. *Diligenter considera, ait Sapiens, quæ tibi apponuntur.* Et ego certe agnosco mea esse Nativitatis hujus tempus et locum, infantilis corporis teneritudinem, parvuli vagitus et lacrymas; sed et ipsorum quibus primo annuntiatur nativitas Salvatoris, paupertatem pastorum atque vigiliis. Mea sunt hæc, pro me faciunt, mihi apponuntur, mihi proponuntur imitanda. Hieme natus est, nocte natus est Christus. Numquid credimus casu factum, ut in tanta aeris inclementia, et in tenebris nasceretur, cujus est hiems et æstas, dies et nox? Non eligunt parvuli cæteri quando nascantur : quippe quibus adhuc vix incipientibus vivere, nullus subest rationis usus, nulla eligendi libertas, facultas nulla deliberandi. Christus, Fratres, etsi homo non erat, erat tamen in principio apud Deum, et Deus erat, ejusdem, cujus nunc est, sapientiæ et potestatis, utpote Dei virtus, et Dei sapientia. Nasciturus itaque Dei Filius, cujus in arbitrio erat quodcumque vellet eligere tempus, elegit quod molestius est, præsertim parvulo, et pauperis matris filio, quæ vix pannos haberet ad involvendum, præsepe ad reclinandum. Et certe cum esset tanta necessitas, nullam audio pellium fieri mentionem. Primus Adam pelliceis vestitur tunicis, pannis secundus obvelvitur. Non est tale judicium mundi : aut iste fallitur, aut mundus errat. Sed divinam falli impossibile est sapientiam. Merito proinde et *carnis prudentia* (mors siquidem et ipsa) *inimica est Deo*; et sæculi quo-

que prudentia stultitia nominatur. Quid enim? Christus utique, qui non fallitur, elegit quod carni molestius est. Id ergo melius, id utilius, id potius eligendum: et quisquis aliud doceat vel suadeat, ab eo tamquam a seductore cavendum.

2. Jam vero etiam nocte voluit nasci. Ubi sunt qui tam impudenter ostentare gestiunt semetipsos? Christus eligit quod salubrius iudicat: vos eligitis quod reprobatur ille. Quis prudentior e duobus? Cujus iudicium justius? Cujus sententia sanior? Denique tacet Christus, non se extollit, non magnificat, non prædicat: et ecce annuntiat eum Angelus, laudat multitudo cœlestis exercitus. Et tu ergo qui Christum sequeris, inventum absconde thesaurum. AMA NESCIRI, laudet te os alienum, sileat tuum. Adhuc autem in stabulo nascitur Christus, et in præsepio reclinator. Et nonne ipse est qui dicit: *Meus est orbis terræ, et plenitudo ejus?* Quid ergo stabulum elegit? Plane ut reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, et quæcumque de eo sunt, clamant, prædicant, evangelizant: ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi iudicium arguitur, subvertitur, confutatur. Quis enim hominum, si daretur optio, non magis eligeret robustum corpus, et ætatem intelligibilem, quam infantilem? O Sapientia, quæ de occultis traheris! o vere incarnata et velata Sapientia! Et tamen, Fratres, ipse est promissus olim per Isaiam parvulus, sciens reprobare malum, et eligere bonum. MALUM ergo voluptas corporis, bonum vero afflictio est: siquidem et hanc eligit, et illam reprobatur Puer sapiens, Verbum infans. Verbum enim caro factum est, et caro infirma, caro infantilis, caro tenera, caro impotens, omnis operis, omnis laboris impatiens.

3. Et vere, Fratres, Verbum factum est caro, et sic habitavit in nobis. Dum esset in principio apud Deum, lucem habitabat inaccessibilem, et non erat qui caperet illud. Quis enim investigavit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Carnalis homo non per-

cipit ea quæ sunt spiritus Dei: sed jam capiat et carnalis, quia Verbum factum est caro. Si nihil præter carnem novit audire, ecce Verbum caro factum est: audiat illud vel in carne. O homo, in carne tibi exhibetur Sapientia: illa quondam occulta, ecce jam trahitur de occultis, et ipsis sese ingerit sensibus carnis tuæ. Carnaliter (ut ita dixerim) prædicatur tibi: Fuge voluptatem, quia posita est mors secus introitum delectationis; age poenitentiam, quia per hanc appropinquat regnum Dei. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat, hoc membra illa infantilia manifeste loquuntur, hoc lacrymæ et vagitus evangelizant. Plorat quippe Christus, sed non sicut cæteri, aut certe non quare cæteri solent. In aliis sensus, in Christo prævalebat affectus. Patiuntur illi, non agunt, utpote nec ipsius adhuc usum voluntatis habentes. Illi ex passione lugent, Christus ex compassione. Illi jugum grave, quod est super omnes filios Adæ: Christus filiorum Adæ peccata deplorat. Et certe pro quibus nunc lacrymas fundit, postea fundet et sanguinem. O duritia cordis mei! Utinam, Domine, sicut Verbum caro factum est, ita et cor meum carneum fiat. Siquidem et hoc pollicitus es per Prophetam: *Auferam, inquit, a vobis cor lapideum, et dabo vobis cor carneum.*

4. Fratres, lacrymæ Christi mihi et pudorem pariunt, et dolorem. Ludebam ego foris in platea, et in secreto regalis cubiculi super me ferebatur iudicium mortis. Audivit hoc Unigenitus ejus: exiit posito diademate, sacco vestitus, adpersus cinere caput, nudus pedes, flens et ejulans, quod morte damnatus esset servulus ejus. Intueor illum subito procedentem; stupeo novitatem, causam percontor, et audio. Quid facturus sum? Adhucne ludam, et deludam lacrymas ejus? Plane si insanus sum et mentis inops, non sequar eum, nec simul cum lugente lugebo. Ecce unde pudor. Dolor et timor unde? Utique quia ex consideratione remedii, periculi mei æstimo quantitatem. Nesciebam, sanus mihi videbar: et ecce mittitur Virginis Filius, Filius Dei Altissimi, et

jubetur occidi : ut vulneribus meis pretioso sanguinis illius balsamo medeatur. Agnosce, o homo, quam gravia sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari. Si non essent hæc ad mortem, et mortem sempiternam, numquam pro eorum remedio Dei Filius moreretur. Pudet itaque, dilectissimi, propriam negligenter dissimulare passionem : cui tantam a majestate tanta exhiberi video compassionem. Compatitur Filius Dei, et plorat : homo patitur, et ridebit ? Sic et medicinæ æstinatio, et doloris mihi, et timoris exaggeratio est.

5. Verum si diligenter observem præcepta medici, erit etiam consolationis occasio. Sicut enim gravem agnosco morbum, cui tanta apponitur medicina ; sic et ex hoc ipso non incurabilem esse conjector. Neque enim pretiosissimas species frustra insumeret medicus sapiens, immo sapientia ipsa. Porro frustra insumi constat, non solum si absque eis facilis esset curatio, sed multo magis si et cum eis sit impossibilis. Animat itaque ad pœnitentiam, et accendit vehementius desiderium spes concepta. Sane accedit ad consolationem ipsa quoque, quæ pastoribus vigilantibus exhibita est, visitatio et allocutio Angelorum. Væ vobis, divites, qui habetis consolationem vestram, ut jam non mereamini habere cœlestem. Quam multi enim nobiles secundum carnem, quam multi potentes, quam multi sapientes hujus sæculi, hora illa in stratis molliibus quiescebant ; et nemo eorum dignus habitus est novam videre lucem, scire magnum illud gaudium, Angelos audire cantantes : *Gloria in excelsis Deo !* Agnoscant igitur homines, quia qui in labore hominum non sunt, visitari ab Angelis non merentur. Agnoscant quam placeat supernis civibus labor, cujus spiritualis intentio est : quandoquidem et eos, qui pro victu corporis, corporali urgente necessitate laborant, suo dignantur alloquio et alloquio tam felici. Nimirum humanum in eis agnoscent ordinem quo constituit Deus, ut in sudore vultus sui vescatur Adam pane suo.

6. Obsecro vos, dilectissimi, consi-

derate diligentius, quantum fecerit Deus pro vestra exhortatione et salute : ne infructuosus inveniatur in vobis sermo tam vivus et efficax, sermo fidelis, et omni acceptione dignus ; sermo non tam oris, quam operis. Putatis, Fratres, parum mihi molestum esse, si hoc ipsum verbum, quod nunc loquor ad vos, vacuum et sine aliqua utilitate deperire in cordibus vestris nossem ? Et quis sum ego, aut quis est hic sermo meus ? Si hunc tantillum vocis laborem inutilem esse doleret homo pusillus, immo et nihili : quam justius indignabitur Dominus majestatis, si tantam ejus operam nostra aut duritia, aut negligentia contingat evacuari ? Avertat hoc a servulis suis, qui pro eorum salute induere dignatus est formam servi, Unigenitus Dei Patris, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

SERMO IV.

De eo quod pastores invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in præsepio.

1. AGNOSCITE, Fratres dilectissimi, quanta sit hodierna solemnitas, cui et dies brevis, et terræ angusta est latitudo. Loco pariter et tempore dilatatur. Noctem præoccupat, cœlum replet antequam terram. Nox enim ut dies illuminata est, cum intempestæ noctis hora pastores circumfulsit lux nova de cœlo. Et ut noveritis quo in loco solemnitatis hujus cœperint gaudia celebrari ; quod jam Angelis erat, futurum omni populo gaudium evangelizatur : sed et confestim adest divinis personans laudibus cœlestis exercitus multitudo. Hinc est quod solemnitas ducitur nox ista præcæteris, in psalmis, hymnis et canticis spiritualibus : et his polissimum in vigiliis sine ulla hæsitacione credendum est, cœlestes illos principes prævenire conjunctos psallentibus, in medio juvenularum tympanistiarum. Sed quam multa hodie gemmis et auro fulgent altaria ! quanti ubique palliis parietes adornantur ! Putas ad hæc divertent Angeli, et pannosos homines declinabunt ? Si ita est, cur pastoribus ovium magis apparuere, quam terræ regibus,

quam sacerdotibus templi? Cur et ipse Salvator, cujus est aurum pariter et argentum, sacram in corpore suo dedicat paupertatem? Aut certe, cur paupertas ipsa tam sollicitè enarratur ab Angelo? Neque enim sine certi ratione mysterii pannis Salvator obvolvitur, et ponitur in præsepio, quando id manifeste in signum nobis commendatur ab Angelo. *Hoc, inquit, vobis signum: invenietis infantem pannis involutum.* In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu! sed in signum, cui a multis usque hodie contradicitur. Multi quippe vocati, sed non multi electi, et ideo nec signati. Agnosco certe, agnosco Jesum magnum sacerdotem sordidis opertum vestibus, dum altercetur cum diabolo. Scientibus Scripturas loquor, et quibus non ignota est prophetica visio Zachariæ. Ubi vero exaltatum est caput nostrum super inimicos nostros, ex hoc plane mutavit vestem, decorem induit, amictus lumine sicut vestimento: exemplum dedit nobis, ut et nos eadem faciamus. Utilior siquidem in conflictu lorica ferrea, quam stola linea: licet oneri sit illa, hæc honori. Erit cum et membra sequentur caput, ut corpus jam universum uno psallat spiritu, et dicat: *Conscidisti saccum meum, et circumdediti me lætitia.*

2. *Invenietis, inquit, infantem pannis involutum, et positum in præsepio.* Et post pauca: *Venerunt, ait Evangelista, festinantes, et invenerunt Mariam, et Joseph, et Infantem positum in præsepio.* Quid est quod sola ab Angelo commendari videtur humilitas, nec tamen sola a pastoribus inveniri? Forte specialius commendat Angelus humilitatem: quia ruentibus cæteris per superbiam, ipse in humilitate stetisset. Aut propterea certe cœlitus annuntiatur humilitas, quod hæc quasi propria virtus divinæ exhibenda sit majestati. Sola tamen non potuit inveniri, quia semper gratia datur humilibus. Invenerunt ergo Mariam, et Joseph, et Infantem positum in præsepio. Sicut enim Salvatoris infantia manifestam prætendit humilitatem: sic per Virginem continentia, justitia per Joseph virum justum, cujus laus

est in Evangelio, non incongrue designatur. Sane continentiam deberi carni quis nesciat? Justitia vero virtus est, quod suum est cuique tribuens: et hæc erga proximos est necessaria. Porro humilitas Deo nos reconciliat, Deo facit esse subjectos, Deo placet in nobis; sicut ait Virgo beata: *Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ.* Itaque qui fornicatur, peccat in corpus suum: qui injuriosus est, in proximum: qui extollitur et inflatur, in Deum. Fornicator semetipsum dehonestat, injuriosus molestat proximum; elatus, quod in se est, Deum inhonorat. *Gloriam meam, Dominus ait, alteri non dabo.* Et superbus: Ego, inquit, mihi eam, licet non dederis, usurpabo. Nec enim placet ei angelica distributio, dans *gloriam Deo, pacem hominibus.* Non ergo colit Deum, sed adversus eum extollitur, impius plane et infidelis. Quæ est enim pietas, nisi cultus Dei? Quis vero Deum colit, nisi qui voluntarie ei subjectus est, et sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, sic oculi cordis ejus ad Dominum Deum suum?

3. Ut ergo inveniat in nobis semper Maria, et Joseph, et Infans positus in præsepio; sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo. Propter hoc enim apparuit gratia Dei erudiens nos, et per hoc quoque illius gloria apparebit; sic enim habes: *Apparuit gratia Dei omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo, exspectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei.* Apparuit in parvulo gratia ad eruditionem: sed *hic erit magnus, sicut de eo Gabriel locutus est: et quos parvulus erudierit ad humilitatem cordis ei mansuetudinem, magnificabit postmodum et glorificabit magnus et gloriosus adveniens Jesus-Christus Dominus noster, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.*

SERMO V.

De verbis Apostoli, Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis.

qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

1. **BENEDICTUS**, qui propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, misit nobis Filium suum dilectum, in quo ei bene complacuit, per quem reconciliati pacem habeamus ad eum, et idem sit in nobis reconciliationis huius et mediator, et obses. Non est quod vereamur, Fratres mei, sub tam pio mediatore, non est quod de tam fido obside dubitemus. Sed qualis mediator est, inquires, qui in stabulo nascitur, in præsepio ponitur; pannis involvitur sicut cæteri, plorat ut cæteri; denique infans jacet, ut cæteri consueverunt? Magnus plane mediator est etiam in his omnibus, quæ ad pacem sunt, non perfunctorie, sed efficaciter quærens. Infans quidem est, sed Verbum infans, cujus ne ipsa quidem infantia tacet. *Consolamini, consolamini, dicit Dominus Deus vester.* Dicit hoc Emmanuel, nobiscum Deus. Clamat hoc stabulum, clamat præsepe, clamant lacrymæ, clamant panni. Clamat stabulum, curando sese homini, qui in latrones inciderat, præparari; clamat præsepe; eidem homini, qui jumentis comparatus fuerat, pabulum ministrari; clamant lacrymæ, clamant panni ejusdem ipsius cruenta jam vulnera ablui et detergi. Siquidem nullo horum Christus eguit; nihil horum illi propter se, magis autem omnia propter electos. *Verebuntur filium meum,* ait Pater misericordiarum. Verum id quidem, Domine, reverentur eum: sed qui? non plane Judæi, ad quos missus; sed electi, propter quos missus.

2. Reveremur enim eum nos in præsepio, reveremur in patibulo, reveremur in sepulcro. Devote suscipimus tenerum propter nos, cruentum propter nos, pallidum propter nos, sepultum propter nos reveremur. Devote adoramus cum Magis, devote amplectimur cum Simeone sancto infantiam Salvatoris, suscipientes misericordiam tuam in medio templi tui. Siquidem ipse est, de quo legimus: *Misericordia Domini ab æterno.* Alioquin quid cœternum Patri, nisi Filius et Spiritus sanctus? Et uterque quidem non tam misericors,

quam ipsa vere misericordia. Nihilominus etiam Pater misericordia est: atque hi tres non nisi una misericordia, sicut una essentia, una sapientia, una divinitas, una majestas. In eo tamen quod *Pater misericordiarum* dicitur Deus, quis non videat velut proprio nomine Filium designari? Et bene dicitur Pater misericordiarum, cui proprium est misereri semper et parcere.

3. Sed forte quis dicat: Quomodo illi proprium est misereri, cujus judicia abyssus multa? neque enim dicitur: *Omnes viæ ejus sola misericordia, sed, misericordia et veritas.* Non minus justus quam misericors est, cui misericordia et judicium decantatur. Verum id quidem: cui vult miseretur, et quem vult indurat; sed quod miseretur, proprium illi est. Ex se enim sumit materiam, et velut quoddam seminarium miserendi. Nam quod judicat et condemnat, nos eum quodammodo cogimus, ut longe aliter de corde ipsius miseratio, quam animadversio procedere videatur. Ipsum audi dicentem: *Numquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus, et non magis ut convertatur et vivat?* Recte igitur non Pater judiciorum, vel ultionum dicitur, sed Pater misericordiarum, non modo quod pater videatur misereri potius quam indignari, et quemadmodum pater filiorum miseretur timentium se: sed eo magis quod miserendi causam et originem sumat ex proprio, judicandi vel ulciscendi magis ex nostro.

4. Sed si propter hoc Pater misericordiæ, quare Pater misericordiarum? *Semel locutus est Deus,* ait Propheta, *duo hæc audi vi: quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia.* Cæterum Apostolus nobis in uno Verbo, in Filio uno ipsam quoque misericordiam duplicem commendat, Patrem dicens non unius tantum misericordiæ, sed misericordiarum; et Deum non unius, sed totius consolationis, qui consolatur nos non modo in hac vel illa, sed in omni tribulatione nostra. Misericordiæ Domini multæ, ait quidam, videlicet quia multæ tribulationes justorum, et de

omnibus his liberabit eos Dominus. Unus est Dei Filius, unum Verbum : sed miseria nostra multiplex, non modo magnam misericordiam, sed et multitudinem quærit miserationum. Forte tamen propter substantiam duplicem, qua subsistit humana conditio, cum sit utraque tam misera, non incongrue duplex hominum dicatur esse miseria, licet sit multiplex in utraque. Siquidem et corporis, et cordis nostri tribulationes multiplicatæ sunt : sed ab utrisque necessitatibus eruit, qui totum hominem salvum fecit. Cum ergo unus ille et unicus Dei Filius, et jam nunc venerit propter animas, tollere scilicet peccata mundi, et secundo propter corpora sit venturus, ut ea resuscitet, et configuret corpori claritatis suæ : non incongruum fortasse videbitur, ut in eo quod Patrem misericordiarum benedicimus, duplicem hanc misericordiam confiteamur. Suscipiens enim humanæ naturæ corpus simul et animam, non modo semel *Consolamini*, sed (ut supra quoque meminimus) *consolamini, consolamini, dicit Dominus Deus vester* : ut videlicet certi simus, quod utrumque sit salvaturus, qui neutrum suscipere est dignatus.

5. Sed in quibus putas? Plane in populo suo. *Ipse enim et nunc salvum faciet*, non quoscumque, sed *populum suum a peccatis eorum* : et postmodum non omne corpus, sed corpus humilitatis configurabit corpori claritatis suæ. Denique populum suum consolatur, utique populum humilem, quem salvum

faciet: nam oculos superbiorum humiliabit. Vis nosse populum ejus? *Tibi derelictus est pauper*, ait homo secundum cor Dei. Sed et ipse in Evangelio: *Væ vobis*, inquit, *divites, qui habetis consolationem vestram*. Utinam nos, dilectissimi, in eo populo inveniri semper optemus, non cui dicit *Væ*, sed quem consolatur Dominus Deus suus. Quid enim consoletur eos qui suam habent consolationem? Non consolatur Christi infantia garrulos, non consolantur Christi lacrymæ cachinnantes, non consolantur panni ejus ambulantes in stolis, non consolantur præsepe et stabulum amantes primas cathedras in synagogis : sed æquanimiter forte universam hanc consolationem expectantibus in silentio Dominum, lugentibus, pannosis pauperibus cedere videbuntur. Cæterum audiant, quod et ipsi quoque Angeli non alios consolantur. Vigilantibus enim pastoribus et custodientibus vigiliis noctis evangelizatur gaudium novæ lucis, et eis natus dicitur esse Salvator. Pauperibus atque laborantibus, non vobis divitibus, qui vestram habetis consolationem, et *Væ* divinum, inter ipsas vigiliis noctis dies sanctificatus illuxit; et nox sicut dies illuminata, immo in diem mutata est, dicente Angelo : *Quia natus est vobis Salvator, hodie utique, non hac nocte*. Siquidem nox præcessit, dies autem appropinquavit, verus utique dies ex die, salutare Dei, Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

IN NATIVITATE SS. INNOCENTIIUM.

SERMO UNICUS.

De quatuor continuis solemnitatibus, scilicet Nativitatis Domini, ac SS. Stephani, Joannis, et Innocentium.

1. BENEDICTUS qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, et illuxit nobis. Benedictum nomen gloriæ ejus quod est sanctum. Neque enim otiose

venit quod ex Maria natum est Sanctum : sed copiose diffundit et nomen, et gratiam sanctitatis. Nimirum inde Stephanus sanctus, inde Johannes sanctus, inde sancti etiam Innocentes. Utili proinde dispositione triplex ista solemnitas Natale Domini comitatur : ut non modo inter continuas solemnitates devotio continua perseveret, sed et fruc-

(us Dominicæ Nativitatis exinde nobis velut ex quadam prosecutione evidentius innotescat. Siquidem advertere est in his tribus solemnitatibus triplicem quamdam speciem sanctitatis; nec facile præter hæc tria Sanctorum genera, quartum aliud posse arbitror in hominibus reperiri. Habemus in beato Stephano martyrii simul et opus, et voluntatem: habemus solam voluntatem in beato Johanne; solum in beatis Innocentibus opus. Biberunt omnes hi calicem salutaris, aut corpore simul et spiritu, aut solo spiritu, aut corpore solo. *Calicem quidem meum bibetis*, ait Dominus Jacobo et Johanni: nec dubium quin de passionis calice loqueretur. Demum cum Petro diceret, *Sequere me*, evidenter eum ad imitationem suæ provocans passionis; *conversus ille vidit discipulum, quem diligebat Jesus, sequentem*, non tam gressu corporis, quam promptæ devotionis affectu. Et bibit ergo Johannes calicem salutaris, et secutus est Dominum sicut Petrus, etsi non omni modo sicut Petrus. Quod enim sic mansit, ut non etiam passione corporea Dominum sequeretur, divini fuit consilii, sicut ipse ait: *Sic cum volo manere donec veniam*. Ac si dicat: *Vult quidem et ipse sequi, sed ego sic eum volo manere*.

2. An vero de Innocentium coronis quis dubitet? Ille pro Christo trucidatos infantes dubitet inter martyres coronari, qui regeneratos in Christo non credit inter adoptionis filios numerari. Alioquin quando coævus sibi pueros puer ille, qui natus est nobis, non contra nos, propter se pateretur occidi, quod utique solo nutu poterat prohibere, nisi melius aliquid eis provide-ret? ut quemadmodum cæteris infantibus tunc quidem circumcisio, nunc vero baptismus sine ullo propriæ voluntatis usu sufficit ad salutem, sic nihilominus pro eo susceptum martyrium illis sufficeret ad sanctitatem. Si quæris eorum apud Deum merita, ut coronarentur: quære et apud Herodem crimina, ut trucidarentur. An forte minor Christi pietas, quam Herodis impietas, ut ille quidem potuerit innocios neqi dare,

Christus non potuerit propter se occisos coronare? Sit ergo Stephanus martyr apud homines, cujus voluntaria passio evidenter apparuit in eo vel maxime, quod in ipso mortis articulo tam pro persequentibus, quam pro se ipso sollicitudinem gereret amplio-rem, vince-retque in eo sensum corporeæ passionis internæ compassionis affectus; ut illorum magis scelera, quam sua vulnera plangeret. Sit Johannes apud Angelos martyr, quibus tamquam spiritualibus creaturis spiritualia devotionis ejus signa certius innotuerunt. Cæterum hi sunt plane martyres tui, Deus: ut in quibus nec homo, nec Angelus meritum invenit, singularis tuæ prærogativa gratiæ evidentius commendetur. Ex ore infantium et lactentium perfectisti laudem. *Gloria in excelsis Deo*, Angeli dicunt, *et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Magna quidem, sed audeo dicere, necdum perfecta laus, donec veniat qui dicat: *Sinite parvulos ad me venire, quia talium est regnum cælorum*; et pax hominibus, etiam sine voluntatis usu in sacramento pietatis.

5. Considerent hæc, qui de opere et voluntate contentiosis solent disputationibus corrixari: considerent et advertant neutrum negligi oportere, ubi non videtur deesse facultas, præsertim cum utrumque sine altero (ubi tamen facultas deest) non modo salutem conferre possit, sed etiam sanctitatem. Sed et hoc quoque firmiter teneant, prodesse quidem opus sine voluntate, non autem contra voluntatem: ut unde salvantur infantes, inde magis damnentur fide accedentes. Nihilominus sane in quibusdam voluntas sine opere sufficiens est, non autem contra opus. Verbi causa, rapitur quis in bona quidem voluntate, sed necdum perfecta, necdum idonea martyrium sustinere: quis illi audeat pro hac imperfectione negare salutem? Forte enim propterea non sinitur in illam gravem tentationem venire, ne deficiat, et damnetur. Nimirum si in hac tam infirma voluntate induceretur in eam, quæ supra ipsum est, tentationem, nec voluntas roborata-

retur: quis illum dubitet defecturum, negaturum, et si in eo mori contigerit, etiam periturum? *Qui enim erubuerit me coram hominibus, erubescam et ego cum, ait Dominus, coram Angelis Dei.* In ea igitur imperfecta voluntate, in qua salvatur quis, ubi deest facultas operis; jam non salvari posset propter defectum operis, vel opus defectionis. Idem vero et in ignorantia posset accidere. *Æmulemur proinde caritatem, et sectemur bona opera, Fratres mei, nec infirmitatis, nec ignorantiae peccata ullo modo parvipendentes. Magis au-*

tem solliciti et timorati, agamus gratias benignissimo et largissimo Salvatore, qui humanæ salutis occasiones tam copiosa caritate perquirat, ut in his voluntatem et opus, in his sine opere voluntatem, in his etiam sine voluntate opus salutis invenire lætetur, qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem sui venire. Hæc est enim vita æterna, ut cognoscamus Patrem verum Deum, et quem misit Jesum Christum, qui unus cum eo verus est Deus super omnia benedictus in sæcula, amen.

IN CIRCUMCISIONE DOMINI.

SERMO I.

De lectione evangelica, Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus. Luc. 2. 21.

1. AUDIVIMUS paucis expressum magnum pietatis sacramentum: audivimus congruam lectionem Verbo abbreviato, quod fecit Dominus super terram. Abbreviatum enim in carne, amplius abbreviatur suscepta etiam carnis circumcissione. Minoratus paulo minus ab Angelis Dei Filius, humanam naturam induit: sed jam nec ipsum respiciens remedium humanæ corruptionis, plane multo minoratus ab eis. Habes igitur hic magnum fidei documentum; habes et manifestum humilitatis exemplum. Ad quid enim tibi circumcisio necessaria, qui peccatum non commisisti, nec contraxisti? Quod ipse non feceris, ætas manifestat: quod non contraxeris, multo certius probat Patris divinitas, integritas Matris. Summus Sacerdos es, quem nec super patre, nec super matre contaminandum, prophetatum est in lege potius quam mandatum. Est enim tibi Pater ab æterno, sed Deus est, in quem peccatum non cadit. Est et Mater ex tempore, sed virgo; nec parere potuit corruptio corruptelam. Super hæc omnia circumciditur Puer, Agnus sine macula:

etsi non eguit, tamen voluit circumcidi. Nec vestigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non sic impii, non sic; non sic agit perversitas elationis humanæ. Erubescimus vulnere ligaturam, qui de vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo potest arguere de peccato, ipse peccati remedium, et verecundum pariter et austerum, sine ulla necessitate suscepit; nec repulit cultrum lapideum, in quo solo vetus illa quæ eraderetur rubigo non fuit. Nos e contra inverecundi ad obscenitatem culpæ, erubescimus agere pœnitentiam, quod extremæ dementiae est; male proni in vulnera, pejus in remedia verecundi. Qui peccatum non fecit, non dedignatus est se peccatorem reputari: nos et esse volumus, et nolumus æstimari. Itane sano opus est medicina, et non male habentibus? Immo vero itane eget medicamine non æger, sed medicus? Quis hominum tantæ sibi non dicam gloriæ, sed vel innocentiae conscius, æquanimiter circumcidentis manum admitteret? Christus verò patienter quæ non rapuit exsolvit, qui venerat purgationem facere, non suscipere, delictorum. Sed dicas: Quidni susciperet parvulus? Immo vero, quidni susciperet humilis et mansuetus? Quidni obmutesceret coram circumcidente,

qui coram fondente obmutuit, coram crucifigente siluit? Alioquin non erat illi difficile carnem suam integram conservare ne scinderetur, qui fecerat ne virginalis uteri porta in exitu suo aperiretur. Non erat difficile parvulo prohibere ne caro illa circumcideretur, quando nec mortuo fuit difficile custodire ne corrumperetur.

2. *Postquam ergo consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus.* Magnum et mirabile sacramentum! Circumciditur puer, et vocatur Jesus. Quid sibi vult ista connexio? Circumcisio nempe salvandi potius, quam Salvatoris esse videtur; et Salvatorem circumcidere decet, quam circumcidi. Sed agnosce mediatorem Dei et hominum, qui ab ipso nativitatis suæ exordio divinis humana sociat, ima summis. Nascitur ex muliere, sed cui fecunditatis fructus sic accedat, ut non decidat flos virginitatis: pannis involvitur, sed panni ipsi angelicis laudibus honorantur: absconditur in præsepio; sed proditur radiante stella de cælo. Sic et circumcisio veritatem susceptæ probat humanitatis; et nomen, quod est super omne nomen, gloriam indicat majestatis. Circumciditur tamquam verus Abrahæ filius; Jesus vocatur tamquam verus filius Dei. Neque enim ad instar priorum meus iste Jesus, nomen vacuum aut inane portat. Non est in eo magni nominis umbra, sed veritas. Cœlitus siquidem inditum nomen Evangelista testatur, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. Et attende verbi profunditatem. Postquam natus est Jesus, Jesus vocatur ab hominibus, quo nomine vocatus est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. Idem quippe et Angeli Salvator, et hominis: sed hominis ab incarnatione, Angeli ab initio creaturæ.

3. *Vocatum est, ait, nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo.* In ore ergo duorum vel trium testium stat omne verbum: et ipsum quod in Propheta abbreviatum, manifestius in Evangelio legitur caro factum. Nos, Fratres mei, nos respicit hæc parabola. Christus enim nec angelico eguit testimonio,

nec humano: sed, ut scriptum est, *omnia propter electos.* Triplex proinde quærendum nobis salutis propriæ testimonium, ne forte videamur assumpsisse nomen Dei nostri in vanum. Et nos enim, Fratres, circumcidi necesse est, et sic nomen salutis accipere: circumcidi sane non littera, sed spiritu et veritate: circumcidi non uno membro, sed toto corpore simul. Licet enim magis in ea parte, in qua mandata est Judæis circumcisio, regnet additamentum Leviathan, quod a malo est, et amputari debet; universam tamen occupat carnem. A planta pedis usque ad verticem non est in nobis sanitas; nec est aliqua pars, quæ non tabida sit hoc veneno. Propterea sicut parvulus adhuc in fide et dilectione populus congruum sibi mandatam exiguæ circumcisionis accepit: sic ubi crevit in virum perfectiorem, toto jubetur corpore baptizari, quæ-totius est hominis integra circumcisio. Hinc est quod Salvator noster et circumcidi octavo die; et post annum tricesimum dignatus est crucifigi, ubi in pœnam corpus omne distensum est: cujus similitudini mortis complantamur et nos, ut scribit Apostolus, nimirum quod novissime traditum est observantes.

4. Quæ est ergo moralis circumcisio nostra, nisi quam commendat idem Apostolus? *Victum, inquieris, et vestitum habentes, his contenti simus.* Optime prorsus circumcidit nos, et superflua resecat universa, voluntaria hæc paupertas, pœnitentiæ labor, regularis observatio disciplinæ. Cæterum in hac circumcissione triplex nobis quærendum est salutis nostræ testimonium, ab Angelo, et Maria, et Joseph. Oportet, inquam, ut ante omnia nobis magni consilii Angelus salutis nomen imponat. Dehinc et ipsius quoque congregationis necessaria est attestatio, quæ tamquam mater est singulorum; mater, inquam, virgo, tamquam ea quam despondit Apostolus, *uni viro virginem castam exhibere Christo.* Sed nec ipsius ministri contemnendum est testimonium ei, qui imitari quærit Salvatoris exemplum. Hic est Joseph, locum quidem obtinens

sponsi, re autem vera servus et dispensator, qui sane pater vocatur magis autem nutricius est.

5. Sed dico eadem manifestius. Et ab his qui foris sunt, Fratres mei, et ab eo qui intus est, habere oportet testimonium bonum. Cujus enim omnibus grata, nemini onerosa est conversatio, huic sine dubio propria de salute universa fratrum congregatio attestatur. Frustra plane super his dumtaxat quæ sunt in manifesto, nequissimus ille fratrum accusator trahat in causam, quem excusat universitas fratrum. Habet et a prælatis testimonium, quisquis et peccata sæcularis vitæ, et hujus quoque temporis negligentias (*quoniam in multis offendimus omnes*, nisi forte sanctiores nos arbitramur Discipulo, quem dilexit Jesus) humili eis et pura confessione judicanda semper exponit, et eorum satisfacere studet arbitrio. Jam ne in his quidem pessimi illius timenda est accusatio, quoniam non judicabit Dominus bis in idipsum. At forte criminari volet intentionem, et in ea parte calumniam struere machinabitur, in qua nec fratrum, nec ipsius patris testimonium satis efficax videatur. Necessè est ergo ut in hac parte opituletur nobis testis internus, qui magis cor quam faciem intuetur: a quo sane et incipiendum est, ut non prius quidquam concipiatur in animo, quam ab eo salutis nomen acceperit. Ubi vero in opus processerit manifestum, expedit jam exteriora quoque sibi testimonia conciliare, sicut ait Apostolus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.*

SERMO II.

De variis ejus nominibus.

1. *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur Puer, vocatum est nomen ejus Jesus.* Ab initio Deus modum acceptat, et nihil umquam immoderatum illi placuit æquitati. Hinc fuit, quod non modo in pondere, et mensura, et numero condidit universa; sed et protinus ipsi homini modum præscripsit, mandatum contulit dicens: *Ex omni*

ligno paradisi comedes, de ligno autem scientiæ boni et mali ne comedas. Levissimum plane mandatum, et larga omnino mensura! Sed transgressus est homo præscriptum sibi modum, et constitutum sibi terminum prætergressus. Unde et avertens ab eo faciem suam Deus, vix tandem in diebus Abrahæ amici sui placibilis fieri incipiens, rursus modum instituit, promulgavit legem, sed non priori similem usquequaque. Ea siquidem ad cautelam fuerat, hæc ad medelam: ibi prohibitio facta, ne superfluitas subintraret: hic jam indicta abscissio est, ut sacramenti remedio, quæ subintraverat, tolleretur. Postremo illa quidem in arbore data est lex, ne fructu ejus yesceretur: hæc in proprio corpore, ut caro præputii scinderetur. Nec dubium sane quin cætera quoque humani corporis membra additamentum illud Leviathan occuparet, venenum scilicet concupiscentiæ, et immoderatæ atque inordinatæ illecebra voluptatis, ut generalis quædam abscissio omnibus necessaria videretur.

2. Cæterum, quia singulorum membrorum abscissionem humanæ carnis fragilitas, et infantilis ætatis infirmitas nullatenus sustineret; pio moderamine dispositio superna providit, ut in ea potissimum parte concupiscentia castigaretur, in qua vehementius eam sævire constabat, et violentius malignari. In omni siquidem contradicentium spiritui rebellionem membrorum, solum illud usque adeo contumax invenitur, ut contra omnem voluntatis deliberationem ad inhonestos et illicitos motus assurgat. Nam quod hæc circumcisio octava die fiebat, spem commendabat regni cælestis, quod videlicet ad primum reflexus dierum circulus præferre quamdam coronæ speciem videretur. Hinc est quod octava potissimum dies post solemnitates præcipuas celebratur; et in sermone Domini, primæ beatitudini copulatur octava, ut cælestis regni demum iterata promissio, evidenter nobis coronam fabricet.

3. Merito sane dum circumciditur Puer qui natus est nobis, Salvator vocatur, quod videlicet ex hoc jam cæ-

perit operari salutem nostram, immaculatum illum pro nobis sanguinem fundens. Neque enim jam querere est Christianis, cur voluerit Dominus Christus circumcidi. Propter hoc siquidem circumcisis est, propter quod natus, propter quod passus. Nihil horum propter se, sed omnia propter electos. Nec in peccato genitus, nec a peccato circumcisis, nec mortuus est pro peccato suo, magis autem propter delicta nostra. Quod vocatum est, inquit, ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. Vocatum est plane, non impositum; nempe hoc ei nomen est ab æterno. A natura propria habet, ut sit Salvator: immatum est ei nomen hoc, non inditum ab humana vel angelica creatura.

4. Sed quid dicimus, quod egregius ille Propheta hunc ipsum puerum multis nominibus appellandum fore prædicens, hoc unum tacuisse videtur, quod solum (ut præmonuit Angelus, et testatur Evangelista) vocatum est nomen ejus? Exsultavit Isaïas, ut videret diem hunc: et vidit, et gavisus est. Denique et loquebatur gratulabundus et laudans Deum: *Puer natus est nobis, filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus; et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Magna quidem nomina: sed ubi est nomen, quod est super omne nomen, nomen Jesu, in quo omne genu flectatur? Forte in his omnibus unum illud invenies, sed expressum quodammodo et effusum. Nempe ipsum est, de quo sponsa in Cantico amoris: *Oleum, inquit, effusum nomen tuum.*

5. Habes ergo unum in his omnibus appellationibus Jesum: nec omnino aut vocari posset, aut esse Salvator, si forte quippiam horum defuisset. Numquid non vere admirabilem eum singuli sumus experti, in mutatione ulique voluntatum nostrarum? Hoc nempe est salvationis nostræ principium, cum incipimus respuere quod diligebamus, dolere unde lætabamur, amplecti quod timebamus, sequi quod fugiebamus, optare quod contemnebamus. Admirabilis plane, qui hæc operatur mirabilia.

Sed nihilominus et consiliarium sese exhibeat necesse est in electione pœnitentiæ et vitæ ordinatione: ne forte sit nobis absque scientia zelus, et voluntati bonæ prudentia desit. Sane opus est ut Deum quoque probemus in remissione videlicet priorum delictorum: quia nec sine hac salus nobis constare potest, et nemo potest dimittere peccata, nisi solus Deus. Verum ne id quidem sufficit ad salutem, nisi fortem quoque experiamur in expugnando impugnantes nos, ne ab eisdem rursus concupiscentiis superemur, et fiant novissima nostra pejora prioribus. Videtur jam aliquid deesse Salvatori? Plane deesset quod maximum est, nisi et pater esset futuri sæculi: ut per eum scilicet in immortalitatem resurgere-mus, qui per præsentis sæculi patrem generamur ad mortem. Neque hoc satis, si non etiam princeps pacis Patri nos reconciliaret, cui traditurus est regnum: ne forte sicut filii perditionis utique, non salutis, resurrecturi videremur ad pœnam. Multiplicabitur sane ejus imperium, ut merito Salvator dicatur etiam pro multitudine salvandorum: et pacis non erit finis, ut veram noveris esse salutem, quæ non possit timere defectum.

SERMO III.

De die octavo.

1. In Circumcisione Domini, Fratres, habemus quod anemus, et admiremur, habemus etiam quod imitemur. Patet in ea magnum dignationis beneficium, unde gratias agamus: latet aliquid clausum, quod in nobis implere debeamus. Venit namque Dominus propter nos, non solum redimendos sanguinis effusione, sed et docendos verbis, et exemplis nihilominus instruendos. Sicut enim penitus erat inutile viam scire, si detineremur in carcere: ita redimi non prodesset, si viæ ignaros qui primus inveniret, primus reduceret in carcerem retrudendos. Itaque in majore quidem ætate, patientiæ et humilitatis, et super omnia caritatis, cæterarumque virtutum manifesta dedit Sal-

vator exempla; in infantia vero figuris velata.

2. Sed antequam ad hæc discutienda veniamus, delectat aliquid prius de tanta et tam manifesta dignatione loqui. Habent Angeli gloriam puram et perfectam: sed nec nos erimus sine gloria. Videmus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, gloriam misericordiæ et affectus vere paterni, gloriam procedentis ex corde Patris, et paterna plane viscera exhibentis. *Omnes enim peccaverunt*, ait Apostolus, *elegant gloria Dei*. Et alio loco: *Mihi*, inquit, *absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi*. Quid enim nobis gloriosius, quam quod tanti æstimavit nos Deus? Quæ ve major illi gloria, quam tanta dignatio et tanta benignitas, eo utique dulcissima, quod tam gratuita? nam pro impiis mortuus est. Videtis quantum fecit, et pro qualibus: pro qualibus, ut non superbiamus; quantum, ne desperemus. Propterea ut inveniamini non spiritum habere hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, et sciatis quæ a Deo data sunt vobis; nolite obsecro fieri sicut equus et mulus, sed sicut pium jumentum, quod ait: *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum*. Talia enim jumenta cognoscunt possessorem suum, et præsepe domini sui: in quo positum est eis piissimum fœnum, ipse qui panis est Angelorum. Ipse enim est panis vivus, de quo vivere debuit homo: sed quia homo jumentum factus est, et panis factus est fœnum, ut vel sic vivat de eo.

5. Et hujus quidem mutationis sacramentum die Nativitatis celebratum est, quando Verbum caro factum est, cum sit omnis caro fœnum. Ipsa ergo die minoratus est paulo minus ab Angelis, et habitu inventus ut homo: hodie vero mirabilius aliquid audio. Jam minoratus est multo minus Angelis, qui non solum formam hominis, sed formam habet peccatoris, et insigitur velut quodam cauterio latronis. Quid est enim circumcisio, nisi superfluitatis et peccati indicium? In te, Domine Jesu, quid est superfluum quod circumcidatur? Nonne tu verus Deus es de Deo Pa-

tre, homo verus sine omni peccato de Virgine matre? Quid facitis circumcidentes eum? Putatis quia super eum possit cadere illa sententia: *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima ipsius de populo suo*? Potest oblivisci Pater filii uteri sui? aut non cognosceret eum nisi signum circumcisionis haberet? Immo vero si quo modo posset non agnoscere filium, in quo ei bene complacuit, ex hoc maxime signo poterat ignorare eum, inventa in eo circumcisione, quam peccatoribus ipse providerat, ob purgationem utique delictorum. Sed quid mirum si caput pro membris accepit curationem, quam tamen in seipso non habuit necessariam? Nonne et in membris nostris sæpe pro unius infirmitate alteri adhibetur curatio? Dolet caput, et in brachio sit cocitura; dolent renes, et sit in tibia: ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum est in Capite.

4. Denique quid mirum, si pro nobis dignatus est circumcidi, pro quibus dignatus est mori? Totus siquidem mihi datus, et totus in meos usus expensus est. Ego enim audiens, quia transit ante carcerem filius magni Regis, cœpi alius gemere, et miserabilius exclamare dicens: *Fili Dei, miserere mei*. At ille sicut benignissimus: *Quisnam est, inquit, iste fletus et ululatus quem audio*? Et dicunt ei: *Ipse est Adam proditor ille, quem Pater vester trudi fecit in carcerem, donec cogitet quibus illum suppliciiis faciat interire. Quid ageret, cujus natura bonitas, cui proprium est misereri semper et parcere? Descendit in carcerem, venit ut educat vinctum de domo carceris. Judæi vero non immemores odii quo oderant Patrem, exercent illud in Filium, unde et ipse ait: *Quia oderunt me, et Patrem meum*. Quid ergo fecerunt impii, quibus gravis erat etiam ad videndum? *Hic est, inquit, hæres, venite, occidamus eum*. Sic ergo occiderunt Agnum Dei: in suam quidem perniciem, sed in salutem nostram. Illi enim sanguinem Agni fuderunt; nos accessimus, et bibimus illud. Accepimus calicem salutaris: et*

calix inebrians quam præclarus est! Ecce unde gratias agamus. Nam ante paucos dies celebravimus adventum ejus in carcerem hujus mundi, id est diem Natalis : hodie vero celebramus quod catenas et vincula nostra suscepit. Hodie enim qui peccatum non fecit, ut reos absolveret, innoxias manus eorum catenis inseruit : hodie sub lege factus est, qui legem dedit.

5. Sed dicendum est jam, quid in hac circumcissione nobis spiritualiter indicetur agendum. Neque enim sine causa in lege præceptum, nec sine causa completum est in Domino, ut octava die fieret circumcisio. Sed quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Adsit nunc vestris desideriis advocatus Spiritus, qui scrutatur alta Dei, et edisserat nobis sacramentum istud octavæ diei. Non ignoramus jam oportere hominem nasci denuo : nam propter hoc secundo natus est Dei Filius. In peccatis siquidem nascimur omnes, et necesse habemus renasci in gratia, quam in baptismo quidem percepimus, sed heu! totum periit in sæculari vita. Nunc primum, miserante Deo, virtus gratiæ in nobis operatur, ut in novitate vitæ ambulemus. Ergo tunc nascitur homo, quando Sol justitiæ ortus in animo, peccatorum illuminat tenebras, horrendumque Dei judicium interitis obtutibus offert, addens ad terrorem vinculum brevem dierum numerum, et finem incertum. Hæc plane vespera est, ad quam demorabitur fletus : et necesse est addi matutini lætitiæ, ut auditam faciat nobis misericordiam suam. Sic enim fit vespere et mane dies unus. Est autem dies ista justitiæ, reddens unicuique quod suum est, nobis miseriam, misericordiam Deo. In hac die Puer nascitur, quando ex his quæ diximus, ad amorem pœnitentiæ, et odium peccati animus excitatur.

6. Sed periculosum est, si forte velit inter sæculi turbas agere pœnitentiam : ubi nimirum alii venenalis persuasionibus, alii undique exemplis pejoribus ad peccatum alliciant : alii adulationibus in vanam gloriam, alii detractionibus in impatientiam animum ejus deji-

cian. Procedat jam necesse est prudentiæ radius. Ostendat quantas et quam importunas, præsertim in hac generatione nequam, opportunitates et occasiones peccati offerat mundus et ingerat : quam debilis sit ad illas humanus animus, maxime qui in peccati consuetudine sit nutritus. In hac ergo die prudentiæ eligat de præsentis sæculo nequam fugere, dicens cum Propheta : *Odium ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebis.* Sed nondum sufficit hoc. Forte enim vult eligere solitudinem, non satis attendens propriam infirmitatem, et periculosam diaboli luctam. Quid enim periculosius, quam solum luctari contra antiqui hostis versutias, a quo videatur, et quem videre non possit? Itaque jam habet necessariam fortitudinis diem, ut noverit custodiendam ad Dominum fortitudinem suam, et in acie multorum pariter pugnantium esse quærendam, ubi tot sunt auxiliarii, quot socii; et tales qui dicere possint cum Apostolo : *Quia non ignoramus astutias inimici.* Congregatio enim pro fortitudine sua *terribilis est, ut castrorum acies ordinata.* *Væ autem soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* Quod si cuiquam ex antiquis Patribus gratiam hanc concessam audivimus; non expedit temere se committere huic periculo, nec oportet tentare Deum, sicut et Magister noster de anachoretis loquens : Qui non, inquit, conversionis fervore novitio, etc. Itaque in hac fortitudinis die ad id quod jam cœperat, id est, *Odium ecclesiam malignantium,* etiam addit quod sequitur : *Lavabo inter innocentes manus meas.*

7. Verum cum eligit esse in congregatione multorum, numquid eliget esse magister qui nondum discipulus fuit, et docere quod didicit numquam? Et quomodo aut in se, aut in aliis motus irrationabiles poterit temperare? *Nemo unquam carnem suam odio habuit.* Quomodo ergo putatis, si jam magister suus fuerit iste, quin facile sibi aliquando eo amplius, quo familiarius condescendat? Illucescat igitur dies temperantiæ, ut quærat quomodo temperari et refrenari possint incontinentes motus voluptatis,

bestiales motus curiositatis, cervicosi motus elationis suæ. Eligat abjectus esse in domo Dei sui, et subjectus esse magistro, sub quo frangatur ejus voluntas, et obedientiæ freno concupiscentia reprimatur, sitque quod ait Propheta: *Imposuisti homines super capita nostra.* Nec dedignandum servo, quod præcessit in Domino: siquidem *non est servus major domino suo.* Ille enim cum jam crevisset ætate, sapientia, et gratia apud Deum et homines; cum jam duodecim annorum esset, et remansisset in Jerusalem, inventus a beata Virgine et Joseph, cujus filius putabatur, in medio doctorum, audiens illos et interrogans: tamen descendit cum illis, *et erat subditus illis.* Et tu ergo subditus esto propter illum.

8. Sed jam tibi in ipsa obedientiæ via aliqua fortassis dura et aspera occurrere possunt, ut accipias interdum præcepta nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen suavia videantur. Hæc si moleste cœperis sustinere, si dijudicare prælatum, si murmurare in corde: etiamsi exterius impleas quod jubetur, non est hæc virtus patientiæ, sed velamentum malitiæ. Necessè est ergo ut illucescat dies patientiæ, per quam omnia dura et aspera facita amplectaris conscientia, te magis dijudicans, et durius arguens, cui nimirum displicent quæ ad salutem sunt; et in cogitatione tua semper partem magistri, quoad potes, adversus temetipsum juvans; te quidem in omnibus accusare, ipsum vero magis excusare laborans.

9. Porro in hoc loco jam cavendum tibi arbitror a superbia. Magnum est enim omnino sic vincere semetipsum. *Melior est,* ait Salomon, *paciens viro forti; et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Considera denique quam manifeste Propheta doceat necessariam esse humilitatem post patientiam, dicens: *Verumtamen Deo subjecta esto anima mea, quoniam ab ipso patientia mea.* Nonne videtur hic occasione patientiæ tentationem sensisse superbiæ? Necessè est ergo ut illuminet cor tuum radius humilitatis, et declaret quid a te sit, quid a Deo, ut non altum sapias: quo-

niam *Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam.*

10. Jam vero cum in his diutius fueris exercitatus, roga dari tibi devotionis lumen, diem serenissimam, et sabbatum mentis, in quo tamquam emeritus miles, in laboribus universis vivas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei: ut quod prius cum amaritudine et coactione tui spiritus faciebas, de cætero jam cum summa dulcedine peragas et delectatione. Hanc (ui fallor) gratiam petebat, qui ait: *Remitte mihi ut refrigerer.* Ac si dicat: Quousque in sudore et dolore isto crucior, et morte afficior tota die? *Remitte mihi ut refrigerer.* Verum, et ad hanc quidem perfectionem pauci (ni fallor) perveniunt in hac vita. Neque enim si quis aliquando videtur hanc habere, continuo credat sibi necesse est, maxime si novitius est, nec per præfatos ascenderit gradus. Pius enim Dominus noster Jesus Christus pusillos corde blanditiis talibus solet allicere. Sed noverint qui hujusmodi sunt, gratiam hanc præstitam sibi esse, non datam: ut in die bonorum memores sint malorum, et in die malorum non immemores sint bonorum. Longe aliter qui exercitatos habent sensus, devotionis hujus felici fruuntur jucunditate. Sed multi tota vita sua ad hoc tendunt, et numquam pertendunt: quibus tamen, si pie et perseveranter conati sunt, statim ut de corpore exeunt, redditur quod in hac vita dispensatorie est negatum, illuc perducent eos sola gratia, quo prius tendebant ipsi cum gratia: ut consummati in brevi, expleant tempora multa.

11. Illis vero qui ad hanc devotionis gratiam perveniunt, unum videtur restare periculum, et omnino timendum eis a dæmonio meridiano: *Ipse enim satanas transfiguratur se in angelum lucis.* Hoc ergo timendum ei, qui tanta delectatione omnia facit; ne, dum sequitur affectionem, corpus destruat per immoderatam exercitationem: ac deinde necesse habeat, non sine magno spiritualis exercitii detrimento, circa debilitati curam corporis occupari. Ergo ne incurrat qui currit, illuminari necesse est

lumine discretionis, quæ mater virtutum est, et consummatio perfectionis. Hæc nimirum docet, ne quid nimis; atque hæc est octava dies, in qua circumciditur puer: quia discretio vere circumcidit, ut non plus, nec minus fiat. Nam et qui nimius est, fructum boni operis abscindit, non circumcidit: sicut qui tepidus est, si minus facit. In hac ergo die nomen imponitur, et nomen salutis: nec de eo qui sic con-

satur dubitem dicere, quod suam ipsius salutem operetur. Usque ad hunc enim diem dicere possunt Angeli, qui norunt secreta cœlestia: sed ego nunc primum ei fiducialiter nomen salutis impono. At vero quia omnino rara ista avis est in terris, hujus discretionis locum in vobis, Fratres, suppleat virtus obedientiæ, ut nihil plus, nihil minus, nihil aliter quam imperatum sit, faciatis.

IN EPIPHANIA DOMINI.

SERMO I.

De verbis Apostoli, Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei; et de tribus Christi Apparitionibus.

1. APPARUIT *benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei*. Gratias Deo, per quem sic abundat consolatio nostra in hac peregrinatione, in hoc exsilio, in hac miseria. Super his namque sæpius vos admonere curamus, ut numquam mente excidat, peregrinos nos esse, longe factos a patria, pulsos hæreditate. Quisquis enim desolationem non novit, nec consolationem agnoscere potest. Quisquis consolationem ignorat esse necessariam, superest ut non habeat Dei gratiam. Inde est quod homines sæculi, negotiis et flagitiis implicati, dum miseriam non sentiunt, non attendunt misericordiam. Vos quibus non frustra dictum est: *Vacate et videte, quoniam suavis est Dominus*; et de quibus idem Propheta: *Virtutem*, inquit, *operum suorum annuntiat populo suo*: vos, inquam, quos non detinet occupatio sæcularis, attendite quænam sit consolatio spiritualis. Vos qui non ignoratis exsiliium, audite quia de cœlo venit auxilium. *Apparuit enim benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei*. Priusquam appareret humanitas, latebat benignitas; siquidem et prius erat, nam et misericordia Domini ab æterno est. Sed unde tanta agnosci poterat? Promittebatur, sed non sentiebatur: unde et

a multis non credebatur. Multifarie quippe multisque modis loquebatur Dominus in Prophetis: *Ego*, inquit, *cogito cogitationes pacis, et non afflictionis*. Sed quid respondebat homo afflictionem sentiens, pacem nesciens? Quousque dicitis, *Pax, pax, et non est pax*? Propter hoc Angeli pacis amare flebant, dicentes: *Domine, quis credidit auditui nostro*? Sed nunc credant homines vel visui suo: quia *testimonia Dei credibilia facta sunt nimis*. Ut enim nec turbatum quidem oculum lateat, *in sole posuit tabernaculum suum*.

2. Ecce pax non promissa, sed missa; non dilata, sed data; non prophetata, sed præsentata. Ecce quasi saccum plenum misericordia sua Deus Pater misit in terram; saccum, inquam, in passione concidendum, ut effundatur quod in eo latet pretium nostrum; saccum utique, etsi parvum, sed plenum. Parvulus siquidem datus est nobis, sed in quo habitat omnis plenitudo divinitatis. Postquam enim venit plenitudo temporis, venit et plenitudo divinitatis. Venit in carne, ut vel sic carnalibus exhiberetur, et apparente humanitate benignitas agnosceretur. Ubi enim Dei innotescit humanitas, jam benignitas latere non potest. In quo enim magis commendare poterat benignitatem suam, quam suscipiendo carnem meam? Meam, inquam, non carnem Adam, id est non qualem ille habuit ante culpam. Quid tantopere declaret ejus misericordiam,

quam quod ipsam suscepit miseriam? Quid ita pietate plenum, quam quod Dei Verbum propter nos factum est fœnum? *Domine, quid est homo quia reputas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?* Hic attendat homo, quanta sit cura ejus Deo: hinc sciat quid de eo cogitet, aut quid sentiat. Non interrogas, o homo, ea quæ pateris, sed quæ passus est ille. Quanti te fecit, ex his quæ pro te factus est, agnosce, ut appareat tibi benignitas ejus ex humanitate. QUANTO enim minorem se fecit in humanitate, tanto majorem exhibuit in bonitate; et quanto pro me vilior, tanto mihi carior est. *Apparuit, inquit Apostolus, benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.* Magna plane et manifesta benignitas Dei et humanitas! et magnum benignitatis indicium declaravit, qui humanitati addere nomen Dei curavit.

3. Et quidem ad Mariam missus Gabriel Angelus Filium Dei loquitur, sed non nominat Deum. Benedictus Deus, qui talem nobis de nobis ipsis Angelum dedit, ut noster ipse suppleret quod ille non dixit. Nam et ipse spiritum Dei habuit, et ejus spiritu locutus est, quod nobis valde necessarium fuit. Quid enim sic instruit fidem, spem roborat, caritatem accendit, quomodo humanitas Dei? Sed Angelo nostro id reservatum est quod alii tacuerunt. Neque enim omnes omnia dicere congruum erat, ut a diversis diversa colligere gratulemur, et debitas singulis gratias referamus. Attamen unum est in quo conveniunt Apostolus et Angeli, qui de Christi nativitate loquuntur, id est in nomine Salvatoris. Ad Mariam quidem tanquam plenius edoctam per Spiritum, Gabriel loquens indicat nomen solum: *Et vocabis, inquit, nomen ejus Jesum.* Ad Joseph veniens Angelus non solum nomen protulit, sed et causam ejus interpretatus edocuit, dicens: *Et vocabis nomen ejus Jesum; ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* Sed et pastoribus quoque annuntiat gaudium magnum, natum illis Salvatore Christum Dominum. Simile aliquid Paulus loquitur: *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei.*

Bene dulce nomen nullus ex ipsis tacuit, quia hoc mihi maxime necessarium fuit. Alioquin quid agerem audiens Dominum venientem? Numquid non fugerem, sicut Adam qui a facie ejus fugit, sed non effugit? Nonne desperarem, audiens quia venit ille, cujus legem sic prævaricatus sum, cujus patientia sic abusus sum, cujus beneficio tam ingratus inventus sum? Quæ vero major consolatio poterat esse, quam in dulci vocabulo, in nomine consolatorio? Propterea et ipse dicit, quia *non venit Filius ut judicet mundum; sed ut salvetur mundus per ipsum.* Jam confidenter accedo, jam supplico fiducialiter. Quid enim timeam, quando Salvator venit in domum meam? Ei soli peccavi: donatum erit quidquid indulserit ille: utique enim licet ei quod vult facere. Deus est qui justificat: quis est qui condemnet? Aut quis accusabit adversus electos Dei? Propterea gaudere nos oportet, quod in nostra venerit; nunc enim facilis ad indulgentiam erit.

4. Denique parvulus est: leviter placari potest. Quis enim nesciat, quia puer facile donat? Ecce si non fuerit nobis pro minimo, possumus reconciliari pro minimo. Pro minimo, inquam, non tamen sine pœnitentia: sed quia minimum quiddam sit nostra ipsa pœnitentia. Pauperes sumus, parum dare possumus: attamen reconciliari possumus pro parvo illo, si volumus. Totum quod dare possum, miserum corpus istud est: illud si dedero, satis est. Si quo minus, addo et corpus ipsius; nam illud de meo est, et meum est. *Parvulus enim natus est nobis, et filius datus est mihi.* De te, Domine, suppleo, quod minus habeo in me. O dulcissima reconciliatio! o satisfactio suavissima! o vere reconciliatio facilis, sed perutilis! satisfactio parva, sed non parvipendenda! Etenim quam facilis modo, tam difficilis erit postea: et sicut modo nemo est, qui reconciliari non possit, ita post paululum nemo qui possit: quoniam sicut benignitas apparuit ultra omnem spem, ultra omnem humanam æstimationem: similem exspectare

possimus iudicii districtionem. Noli ergo contemnere Dei misericordiam, si non sentire vis iustitiam, sed iram, sed indignationem, sed æmulationem, sed furorem. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Ut enim scires quanta districtio succedit, tanta illam mansuetudo prævenit. Ex magnitudine indulgentiæ, magnitudinem ultionis attende. Immensus est enim Deus et infinitus in iustitia, sicut et in misericordia: multus ad ignoscendum, multus ad ulciscendum. Sed misericordia quidem priora sibi vindicat: ut si voluerimus, districtio invenire non possit in quem sæviat. Propter hoc enim benignitatem prærogavit, ut per eam reconciliati severitatem videamus securi. Propterea voluit non solum ad terras descendere, sed etiam innolescere; non solum nasci, sed et agnoscere.

5. Denique propter hanc agnitionem dies ista celebris habetur, et insignis dies Apparitionis. Hodie enim Magi ab Oriente venerunt, ortum Solem iustitiæ requirentes, eum de quo legitur: *Ecce vir, Oriens nomen illi*. Hodie adoraverunt novum Virginis partum, sequentes novi sideris ductum. Nonne et hic nobis est magna consolatio, sicut in illo, de quo locuti sumus, Apostoli verbo? Ille dixit Deum: isti non voce, sed opere dicunt. Quid facitis, o Magi, quid facitis? Lactentem puerum adoratis, in tugurio vili, in vilibus pannis? Ergone Deus est iste? Deus certe in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus: et vos eum quæritis in vili stabule, in matris gremio? Quid facitis, quod et aurum offertis? Ergo Rex est ipse? Et ubi aula regia, ubi thronus, ubi curiæ regalis frequentia? Numquid aula est stabulum, thronus præsepium, curiæ frequentia Joseph et Maria? Quomodo ita insipientes facti sunt viri sapientes, ut adorent parvulum despiciabilem tam sua ætate, quam paupertate suorum? Insipientes facti sunt, ut fierent sapientes, et prædocuit eos Spiritus quod postea prædicavit Apostolus: *Qui vult sapiens esse, stultus fiat, ut sit sapiens. Quia enim per sapientiam mun-*

us in sapientia sua Deum cognoscere non poterat, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos fieri credentes. Nonne timendum erat, Fratres, ne scandalizarentur viri isti, et illusos se crederent, cum tanta indigna viderent? A regia civitate, ubi Regem quærendum coniectabant, ad Bethlehem villam parvulam diriguntur: ingrediuntur stabulum, inveniunt involutum pannis Infantulum. Non illis sordet stabulum, non pannis offenduntur, non scandalizantur lactentis infantia: procidunt, venerantur ut Regera, adorant ut Deum. Sed profecto qui illos adduxit, ipse et instruxit: et qui per stellam foris admonuit, ipse in occulto cordis edocuit. Hæc igitur Domini declaratio clarificavit hanc diem, et Magorum devota veneratio devotam fecit et venerabilem.

6. Nec sola hæc apparitio, sed altera quædam, sicut a Patribus nostris accepimus, hodie celebratur: quæ, etsi longo post tempore, facta creditur hoc ipso die. Cum enim jam Christus triginta annorum tempus exegisset in carne, qui secundum divinitatem idem ipse est, et anni ejus non deficiunt, inter populares turbas ad baptismum Johannis advenit: venit tamquam unus e populo, qui solus erat sine peccato. Quis eum tunc crederet Filium Dei? quis putaret Dominum majestatis? Valde quidem humiliaris, Domine; in imis absconderis, sed Johannem latere non poteris. Nonne ipse est, qui per maternum uterum, te nondum natum nondum natus agnovit? Nonne ipse est qui per utriusque materni uteri parietes te agnovit; et quia turbis clamare non potuit, saltem matrem suam motu exultationis edocuit? Nunc autem quid? *Vidit eum Johannes*, ait Evangelista, *venientem ad se, et ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Vere Agnus, vere humilis, vere mansuetus. *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. En ipse qui purgationem faciat delictorum, ecce sentinam nostram purgaturus advenit: et tamen post hoc testimonium baptizari vult a Johanne. Tremat ille. Quid mirum?

Quid, inquam, mirum, si tremit homo, nec audeat attingere sanctum Dei verticem, caput adorandum Angelis, reverendum Potestatibus, tremendum Principatibus? Baptizari vis Domine Jesu? Ut quid enim, aut quid tibi opus fuit baptisate? Numquid sano opus est medicina, aut mundatione mundo? Unde tibi peccatum, ut baptisma sit necessarium? Numquid a Patre? At Patrem quidem habes, sed Deum; et æqualis es illi, Deus de Deo, lumen de lumine. Nam in Deum peccatum cadere non posse quis nesciat? An vero de Matre? Nam et Matrem habes, sed virgo est. Quod ergo peccatum ex ea trahere potuisti, quæ te sine iniquitate concepit, et salva integritate peperit? Quam maculam habere potest Agnus sine macula? *Ego*, inquit Johannes, *a te debeo baptizari, et tu venis ad me?* Magna utrimque humilitas, sed nulla comparatio. Quomodo enim non humiliaretur homo coram humili Deo? *Sine modo*, inquit Dominus: *deceat enim sic nos implere omnem justitiam*. Acquievit Johannes, et obedivit: baptizavit Agnum Dei, et aquas lavit. Nos abluti sumus, non ille: quia nobis lavandis aquæ cognoscuntur ablutæ.

7. Sed fortassis minus credis Johannis testimonio, quia et ipse homo est, et potes habere suspectum; cognatus ejus est cui testimonium perhibet. Ecce testimonium majus Johanne testimonium advenientis columbæ. Nec incongrue ad indicandum Agnum Dei venit columba: quia nihil melius agno convenit quam columba. Quod agnus in animalibus, hoc columba in avibus est. Summa utriusque innocentia, summa mansuetudo, summa simplicitas. Quid enim sic alienum ab omni malitia, sicut agnus et columba? Nocere cuiquam nesciunt, lædere non noverunt. Sed ne fortuito casu id evenisse causeris, ecce testimonium Dei Patris. Ecce Deus majestatis intonuit, Dominus super aquas multas, et *Vox Patris audita est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Vere enim hic est, in quo non est quod Patri displiceat, quod oculos majestatis offendat. Unde et ipse ait: *Quia quæ placita sunt ei, facio sem-*

per. Ipsum, inquit, *audite*. Ecce, Domine Jesu, vel jam nunc loquere. Quousque siles? quousque dissimulas? Diu tacuisti, et valde diu: sed jam nunc loquendi licentiam habes a Patre. Quamdiu Dei virtus et Dei sapientia, quasi infirmus aliquis et insipiens lates in populo? Quamdiu, nobilis Rex, et Rex cœli, fabri filium te pateris appellari pariter et putari? Etenim Lucas Evangelista testatur, *quoniam adhuc filius Joseph pulabatur*. O humilitas, virtus Christi! o humilitatis sublimitas! quantum confundis superbiam nostræ vanitatis? Parum aliquid scio, vel magis scire mihi videor, et jam silere non possum, impudenter me et imprudenter ingerens et ostentans, promptulus adloquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et Christus cum tanto tempore silebat, cum seipsum abscondebatur, numquid inanem gloriam metuebat? Quid timeret ab inani gloria, qui est vera gloria Patris? Utique timebat, sed non sibi. Nobis timebat ab illa, quibus noverat esse timendum: nobis cavebat, nos instruebat. Tacebat ore, sed instruebat opere: et quod postea docuit verbo, jam clamabat exemplo: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde*. Nam de infantia Domini parum aliquid: audio extunc jam usque ad hunc tricesimum annum nihil invenio. Nunc vero jam latere non potest, qui tam manifeste demonstratur a Patre. Nam in prima quoque apparitione cum Matre virgine voluit apparere, quod verecundia quædam in virginitate signaretur.

8. Tertia quoque apparitio ejus in Evangelio invenitur: et hæc nihilominus hodie celebratur. Invitatus enim ad nuptias Dominus, vino deficiente, compassus eorum verecundiæ, aquam mutavit in vinum. *Hoc etiam*, sicut ait Evangelista, *signorum ejus fuit initium*. Itaque in prima apparitione homo verus innotuit, ubi inter ubera matris infans apparuit: in secunda vero, verum esse Dei Filium Patris indicat testimonium: in tertia vero, verus esse Deus demonstratur, ad cujus imperium natura mutatur. Tot testimoniis hodie confirmatur

fides nostra, tot indicis roboratur spes nostra, tot incentivis inflammatur caritas nostra.

SERMO II.

De Magis, ubi exponitur illud de Canticis, Egredimini filiæ Sion, et videte regem Salomonem.

1. Tres apparitiones Domini legimus, una quidem die, sed non uno tempore factas. Et quidem mirabilis secunda, mirabilis tertia; sed prima apparitio mirabilis admiranda. Mirabilis aquarum mutatio, mirabilis Johannis et columbæ pariter et paternæ vocis attestatio; sed illud mirabile magis, quod agnitus est a Magis. Nam quod Deum agnoscant, indicat adoratio, indicat thuris oblatio. Nec solum Deum, sed et Regem agnoscunt, quod designatur in auro. Et in his non latet eos magnum pietatis sacramentum: unde et in myrrha indicant moriturum. Adorant Magi, et offerunt munera adhuc sugenti matris ubera. Sed ubi est, o Magi, ubi est purpura Regis hujus? Numquid viles panni isti, quibus est involutus? Si Rex est, diadema ejus ubi est? Sed vos eum vere videtis in diademate, quo coronavit eum mater sua, in sacco mortalitatis, de quo resurgens ait: quia *conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætilia. Egredimini filiæ Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua, etc.* Egredimini virtutes angelicæ, incolæ civitatis supernæ. Ecce Rex vester, sed in corona nostra, in diademate, quo coronavit eum mater sua. Sed his deliciis usque modo caruistis, hanc hæcenus dulcedinem non gustastis. Habetis sublimitatem ejus, sed humilitatem ejus non vidistis. Egredimini igitur, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua.

2. Verumtamen non est opus illis nostra exhortatione, quoniam ipsi sunt, qui desiderant in illum prospicere. Illis enim quanto sublimitas notior, tanto humilitas pretiosior et amabilior est. Unde licet nobis major sit causa lætitiæ (nobis enim natus est, et nobis datus:)

tamen ipsi nos præveniunt, ipsi nos exhortantur. Probat hoc Angelus, qui gaudium magnum evangelizat pastoribus, et quæ cum eo facta est multitudo cœlestis exercitus. Vobis ergo dicimus, filiæ Sion, animæ sæculares, debiles, delicatæ filiæ, et non filii, in quibus nihil est fortitudinis, nihil est virilis animi: *Egredimini, filiæ Sion.* Egredimini de sensu carnis ad intellectum mentis, de servitute carnalis concupiscentiæ ad libertatem spiritualis intelligentiæ. Egredimini de terra vestra, et de cognatione vestra, et de domo patris vestri, *et videte regem Salomonem*: alioquin non erit tutum vobis videre eum Ecclesiasten. Idem enim qui Salomon, id est pacificus, in exilio est, Ecclesiastes, id est concionator, erit in judicio: Idida, id est dilectus Domini, in regno. In exilio mansuetus et amabilis, in judicio justus et terribilis, in regno gloriosus et admirabilis. Egredimini igitur, et videte regem Salomonem: nam ubique Rex est. Licet enim regnum ejus non sit de hoc mundo, tamen Rex est etiam in hoc mundo. Interrogatus siquidem, *Ergo Rex es tu?* *Ego, inquit, in hoc natus sum, et in hoc veni in mundum.* Hic ergo rector est morum, in judicio discretor meritorum, in regno distributor præmiorum.

3. Egredimini proinde, filiæ Sion, et videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua, in corona paupertatis, in corona miseriæ. Siquidem coronatus est et a noverca sua corona spinea, corona miseriæ: coronandus a familia sua corona justitiæ, quando exhibunt Angeli, et tollent de regno ejus omnia scandala, quando veniet ad judicium cum senioribus populi sui; cum pugnabit pro eo orbis terræ adversus insensatos. Coronat eum et Pater corona gloriæ, sicut ait Psalmista: *Gloria et honore coronasti eum, Domine.* Videte eum, filiæ Sion, in diademate, quo coronavit eum mater sua. Suscipite coronam parvuli propter vos Regis vestri, et una cum Magis humilitatem ejus adorete, quorum fidei devotio vobis hodie proponitur in exemplum. Cui enim comparabimus et cui similes æsti-

mabimus viros istos? Si Latronis fidem, si Centurionis confessionem considero, in eo superexcellere videntur isti, quod jam tunc miracula multa fecerat, jam tunc a multis prædicatus fuerat, a multis adoratus. Attamen consideremus quid et illi dixerint. Clamabat Latro de cruce: *Domine, memento mei dum veneris in regnum tuum*. Ergone per supplicium ille vadit in regnum? Quis indicavit tibi quoniam oportebat pati Christum, et sic intrare in gloriam suam? Tu quoque, Centurio, eum unde nosti? *Videns quod sic clamans expirasset, Vere, inquit, hic homo filius Dei erat*. Mira res, et omni admiratione digna!

4. Propterea rogo vos, intuemini et videte quam oculata sit fides; quam lynceos oculos habeat, diligentius considerate. Cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem Latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt: ille clavis infixum, isti pannis involutum: Centurio vero vitam agnovit in morte. Isti Dei virtutem in teneri corporis infirmitate, ille summum Spiritum in expiratione. Isti Dei Verbum in infantia cognovere: siquidem quidquid illi sermonibus, isti muneribus confitentur. Latro Regem, Centurio Dei Filium simul et hominem pronuntiat. Et quid hæc tria ipsa Magorum munera indicant, nisi quod in thure non tam Dei Filium monstravere, quam Deum? Obsecramus ergo, carissimi, prosit vobis tanta caritas, quam nobis Deus majestatis exhibuit; tanta humillitas, quam suscepit; tanta benignitas, quæ nobis per Christi humilitatem apparuit. Agamus gratias Redemptori et Mediatori nostro, per quem nobis innotuit tam bona erga nos voluntas Dei Patris. Siquidem talem jam novimus ejus animum, ut non immerito dicamus: *Sic currimus, non quasi in incertum*. Profecto enim tale est erga nos cor Dei Patris, quale nobis expressit qui de ejus corde processit.

SERMO III.

De lectione evangelica, Ubi est, qui natus est rex Judæorum.

1. NECESSARIUM nobis videtur, Fratres, juxta cæterarum solemnitatum consuetudinem, etiam solemnitatis hodiernæ vobis exponere rationem. Interdum enim contra vitia loquimur, et genus illud sermonis perutile: sed diebus cæteris videtur opportunius convenire. Festivis autem, et maxime in præcipuis solemnitatibus, magis circa ea quæ solemnitatis sunt, immorandum videtur: ut pariter et erudiatur animus, et excitetur affectus. Quomodo enim celebrabitis quod nescitis; aut quomodo scietis, nisi annuntietur vobis? Propterea non sit molestum his qui sunt in lege periti, si parum doctis morem gerimus, ut exigit ratio caritatis. Credo enim ne ipsos quidem suis epulis esse fraudandos, si minus eruditus, tamquam popularibus turbis, grossiores prius apposuerint cibos. Ita vero apponent, si fraternæ caritatis intuitu placuerint eis quæ necessaria sunt non satis intelligentibus, etsi fortasse minus necessaria videantur. Sic autem fragmenta postmodum recolligent sibi ipsis, si diligentius recogitantes subtiliora quæque, tamquam munda animalia ruminaverint, quæ parum intelligibiles animos præ subtilitate effugerint.

2. Solemnitas igitur hodiernæ diei ab apparitione nomen accepit. Epiphania quippe apparitio est. Hodie ergo Apparitio Domini celebratur, non tantum una, sed trina, sicut a Patribus nostris accepimus. Hodie enim parvulus Rex noster, paucis a nativitate diebus transactis, stella declarante primitiis Gentium apparuit. Hodie quoque, cum jam triginta ferme in dispensatione carnis egisset annos (qui secundum divinitatem idem ipse est, et anni ejus non deficient) inter populares turbas absconditus, ad Jordanem baptizandus advenit; sed testimonio Dei Patris innotuit. Hodie nihilominus cum Discipulis suis vocatus ad nuptias, deficiente vino, signo admirabili suæ potentia

aquas in vinum mutavit. Sed delectat eam, quæ in infantia Salvatoris facta est, apparitionem diligentius intueri, quoniam et dulcissima est, et specialius hodie noscitur celebrari.

5. Hodie ergo, sicut audivimus in evangelica lectione, Magi Jerosolymam venerunt ab Oriente. Merito sane ab Oriente veniunt, qui Solis justitiæ novum nobis ortum annuntiant, qui lætis rumoribus totum mundum illuminant: nisi quod infelix Judæa, quia lucem oderat, ad fulgorem novæ claritatis obtenebratur, et caligantes oculi ejus coruscante radio Solis æterni multo magis excæcantur. Venientes ergo ab Oriente Magi, quid dixerint audiamus. *Ubi est, qui natus est Rex Judæorum?* Quam certa fides, et nihil penitus hæsitans! Non quærunt utrum natus sit: sed fiducialiter loquuntur, et interrogant sine dubitatione, ubi sit qui natus est Rex Judæorum. Porro audito nomine Regis, rex Herodes successorem suspicatus expavit. Nec mirum, si turbatur Herodes: sed quod Jerusalem civitas Dei, quæ visio pacis est, cum Herode turbatur, quis non miretur? Videte, Fratres, quantum noceat iniqua potestas: quomodo caput impium subjectos quoque suæ conformat impietati. Misera plane civitas, in qua regnat Herodes: quoniam Herodianæ sine dubio particeps erit malitiæ, et ad novæ salutis ortum Herodiana movebitur turbatione. Confido ego in Domino, quoniam inter nos minime regnabit, etiamsi adesse contingat, quod et ipsum Deus avertat. Nam Herodiana malitia et Babylonica crudelitas est, nascentem velle extinguere religionem, et allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur; quicumque resistit, quicumque repugnat, plane cum Ægyptiis parvulos Israelitici germinis necare conatur; immo cum Herode nascentem persequitur Salvatorem. Sed jam inchoatam prosequamur historiam. Credo si quis conscius est hujus rei, studiosius sibi cavebit de cætero; et Herodianum execrabitur animum, ne similem exitum sortiatur.

4. Ergo quærentibus Magis Regem Judæorum, et seiscitante a Scribis Herode Dominicæ natalivitatis locum, illi juxta Prophetam nomen civitatis edicunt. Cumque recessissent Magi, et reliquissent Judæos, *Ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos.* Hinc manifeste datur intelligi, quoniam humanum flagitantes consilium, divinum amiserit ducatum; et conversos ad terrenum documentum, signum cæleste deseruit. Unde et relicto Herode, continuo gavisus sunt gaudio magno valde. Stella enim antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi puer erat. *Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, et procidentes adoraverunt eum.* Unde vobis hoc, o alienigenæ? Neque enim tantam invenimus fidem in Israel. Sic vos non offendit vilis habitatio stabuli, non pauperes cunæ præsepium? Non vos pauperis matris præsentia, non lactentis infantia scandalizat?

5. Denique *apertis thesauris suis*, ait Evangelista, *obtulerunt ei munera, aurum, thus, et myrrham.* Si solum obtulissent aurum, videri fortasse poterant paupertati matris voluisse consulere, ut haberet nimirum unde parvulum posset filium educare. Nunc autem offerentes pariter aurum, thus, et myrrham; sine dubio spiritualis oblationis genus insinuant. Aurum enim inter divitias sæculi videtur excellere: quod per ejus gratiam omnes nos devote obtulimus Salvatori, cum pro ejus nomine ex integro dereliquimus substantiam hujus mundi. Jam vero necesse est, ut qui perfecte terrena contempsimus, flagranti desiderio cælestia requiramus. Sic enim offerimus et thuris odorem; quo nimirum, ut in Apocalypsi beati Johannis legis, significantur orationes sanctorum. Unde et Propheta in psalmo: *Dirigatur, inquit, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Sic et in alio loco legis, quia *oratio justii cælos penetrat. Oratio, inquam, non cujuslibet, sed justii. Nam qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.*

6. Porro si justus esse volueris, et

non avertere aurem tuam a mandatis Domini, ne avertat et ipse suam a precibus tuis: necesse est ut non solum præsens sæculum contempnas, sed et ipsam carnem castiges, et subjicias servituti. Nam qui dixit, *Nisi quis abrenuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*; et alibi, *Si vis esse perfectus, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me*; idem ipse in alio loco ait: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me*. Quod exponens Apostolus, *Quicumque, inquit, sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis*. Duas igitur alas habeat oratio nostra, contemptum mundi, et afflictionem carnis: nec dubium quin cœlos penetret, et dirigatur sicut incensum in conspectu Dei. Erit enim gratum sacrificium, et acceptabilis oblatio nostra, in qua cum auro et thure fuerit etiam et myrrha: quæ licet amara sit, tamen perutilis est, et conservat corpus, quod mortuum est propter peccatum, ne defluens in vitium putrescat. Hæc breviter pro imitanda Magorum oblatione sint dicta.

7. Cæterum quoniam Apparitionem hanc esse diximus, quid in ea appareat, dignum est ut quæramus. Utique secundum verba Apostoli, *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei*. Ecce enim in Evangelicalæ lectione audivimus, quoniam *intrans domum Magi invenerunt puerum cum Maria matre ejus*. In infantili corpore, quod virgineo mater fovebat in gremio, quid nisi veritas susceptæ carnis apparuit? Quid in eo quod cum matre parvulus invenitur, nisi verus homo et verus hominis filius declaratur? Jam vero et in secunda apparitione vide si non manifeste vocis paternæ testimonio Dei Filius approbatur. Cœli namque aperti sunt super eum, et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in illum, et vox Patris audita est: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. Satis equidem manifestum est ex hoc ipso, satis evidens et indubitabile, quoniam Dei filium necesse est Deum esse. Nam

et filios hominum homines, et ipsorum quoque animalium fœtus ex eodem cum eis genere esse nemo est qui dubitet. Verumtamen ut nullus sacrilego errori remaneat locus; qui in prima apparitione verus homo et filius hominis est declaratus, et in secunda verus nihilominus Dei filius; in tertia jam verus Deus et auctor naturæ probatur, ad cuius nutum natura mutatur. Nos ergo, dilectissimi, Christum Jesum diligamus ut verum hominem et fratrem nostrum, honoremus ut Dei Filium, adoremus ut Deum. Secure credamus in eum, secure credamus ei nos ipsos, Fratres mei, cui nec potestas deest salvandi nos, cum sit verus Deus, et Dei filius: nec bona voluntas, cum sit tamquam unus ex nobis verus homo, et hominis filius. Quomodo namque nobis erit inexorabilis, propter quos factus est similis nobis passibilis?

8. Jam si desideratis super his apparitionibus aliquid ad ædificationem morum audire, illud attendite, quod primo omnium Christus appareat puer cum Virgine matre, ut simplicitatem et verecundiam ante omnia quærendam nobis doceat esse. Nam et pueris simplicitas naturalis, et cognata virginibus verecundia est. OMNIBUS ergo nobis in conversionis nostræ initio nulla magis virtus necessaria est, quam simplicitas humilis, et gravitas verecunda. In secunda vero apparitione venit Salvator ad aquas baptismi, non quidem lavandus, sed magis a Patre testimonium accepturus. Hæc sunt lacrymæ devotionis, in quibus non indulgentia peccatorum, sed beneplacitum quæritur Dei Patris: cum descendit in nos spiritus adoptionis filiorum, testimonium perhibens spiritui nostro, quod sumus filii Dei, ut mellifluam nobis vocem de cœlo videamur audire, quia vere Deus Pater in nobis complacuit sibi. Nec parum distat inter has lacrymas devotionis, et ætatis utique jam virilis; atque eas, quas primæva ætas inter infantie vagitus emisit, lacrymas utique pœnitentiæ et confessionis. Verumtamen longe amplius utrisque præcellunt aliæ quædam lacrymæ, quibus et infunditur sapor

vini. Illas enim lacrymas vere in vinum mutari dixerim, quæ fraternæ compassionis affectu in fervore prodeunt caritatis : pro qua etiam ad horam tui ipsius immemor esse sobria quadam ebrietate videris.

IN OCTAVA EPIPHANIÆ.

SERMO

De circumcissione, baptismo, et verbo Domini ad Joannem, Sic decet nos implere omnem justitiam.

1. **POPULO** duræ cervicis cultellus erat necessarius, et lapideis cordibus merito cultri lapidei debebantur, quilibet a Jesu Nave facta circumcisio memoratur. Noster autem Jesus, tamquam agnus mansuetus, omnem austeritatem abstulit. Domine, agnus es cum lana et lacte veniens : aufer a me, obsecro, cultellum istum. Durum enim videtur et crudele, parvulo recens nato cultrum lapideum adhibere. Sic agit misericors. Duritiam duris bene congruam servis, filiis commutavit in mansuetudinem : ut rubiginem originalis peccati, quam vix cultellus eradere poterat, ex hoc jam cum unctione gratiæ facile lavet aqua. Nihil ergo mirum, si pro diversitate temporum mutata sint Sacramenta, ut daretur utrisque quod congruum erat eis. Ipse vero Christus utrumque suscepit : ut tamquam lapis angularis utrique parieti cohæreret, ac si duarum capita corrigiarum consuendo connecteret : sicut et Pascha figuratum ipse complevit, et verum protinus inchoavit.

2. Sed et propterea voluit circumcidi, ut ostenderet auctorem se esse veteris Legis, sicut et Evangelii : quoniam qui per seipsum ait : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum*; ipse idem per servum suum prius dixerat : *Omnis anima, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo*. Quod si solum baptisma suscepisset, videri poterat refugisse circumcisionem, tamquam nihil ad se pertinentem. Si vero circumcide-

retur et non baptizaretur, quando mihi persuaderi posset baptizari, circumcissione relicta? Nunc itaque post circumcisionem baptisma suscipiens, illud mihi tenendum tradidit, quod ultimo suscepit.

5. Denique communitatis amator et commendator, qui habitare facit unius moris in domo, quomodo communitatem desereret, et alios scandalizaret? Sic enim scandalizarentur videntes eum non circumcidi, sicut hodie scandalizaretur Ecclesia, si infantem videret non baptizari. Nec solum communitatis et unitatis bonum commendare, sed humilitatem voluit exhibere : ut ligaturam vulneratorum susciperet, qui solus erat absque vulnere. Hinc enim Apostolus dicit : *Misit Deus Filium suum in mundum, natum ex muliere, factum sub lege*.

4. Verum ne quis forte diceret, quod circumciscus est, parentes fecerunt, parvulus enim erat : jam triginta annorum ad baptismum ipse perrexit. Inclinator sub Baptistæ manibus caput tremendum potestatibus, et principatibus adorandum. Quid mirum si Baptista contremuit? Quis vel ipsa cogitatione non contremiscat? O quam altum erit in judicio caput, quod modo sic inclinatur! et vertex qui modo tam humilis videtur, quam sublimis et excelsus tunc apparebit! *Sine*, inquit, *modo : sic enim decet nos implere omnem justitiam*. Si quidem qui in plenitudine temporis venit, et in quo habitat plenitudo divinitatis, nihil novit nisi plenum. Nam et legem non venit solvere, sed implere. Est autem justitia quædam stricta et angusta valde, ita ut quam cito pedem verteris, in peccati foveam cadas : nec præponere se æquali, nec æquare præ-

posito. Hujus definitio est, reddere unicuique quod suum est. Altera latior et amplior justitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis et gravis est superbia, præferre se æquali, aut æquare prælato : ita magnæ humilitatis est, inferiorem se exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima et plena justitia est, se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa et intolerabilis superbia est, superiori se præponere : ita inferiori se supponere, summa et plena justitia est. Quod Johannes ait, *Ego a te debeo baptizari*, de prima fuit, quia superiori se subdidit : quod autem Christus fecit, de plena justitia fecit, siquidem ille servuli sui manibus se inclinavit.

5. Videat nunc quisque quem imitetur, hunc, an eum qui extollitur super omne quod creditur Deus, aut quod colitur. Studeamus et nos, obsecro, Fratres, adimplere omnem justitiam. Ipsa enim est via per quam ad lætitiã ve-

nitur. Nam lætitiã præmium est, justitiã vero meritum et materia. Nam de ipsa justitiã erit lætitiã nostra, quando Christus apparebit vita nostra, et nos apparebimus cum ipso in gloria : quoniam ipse est qui factus est nobis a Deo Patre justitiã. Beati vero, qui etiam nunc de justitiã lætantur, et exhilarantur in conscientiis suis, sugentes mel de petra, oleumque de saxo durissimo. Nunc enim videtur laboriosa justitiã : sed veniet quando in suavitate et jucunditate sine omni labore consideretur et habeatur, ametur et percipiatur, quando fruemur ipsa justitiã. Væ autem his qui prætergrediuntur viã, qui relicta justitiã, vanam et transitoriam lætitiã quærunt. Cum enim de transitoriis quærunt lætitiã, non poterit non transire, transeuntibus his de quibus erat. Sicut enim lignis deficientibus deficit ignis, sic mundus transit, et concupiscentiã ejus, haud dubium quin et lætitiã quoque.

DOMINICA PRIMA

POST OCTAVAM EPIPHANIÆ.

SERMO I.

De miraculo facto in nuptiis; et de eo quod Dominus ait, Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis.

1. IN lectione sancti Evangelii, Fratres, hodie audivimus, quia Dominus noster ivit ad nuptias. Faciamus ergo quod alibi monet, et studeamus similes fieri hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Nam tenenti carrucam in agro, et vendenti aliquid, vel eimenti in foro, non dicimus : Quid expectas? neque enim similes sunt expectantibus. Ei vero quem videmus stare ante januam, pulsare crebrius, sæpius suspicere ad fenestras; nihil mirum si dicitur : Quid expectas? Illi ergo sunt similes ex-

spectantibus, qui non surda aure audierunt : *Vacate, et videte, quoniam ego sum Deus. Veniet Dominus expectantibus cum in veritate, qualis erat qui dicit : Expectans expectavi Dominum. Veniet tamquam revertens a nuptiis, inebriatus vino caritatis, et immemor iniquitatum nostrarum. Veniet non expectantibus, tamquam revertens a nuptiis, tamquam potens crapulatus a vino. Vere ebrius, et immemor miseracionum suarum. Tunc enim, quantum ad illos, obliviscetur misereri Deus. Veniet in ira et indignatione, tamquam furibundus; sed, o Domine, ne in furore tuo arguas me. Hæc modo non tam de præsentibus nuptiis, quam pro earum occasione sint dicta.*

2. Jam vero sequamur una cum Discipulis ad nuptias euntem Dominum,

ut videntes quod facturus est, pariter credamus cum illis. *Deficiente vino dixit Mater Jesu ad eum : Vinum non habent.* Compassa est enim eorum verecundiæ, sicut misericors, sicut benignissima. Quid de fonte pietatis procederet, nisi pietas? Quid, inquam, mirum, si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui pomum in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi servabit oderem? Quantum igitur viscera illa virtus pietatis affecit, in quibus novem mensibus requievit? Nam et ante mentem replevit, quam ventrem: et cum processit ex utero, ab animo non recessit. Durior fortasse et austerior videri posset responsio Domini: sed noverat ille cui loqueretur; et quis loqueretur, illa non ignorabat. Denique ut scias quomodo responsum ipsum acceperit, aut quantum de Filii benignitate præsumperit, ait ministris: *Quæcumque præceperit vobis, servate, et facite.*

5. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ.* Has nunc hydrias purificandis veris Judæis non littera, sed spiritu, necesse habemus apponere, vel magis appositas demonstrare. Quia enim nondum pervenit Ecclesia ad perfectam purificationem, quando eam sibi Christus exhibebit gloriosam, non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid hujusmodi; multis interim purificationibus opus habet, quatenus sicut abundant peccata, abundet et indulgentia; sicut multiplicatur miseria, sic et misericordia: nisi quod non sicut delictum, ita et donum. Gratia enim non solum peccata lavat, sed et merita donat. Sex igitur hydriæ sunt positæ his, qui post baptismum in peccata labuntur: de his enim loquimur, quia de his sumus. Exuimus tunicam veterem: sed, heu! pejus reinduimus eam. Lavimus pedes nostros: sed pejus inquinavimus eos. Sicut ergo quod alius inquinaverat, lavit alius: sic inquinatos a nobis lavari opus est a nobis. Aliena lavit aqua, quos culpa inquinaverat aliena. Nec tamen sic alienam dixerim, ut negem nostram: alioquin nec inquinaret. Sed aliena est, quia in Adam

omnes nescientes peccavimus: nostra, quia etsi in alio, nos tamen peccavimus, et nobis justo Dei judicio imputabatur, licet occulto. Verumtamen, ut jam non sit quod causeris, o homo; contra inobedientiam Adæ datur tibi obedientia Christi, ut si gratis venundatus es, gratis etiam redimaris; si nesciens in Adam periisti, nesciens vivificeris in Christo. Nescisti quando ad lignum vetitum vetus Adam tetendit manus noxias: nescisti nihilominus quando in ligno salutifero innoxias manus Christus extendit. A primo homine in te manavit macula, qua inquinatus es: a Christi latere aqua, qua mundatus es. Nunc jam inquinatus propria culpa, propria nihilominus aqua mundaberis, ab illo tamen et per illum, qui solus est purgationem faciens peccatorum.

4. Prima ergo hydria et prima purgatio in compunctione est, de qua legimus, quoniam *in quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Secunda vero confessio est. Omnia siquidem in confessione lavantur. Tertia, eleemosynarum largitio. Hinc enim habes in Evangelio: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Quarta, remissio injuriarum, secundum quod orantes dicimus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Quinta est afflictio corporis: unde et oramus, ut mundi per abstinentiam, Deo canamus gloriam. Sexta est obedientia præceptorum, sicut audierunt Discipuli, quod utinam audire mereamur et nos: *Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Nimirum quia non erant sicut hi quibus dicitur: *Sermo meus non capit in vobis:* sed in auditu verbi obaudierant ei. Hæ sunt sex hydriæ positæ in purificationem nostram, quæ vacuæ sunt et plenæ vento, si pro inani gloria observantur. Aqua replentur, si timore Dei custodiantur: quoniam timor Domini fons vitæ. Aqua, inquam, timor Domini est, etsi minus sapida; sed optime refrigerans animam noxiis desideriis æstuantem. Aqua est, quæ jacula inimici ig-

nita possit extinguere. Nam nec illud dissonat, quod aqua semper ima petit, et timor ad ima cogitationem deducit, et in inferioribus immoratur, atque loca horrenda pavida mente collustrat, juxta illud : *Vadam ad portas inferi*. Sed divina virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta caritas foras mittit timorem.

5. Dicuntur autem lapideæ hydriæ, non tam propter duritiam, quam propter stabilitatem. *Cipientes singulæ metretas binas vel ternas*. Duæ metretæ, duplex timor : ne forte trudi in gehennam, ne forte ab æterna vita contingat excludi. Sed quia de contingente futuro sunt ista, et blandiri potest sibi anima dicens : Postquam aliquamdiu in voluptatibus tuis vixeris, ages pœnitentiam, nec ista jam cariturus, nec periturus in illa : bonum est adhibere et tertium, qui utique spiritualibus notus est, eo utilior, quo de præsentis est. Timent enim qui noverunt spiritualem cibum, ne quando forte fraudentur eo. Cibo siquidem forti egent qui manum miserunt ad fortia. Vivant de paleis Ægypti, qui deserviunt in operibus luti et lateris : nobis fortior cibus est necessarius; quoniam nobis grandis restat via, ut ambulemus in fortitudine cibi illius. Ipse est panis Angelorum, panis vivus, panis quotidianus. Hic est de quo nobis promissum est, quia centuplum accipiemus in hoc sæculo. Sicut enim mercenariis et quotidianus cibus datur in opere, et merces servatur in fine : sic Dominus vitam æternam in fine reddet, et interim centuplum re-promittit, et exhibet. Quid ergo mirum, si timet ne perdat hanc gratiam, qui jam consecutus est eam? Hæc est metreta tertia, quam sub disjunctione signanter posuit, eo quod non omnium sit : quia nec omnibus centuplum re-promissum, sed solis qui omnia reliquerunt.

SERMO II.

De spiritualibus nuptiis in evangelica historia designatis.

4. IN operibus Domini, Fratres, et minus capaces animos exterior consi-

deratio pascit; et qui magis exercitatos habent sensus, solidiorem intus cibum inveniunt, et suaviorem, tamquam adipem medullamque frumenti. Sunt enim et exteriori specie delectabilia, et interiori virtute multo delectabiliora : quemadmodum et ipse exterius quidem speciosus erat forma præ filiis hominum, interius autem tamquam candor lucis æternæ, etiam ipsis supereminens vultibus angelorum. Apparebat enim foris homo sine culpa, caro sine peccato, agnus sine macula. Quam speciosi pedes annuntiantis pacem, annuntiantis bona! sed multo speciosius et pretiosius caput ejus : quoniam caput Christi Deus. Delectabilis aspectus hominis, in quem peccatum non cadit, et beati oculi qui videntur : sed multo magis *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Denique cum pervenisset ad nucleum, testam jam, licet decoram valde, non reputabat Apostolus dicens : *Etsi cognovimus aliquando Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus*. Nimirum quia Dominus ipse prædixerat : *Caro non prodest quicquam, spiritus est qui vivificat*. Sed hæc est sapientia, quam loquitur Paulus inter perfectos, non inter eos, quibus legimus ab eodem dictum : *Nihil arbitratus sum me scire inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum*. Totus suavis est, totus salubris est, totus delectabilis, totus denique secundum Sponsæ vocem desiderabilis. Sicut autem in eo ostensum est; sic et in operibus ejus reperies. Nam et superficies ipsa, tanquam a foris considerata, decora est valde : et si quis fregerit nucem, intus inveniet quod jucundius sit, et multo amplius delectabile. Non sic apud Patres veteris Testamenti reperies. Nam in operibus eorum decora et delectabilis est significatio mystica : ipsa tamen si per se considerentur, inveniuntur aliquando minus digna, ut sunt facta Jacob, adulterium David, et multa similia. Pretiosa quidem sunt fercula, sed vasa non adeo pretiosa. Et fortasse propterea dictum est, *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*; quoniam tenebræ nubes illæ

facterunt: et sub junctum est de Domino, *Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt.*

2. Credo jam advertistis ad quid hæc dicere velim. Audistis enim hodie miraculum factum in nuptiis, initium utique signorum Domini: cujus et historia satis est admirabilis, et significatio amplius delectabilis. Magnum enim divinæ majestatis indicium fuit, ad nutum Domini aquam in vinum converti: sed est illa multo melior mutatio dexteræ Excelsi, quam in ista præfiguravit. Omnes enim nos ad spirituales nuptias vocati sumus, in quibus utique sponsus est Christus Dominus; unde canimus in Psalmo: *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo.* Sponsa vero nos ipsi sumus, si non vobis videtur incredibile, et omnes simul una sponsa, et animæ singulorum quasi singulæ sponsæ. Sed quando hoc sentire poterit fragilitas nostra de Deo suo, quod eo affectu se diligit, quo diligitur sponsa a sponso? Multum enim hæc sponsa sponso suo inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Attamen propter Æthiopissam istam de longinquo Filius æterni Regis advenit, et ut sibi desponsaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyses quidem Æthiopissam duxit uxorem, sed non potuit Æthiopissæ mutare colorem: Christus vero quam adamavit ignobilem adhuc et foedam, gloriosam sibi exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam. Murmuret Aaron, murmuret et Maria, non nova, sed vetus; non Mater Domini, sed soror Moysi; non nostra, inquam, Maria; illa enim sollicita est, si quid forte deest in nuptiis. Vos autem, ut dignum est, murmurantibus sacerdotibus, murmurante Synagoga, toto affectu in gratiarum actione versamini.

3. Unde enim tibi, o humana anima, unde tibi hoc? Unde tibi tam inæstimabilis gloria, ut ejus sponsa merearis esse, in quem desiderant Angeli ipsi prospicere? Unde tibi hoc, ut ipse sit sponsus tuus, cujus pulcritudinem sol et luna mirantur, ad cujus nutum universa mutantur? Quid retribuēs Domino

2.

pro omnibus quæ retribuit tibi, ut sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, ut introducat te Rex in cubiculum suum? Vide jam quid de Deo tuo sentias, vide quantum de eo præsumas, vide quibus brachiis vicariæ caritatis redamandus et amplectendus sit, qui tanti te æstimavit, immo qui tanti te fecit. De latere enim suo te reformavit, quando propter te obdormivit in cruce, et somnum mortis exceperit. Propter te a Deo patre exivit, et matrem synagogam reliquit: ut adhærere ei, unus cum eo spiritus efficiaris. Et tu ergo audi, filia, et vide, et considera quanta sit erga te dignatio Dei tui; et obliviscere populum tuum, et domum patris tui. Desere carnales affectus, sæculares mores dedisce; a prioribus vitiis abstine, consuetudines noxias obliviscere. Quid enim putas? nonne stat Angelus Domini qui secet te mediam, si forte (quod avertat ipse) alterum admiseris amatorem?

4. Jam enim desponsata es illi, jam nuptiarum prandium celebratur; nam cœna quidem in cœlo et in aula æterna paratur. Verumtamen numquid ibi vinum deficiet? Absit. Inebriabimur ibi ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis ejus potabimur. Paratum est profecto illis nuptiis flumen vini; vini, inquam, quod lætificat cor: siquidem fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Nunc autem quoniam grandis nobis restat via, prandium quidem accipimus hic, etsi non in tanta copia, quod plenitudo et satietas cœnæ reservetur æternæ. Illic ergo nonnumquam vinum deficit, gratia scilicet devotionis, et fervor caritatis. Quoties mihi necesse est, Fratres, post lacrymosas querimonias vestras, exorare Matrem misericordiæ, ut suggerat suo benignissimo Filio, quoniam vinum non habeatis? Et ipsa, dico vobis, carissimi, si pie a nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ: quoniam misericors est, et mater misericordiæ. Nam si compassa est verecundiæ illorum, a quibus fuerat invitata: multo magis compatiatur nobis, si pie fuerit invocata. Placent enim illi nuptiæ nostræ, et pertinent ad

13

cam multo amplius illis : nimirum de
cujus utero, tanquam e thalamo suo,
cœlestis Sponsus processit.

5. Sed quem non moveat, quod in
nuptiis illis respondit Dominus benignis-
sima ac sanctissima matri suæ dicens : *Quid mihi, et tibi est, mulier ?*
Quid tibi et illi est, Domine ? Nonne
quod filio et matri ? Quid ad illam perti-
nes quæris, cum tu sis benedictus
fructus ventris ejus immaculati ? Nonne
ipsa est quæ salvo pudore concepit, et
sine corruptione te peperit ? Nonne
ipsa est, in cujus utero novem mensi-
bus moratus es, cujus virgineis uberibus
lactatus es, cum qua jam duodecim
annorum factus de Jerusalem descendi-
disti, et cras subditus illi ? Nunc
ergo, Domine, quid molestus es illi,
dicens, *Quid mihi et tibi ?* Multum per
omnem modum. Sed manifeste jam vi-
deo, quod non velut indignans, aut
confundere volens virginis Matris tene-
ram verecundiam, dixeris, *Quid mihi,
et tibi ?* cum venientibus ad te juxta
Matris præceptum ministris, nihil cunctatus
facias quod illa suggessit. Ut quid
ergo, Fratres, ut quid sic respondebat
prius ? Utique propter nos, ut conversos
ad Dominum jam non sollicitet carnalium
cura parentum, et necessitudines illæ
non impediunt exercitium spirituale.
Quamdiu enim de mundo sumus, debi-
tores nos constat esse parentibus. At
postquam reliquimus nosmetipsos, multo
magis ab eorum sollicitudine liberi sumus.
Unde et legimus fratrem quemdam
in eremo conversantem, cum ad eum
carnalis frater auxilii gratia adventasset,
respondisse, ut adiret alterum fratrem
eorum, cum ille utique jam obiisset.
Cumque admiratus qui venerat responderet,
quia ille obiit : eremita se quoque
similiter obiisse respondit. Optime
ergo nos docuit Dominus, ne solliciti-
simus super propinquis carnis nostræ
plusquam religio postulet, quando ipsi
Matri, et tali Matri, respondit : *Quid
mihi et tibi est, mulier ?* Sic et in alio
loco cum suggereret ei quidam, quoniam
foris staret cum fratribus Domini,
quærens ei loqui, respondit : *Quæ est
mater mea, et qui sunt fratres mei ?* Ubi

modo sunt qui tam carnaliter et inaniter
super carnalibus propinquis suis solent
esse solliciti, ac si adhuc viverent et
ipsi cum eis ?

6. Sed videamus jam quid sequitur.
Erant, ait Evangelista, *hydriæ sex posite
secundum purificationem Judæorum.*
Vel ex hoc potes manifestus advertere
non plenitudinem, sed præparationem
nuptiarum esse, ubi nimirum adhuc
opus est purificatione. Desponsationis
ergo nuptiæ istæ sunt, non copulationis.
Absit enim ut credamus illis in nuptiis
fore vasa purificationis : quando
gloriosam sibi Christus Ecclesiam exhibebit,
non habentem maculam, neque rugam,
aut aliquid hujusmodi. Ubi enim non
erit macula, quæ purificatione erit
necessaria ? Nunc utique lavandi
tempus est, nunc purificationem patet
esse necessariam, quando nemo mundus
a sorde, nec infans cujus est unius
diei vita super terram. Nunc abluitur
sponsa, nunc purificatur, ut in cœlestibus
illis nuptiis sponso suo sine omni
macula præsentetur. Quæramus ergo
hydrias sex, in quibus hæc ablutio
Judæorum, id est confitentium, purificatio
fiat. Nam si dixerimus quia peccatum
non habemus, nos ipsos seducimus,
et veritas in nobis non est, quæ sola
liberat, sola salvat, sola lavat. Quod si
confiteamur peccata nostra, non deerunt
veris Judæis purificationis hydriæ :
quoniam fidelis est Deus, qui dimittat
nobis peccata, et emundet nos ab omni
iniquitate.

7. Ego quidem sex hydrias, sex observantias
arbitror esse, quas ad purificanda
confitentium corda sancti Patres
instituere, et omnes illas (ni fallor)
hic poterimus invenire. Prima siquidem
hydria, continentia est castitatis,
qua diluitur quiddam ante luxuria
inquinavit. Secunda vero jejunium est,
ut quod maculaverat crapula, nunc
abstinentia mundet. Per segnitiam
quoque et otiositatem, quæ inimica est
animæ, multas contraximus sordes
contra Dei sententiam, in sudore vultus
alieni, non nostri, pane vescentes :
propter hoc quoque tertia hydria nobis
apponitur, ut sordes illæ in labore ma-

num diluantur. Sic et per somnolentiam cæteraque noctium et tenebrarum opera, multa deliquimus: ideo quoque quarta hydria vigiliarum observantia ponitur, ut nocte surgentes ad confitendum Domino, non bonas noctes præteriti temporis redimamus. Jam vero de lingua quis nesciat, quam multum inquinaverit nos per vaniloquia et mendacia, per detractiones et adulationes, per verba malitiæ et verba jactantiæ? Pro his omnibus necessaria est hydria quinta, silentium scilicet, CUSTOS RELIGIONIS, et in quo est fortitudo nostra. Sexta quoque hydria disciplina est, qua non nostro arbitrio, sed alieno vivimus, ut deleatur quicquid indiscipline vivendo deliquimus. Lapidæ sunt hæc, dura sunt: sed necesse habemus in his lavari, nisi forte volumus propter seditates nostras a Domino accipere libellum repudii. Attamen in eo quod dicuntur lapidæ, non solum duritia, sed multo melius soliditas potest intelligi: quoniam non lavant hæc, nisi firma stabilitate permanserint.

8. Ait ergo Dominus ad ministros: *Implete hydrias aqua.* Quid sibi istud vult, Domine? Ministri solliciti sunt de vini penuria, et tu dicis: *Implete hydrias aqua.* Illi de poculis cogitant, et tu præcipis ut vasa purificationis impleant. Sic omnino, sic suspiranti Jacob ad Rachelis amplexus, Lia a patre supponitur. Nobis, Fratres, qui ministri sumus et servi vestri, per Christum nobis præcipitur implere hydrias aqua, quoties deest vinum. Ac si dicatur: Illi devotionem desiderant, vinum requirunt, fervorem flagitant: sed nondum venit hora mea: implete hydrias aqua. Quæ est enim aqua sapientiæ salutaris, etsi non adeo suavis, nisi fons vitæ, et initium sapientiæ timor Domini? Dicitur ergo ministris: Incutite metum, et spiritu timoris non tam vasa, quam corda replete; quia ut ad caritatem perveniant, initiandi sunt a timore, ut di-

cant et ipsi: *A timore tuo concepimus, Domine, et parturivimus spiritum salutis.* Sed quomodo implebuntur hydriæ? Prædixerat enim Evangelista, *capientes singulæ metretas binas vel ternas.* Quæ sunt duæ metretæ, quæve tertiæ? Utique duplex timor communis, et notus omnibus: at tertius quidem minus communis, et minus notus. Primus enim timor est, ne cruciemur in gehenna: secundus, ne exclusi a visione Dei privemur tam inæstimabili gloria: tertius replet animam omni sollicitudine timidam, ne forte deseratur a gratia.

9. Et quidem omnis timor Domini, sicut aqua exstinguit ignem, sic exstinguit peccati concupiscentiam: sed is maxime cum ad omnem tentationem statim occurrit, ne forte contingat amittere gratiam, ut sibi derelictus homo labatur quotidie de malo in pejus, de peccato minori in graviorem culpam: quales utique multos videmus cum in sordibus sunt, sordescentes adhuc. Nam adversus timorem istum non est unde sibi blandiatur anima sive de minori forte quantitate peccati, sive de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquatenus duo prima genera timoris. Præcipit ergo nobis Dominus, ut hac aqua hydrias impleamus. Sunt enim aliquando vacuæ, et plenæ vento: si quis tamen adeo insanus est, ut in eo per vanitatis studium illæ, quas prædiximus, observantiæ mercede perpetua vacuentur, ut sunt fatuæ virgines, in quarum vasis oleum non habetur. Interdum autem (quod pejus est) plenæ quidem sunt, sed plenæ veneno, quod est invidia, murmur, rancor animi, et detractio. Propterea ne forte subintrent ista, dum vinum deest, jubemur implere hydrias aqua; ut observentur mandata Domini in timore: quæ tunc mutatur in vinum, cum timor expellitur a caritate, et implentur omnia fervore spiritus et jucunda devotione.

IN SEPTUAGESIMA.

SERMO I.

1. MAGNA mihi consolatio est, Fratres mei, in verbo illo Domini, *Qui ex Deo est, verba Dei audit*. Propterea enim vos libenter auditis, quia ex Deo estis. Nec ignoro quod alio in loco dicit Scriptura: *Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia*. Sed multo aliter sunt ex eo, qui secundum beati Johannis Evangelium, *non ex voluntate carnis nati sunt, sed ex Deo*. Unde et invenies ab eodem Johanne in Epistola sua scriptum: *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio cœlestis conservat illum*. Non peccat, inquit, id est non permanet in peccato: quia conservat illum, utique ut perire non possit, ea quæ falli non potest generatio cœlestis. Sive non peccat, id est, tantumdem est ac si non peccet*, pro eo scilicet quod non imputatur ei peccatum: generatio enim cœlestis etiam in hac parte conservat illum. Sed generationem istam quis enarrabit? Quis potest dicere, Ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hæc, inquam, dicere potest? reclamante nimirum Scriptura: *Nescit homo si sit dignus amore, an odio*. Certitudinem utique non habemus: sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quædam et indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit eum esse de numero electorum, in quoea signa permanserint. Propter hoc, inquam, quos præscivit Deus, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui: ut quibus certitudinem negat causa sollicitudinis, vel fiduciam præstet gratia consolationis. Hoc enim est unde semper solliciti, et in timore et tremore humiliemur necesse est sub potenti manu Dei, quoniam quales sumus, nosse possumus vel ex parte: quales autem futuri simus, id nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat,

videat ne cadat: et in ea forma, quæ salutis indicium est et argumentum prædestinationis, perseveret atque proficiat.

2. Porro inter ea quæ fiduciam præstant et materiam spei, unum illud maximum est, de quo nunc cœpimus loqui: *Qui ex Deo est, verba Dei audit*. Nonnullos enim sic interdum audientes invenies, ac si nihil omnino ad eos pertineant quæ dicuntur: non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare, ne forte quod audiunt, dictum sit propter eos. Magis autem si forte sermo Dei vivus et efficax, qui suo, et non ejus qui loquitur, arbitrio fertur quocumque voluerit; si, inquam, manifeste adversus vitia illa processerit, quibus sese illi sentiunt obligatos, dissimulant, et avertunt oculos cordis, aut qualibet adinventione palliant vitia, et seducunt miseri semetipsos. In his ergo salutis signa non video, magis autem vereor, ne forte propterea non audiant verbum Dei, quia non sunt ipsi ex Deo. In vobis, Fratres, (Deo gratias) vere invenio aures audiendi: nimirum cum in emendatione vestra sine mora appareat fructus verbi, sed etiam inter loquendum, fateor, nonnumquam sentire mihi videor fervorem studii vestri. Etenim quanto abundantius sugitis, tanto amplius replet ubera mea dignatio Spiritus sancti: et tanto copiosius datur quod propinam vobis, quanto citius quod propinatur hauritis. Propterea sæpius loquor vobis, etiam præter consuetudinem Ordinis nostri. Scio enim quis dixerit: *Si quid supererogaveris, cum rediero, reddam tibi*.

3. Initium Septuagesimæ, Fratres, hodie celebratur, cujus nomen in universa Ecclesia celebre satis habetur. Jam vero dico vobis, carissimi, quia plurimum in hoc nomine compatio mihi ipsi. Commovetur enim intra me spiritus meus, suspirans nimirum ad patriam illam, in qua nec numerus est,

nec mensura, nec pondus. Quamdiu enim in pondere, et mensura, et numero universa corporis et animæ bona recipio? Quanti mercenarii in domo Patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor! Nam de corporali cibo ad Adam dictum est, et pervenit usque ad me: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. Sed et cum laboravero, panis datur mihi in pondere, potus in mensura, pulmenta in numero. Et de corporali quidem sic. Quid vero de spiritali? Utique antequam comedam, suspiro: atque utinam cum suspiravero et flevero, vel fragmentum exiguum merear de cœlesti convivio, et tamquam catellus edam de micis, quæ cadunt de mensa dominorum meorum. O Jerusalem civitas Regis magni, qui te ex adipe frumenti satiat, et quam fluminis impetus lætificat! in te nec pondus utique, nec mensura, sed satietas est et affluentia summa. Sed nec habes numerum, quippe cujus participatio ejus in idipsum. Ego vero qui totus sum in vicissitudine et numero, quando veniam ad unam illam quam requiro? Quando satiabor apparente gloria tua, Domine? Quando inebriabor ab ubertate domus tuæ, et torrente voluptatis tuæ potabis me? Nunc enim tam exigua sunt stillicidia stillantia super terram, ut nec glutire quidem possim salivam meam.

4. Sic omnino, sic verum est, Fratres, quoniam modo omnia dantur in pondere, et mensura, et numero: sed veniet dies quando omnia sunt cessatura. Nam de numero quidem legimus, quoniam *sapientiæ illius non est numerus*. Et alio in loco apud eundem Prophetam: *Delectationes in dextera tua usque in finem*. Audi etiam apud Apostolum pondus sine pondere: *Supra modum*, inquit, *in sublimitate æternum pondus gloriæ*. Audi pondus æternum: sed attende quia præmisit, *supra modum*. Sic et Christum audio mensuram sine mensura promittentem: *Mensuram*, inquit, *confertam, et coagitatam, et superfluentem*. Sed quando veniet ista? Profecto in fine præsentis Septuagesimæ, quod est tempus captivitatis

nostræ. Sic enim legimus, quod captivati a Babylonis filii Israel, terminum acceperunt annorum septuaginta: quibus transactis redierunt in suam, cum instauratum est templum, et civitas reedificata. At vero captivitas nostra, Fratres, quando finietur, quæ tot annis, ab initio utique mundi protenditur? Quando liberabimur a servitute ista? Quando restaurabitur Jerusalem civitas sancta? Utique completa hac Septuagesima, quæ ex denario et septenario constat propter decem mandata quæ accepimus; et septem impedimenta, quibus a mandatorum obedientia retardamur.

5. Primum enim impedimentum nostrum et occupatio gravis, est ipsa necessitas hujus miseri corporis, quod dum modo somnum, modo cibum, modo vestem, cæteraque similia quærit, haud dubium quin frequenter impediatur ab exercitio spiritali. Secundo loco impediunt nos vitia cordis: ut est levitas, suspicio, impatientiæ aut invidiæ motus, laudis appetitus, et similia, quæ quotidie experimur in nobis. Tertium et quartum impedimentum accipe prosperitatem hujus sæculi et adversitatem. Sicut enim corpus quod corrumpitur, aggravat animam; sic deprimit etiam terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Utrumque ergo cave a laqueo tentationis, et quære arma justitiæ a dextris et a sinistris. Quintum impedimentum gravissimum et periculosissimum ignorantia nostra est. In multis enim omnino incertum habemus quid agere debeamus: ita ut quid oremus, sicut oportet, nesciamus. Sextum impedimentum est adversarius noster, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret. Atque utinam in istis sex tribulationibus liberemur, ut vel in septima non tangeret nos malum, nec apprehenderet nos periculum in falsis fratribus. Utinam soli impugnant nos maligni spiritus cum suggestionibus suis, et nihil nocerent homines perniciosi exemplis, persuasionibus importunis, sermonibus adulationis vel detractionis, atque aliis mille modis. Videtis certe quam necessarium sit, ut

adversus hæc septem pericula, quibus impedimur, septiformis Spiritus sancti auxilio sublevemur. Pro his enim septem, quibus ab observantia Decalogi retardamur, in luctu pœnitentiæ Septuagesima præsens agitur. Unde et recitetur interim *Alleluia* solemne, et humanæ transgressionis historia miserabilis ab exordio recensetur.

SERMO II.

De eo quod scriptum est : Immisit Dominus soporem in Adam.

1. **IMMISIT Dominus soporem in Adam.** Immisit et in seipsum, factus nimirum secundus Adam : sed est distantia forte non parva. Ille enim soporatus videtur præ excessu contemplationis; Christus miserationis affectu : ut in illum soporem immiserit veritas, in hunc caritas, cum utraque sit Dominus. Ait enim Johannes Evangelista : *Deus caritas est*, et ipse Dominus : *Ego sum via, veritas et vita*. Sane soporem Christi solius caritatis fuisse nemo dubitat, vel nomine tenus Christianus. Siquidem accubuit ut leo, non victus plane, sed victor, potestate propria ponens animam, somnum mortis excipiens propria voluntate. Cæterum qualis et ille sopor dicendus est fuisse vel credendus, quem Dominus immisit in Adam, in quo sine sensu omnino doloris, in mulierem ædificandam costa sublata est de latere dormientis? Mihi quidem non nisi incommutabilis veritatis intuitu, et abyso divinæ sapientiæ corporeis excedens sensibus obdormisse videtur : quod ex ejus verbis vel maxime conjici potest. Rediens nimirum indicat quo abiisset, dum tanquam ebrius de cella vinaria veniens, et eructans illud magnum sacramentum, quod tanto post in Christo et in Ecclesia Apostolus commendavit, *Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis*. Et, *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una*. An tibi penitus obdormisse videtur, qui in hanc vocem excitatus erupit, et non magis dicere potuisse : *Ego dormio, et cor meum vigilat?*

2. Verum id quidem sine præjudicio dixerim, si cui forte aliter visum fuerit, maxime si quid aliud in Sanctorum paginis invenitur. Neque enim communem arbitror fuisse soporem, aut nostris similem somnis, quos nec contemplationis excessus, nec miserationis affectus, sed infirmitatis defectus immittit; quos nec veritas, nec caritas, sed necessitas parit. *Grave siquidem jugum super filios Adam* : non autem in principio super Adam, sed nunc jam super filios ejus. Quid non grave miseris, quibus et vivere labor est? quibus et (quod pauci videntur advertere, sentire penitus nemo) ipse quoque sensualitatis usus invenitur oneri, adeo ut nequeat sustineri, nisi æterna requie foveamur? Quid non labor, et dolor, et afflictio spiritus ex omnibus quæ sub sole sunt, quando et illud ei gravissimum est, quod potissimum delectatur, vegetatio scilicet et sensificatio carnis? Nimirum quam sit ei dulce consortium, triste divortium manifestat, dum vix tandem avelli potest, dum corruptio ipsa corporis penitus intolerabilis est vegetanti. Sane non simpliciter corpus, sed corpus quod corrumpitur, aggravat animam : ut immunem ab hoc gravamine primi parentis animam noveris exstitisse, donec adhuc corpus gereret incorruptum. Nimirum in libertate posuit eum Deus, ut inter summa et infima versans, et in illa excederet sine difficultate, et ad hæc sine illecebra aut necessitate descenderet : illa penetrans naturali vivacitate et puritate mentis, hæc auctoritate dijudicans præsentis. Denique adducta sunt animalia ad Adam, ut videret quid vocaret ea; non ipse aliqua curiositate ductus est ut videret ea.

3. Non sic in nobis libera ratio, sed undique ei luctandum est. Sic enim et ab infimis visco quodam captiva tenetur, et a summis indigna repellitur : ut nec ab his sine dolore possit avelli, nec ad illa sine magno gemitu vel raro queat admitti. Hinc nempe vim faciunt qui quærent animam meam, ut clamare necesse sit : *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Inde priusquam comedam suspiro, quia reg-*

rum caelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. Nihilominus tamen et illic unitas, et hic tenenda divisio est: sicut et Adam soporatus est in contemplatione, et animalia nominum impositione discrevit. Sic nimirum, sic et Abraham in sacrificio, non quidem volatilia, sed animalia legitur divisisse. Et Martha erga multa turbatur, cum unum sit necessarium. Necessarium plane unum, et maxime necessarium, quoniam hæc pars optima; quæ non auferetur. Cessabit divisio cum venerit plenitudo, et erit totius sanctæ civitatis Jerusalem participatio in idipsum. Interim Spiritus sapientiæ non modo unicus, sed et multiplex est: interiora quidem in unitate solidans, sed sub iudicio exteriora distinguens. Utrumque tibi in primitiva Ecclesia commendatur,

quando multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, ne volatilia scinderentur: dividebatur autem singulis prout cuique opus erat, ut animalia secarentur. Sit igitur etiam in nobis, carissimi, unitas animorum: UNITA SINT CORDA, diligendo unum, quærendo unum, adhærendo uni, et idipsum invicem sentiendo. Sic nimirum exterior ipsa divisio et evadit periculum, et scandalum non incurrit: dum videlicet etsi propria cuique tolerantia, propria quoque nonnumquam in terrenis agendis sententia, sed et diversa interdum dona gratiarum, nec membra omnia actum eundem videntur habere: unitas tamen interior et unanimitas ipsam quoque multipliciter colligat et constringat caritatis glutino, et vinculo pacis.

IN QUADRAGESIMA.

SERMO I.

Quid sit ungere caput, et faciem lavare.

1. HODIE, dilectissimi, sacrum Quadragesimæ tempus ingredimur, tempus militiæ Christianæ. Non nobis singularis est hæc observatio; una omnium est, quicumque in eandem fidei conveniunt unitatem. Quidni commune sit Christi jejunium omnibus Christianis? quidni Caput suum membra sequantur? Si bona suscepimus ab hoc Capite, mala autem quare non sustineamus? An respuere tristia volumus, et communicare iucundis? Si ita est, indignos nos Capitis huius participatione probamus. Omne enim quod patitur ille, pro nobis est. Quod si in opere salutis nostræ ei collaborare piget, in quo deinceps coadjutores nos exhibebimus illi? Non est magnum si jejuset cum Christo, qui sessurus est ad mensam Patris cum ipso. Non est magnum, si compatitur membrum capiti, cum quo et glorificandum est. Felix membrum, quod huic adhæ-

serit per omnia capiti, et sequetur illud quocumque ierit. Alioquin si forte abscindi separarique contingat, privetur statim necesse est etiam spiritu vitæ. Quæcumque enim portio capiti non cohæret, unde ei jam sensus aut vita? Nec sane deerit qui expositam occupet, ut ne tunc quidem sit absque capite. Germinabit rursus radix amaritudinis, venenatum caput iterum pululabit: illud, inquam, caput, quod in eo contriverat ante fortis mulier, mater Ecclesia. Dico autem quando per eam regeneratus est in spem vitæ, quem natura filium iræ mater carnalis ediderat.

2. Videbit ergo jam, si fuerit qui revelatos habeat oculos cordis, et spiritualiter intueatur, horrendum omnino monstrum, corpus quidem hominis, caput autem dæmonis habens. Non solum autem, sed etiam eruat sine dubio novissima hominis illius pejora prioribus, cum vipereum illud caput, quod prius fuerat amputatum, non absque septem nequioribus se revertatur. Quis

non solo contremiscat auditu? Tollens membrum Christi, faciam membrum dæmoniorum? Abscissa a corpore Christi, satanæ miser incorporabor? Sit procul a nobis semper execranda ista commutatio, Fratres mei. Mihi omnino adhærere tibi bonum est, o Caput gloriosum et benedictum in sæcula, in quod et Angeli prospicere concupiscunt. Sequar te quocumque ieris: si transieris per ignem, non avellar a te; non timebo mala, quoniam tu mecum es. Tu dolores meos portas, et pro me doles: tu prius transis per angustum passionis foramen, ut latum præbeas sequentibus membris ingressum. *Quis nos separabit a caritate Christi?* Ipsa enim est, per quam omne corpus per nexus et juncturas crescit. Hoc glutinum bonum, cujus meminit Isaias. Hæc, per quam bonum est et jucundum habitare fratres in unum. Hoc unguentum, quod descendit a capite in barbam, a capite descendit et in oram vestimenti, ut ne minima quidem fimbria careat unctione. In capite siquidem plenitudo gratiarum, de qua accipimus omnes; in capite universitas miserationis, in capite inexhaustus fons pietatis divinæ, in capite affluentia tota spiritalis unguenti, sicut scriptum est: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ participibus tuis.* Ipsum tamen, quod tam copiose Pater unxerat caput, Maria quoque ungere non veretur. Calumniantur quidem discipuli: sed respondet Veritas pro ea, quod bonum opus sit operata.

5. Denique et nobis hodie quid præcipit in Evangelio? *Tu, inquit, cum jejunaveris, unge caput tuum.* Mira dignatio! Spiritus Domini super eum, eo quod unxerit eum; et nihilominus tamen evangelizans pauperibus ait: *Unge caput tuum!* Complacet sibi Pater in Filio, et dum vox sonat in æthere, descendit Spiritus in columba. Putatis, Fratres, quia Christi baptismo chrisma defuerit? Manet Domini Spiritus super ipsum: et unctum ab eo quis dubitet? *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Hæc plane spiritalis unguenti fragrantia est. Unxit Pater Filium præ participibus suis, in quo præ-

cæteris singulariter complacet sibi. Pater enim diligit Filium, affectu utique divino, et in experto omni creaturæ. Unxit, inquam, Pater Filium præ participibus suis, accumulans super eum universa charismata benignitatis, mansuetudinis, et suavitatis, abundantius eum replens visceribus misericordiæ et miserationis. Unctum denique misit ad nos, quem nobis exhibuit plenum gratiæ et miserationis. Sic unctum a Patre est Caput nostrum, et nihilominus ungi postulat et a nobis. *Cum jejunaveris, inquit, unge caput tuum.* Itane aquam petit a rivulo fons indeficiens? Petit sine dubio, aut certe repetit magis. Ad fontem enim unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant.

4. Non vero, ut minus habens, quod dederat Christus repetit: sed ne tibi pereat quicquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua, si stare cæperit, et ipsa putrescet, et inundatione facta superveniens repellitur. SIC PLANE, sic gratiarum cessat decursus, ubi recursus non fuerit: nec modo nihil augetur ingrato, sed et quod acceperat vertitur ei in perniciem. Fidelis autem in modico censetur dignus munere ampliori. Unge igitur caput tuum, refundens in eum qui supra te est, quicquid in te est devotionis, quicquid delectationis, quicquid affectionis. Unge igitur caput tuum, ut si qua in te est gratia, referatur ad ipsum: nec tuam quæras gloriam, sed ipsius. Ungit enim Christum, qui bonus ejus odor est in omni loco. Memento sane adversus hypocritas hunc processisse sermonem. *Nolite, inquit, fieri sicut hypocritæ tristes.* Non omnimodam nobis tristitiam interdicit, sed quæ in facie est coram hominibus. Alioquin, *cor sapientis ubi tristitia:* et Paulum quoque discipulos contristasse non piget, pro eo quod contristati sunt ad salutem. Non est talis tristitia hypocritarum: non in corde, sed in facie est. Exterminant enim facies suas.

5. Nota proinde quod non dixerit, *Nolite esse sicut hypocritæ tristes:* sed, *nolite fieri, hoc est fingi.* Sic quippe vulgo dicitur: *Tristem se facit; aut,*

magnificat se; et, Qui beatificat te, in errorem te adducit; et similia, quæ simulationis sunt, non veritatis. *Tu autem cum jejunaveris, unge caput tuum, et faciem tuam lava.* Exterminant illi faciem, tu autem lavare juberis. Est autem facies, quæ in facie est conversatio. Hanc fidelis Christi servus lavat, ne quod offendiculum præbeat intuenti: hypocrita magis exterminat, dum singularia magis et inusitata sectatur. Sed nec caput ungit, cujus affectio elongatur a Christo, et vanis favoribus delectatur. Ungit potius semetipsum, ut propriæ fragrantiam opinionis respergat. Aut certe quia manifestum est non esse caput hypocritæ Christum: nec suum tamen quaecumque caput ungere potest, cujus mens non propriæ testimonio conscientiæ, sed adulationibus demulcetur. *Date nobis, aiunt fatuæ virgines, de oleo vestro.* Cur hoc? Quia in vasis suis oleum non habent. Sed non est prudentium hujuscemodi oleum dare. Quod enim sibi fieri nolunt, quando ipsæ facient aliis? Audi vero Prophetam, cui incerta et occulta sapientiæ suæ revelaverat Deus. *Oleum, inquit, peccatoris non impinget caput meum.* Emunt oleum istud hypocritæ, sicut ait Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Exterminant enim facies suas, ut appareant jejunantes.* Vides quam brevi sermone hypocritas et singularitatis notat, et arguit vanitatis. Vide etiam quam paucis et coram Deo suadeat bona, et coram hominibus providere. *Unge caput tuum, et faciem tuam lava*: hoc est, sic te irreprehensibilem foris exhibe, ut divinam tibi conciliare studeas gratiam: et ante oculos humanos non propriam quæras gloriam, sed auctoris.

6. Potest tamen et alio modo lota facies, conscientia pura; et unctum caput intelligi mens devota. Quod si id probas, adversus duplex vitium, quod maxime solent appetere jejunantes, hæc duo verba ablutionis et unctionis dicta videntur. Alius enim jejunit studio vanitatis, et huic dicitur, *Faciem tuam lava.* Alius jejunit cum impatientia et rancore, et huic opus est ut caput

ungat. Est autem caput istud, mens interior, quæ tunc ungitur in jejunio, cum spiritualiter delectatur in eo. An vero tibi novum videtur, ut dicamus caput ungi jejunio? Ego plus dico: etiam impinguatur. Numquamne legisti quod scriptum est, *Ut alat eos in fame?* Est ergo jejunium corporis, capitis unctio; et carnis inedia, refectio cordis. Quidni dixerim unctionem, quæ et medetur vulneribus, et exasperatas conscientias lenit? Emat igitur hypocrita jejunio suo oleum peccatoris: ego meum interim non vendo jejunium, et ipsum mihi oleum est quo ungar. *Unge, inquit, caput tuum, ne quid forte murmuris aut impatientiæ subeat.* Non solum autem, sed et *gloriare in tribulatione*, sicut ait Apostolus. Gloriare, inquam, sed absque omni studio vanitatis, ut sit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

SERMO II.

Quomodo debeamus converti ad Dominum.

1. CONVERTIMINI *ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu: et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra, ait Dominus omnipotens.* Quid sibi vult, dilectissimi, quod præcipit Dominus, ut convertamur ad eum? Ubique enim est; et replet omnia, et nihilominus complectitur universa. Quomodo vertam, ut convertar ad te, Domine Deus meus? Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Quid jubes? quo convertar ad te? Supra, an infra? ad dexteram, an ad sinistram? Consilium istud est, Fratres mei: secretum est, quod solis credatur amicis. Mysterium regni Dei est: Apostolis revelatur in aure, nam turbis nihil dicitur absque parabola. *Nisi conversi fueritis, inquit, et efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum.* Agnosce plane quo velit ut convertamur. Ad Parvulum converti necesse est, ut discamus ab eo, quia mitis est et humilis corde: ad hoc siquidem parvulus datus est nobis. Sane idem et magnus est, sed in civitate Domini, cui et dicitur: *Exsulta et lauda*

habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel. Quid tu inflaris, o homo? Quid extolleris sine causa? quid alta sapis, et oculi tui omne sublime vident, quod tibi non cedit in bonum? Sublimis quidem Dominus, sed non ita proponitur tibi: laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Elevata est magnificentia illius, et non poteris ad eam: nec si te ruperis, apprehendes. Accedet, inquit, homo ad cor altum, et exaltabitur Deus. Excelsus siquidem Dominus et humilia respicit, et alta a longe cognoscit. Humiliare, et apprehendisti. Hæc plane lex pietatis, et propter hanc legem sustinui te, Domine. Si forte sublimitatis esset via proposita, et illic iter quo ostenderetur salutare Dei, quanta facerent homines ut exaltarentur? Quam crudeliter invicem sternerent, invicem conculcarent! Quam impudenter reperent, manibusque et pedibus conarentur in altum, ut imponerent sese homines super capita aliena! Et certe qui contendit supergredi proximos, multas inveniet difficultates, multos habebit æmulos, multos patietur contradictores, ascendentes equidem ex adverso: nihil vero facilius est volenti, quam humiliare semetipsum. Hoc verbum est, dilectissimi, quod omnino nos reddit inexcusabiles, ut ne tenue quidem nobis velamen prætereat.

2. Sed jam ad hunc Parvulum, ad mansuetudinis, et humilitatis Magistrum quonam modo converti necesse est, videamus. *Convertimini, inquit, ad me in toto corde vestro.* Fratres, si dixisset, *Convertimini*, nihil addens; esset nobis forsitan liberum respondere: Factum est, jam aliud proponere mandatum. Nunc autem spiritualis (ut audio) conversionis nos admonet, quæ non una die perficitur: utinam vel in omni vita, qua degimus in hoc corpore, valeat consummari. Corporis namque conversio, si sola fuerit, nulla erit. Forma siquidem conversionis est ista, non veritas, vacuum virtute gerens speciem pietatis. Miser homo, qui totus pergens in ea quæ foris sunt, et ignarus interiorum suorum, putans

aliquid se esse, cum nihil sit, ipse se seducit! *Sicut aqua effusus sum*, ait Psalmista in persona hominis hujusmodi, *et dispersa sunt omnia ossa mea.* Et alius quidam Propheta: *Comederunt, inquit, alieni robor ejus, et ignoravit.* Exteriorem quippe superficiem intuens, salva sibi omnia suspicatur, non sentiens vermem occultum, qui interiora corrodit. Manet tonsura, vestis necdum mutata est, jejuniorum regula custoditur, statutis psallitur horis; sed cor longe est a me, dicit Dominus.

5. Attende solerter quid diligas, quid metuas; unde gaudeas, aut contristeris: et sub habitu religionis animum sæcularem, sub pannis conversionis invenies cor perversum. Totum enim cor in his quatuor affectionibus est: et de his accipiendum puto quod dicitur, ut in toto corde tuo convertaris ad Dominum. Convertatur proinde amor tuus: ut nihil omnino diligas nisi ipsum, aut certe propter ipsum. Convertatur etiam ad ipsum timor tuus: quia perversus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum. Sic et gaudium tuum, et tristitia tua æquo convertantur ad ipsum. Hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eum doleas, aut læteris. Quid enim perversum magis, quam lætari cum male feceris, et in rebus pessimis exsultare? Sed et ea quoque quæ secundum carnem est tristitia, mortem operatur. Si pro tuo sive proximi peccato doles, bene facis, et hæc tristitia est ad salutem. Si gaudeas ad munera gratiæ, hoc gaudium sanctum est, et securum gaudium in Spiritu sancto. Debes et in dilectione Christi fraternis congaudere prosperitatibus, et adversitatibus condolere, sicut scriptum est: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.*

4. Verum ne ipsa corporalis quidem est parvipendenda conversio, quia spiritualis hujus adminiculum noscitur esse non parvum. Inde est quod in hoc loco Dominus cum dixisset, *in toto corde*, adjunxit protinus, *in jejunio*: quod utique corporis est. Volo tamen vos admonitos esse Fratres meos, observandum illud non ab escis tantum, sed ab

omnibus illecebris carnis, et universa corporis voluptate; immo vero jejunandum est longe amplius a vitiis, quam a cibis. Sed est panis a quo vos jejunare nolo, ne forte deficiatis in via: et si nescitis, panem dico lacrymarum. Sequitur enim: *in jejunio, et fletu, et planctu*. Exigit enim planctum a nobis pœnitentia præteritæ conversationis: exigit fletum desiderium futuræ beatitudinis. *Factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*, ait Propheta, *cum dicitur mihi quotidie, Ubi est Deus tuus?* Parum ei placet hujus vitæ novitas, qui necdum vetera plangit, necdum plangit admissa peccata, necdum plangit tempus amissum. Si non plangis, plane non sentis animæ vulnera, conscientiæ læsionem. Sed nec futura satis gaudia concupiscis, si non quotidie postulas ea cum lacrymis: minus tibi nota sunt, si non renuit consolari anima tua, donec veniant.

5. Addit deinde Propheta: *Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*. Quibus verbis manifeste prior ille populus Judæorum et duritiæ cordis, et vanæ superstitionis arguitur. Crebra siquidem apud eos scissio vestium, sed non cordium esse solebat. Quando enim scinderentur corda lapidea, quæ non poterant nec circumcidi? *Scindite*, inquit, *corda vestra, et non vestimenta vestra*. Quis in vobis est, cujus voluntas circa unum aliquid solet obstinator inveniri? Scindat cor suum gladio spiritus, quod est verbum Dei: scindat illud, et in multas minutias festinet dispertiri. Alioquin non est converti ad Dominum in toto corde, nisi scisso corde. Donec enim illam unam accipias in Jerusalem, cujus est participatio in idipsum, multa interim tibi præcipiuntur; et si in uno offenderis, factus es omnium reus. *Spiritus Domini multiplex*, ait Sapiens, nec potes sequi multiplicem sine multiplici scissione. Audi denique hominem, quem secundum cor suum invenerat Deus. *Paratum*, inquit, *cor meum, Deus, paratum cor meum*. Paratum ad adversa, paratum ad prospera: paratum ad humilia, paratum ad sublimia; paratum ad universa quæcumque præceperis.

Vis pastorem ovium facere? Vis constituere regem populorum? Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. Quis ut David fidelis ingrediens, et egrediens, et pergens ad imperium regis? Et dicebat de peccatoribus: *Coagulatum est sicut lac cor eorum, ego vero legem tuam meditatus sum*. Inde enim cordis duritia, inde mentis obstinatio, quia meditatur quis non legem Domini, sed propriam voluntatem.

6. Scindamus itaque corda nostra, dilectissimi, quatenus integra proinde vestimenta servemus. Vestes enim nostræ virtutes sunt. Bona vestis, caritas; bona vestis, obedientia est. Beatus qui custodit vestimenta hæc, et non ambulet nudus. Denique *beati quorum tecta sunt peccata*: et, *Caritas operit multitudinem peccatorum*. Scindamus corda, sicut prædictum est, ut hæc vestimenta integra servemus, quemadmodum integra servata est tunica Salvatoris. Nec modo integram servat vestem scissio cordis, sed et talarem eam facit et polymitam, qualem a sancto Patriarcha Jacob accepit filius, qui præ cæteris amabatur. Hinc nempe virtutum perseverantia, hinc conversationis pulchræ discolor unitas. Hinc illa est gloria Regis filiæ in simbriis aureis, circumamicta varietatibus. Potest tamen et aliter hæc scissio cordis intelligi, ut si quidem pravum fuerit, scindatur ad compunctionem: si durum, ad compassionem. Quidni scindatur ulcus, ut sanies effluat? Quidni scindatur cor, ut visceribus effluat pietatis? Utilis prorsus utraque scissio, ut nec clausum lateat peccati virus in corde, nec indigenti proximo claudamus viscera misericordiæ: ut et ipsi consequamur misericordiam a Domino nostro Jesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula amen.

SERMO III.

De jejunio Quadragesimæ.

1. ROGO vos, dilectissimi, tota devotione suscipite Quadragesimale Jejuniū, quod non sola abstinentia commendat, sed multo magis sacramentum.

Nam si devote usque modo jejunavimus, utique sancto hoc tempore jejunandum nobis est multo devotius. Si quid enim additur ad solitum abstinentiæ modum, numquid non valde indignum est, ut nobis onerosum sit quod Ecclesia portat universa nobiscum? Hactenus usque ad nonam jejunavimus soli: nunc usque ad vesperam jejunabunt nobiscum pariter universi, reges et principes, clerus et populus, nobiles et ignobiles, simul in unum dives et pauper. Hæc idcirco dixerim, Fratres, ne quis forte turbetur a pusillanimitate spiritus, et jejunium præsens minori devotione suscipiat, dum se fortassis meminerit prioris quoque jejunii pondus satis difficile tolerasse. Hoc enim quantum potest laborat adversarius noster, ut holocaustum nostrum devotionis pinguedine vacuetur, ut et minus acceptum sit Deo, et conscientia nostra in spirituali gaudio minus exhilaretur: sicque de pusillanimitate tolerantiae, etiam conscientiae pusillanimitas generetur. Cujus astutias non ignorantes, tota, obsecro, adversus eum sollicitudine vigilemus: et quia hilarem datorem diligit Deus, et ipsa quoque conscientia nostra ampliori exinde fiducia sublevatur; ut devotiora sint nostra jejunia, sollicite nobis totius Ecclesiae proponamus exempla.

2. Sed quid de his loquor, quos habemus in hac jejunii observatione consortes? quasi non multo excellentiores habeamus in ea duces, immo et consecratos. Quanta devotione suscipiendum est nobis, quod a sancto Moyse tamquam hæreditario jure traditur, cui speciali præ cæteris Prophetis prærogativa, facie ad faciem Dominus loquebatur? Quanto fervore amplectendum est, quod Elias ille commendat, igneo curru raptus in cælum? Ecce enim quam multa millia a diebus illis generalis conditio mortis invasit: Elias tamen usque adhuc conservante Domino manus ejus evasit. Jam vero si commendant jejunium præsens Moyses et Elias, quamvis magni, tamen conservi nostri; quantum commendat illud Jesus Dominus noster, qui et ipse diebus to-

tidem jejunavit? Qualis ille est, non dicam monachus, sed Christianus, qui minus devote jejunium suscipit, quod ei tradidit ipse Christus? Denique tanto devotius imitandum nobis est, dilectissimi, Christi jejunantis exemplum, quanto certius est propter nos eum jejunasse, non propter seipsum.

3. Jejunemus ergo, carissimi, et devote jejunemus sancto hoc Quadragesimæ tempore: ita sane ut noverimus quadragesimam nostram non solos quadraginta dies habere. Continuanda enim nobis est quadragesima cunctis diebus miseræ hujus vitæ, dum per auxilium gratiæ (quæ in quatuor Evangeliiis commendatur) necesse est nos decalogum legis implere. Errant plane qui paucissimos dies istos ad pœnitentiam sufficere credunt, cum certum sit totum vitæ hujus tempus non nisi ad pœnitentiam institutum. *Quærite Dominum*, ait Propheta, non solum quadraginta diebus, sed *dum inveniri potest; invocate eum, dum prope est*. Neque enim tunc erit invocandi tempus, quando nemini proximus erit Deus; sed aliis quidem præsens, aliis vero nimis valde remotus. Interim sane ex eo quod proximus dicitur, manifestum est quod nondum habetur: sed tamen haberi, et inveniri facile potest. Quis tibi videtur proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? Uti-que qui fecit cum eo misericordiam. Ergo quia toto hoc tempore misericordiae proximus est, quærite Dominum, carissimi, dum inveniri potest, invocate eum dum prope est.

4. Verumtamen præsentem Quadragesimam majorem nobis est fervore quærendus, quæ non solum pars, sed et sacramentum est totius temporis hujus. Propterea si forte diebus cæteris studia nostra aliquatenus intepuerant, dignum est ut nunc in fervore spiritus recalescant. Quod si gula sola peccavit, sola quoque jejunet, et sufficit. Si vero peccaverunt et membra cætera, cur non jejunent et ipsa? Jejunet ergo oculus, qui deprædatus est animam: jejunet auris, jejunet lingua, jejunet manus, jejunet etiam anima ipsa. Jejunet oculus a curiosis aspectibus et omni pe-

lulantia, ut bene humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui male liber vagabatur in culpa. Jejunet auris nequiter pruriens a fabulis et rumoribus, et quæcumque otiosa sunt, et ad salutem minime pertinentia. Jejunet lingua a detractioe et murmuratione, ab inutilibus, vanis atque scurrilibus verbis: interdum quoque, ob gravitatem silentii, et ab ipsis quæ videri poterant necessaria. Jejunet manus ab otiosis signis, et ab operibus omnibus, quæcumque non sunt imperata: sed et multo magis anima ipsa jejunet a vitiis, et propria voluntate sua. Etenim sine jejunio hæc cætera a Domino reprobantur, sicut scriptum est quia *in diebus jejuniorum vestrorum voluntates vestræ inveniuntur.*

SERMO IV.

De Oratione et Jejunio.

1. QUA jejunii Quadragesimalis tempus advenit, quod tota devotione suscipere moneo caritatem vestram: dignum reor aliquatenus exponere, quo fructu, et quemadmodum oporteat jejunare. Primum quidem, Fratres, pro eo quod ab ipsis quoque licitis abstinemus, ea nobis, quæ prius commisimus, illicita condonantur. Quid vero est condonari commissa, nisi jejunio brevi jejunia redimi sempiterna? Gehennam enim meruimus, ubi nullus unquam cibus est, consolatio nulla, terminus nullus: ubi guttam aquæ dives postulat, et accipere non meretur. BONUM ergo et salutare jejunium, quo redimuntur jejunia sempiterna et supplicia, dum redimuntur hoc modo peccata. Non solum autem abolitio est peccatorum, sed extirpationis vitiorum: non solum obtinet veniam, sed et promeretur gratiam: non solum delet peccata præterita quæ commisimus, sed et repellit futura quæ committere poteramus.

2. Dicam et unum adhuc quod facile capiatis, sæpius, ni fallor, experti. Jejunium orationi devotionem et fiduciam donat. Et vide quemadmodum sibi invicem jejunium et oratio socientur, sicut scriptum est: *Frater adjuvans fra-*

trem, ambo consolabuntur. Oratio virtutem impetrat jejunandi, et jejunium gratiam promeretur orandi. Jejunium orationem roborat, oratio sanctificat jejunium, et Domino representat. Quid enim jejunium nobis proderit, si relinquatur in terra? quod absit. Sublevetur ergo jejunium penna quadam orationis. Verum huic, ne forte minus sufficiat, alteram quoque necesse est sociari. *Oratio justii*, ait Scriptura, *penetrat cælos.* Sint ergo jejunio nostro, ut facile cælos penetret, alæ duæ, orationis scilicet, atque justitiæ. Justitia vero quæ est, nisi quæ cuique reddit quod suum est? Noli ergo quasi solum attendere Deum. Debitor enim es etiam prælati, etiam fratribus tuis: nec vult Deus ut parvipendas, quos ipse minime parvipendit. Neque enim sine causa ait Apostolus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Dicebas fortasse: Sufficit mihi si tantum Deus approbat quod ago; quæ mihi de humano cura judicio? Sed certus sis, quod ei minime placeat, quicquid cum scandalo filiorum ejus, et contra ipsius feceris voluntatem, cui obedire tamquam ejus vicario oportebat. *Sanctificate*, inquit, *jejunium, vocate cœtum.* Quid est enim cœtum vocare? Unitatem servare, diligere pacem, fraternitatem amare. Superbus ille Pharisæus jejunium habuit, jejunium sanctificavit, qui nimirum jejunavit bis in Sabbato, et gratias egit Deo: sed non vocavit cœtum, dicens, *Non sum sicut cæteri hominum;* ideoque ala una nitens jejunium ejus non pervenit in cœlum. Vos ergo, carissimi, lavate manus vestras in sanguine peccatoris, et omnino solliciti estote, ut alas duas habeat jejunium vestrum, sanctimoniam scilicet et pacem, sine qua nemo videbit Deum. *Sanctificate jejunium*, ut pura intentio et devota oratio divinæ illud offerat majestati: *Vocate cœtum*, ut congruat unitati: *Laudate Dominum in tympano et choro*, ut concursus sit mortificatio carnis.

3. Porro quia et de jejunio, et de justitia aliqua diximus, dignum est ut de Oratione quoque pauca loquamur. Hæc enim quanto efficacior est, si fiat

ut debet; tanto callidius impediri ab adversario solet. Interdum enim graviter impeditur oratio a pusillanimitate spiritus et timore immoderato. Hoc autem tunc solet fieri, cum sic cogitat homo propriam indignitatem, ut non convertat oculos ad divinam benignitatem. *Abyssus enim abyssum invocat*: abyssus luminosa, abyssum tenebrosam; abyssus misericordiæ, abyssum miserix. Profundum namque est cor hominis, et imperscrutabile. Sed si magna est iniquitas mea, multo major est, Domine, pietas tua. Ideoque cum ad me ipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiæ tuæ, et respiro in ea: et cum introiero in impotentias meas, nolo memorari justitiæ tuæ solius.

4. Verumtamen sicut periculum est, si fuerit oratio nimis timida: sic in contraria parte non minus, immo et majus periculum est, si forte fuerit temeraria. De his qui sic orant, audi quid loquatur ad Prophetam Dominus. *Clama, inquit, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, etc. Quasi tuba, inquit: quia in spiritu vehementi increpandi sunt temerarii. Me etenim quærent, qui semetipsos nondum invenerunt. Nec hoc dico, ut peccatoribus auferam orandi fiduciam: sed volo eos orare, tamquam gentem quæ peccatum fecerit, non justitiam. Orent pro indulgentia peccatorum suorum in animo contrito et spiritu humilitatis, quemadmodum Publicanus ille: Deus, inquit, propitius esto mihi peccatori. Temeritatem enim dico, quando is in cujus conscientia peccatum adhuc, aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis et in mirabilibus super se, minus sollicitus pro periculo animæ suæ. Tertium periculum est, si sit oratio tepida, et non ex viva affectione procedens. Timida quidem oratio cælum non penetrat, quia restringit animum timor immoderatus, ut oratio, non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida vero in ascensu languescit et deficit, eo quod non habeat vigorem. Nam temeraria ascendit, sed resilit; resistitur enim ei: nec tantum non ob-*

tinet gratiam, sed et meretur offensam. Quæ vero fidelis, et humilis, et fervens oratio fuerit, cælum sine dubio penetrabit: unde certum est quod vacua redire non poterit.

SERMO V.

De triplici modo orationis.

1. CARITAS, qua pro vobis sollicitus sum, Fratres mei, cogit ut loquar vobis: et urgente ea multo sæpius loquerer, nisi tam multis occupationibus impediret. Nec mirum si sollicitus sum pro vobis, cum inveniam in me ipso materiam multam et occasionem sollicitudinis. Quoties enim propriam miseriam et multimoda pericula cogito, haud dubium quin ad me ipsum conturbetur anima mea. Nec minor mihi sollicitudo est pro singulis quibusque vestrum, si tamen diligo vos tamquam me ipsum. Novit ipse qui scrutatur corda, quoties in corde meo propriæ sollicitudini præponderat sollicitudo vestra. Nec mirum si multa mihi sollicitudo est, et timor magnus conturbat me super omnibus vobis, quos video in tanta miseria et in tantis constitutus esse periculis. Ipsi enim (ut manifestum est) gestamus laqueum nostrum, ubique proprium circumferimus inimicum: carnem hanc loquor de peccato natam, in peccato nutritam; corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius prava consuetudine vitiatam. Hinc est quod tam acriter caro adversus spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, et inpatiens est disciplinæ, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec inhibetur ullo timore.

2. Huic accedit, hanc adjuvat, hac utitur ad impugnandos nos callidissimus serpens, cui nullum aliud desiderium est, nullum studium, nullum negotium, nisi effundere sanguinem animarum. Hic est qui jugiter machinatur malum, qui desideria carnis instigat, qui concupiscentiæ ignem naturalem quodammodo venenatis suggestionibus sufflat, illicitos motus inflammat; peccati occasiones parat, et mille nocendi artibus corda hominum tentare non

cessat. Hic est qui manus nostras proprio cingulo alligat, et (ut dicitur) baculo nostro nos cædit, ut caro quæ data est in adiutorium, in ruinam nobis et in læqueum fiat.

3. Sed quid prodest indicasse pericula, si nulla consolatio, nulla adhibeantur remedia? Grande quidem periculum est, et gravis lucta adversus domesticum hostem: maxime cum nos advenæ simus, et ille civis: ille suam inhabitet regionem, nos exsules simus, et peregrini. Magnum quoque discrimen, adversus diabolicæ fraudis astutias tam crebros, immo continuos habere conflictus; quem nec videre quidem possumus, et quem nimis astutum fecerit tam natura subtilis, quam longa exercitatio malitiæ ejus. Verumtamen in nobis est, si vinei nolumus: et nemo nostrum in hoc certamine dejicitur invitus. *Sub te est, o homo, appetitus tuus, et tu dominaberis illi.* Potest inimicus excitare tentationis motum: sed in te est, si volueris, dare seu negare consensum. In tua facultate est, si volueris, inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis aut impatientiæ cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consenseris; et quoties restiteris, toties coronaberis.

4. Verumtamen negare non possumus, Fratres, molesta sunt hæc, et periculosa: sed, et in ipso certamine, si viriliter resistimus, quædam pia tranquillitas de conscientia bona nascitur. Credo etiam, si cogitationes istas quam cito in nobis advertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus adversus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet a nobis, nec tam libenter ilico revertetur. Sed qui sumus nos, aut quæ fortitudo nostra, ut tam multis tentationibus resistere valeamus? Hoc erat certe quod quærebat Deus, hoc erat ad quod nos perducere satagebat: ut videntes defectum nostrum, et quod non est nobis auxilium aliud, ad ejus misericordiam tota humilitate curramus. Prop-

terea rogo vos, Fratres, ut semper ad manum habeatis tutissimum orationis refugium, de qua etiam memini me paulo ante in fine sermonis esse locutum.

5. Verumtamen quoties de oratione loquor, verba quædam humanæ cogitationis audire mihi videor in corde vestro, quæ et ab aliis frequenter audivi, et nonnumquam expertus sum in corde meo. Quid enim est, quod licet nunquam ab oratione cessemus, vix umquam experiri videatur aliquis nostrum, quis sit orationis suæ fructus? Sicut ad orationem accedimus, sic et redire videmur: nemo nobis respondet verbum, nemo quicquam donat, sed laborasse videmur incassum. Sed quid in Evangelio dicit Dominus? *Nolite, ait, judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.* Quod est autem justum judicium, nisi judicium fidei? Quoniam justus ex fide vivit. Ergo judicium fidei sequere, et non experimentum tuum: quoniam fides quidem verax, sed experimentum fallax. Quæ est ergo veritas fidei, nisi quod promittit ipse Filius Dei: *Quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis, et fiet vobis?* Nemo vestrum, Fratres, parvipendat orationem suam. Dico enim vobis, quia ipse ad quem oramus, non parvipendit eam. Priusquam egressa sit ab ore nostro, ipse scribi jubet eam in libro suo. Et unum indubitanter e duobus sperare possumus, quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis noverit esse utilius. Nos enim quid oremus sicut oportet, nescimus: sed miseretur ille super ignorantia nostra; et orationem benigne suscipiens, quod nobis aut omnino non est utile, aut non tam cito dari necesse est, minime tribuit: oratio tamen infructuosa non erit.

6. Ita sane, si fecerimus quod monemur in psalmo, id est si delectemur in Domino. Ait enim sanctus David: *Delectare in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui.* Sed quid est, o Propheta, quod tam absolute mones delectari in Domino, ac si ad manum nobis sit hujusmodi delectatio? Delectationem cibi, somni, quietis, et cæterorum, quæ in

terra sunt, novimus. Deus autem quam delectationem habet, ut in eo delectemur? Fratres mei, sæculares hoc dicere possunt, vos non potestis. Quis enim vestrum est, qui non sæpe expertus sit conscientia bonæ delectationem? qui non gustaverit saporem castitatis, humilitatis, caritatis? Non est hæc delectatio potus, neque cibi, aut similis cujuslibet rei: delectatio tamen est, et major omnibus illis. Divina enim est, et non carnalis delectatio: et cum in his delectamur, plane delectamur in Domino.

7. Sed causantur multi fortasse, quod affectum hunc delectabilem et dulciorrem super mel et favum rarius experiantur, nimirum quia tentationibus interim exercentur: multoque virilius agunt, si virtutes ipsas non pro delectatione, quam experiantur, sed pro virtutibus ipsis et pro solo beneplacito Dei tota intentione, etsi non tota affectione sectantur. Nec dubium quin optime compleat qui hujusmodi est, Prophetæ admonitionem, qua dicit, *Delectare in Domino*: quoniam non de affectu loquitur, sed de exercitio. Affectus enim ille beatitudinis est, exercitium vero virtutis. *Delectare*, inquit, *in Domino*: ad hoc tende, ad hoc conare, ut in Domino delecteris, *et dabit tibi petitiones cordis tui*. Sed considera quod petitiones cordis dixerit, quas approbat iudicium rationis. Nec habes unde causeris, sed unde magis toto affectu in gratiarum actione veriseris: quando quidem tanta super te cura est Deo tuo, ut quoties ignorans quæris quod tibi inutile est, non te audiat super hoc, sed mutet illud utiliori dono. Sic et pater carnalis parvulo quærenti panem libenter porrigit: quærenti cultellum, quem non necessarium putat, non consentit, sed magis panem ei quem dederat frangit, vel per aliquem ministrorum frangi præcipit, ut nihil ille habeat periculi, nihil laboris.

8. Porro petitiones cordis in tribus credo constare, nec video quid præter illa electus quisque sibi debeat postulare. Duo quidem hujus temporis sunt, id est bona corporis et animæ, tertium

vero beatitudo æternæ vitæ. Nec mireris quod bona corporis a Deo dixerim esse quærenda: quoniam ejus sunt corporalia omnia, sicut et spiritalia omnia bona. Ab eo ergo petendum et sperandum nobis est, unde possimus in ejus servitio sustentari. Verumtamen pro necessitatibus animæ orandum nobis est et frequentius, et ferventius, id est pro obtinenda gratia Dei, animæque virtutibus. Sic et pro vita æterna tota pietate et toto nobis orandum est desiderio, ubi nimirum corporis et animæ plena et perfecta sit beatitudo.

9. In his ergo tribus, ut cordis petitiones sint, tria nobis sunt observanda. Nam et in prima quidem superfluitas et in secunda impuritas, et elatio interdum surrepere solet in tertia. Nonnumquam enim temporalia quæri solent ad voluptatem, virtutes ad ostentationem: sed et vitam æternam fortassis aliqui non in humilitate quærent, sed tamquam in fiducia suorum meritorum. Nec hoc dico, quin accepta gratia fiduciam donet orandi: sed non oportet ut in ea constituat quisquam fiduciam impetrandi. Hoc solum conferunt hæc prima dona, ut ab ea misericordia quæ tribuit hæc, sperentur etiam ampliora. Sit ergo oratio quæ pro temporalibus est, circa solas necessitates restricta: sit oratio quæ pro virtutibus est animæ, etiam ab omni impuritate libera, et circa solum beneplacitum Dei intenta: sit ea quæ sit pro æterna vita, in omni humilitate, præsumens de sola (ut dignum est) miseratione divina.

SERMO VI.

De Oratione Dominica.

1. VOLUNTAS Domini, Fratres, quæ prius Angelos creavit faciens eosdem, postmodum in eis facta beavit. Sicut enim Verbum quod erat in principio, carnem suscipiens dicitur, et vere dicitur, factum caro: sic voluntas illa æterna in Angelo facta est, cum angelicam omnino in se absorbit voluntatem. Quidni dicatur facta in Angelo, cum angelica facta est? Hæc enim summa illius felicitatis est, hic voluptatis cœlestis

torrens, quod divina voluntas ipsa facta est etiam Angelorum : ut quemadmodum placet Deo universitas administrationis hujus, sic et ipsi in cunctis gaudeant, in omnibus delectentur. Hoc igitur oramus, ut hæc voluntas, sicut in cœlestibus facta est creaturis, fiat etiam in terrenis : ut sicut Angelus, sic et homo adhærens Deo, unus cum eo spiritus sit. Sed heu me ! quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta ! Objicit sese malitia mediam, objicit infirmitas, objicit concupiscentia et ignorantia nostra. Inest enim nobis quasi a natura, magis autem ab exterminio naturæ, affectio quædam pessima et libido nocendi, ut inextinguibilis inveniatur in miseris animabus nostris malitiæ delectatio. Quid vero longius a voluntate divina ? Plane chaos magnum inter nos et illam firmatum est in hac parte ; cum semper cum delectet præstare beneficia, et ingratis nobis econtra suggerat affectio crudelissima et innoxiiis velle nocere. Hinc omnis radix amaritudinis germinat, hinc invidiæ, hinc detractio-nes, hinc dissensiones pullulant, hinc silvescunt inimicitia. At hæc quidem germina virulenta præcidi semper necesse est falce justitiæ, qua videlicet extorquemus a nobis, ne cui faciamus quod nolumus nobis fieri : sed quæ volumus ut faciant nobis homines, et nos eis eadem faciamus. Eradicari tamen aut extirpari a cordibus nostris omnino non poterit malitia, donec in mundo fuerimus, qui totus positus est in maligno. Conteritur quidem serpentis caput, sed frequenter experiri est calcaneo insidiantem.

2. Secundo loco ipsa quoque corruptibilis hujus infirmitate corporis præpedimur, ne voluntas nostra divinæ valeat coherere. Nobis quidem quod molestum sentimus, non potest non displicere ; et frequenter in his voluntas nostra a divina dissidet voluntate : cui ne penitus adversetur, fortitudo est nobis necessaria, quæ secunda species est virtutis.

5. Nec sola impedit afflictio corporis : impedit et concupiscentia, qua multiplicibus et inexplabilibus distrahimur

desideriis. Quando autem poterit anfractuosa et angulis plena voluntas ei uniri, quæ rectissima est, et omnimodis indistorta ? Heu me ! Domine Deus, quia undique mihi bella, undique tela volant, undique pericula, undique impedimenta ! Quocumque me vertam, nulla usquam securitas est. Et quæ molestant, timco : et esurries et refectio, et somnus et vigilia, et labor et requies militant contra me. *Divitias et paupertatem ne dederis mihi*, orat Sapiens : nimirum quia utrobique laqueus, utrobique periculum. Quod si reprimit temperantia concupiscentiam, (hoc quippe unicum in hujusmodi remedium est) erit quidem unio jam nonnulla, sed plena non erit. Hinc et Apostolus de se fatetur : *Ego ipse*, ait, *mente consentio legi Dei, carne autem legi peccati, quæ est in membris meis*. Ex parte ergo cohæret, et ex parte dissidet, donec veniat quod perfectum est, et quod ex parte est evacuetur.

4. Quarta est ignorantia, quam et ipsam nobis plurimum obesse non ignoratis. Quo enim pacto voluntatem Dei præviam sequar, ubi ignoro eam ? Cognosco autem tantum ex parte, et necdum sicut cognitus sum. Propterea inquirenda sunt nobis cum omni desiderio incrementa prudentiæ, ut magis ac magis notam faciat nobis Deus voluntatem suam, ut sciamus quid acceptum sit ei omni tempore. Sic virtutum consummatio, justitiæ, fortitudinis, temperantiæ et prudentiæ, unionem illam tam felicem, quam desiderabilem consummabit, ut sit nobis cum Deo una voluntas, et quæcumque ei placeat, placeant simul et nobis : atque hæc nobis erit (ut de Angelis supra dictum est) omnino perfecta jucunditas.

5. Oramus autem ut adveniat regnum Domini, quo videlicet nobis plena sit de regni potestate securitas. Quod autem petimus ut sanctificetur nomen ejus, omnino jam supra nos in ejus notitiam pergere concupiscimus. Ubi nimirum nobis in nobis et felix securitas, et segura felicitas fuerit, in eum qui supra nos est, tota jam spiritus vehementia rapiemur. *Sanctificetur nomen*

tuum. Nomen ejus, gloria ejus. Et illa quando non sancta? Fieri tamen dicitur sancta gloria ejus, cum in sanctitate glorificatur a nobis: sicut et voluntatem ejus, quæ æterna est, in nobis, ut nostrat fiat, fieri postulamus. Hoc ergo primum fieri petimus quod maximum est, ut nobis gloriæ illius innotescat sanctitas illibata. Exinde quod ad nos spectat optamus, et regni potestatem propter securitatem, et voluntatis ejus in nobis perfectionem propter jucunditatem. Sed quia necdum illa perfectione gaudentes, non sine magno labore divinæ possumus obtemperare voluntati; opus est cibo ne deficiamus, opus est, inquam, pane quotidiano. Sæpius quoque aberrantes ab ea, et delinquentes, hoc est derelinquentes eam, necessarium pro indulgentia supplicamus, dicentes: *Dimitte nobis debita nostra, etc.* At ne forte in eadem recidamus post acceptam veniam peccatorum, orandus a nobis idem ipse est, ne nos inducat in tentationem: sed magis educat nos, et liberet a malo, amen.

SERMO VII.

De Peregrino, Mortuo, et Crucifixo.

4. FELICES, qui se præsentī sæculo nequam advenas et peregrinos exhibent, immaculatos se custodientes ab eo! *Neque enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Abs-tineamus ergo a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam, tamquam advenæ et peregrini. Peregrinus siquidem via regia incedit, non declinat ad dexteram, neque ad sinistram. Si forte jurgantes viderit, non attendit: si nubentes, aut choros ducentes, aut aliud quodlibet facientes; nihilominus transit, quia peregrinus est, et non pertinet ad eum de talibus. Ad patriam suspirat, ad patriam tendit: vestitum et victum habens non vult aliis onerari. Beatus plane, qui suum sic agnoscit, sic deplorat incolatum, dicens Domino: *Quoniam advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei.* Magnus hoc quidem, sed forte gradus aliquis altior est. Nam peregrini-

us, etsi non admisceatur civibus, aliquando tamen delectatur videre quæ fiunt, aut audire ab aliis, aut ipse narrare quæ viderit: et his et hujusmodi, etsi penitus non retinetur, detinetur tamen et retardatur, dum minus memor patriæ, minori accelerat desiderio. Nam et tantopere potest in his delectari, ut jam non solum remoretur, et minus cito veniat: sed et remanens ex toto, ne tarde quidem perveniat.

2. Quis igitur est magis alienus ab actibus sæculi, quam peregrinus? Profecto quibus dicit Apostolus: *Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Peregrinus nimirum potest facile occasione viatici plusquam oporteat, et detineri quærendo, et prægravari portando: mortuus, si desit etiam ipsa sepultura, non sentit. Sic vituperantes ut laudantes, sic adulantes audit ut detrahentes, immo vero nec audit, quia mortuus est. Omnino felix mors, quæ sic immaculatum servat: immo penitus alienum facit ab hoc sæculo. Sed necesse est ut qui non vivit in se, vivat Christus in illo. Hoc est enim quod ait Apostolus: *Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Christus.* Ac si diceret: Ad alia quidem omnia mortuus sum, non sentio, non attendo, non curo: si qua vero sunt Christi, hæc me vivum inveniunt et paratum. Nam si non aliud possum, saltem sentio: placet quod ad ejus honorem fieri video, displicent quæ aliter fiunt. Magnus omnino gradus est iste.

3. At fortasse poterit aliquid adhuc superius inveniri. In quo ergo quæremus? In quo putas, nisi in eo de quo nunc loquebamur, qui raptus est usque ad tertium cælum? Quis enim prohibet tertium cælum dicere, si quem gradum supra istos poteris invenire? Audi igitur ipsum de hac tanta altitudine non in se gloriantem, sed dicentem: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu-Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.* Non solum inquit, mortuus mundo, sed et crucifixus: quod est ignominiosum genus mortis. Ego illi, pariter et ipse mihi. Omnia quæ mundus amat, crux

mihî sunt : delectatio carnis, honores, divitiæ, vanæ hominum laudes. Quæ vero mundus reputat crucem, illis affixus sum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. Annon major iste est secundo et primo gradu? Peregrinus, si prudens est, et non obliviscitur suæ peregrinationis, licet cum labore, transit, et non magnopere sæcularibus implicatur. Mortuus æque blanda hujus sæculi, sicut aspera spernit. Qui vero raptus est usque ad tertium cœlum, crux illi est omne cui mundus inhæret : et his adhæret quæ mundo crux esse videntur. Quamvis in his verbis Apostoli illud quoque non incongrue possit intelligi, crucifixum ei mundum reputatione, ipsum vero mundo crucifixum compassionem. Crucifixum enim mundum videbat obligationibus vitiorum, et ipse crucifigebatur ei per compassionis affectum.

4. Pensemus nunc singuli in quo gradu quisque sit positus, et studeamus proficere de die in diem, quoniam de virtute in virtutem videbitur Deus deorum in Sion. Maxime vero hoc sancto tempore in omni obsecro puritate conversari studeamus, ubi et certus, et brevis dierum numerus positus est, ne desperet humana fragilitas. Nam si dicitur nobis, Omni tempore solliciti

estote omnino ad custodiendam puritatem vestræ conversationis; quis non desperet? Nunc autem monemur brevi dierum numero omnes aliorum temporum negligentias emendare : ut vel sic gustemus dulcedinem perfectæ puritatis, et omni deinceps tempore in conversatione nostra sanctæ hujus Quadragesimæ vestigia clara resplendant. Conemur ergo, Fratres, sanctum hoc tempus tota devotione suscipere, et nunc magis arma spiritualia reparare. Nunc enim generali quodam totius orbis exercitu contra diabolum Salvator concreditur : beati qui sub tali duce strenue militaverint. Toto siquidem anno domestica Regis familia militat, et assidua est in bellorum procinctu : semel autem et certo tempore univ ersum imperium generali congregatur exercitu. Felices vos, qui domestici meruistis esse, quibus dicit Apostolus : *Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei.* Quid igitur facturi sunt qui toto anno pugnare susceperunt, quando et ipsi rudes, et vacantes prius spiritualia arma arripiunt? Utiq; solito amplius solitæ opus est insistere pugnæ, ut magna quædam victoria Regi nostro ad gloriam, nobis proveniat ad salutem.

SERMONES XVII

IN PSALMUM XC

QUI HABITAT IN ADJUTORIO ALTISSIMI,

IN QUADRAGESIMA HABITI.

PRÆFATIO.

4. CONSIDERO labores vestros, Fratres, non sine magno miserationis affectu. Quæro consolationem quam exhibere possim, et corporalis occurrit : sed ea non prodest quicquam, magis et obesse plurimum potest. Siquidem modica sementis detractio, non modicum

mensus est detrimentum : et si pœnitentia vestra minuatur miseratione crudeli, paulatim gemmis corona vestra privatur. Quid tamen agimus? ubi Prophetæ farinula? Siquidem mors in olla est; et mortificamini tota die in jejuniis multis, in laboribus frequenter, in vigiliis supra modum, præter ea quæ intrinsecus sunt contritio cordium, et

multitudo tentationum. Mortificamini, sed propter eum qui mortuus est pro vobis. Quod si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio vestra per eum, ut in eo delectetur anima, quæ in aliis renuit consolari. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quædam consolatio poterit inveniri. Nonne enim certum est supra vires humanas, ultra naturam, contra consuetudinem esse quæ sustinetis? Alius igitur portat ista, ille sine dubio, qui secundum Apostolum portat omnia verbo virtutis suæ. Nonne ex hoc jam suo ipsius gladio inimicus perimitur, et magnitudo tribulationis, de qua tentare solebat, ipsa magis tentationes exsuperat, tamquam certissimum divinæ præsentiae argumentum? Quid enim timendum nobis, si adest qui portat omnia? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Nam si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Quid est quod totam molem terræ sustinet? Et universus orbis cui innititur? Nam si est aliquid quod sustineat cætera, ipsum a quo sustinetur? Non invenitur nisi virtutis verbum omnia portans. Verbo enim Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.

2. Propterea, ut sit vobis in verbo Domini consolatio, maxime his diebus, quibus (sicut omnino dignum est) aliquatenus major est labor vester; ut confido, non erit inutile tractare vobiscum aliquid de Scripturis sanctis, quod etiam aliqui vestrum rogaverunt. Unde nobis eligendus est Psalmus ipse, de quo tentationis occasionem inimicus assumpsit, ut inde confringantur arma maligni, unde sibi usurpare præsumpsit. Propterea nolo vos ignorare, Fratres, quoniam manifeste imitatores sunt inimici, quicumque de Scripturis sanctis aliquid non sancte usurpant, et detinent veritatem Dei in mendacio, sicut solent quandoque nonnulli. Cavete hoc, dilectissimi, quia prorsus diabolicum est, et de parte ejus se esse probant qui id faciunt, in suam ipsorum perniciem salutaria scripta pervertere molientes. Sed non modo plus

immoror: sufficit, credo, breviter tetigisse. Jam de ipso, quem elegimus, Psalmo aliqua præstante Domino disse-rere et explanare tentemus.

SERMO I.

De versu primo, Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.

1. QUIS sit divini inhabitator adjutorii, per non inhabitantes illud melius potest agnosci. Tria siquidem eorum reperies genera: unum non sperantium, aliud desperantium, tertium frustra sperantium. Neque enim habitat in adjutorio Dei, qui non posuit Deum adjutorem suum, sed confidit in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum. Surdus namque est ad Prophetæ vocem dicentis: *Quærite Dominum dum inveniri potest, invoke eum dum prope est*: et sola temporalia quærens, æmulatur in malignantibus, pacem peccatorum videns; et elongatur ab adjutorio Altissimi, quod sibi ad hæc necessarium esse non reputat. Sed quid nobis de his quæ foris sunt judicare? Timeo, Fratres, ne forte etiam sit in nobis, qui non habitat in adjutorio Altissimi, sed confidat in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum. Forte enim fervorem habet aliquis, potens in vigiliis, in jejuniis, in labore, et cæteris hujusmodi, aut etiam multorum (ut sibi videtur) divitias meritorum longo tempore acquisivit; et in his confidens, remissior est in timore Dei, facile jam ad otiositates et curiositates perniciose quadam securitate declinat, murmurat, detrahit, dijudicatque. Qui profecto, si habitaret in adjutorio Dei, attenderet utique sibi, et timeret offendere, quem sibi cognosceret adhuc tam necessarium esse. Tanto siquidem amplius timere Deum, et magis sollicitus esse debuerat, quanto majora ejus munera jam percepit. Neque enim quæ habemus ab eo, servare aut tenere possumus sine eo. Nunc vero (quod non sine dolore loquimur aut videmus) sunt aliqui qui in conversionis initio satis timorati et

solliciti sunt, donec initium aliquod conversionis acceperint; et cum multo magis desiderare debuerant, juxta illud, *Qui edunt me, adhuc esurient*; incipiunt sic agere ac si dicant: Ut quid ei serviamus ultra, quando jam habemus quod daturus est? O SI SCIRES, quam parum est quod habes, et hoc ipsum quam cito perdes, si non servaverit ille qui dedit! Hæc enim duo sunt quæ valde sollicitos et subjectos Deo nos reddere possunt, ut non simus de his qui propterea non habitant in adjutorio Altissimi, quia non reputant illud sibi necessarium esse: et hi sunt qui non sperant in Domino.

2. Sunt autem et alii qui et desperant, hi scilicet qui considerantes imbecillitatem propriam, deficiunt et obruuntur a pusillanimitate spiritus, habitantes in carne sua, et circa infirmitatem propriam semper intenti, ut omnia quæ patiuntur, cursim enumerare parati sint. Ubi enim intenderis, ingenium valet. In adjutorio autem Dei non habitant, neque noverunt illud, quod nec assurgere valeant, ut aliquando cogitent illud. Sunt autem alii, qui sperant quidem in Domino, sed frustra: quia sic de misericordia ejus sibi ipsis blandiuntur, ut a peccatis suis non emendentur. Vana est omnino spes ista, et hæc confundit, eo quod caritas desit. Contra hos Propheta: *Maledictus, inquit, qui peccat in spe*; et alius: *Benepiacitum est Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus*. Dicturus, *qui sperant*, signanter præmisit, *super timentes eum*. Frustra siquidem sperat, qui contemptu suo gratiam a se repellit, et spem suam prorsus evacuat.

3. Nullus ergo horum trium habitat in adjutorio Altissimi. Primus enim habitat in meritis suis, secundus in pœnis, tertius in vitiis. Immunda habitatio tertii, anxiosa secundi, stulta et periculosa primi. Quid enim stultius, quam habitare in domo vix adhuc inchoata? Consummasse te putas? At cum consummaverit homo, tunc incipit. Denique ruinosa est omnino hæc habitatio, et quæ sustentari magis opus habeat,

et fulciri, quam inhabitari. Nonne vita præsens fragilis est et incerta? Simile ergo esse necesse est quidquid fundatur in ipsa. Quis enim super fragile fundamentum, stabile credat ædificium? Periculosa habitatio eorum, qui in meritis suis sperant; periculosa, quia ruinosa. Eorum vero, qui consideratione propriæ infirmitatis desperatione dejiciuntur, habitatio est anxiosa, et eos in tormentis diximus habitare. Quamdiu enim et pœnas sustinent, in quibus nocte et die conferuntur; et eis quoque quas nondum sentiunt, amplius cruciantur, ut non sufficiat dici malitia sua, sed opprimuntur his quoque quæ fortasse numquam experientur: quæ tormenta, quis infernus intolerabilior potest excogitari? præsertim quia et tanto labore premuntur, et cœlestis panis non sustentantur edulio. Hi sunt qui in adjutorio Altissimi non habitant, quia desperant. Priores autem idcirco non quærunt, quia nequaquam sibi illud necessarium sentiunt. Extremi vero propterea longe sunt, quia eo modo quærunt auxilium Dei, quo obtinere non possunt. SOLI enim in adjutorio Altissimi habitant, qui id solum obtinere desiderant, id solum amittere trepidant; sedula circa illud et sollicita cogitatione versantes, quæ est utique pietas cultus Dei. Beatus plane qui sic habitat in adjutorio Altissimi: quia in protectione Dei cœli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quæ sub cœlo sunt, quem Deus cœli protegere et conservare voluerit? Porro sub cœlo sunt quæcumque nocere possunt. Sub cœlo sunt aeræ potestates, sub cœlo præsens sæculum nequam, et caro adversus spiritum concupiscens.

4. Optime igitur dictum est, *In protectione Dei cœli commorabitur*; ut nihil eorum quæ sub cœlo sunt timere possit, quisquis protectionem ejus habere meruerit: sive ita dictum sit, ut ad versum sequentem oratio dependeat, *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur*; dicit *Domino, Susceptor meus es tu*; et sit quod dicitur, *in protectione Dei cœli commorabitur*, expositio præcedentis

partis, *Qui habitat in adjutorio Altissimi*: aut magis addere videatur, ut non solum adjutorium ad operandum bonum, sed protectionem quoque ad liberandum a malo doceat esse querendam. At vero diligenter attende, quod *in protectione* dicit, non in *præsentia*. Angelus in *præsentia* ejus exsultat: ego utinam possim in ejus *protectione* morari. Ille beatus in *præsentia*, ego utinam in *protectione* sim securus. *Dei cæli*, inquit. Licet enim ubique esse non dubitetur, sic tamen in *cælo* est, ut ad ejus *comparationem* nec esse videatur in *terris*. Propter quod et orantes dicimus: *Pater noster qui es in cælis*. Sicut enim anima, cum in toto quoque sit corpore, excellentius tamen et singularius est in capite, in quo sunt omnes sensus (nam in cæteris omnibus membris vix unum exercet solum, scilicet tactum, unde quantum ad eum modum quo in capite est, cætera membra videtur quodammodo non tam inhabitare quam regere:) ita si *præsentiam* illam cogitemus, qua beati Angeli perfruuntur, videri possumus vix aliquam *Dei protectionem* et nomen habere. Felix tamen anima, quæ vel hanc *protectionem* meretur. *Dicit enim Domino, Susceptor meus es tu*. Verum id quidem sermoni alteri reservemus.

SERMO II.

De versu secundo, Dicit Domino, susceptor meus es tu, etc.

1. *Qui habitat in adjutorio Altissimi*, ait Propheta, *dicit Domino, Susceptor meus es tu, et refugium meum, Deus meus, sperabo in eum*. Dicit in gratiarum actione, confitens Domino et misericordiæ ejus super duplici adjutorio ejus. Omnis enim qui adhuc in adjutorio habitat, non in regno, et frequenter opus habet fugere, et interdum cadit. Fugere, inquam, dum in hoc corpore sumus, a facie tentationis persequentis oportet. Quod si minus celeriter fugimus, aliquando (ut assolet) impellimur et evertimur, sed Dominus suscipit nos. Ipse itaque refugium est, ut venientem cum stercorebus boum pi-

grorum lapidatorem impigri fugiamus, et evadere possimus scdam nimis lapidationem. Ipse quoque susceptor est, ut etiam cum ceciderimus, non collidamur, quoniam supponit manum suam. Cum ergo tentationis impetum sentimus in cogitatione, statim fugiamus ad ipsum, et humiliter postulemus auxilium. Quod si forte præoccupaverit nos, ut sit aliquando, cum tardius, quam oporteat, ad eum confugimus; solliciti simus ut suscipiat nos manus Domini. Homines enim aliquando cadere necesse est, dum in hoc sæculo detinentur; sed alii colliduntur, alii non, quia Deus supponit manum suam. Sed quomodo eos discernere poterimus, ut segregemus juxta Domini exemplum agnos ab hædis, justos ab injustis? Nam et *Justus septies in die cadit*.

2. Verum hoc interest inter eorum casus, quod justus suscipitur a Domino, ideoque resurgit fortior: injustus autem cum ceciderit, non adjiciet ultra ut resurgat; immo vero aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excusat quod fecit, et hic est pudor adducens peccatum; aut sit ei frons meretricis, et jam nec Deum timet, nec hominem reveretur, sed prædicat peccatum suum sicut Sodoma. Justus vero super manum Domini cadit, et miro quodam modo etiam ipsum ei peccatum in justitiam cooperatur. *Scimus enim, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Nonne cooperatur nobis ille casus in bonum, unde et humiliores efficimur, et cautiores? Nonne Dominus cadentem illum suscipit, qui ab humilitate suscipitur? *Impulsus eversus sum ut caderem*, ait Propheta: sed nihil proficit qui impulit me, quoniam *Dominus suscepit me*. Sic ergo dicit fidelis anima Domino: *Susceptor meus es tu*. Possunt omnia dicere, Creator meus es tu: possunt et animalia dicere, Pastor meus es tu: possunt omnes homines dicere, Redemptor meus es tu. At vero Susceptor meus es tu, is tantum dicere potest, qui habitat in adjutorio Altissimi. Unde et addidit: *Et Deus meus*. Cur non Deus noster? Quia in creatione, in redemp-

tione, cæterisque communibus beneficiis est Deus omnium : sed in tentationibus suis tamquam proprium eum habent singuli electorum. Sic enim paratus est suscipere cadentem, et eripere fugientem, ut videri possit relictis omnibus aliis ei soli operam dare.

3. Propterea expedit omni animæ Deum semper attendere tamquam proprium, non modo adiutorem, sed etiam inspectorem. Quomodo enim negligens poterit fieri, qui intuentem se Deum numquam desinit intueri? Aut quomodo non quasi proprium illum habere videtur, qui sic eum super se videt intentum, ut omnia interiora ejus et exteriora omni hora considerare non cesset; omnesque non solum actus, sed etiam ipsos subtilissimos animæ motus perscrutetur atque dijudicet? Hic igitur non immerito dicere potest : *Deus meus, sperabo in eum.* Et attende quod non dixerit, *Speravi, aut spero, sed, sperabo.* Hoc, inquit, est votum meum, hoc propositum meum, hæc intentio cordis mei. Reposita est hæc spes mea in sinu meo, et in hac perseverabo. *Sperabo in eum.* Non desperabo, nec frustra sperabo, quia maledictus qui peccat in spe, et nihilominus qui peccat in desperatione : sed nec esse volo de his qui non sperant in Domino. *Sperabo, inquit, in eum.* Sed jam dic nobis quo fructu, qua mercede, quo lucro? *Quoniam ipse liberabit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.* Sane laqueum hunc et hoc verbum in diem alterum, et sermonem, si placet, alterum differamus.

SERMO III.

De versu tertio, Deus meus sperabo in eum.

Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.

1. EGO utique, Fratres, in hoc verbo magna mei ipsius pietate compungor, et valde misereor animæ meæ. *Ipsæ liberavit me de laqueo venantium.* Ergone bestię sumus nos? Bestię prorsus. *Homo enim cum in honore esset, non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Bes-

tia profecto sunt homines, oves errantes non habentes pastorem. Quid superbis, o homo? quid te sciolum jactas? Vide quia bestia factus es, cui venandæ laquei præparantur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores utique pessimi et nequissimi, callidissimi et crudelissimi. Venatores, qui cornu non sonant, ut non audiantur, sed sagittant in occultis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutissimi nequitia et versutia diabolicæ fraudis: ita ut sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum-comparationem sit quilibet astutissimus hominum, præter eos dumtaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientia datum est fraudes deprehendere malignorum. Obsecro vos, novellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni et mali, nolite sequi cordis vestri judicium, nolite abundare in sensu vestro; ne vos, tamquam rudes adhuc, versutus ille venator decipiat. Nam silvestribus illis et omnino bestiabilibus bestiis (sæculares homines loquor) apertos satis expandit laqueos, utpote quos facile capiendos esse non dubitat. Vobis autem, qui tamquam prudentiores cervi serpentes necatis, et desideratis ad fontem vivum, subtiliores occultat laqueos, et callidiora fraudis suæ argumenta conquirunt. Unde obsecro vos, humiliamini sub potenti manu Dei pastoris vestri, et acquiescite eorum consiliis, qui melius norunt venatoris illius versutias, edocti diuturno longi temporis exercitio, et crebris experimentis, tam in se, quam in multis.

2. Sed ecce quia jam venatores et bestias novimus; quisnam sit laqueus iste quærendum est. Nolo ego adinvenire ex me, nec dubium aliquid tradere vobis. Ostendat nobis Apostolus laqueum istum : ipse enim venatorum illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis, inquam, beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli, a quo se liberatam fidelis anima congratulatur. *Qui volunt, inquit, divites fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationes, et in laqueum*

diaboli. Ergone laqueus diaboli, divitiæ sunt hujus sæculi? Heu quam paucos invenimus, qui ab hoc laqueo liberari exsultent! quam multos, qui dolent quod parum sibi videntur irretiti; et adhuc quantum possunt, ipsi se involvere et intricare laborant! Vos qui reliquistis omnia, et secuti estis non habentem ubi caput suum reclinaret, Filium hominis, exsultate, et dicite: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium*. Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, et ex ipsis medullis cordis gratias ei agite, dicentes: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium*. Et ut noveritis quam magnum sit beneficium hoc, et sciatis quæ a Deo donata sunt vobis, audite quod sequitur: *Et a verbo aspero*. O homo, vel magis bestia, laqueum non timebas? Time vel malleum. *A verbo*, inquit, *aspero*. Quod est hoc verbum, nisi illud insatiabilis gehennæ: *Affer, affer, percutite, dilacera, cito interfice, velociter spolia detrahe*? Quid est verbum asperum, nisi, *Tollatur impius ne videat gloriam Dei*? Quomodo exsultant venatores capta bestia, et clamant: *Tolle, tolle, infige verubus, infer prunis, et male bullentibus impone lebetibus*? Verbum asperum fuit, quod protulit domus exasperans, populus Judæorum: *Tolle, tolle, crucifige eum*. Quam horribile verbum, quam asperum, quam crudele! Vere dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. Hoc verbum asperum tu sustinuisti, Domine. Cur, nisi ut nos liberares a verbo aspero? Sit jam pietatis tuæ, ut non sustineamus nos, quod tu dignatus es sustinere pro nobis.

3. Respondent homines sæculares, cum eis suademus agere pœnitentiam, et dicunt: *Durus est hic sermo*. Nempe hoc est quod in Evangelio legimus. Loquebatur de pœnitentia ipsa Dominus, sed in figura, tamquam his quibus non erat datum nosse mysterium regni Dei. Cumque audirent dicentem, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem*, dixerunt: *Durus est hic sermo, et abierunt retrorsum*. Quid autem est manducare ejus car-

nem, et bibere sanguinem, nisi communicare passionibus ejus, et eam conversationem imitari, quam gessit in carne? Unde et hoc designat illibatum illud Altaris sacramentum, ubi Dominicum corpus accipimus: ut sicut videtur illa panis forma in nos intrare; sic noverimus per eam quam in terris habuit conversationem, ipsum intrare in nos, ad habitandum per fidem in cordibus nostris. Cum enim justitia ingreditur, ille ingreditur qui factus est nobis a Deo Patre justitia. Sed et qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo. Sed tamen adhuc multi nobis dicunt: *Durus est hic sermo*. Ergone durum est momentaneum hoc et leve tribulationis, quod supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis? Durum est brevissimo et levissimo labore cruciatus illos et tormenta redimere, quæ nullus terminus finiat, nullus animus sufficiat cogitare? Durum vobis videtur cum dicitur, *Agile pœnitentiam*? Erratis; sed audituri estis aliquando verbum asperum, sermonem durum, auditionem malam: *Ite maledicti in ignem æternum*. Ita, dico vobis, hoc timete, hoc durum reputate: et invenietis, quia jugum Domini suave est, et onus ejus leve. Si in seipso suave illud credere necdum potestis, vel hoc non ignoratis, quoniam hujus comparatione suavissimum est.

4. Vos autem, Fratres mei, vos pennati, ante quorum oculos frustra jacitur rete; vos qui divitias hujus sæculi penitus reliquistis, quid timeatis a verbo aspero, quando jam liberati estis a laqueo? Felix tu Idithum, pro quo psalmi quidam inscripti sunt, qui transilisti laqueum, ut omnino longe fieres a verbo aspero. Quibus enim dicitur, *Ite maledicti in ignem æternum; Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*; quibus, inquam, dicitur, nisi his qui substantiam hujus mundi habuere? Numquid non valde exultantur ad verbum hoc corda vestra, et spirituali jucunditate replentur? Numquid non pretiosiores ducitis paupertatem vestram thesauris sæculi? siquidem ipsa

est quæ liberat vos a verbo aspero. Quomodo namque a nobis exigit Deus, quod pro ipsius amore relictum est? Et tamen etiam hoc facitis, et de labore manuum vestrarum Christus alitur et vestitur, ut nihil desit. Agite ergo gratias; exsultate et dicite: *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, et a verbo aspero.* Exsultate, inquam, sed adhuc interim cum tremore. Lætos vos esse volo, sed nondum securos; gaudentes in Spiritu sancto, sed tamen paventes adhuc, et caventes a recidivo.

5. Quid enim vobis ultra pavendum est? Unum utique, idque gravissimum, peccatum Judæ, peccatum apostasiæ. Bene enim factum est, ut pennas acciperetis sicut columbæ, et volaretis ad requiescendum. Nam in terra non erat requies, sed labor, et dolor, et afflictio spiritus. Quid ergo timendum est sic volanti, nisi ne forte cadaver vel simile aliquid in terra videat, cujus desiderio tractus videatur a venatoribus illis pessimis, et preparatis laqueis capiatur, et sint novissima hominis illius pejora prioribus? Hoc, inquam, omnino timendum est, ne quis aut corde solo, aut etiam corpore ad vomitum revertatur. Legimus enim de filiis Israel, quia corde redierunt in Ægyptum. Nam corpore reverti, clausum post eorum talos Rubrum mare prohibebat. Hoc est quod vehementer singulis quibusque timendum est, ne quando forte eatenus Deum offendant, ut manifeste abjiciantur et evomantur ab eo: aut si pudor neget apostasiam corporis, tepor ipse paulatim ingerat apostasiam cordis: ut videlicet sub habitu religionis cor sæculare gerant, et quidquid sæcularis consolationis invenire potuerint, amplectantur. Neque enim sumus nos Apostolo sanctiores, qui tamen verebatur, ne forte cum aliis prædicasset, ipse reprobus efficeretur. Sed id tandem timendum est, donec laqueus contritus sit, donec corpus istud anima deposuerit. Nam et ipsum corpus laqueus quidam est: unde et oculus legitur animam deprædari. Minime ergo decet esse securum hominem, qui secum portat

laqueum suum: immo vero bonum est magis habitare in adjutorio Altissimi, ut per eum possit laqueus evitari.

SERMO IV.

De versu quarto, Scapulis suis obumbrabit tibi, etc.

1. CONFITENTI humiliter, et devote gratias referenti, non immerito ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis invenitur in modico, jure constituetur super multa: sicut e contrario accipiendis indignus est, qui fuerit de acceptis ingratus. Itaque devotæ illi gratiarum actioni respondet spiritus: Non id solum, inquiens, faciet, sed et *scapulis suis obumbrabit tibi.* Credo in his scapulis geminam Dei promissionem intelligendam, vitæ scilicet ejus quæ nunc est, pariter et futuræ. Si enim solum promitteret regnum, et in itinere deesset viaticum, omnino conquirerentur homines, et responderent: Magnum quidem est quod promittitur, sed perveniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui post hoc sæculum vitam promisit æternam, ipse dandum etiam in hoc sæculo centuplum providentissima pietate promisit. Quid jam excusationis, habes, o homo? Profecto obstructum est os loquentium iniqua. Quid plus afferet inimicus ad tentandum, nisi quia longa futura est vita tua? Et si grandis tibi restat via, cur hoc timeas, cui fortis cibus datur, ne deficere possis in via? Eliæ utique cibus allatus est ab Angelo, quo nullus in humana consuetudine vilior invenitur, scilicet panis et aqua: tanta tamen in eo fortitudo collata est, ut quadraginta diebus ambulans non fatigaretur nec esuriret. Vis tibi hunc cibum ab Angelis ministrari? Mirum valde, si non vis.

2. Quod si cibum hunc desideras, et angelica ministeria non superba, sed humili magis ambitione requiris; audi quomodo scriptum sit de Domino, quia tentante diabolo, et suadente, ut de lapidibus faceret panem, restitit, et dixit: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.*

Deinde tentationibus superatis, et tentatore fugato, accesserunt Angeli, et ministrabant ei. Et tu ergo, si vis habere ministerium Angelorum, fuge consolationes sæculi, et tentationibus resiste diaboli. Renuat consolari anima tua in aliis, si vis in Dei memoria delectari. Cum esuris, currere suadet ad panem: at tu potius audi dicentem, *Non in solo pane vivit homo*. Cur enim tanta varietate distraheris, ut modo cibum, modo potum, modo vestem aut lectum, nisi pro sola corporis necessaria sustentatione requiras, qui in uno, id est in verbo Dei, potes hæc omnia invenire? Manna enim est, omnem saporem habens, et odoris delectationem; requies est vera et sincera, suavis et salubris, jucunda et sancta.

5. Hæc est promissio vitæ præsentis. Nam promissionem futuræ quis explicet? Si expectatio justorum lætitia, et tanta lætitia, ut omne quod desideratur in sæculo, non valeat ei comparari: ipsum quod expectatur, quid erit? Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te. Sub his itaque scapulis quatuor nobis beneficia conferuntur. Sub his enim abscondimur: sub his ab incursu accipitrum et milvorum protegimur, quæ sunt aeræ potestates: sub his umbraculum salubre refrigerat nos, et repellit nimium solis fervorem: sub his quoque alimur et fovemur. Ait enim Propheta in alio psalmo: *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum*, id est, dum adhuc dies mali sunt, et in terra aliena sumus, quæ data est in manus impii, in qua non est regnum pacis, nec Deus pacis regnat in ea. Nam si regnat, quid est quod orantes dicimus: *Adveniat regnum tuum*? Necessè igitur est abscondere interim, si quid habemus boni: quoniam thesaurum regni cælorum, qui invenit homo, abscondit. Propter quod etiam corporaliter in claustris et in silvis abscondimur. Et si scire vultis quantum in hac absconsione lucratur, credo nullum hic esse, qui si quartam partem eorum quæ facit, in sæculo actitaret, non adoraretur ut sanctus, reputaretur ut angelus: nunc autem

quotidie tanquam negligens arguitur et increpatur. Parumne hoc lucrum ducitis, quod non reputamini sancti antequam sitis? Annon timetis ne forte vili mercede hic recepta, in futuro mercedem non habeatis? Necessaria est ergo hæc absconsio non solum ante oculos aliorum, sed etiam multo magis ante te ipsum. Hoc enim habet Dominica illa sententia: *Cum feceritis omnia quæ præcipiuntur vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus*. Væ enim nobis si non fecissemus. Et hæc est utique MAGNA VIRTUS et summa securitas, quando et pie vivis; et tamen plus attendis quæ desunt tibi, quam quæ obtinuisse videris, oblitus quæ retro sunt, et extendens te in anteriora. Hæc igitur est absconsio, quam sub scapulis Domini præstari dixeramus; qualis forsitan absconsio fuit vel obumbratio, quæ Mariæ facta est a Spiritu sancto, ad celandum videlicet tam incomprehensibile sacramentum.

4. De protectione quoque idem iste Propheta ait: *Obumbrasti super caput meum in die belli*. Sicut enim videns venientem accipitrem mater expandit alas suas, ut pulli subeant, et habeant tutum refugium: sic nobis parata, et quodammodo dilatato sinu extensa est summa illa et ineffabilis pietas Domini nostri. Unde et supra dixit: *Quoniam refugium meum es tu*. Jam vero sub ipsis quoque scapulis et umbraculum salubre, et protectionem habemus. Sicut enim iste corporeus sol, licet bonus sit et valde necessarius, tamen et fervor ejus, si temperatus non fuerit, infirmo capiti, et splendor infirmis oculis nocet, nec est solis culpa, sed infirmitatis: sic etiam Sol justitiæ est. Unde et dicitur: *Noli nimium justus esse*. Non quod justitia bona non sit; sed quia dum adhuc infirmi sumus, oportet ipsa bona gratia temperari, ne forte elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Quid enim est quod incessanter orantes et supplicantes non possumus ad eam, quam desideramus, gratiæ abundantiam pervenire? Putatis quia avarus aut inops factus est Deus, impotens aut inexorabilis? Absit hoc, prorsus absit: sed

ipse cognovit figmentum nostrum, et scapulis suis obumbrat nobis. Non tamen a petitione propterea cessandum est: quia etsi non dat ad satietatem, dat tamen ad sustentationem: etsi cavet nobis a fervore nimio; tamen fovet nos tamquam mater calore suo. Hoc est enim quartum quod diximus sub scapulis ejus nobis præstari, ut tamquam pulli calore materni corporis foveamur, ne foris vagantes moriamur, refrigerente nimirum caritate; quæ non diffunditur in nobis nisi per Spiritum qui datur nobis. Sub his igitur pennis ejus securus sperabis, ut videlicet de exhibitione præsentium munerum firma sit expectatio futurorum.

SERMO V.

De versu quinto, Scuto circumdabit te veritas ejus.

1. VIGILATE et orate, ut non intretis in tentationem. Et quis hoc dixerit, scitis, et tempus scitis: Domini enim est verbum istud instante jam passione sua. Et attendite quoniam ipse quidem erat passurus, et non Discipuli: nec tamen pro se dicebat orandum, sed pro illis. Unde ad Petrum ait: *Ecce satanas expectavit vos ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* SI TANTUM illos oportebat timere in passione Domini, quantum nobis timendum est, Fratres, in passione nostra? Vigilate proinde et orate, ut non intretis in tentationem, quoniam undique circumdati estis tentationibus. Unde et legistis, quia *tentatio est vita hominis super terram.* Itaque si tot tentationibus plena est vita nostra, ut non immerito tota ipsa tentatio debeat appellari: pervigili circumspeditione opus est et oratione, ne inducamur in eam. unde est et illud in oratione Dominica: *Et ne nos inducas in tentationem.* Quia ergo undique sic circumdatus es tentationibus, scuto circumdabit te veritas ejus; ut quemadmodum undique bella, ita undique sint et præsidia. In quo et omnino illud manifestum est, spirituale scutum esse oportere quod circumdare

potest. Veritas autem circumdat, quia verax qui promittit, et sic exhibet ut promittit. *Fidelis Deus*, ait Apostolus, *qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.*

2. Non incongrue sane scuto comparatur gratia divinæ protectionis, quod in superiori parte amplum et latum est, ut caput humerosque custodiat; in inferiori vero strictius, ut minus oneret, maxime quod graciliores sint tibie, nec tam facile vulnerentur, sed nec adeo periculosum sit illis in partibus vulnerari. Sic omaino, sic militibus suis Christus ad inferiora tuenda, id est carnem, magnam (ut ita dixerim) strictitatem atque penuriam rerum temporalium donat; nec vult eos illarum multitudine prægravari, sed ut victum et vestitum habentes, quemadmodum ait Apostolus, his contenti simus: in superioribus vero ampliorem latitudinem, et abundantiam gratiæ spiritualis. Sic enim habes: *Primum querite regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis.* De victu utique dixit et vestitu, unde dixerat sollicitos esse non debere. Nam et hæc ipsa Pater noster cælestis benignissima pietate ministrat, ob duplicem scilicet causam: ne vel omnino crederemus infensum, si ista negaret, et sic desperaremus; vel illorum nimia sollicitudo, spiritualis exercitii fieret detrimentum. Sine his enim neque vivere, neque Deo servire est. Cæterum quanto strictius, tanto melius.

3. Itaque *scuto circumdabit te veritas ejus; non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano.* Hæc sunt quatuor tentationes, quibus undique circumdati, necesse habemus circumdari etiam scuto Domini, ut sit nobis a dextris et a sinistris, ante et retro. Hoc enim præmonitos vos esse volo, neminem super terram absque tentatione victurum, ut cui forte tollitur aliqua, alteram securus expectet: aut forte non securus, sed pavidus magis: et sic petat ab ea liberari, ut numquam sibi in corpore et ortis hujus libertatem perfectam seu requiem audeat polliceri. Qua in re

consideranda est nobis tam benigna erga nos divinæ pietatis dispensatio, ut quibusdam nos tentationibus patiatur diutius occupari, ne forte periculosiores occurrant : ab aliquibus vero citius liberet, ut possimus in aliis, quas nobis utiliores fore prævidet, exerceri. Verum considerandum nobis est, sed non modo, quæ sint istæ quatuor quas hic ponit. Credo enim quod in hoc ordine, quo hic numerantur, contra eos qui convertuntur insurgunt, et velut principes sunt omnium tentationum.

SERMO VI.

De altera parte versus quinti, Non timebis a timore nocturno; et de versu sexto, A sagitta volante in die, etc.

1. SOLET in divinis Scripturis adversitas designari per noctem : et scimus quia adversus eos qui convertuntur, primum esse certamen de molestiis corporis consuevit. Caro enim, hactenus indomita, castigari et in servitum redigi nequaquam æquanimitè patitur : sed adhuc memor recens perditæ libertatis, acrius concupiscit adversus spiritum, maximeque in his pœnis, in quibus estis vos quotidie morientes, immo vero morte affecti tota die, quæ et supra vires sunt, et ultra naturam, et contra consuetudinem vestram. Quid igitur mirum si turbant ista, maxime eos, qui necdum consueverunt, necdum satis in promptu habent recurrere ad orationem, refugere ad meditationes sanctas, ut sic relevetur diei pondus et æstus? Necessarium plane nobis inter ipsa nostræ conversionis initia scutum Domini, ut non timeamus a timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum a timore nocturno, et non dicitur a nocte : quia non ipsa afflictio tentatio est, sed magis timor ipsius. Nam et omnes laboramus, cum tamen non omnes inde tentemur : et qui tentantur, multo magis timore futuræ pœnæ, quam præsentis dolore læduntur.

2. Quia ergo timor ipse tentatio est, congrue dictum est ei qui circumdatur scuto Domini, quod a tentatione hæc non timebit. Fortè impugnabitur, forte

tentabitur, forte timebit noctem, sed non ei timor iste nocebit : magis autem si non fuerit dominatus, tunc immaculatus erit, et emundabitur, sicut scriptum est, quia territi purgabuntur. Caminus est timor iste ; sed ut examinet, non exurat, veritas facit. Nocturnus plane et tenebrosus timor : sed facile hunc radius veritatis exsuperat. Ingerit enim oculis cordis nunc quidem peccata quæ fecimus ; ut quemadmodum de se Propheta ait, etiam nos in flagella parati sumus, annuntiantes iniquitatem nostram, et cogitantes pro peccato nostro : nunc vero æterna supplicia quæ meruimus, ut in eorum comparatione quæ evadimus, universa quæ patimur delicias reputemus : nunc quoque cœlestia præmia, ad quæ tendimus, crebro videlicet memorantes, quoniam non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis : nunc etiam ea quæ pro nobis pertulit Christus, ut crebro considerantes quanta sustinuit illa majestas pro inutilibus servis, erubescamus non sustinere vel parva pro nobis.

3. SED fortasse prævaluit veritas, præsertim tam multiplex et usquequaque circumdans, non repellere modo, sed etiam expellere penitus hunc timorem. Nox præcessit : ut filius lucis et dei honeste ambulans, time sagittam. Leviter volat, leviter penetrat : sed dico tibi, non leve infligit vulnus, cito interficit. Nimirum sagitta hæc vana gloria est : non est, unde hæc impugnet pusillanimes et remissos. Qui ferventiores esse videntur, ipsi paveant, ipsi sibi caveant in hac parte : nihilominus adhuc solliciti non descere scutum inexpugnabile veritatis. Quid enim aliud tam contrarium vanitati? Nec sane huic opponenda sagittæ secreta illa et quodammodo intima veritatis exigimus : semetipsam noverit anima, de se teneat veritatem. DIFFICILE prorsus (ni fallor) homo verbis laudantium hominem in vita sua abduci poterit altum sapere, si se intus ad lucem veritatis sollicita consideratione discutiat. Nonne enim si propriam cogitat conditionem, dicturus est sibi ;

Quid superbis terra et cinis? Nonne si propriam consideret corruptionem, fateatur necesse est, quoniam non est in eo bonum? Sed et si forte aliquid habere videtur, non inveniet, puto, quid respondeat Apostolo dicenti: *Quid habes quod non accepisti?* Et alibi: *Qui stat, videat ne cadat.* Postremo si fideliter computet, facile illi erit advertere, quod nec cum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se, et omnes justitias suas tamquam pannum menstruatæ reputari.

4. Eadem quoque veritas et eis nihilominus opponenda est tentationibus quæ sequuntur. Nec enim vel sic desistit hostis antiquus, sed ad callidiora forte convertitur argumenta. Firmam probavit utroque latere turrim: non est quod vel a sinistris pusillanimitate timoris, vel a dextris eam humanis concutere laudibus, in utraque jam molitione frustratus, attentet. Sed si viribus, inquit, dejicere nequeo, forte decipere possum alicujus ingenio proditoris. Quis putas, erit hic proditor? Plane cupiditas, radix iniquitatis; ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Contempsit vanam gloriam, ait, quoniam vana est: forte solidius aliquid affectaret, forte honores, forte divitias. Quantos hoc negotium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste spolians nuptiali, et virtutum exercitia fructu pietatis evacuans? Quantos pestis hæc nequiter supplantatos turpiter quoque dejecit, ut cæteri quique, quos latuit occultus effossor, subitam expavescerent ad ruinam? Quid vero hunc fovet vermem aliud quam mentis alienatio, et oblivio veritatis? Aut quid nisi veritas hunc prodendum vestigat proditorem, et negotium arguit tenebrarum? Nimirum hæc est quæ dicit: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, se autem perdat, et detrimentum sui faciat?* Et item: *Potentes, ait, potenter tormenta*

patientur. Hæc est quæ sedula suggestionem reducit in mentem, quam sit in ambitu frivola consolatio, grave iudicium, usus brevis, finis ignotus.

5. Hucusque tentationes Domini: quartam inimicus non præsumpsit afferre. Illa enim de ignorantia est: nec dubitabat sapientissimus, qui sic moderabatur responsiones suas, ut in nullo unquam posset deprehendere quod quærebat. Prima siquidem tentatione esurienti suadebat de lapidibus panem facere: sed ille nec posse, nec non posse respondens, cibum alium prætendit, dicens: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Secunda vero tentatione præcipitium suadebat, promittens quia non læderetur si Filius Dei esset; et sic videns omnis civitas laudaret eum et magnificaret: et nec esse se, nec non esse respondit. Tertia de ambitione fuit, quando omnia regna mundi promisit, si cadens adoraret eum. Videsne quod ambitionis via adoratio diaboli sit, qua videlicet ad honores et gloriam mundi perveniendum suis ille adoratoribus pollicetur? Quarta (ut dixi) tentatione apud eum abstinuit, cujus nimirum tantam esset expertus prudentiam ex responsis.

6. Quid autem adversus alios faciat, quos videt omnimodo diligere justitiam et odisse iniquitatem? Quid nisi ut iniquitatem palliet virtutis imagine? Quos enim perfectos boni noverit amatores, malum eis sub specie boni non medicris, sed perfecti persuadere conatur; ut cito consentiat qui magnopere diligit bonum, et facile qui currit, incurrat. Hoc est igitur dæmonium non modo diurnum, sed etiam meridianum. Annon hoc timuit Maria, quando ad novam Angeli salutationem expavit? Annon hoc insinuabat Apostolus, cum diceret: *Non enim ignoramus cogitationes ejus?* Ipse enim angelus satanæ transfiguratur se in Angelum lucis. Annon denique hoc ipsum metuebant Discipuli, quando videntes Dominum super mare ambulantem, clamabant putantes phantasma esse? Et vide quam bene congruit, quod quarta vigilia noctis

fuisse dicitur, quando contra tentationem quartam vigilasse Discipuli perhibentur. Nec vero in re manifestissima nostro arbitror opus esse eloquio, quod videlicet sola sit veritas, quæ palliatam detegit falsitatem.

7. Quatuor has tentationes etiam in generali statu Ecclesiæ haud difficile diligens considerator inveniet. Nonne enim timor nocturnus exercebat novellam adhuc Ecclesiæ plantationem, quando omnis qui occiderat servos Dei, arbitratur obsequium se præstare Deo? Demum persecutione cessante et die reddita, turbavit eam gravius et afflixit sagitta volans, quando exierunt aliqui de Ecclesia inflati spiritu carnis suæ, inanis et volatilis gloriæ cupidi: et volentes sibi facere nomen, linguas suas magnificando, diversa et perversa dogmata fabricaverunt. At nunc quidem pax a paganis, pax ab hæreticis: sed non est pax a falsis filiis. Multiplicasti gentem, Domine Jesu, sed non magnificasti lætitiā: quoniam multi sunt vocati, pauci vero electi. Omnes Christiani, et omnes fere quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi. Ipsa quoque ecclesiasticæ dignitatis Officia in turpem quæstum et tenebrarum negotium transiere: nec in his salus animarum, sed luxus quæritur divitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant. Pro episcopatibus et archidiaconatibus impudenter hodie decertatur, ut ecclesiarum reditus in superfluitatis et vanitatis usus dissipentur. Superest jam ut reveletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium non modo diurnum, sed et meridianum; quod non solum transfiguratur in Angelum lucis, sed extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Nimirum insidiatur crudelius calcaneo matris Ecclesiæ, a qua dolet caput suum esse contritum. Hic plane gravissimus erit incursus: sed ab hoc quoque Ecclesiam electorum Veritas liberabit, propter eos brevians dies, et dæmonium meridianum destruens illustratione adventus sui. Et hæc quidem dicta sint de tentationibus istis; nam et in sermone

quodam super Cantica canticorum meminimus me super his tractasse similiter, cum meridiani hujus dæmonii mentio incidisset, ex occasione scilicet meridiani accubitus sponsi, quem sibi sponsa petierat indicari.

SERMO VII.

De versu septimo. Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis; ad te autem non appropinquet.

1. In spe vivimus, Fratres, nec deficiamus in tribulatione præsentī, quod in expectatione simus indefectibilium gaudiorum. Neque enim vana nobis hæc expectatio, aut dubia spes videtur, innixa nimirum æternæ promissionibus veritatis. Deinde etiam ex perceptione præsentium munerationum firma est expectatio futurorum, et præsentis gratiæ virtus nimis credibiliter attestatur felicitatem promissæ gloriæ sine dubio securam. Nempe Dominus virtutum ipse est rex gloriæ: et in hymno quoque eundem votis vocamus Patrem perennis gloriæ, Patrem potentis gratiæ; cui et in psalmo canimus: *Quia misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus*. Viriliter ergo sustineat in hoc sæculo pietas colluctationem, et persecutionem quamlibet æquamiter patiat. Quidni toleret omnia, quæ ad omnia valet, promissionem habens ejus vitæ, quæ nunc est, et futuræ? Repugnet fortiter impugnanti: quia et repugnanti propugnator aderit indefessus, et triumphanti non deerit largissimus remunerator. *Scuto*, inquit, *circumdabit te veritas ejus*.

2. Necessaria plane insuperabilis protectio veritatis non modo interim in carne degenti, sed et postmodum exeunti: et nunc quidem ob periculosos conflictus, tunc vero ob monstruosos occursum spirituum malignorum. Nempe et sanctissimam illam gloriosi Martini animam voluit pars inimica nocere, et cruenta bestia sciens quod modicum jam tempus haberet, tota profecto insania malitiæ infatigabilis non est verita prope assistere ei quoque

in quo nihil habebat. Immo vero ad ipsum etiam Regem gloriæ accedere impudentissima temeritas illa præsumpsit, sicut ipse testatur: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non invenit quicquam.* Felix anima, quæ sic interim tentationum jacula scuto veritatis repulerit, ut nil prorsus venentium in se coalescere passa, omnino non confundatur cum loquetur inimicis suis in porta. Nihil in me, funeste, reperies. Felix quem sic circumdat clypeus veritatis, ut introitum quoque et exitum ejus custodiat; exitum utique ab hac vita, et introitum in futuram, quo videlicet nec moliatur a tergo, nec a facie mali quippiam inimicus attentet. Siquidem omnino opus erit illic custode, opus erit duce fideli, opus erit consolatore magno propter horribiles illas visiones; non minus quam hic adjutore et propugnatore contra invisibiles tentatores.

3. Glorificate itaque, dilectissimi, et portate interim Christum in corpore vestro, onus delectabile, suave pondus, sarcinam salutarem: etiamsi premere aliquando forte videtur, etiamsi interdum latera tundit, et flagellat recalcitrantem; etiamsi quandoque in camo et freno maxillas constringit et coercet; omnino feliciter. Esto ut jumentum, qui Salvatorem portas; sed non penitus ut jumentum. *Homo, inquit, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Quid enim tantopere vel plangit Propheta, vel arguit in homine similitudinem jumentorum, præsertim qui alio quodam loco de se loqui et dicere Deo non sine quadam congratulatione videtur, *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum?* Puto, immo non puto, sed scio, similitudinem aliquam jumentorum homini commendari; sed plane non eam, quæ in non intelligendo, et insipientiæ, sed patientiæ imitatione consistat. Neque enim succensentis similiter, sed ne plangentis quidem videretur vox, si dixisset: *Homo cum sub onere Dei esset, non recalcitravit: ut jumentum factus est apud eum.* Quis enim non illi jumento plurimum invideret, cujus in

humili tergo ad commendationem ineffabilis suæ mansuetudinis dignatus est sedere Salvator, si cum illius tam pretiosi oneris gestatione intelligentiam quoque tam singularis habuisset honoris? Ut jumentum igitur esto, minime tamen jumentum: patienter quidem sustinens onus, sed honorem intelligens; sapienter et delectabiliter cogitans tam ipsius oneris qualitatem, quam propriam utilitatem.

4. Magnus ille Ignatius, Discipuli quem diligebat Jesus auditor, Martyr noster, cujus pretiosis reliquiis nostra ditata est paupertas, Mariam quamdam in pluribus quas ad eam scripsit, epistolis, Christiferam consulat. Egregius plane titulus dignitatis, et commendatio honoris immensi. Nempe cui servire, regnare est; gestare hunc, non onerari est, sed honorari. Cæterum num ei, de quo nunc loquebamur, Salvatoris asello verendum ullatenus videbatur, ne sub illa tali sarcina deficere posset in via? An vero timendus ei aut luporum incursus, aut raptorum occursum; vel præcipitium, seu periculum aliquod sub tanto præside metuendum? Felix qui sic tulerit Christum, ut a Sancto sanctorum in sanctam civitatem mereatur induci. Non est omnino quod timeat, ne vel in via aliquod offendiculum, vel repulsam in janua patiat. Illi nempè jumento viam parabant fideles populi, huic Angeli sancti: *Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Sed non sunt hæc præoccupanda modo: series magis ipsa Scripturæ expositionis ordine sequenda est.

5. *Cadent a latere, inquit, tuo mille, et decem millia a dextris tuis; ad te autem non appropinquabit.* Illic enim verus hodie nobis tractandus est: non ignoratis. In præcedenti sane capitulo quod novissime tractabatur, dictum est si recolitis, quemadmodum a quatuor quibusdam maximis equidem, gravissimisque tentationibus hujus vitæ, protectio liberet veritatis; videlicet a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris; ab

incurso et dæmonio meridiano. Quod igitur sequitur, *Cadent a latere tuo mille, etc.* futuræ magis vitæ arbitror assignandum. Unde et in principio sermonis hujus meministis adhuc, ni fallor, sententiæ apostolicæ, qua videlicet valere ad omnia pietatem, vitæ quoque ejus quæ nunc est et futuræ promissionem habere commendat. Audite ergo, et audite in lætitia cordis vestri, quod ad futuræ vitæ promissionem, vestramque expectationem pertinere videtur. Ubi est thesaurus vester, sit et cor vestrum. Et quidem studiose audistis præsentia, non sum immemor: sed studiosius decet futura audire. Nam et pseudopropheta (Balaam dico, recolite qui historias nostis) et ipse, inquam, iniquus justorum mortem optabat, et novissima sua horum similia fieri precabatur. TANTUS est pietatis fructus, tanta justitiæ merces, ut ne ab ipsis quidem non desiderari queat impiis et injustis. Minus tamen oblectat canticum Sion salices Babylonis. Suspendenda proinde organa apud eos: lamentandum magis super flumina Babylonis, si forte persuaderi eis possit ut plangent. Hic plane cantandum est, ubi non deerunt qui tota alacritate spiritus saltent ad vocem psalterii, ad canticum Sion; et vehementia quadam sacri desiderii ad eam gestiant prævolare, dicentes: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?* Quid enim aliud exsultare, quam ex seipso saltare est? Minus sapit iis qui medio adhuc periclitantur in mari, jactantur undis, aguntur fluctibus, quamlibet favorabile sit, quod de remoti et prope jam desperati tranquillitate seu amœnitate littoris nuntiatur. Sed nec ad ejusmodi pertinet animam quod hodie nobis propositum est; neque enim talis quæpiam adhuc meretur audire: *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Memento cui hæc promissio facta sit, nempe ei qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.

6. Audiatur igitur is qui salutis portui cogitatione jam et aviditate appropinquat, qui præjactata velut quadam

anchora spei suæ terræ illi desiderabiliter inconvolubiliter inhæsisse videtur, cunctis diebus, quibus nunc militat, exspectans donec veniat immutatio sua. Certissima sane et præcipua propinquantio portus hujus, hæc ipsa conversatio ejus, in qua positi estis, exitus præparatio est, vocationis videlicet et justificationis divinæ. In his nempe duobus fidelis quædam constituta est connexio velut ejusdam æternitatis ad æternitatem, id est magnificationis ad prædestinationem: quarum equidem sicut prædestinatio nullo est præcisa principio, sic et magnificatio nihilominus nullo umquam fine claudenda. Ne vero eam, quam diximus, quasi geminæ hujus æternitatis mediam connexionem esse putes nostræ adinventionis. Apostolum audi, si non eandem tibi manifestius ipse commendat. *Quos enim præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui.* Quomodo putas, aut quo ordine magnificabit? siquidem quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Num a prædestinatione ad magnificationem saltu quodam pervenies repentino? Provide tibi medium pontem, aut magis ingredi jam paratum. *Quos prædestinavit, inquit, hos et vocavit: quos autem vocavit, hos et justificavit: et quos justificavit, hos et magnificavit.*

7. Hæc via equidem bona videtur nonnullis hominibus: sed et bona est, nihil super ejus sine timendum. Non tibi sint viæ hujus suspecta novissima: perge securus, tanto vividius, quanto certius ea jam propinquare videntur. Nempe tenes media: quomodo non novissima propinquant? *Agite, inquit, pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Sed regnum, inquires, cœlorum vim patitur, et violenti diripiunt illud. Nullus mihi ad hoc nisi per medios hostium cuneos patet accessus. In itinere medio sunt gigantes, in aere volitant, obsident transitum, observant transeuntes. Attamen fiducialiter age, ne timeas. Magni sunt, multi sunt: sed, *cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Cadent undique, numquam tibi deinceps in perpetuum nocituri:

parum est, non appropinquaturi. Equidem videbit peccator et irascetur, sed a latere veniet: quod videlicet præveniat te misericordia Dei tui, eadem quoque nihilominus etiam misericordia subsequatur, et introitum videlicet tuum (ut quidem supra meminimus) et exitum tuum custodiens. Alioquin quid in illo tam terribili spiritualium nequitiarum occursum humani posset consistere sensus, quod non intolerabili concuteretur horrore?

8. Quid putatis, Fratres, si vel uni alicui e tam multis principibus tenebrarum in medium vestri irruere, et in tota feritate sua ac tenebrosi enormitate corporis apparere liceret; quis illum posset vel corporis sensu sustinere, vel cordis? Denique ante hos paucos dies (ipsi scitis) unum quemdam ex vobis, et prius dormientem, et postea excitatum, tam graviter phantasia nocturna perturbare permissa est, ut vix illa die rationis compos, vix potuerit esse securus. Etiam omnes vos pariter expavistis, cum territus ille terribilem nimis exclamasset in vocem. Erubescendum sane, quod usque adeo fides in vobis, vel dormientibus, visa fuerit obdormisse: sed ad nostram sine dubio factum est admonitionem, ut tota sollicitudine meminerimus adversum quos nobis sit colluctatio, nequando scilicet aut ignari hostilis invidiæ, aut protectionis divinæ inveniamur ingrati. Ex vehementissimo siquidem proprii cruciatu livoris in tantum prorupit malitia inveterata furorem, his præsertim diebus sanctis, acrius sese indicans vestra devotione torqueri. Eodem sane tabescentis insanix zelo, sed licentia ampliori, exeuntibus sanctis adest, non nisi a latere tamen. Neque enim vel occurrere jam a facie, quasi ut vim faciat; vel a tergo reperere, tamquam ut decipiat, permittetur.

9. Sed nec juxta iter quidem scandalum de cætero ponet tibi: ad te enim non appropinquabit. Non modo non attinget ut feriat, sed nec accedet ut terreat. Puto enim id verebaris, ne te forsitan gravis ad illas tam monstruosas effigies, et larvalium tantam multitudi-

nem facierum horror invaderet. Sed egregius tibi Paraclitus et efficacissimus aderit consolator, ipse nimirum de quo legisti: *Coram illo procident Æthiopes, et inimici ejus terram lingent.* Plane ad nihilum deducetur in conspectu ejus malignus, sic timentes se glorificabit. Præsente te, Domine Jesu, quantumlibet irruant hostes, immo non irruant, sed ruant; confluant undique, sed ut fluant, et pereant a conspectu Domini, quemadmodum fluit cera a facie ignis. Quid enim metuam deficientes, quid trementes paveam, quid verear cadentes? Etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, dummodo tu mecum sis, Domine Deus meus. Siquidem protinus adspirabit dies, et inclinabuntur umbræ, cadent hinc inde principes tenebrarum. Quos enim nunc quoque, dum inter malignas eorum occultasque suggestiones per fidem adhuc, non per speciem ambulamus, fides tamen victoriosa triumphat; quomodo non facilius ipsa jam tunc propalata cognitio veritatis evidens cum suis illis tenebrosis, ferrugineisque imaginibus exsufflabit? Nec causeris forte de numero, vel ipsam saltem multitudinem verearis. Memento sane quod ad unum Salvatoris imperium ab obsessore jam et diu possesso unius hominis corpore dæmonum legio tota discessit, et ne ipsos quidem ausa est, nisi ab eo jussa, contingere porcos. Quanto magis ipso duce, quotquot fuerint, undique cadent cum ingenti admiratione et confusione, dicentes: *Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* Intrepidus itaque et omnino impavidus, magis autem gratulabundus et laudans, oculis tuis considerabis: nec sane jam vel impugnationem sustinebis, vel furorem pavebis, sed magis retributionem peccatorum videbis.

10. Et quidem videntur sufficere posse hodie quæ dicta sunt: sed adhuc sane aliquos vestrum nonnulla arbitror expectatione suspendi. Movet enim studiosiores quosque (ni fallor) quidnam sibi velit, quod a dextris quidem

decem millia, a sinistris vero mille perhibet esse casuros. Nam latus sane quod simpliciter dicitur, non nisi sinistrum hoc loco licere accipi puto, præsertim quod dextrum quidem incontinenti proprio designetur ex nomine. Et quidem non sine certi ratione mysterii a sinistris multos, sed multo plures a dextris casuros esse prædixisse videtur. Nisi forte quis tam hebes fuerit et insulsus, ut in eo quod dicitur, *mille, et decem millia*, certam exprimi putet numeri taxationem, et non magis superabundantem comparisonem. Nos enim sic non divinas Scripturas accipimus, sed neque Ecclesia Dei. Cadent ergo a sinistris quidem mille, a dextris autem decem millia: quod videlicet abundantiori malignitate, et velut copiosiore manu dextris insistere partibus, dextrum latus appetere consuevissent. Quod quidem si magnum illud Ecclesiæ corpus considerare libet, facile satis advertimus, longe acrius impugnari spirituales viros ipsius Ecclesiæ, quam carnales: quæ nimirum duo ejus latera, dextrum sinistrumque puto non inconvenienter accipimus. Agit hoc sane superba semper invidiosa malitia, perfectiores quosque vehementius pulsans, juxta illud: *Esca ejus electa*; et iterum: *Absorbebit fluvium, et non mirabilur, et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus*. Agit, inquam, etsi non sine certa divini dispensatione consilii, qui quidem nec imperfectiores, supra id quod ferre possunt, tentari permittit, faciens cum tentatione proventum; et perfectioribus non modo gloriosiores, sed et numerosiores parat ex hoste triumphos. Tota ergo pariter electorum Ecclesia coronabitur, quod ex utraque parte sui legitime certaverit, utroque nimirum cornu tam potenter interim ventilans inimicos, ut paulo post manifestius cadere videantur a latere ejus mille, et decem millia a dextris ejus. Sic nimirum olim jam quidem David perfectiore virtute probata, necdum vero propalata in Israel reprobatione Saulis, canebant in choro dicentes: *Percussit Saul mille, et David decem millia*.

11. Sin autem ad singulos magis pla-

cet hoc referri, non vobis deest ne in hac quidem parte spiritualis intelligentiæ via, dummodo propriam super hoc experientiam consulatis. Longe siquidem ampliori sollicitudine, et calliditate multiplici pars adversa vulnerare in nobis dexteram satagit, quam sinistram: nec tam corporis profecto, quam cordis laborata auferre substantiam. Utramque nimirum prosperitatem humano generi invidere noscuntur: utraque nos felicitate privare contendunt, et cœlesti videlicet, et terrena; sed longe amplius rore cœli, quam pinguedine terræ. An vero incongrue hæc dixerimus duo latera, quibus nimirum duplicem hominis substantiam constat inniti, vos judicate. Nam quod spiritualia quidem bona attribuimus dexteræ, sinistræ vero carnalia, minime prorsus vereor arguendum; præsertim a vobis, quibus semper studii est, nec dexteram aliquando sinistram, nec sinistram dexteram reputare. Nec vero aliter vera quidem Sapientia probat, quam ut in sinistra divitiæ et gloria, in dextera autem sit longiturnitas vitæ. Nam et hoc sane nullatenus expedit ignorare, quamnam vobis vehementius instet pervicax hostium multitudo. Illic nempe studiosius repugnandum, ubi gravior urget necessitas, ubi totum belli imminet pondus, ubi colluctationis ratio universa consistit: unde vobis paratur tota aut victis ignominiosa captivitas, aut vincentibus gloria triumphalis.

12. Deniquè propter hoc, non quidem ad insipientiam vobis, tundendum libere adversario videmini latus exposuisse sinistrum, ut dexterum proinde tota sollicitudine conservetis. Hæc nimirum commendata a Christo, et Christianis omnibus imitanda serpentis prudentia est, ut caput solum toto (si necesse fuerit) exposito corpore tueatur. Hæc vera philosophia, hoc consilium Sapientis, ut omni custodia servetur cor, quia ex ipso vita procedit. Hæc denique gratia et misericordia Dei in servos ejus, et respectus in electos illius: ut eorum interim sinistram quidem velut dissimulans, dexteræ semper studiosus protector assistat. Hinc

est quod de se ipso Propheta testatur : *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear.* Numquid non et illius manum dexteram, et solam eam putas dexteram tenuisse, cujus totam in facultatem pariter et in carnem licere passus est, quicquid libere visum est inimico? *Verumtamen animam,* inquit, *ejus serva.* UTINAM mihi semper a dextris sis, Jesu bone! utinam semper teneas manum dexteram meam. Scio enim et certus sum, quoniam nulla nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim et tundatur sinistrum latus; pulsetur injuriis, vellitur opprobriis: libens illud expono, dum a te custodiar, dummodo sis ipse protectio mea super manum dexteram meam.

15. Forte etiam mille qui a sinistris casuri sunt, homines magis intelligendi sunt, quam dæmones. Hi nimirum nobis non nisi ob temporalia quælibet adversantur et transitoria bona, quæ quidem aut nos habere invidiosa malignitate suspirant, aut cupiditate injusta sese potius doleant non habere. Forte enim mundi hujus conantur auferre substantiam, forte favorem hominum, forte ipsam corporum vitam. Usque huc sævire humana persecutio potest: animæ vero non habent quid faciant. Nam dæmones quidem superna nobis et æterna potius invidere noscuntur, non tamen ut sibi cedat, quod irreparabiliter amiserunt; sed ne illuc pauper de pulvere suscitatus accedat, unde ipsi in gloria conditi irreparabiliter ceciderunt. Indignatur et livore tabescit obstinata malignitas humanam fragilitatem obtinere, quod retinere ipsa non meruit. Sed et si quando forte cuivis temporalia damna aut inferre conantur, aut gratulantur inferri; hæc eorum tota molitio est, ut jactura exterior vel eidem ipsi, vel alteri occasio sit interna: sicut e regione homines, quoties ea suadere nobis, aut quolibet modo efficere curant, unde dextera nostra lædatur, non hoc quidem principaliter agere, sed temporale aliquid cuivis proventurum, vel sibi scilicet, vel no-

bis, vel alteri forte cuiquam; aut detrimentum aut emolumentum exinde seu captare, seu propulsare velle videntur. Nisi forte eatenus quis in dæmonem transierit ex homine, ut optato ullo modo possit quemlibet sibi inimicissimum hominem æterna damnatione mulctari.

14. Quid nos miseri dormitamus a spiritali studio, quos tam multipliciter insectatur nequitia spiritualis? Et pudor est dicere, et silere prohibet vis doloris. Quantos enim invenire est, Fratres, ex his quoque qui in religionis habitu, et proposito degunt perfectionis, quos terribilis illa Prophætæ sententia comprehendisse videtur: *Si oblitus fuero tui Jerusalem, oblivioni detur dextera mea!* Nempe sinistri custodiæ lateris tota sollicitudine incubantes, callent admodum, sed sapientia hujus sæculi, cui abrenuntiassent debuerant: ea quoque nihilominus quam revelat caro et sanguis, quibus juxta Apostolum noluisse acquiescere videbantur. Denique videas eos tam avide lucra captare præsentia, tam sæculariter transitoriis utilitatibus adgaudere, ad terrenarum damna vel minima facultatum tam pusillanimitè turbari, tam carnaliter super his decertare, discurrere tam impudenter, tam irreligiose sæcularibus sese implicare negotiis, acsi hoc esset tota eorum portio, hæc universa substantia. Attentius sane agricola pauperem excolit fundum: sed cui forte nulla amplior pretiosiorve sit possessio. Buccellam panis in sinu suo mendicus abscondit, quod in sacellis suis solum hoc metalli genus æruginet. Tu quid ita extremæ huic paupertati, et quidem proprii male prodigus laboris, incumbis? Est et alia tibi possessio, etsi forte remota. Erras. Nil tam prope nos, quam quod intra nos est. At forte non quidem longius positam, sed inutilem esse causaris, ut hic tibi quærendam magis sufficientiam putes. Falleris: ibi magis invenies, immo non invenies nisi ibi. An vero æstimas, quod vel operam tuam non exigat, vel minus respondeat operanti? Aut certe in tuto credis esse locatum, nec ulla deinceps sollicitudine custodis

egere? Quodlibet horum sapias, scito quod desipias vehementer. Ibi enim quam maxime quæ seminaverit homo, hæc et metet. Sed et qui parce seminat, et parce metet: qui vero in benedictionibus seminaverit, de benedictionibus et metet, ut faciat unum tricesimum, unum sexagesimum, unum centesimum. Habes autem thesaurum istum in vasis fictilibus, si tamen adhuc habes. Puto enim jam amisisti, puto jam sublatus est, puto jam comederunt alieni robor tuum, et ignorasti: nec potes thesauro tuo cor apponere, quippe qui thesaurum ipsum non habeas. Alioquin, quæso te, si tam sollicitus es, si nec minima spernis, si tam prudenter servas paleas tuas; etiam horreum tuum servare memento et custodire. Immo vero non exponas thesaurum tuum, qui sic incubas sterquilinio tuo. Forte enim illud tibi invident mille, sed istum obsident decem millia, nec minus superabundantes astutia et crudelitate, quam numero. *Cadent, inquit, a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Verte illuc oculos fidei. Forte enim jam irruerunt aditus, forte jam libere diripiunt omnia, forte jam spolia ipsa distribuunt. Quid sinistro lateri tam male studiosus observator inhæres, nisi quod non in latere jam tibi esse, sed in facie sinistra videntur, quod hæc provideas in conspectu tuo semper; et qui tangit hoc, non latus tetigisse putetur, sed pupillam oculi tui?

15. Cæterum jam nunc tibi provide, quisquis es dextri negligens, sinistro lateris cultor, ne cum hædis locum accipias in sinistra quam elegisti. Asperum verbum est, Fratres; non immerito expavistis. At cavere non minus necesse est, quam pavere. Et quidem Dominus meus Jesus post cætera inæstimabilis suæ erga me beneficia pietatis, etiam dextrum sibi propter me passus est latus fodi: quod videlicet non nisi de dextera mihi propinare vellet, non nisi in dextera locum parare refugii. Utinam ego talis merear esse columba, quæ in foramine petræ habitat; et in foramine lateris dextri. Considera tamen hoc vulnus eum penitus

non sensisse. Neque enim illud excipere voluit, nisi jam soporatus in morte: ut moneret te, quamdiu vivis, in hujus semper lateris vigilare custodia; sed et mortuam censeri eam animam oportere, quæ quidem perniciose insensibilitate dissimulet in dextera sibi vulnus infligi. Merito quidem in sinistro latere positum esse dicitur cor hominis, quod affectio ejus prona sit semper et proclivis in terram. Nec sane ignorabat hoc miserabiliter ingemiscens: *Adhæsit, inquit, pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum.* Sed ne his quidem in hoc pondere nos conditionis humanæ et gravitudine cordis volebat remanere, qui sic admonens loquebatur: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum.* Plane id suadebat, ut a sinistro latere erigerentur ad dextrum. Sæcularis militia, Fratres, in sinistro tantum latere clypeum portat: non imitemur, si inter eos nolumus deputari, quos huic sæculo militare constat, non Christo: *Nemo, inquit, militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus*: hoc est, scutum applicat non tam dextræ, quam sinistræ.

16. Attamen, Fratres, utrumque nobis latus tegendum est, si meministis. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus;* et Apostolus ipse: *Per arma, inquit, justitiæ a dextris, et a sinistris.* Cæterum ipsam audi justitiam. Forte enim non eadem utrique lateri forma præscribitur. Nempe hinc quidem mandatur: *Non vos metipsos defendentes, carissimi, sed date locum iræ;* et: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Inde vero præcipitur: *Nolite locum dare diabolo;* et item, *Resistite diabolo, et fugiet a vobis.* Audi adhuc quomodo tegas latus utrumque. *Providentes bona, ait idem Apostolus, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Hæc est enim voluntas Dei, ut beneficientes, non modo tabescere malignorum dæmonum invidiam, verum etiam obmutescere facialis imprudentium hominum ignorantiam. Numquid tamen in æternum erit nobis hæc protectio necessaria? aut semper ab utroque latere hostile agmen instabit? Erit quando non modo non in-

stabunt, sed nec stabunt quidem. *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Siquidem nec humana malitia jam tunc habebit quid faciat; nec dæmonum millia plus verebimur, quam totidem vermium agmina, vel muscarum. Haud aliter denique intuebimur eos, quam filii Israel, transmissio jam mari Rubro, undique sui Ægyptios mortuos, sed et rotas curruum ire in profundum cernebant: ut et nos scilicet, longe tamen securius et delectabilius, cantemus Domino, quod gloriose honorificatus sit, equum et ascensorem ejus dejiciens in abyssum.

SERMO VIII.

De versu octavo, Verumtamen oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis.

1. BREVIUS quidem vobis aliquando, dilectissimi, loqueremur, si crebrius id liceret: quod et vos credimus nonnumquam advertere potuisse. Cæterum quoties ipsa diei præoccupante malitia, pluribus forte diebus molestissimum sustinuimus a vestra exhortatione et consolatione silentium, neminem vestrum reor oportere mirari, si tempus ipsum redimere cupientibus nobis, sermo rarior interdum protractior videatur. Hoc sane nobis actum sit brevi præmio, ut hesterni pariter hodiernique sermonis, illius quidem prolixitas, hujus vero brevitatis excusata apud vos habeatur. Vereor siquidem minus gratam forte nonnullis vel fuisse illam, vel istam fore; aut magis utramque quam alteram. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus: non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano. Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit.* Diximus hinc præcedentibus sermonibus quod dignata est Veritas ipsa largiri, quemadmodum scilicet fidelem animam interim quidem a tentationibus, postmodum vero a difficultatibus tueatur. Quæ tamen utraque brevius quidem in alio psalmo idem iste Propheta commendans, *In te, inquit, eripiar a tentatione,*

et in Deo meo transgrediar murum: quod ipso nimirum duce, nec hic gradiens offendiculum, nec egrediens hinc obstaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena jam et securia liberatio designatur. Nam in hoc sane tertio quod adjungit, Verumtamen oculis tuis considerabis, etiam felicitatis non modicæ promissionem arbitror contineri. Cadent, inquit, a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis, ad te autem non appropinquabit. Verumtamen oculis tuis considerabis. Ita oro, Domine, ita fiat. Cadant illi, et non cadam ego; paveant illi, et non paveam ego; confundantur illi, et non confundar ego.

2. Evidentius siquidem paucis hoc loco verbis et animæ mihi immortalitas commendatur, et ipsius quoque fides adstruitur corporeæ resurrectionis. Nempe ruentibus illis futurus sum ipse qui videam, et ne isti quoque, quibus eorum novissimam intuear retributionem, oculi defuturi. Neque enim simpliciter oculis, sed *oculis, ait, tuis considerabis: istis utique qui nunc languent præ inopia, et deficiunt, dum speras in Deum tuum. Et vere, Fratres, deficiunt oculi dum speramus. Quod enim videt quis, quid sperat? Spes, inquit, quæ videtur, non est spes.* Ipsi ergo jam tunc considerabis oculis, quos modo quidem nec levare audes ad cælum; ipsis plane, qui toties interim fluunt lacrymis, ac crebris compunctionibus atteruntur. Nec enim novos tibi instaurandos putes, sed tuos utique restaurandos. Quid tamen de oculo dixerim, etsi minutissima, eminentissima tamen, excellentissimaque humani corporis portione? Reposita est in sinu nostro beata spes, ex promissione utique Veritatis, nec capillum quidem do capite periturum.

3. Forte tamen idcirco signanter visio promittitur oculorum, quod hoc quidem summum interim animæ desiderium videatur, ut videat bona. *Credo, inquit, videre bona Domini in terra viventium.* Supremas nimirum corporis sui fenestras supernæ aperiri desiderat veritati, per speciem magis ambulare gestiens, quam per fidem. Sane fides

ex auditu, non ex visu. Denique *substantia est sperandarum rerum, argumentum non apparentium*. Et in fide ergo, sicut et in spe, deficit oculus, auris proficit sola. *Dominus Deus aperuit mihi aurem*, ait Propheta : sed quandoque etiam oculum revelabit. Erit quando jam non dicetur, *Audi filia et vide, et inclina aurem tuam* : sed leva potius oculos tuos, et contemplare. Quid? plane jucunditatem et exultationem, quam thesaurizat super te Deus tuus. Quid? plane non ea modo, quæ interim quidem etsi non videre adhuc, et audire tamen, et credere potes : verum etiam quod sicut non vidit oculus; sic nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod præparavit Deus diligentibus se. Nimirum tanta capiet oculus resurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipse nunc capiat. Ob hanc denique tam vehementem animæ concupiscentiam videndi, scilicet quod audit et credit, alium quoque evidentissimum futuræ præconem resurrectionis ipsorum propriam mentionem fecisse arbitror oculorum. *Rursum*, ait, *circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum salvatorem meum : quem visurus sum ego ipse et non alius, et oculi mei conspecturi sunt*. Et adjecit : *Reposita est hæc spes mea in sinu meo*.

4. Forte tamen considerandum attentius quod ait, *Oculi mei*, sicut et in psalmo, *Oculis*, inquit, *tuis considerabis*. Numquid enim mei esse oculi nunc videntur? Plane non mei. Nonnumquam sane visi sunt fuisse mei, quod ipsi quoque ad eam pertinere noscantur, quam male servaturus accepi, paternæ substantiæ portionem. Nempe velociter profligata est, universam citius dissipavi. Occupavit membra omnia lex peccati, libere intrabat mors per fenestras meas : cujus nimirum factus eram servus etiam ego ipse. Miser equidem servus, non sane homini serviens, sed immundo pecori et cœnoso. Neque enim mercenaria saltem conditione famularbar, sed plane servili. Nisi forte mercedem quis dari putet, cui etiam cibus negatur, et cibus quoque ipsa esurie perniciosior. Cupienti siquidem porco-

rum siliquas nemo dabit, ut porcis viverem, nec conviverem porcis. Denique numquid meus tunc oculus erat, quando deprædabatur animam meam? Qua quidem necessitate demum coactus sum beneficium resignare in manu dominatoris, ut quod omnino non poteram, ipse sibi illud ab hostili tyrannide vindicaret.

5. Considerate attentius, dilectissimi, et animadvertite, in quam potestate evaseritis Pharaonis intolerabile jugum, ut jam membra vestra non sint arma iniquitatis peccato, nec regnet ultra in mortalibus corporibus vestris. Non est hoc operis vestri, Fratres : dextera Domini facit virtutem ; solus hoc potest ille, qui nihil omnino non potest. Ne dixeritis, *Manus nostra excelsa* : sed tam salubriter, quam veraciter confitemini, quia Dominus facit hæc omnia. Denique nemo sibi dubitet omnimodis esse cavendum, ne forte donec adhuc dies mali sunt, et nulla usquam securitas homini, hanc suam possessionem de manu tam pii, tamque providi tutoris, in periculosam perniciosamque interim libertatem recipere velle præsumat. Quod enim æmulatur Pater, pro te æmulatur : nec invidentiæ, sed providentiæ est, quod sibi totam jubet manere substantiam, ne pereat tibi. Denique ubi ad magnam illam sanctamque civitatem perveneris, cujus fines posuit pacem, ubi nullus jam hostium timeatur incursus; non modo reddet te tibi, sed dabit insuper et seipsum. Interim sane a voluntatibus tuis avertere, et DEO DICATA MEMBRA nulla tibi temeritate usurpes, sciens quod pietati sanctificata non absque gravi sacrilegio in usus vanitatis, curiositatis, voluptatis; aut ejusmodi sæcularis operis assumantur. *Nescitis*, ait Apostolus, *quod corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, quem habetis a Deo, et non estis vestri?* et item : *Corpus*, inquit, *non fornicationi*. Sed cui? Numquid tibi? Plane sit tibi liberum, sed si eripere illud, aut ereptum saltem deinceps a fornicationis impetu vindicare propriis viribus potes. Quod si forte non potes, immo quia vere non potes, sit corpus non fornicationi, sed

Domino : serviatque interim sanctificationi, ne corruptioni denuo pejus servire contingat. *Humanum dico*, ait Apostolus, *propter infirmitatem carnis vestrae. Sicut exhibuistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Verum id quidem propter infirmitatem, ut ipse quoque præmisit. Cæterum ubi resurrexerit in virtute quod in infirmitate fuerat seminatum, nulla jam erit necessitas serviendi. Ubi et securitas libera fuerit, et secunda libertas, quidni multo magis reddat eum sibi? Quidni potius libertate donet fidelem servum magnus ille Paterfamilias, quando quidem et super omnia bona sua constituet eum?

6. Jam tunc ergo oculis tuis considerabis, si tamen eos fideliter agnoveris interim esse ejus, non tuos. Nam et præter eam quam diximus, voti utique tam necessarij rationem, quo nimirum membra ipsa, quæ tibi a peccati tyrannide vindicare omnino non posses, propriis abrenuntians voluntatibus, divino cultui mancipasti; numquid vel modo tua esse videntur, in quibus adhuc contraria lex, etsi non regnat, habitat tamen: in quibus pœna peccati, secundus equidem hostis tuus, non modo manet, sed et prævalet, et libere dominatur? Tune tuum dixeris corpus, quod mortuum est propter peccatum; aut animæ esse, quod animam aggravare non cessat? Plane si quis suum illud dicere cupit, non aliud convenienter dixisse videbitur, quam onus suum, quam carcerem suum. Alioquin quonam modo tuos dixeris oculos, quos sane interim, vis, non vis, toties somnus occupat, fumus turbat, exiguus pulvis sauciat, noxius humor obnubilat, dolor acerbis excruciat, vel ipsa demum novissima mors excæcat? At tunc plane tui erunt, quando omnia ista non erunt: ut vere jam tuis oculis considerare sit, quibus nimirum pro libito deinceps utaris ad omnia tam libere, quam secure. Neque enim avertendi de cætero erunt oculi, ne videant vanitatem, quod purissimam videant veritatem: multo minus intrabit per fenestras

trās mors, quod ipsa quoque inimica novissima destruat. An vero times eos e tanta plenitudine luminis, ubi singuli justī tamquam singuli soles fulgeant, aliquando caligatos fore? Timendum id plane, si non ipsos quoque oculos, sicut cætera humani corporis membra, resurrectio glorificaret.

7. *Et retributionem peccatorum videbis.* Hoc plane eis grave tormentum, et magnus quidam malorum cumulus erit. Forte enim quodcumque solatium videretur, eorum quos tam malitiose impugnaverint, in tormentis suis vel conscientiam latere, vel ipsos saltem declinare posse conspectus. Verumtamen etsi illis ex hac nostra consideratione immensum quoddam miseræ pondus accedat, nobis quæ necessitas erit, quæ utilitas, quæ voluptas? Quid enim modo tam irreligiosum, immo quid tam inhumanum et execrabile videretur, quam cruore quantumlibet inimicorum, quantumlibet iniquorum, pascere velle oculos, et oblectare aspectus supplicij miserorum? Attamen sicut videbit peccator et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet, (prius enim benedicti vocabuntur in regnum, quam maledicti in caminum dejiciantur ignis æterni, quo videlicet acrius doleant, videntes quid amiserint:) sic justī quoque videbunt, et lætabuntur, considerantes quid evaserint. In illa ergo tanta separatione, quemadmodum hædis agnorum visio gravissimi livoris occasio fiet: sic electis e regione consideratio reproborum, immensa quædam materia gratiarum actionis et laudis. Unde enim justī tam magnifice gratias agerent, nisi cum illa inexcogitabili felicitate qua perfruentur, ipsam quoque retributionem cernerent injustorum, a quibus equidem sola misericordia Redemptoris segregatos sese esse fidelissime et devotissime recordantur? Unde vero impī tanto animi furore tabescerent, nisi in regnum summæ beatitudinis coram sese vidissent alios introduci, et tunc demum in illos sese factores, in illos horrores, in illos æterni incendij cruciatu, in illas denique immortalis mortis miserias gemerent esse damnatos? *Ibi*

enim, inquit, *fletus, et stridor dentium*. Fletus quidem ob ignem qui non exstinguitur; stridor vero ob vermem qui non moritur. Plane fletus ex dolore, stridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, stridorem dentium vehementia ipsa tabescentis invidiæ, et obstinata malignitas extorquebit. Ita ergo retributionem peccatorum videbis: ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquando liberatori posse fieri videaris.

8. Non solum autem, sed et securitas perfecta justorum erit visa retributio peccatorum, quo videlicet nec humanam aliquando, nec diabolicam ultra vereri malitiam possint, qui nimirum cadentibus a latere suo mille, et decem millibus a dextris suis, non modo eos cadere viderint, sed et cadere in gehennam. Putas enim timere adhuc non poterant, et callidiorum cunctis animantibus serpentem habere suspectum, præsertim seductæ quondam in paradiso non immemores mulieris, nisi cum toto jam corpore suo ultricibus traditum flammis, et inter se et eum magnum plane jam chaos firmatum esse conspicerent?

9. Tertium quoque hoc nihilominus peccatorum tibi consideratio ipsa præstabit, ut ex comparatione deformitatis eorum eminentius gloriosiusque resplendeas. Sic nimirum sibi invicem collata contraria, suæ quidem utrumque videtur suscepisse augmentum aliquod qualitatis: ut album nigro si conferas, et hoc candidius, et illud tetrius apparebit. Sed audi certius super hoc testimonium, propheticum sermonem: *Lætabitur*, ait, *justus cum viderit vindictam*. Ut quid ita? *Manus suas lavabit in sanguine peccatoris*. Plane non inquinabit in sanguine, sed lavabit: ut unde ille cruentus magis, inde iste nitidior videatur; unde ille plus sordet, inde iste pulchrius elucescat.

10. Nullam forte ex his tribus causis humanus refugere vel modo inveniatur affectus: sed non propter aliquod horum Sapientia in eorum ridebit interitu, quod tamen sine ulla dubitatione factura est. Nempe ipsa prædicat quæ men-

tiri omnino non potest: *Quia vocavi, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret*. Et post pauca: *Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis quod timebatis advenierit, cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit*. Quid ergo in insipientium interitu Sapientiæ credimus placiturum, nisi justissimam suam dispositionem, et irreprehensibilem ordinem rerum? Sane quod Sapientiæ tunc placebit, sapientibus quoque placeat necesse est universis. Non igitur tibi durum videatur fore quod dicitur, *Oculis tuis considerabis*, quando et ridebis in eorum interitu. Non quod velut quadam immanitate crudelitas in ipsa tibi ultione complacereat: sed quod modus ipse pulcherrimus divinæ ordinationis ultra quam credi possit, justitiæ zelatorem et amatorem æquitatis oblectet. Ubi optime omnia constituta, et suum cuique cessisse locum, immo in suum quemque cessisse, plenius et perfectius illustrante veritate cognosces; quomodo non omnia considerare, et in omnibus omnium moderatorem magnificare libebit? Pulcre omnino Petrus apostolus filium perditionis *in locum suum* abiisse testatus est, quod in aere crepuerit mediis, aeriis collegæ potestatum: utpote quem veri Dei et veri pariter hominis, qui de cælo venisset operaturus salutem in medio terræ, hujus inquam proditorem, nec cælum reciperet, nec terra sustineret.

11. Itaque *oculis tuis considerabis, et retributionem peccatorum videbis*. Primo quidem ob tuam evasionem, secundo ob omnimodam securitatem, tertio quoque ob comparationem, quarto ob ipsius justitiæ perfectam æmulationem. Erit enim jam tunc non misericordiæ, sed iudicii tempus: nec ulla omnino credenda est erga impios futura illic miseria, ubi nec ulla speranda est correctio. Procul erit humanæ infirmitatis ista mollities, qua tamen interim pro tempore caritas utitur ad salutem, amplissimo quodam velut expansæ sagenæ sinu et bonos, et malos colligens pisces, id est affectus jucundos pariter

et molestos. Verum hoc quidem in mari. Nam in littore solos eliget bonos, sic videlicet gaudens cum gaudentibus, ut ex hoc jam cum flentibus flere non possit. Alioquin quomodo in nobis judicabitur hic mundus, nisi hujus teneræ affectionis obliti, introductique fuerimus in cellam vinariam, secundum eum qui dixit: *Introibo in potentias Domini; Domine, memorabor justitiæ tuæ solius?* Nec modo quidem considerare permittimur personam pauperis, aut miserericordiam in judicio: sed cum molestia licet, coercendus ejusmodi pietatis affectus, et æquitatis est dictanda sententia. Quanto magis ubi nulla animi colluctatio, ubi nulla poterit subintrare molestia, oportet impleri quod dictum est: *Absorpti sunt juncti petræ judices eorum?* Absorpti plane in affectum justitiæ, et Petræ soliditatem, cui juncti sunt, imitantes. *Juncti*, inquit, *petræ*, quam profecto solam ut sequerentur, cætera omnia reliquerunt. Nempe hoc est quod interroganti Petro quidnam accepturi essent, Petra ipsa respondit: *Cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebilis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Hæc quoque Propheta prænuntians ait: *Domine ad judicium veniet cum senioribus populi sui.* Tunc putes flexibile quippiam inveniendum in iudiciis junctis Petræ? *Qui adhæret Dec*, Apostolus ait, *unus spiritalis est*: qui et Petræ jungitur, lapis unus. Ad quod sane Propheta non immerito suspirans, *Mihi*, inquit, *adhærere Deo bonum est.* Ita ergo absorpti sunt juncti Petræ judices eorum. O familiaritatis gratiam! o honoris culmen! o fiducia privilegium! o prærogativam securitatis perfectæ!

12. Quid enim tam pavendum, quid tam plenum anxietatis, et vehementissimæ sollicitudinis excogitari potest, quam judicandum adstare illi tam terribili tribunali, et incertam adhuc expectare sub tam districto Judice sententiam? *Horrendum est*, ait Apostolus; *incidere in manus Dei viventis.* Judicemur interim, Fratres, et terribilem illam expectationem præsentis studeamus declinare iudicio. Non judicabit

Deus bis in idipsum. Sane ut quorundam peccata, sic et quorundam studia bona manifesta sunt, præcedentia ad iudicium: ut illi quidem non expectantes sententiam, proprio statim pondere criminum in tartara dejiciantur: isti vero e regione paratas sibi sedes tota libertate spiritus sine ulla cunctatione conscendant. Felix paupertas voluntarie omnia relinquentium, et sequentium te, Domine Jesu! Felix plane, quæ tam securos, immo tam gloriosos faciat in illo singulari fragore elementorum, et in illo tremendo examine meritum, in illo tanto discrimine iudiciorum! Jam vero audiamus, quid ad tantas promissiones devota et fidelis anima respondeat, ne forte aut dissidere, aut secus quam oporteat fideré videatur. *Quoniam tu es*, inquit, *Domine, spes mea.* Quid tam sobrie, quid tam pie poterat dici? Sed nec aliud huic verbo videtur posse convenientius responderi, quam quod sequitur: *Allissimum posuisti refugium tuum.* Cæterum ignoscite nobis, Fratres: hodie quoque promissæ etiam terminos brevitatis paulo minus excessisse videmur.

SERMO IX.

De versu nono, Quoniam tu es, Domine, spes mea; allissimum posuisti refugium tuum.

1. ETIAM, Fratres, hodie aliquid audiamus de promissione Patris, de expectatione filiorum, de fine hujus nostræ peregrinationis, de mercede laboris, de fructu captivitatis. Et quidem dura omnino captivitas, non modo illa communis, quam ex ipsa jam conditione generis toleramus humani, sed hæc quoque qua voluntates mortificare proprias, etiam perdere proprias in hoc mundo animas festinantes, in hos tam rigidæ compedes disciplinæ, in hunc tam gravis penitentiae carcerem dedimus nosmetipsos. Miseranda servitus plane, sed si coacta, sed si non spontanea videretur. Nunc vero cum voluntarie sacrificetis Deo, nec ingeratur ulla nisi per ipsam voluntatem violentia voluntati, profecto aliquid in causa est. Illud puto aliquid, quo majus aliquid esse non potest. An vero plangen-

dum videtur quamlibet magnum, quamlibet laboriosum, quod propter Deum fiat? Etsi magnitudo ipsa laboris interdum forte extorqueat compassionem, sed multo magis causæ consideratio exigit congratulationem. Quid quod bona omnia non modo propter eum constat fieri, sed per eum? Deus enim est, qui operatur in vobis et velle, et perficere pro bona voluntate. Ipse ergo auctor, ipse remunerator operis, ipse remuneratio tota: ut summum illud bonum, cuius nimirum tam perfecta est simplicitas in seipso, duplex quodammodo videatur in nobis causa bonorum, effectiva scilicet, et finalis. Bene ergo, dilectissimi, quod in his omnibus tam multis laboribus vestris non modo subsistitis, sed etiam superatis propter eum qui dilexit vos. An vero non per eum? Et manifeste. *Sicut enim abundans pro Christo tribulationes nostræ, ait Apostolus, ita abundans etiam consolationes nostræ per ipsum.*

2. Usitatus sermo, communis sermo, *Propter Deum*: sed plane, ubi non vacue dicitur, profundissimus sermo. Crebro sonat in ore hominum, etiam a quorum corde longe esse probatur. Omnes sibi propter Deum præstari postulant, propter Deum flagitant sibi subveniri. Facile quoque ea ipsa petuntur propter Deum, quæ tamen non sunt secundum Deum: et id ipsi fieri quis obsecrat propter Deum, quod non desiderat propter Deum, magis autem forte contra Deum. Cæterum vivus plane et efficax sermo, ubi non perfunctorie, non usurpatorie, non velut quodam usu loquendi, vel arte persuadendi; sed ex pinguedine, ut dignum est, devotionis, et pura animi intentione procedit. Nempe et mundus transit, et concupiscentia ejus; nec satis utiliter posita, aut stabilita firmiter, vel cadente eo, quæ pro eo facta sunt, videbuntur. Ubi enim causa ipsa deficiet, quomodo non omnia quoque quæ ei videbantur innixa, pariter evacuantur? Propterea quoque et qui in carne seminant, de carne habent metere corruptionem: quod videlicet omnis caro fœnum, et gloria ejus tamquam flos fœni: et ubi

fœnum aruerit, florem quoque nihilominus cadere sit necesse. Solus qui est, causa est indeficiens: nec flos fœni, sed verbum Domini manet in æternum. Denique *cælum*, inquit, *et terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*

5. Prudenter itaque, dilectissimi, et utiliter elegistis propter verba labiorum ejus custodire vias duras; illic seminant, ubi ne minima quidem portio vestri seminis valeat deperire. Sane qui parce seminat, non quidem non metet, sed parce metet. Nempe qui metit, mercedem accipit: et scimus quis promisit, ne eum quidem qui pro nomine suo calicem aquæ frigidæ dederit sitiendi, mercede propria cariturum. Numquid tamen non in qua mensura mensus fuerit, sibi quoque remittitur: aut in retributione æquabitur ei, qui non aquam porrigens, sed sanguinem fundens, propinatum sibi haberit calicem Salvatoris? Non est hic calix aquæ frigidæ, sed calix inebrians quam præclarus, calix vini meri, et quidem plenus mixto. Solus enim merum habuit vinum Dominus meus Jesus, qui solus perfecte mundus, et semper etiam potest facere mundum de immundo conceptum semine. Solus plane merum habuit vinum, qui nimirum et secundum divinitatem sapientia est ubique attingens propter munditiam suam, et nihil inquinatum cadit in eum: et secundum humanitatem peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Solus non debito conditionis gustavit mortem, sed suæ beneplacito voluntatis, sane non ad propriam utilitatem, bonorum enim nostrorum non eget: sed nec tamquam retribuens nobis gratiam pro gratia, qui non aliter pro amicis mortuus est, nisi pro acquirendis, videlicet ut amicos faceret ex inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, reconciliati sumus Deo per sanguinem Filii sui. Aut potius pro jam amicis, etsi nondum quidem amantibus, sed tamen jam amatis. In hoc est enim gratia, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia prior ipse dilexit nos. Vis nosse quam longe prior? *Benedictus Deus et Pater Domini*

nostri Jesu Christi, ait Apostolus, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et post pauca. *Gratificavit*, inquit, nos in dilecto Filio suo. Quomodo non dilecti jam tunc in illo, quando electi in illo? Quomodo non ci grati, in quo gratificati sumus? Sic ergo Christus secundum tempus quidem pro impiis mortuus est: secundum prædestinationem autem pro fratribus et amicis.

4. In his ergo omnibus merum est vinum ipsius quidem et solius, uti ne quispiam cæterorum præsumere audeat non esse quod sibi propheticum illud aptetur: *Vinum tuum mixtum est aqua*. Primum, quod nemo interim mundus a sorde, nemo gloriari possit omnino se castum habere cor. Deinde quod mortis debitum persolvant quandoque necesse est. Tertio, quod ponentes pro Christo animas, hoc sibi compendio vitam mereantur æternam: sed et vae eis, si ipsius erubescerent testimonium. Quarto, quod prærogatæ sibi gratis exhibitæ tantæ dilectioni imparem nimis exiguamque rependant. Attamen nec hoc mixtum, qui sine mixtura est, dedignatur, adeo ut fiducialiter Apostolus dicat, implere se quæ desunt passionum Christi in corpore suo. Sit ergo licet electis pariter omnibus unus idemque denarius vitæ reddendus æternæ; et in ipsa tamen sicut stella a stella differt in claritate, et alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia stellarum; sic erit et resurrectio mortuorum: et quamvis domus una, diversæ tamen in ea sunt mansiones: ut videlicet quantum quidem ad æternitatem et sufficientiam; et qui parum, non minoretur, et qui multum, non abundet: quantum vero ad eminentiam et discretionem meritorum, unusquisque accipiat secundum suum laborem, ne quid omnino pereat quod in Christo sit seminatum.

5. Hæc autem dicta sunt, Fratres, ut illius tam spiritualis responsi, quod hodie nobis considerandum est, gratia commendetur: *Quoniam tu es, Domine, spes mea*. Quidquid igitur agendum sit,

quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid optandum, tu es Domine spes mea. Hæc mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Prætendat alter meritum, sustinere se jactet pondus dici et æstus, jejunare bis in sabbato dicat, postremo non esse sicut cæteros hominum gloriatur: mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam. Sperent in aliis alii, forte hic in scientia litterarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat: propter te omnia detrimentum feci, et ut stercora arbitror, quoniam tu es, Domine, spes mea. Speret qui vult in incerto divitiarum: ego vero ne ipsa quidem nisi abs te victui necessaria spero, nimirum verbo tuo confidens, in quo abjeci omnia: *Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus, et omnia adjicientur vobis*. Nempe tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor. Si mihi præmia promittuntur, per te obtinenda sperabo; si insurgant adversum me prælia, si sæviat mundus, si fremat malignus, si ipsa caro adversum spiritum concupiscat; in te ego sperabo.

6. Fratres, hoc sapere, ex fide vivere est, nec alius ex sententia dicere potest, *Quoniam tu es, Domine, spes mea*, nisi cui intus sit persuasum a Spiritu, ut (quemadmodum monet Propheta) jactet cogitatum suum in Domino, sciens quod enutriendus sit ab eo, juxta illud quoque Petri apostoli: *Omni sollicitudinem vestram projicientes in eum; ipsi enim cura est de vobis*. Ut quid enim, si hæc sapimus, ut quid cunctamur abjicere omnino spes miseræ, vanas, inutiles, seductorias; et huic uni tam solidæ, tam perfectæ, tam beatæ spei, tota devotione animi, toto fervore spiritus inhærere? Si quid illi impossibile, si quid vel difficile est, quære aliud in quo speres. Sed verbo omnia potest. Quid facilius dictu? Attamen hujusmodi dictum intelligas volo. Si decreverit salvare nos, continuo liberabimur: si vivificare placuerit, vita in voluntate ejus est: si præmia æterna

largiri, licet ei quod vult facere. An vero de facilitate jam non dubitas, sed ipsa tibi est suspecta voluntas? Plane et voluntatis testimonia credibilia facta sunt nimis. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Denique quando in se speranti desit illa majestas, quæ tam studiose monet in se sperari? Plane non derelinquit sperantes in se. *Adjurabit eos, ait, et liberabit eos, et eruet eos a peccatoribus, et salvabit eos.* Quare? quibus meritis? audi quod sequitur: *Quia speraverunt in eo.* Dulcis causa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum hæc est justitia, sed quæ ex fide est, non ex lege. *De quacumque tribulatione, inquit, clamaverint ad me, exaudiam eos.* Ecce numerata tribulationes. Secundum multitudinem earum consolationes ejus lætificabunt animam tuam: dummodo ad aliam non converteris; dummodo clames ad eum; dummodo speres in eum: nec humile aliquid vel terrenum, sed altissimum ponas refugium tuum. Quis speravit in eo, et confusus est? Facilius est cælum et terram transire, quam verbum ejus evacuari.

7. *Altissimum, inquit, posuisti refugium tuum.* Non accedet illuc tentator, non calumniator ascendet, non pessimus ille fratrum accusator attinget. Nempe ei dicitur hoc (recolite psalmi primordia) ei dicitur, qui in protectione Altissimi commoratur, illuc refugiens a pusillanimitate spiritus et tempestate. Quæ quidem duplex est necessitas fugiendi, quod videlicet et foris pugnae, et intus timores. Minus enim fugere oporteret, si vel interior magnanimitas exteriores tumultus viriliter sustineret, vel exteriori tranquillitate pusillanimitas propria foveretur. *Altissimum, ait, posuisti refugium tuum.* Sæpe illuc fugiamus, Fratres: munitus est locus, nullus ibi timetur hostis. Utinam magis semper ibi manere liceret! Sed non est hoc temporis hujus. Quod modo refugium est, quandoque habitaculum erit, et habitaculum sempiternum. Interim sane, etsi persistere non conceditur, frequenter tamen

est recurrendum. Nempe AD OMNEM tentationem, ad omnem tribulationem, ad omnem denique eujuscumque modi necessitatem, aperta est nobis urbs confugii; sinus matris expansus est: parata sunt foramina petrae; patent viscera misericordiae Dei nostri. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum si effugere non meretur.

8. Jam quidem, Fratres, quæ dicta sunt, ad expositionem versus hujus viderentur posse sufficere, si dixisset Propheta, *Quoniam in te speravi;* sicut in aliis psalmis quibusdam invenitur. Cæterum quod dicit, *Tu es, Domine, spes mea:* forte amplius aliquid sonat et sublimius, quod videlicet non modo in eo speret, sed eum. Convenientius siquidem spes nostra dicitur quod speramus, quam in quo speramus. Sunt autem forte nonnulli, qui a Domino obtinere temporalia seu spiritualia quælibet concupiscunt: sed PERFECTA CARITAS solum sitit quod summum est, tota desiderii vehementia clamans: *Quid enim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum.* Pulcre nobis utrumque paucis verbis hodie Jeremiæ Prophetæ lectio commendavit: *Bonus es, Domine, sperantibus in te, animæ quærenti te.* Ubi sane et ipsam numeri discretionem prudenter advertit, quod sperantes quidem in eo pluraliter dixerit, quod hoc videatur commune multorum: quærentem vero eum, singulariter, quod singularis sit puritatis, singularis gratiæ, singularis perfectionis, non modo nil sperare nisi ab eo, sed nil quærere nisi eum. Quod si bonus illis, quanto magis isti?

9. Merito proinde quærenti illum animæ respondetur: *Altissimum posuisti refugium tuum.* Neque enim sic Deum sitiens anima, aut cum Petro ei in terreno monte facere tabernaculum, aut cum Maria deinceps eam tangere vult in terra, sed plane clamat: *Fuge, dilecte mi, assimilare capreae hinnuloque cervorum super montes Bethel.* Audivit enim dicentem: *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est.* Audivit dicentem:

Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem. Et cœlestis jam non ignara consilii clamat cum Apostolo : Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus. Super montes, inquit, Bethel, supra omnem videlicet Potestatem et Principatum, super Angelos et Archangelos, Cherubim quoque et Seraphim (neque enim alii sunt montes domus Dei, quod sonat Bethel) plane in dextera Patris, ubi jam non sit Pater major eo, in dextera Altissimi coalitissimum apprehendere concupiscens. Hæc enim est vita æterna, Fratres, ut Patrem cognoscamus verum Deum; sed et quem misit Jesum Christum, verum nihilominus et unum cum eo Deum, super omnia benedictum in sæcula, amen.

SERMO X.

De versu decimo, Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

1. NEC nostra est, nec nova vobis, sed nota omnino sententia, in præcipuis quibusque partibus nostræ fidei, quid non sit, quam quid sit, et sciri posse facilius, et periculosius ignorari. Idem sane etiam spei non inconvenienter tribui posse videtur. Longe enim facilius mens humana tantorum experta malorum, quibus sit caritura, quam quibus perfruitura, comprehendit. Nempe germana fidei, speique cognatio est ut quod illa futurum credit, hæc sibi incipiat sperare futurum. Merito proinde Apostolus Fidem sperandarum rerum substantiam esse diffinit: quod videlicet non credita nemo sperare, non plus quam super inane pingere possit. Dicit ergo fides: Parata sunt magna et inexcogetabilia bona a Deo fidelibus suis. Dicit spes: Mihi illa servantur. Nam tertia quidem caritas, Curro mihi, ait, ad illa. Cæterum, ut jam memini, difficile omnino, aut etiam impossibile est illorum qualitatem investigare bonorum, nisi cui forte, juxta illud Apostoli, *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, revela-*

verit ipse per Spiritum suum. Sane quantumlibet perfectus in carne adhuc mortali degens, (nisi enim esset hic quædam, ut ita dixerim, imperfecta perfectio, non diceret Apostolus, Quotquot perfecti sumus, idipsum sentiamus; idipsum profecto quod præmiserat, Non quasi jam acceperim, aut jam perfectus sim;) etiam Paulus ipse necesse est fateatur: Quia nunc cognosco ex parte. Et item: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Quod ergo homini interim noscitur capabilius, pia sane et provida inculcatione amplius commendatur. Proprium enim est afflictorum, ut molestiis eximi, summam reputent felicitatem; et carere miseria, summam beatitudinem arbitrentur. Unde Propheta in Psalmo: Convertere, inquit, anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Nec ulla tamen collatæ munera felicitatis enumerat, sed adjungit: Quia eripuit animam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu. In quibus sane verbis patenter indicat, quantam sibi requiem, quantaque Domini beneficia judicet a tribulationibus et periculis liberari.

2. Cui profecto sententiæ illud quoque, quod de psalmo nonagesimo hodie nobis tractandum est, simile invenitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Est autem versus ipsius, quantum nos capimus, facilis intelligentia, ad quam forte ex vobis jam aliqui prævolarent. Neque enim tam rudes estis, aut spiritualis studii tam expertes, ut non facillime inter vos, et tabernacula vestra; et rursus inter id quod malum, et quod flagellum dicitur, discernatis. Nam et Apostolum sane audistis dicentem, cum jam bonum certamen certasset, velocem fore depositionem tabernaculi sui. Sed quid ego Apostoli verba memoro? Quasi vero ignorare possit miles tabernaculum suum, aut docendus sit exemplo alieno. Videmus sane nonnullos tabernacula sua in turpissimæ captivitatis domicilia commutasse, nec militare in his, sed miseram gerere servitutem. Immo vero (quod omnino ridiculum est)

sic errant aliqui, et in tantam oblivionem et spiritualem phrenesim deveniunt, ut nihil sese aliud putare, quam suum hoc exterius tabernaculum videantur. Quid enim aliud quam non modo Dei, sed et sui ignorantiam habent, qui tamquam mortui a corde, omnem insument operam circa carnem, sic insudentes tabernaculo suo, ac si nunquam putent esse casurum? Verumtamen cadat necesse est, atque id quidem in brevi. Annon seipsos nescire videntur, quisic dediti sunt carni et sanguini, ac si omnino nihil aliud quam carnem solum se esse reputent, sic in vano accipientes animas suas, tamquam prorsus ignorant animas se habere? *Si separaveris pretiosum a vili*, ait Dominus, *tamquam os meum eris*; hoc est, si solerter discreveris inter exteriorem interioremque substantiam, ut non plus tabernaculo tuo timeas a flagello, quam tibi ipsi a malo. Hoc enim malum est, unde dicitur: *Declina a malo, et fac bonum*. Hoc malum, quod sua quidem anima animam privat, quod separat inter te et Deum; ut eo regnante, tamquam corpus sine anima, sic sit anima sine Deo, plane mortua in semetipsa, instar unius eorum, quos tamquam sine Deo in hoc sæculo fuisse Apostolus memorabat.

5. Nec sane dixerim, ut vel ipsam odio habeas carnem tuam. Dilige eam, tamquam tibi datam in adjutorium, et ad æternæ beatitudinis consortium præparatam. Cæterum sic amet anima carnem, ut non ipsa in carnem transisse putetur, dicaturque ei a Domino: *Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est*. Diligat anima carnem suam: sed multo magis suam ipsius animam servet. Amet Adam Evam suam: sed non sic amet, ut voci ejus plus obediatur quam divinæ. Denique ne ipsi quidem expedit sic amari, ut videlicet cui interim caves a flagello paternæ correptionis, thesaurizes iram æternæ damnationis. *Genivina viperarum*, ait Johannes, *quis demonstravit vos fugere a ventura ira? Facite dignos fructus penitentiae*. Ac si evidentius loqueretur: Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus: sustinete virgam

corripientem, ne sentiat malleum conterentem. Quomodo dicunt nobis carnales homines: Crudelis est vita vestra, non parcitis carni vestræ? Esto, non parcimus semini. In quo ei magis parcere poteramus? An non melius est illi renovari et multiplicari in agro, quam in horreo putrefieri? Heu! computruerunt jumenta in stercore suo! Sic vos parcitis carni vestræ? Simus nos crudeles interim non parcendo: at vos plane parcendo crudeliores. Siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe: videritis vos ipsi quid ignominie interim vestra sustineat, quid miserie eam maneat in futurum. *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Hic duplex est stola, et gemina quædam immortalitas commendatur. Unde enim nisi ex separatione animæ et corporis mors procedit? Inde est quod mortuum corpus, exanime nominatur. Unde autem separatio hæc, nisi ex flagellis præsentibus, ex qualibet doloris vehementia, ex ipsius corporis corruptione, ex pœna peccati? Merito timet proinde et odit flagellum caro nostra, quo nimirum ab ipsius animæ tam delectabili honorabilique consortio amarum nimis divortium patiatur. Cæterum interim quidem donec revocetur, velit, nolit, sustineat illud necesse est. Expedit autem sic tolerare, ut prorsus evadas, et flagellum deinceps non appropinquet tabernaculo tuo.

4. Jam vero (ut supra meminimus, et incessanter convenit meminisse) vera animæ vita Deus est: et inter hæc quoque separat malum, sed malum animæ, quod non est aliud quam peccatum. Eia, Fratres, nugari libeat, otiositatibus indulgere delectet; nimirum gemino hoc serpente vicino, qui duplicem nobis auferant vitam, alter corporis, alter cordis. Quidni secure dormiamus, nisi quod negligentia in graviore periculo, non tam securitatis est, quam desperationis indicium? Et quidem optandum nobis ab utroque liberari: sed cavendum sane interim magis peccatum, quam peccati pœna; et eo studiosius a malo, quam a flagello declinandum, quo perniciosius et omnino infelicius sit a Deo

animam, quam a corpore separari. Sane ubi prorsus de medio factum fuerit omne peccatum, causa quidem omnino sublata, nec ipse quoque deinceps manebit effectus: ut quomodo accedere jam ad te malum omnino non poterit, sic nec flagellum quidem valeat appropinquare tabernaculo tuo, quod videlicet tam longe sit ab exteriori homine quaelibet pœna, quam longe fuerit culpa ab interiori. Neque enim dicit, Non erit in te malum; aut flagellum in tabernaculo tuo; sed, *Non accedet, non appropinquabit.*

5. Siquidem est considerare homines, in quibus peccatum non modo habitat, sed et regnat: nec jam proximum magis, aut magis intimum posse esse videtur, nisi forte cum sic dominabitur eis, ut nullo modo deinceps valeat non dominari. Est autem et alios invenire, in quibus quidem adhuc manet peccatum, sed jam non dominatur aut prævalet in eis, evulsum quodammodo, necdum tamen expulsum; dejectum, sed non prorsus ejectum. Constat sane ab initio non fuisse sic: sed in parentibus primis ante primam illam mandati prævaricationem non modo non regnasse peccatum, sed nec fuisse quidem. Attamen quodam modo jam tunc prope illos fuisse videtur, quod tam facile persuasum est, quod tam festinanter intravit. Quid vero aliud admonebat, quam et ipsam quoque peccati pœnam, etsi necdum inesse corporibus, jam tamen velut proforibus esse, qui dixit: *In quacumque die comederitis de ligno scientiæ boni et mali, morte moriemini?* Felix proinde expectatio, et beata spes nostra, quorum tam longe gloriosior futura est resurrectio, quam fuerit prima conditio: ut nec culpa omnino, nec pœna; nec malum scilicet, nec flagellum, aut regnet, aut habitet; aut regnare, aut habitare jam possit aliquando in animabus seu in corporibus nostris. *Non accedet, inquit, ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Nempe nil tam remotum, quam quod adesse ultra non potest.

6. Sed quid agimus, Fratres? Vereor deprehendi. Nempe horam hanc mag-

nus ille et communis abbas noster et vesper non vacationi sermonum, sed operi manuum noscitur assignasse. Puto tamen ignoscet facile, præsertim non immemor religiosæ fraudis illius, qua Romanus olim tribus annis in specuposito pie ministravit. Pie siquidem, ut legimus, Patris sui oculis furabatur horas, et quem sibi subripere ad manducandum poterat, certis diebus Benedicto panem ferebat. Et ego quidem non dubito, Fratres, pluribus qui inter vos sunt, abundantiore spiritualium deliciarum suppetere copiam: sed quod vobis communico, non subripio mihi. Quinimmo et securius, et suavius, quicquid illud sit quod Dominus donat, sumo vobiscum: nec enim alimonia hæc distribuendo minuitur, sed potius augetur ministrando. Verumtamen quod aliquoties vobis loquimur præter consuetudinem Ordinis nostri, non nostra id agimus præsumptione, sed de voluntate venerabilium Fratrum et Coabbatum nostrorum, qui id nobis etiam injungunt, quod tamen sibi quidem passim nolunt omnino licere. Nempe aliam mihi rationem et singularem necessitatem esse noverunt. Neque enim modo loquerer vobis, si possem laborare vobiscum. Illud forte vobis efficacius verbum foret, sed et conscientia meæ magis acceptum. Cæterum quando id mihi peccatis meis exigentibus, et onerosi hujus (ut ipsi scitis) tam multiplici infirmitate corporis, et ipsa quoque temporis necessitate negatur; utinam dicens et non faciens, in regno Dei vel minimus merear inveniri, amen.

SERMO XI.

De versu undecimo, Quoniam angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.

1. SCRIPTUM est, et veraciter scriptum; quia *Misericordiæ Domini, quod consumpti non sumus, quod non tradidit nos in manus inimicorum nostrorum.* Vigilat super nos indefessus et pervigil ille singularis clementiæ oculus; non dormit, neque dormitat qui custodit Israel. Id quidem necesse est. Non enim

dormit, neque dormitat qui impugnat Israel. Et sicut ipse sollicitus est nostri, et ipsi cura est de nobis: sic ille sollicitus est ut nos mactet et perdat, et una ei cura, ne forte qui aversus est revertatur. Nos autem aut non attendimus, aut minus attendimus reverentiam præsentis, protegentis custodiam, beneficia largientis, ingrati gratiæ, immo tam multiplicibus gratiis, quibus prævenit nos, et subvenit nobis. Et nunc quidem per seipsum implet splendoribus animas nostras: nunc per Angelos visitat, nunc per homines instruit, nunc etiam consolatur et erudit per Scripturas. *Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus. Bene ad doctrinam, ut per patientiam speremus; siquidem, ut alibi dictum est, Doctrina viri per patientiam noscitur.* Sed et patientia probationem operatur, probatio vero spem. Quid nos soli nobis non adsumus, quid soli negligimus nosmetipsos? An ideo dissimulandum nobis, quia undique subvenitur nobis? Immo vero propterea studiosius vigilandum. Neque enim tam magna pro nobis in cælo pariter et in terra sollicitudo gereretur, si non magna nobis incumbere necessitas videretur: non tam multiplex nobis custodia, nisi ob multiplices insidias, poneretur.

2. Felices proinde fratres nostri, qui jam liberati sunt de laqueo venantium, qui de tabernaculis militantium ad atria quiescentium transierunt, malorum timore sublato, in spe singulariter constituti! Uni istorum, immo universitati dicitur: *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Sane considera, non ad hominem qui secundum carnem vivit, sed ad eum qui in carne degens secundum spiritum ambulat, hanc fieri promissionem; siquidem non est distinguere inter illum, et tabernaculum suum. Confusa in eo sunt omnia, tanquam in filio Babylonis. Denique hujusmodi homo etiam caro est, nec in eo spiritus manet. Ubi autem non fuerit spiritus bonus, quando deerit malum? Porro ubi malum, flagellum quoque appropinquare necesse

est. Semper enim malum pœna committatur. *Non accedet ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Magna promissio: sed unde id sperare licet? Quomodo malum et flagellum evadam, quomodo effugiam, quomodo elongabo, ut non appropinquent mihi? Quo merito, qua sapientia, qua virtute? *Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* In quibus omnibus viis? Quibus declinas a malo, quibus fugis a ventura ira. Multæ sunt viæ, et genera multa viarum: magnum profecto periculum viatori. Quam facile in multarum occursum errabit in via sua, qui viarum discretionem caruerit! Nam neque Angelis mandavit, ut in omnibus viis custodiant nos, sed in omnibus viis nostris. Sunt autem a quibus, non in quibus oporteat custodiri.

3. Scrutemur proinde vias nostras, Fratres; etiam vias dæmonum, vias quoque beatorum spirituum; et vias Domini investigemus. Et quidem supra me est quod incipio: sed adjuvabitis orationibus vestris, ut aperiat mihi thesaurum intelligentiæ suæ, et voluntaria oris mei beneplacita faciat sibi Deus. Viæ igitur filiorum Adam in necessitate et cupiditate versantur. Ab utraque siquidem ducimur, et ab utraque trahimur: nisi quod videmur magis urgeri necessitate, trahi cupiditate. Et necessitas quidem specialiter corpori tribuenda videtur. Nec simplex illa est, sed anfractus habens plurimos, plurimaque dispendia: nam compendia pauca admodum, si qua tamen. Quis hominum nesciat, quod necessitas hominum revera quam multiplex sit? Quis sufficiat, quam sit multiplex, explicare? Ipsa nos erudit experientia, ipsa vexatio dat intellectum. In his quisque docetur, quam necesse habeat clamare ad Dominum, non De necessitate, sed *De necessitatibus meis erue me.* Nec modo ab hac via necessitatis, sed ab ea quoque, quæ cupiditatis est, optabit educi, quisquis non surda aure monita Sapientis exceperit. Quid enim ille ait? *A voluntatibus tuis avertere, et item: Post concupiscentias tuas non eas.* Siquidem e

duobus malis longe melius est in necessitate gradi, quam in cupiditate. Multiplex illa: sed ista amplius per omnem modum, immo ultra omnem modum multiplicior invenitur. Res cordis ista cupiditas: propterea tanto major, quanto anima plus est quam corpus. Denique hæ sunt viæ quæ videntur hominibus bonæ: sed finem non habent, nisi cum demergunt in profundum inferni. Si invenisti vias hominum, illud quoque considera, ne forte de his dictum sit: *Contritio et infelicitas in viis eorum*; ut sit contritio in necessitate, infelicitas in cupiditate. Quomodo in cupiditate infelicitas, id est non felicitas, ut putatur? Quid enim si cui forte videtur in terrenarum affluentiarum rerum felicitas arridere concupita? Eo ipso infeliciores est, quo vehementius ipsam pro felicitate amplectitur infelicitatem, aut magis immergitur ei, et absorbetur ab ea. Væ filiis hominum ab hac felicitate falsa atque fallaci! Væ qui dicit, Quia dives sum, et nullius egeo; cum sit pauper et nudus, et miser, et miserabilis. Et necessitas quidem ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia et oblivione procedit. Idcirco enim alienum mendicat anima, quod oblita sit comedere panem suum: propterea terrenis inhiat, quod minime cœlestia meditetur.

4. Videamus et dæmonum vias, videamus et caveamus, videamus et fugiamus eas: siquidem viæ illorum, præsumptio, et obstinatio. Scire vultis unde id sciam? Considerate eorum principem: qualis ille est, tales et domestici ejus. Considerate viarum ipsius principia, si non manifeste in immanissimam statim præsumptionem prosilierit, dicens: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, similis ero Altissimo*. Quam temeraria, quamque horrenda præsumptio! Numquid non illic ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare? Propter præsumptionem stare non potuerunt: propter obstinationem qui cecidit, non adjiciet ut resurgat. Ex hac nempe spiritus vadens, ex illa et non rediens est. Et mira qui-

2.

dem præsumptio dæmonum, sed non minus mira obstinatio est, quod superbia eorum semper ascendit: propterea non est illis commutatio. Quia enim converti noluerunt a via præsumptionis, inciderunt in viam obstinationis. Quam perverso et everso sunt corde filii hominum, quicumque sectantur vestigia dæmonum, ingrediuntur dæmonum vias! Hæc enim tota adversum nos spiritualium colluctatio nequitiarum est, ut nos seducant, ut nos inducant in vias suas, ut deducant in eis, perducant ad destinatum finem, qui paratus est eis. Fuge homo præsumptionem, ne gaudeat de te inimicus tuus. Nempe in his maxime vitiiis gaudet, in seipso expertus, quam difficile possis ab hac tanta voragine respirare.

5. Nolo autem ignorare vos, Fratres, quonam modo descendatur, immo cadatur in illas. Primus enim, ut interim occurrit, gradus descensionis hujus, dissimulatio est propriæ infirmitatis, iniquitatis, inutilitatis; dum sibi parcens, sibi blandiens, sibi persuadens homo aliquid se esse, cum nihil sit, jam ipse se seducit. Secundus gradus, ignorantia sui. Ubi enim in primo gradu inutilia sibi consuerit perizomata foliorum, quid superest nisi ut vulnera tecta non videat, præsertim cum ad hoc solum texerit ne videret? Ex hoc tandem fit, ut etiam alio revelante, vulnera non esse contendat, conversus in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Atque is quidem tertius gradus est admodum jam vicinus, immo contiguus præsumptioni. Quid enim mali jam actitare vereatur, qui præsumit et defensare? Cæterum difficile hic hærebit in tenebris et lubrico, præsertim cum non desit etiam angelus Domini malus persequens et impellens. Itaque quartus gradus, vel quartum potius præcipitium, contemptus est; ut, quemadmodum Scriptura dicit, *Impius, cum venerit in profundum matorum, contemnat*. Ex hoc et deinceps magis ac magis super eum urget puteus ossuum, dum videlicet ejusmodi animam contemptus tradit impœnitentiæ, impœnitentia obstinatione firma-

tur. Hoc est jam peccatum, quod neque in hoc sæculo, neque in futuro remittitur: quia cor durum et induratum nec timet Deum, nec hominem reveretur. Quis in omnibus viis suis adhæret diabolo, manifeste factus est unus spiritus cum eo. Et viæ quidem hominum, quas superius demonstravimus, ipsæ sunt de quibus dicitur: *Tentatio vos non apprehendat nisi humana*: et quia humanum est peccare. Porro vias diabolicas a natura hominis alienas esse quis nesciat? nisi quod in nonnullis ipsa sibi consuetudo induisse naturam videatur. Cæterum etsi quorundam hominum sit, non humanum tamen, sed diabolicum est in malo perseverare.

6. Quæ vero sunt sanctorum Angelorum viæ? Profecto illæ, quas Unigenitus enarravit, dicens: *Videbitis Angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis*. Ascensio igitur et descensio viæ illorum: ascensio propter se; descensio vel potius condensio propter nos. Sic beati illi spiritus ascendunt per contemplationem Dei, descendunt per compassionem tui, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Ascendunt ad vultum ejus, descendunt ad nutum ejus; quoniam Angelis suis mandavit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur, quia semper vident faciem Patris.

7. Puto et vias Domini vultis audire. Multum præsumere videor, si me illas promiserò ostensurum. Legitur autem de ipso: *Quoniam docebit nos vias suas*. Cui enim alteri crederetur? Docuit itaque vias suas, cum aperuit labia Prophetæ, ut diceret: *Universæ viæ Domini, misericordia et veritas*. Ita ad singulos, ita ad omnes communiter venit; in misericordia scilicet et veritate. Ubi enim multa jam fuerit de miseratione præsumptio, sed oblivio veritatis; non continuo ibi Deus. Sed neque ubi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria misericordiæ consolatio. Nam neque veritatem tenet, qui misericordiam, ubi vere est, non agnoscit: nec vera esse sine veritate misericordia potest. Itaque ubi misericordia et veritas obviaverunt sibi, sese

etiam justitia et pax osculantur; nec is abesse potest, cujus in pace factus est locus. Quanta audivimus et cognovimus (siquidem patres nostri annuntiaverunt nobis) super hac copula tam felici misericordiæ et veritatis! *Misericordia tua et veritas tua susceperunt me*, ait Prophetæ; et alio loco: *Misericordia, inquit, tua ante oculos meos est, et complacui in veritate tua*. Sed et Dominus ipse de eo: *Veritas mea et misericordia mea cum ipso*.

8. Sed considera etiam manifestos adventus Domini, quemadmodum scilicet in eo, qui jam præsumptus est, misericordem teneas Salvatorem; porro in eo qui in fine promissus est, veracem sustineas retributorem. Nam et hinc forte videbitur dictum, *Quia misericordiam et veritatem diligit Deus, gratiam et gloriam dabit Dominus*. Quamvis et in priore quoque adventu recordatus sit misericordiæ suæ, et veritatis suæ domui Israel: et in posteriori, licet iudicaturus sit orbem terræ in æquitate, et populos in veritate sua; non tamen futurum iudicium fiet sine misericordia, nisi forte ei qui non fecerit misericordiam. Hæc sunt etenim æternitatis itinera, de quibus apud Prophetam sic habes: *Incurvati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis ejus*. Ad manum est unde id facillime probare possum; siquidem *Misericordia Domini ab æterno, et usque in æternum*, et, *Veritas Domini manet in æternum*. Ab his itineribus incurvati sunt colles mundi, superbi dæmones, principes mundi hujus, tenebrarum harum: qui viam veritatis et misericordiæ nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus. Quid illi et veritati, qui mendax est et pater ejus? Denique habes manifeste de eo scriptum: *Quoniam in veritate non stetit*. Quam vero longe fuerit a misericordia, etiam inflicta nobis ab illo miseria nostra testatur. Quando ille umquam misericors fuit, qui homicida ab initio erat? Postremo qui sibi nequam, cui bonus? Quam nequissimus ille sibi, qui nunquam super propria iniquitate dolet, nunquam super propria damnatione compungitur! Nimirum falsa præsump-

tio a via veritatis extrusit, crudelis obstinatio viam misericordiæ interclusit. Inde enim nec in se umquam assequi, nec a Domino misericordiam consequi potest. In hunc ergo modum tumidi illi colles incurvati sunt ab itineribus æternitatis, dum a viis Domini (quæquidem rectæ sunt) per anfractus suos et distorta non tam itinera, quam præcipitia corruerunt. Quam vero prudentius atque utilius alii quidem colles ab his itineribus incurvati et humiliati sunt ad salutem! Non enim incurvati ab his, tamquam ab eorum rectitudine dissidentes: sed quod ipsa eos incurvaverunt itinera æternitatis. Annon incurvatos jam cernere est colles mundi, dum sublimes quique ac potentes devota subiectione inclinantur ad Dominum, et ejus vestigia adorant? Numquid non incurvantur, cum ab ipsa sua perniciosa celsitudine vanitatis et crudelitatis, ad humiles semitas convertuntur misericordiæ et veritatis?

9. Ad istas nimirum Domini vias non modo bonorum spirituum, sed etiam electorum viæ hominum diriguntur. Et primus quidem gradus misero homini emergenti de profundo vitiorum, illa est misericordia, qua miseretur filio matris suæ, miseretur animæ suæ, proinde placens Deo. Imitatur enim qui hujusmodi est, magnum illud divinæ miserationis opus; compunctus cum eo, qui prior pro eo punctus est, moriens et ipse quodammodo pro salute sua, nec parcens sibi ipsi. Hæc miseria prima excipit redeuntem ad cor, et hæc intra ipsa viscerum actitatur arcana. Superest ut via regia progrediat, et procedat usque ad veritatem: et, quod sæpissime commendamus vobis, cordis contritionem oris confessio comitetur. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio sit ad salutem. Conversus ad cor parvulus fiat in oculis suis necesse est, sicut Veritas ait: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Non ergo velit dissimulare, quod non valet nescire, quam ad nihilum redactus sit. Non confundatur in lucem prodere veritatis, quod non sine

miserationis affectu viderit in occulto. Sic ingreditur homo misericordiæ vias et veritatis, vias utique Domini, vias vitæ; et fructus viarum salus est viatoris.

10. Vias quoque Angelorum ad easdem nihilominus tendere manifestum est. Cum enim ascendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua et desiderando satiantur, et satiando desiderant. Cum vero descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, ut custodiant nos in omnibus viis nostris. Administratorii enim spiritus sunt, missi in ministerium propter nos. Plane ministri nostri, non domini nostri. Et in hoc Unigeniti formam imitantur, qui non venit ministrari, sed ministrare: qui stetit inter Discipulos tamquam qui ministrat. Fructus angelicarum viarum, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, et obedientia est caritatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinæ gratiæ, hinc vero custodia viæ nostræ. Siquidem Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus indigentis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in præsumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidem jam non hominum, sed dæmonum viæ sunt. In quo enim tam facile inveniri solent homines obstinati, quam in eo, quod ad necessitatem pertinere aut simulant, aut arbitrantur?

Quicquid moneas, ait ille, ego quod possum, possum, et non

Ultra possum. Tu si hic sis, aliter sentias?

Terent.

Unde vero in præsumptionem, nisi ex quodam impetu vehementioris desiderii prosilimus?

11. Interim ergo mandavit Angelis suis Deus, non quidem ut amoveant te a viis tuis, sed in eis ipsis te custodiant, et quasi per vias suas, vias tuas dirigant in vias ipsius. Quonam modo, inquis? Nempe ut quod Angelus ex sola caritate purius agit, tu propria saltem necessitate compulsus et admonitus, descendas et condescendas, exhibere scilicet proximo misericordiam: et rursum cum eodem Angelo levans deside-

ria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam et perpetuam veritatem. Hinc enim monemur levare corda nostra cum manibus; hinc audimus quotidie, *Sursum corda*. Hinc quoque negligentes arguimur, et dicitur nobis: *Filii hominum usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et quaeritis mendacium?* EXONERATUM enim cor et leve levatur magis, ut quaerat et diligat veritatem. Nec mireris quod in vias Domini secum nos admittere, immo et immittere non dedignentur, qui custodire dignantur in nostris. Quam felicius tamen in eis ipsi ambulant, quamque securius. Cæterum et ipsi quoque, quamquam longe inferius ab eo qui Veritas ipsa, et ipsa Misericordia est, in misericordia et veritate versantur.

12. Quam vero congrue suis quaerue gradibus, sibi que competentibus disposuit Deus! Summam rerum tenet ipse qui summus est, ipse supra quem nihil est, ultra quem nihil. Porro Angelos suos non in summo quidem posuit, sed in tuto: quippe ei qui in summo stat, vicini adhærentes, ac proinde confirmatos virtute ex alto. Nam homines quidem nec in summo, nec in tuto sunt, sed in cauto. Denique et in solido sunt, id est in terra, habentes locum imum, sed non infimum, unde et possibile et necesse sit, ut sibi caveant. Dæmones autem in pendulo hujus aeris vagi ventosique vagantur. Indigni siquidem caelos conscendere, ad terram tamen descendere dedignantur. Et hodie quidem ista sufficiant. Atque utinam ejusdem ipsius munere sufficientes ei gratias referre valeamus, ex quo et sufficientia nostra est. Non enim sufficientes sumus, vel cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, nisi ipse dederit nobis qui dat omnibus affluenter, et est super omnia Deus benedictus in sæcula sæculorum, amen.

SERMO XII.

De versu undecimo, Quoniam angelis suis mandavit de te, etc., et de versu duodecimo, In manibus portabunt te; etc.

1. Si meministis, hesterno sermone vias dæmonum præsumptionem diximus

et obstinationem, nec tacuimus quare id diceremus. Possumus tamen, si necessarium judicatis, vias eorum via adhuc alia investigare. Nam etsi omnimodis eas occultare laborent, multipliciter eos prodit Spiritus sanctus, multipliciter in Scripturis sanctis declarat semitas iniquorum. Legimus siquidem de eis omnibus, quoniam *in circuitu impii ambulant*. Legimus de eorum principe, quoniam *circuitu quaerens quem devoret*. Quod et ipse fateri cogitur in præsentia majestatis, cum inter filios Dei adstans, et unde veniat requisitus: *Circuivi, ait, terram, et perambulavi eam*. Dicamus itaque vias ejus, circuisionem et circumventionem: ista enim ad nos, illa utitur in seipso. Semper ille extollitur, sed dejicitur semper: superbia ejus ascendit semper, semper humiliatur. Numquid non circuitus iste? Qui enim in circuitu ambulat, proficiscitur quidem, sed proficit nihil. Væ homini qui sequitur hunc circuitum, qui numquam a propria voluntate recedit. Si conaris avellere, paululum sequi videbitur, sed in dolo. Circuitus est, aliunde reditum parat, non ab ea penitus abducetur. Satagit undique, undique fugitat, hæret tamen semper propriae voluntati.

2. Veruntamen si mala est circuitio propria, longe quidem pejor circumventio aliena. Ea siquidem vel maxime diabolum facit. Sed quomodo, Fratres, ut miserum hominem circumveniat, superbissimus ille descendit? Vide circuitum impii etiam in hoc ipso. Oculi ejus omne sublime vident: attamen ima quoque ipsa curiose vestigat, sed ut magis ascendat, ut vehementius intumescat, et dum conculcaverit humilem, sibi videatur esse sublimior, sicut scriptum est: *Dum superbit impius, incenditur pauper*. Quam perverse ascendentes et descendentes Angelos bonos angelus malus æmulatur! Ascendit studio vanitatis, descendit livore malignitatis. Cujus mendax ascensio, ejus crudelis descensio est: expers ille (ut heri diximus) misericordiae et veritatis. Cæterum si descendunt maligni ut circumveniant, gratias ei cujus mandato

descendunt et benigni Angeli, ut subveniant nobis, ut custodiant nos in omnibus viis nostris. Neque hoc solum, sed, *In manibus, inquit, portabunt te, ne umquam offendas ad lapidem pedem tuum.*

5. Quanta nobis, Fratres, in hujus Scripturæ verbis et eruditio, et admonitio, et consolatio exhibetur! Quis in omnibus psalmis tam magnifice pusillanimes consolatur, negligentes admonet, erudit ignorantes? Unde id quoque fidelibus suis providentia voluit divina præstare, ut in ore ipsorum versiculi psalmi hujus hoc maxime quadragesimali tempore versarentur. Nec aliunde quam ex ipsius usurpatione diaboli sumpta videtur occasio, ut in hoc quoque nequissimus ille servus filiis serviat vel invitus. Quid enim tam molestum ei, quid nobis esse poterat tam jucundum, quam ut etiam malum ejus nobis cooperaretur in bonum? *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Confiteantur Domino misericordiæ ejus, et mirabilia ejus filiis hominum. Confiteantur et dicant inter gentes, quoniam magnificavit Dominus facere cum eis. Domine, quid est homo quia innotuisti ei, aut quid apponis erga eum cor tuum? Apponis cor erga eum, geris pro eo sollicitudinem, curam illius habens. Denique ei mittis Unigenitum tuum, immittis Spiritum tuum, promittis etiam vultum tuum. Et ne quid in cœlestibus vacet ab opera sollicitudinis nostræ, beatos illos spiritus propter nos mittis in ministerium, custodiæ nostræ deputas, nostros jubes fieri pædagogos. Parum est enim quod facis Angelos tuos spiritus: facis et Angelos parvulorum. Denique Angeli eorum semper vident faciem Patris. Illos utique spiritus tam felices, et tuos ad nos, et nostros ad te angelos facis.

4. *Angelis suis mandavit de te.* Mira dignatio, et vere magna dilectio caritatis! Quis enim, quibus, de quo, quid mandavit? Studiose consideremus, Fratres, diligenter commendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandavit? cujus sunt Angeli?

cujus mandatis obtemperant? cujus obediunt voluntati? Nempe *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis: nec tuncantur, quin etiam in manibus tollant te.* Summa ergo majestas mandavit Angelis, et Angelis suis mandavit. Illis utique sublimibus, tam beatis, tam proximis, sibi cohærentibus, tam familiariter adhærentibus, et vere domesticis Dei. Mandavit autem de te. Tū quis es? Domine, quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis, quoniam reputas eum? Quasi vero non sit homo putredo, et filius hominis vermis. Sed quid putas mandavit de te? Numquid scripsit contra te amaritudines? Numquid ut contra folium quod vento rapitur, ostendant potentiam suam, et stipulam siccam persequantur? Numquid ut tollant impium, ne videat gloriam Dei? Mandandum istud est, non mandatum. Non recedas ab adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorare, ne de te illud quandoque mandetur. Quem enim protexerit Deus cœli, non de eo illud mandabitur, sed pro eo. Et quod interim non mandatur, pro eo differtur, ut sint omnia propter electos. Denique parantibus ire servis, et continuo supereminata colligere zizania cupientibus, providus Paterfamilias, *Sinite, inquit, usque ad messem, ne forte eradicetis simul et triticum.* Quomodo igitur tamdiu conservabitur interea? Hoc plane, hoc opus præsens, hoc mandatum temporis hujus.

5. Itaque *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te.* O triticum inter zizania! o granum inter paleas! o lilium inter spinas! Gratias ei, Fratres, gratias ei et pro nobis pariter et pro vobis. Pætriosum depositum nobis commiserat, fructum crucis suæ, pretium sanguinis sui. Non est contentus custodia hac tam parum tuta, tam parum utili, tam fragili, tam insufficienti. Super muros tuos, Jerusalem, constituit custodes. Nempe etiam ipsi qui videntur muri, aut in muro ipso columnæ, his custodibus egent, et maxime.

6. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Quantam

tibi debet hoc verbum inferre reverentiam, asserre devotionem, conferre fiduciam! reverentiam pro præsentia, devotionem pro benevolentia, fiduciam pro custodia. Cautè ambula, ut videlicet cui adsunt Angeli, sicut eis mandatum est, in omnibus viis tuis. In quovis diversorio, in quovis angulo, Angelo tuo reverentiam habe. Tune audeas illo præsente, quod vidente me non auderes? An præsentem esse dubitas quem non vides? Quid si audires? quid si tangeres? quid si olfaceres? Vide quia non solo visu rerum præsentia comprobatur. Non omnia visui subjacent, nec corporalia quidem: quanto magis spiritualia procul sunt ab omni sensu corporeo, et spiritualiter potius vestiganda? Si fidem consulas, ea tibi angelicam probat præsentiam non deesse. Nec dixisse piget, quoniam fides probat; quam nimirum Apostolus argumentum non apparentium esse diffinit. Adsunt igitur, et adsunt tibi, non modo tecum, sed etiam pro te. Adsunt ut protegant, adsunt ut prosint. Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? siquidem soli ei honor et gloria. Quare ei soli? quia ipse mandavit, et omne datum optimum non nisi ab illo est.

7. Verumtamen et si ille mandavit, ipsis quoque, qui et ei ex tanta caritate obediunt, et nobis subveniunt in tanta necessitate, ingratos esse non licet. Simus ergo devoti, simus grati tantis custodibus: redamemus eos, honoremus eos quantum possumus, quantum debemus. Torus tamen ei reddatur et amor, et honor noster, a quo tam ipsis quam nobis est totum, unde honorare possumus vel amare, unde amari honorarive meremur. Neque enim Apostolus ubi ait, *Soli Deo honor et gloria*, prophético credendus est obviare sermoni, qui sibi etiam amicos Dei nimis honorificatos esse testatur. Puto autem simile esse illud verbum Apostoli ei quod item ait: *Nemini quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis*. Siquidem hoc non voluit, ut alia quælibet debita negarentur, præsertim cum idem ipse dicat: *Cui honorem, honorem, et cætera in hunc mo-*

dum. Ut ergo plenius intelligas, quid in utroque senserit, quidve monuerit; vide quemadmodum inter radios solis minora quælibet luminaria non videntur. Numquid amota modo sidera arbitramur? numquid exstincta? Minimo quidem, sed ampliori claritate quodammodo tecta, interim apparere non posse. Sic ergo dilectio alia quævis debita superans, quasi sola regnare debet in nobis: ut quicquid debetur cæteris, sibi vindicet, et ex dilectione omnia faciamus. Sic divinus prævalere debet honor, et quodammodo præjudicare universis, ut solus ipse non modo præ omnibus, sed in omnibus honoretur. Id ipsum sane putes dictum etiam de amore. Quid enim extra ipsum reliquit cæteris, qui totum cor, totam animam, totam virtutem Domino Deo suo in dilectione donavit? In ipso itaque, Fratres, affectuose diligamus Angelos ejus, tamquam futuros aliquando cohæredes nostros, interim vero actores et tutores a Patre positos, et præpositos nobis. Nunc enim filii Dei sumus, etsi nondum appareat quid erimus, eo quod adhuc parvuli sub tutoribus et actoribus simus, tamquam nihil interim differentes a servis.

8. Cæterum etsi tam parvuli sumus, et tam magna nobis, nec modo tam magna, sed et tam periculosa via restat: quid tamen sub tantis custodibus timeamus? Nec superari, nec seduci, minus autem seducere possunt, qui custodiunt nos in omnibus viis nostris. Fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt: quid trepidamus? Tantum sequamur eos, adhæreamus eis, et in protectione Dei cæli commoremur. Vide enim quam tibi necessaria sit ista protectio, ista custodia in omnibus viis tuis. *In manibus*, inquit, *portabunt te, ne umquam offendas ad lapidem pedem tuum*. Parum tibi videtur, quod sit lapis offensionis in via? Considera quæ sequuntur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*. Quam necessarius pædagogus, immo etiam bajulus, præsertim parvulo inter hæc gradienti! *In manibus*, inquit, *portabunt te*. In tuis quidem viis custodient te, et deducunt parvulum,

qua potest parvulus ambulare. Cæterum non te patientur tentari supra quam sustinere potes, sed in manibus tollent, ut pertranseas offendiculum. Quam facile transit, qui illis portatur in manibus! quam suaviter (juxta vulgare proverbium) natat, cujus alter sustinet mentum!

9. Quoties ergo gravissima cernitur urgere tentatio, et tribulatio vehemens imminere, invoca custodem tuum, ductorem tuum, adiutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, et dic: Domine, salva nos, perimus. Non dormit, neque dormitat, etsi ad tempus quandoque dissimulet, ne forte periculosius ab illius te manibus ipse præcipites, si te eis ignoraveris sustentatum. Spirituales enim sunt manus istæ, et auxilia utique spiritualia, quæ singulis electorum pro eoque discriminis modo et objectæ difficultatis, tamquam lapidæ molis quantitate, ab his qui sibi deputati sunt Angelis spiritualiter et multipliciter exhibentur. Dico ego tamen aliqua ex his quæ communiã magis arbitror, et paucis qui inter vos sunt inexperta. Turbatur aliquis vehementer, seu corporali quovis incommodo, seu tribulatione aliqua sæculari, seu acedia spiritus et quadam animi defectione languescens? Jam tentari incipit supra quam valeat sustinere, jam impinget, et offendet in lapidem, si non fuerit qui subveniat. Quis vero est lapis iste? Ego illum intelligo lapidem offensionis, et petram scandali, in quam si offenderit quis, collidetur: super quem vero ceciderit, conteret eum; lapidem utique angulare, electum, pretiosum, qui est Dominus Christus. In hunc lapidem offendere, est murmurare adversus eum, scandalizari a pusillanimitate spiritus et tempestate. Itaque opus illi est angelica ope, angelica consolatione, angelicis manibus, qui jam defecit, jam propemodum offendit in lapidem. Et vere offendit in lapidem qui murmurat et blasphemat, seipsum collidens, non eum in quem furibundus impingit.

10. Arbitror sane velut duabus qui-

busdam manibus ejusmodi homines interdum ab Angelis supportari, ut quodammodo non sentientes transeant quod tantopere formidabant, nec parum mirentur postmodum tam super posteriori facilitate, quam super difficultate priori. Vultis scire quas intelligam duas manus? Duplicem utique demonstrationem, dum videlicet hinc quidem tribulationis brevitatis, inde æternitatis retributionis ostenditur, aut magis pingitur vel imprimitur cordi, ut intimo affectu sentiamus, quoniam momentaneum hoc et leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Quis vero istas tam bonas per bonos non credit fieri, cum certum sit, quod e contrario malæ utique fiant immissiones per angelos malos? Habetote familiares Angelos, Fratres mei, frequentate eos sedula cogitatione et devota oratione, qui semper vobis adsunt ad custodiam et consolationem.

SERMO XIII.

De versu duodecimo. In manibus portabunt te, etc.

1. POSSUMUS hunc versum, qui in manibus est, videlicet, *In manibus portabunt te, etc.* non modo de præsentis consolatione dictum accipere, sed etiam de futura. Nempe custodiunt nos in viis nostris Angeli sancti, sed via finita (quod est utique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim desunt nobis testes fideles. Proxime lectum est vobis de beatissimo Patre nostro, vere per omnia Benedicto, quod dum intentam oculorum aciem in splendore coruscæ lucis habere videretur, vidit Germani animam Capuani episcopi in sphaera ignea ab Angelis in cælum deferri. Sed quid hujusmodi testimonia requiramus? Ipsa in Evangelio Veritas de mendico et ulceroso ait, quoniam *portatus est ab Angelis in sinum Abrahamæ*. Neque enim in illa tam nova nobis, tanque incognita regione ambulare ipsi possemus, præsertim cum tantus sit lapis in via. Qui lapis? Qui in lapidibus olim consueverat adorari, qui

lapides obtulit Domino, dicens : *Dic ut lapides isti panes fiant.* Porro pes tuus, affectio tua; pes animæ, quam in manibus Angeli portant, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Quomodo enim non vehementissime turbaretur anima, si sola hinc egrederetur, si illas sine consolatione ingrederetur vias, si inter illos lapides suis pedibus graderetur?

2. Enimvero manifestius audi, quam necesse habeas portari in manibus alienis, nec aliis quam angelicis tamen. *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.* Quid inter hæc faceret pes humanus? Quid humanæ affectionis inter tam horribilia monstra constaret? Nempe nequitiae spirituales sunt, et quidem non incongruis appellationibus designatæ. Siquidem et de his dictum, quod nequaquam vobis excidisse reor : *Cadent a latere tuo mille, et decem millia a dextris tuis.* Quis vero scire potest, an divisæ sint inter eos operationes malitiæ, ministeria iniquitatis : ut ex diversis officiis, vel potius maleficiis, vocabula quoque diversa sortiti, nominentur alius quidem aspis, alius vero basiliscus, alius autem leo, et alius draco, quod videlicet suo quidem invisibili modo varie noceant, quasi alius morsu, alius visu, alius rugitu vel ictu, alius flatu? Legi etiam de quodam genere dæmoniorum, quod non ejiciatur nisi in oratione et jejunio : nihil potuerat namque verbum apostolicæ increpationis ad illud. Quomodo non illud aspis erat : illa utique de psalmo aspis surda, et obturans aures suas, ne vocem audiat incantantis? Vis non ferreri a tam terrifico monstro? Vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Cave ne interim post eam ambules, cave ne imiteris, et non erit quod paveas in futuro.

5. Enimvero vitium est, cui reor ejusmodi spiritum dominari; et si vultis scire, ipsa est circuitio, a qua vobis hesterno sermone monuimus esse cavendum; ipsa obstinatio est, adversus quam pridie loquebamur. Nec enim piget, quoties datur occasio, ab hac tam gravi peste præmunire vos, ut eam omnimodis fugiatis : quod hæc quidem

SIT SUMMA QUÆDAM RELIGIONIS SUBVERSIO, et vere, juxta testimonium Legislatoris, *venenum aspidum insanabile.* Dicitur aspis hinc alteram aurem, quam pressius potest, terræ insigere; inde vero alteram caudæ immissione nihilominus obturare, ne audiat. Quid ad hæc incantantis vox, quid sermo faciat prædicantis? Orabo pro eo, humiliabo in jejunio animam meam, baptizabor pro mortuo uberrimo quodam profluvio lacrymarum, apud quem viderim nihil humanæ incantationis quamlibet sapientiam, nihil quantamcumque admonitionis industriam prævalere. Noverit tamen vir pertinax, non cœlo sese, sed solo insigere caput, quod sapientia, quæ desursum est, non modo pudica, sed et pacifica sit : hæc autem magis, ut ita dicam, aspidica, nisi terrena esse non potest. Sed nec adeo obsurdesceret, nisi cauda quoque obturaret auditum. Quæ est hæc cauda? Finis intentionis humanæ. Hæc surditas desperata, dum hinc quidem velut terræ infixus, propriæ quisque inhæret voluntati; inde velut reflectens caudam, finem aliquem meditatur, et insigit animo quod desiderat adipisci. Nolite, obsecro, Fratres, nolite obturare aures, nolite aliquando obdurare corda vestra. Inde enim tam mordax et amarus sermo invenitur in ore hominis obstinati, quod nulla ad eum penetrare queat benevolentia monitoris. Inde aspidis virus in linguæ aculeo persevefat, quod adversus linguam incantatoris tanto se studio obturavit.

4. At basiliscus, ut aiunt, venenum in oculo gerit, pessimum animal, et præ omnibus execrabile. Nosse cupis oculum venenatum, oculum nequam, oculum fascinantem? Invidiam cogitato. Quid vero invidere, nisi malum videre est? Si non esset ille basiliscus, numquam per ejus invidiam mors intrasset in orbem terrarum. Væ homini misero, quod invidum non prævidit. Superemus et vitium hoc, dum adhuc vivimus, si post mortem volumus ministrum tantæ nequitiae non timere. Nemo alterius bonum invidio aspiciat oculo. Nempe hoc ipsum jam, quod in se est, tabe

sua illud inficere, et quodam modo interficere est. Qui hominem odit, homicidam illum Veritas ipsa testatur. Quid et ille qui bonum odit in homine? numquid non homicida poterit appellari? Adhuc vivit homo, et ille jam reus est mortis ejus. Adhuc ardet ignis, quem Dominus Jesus misit in terram: et invidus, tamquam qui spiritum extinxerit, jam damnatur.

5. Væ vobis a dracone. Immanis est bestia, flatu igneo quicquid attigerit, necat; non modo bestias terræ, sed et volucres cæli. Haud alium ego draconem hunc, quam spiritum iracundiæ reor. Quantos etiam sublimis (ut videbatur) vitæ, flatu hujus draconis misere satis adustos, turpiter in ejus os ingeminus cecidisse? Quam melius sibi ipsis irasci potuerant ne peccarent? Nimirum affectio naturalis ira hominum est: sed abutentibus bono naturæ gravis perditio est, et miseranda perniciēs. Occupemus illam, Fratres, in quibus expedit, ne forte ad inutilia, illicitaque prorumpat. Sic nimirum solet amorem amor expungere, solet timor timore depelli. *Nolite timere eos qui corpus occidunt*, ait Dominus, *animæ autem non habent quid faciant*. Et confestim, *Ostendam autem*, ait, *vobis quem timeatis*. *Timeate autem eum qui potestatem habet corpus et animam mittere in gehennam*. Ita dico vobis, hunc timeate. Ac si manifestius dicat: Hunc timeate, ne illos timeatis. Repleat vos spiritus timoris Domini, et timor alienus locum non habebit in vobis. Et ego vobis dico, non autem ego, sed Veritas; non ego, sed Dominus: **NOLITE IRASCI** eis qui transitoria vobis auferunt, qui convicia inferunt, qui ingerunt forte supplicia, et præter hæc faciunt nihil. Ostendam autem vobis cui debeatis irasci. Irascimini ei quæ sola vobis nocere potest; sola facere, ut omnia illa non prosint. Vultis scire quænam illa sit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic irascimini. Nulla enim nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. Qui perfecte huic irascitur, cæteris non movetur, magis et amplectitur ea. *Ego*, inquit, *in flagella paratus sum*. Sit damnatum, sit convicium, sit

læsiō corporalis; paratus sum, et non sum turbatus: quoniam dolor meus in conspectu meo semper. Quidni exteriora omnia parvipendam in hujus æstimatione doloris? *Filius*, inquit, *uteri mei persequitur me; et convicianti servulo indignabor?* Cor meum dereliquit me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum: et damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo?

6. Hinc nimirum non modo mansuetudo oritur, cui draconis flatus non noceat; sed etiam magnanimitas, quam rugitus leonis non terreat. *Adversarius vester tanquam leo rugiens*, ait Petrus. Gratias magno illi Leoni de tribu Juda: rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult: tantum non fugiat ovis Christi. Quanta minitatur, quanta exaggerat, quanta intentat! Non simus bestię ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius vestigaverunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quæ adversus ictum ejus tota animositate repugnat: et plerumque superat ferientem, quæ non sustinet rugientem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat, qui sola futuri exaggeratione laboris victus, ante conflictum, non telo, sed tuba prosternitur. *Nondum restitistis usque ad sanguinem*, ait strenuus ille dux, qui leonis hujus noverat vanum esse rugitum. Et alius quidam: *Resistite*, inquit, *diabolo, et fugiet a vobis*.

SERMO XIV

De versu decimo tertio. Super aspidem et basilicum ambulabis, etc.

1. AGAMUS, Fratres, gratias factori nostro, benefactori nostro, redemptori nostro, remuneratori nostro, aut potius spei nostræ. Ipse enim retributor, ipse retributio nostra: nec aliud jam quam ipsum exspectamus ab ipso. Primum quod nobis præstitit, nos ipsi sumus: siquidem ipse fecit nos; et non ipsi nos. Parumne tibi videtur istud, quia te fecit? Cogita qualem te fecit: nempe

etiam secundum corpus egregiam creaturam, sed secundum animam magis, utpote imagine creatoris insignem, rationis participem, capacem beatitudinis sempiternæ; porro secundum ambo simul præ cæteris creaturis maxime admirandam, cohærentem sibi incomprehensibili artificio, investigabili sapientia conditoris. Itaque tam magnum hoc donum, quam magna res homo. Sed quam gratuitum putas? Planum est, quia nihil ante promeruit, qui penitus nihil fuit. An postea sperabatur gratiam retributurus auctori? *Dixi Domino: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Non igitur necessariam retributurus gratiam ei, qui sic per omnia sibi sufficit; sed devotas relaturus gratias ei, qui sic meruit, sperabatur. Quidni gratias agat? Si quis oculorum lumen, si quis usum aurium, si quis narium, si quis manuum, si quis pedem tibi præpeditum aliquando reparasse videretur officium, si quis sopitam quavis occasione excitasse in te rationem: quis non alius tibi vehementissime succenseret, si quando forte beneficii hujus immemorem te, aut benefactori deprehendisset ingratum? Enimvero Dominus Deus tuus, ipsa etiam tibi instrumenta largitus, ex nihilo fecit hæc omnia. Nec modo fecit, sed et compegit etiam, et formavit, ac suo quodque illustravit officio. Quomodo non in his omni jure sibi gratias exigit ampliores?

2. Nam ne hoc quidem, licet maximo, contentus munere, qui dedit ut esses qui ante non fueras, adjecit etiam unde subsisteres qui jam eras. Nec minus liberaliter hoc, quam illud mirabiliter est operatus. *Faciamus, inquit, hominem ad imaginem et similitudinem nostram.* Quid vero postea? *Et præsit piscibus maris, et bestiis terræ, et volatilibus cæli.* Nam et cælestia sese elementa in usus creasse tuos, ante docuerat. Nempe facta memorantur, ut essent *in signa, et tempora, et dies, et annos.* Cui putas? Nulli utique nisi tibi. Cæteræ siquidem omnes creaturæ aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. Quam copiosus in secundo hoc beneficio,

quam liberalissimus fuit! QUANTA tibi largitus est ad sustentationem, quanta ad eruditionem, quanta ad consolationem, quanta ex hoc jam ad correptionem, quanta etiam ad delectationem! Verum hæc duo gratis, et dupliciter gratis fecit. Quid dico, dupliciter gratis? Sine merito tuo, sine labore suo. Nempe *dixit, et facta sunt.* An idcirco minus devotus, minus obnoxius, minus gratus es, quod hæc quidem sicut pro nihilo, ita de nihilo fecit? PERVERSI cordis est occasiones ingratitude vestigare. Nemo id facit, nisi qui etiam gratis est ingratus. Puto enim neutrum tibi propterea minus utile, quod præstanti minime difficile fuit. Alioquin si forte quod ei laboriosum, tibi magis commodum ducis; ex teipso tibi judicium hoc, nec te alibi illud putem quam apud te didicisse. Sic præstares libentius ipse fratri tuo absque incommodo tuo. Verum etsi gratis præstare velles, nolles tamen, ut hanc tibi ille prætenderet ingratitude causam.

3. Cæterum ex hoc jam tertium opus tuæ redemptionis attende. Non est velamen excusationis; laboratum prorsus in ea. Gratis hoc quoque præstitum est, sed gratis quod ad te pertinet. Nam quod ad illum, plane non gratis. Salvus factus es pro nihilo, non de nihilo tamen. Quid adhuc dormitat affectio? Immo vero mortua est illa: non dormit quæ huic beneficio non respondet, quæ se totam non effundit in gratiarum actionem, et vocem laudis. Nam et cætera duo evidentissime tertium hoc commendat, ut in eis quoque vera fuisse dilectio comprobetur; non propterea de facili præstans quod nollet aliter, sed quod non aliter oporteret. Itaque fecit te Deus tuus, fecit tam multa propter te, fecit propter te et semetipsum. *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Quid adhuc restat? Factus est ipse tecum caro una: te quoque secum faciet spiritum unum. Non recedant hæc quatuor a corde tuo, non ab ore, non a memoria, non ab affectione. Hæc cogita semper, in his jugiter delectare. His velut quibusdam stimulis urgens, sollicita animam tuam, his facibus eam in-

flammare curato ad redamandum eum, qui tam multipliciter suum tibi erga te commendat amorem. Memento sane quod idem ait: *Si diligitis me, mandata mea servate.* Serva igitur mandata Creatoris tui, serva mandata benefactoris tui, redemptoris tui, remuneratoris tui.

4. Sed si hæc quatuor, quot sunt mandata? Omnes novimus decem esse. Itaque per quaternarium hunc decalogum legis multiplicans, veram habes quadragesimam, tenes quadragesimam spiritualem. Tantum sta in timore, et præpara animam tuam ad tentationem. Cave serpentis astutiam, observa insidias inimici. Nempè quadruplici tentamento quadrifariam impedire conatur actionem quam exigeris gratiarum. Tentatus est in his omnibus Christus, ut veraciter ab Apostolo scriberetur: *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato.* Erit forte qui miretur et dicat, quartam sese Domini tentationem non legisse. Verum, ut ego arbitrator, non hoc diceret, si legisse se meminisset, quoniam *tentatio est vita hominis super terram.* Hoc enim qui meminit, non ea tantum triplici tentatione tentatum fuisse Dominum arbitratur, quæ facta est in jejunio deserti, in pinnaculo templi, in vertice montis. Sane in his omnibus erat manifesta tentatio. Verum illa quæ extunc et deinceps usque ad mortem crucis ei non defuit, etsi occultior, vehementior tamen fuit. Nec hoc quoque a proposita similitudine videbitur abhorrere. Nam et tria illa beneficia, quæ jam transiere, evidentissima et in lucem posita esse noscuntur. Sane quod ad spem vitæ æternæ pertinet, nondum exhibitum, necdum pro palatum est nobis. Nihil proinde mirum, si sit minus aperta tentatio, ubi etiam causa tentationis occulta. Cæterum et diuturnior, et validior ipsa est, quod adversus spem nostram quidquid habet malignitatis, exserat inimicus.

5. Itaque primo quidem ut auctori naturæ ingratos faciat, ampliorem ingerit pro natura sollicitudinem, quemadmodum etiam ipsi Christo esurienti

ausus est dicere: *Dic ut lapides isti panes fiant.* Quasi vero figmentum nostrum ignoret ipse qui finxit, aut non curet homines qui cæli volucres pascit. Quam vero ingratus est ei, qui propter hominem universum hunc condidit mundum, quisquis ut substantiam ejus quam concupiscit obtineat, procidens non veretur adorare malignum? *Hæc omnia, inquit, tibi dabo, si procidens adoraveris me.* Tune illa fecisti miser? Quomodo dabis quæ ille creavit? Aut quomodo abs te speranda, quomodo tua adoratione petenda, quæ ab illo condita in illius posita sunt ditio? Jam in hoc quod ait, *Mitte te deorsum, cave tibi, quicumque es qui templi pinnaculum conscendisti; cave tibi speculator domus Domini; cave tibi, qui in Ecclesia Christi locum cerneris tenere sublinem.* Quam ingratus enim, immo quam injuriosus es illi magno sacramento pietatis, si in illo quæstum æstimes pietatem! Quam infidelis ei es, qui ministerium hoc sanguine proprio consecravit, si in eo quæras gloriam tuam, quæ nihil est, quæras quæ tua sunt, non quæ Jesu Christi! Quam indigne respondes ejus dignationi, qui in dispensatione humilitatis suæ sublinem esse te fecit, cœlestia tibi sacramenta commisit, cœlestem, forte et ampliorem quam ipsis spiritibus cœlestibus, tradidit potestatem; si deorsum ipse te mittas, sapiens non quæ sursum, sed quæ super terram! Sed et omnis qui de virtutum eminentia ad inanis gloriæ sese demittit et dejecit appetitum, haud dubium quin Domino virtutum, qui tanta inter nos toleravit ut nobis formam hujus imprimeret sanctitatis, pro gratia contumeliam reddat.

6. Consideremus diligentius, Fratres, ne forte prima illa tentatio, quæ corporalis necessitatis occasione animum turbat, aspidi debeat comparari. Hoc enim animal quodammodo violento morsu nocet, obturat aurem ne audiat vocem incantantis. Quid vero agere nititur in hac parte tentator, nisi ut adversus consolationem fidei aurem cordis obstruat et obturet? Sed non profecit inimicus in eo, non illius præcludit auditum, qui ait:

Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Nam in eo quod ait, *Hæc omnia tibi dabo, si proci-dens adoraveris me;* in malum insi-diantis suadibilem sibilum animadver-tite draconis. Ferunt illum in arena latitantem, etiam aves volantes flatu attrahere venenato. Quam venenatus hic flatus fuit, *Hæc omnia tibi dabo, si proci-dens adoraveris me!* Verum non erat ista quælibet avis: nihil potuit draconis flatus ad illam.

7. De basilisco quid dicemus? Mons-truosius cæteris solo visu hominem in-ficere, et interficere perhibetur. Ni fallor, vana gloria est. *Videte,* inquit, *ne justitiam vestram faciatis coram ho-minibus, ut videamini ab eis.* Ac si di-cat: *Cavete oculos basilisci.* Sed cui nocere dicitur basiliscus? Ei qui non viderit basiliscum. Alioquin si prior cum videas, jam non tibi nocet, ut aiunt: magis moritur ipse. Ita est, Fra-tres. NON VIDENTES NECAT INANIS GLO-RIA, cæcos et negligentes, qui se ei ostentant, qui se exponunt; et non po-tius ipsi inspiciunt, non attendunt, non discutiunt illam; non vident deni-que, quam sit frivola, quam sit caduca, quam vana, quam inutilis. Si quis enim cum intueatur hoc modo, moritur ba-siliscus: nec jam occidit eum gloria, sed occiditur magis et occidit ei, quo-dam modo versa in pulverem, inmo redacta in nihilum. Puto autem, non est quærere, quid ad inanem gloriam ea tentatio visa sit pertinere, ubi dic-tum est: *Si Filius Dei es, mitte te deor-sum.* Ut quid enim hoc, nisi ut videre-tur, ut laudaretur a basilisco?

8. Et vide quomodo seipsum occulta-verit basiliscus, quasi ut non posset ante videri. *Scriptum est,* inquit, *quo-niam Angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te.* Quid scriptum est, maligne, quid scriptum est? *Angelis suis mandavit de te.* Quid mandavit? Ani-madvertite et videte, quoniam subti-cuit malignus et fraudulentus, quod malignitatis suæ commenta dissolve-ret. Quid enim mandavit? Nempe quod in psalmo sequitur: *Ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Numquid in præcipi-

tiis? Qualis via hæc de pinnaculo tem-pli mittere se deorsum? Non est via hæc, sed ruina; et si via, tua est, non illius. Frustra in tentationem capitis intorsisti, quod scriptum est ad corpo-ris consolationem. Huic enim necesse est custodiri, cui timendum, ne offen-dat ad lapidem pedem suum. Non est quod custodiatur, cui non est quod timeatur. Quid vero taces et illud quod sequitur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et dra-conem?* Te enim hæc parabola tangit. Monstruosa malignitas monstruosis ap-pellationibus conculcanda signatur, nec modo ab ipso capite, sed etiam a cor-pore universo. Siquidem adversus Do-minum post trinam confusionem hanc, non jam serpentina calliditate, sed cru-delitate usus est leonina, usque ad contumelias, ad flagella, ad alapas, ad mortem, et mortem crucis. Sed mani-feste etiam leonem te conculcavit Leo de tribu Juda. Sic et adversum nos, Fratres, ut in cæteris omnibus viderit sese frustratum, toto jam furore per-secutionem suscitavit, qualis non fuerit ab initio, ut vehementia tribulationis regnum cæleste sperantibus interclu-dat. Felix anima, quæ et ipsum leo-nem potenti virtute conculcans, vio-lenter illud rapere prævalebit!

9. Ex hoc itaque, dilectissimi, tam-quam super aspidem et basiliscum cau-tius et sollicitius ambulemus. Caveamus omnem radicem amaritudinis, ut nemo nostrum mordax inveniat, nemo audax vel ardens, nemo inexorabilis aut rebellis. Nec vero deorsum mittamus nos, sed transscendamus et transsiliamus letalem gloriæ tempora-lis obtutum, ut quomodo scriptum est, *Frustra jacitur rete ante oculos pennato-rum;* conculcemus quoque leonem pa-riter et draconem: ut neque illius ru-gitus terreat, nec istius flatus inficiat. Videntur hæc quatuor monstra affectio-nibus æque quatuor, singula singulis incubare. Cui ergo potissimum draco insidiatur? Æstimo quia cupiditati, quod hanc noverit esse radicem malo-rum omnium, et quæ proxime cor sub-vertat. Inde enim etiam quasi consulens

dixit: *Hæc omnia tibi dabo.* Nam de leone quidem manifestum est, quod non nisi ad januam timoris terrificos det rugitus. Porro tristitiæ fores aspis observat, quod eas maxime morsibus suis pervias arbitretur. Unde et ad Christum Dominum, donec jam esurientem cerneret, non accessit. Econtra sane caveat necesse est lætitia basiliscum, quod eo potissimum aditu venenatos ingerere soleat radios oculorum: nec vana gloria nisi ob lætitiæ noceat vanitatem.

10. Illud quoque considera, an forte virtutes quatuor, quatuor his tentationibus opponere valeamus. Leo rugiet, quis non timebit? Si quis ille fuerit, fortis erit. Sed frustrato leone, draco absconditur in arena, ut virulentis flatibus attrahat animam, insufflans ei quodammodo concupiscentiam terrenorum. Quis putas, illius prætervitat insidias? Nemo utique nisi prudens. At forte dum ad ista descendere caves, urget quis molestia: et ecce protinus aspis adest; nam opportunum tempus sibi invenisse videtur. Quis non exasperabitur ab aspide ista? Nempe vir temperans et modestus, qui sciat abundare et penuriam pati. Puto, ex hac occasione fascinare te volet male blandiens oculus nequam. Quis avertet faciem suam? Profecto justus, qui non modo non ipse sibi accipere gloriam quæ Dei est, sed ne ab alio quidem recipere velit oblatam; si tamen ille sit justus, qui juste quod justum est exsequatur, qui justitiam suam non faciat coram hominibus, qui denique, etsi justus fuerit, caput non levet. HÆC enim VIRTUS specialiter in humilitate consistit, hæc intentionem purgat, hæc quoque meritum omne eo veracius et efficacius obtinet, quo minus arrogat sibi.

SERMO XV.

De versu decimo quarto, Quoniam in me speravit, liberabo eum; prolegam eum, quoniam cognovit nomen meum.

1. VENITE ad me omnes qui laboratis, et onerati estis; et ego reficiam vos, dicit Dominus. Tollite jugum meum super vos,

et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. Laborantes ad refectionem invitat, ad requiem provocat oneratos. Non tamen interim onus subtrahit, aut laborem; magis autem onere alio, alio labore commutat: sed onere levi, suavi jugo, in quibus requies ac refectio, etsi minus appareat, tamen inveniat. Grave onus iniquitas, sedens super talentum plumbi. Sub hac gemebat sarcina qui dicebat: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Quod ergo onus Christi, quod onus leve? Ut quidem ego sentio, ONUS BENEFICIORUM. Dulce onus, sed ei qui sentit, ei qui experitur. Alioquin si non invenias, si non advertas, grave omnino et periculosum. Oneriferum animal homo tempore suæ mortalitatis. Si adhuc portat peccata sua, onus est grave: si jam forte exoneratus est a peccatis, minus quidem grave; sed, si sanum sapiat, non minus grande onus inveniet hanc ipsam, quam diximus, exonerationem. ONERAT NOS cum exonerat Deus: onerat beneficio, cum exonerat a peccato. Vox onerati: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Vox onerati: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine.* Vox onerati: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum.* Semper, inquit, timui: sicut ante, sic post acceptam indulgentiam peccatorum. BEATUS HOMO qui ita semper est pavidus, nec minori angitur sollicitudine, ne forte obruatur tam beneficiis, quam peccatis.

2. Ad hoc siquidem divina nobis tam sedula erga nos, et tam profusa beneficentia commendatur, ut sollicitemur ad gratiam, invitemur ad dilectionem. *Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Quid ultra potuit tibi facere, et non fecit? Noxi quid cogites, ingenua creatura. Habes gratiam Angelis Domini, sed ad ipsum ambis Dominum Angelorum. Oras et optas, ut nuntiis non contentus, ipse quoque qui loquebatur, adsit: nec te quasi per medium, sed sui oris osculo osculetur. Audisti super aspidem et basiliscum,

leonem pariter et draconem tibi ambulandum fore, nec super dracone ipso victoriam Michaelis et Angelorum ejus ignoras. Verumtamen non Michaeli, sed Domino clamant desideria tua : *Libera me, et pone me juxta te, et cujusvis manus pugnet contra me.* Hoc nempe est non modo aliis, sed ipsis quoque altioribus altius captare refugium, ut ex sententia profitenti, *quoniam tu es Domine spes mea,* merito respondeatur : *Allissimum posuisti refugium tuum.*

3. Non enim dedignatur esse spes miserorum miserator et misericors Dominus; non seipsum liberatorem simul et protectorem in se sperantibus exhibere recusat. *Quoniam in me speravit, inquit, liberabo eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* Nempe nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam, sive ille homo, sive etiam Angelus esset. Montes in circuitu Jerusalem : sed parum hoc, immo nihil hoc foret, si non etiam Dominus in circuitu esset populi sui. Merito proinde in Cantico sponsa describitur, inventis licet vigilibus (immo ab eis magis inventa, nec enim eos ipsa quærebat) non substitisse, nec contenta fuisse vigilibus, sed percontata breviter de dilecto, ad ipsum ocius pervolasse. Erat enim cor ejus non in vigilibus, sed in Domino fiduciam habens; et aliter forte suadentibus aiebat : *In Domino confido; quomodo dicitis animæ meæ, Transmigra in montem sicut passer?* Minus vigilanter id observarant Corinthii, cum offensis quasi vigilibus secederent apud eos, et minime pertransirent. *Ego quidem Cephæ, ego autem Pauli,* aiunt, *ego vero Apollo.* Sed quid fecerunt vigilēs sobrii, vigilēs circumspecti? Non enim poterant sibi suscipere sponsam, qui bene eam æmulabantur, qui æmulabantur Dei æmulatione, qui desponderant uni viro virginem castam exhibere Christo. *Percusserunt me et vulneraverunt me,* ait. Ut quid ita? Ni fallor, urgebant ut pertransiret, perinde inventura dilectum. Denique etiam *tulerunt pallium meum,* inquit, haud dubium quin ut curreret expedita. Animadvertere est quam va-

lide percutiat, quibus sagittis Apostolus vulneret eos, qui divertisse apud vigilēs videbantur. *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et item : *Cum enim dicit quis, Ego sum Pauli; alius autem, Ego sum Apollo : nonne homines estis? Quid ergo est Apollo, quid vero Paulus? Ministri ejus cui credidistis. Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Non in vigilibus, non in homine, non in Angelo, sed in me, inquit, speravit : nihil boni nisi ex me, ne per ipsos exspectans. Omne enim datum optimum, et omne donum perfectum deorsum est descendens a Patre luminum. Ex me vigilæ hominum utiles, circa opera utique manifesta : eis nimirum custodes homines deputavi. Ex me excubiæ Angelorum, observantium secretiores motus, specialiter sollicitantium, propulsantium suggestores iniquos. Cæterum intima sane custodia secretissimæ intentionis, non modo ex me, verum etiam per me fiat necesse est, quod illo quidem humanus nequeat, sed ne angelicus quoque oculus penetrare.

4. Agnoscamus triplicem hanc custodiam, Fratres, et exhibeamus nos eis, quales cuique convenit exhiberi. Provideamus bona coram hominibus, coram Angelis, coram Deo. Contendamus placere omnibus per omnia, sed maxime ei qui maximus est super omnia. In conspectu Angelorum psallamus ei, ut in eis impleatur quod scriptum est : *Qui timent te, videbunt me et lætabuntur; quia in verba tua speravi.* Obediamus præpositis nostris, qui pervigilant, tamquam reddituri rationem pro animabus nostris, ut non cum tristitia hoc faciant. Et quidem (gratias Deo, ex cujus solo munere venit) non est quod multum vos moneam; non est quod multum vobis timeam in hac parte. Quod enim est gaudium meum et gloria mea, nisi prompta obeditio, et irreprehensibilis conversatio vestra? Quid si certo cognoscerem, ne Angelos quidem amplius aliquid in vobis cognoscere quod dedeceat, apud neminem vestrum ex anathematè Je-

richo quippiam occultari, non murmurare aliquem, non detrudere in occulto, non simulatorie agere vel remisse, non ignominiosas volvere animo cogitationes; quibus solet (heu!) interdum ipsa quoque pars corporis perturbari? Magnum hoc mihi gaudii incrementum, sed nondum utique plenitudo. Non enim tam magni sumus, ut possit nobis adeo esse pro minimo, ab homine judicari non posse, minus autem nihil conscios esse nobis. Cæterum si occultissimum Judicem timent etiam magni: quantum nos ad illius examinis memoriam convenit trepidare? O si mihi contingeret certum esse, nil esse in omnibus nobis illum offendens oculus, qui solus perfecte novit quid sit in homine, videns in eo et quod in se ille non videt! Hoc vel maxime iudicium vestigemus, Fratres, et eo amplius frequentemus in timore et tremore ipsius considerationem, quo minus comprehendere possumus investigabilem abyssum iudiciorum Dei, et irrefragabilem dispositionem. Cum hoc timore spes habet meritum, cum hoc metu fructuose speratur.

5. EST autem is ipse timor firmissima quædam et efficax materia spei, si quis prudenter advertat. Siquidem maximum quoddam Dei donum timor iste, et ex perceptione præsentium firma est expectatio futurorum. Postremo beneplacitum est Domino super timentes eum; et utique vita in voluntate ejus, et in beneplacito ejus salus æterna. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Dulcissima liberalitas, in se sperantibus non deesse. Hoc enim TOTUM HOMINIS MERITUM, si totam spem suam ponat in eo, qui totum hominem salvum facit. *In te speraverunt patres nostri, speraverunt, et liberasti eos; ad te clamaverunt, et salvi facti sunt: in te speraverunt, et non sunt confusi.* Quis enim speravit in eo, et confusus est? Sperate in eo omnis congregatio populi. Quemcumque enim locum calcaverit pes vester, vester erit. Pes vester utique spes vestra est. Quantumcumque illa processerit, obtinebit, si tamen in Deum tota figatur, ut firma sit et non titubet. Quid timeat aspidem aut basi-

liscum? quid leonis rugitus, aut draconis sibilos expavescat?

6. *Quoniam in me speravit, liberabo eum.* Porro liberatum quidem, ne iterum impugnetur, ne iterum egeat liberari, protegam eum et conservabo: si tamen cognoverit nomen meum, nec sibi tribuat quod liberatus est, sed nomini meo det gloriam. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* In præsentia enim vultus glorificatio, in notitia nominis protectio exhibetur. **SPES** in nomine, res in facie est. Quod enim videt quis, quis sperat? Fides utique ex auditu; et ea quidem, juxta eundem Apostolum, est rerum substantia sperandarum. *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum.* **NON NOVIT NOMEN EJUS**, qui illud assumit in vanum, qui dicit ei, Domine, Domine; et non facit quæ dicit ipse. Non novit nomen ejus, qui eum nec honorat ut Patrem, nec ut Dominum timet. Non novit nomen ejus, qui ad vanitates et insanias falsas convertitur. *Beatus vir, cujus est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates et insanias falsas.* Hoc nomen cognoverat qui dicebat: *Non enim est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat salvos fieri.* Nos quoque si novimus nomen sanctum quod invocatum est super nos, desiderandum utique nobis, ut semper sanctificetur in nobis, atque ita orandum juxta doctrinam utique Salvatoris: *Pater noster qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum.* Denique audi quid sequatur in psalmo: *Clamavit ad me, et ego exaudiam eum.* **HIC FRUCTUS** notitiæ nominis, clamor orationis: porro fructus clamoris, exauditio Salvatoris. Quomodo enim aut non invocans exaudiri poterat; aut nomen Domini nesciens, invocare? Gratias ei qui manifestavit hominibus nomen Patris, fructum salutis in ejus invocatione constituens, sicut scriptum est: *Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

SERMO XVI.

De versu decimo sexto, Clamavit ad me, et ego exaudiam eum, etc.

1. CLAMAVIT *ad me, et exaudiam eum,*

Hoc plano est testamentum pacis, hoc pietatis fœdus, hoc pactum misericordiæ et miserationis. *Speravit*, ait, *in me, liberabo eum*. Nomen meum cognovit, protegam eum; invocavit me, et ego exaudiam eum. Non dicit: Dignus fuit, justus et rectus fuit, innocens manibus et mundo corde: propterea liberabo, protegam, et exaudiam eum. Si enim hæc aut similia diceret, quis non diffideret? Quis gloriabitur castum se habere cor? Nunc autem apud te propitiatio est, et propter hanc legem tuam sustinui te, Domine. DULCIS LEX, quæ meritum exauditionis in clamore constituit postulationis. *Clamavit*, inquit, *ad me, et exaudiam eum*. Merito non exauditur qui clamare dissimulat, aut omnino non postulans, aut tepide postulans et remisse. Siquidem IN DEI AURIBUS desiderium vehemens clamor magnus: e regione autem remissa intentio, vox submissa. Quando illa penetrabit nubes? quando audietur in cœlis? Nempe ut clamandum sibi noverit homo, inter primordia suæ orationis ipsum quem oraturus est Patrem in cœlis esse protinus admonetur, quod videlicet impetu quodam spiritus illo sibi jaculandam esse meminerit orationem. Spiritus est Deus, et IN SPIRITU CLAMET necesse est, quisquis clamorem suum ad eum desiderat pervenire. Sicut enim in faciem hominis non respicit tamquam homo, sed magis intuetur cor: sic ad cordis potius vocem, quam corporis, aures ejus; cui merito dicitur: *Deus cordis mei*. Hinc est, quod Moyses foris tacens, intus auditur, dicente Domino: *Quid clamas ad me?*

2. *Clamavit ad me, et exaudiam eum*. Non immerito. Clamorem magnum sane magnitudo necessitatis extorsit. Quid enim clamans petiit, nisi consolationem, liberationem, glorificationem? Alioquin quomodo super his exauditur, si pro aliis clamat? *Exaudiam eum*, ait. In quo exaudies, Domine, vel in quibus? *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum*. Ad magnum illud triduum, quod proxime sumus celebraturi, hunc mihi ternarium arbitror referendum. Siquidem et ipse

propter nos tribulationem et dolorem invenit, quando proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. Verumtamen quæ de ipso erant, sicut ante mortem prædixerat, finem habuerunt; et sicut in morte dixit, consummata sunt, et extunc sabbatizavit. Nec dilata est gloria resurrectionis: die tertia, summo diluculo Sol justitiæ de tumulo ortus est nobis. Ita ergo fructus pariter tribulationis et veritas ereptionis in manifestatione glorificationis apparuit. Nihilominus quoque et in nobis simile quoddam triduum posse videbitur assignari. *Cum ipso sum*, ait, *in tribulatione*. Quando hoc, nisi in die tribulationis nostræ, in die crucis nostræ, dum impletur quod ipse ait: *In mundo quidem pressuram habebitis*; et quod Apostolus ejus: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur*. Nam liberatio plena atque perfecta ante diem sepulturæ esse non poterit, quod maneat jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium. In hac ergo die eripiam eum, inquit, quando nihil jam ultra quod vel corpori, vel animæ faciat, mundus habebit. Sane glorificatio diem ultimum manet, diem resurrectionis, quando surget in gloria, quod in ignominia interim seminatur.

3. Unde scimus quod nobiscum sit in tribulatione? Ex eo utique quod in ipsa tribulatione nos sumus: Quis enim sustineret, quis subsisteret, quis persisteret sine eo? Omne gaudium existimemus, cum in tentationes varias incidimus, Fratres mei, non modo quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei: sed quoniam juxta est Dominus his qui tribulato sunt corde. *Si ambulavero in medio umbræ mortis*, ait quidam, *non timebo mala, quoniam tu mecum es*. Ita ergo nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Quando autem nos erimus cum ipso? Nimirum quando rapiemur obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus. Quando apparebimus cum ipso in gloria? Nempe cum Christus apparuerit vita nostra. Interim sane abs-

condatur necesse est, ut præcedat tribulatio ereptionem, ereptio glorificationem. Vox liberati : *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi, quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu. Eripiam eum, et glorificabo eum.* FELIX, qui te interim consolatorem et adiutorem habet, adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Atquam felicior, quem jam eripuisti et exemisti tantis malis! quam felicior, qui jam exemptus de laqueo venantium, qui jam raptus est ne malitia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animam ejus! Longe tamen præ his omnibus felicissimus ille erit, quem assumpseris ad te ipsum, quem repleveris in bonis domus tuæ, et claritati tuæ conformaveris eum.

4. Et nunc, filioli, clamemus in cælum: et miserebitur nostri Deus noster. Clamemus in cælum: quia sub cælo omnia labor et dolor, et vanitas, et afflictio spiritus. Denique pravum est cor hominis et imperscrutabile, proni sensus ejus in malum. Non est in me bonum, hoc est in carne mea. Lex peccati in ea habitat, adversus spiritum concupiscit. Postremo et cor meum dereliquit me, et corpus mortuum est propter peccatum. Sufficit autem diei quoque malitia sua; et est mundus ipse positus in maligno. Quam nequam in omnibus sæculum præsens! quam nequiter adversus animam sæcularia desideria militare noscuntur! Sunt et principes mundi hujus, tenebrarum harum, spirituales nequitiae, et aereæ potestates, et inter eas callidior cunctis animantibus serpens. Hæc ergo sub sole omnia: hæc omnia sub cælo. Ad quod horum omnium confugium facis? In quo horum omnium speras solatii aliquid, aliquid auxilii invenire? *SI QUÆRAS INTRA TE, aruit cor tuum, et oblivioni datum te reperies, tamquam mortuum a corde. SI INFRA TE, corpus quod corrumpitur, aggravat animam. SI CIRCA TE, etiam terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem. Quære ergo SUPRA TE, sed cautus esto ventosa agmina transsilire. Quia enim omne datum optimum,*

et omne donum perfectum non nisi desursum esse noverunt, medium iter latrunculi obsedere. Transi ergo, transi pervigiles illas nequitas, quæ tam indefesse custodiunt et observant, ne quis in illam possit evadere civitatem. Si te percusserint, si vulneraverint, dimitte eis pallium, quod in Ægypto olim Joseph adulteræ dereliquit: dimitte sindonem, ut cum evangelico illo juvene profugias nudus ab eis. Numquid non solum pallium ejus et sindonem dederat Deus in manus impii? in cujus facultatem et carnem dans potestatem, *Veruntamen, animam, ait, illius serva.* Ita ergo SURSUM COR, sursum clamor, sursum desideria, sursum conversatio, sursum intentio, et omnis expectatio tua desursum sit. Clama in cælum ut exaudiaris, et qui in cælis est Pater mittat tibi auxilium de sancto, et de Sion tueatur te. Mittat interim auxilium de tribulatione, eripiat a tribulatione, et glorificet in resurrectione. Magna sunt hæc, sed tu, magne Domine, promisisti. Ex tua promissione speramus, inde audemus dicere: Si corde clamemus pio, certe debes ex promisso, amen.

SERMO XVII.

De versu decimo septimo, Longitudine dierum replebo eum.

1. BENE nobiscum agitur, Fratres; satis competit huic tempori versus psalmi. Celebraturis proxime Dominicam Resurrectionem, jam nunc cuique nostrum sua promittitur: ut festivus in capite suo factum recolant membra, quod in seipsis præstolantur aliquando faciendum. Congruus finis psalmi, ubi psallenti finis promittitur tam beatus. Jucunde completur, dum in eo spondetur repletio tam jucunda. *Longitudine, inquit, dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* Sæpius vos admoneo, Fratres, quod juxta Pauli sententiam, promissionem habeat pietas vitæ ejus quæ nunc est, pariter et futuræ. Unde et idem ait: *Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.* Ipsa est quæ hoc

loco promittitur plenitudo, ipsa longitudo dierum. Quid enim tam longum, quam quod æternum est? Quid tam longum, quam quod nullo sine præceditur? **BONUS FINIS**, vita æterna; bonus finis, qui finem non habet. Et sane cuius finis bonus, ipsum quoque bonum est. Amplectamur itaque sanctificationem, quoniam bona est, quoniam finis ejus vita sine fine. Sanctimoniam sectemur et pacem, sine qua nemo videbit Deum. *Longitudinē, inquit, dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* **Dextræ Dei** est ista promissio; munus est dextræ, quam sibi olim Sanctus porrigi optabat: *Operi, inquit, manuum tuarum porriges dexteram.* Delectationes in dextera hac usque in finem. Hanc nimirum et ille sibi porrigi optavit, et obtinuit dexteram, de quo Psalmista ait: *Vitam petiit a te, et tribuisti ei longitudinem dierum in sæculum, et in sæculum sæculi.* Manifestus denique Sapiens dixit: *In sinistra illius divitiæ et gloria, in dextera autem ejus longitudo vitæ.* Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? Hæc enim vita, qua vivimus, magis mors est; nec simpliciter vita, sed vita mortalis. Moritur homo, dicimus, quando morti certissime jam appropinquat. Quid vero agimus ex quo primum incipimus vivere, nisi morti appropinquare, et incipere mori? Sed et dies qualescumque vitæ hujus, pauci et mali sunt, sicut sanctus Patriarcha testatur. Ibi vere vivitur, ubi vivida vita est et vitalis: ibi dies boni, ubi interminabilis longitudo dierum. Gratias ei, qui tam non modo fortiter, sed et suaviter disponit universa. Eorum nempe paucitas dierum finietur brevi, quorum sufficit cuique malitia sua. Ubi autem dierum bonitas, æternitas quoque non deerit.

2. *Longitudine dierum replebo eum.* Quod prius dixerat, *Glorificabo eum*, evidentius hoc versiculo declaravit. Cui tamen non sufficeret ab eo glorificari, cujus perfecta sunt opera? Non enim tanta immensitas, nisi in immensum quempiam glorificare potest. Necesse est magna sit glorificatio, a magnifica gloria quæ descendit. *Voce delapsa a*

magnifica gloria, ait Petrus. Bene magnifica gloria, glorificans tam magnifice, in longitudine, in multitudine, in plenitudine claritatis. Fallax gloria, et vana est claritas, dies hominum brevis. Sapiens ejusmodi non optabit; magis loquetur ex corde ei, qui intuetur cor: *Et diem hominis non desideravi, tu scis.* Ego tamen plus aliquid quam non desiderat desidero, ut ne recipiam quidem. Scio enim cuius vox sit: *Ego claritatem ab homine non accipio.* Quam vero miser, qui gloriam quæ ab invicem est quærimus, et nolumus eam quæ a solo est Deo! Sola siquidem ea, quam solam negligimus, longitudinem habet, sola repletionem. Breves dies hominis, et dies ejus tamquam flos agris efflorescit. *Exsiccatum est, inquit, fœnum, et cecidit flos; verbum autem Domini in æternum manet.* **VERUS** nimirum **DIES**, qui non novit occasum, æterna veritas, vera æternitas; ac proinde vera, æternaque satietas. Alioquin quomodo gloria illa replebit, quæ fallax, et vana est? Denique et inanis dicitur, ut noveris te ex ea magis exinaniri posse, non posse repleri. Bonum ergo interim magis abjectio, quam elatio est: bonum magis necessitas, quam voluptas: quod, cum utraque res citius transeat, altera pœnam habeat, altera sit paritura coronam.

5. **Utilis tribulatio**, quæ probationem operatur, ducit ad gloriam. *Cum ipso sum, inquit, in tribulatione, eripiam eum, et glorificabo eum.* Agamus gratias Patri misericordiarum, qui nobiscum est in tribulatione, et in omni tribulatione nostra nos consolatur. Res enim, ut dixi, necessaria, tribulatio, quæ in gloriam vertitur; tristitia, quæ mutatur in gaudium, gaudium sane longum, quod nemo tollit a nobis, gaudium multiplex, gaudium plenum. Res necessaria est ista necessitas, quæ coronam parit. Non contemnamus, Fratres: semen medicum est; magnus exinde fructus exurgit. Forte insipidum, forte acerbum est, forte granum sinapis. Non consideremus quæ videntur, sed quæ non videntur in eo: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non viden-

tur, æterna. Prælibemus primitias gloriæ, gloriemur in spe gloriæ magni Dei. Non solum autem, sed, ut dicam expressius, gloriemur in tribulatione, in ea siquidem spes gloriæ est. Vide si non hoc ipsum docere te voluit Apostolus, cum subjunxit, quoniam *tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio vero spem*. Manifeste advertere est in his verbis, cum præmisisset Apostolus gloriari in spe, non aliud aliquid, sed amplius eum addidisse dicendo: *Non solum autem, sed et gloriari in tribulationibus*. Non enim altera gloriatio commendatur, sed additur magis, ubi spes gloriæ, ubi ipsa spei gloriatio requiratur. Siquidem in tribulatione spes gloriæ, immo et ipsa in tribulatione gloria continetur: sicut spes fructus in semine, sicut ipse fructus in semine est. In hunc modum etiam modo regnum Dei intra nos est, thesaurus ingens in fictili vase, in agro vili. Est, inquam, sed absconditum est. Felix, qui ibi invenerit illud. Quis ille? Nempe qui messem magis cogitaverit, quam sementem. OCLUS FIDEI invenit hunc thesaurum, non secundum faciem iudicans; sed videns quæ non apparent, et intuens quæ non videntur. Quam veraciter hunc thesaurum invenerat, quem volebat inveniri et ab aliis, qui dicebat: *Momentaneum hoc et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis*. Non dixit, remunerabitur, sed, *æternum pondus gloriæ operatur in nobis*. Latet gloria, Fratres mei, abscondita nobis est in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas, in hoc levi pondus sublimis et supra modum. Interim ergo festinemus nobis emere agrum istum, emere thesaurum istum, qui absconditus est in agro. Omne gaudium existimemus, cum in varias inciderimus tribulationes. Dicamus ex animo, dicamus ex sententia: *Bonum magis ire ad domum luctus, quam ad domum convivi*.

4. *Cum ipso sum in tribulatione*, ait Deus: et ego aliud interim requiram quam tribulationem? Mihi adhærere Deo bonum est; non solum autem, sed et ponere in Domino spem meam: quia

eripiam eum, inquit, et glorificabo eum. Cum ipso sum in tribulatione. Deliciæ, inquit, meæ esse cum filiis hominum. Emmanuel, nobiscum Deus. Ave, gratia plena, ait Angelus ad Mariam, Dominus tecum. In plenitudine gratiæ nobiscum est, in plenitudine gloriæ erimus nos cum illo. Descendit, ut prope sit his qui tribulato sunt corde, ut nobiscum sit in tribulatione nostra. Erit autem quando rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, et sic semper cum Domino erimus; si tamen curemus interim eum habere nobiscum, ut sit comes viæ, qui patriæ redditor est futurus: immo qui tunc patria, modo sit via. BONUM MIHI, Domine, TRIBULARI, dummodo ipse sis mecum, quam regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari. Bonum mihi, Domine, in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quam esse sine te vel in cælo. Quid enim mihi est in cælo, et a te quid volui super terram? Aurum probat fornax, et viros justos tentatio tribulationis. Ibi, ibi cum eis es, Domine; ibi in tuo nomine congregatis medius adstas, sicut olim cum tribus pueris es dignatus etiam ethnico apparere, ut diceret: Quia species quarti, similis filio Dei. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sævitur ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione. Si Deus nobiscum, quis contra nos? Nihilominus quoque si ille eripit, quis est qui rapiat de manu ejus? Quis est qui de manu ejus possit eruere? Postremo si ille glorificat, quisnam alius inglorium faciet? Si ille glorificat, quis humiliabit?

5. Audi denique quam gloria ipse glorificet. *Longitudine, inquit, dierum replebo eum*. Et primo quidem in eo quod *dierum* nomen pluraliter posuit, non vicissitudinem aliquam, sed multitudinem voluit commendare. Alioquin si vicissitudinem suspicaris, melior est dies una in atriis Domini super millia. Legimus sanctos atque perfectos viros etiam ab his diebus nostris plenos migrasse dierum: nec sane aliud, quam virtutum plenos, plenos intelligimus gratiarum.

Nimirum in hanc plenitudinem, velut de die in diem, de claritate in claritatem, non quidem a suo, sed a Domini spiritu transformantur. Si ergo dies gratia dicitur, si (ut supra meminimus) et dies hominis, claritas quæ ab homine est; et male nitens gloria, quam ab invicem quærimus: quomodo non magis verus dies, immo et plenus meridies, veræ gloriæ plenitudo? Quod si dies plurimos divisiones dicimus gratiarum; quomodo non in multiplici gloria dierum intelligitur multitudo? Postremo evidentius audi sine ulla vicissitudine dies multos. *Erit lux lunæ sicut lux solis*, ait Propheta, *et lux solis septempler dierum sicut lux septem dierum*. Istis (ni fallor) cunctis diebus vitæ suæ psalmos suos cantare in domo Domini Rex fidelis optabat. Erit enim devotos esse Deo ad singula tantæ et tam multiplicis gloriæ munera, et in omnibus semper gratias agere, quasi cunctis diebus psalmos dicere nomini ejus.

6. *Longitudine dierum replebo eum*. Ac si manifestius dicat: Scio quid desideret, scio quid sitiât, quid sapiat ei. Non ei aurum vel argentum sapit, non voluptas, non curiositas, non dignitas aliqua sæcularis. Omnia detrimentum facit, omnia aspernatur et arbitratur ut stercora. Exinanivit penitus semetipsum, nec se ex his patitur occupari, quibus novit se non posse repleri. Non ignorat ad cujus imaginem conditus sit, cujus magnitudinis capax sit; nec sustinet de modico crescere, ut de maximo minuatur. Itaque *longitudine dierum replebo eum*, quem nisi lux vera reficere, nisi æterna implere non potest: siquidem nec longiturnitas illa terminum, nec claritas illa occasum, nec satietas illa fastidium habet. Erit enim securitas de æternitate, gloriatio de veritate, exsultatio de satietate. *Et ostendam illi salutare meum*. Nimirum ex tunc videre merebitur quod optavit, cum sibi Rex gloriæ gloriosam exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam ob splendorem diei, sed neque rugam ob omnimodam plenitudinem sui. Alioquin ad illius

fulgorem luminis, sicut non impurus, sic nec turbatus quidem in aliquo animus vel inquietus assurgit. Inde est quod nunc quoque (ut supra memini) sanctimoniam simul et pacem sectari præcipimur, quod sine his nemo videat Deum. Cum ergo repleverit in bonis desiderium tuum, ut non aliud sit quod requiras, serenato penitus ex ipsa plenitudine animo, videre jam poterit serenitatem illam, illam plenitudinem majestatis, similis Deo factus, quod videas eum sicuti est: aut forte quia plenus omni gloria in semetipso, etiam foris salvationem, quam operatus est Deus, et plenam majestate ejus omnem terram undique circumspiciet deliciosissimi sæculi habitator. Ad hoc quoque referri posse videbitur quod adjecit: *Et ostendam illi salutare meum*.

7. Alioquin accipiamus, si magis placeat, etiam hoc modo, ut ipsos quos promiserat dies in hac ostensione salutaris exponat. *Longitudine*, inquit, *dierum replebo eum*. Et tamquam quæreret, unde erit dies in civitate, de qua legimus, quia non lucebit ibi sol per diem, nox enim non erit in ea: *Ostendam illi*, ait, *salutare meum*: ut (quemadmodum et in illa Scriptura legitur) luccerna ejus sit Agnus. *Ostendam illi salutare meum*. Non jam in fide erudiam, non jam exercebo in spe, sed in specie adimplebo. *Ostendam illi salutare meum*, ostendam illi Jesum meum, ut in æternum jam videat in quem credidit, quem dilexit, quem semper optavit. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, et salutare tuum da nobis. Ostende nobis, Domine, salutare tuum, et sufficit nobis. Qui enim videt illud, videt et te: quia ipsum in te, et tu in ipso. Hæc est autem vita æterna, ut cognoscamus te verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Itaque tunc dimittes servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, cum viderint oculi mei salutare tuum, Jesum tuum, Dominum nostrum, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

DOMINICA PALMARUM.

SERMO I

De tribus ordinibus obsequentium Christo.

1. Non sine causa spiritum Sponsi pariter et Dei sui habens Ecclesia, processionem hodie nova quadam et mira conjunctione addidit passioni. Nam processio plausum habet, passio planctum. Quoniam ergo sapientibus et insipientibus debitores sumus, videamus quid utrisque conferat hæc conjunctio. Et prius quidem quid sæcularibus indicet: quoniam non prius quod spirituale, sed quod animale. Videat ergo sæcularis anima, videat et intelligat, quoniam extrema gaudii luctus occupat. Propter hoc enim qui cætera quoque cœpit facere et docere, non solum verbis prædicans sed et exemplis; quod ante prædixerat per Prophetam: *Quoniam omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus, tamquam flos fœni*, etiam apparens in carne manifeste studuit probare in seipso. Unde et processionis gloria voluit sublimari, qui paulo post sibi noverat imminere diem ignominiosissimæ passionis. Quis ergo sperare jam debeat in incerto gloriæ temporalis, cum videat in ipso quoque qui peccatum non fecit, creatore temporum et conditore universitatis, post exaltationem tantam, tantam nihilominus humiliatorem sequi? In eadem enim civitate, a plebe eadem, et eodem tempore, nunc quidem processionis gloria et divinis est laudibus honoratus; postmodum vero interrogatus contumeliis et tormento, et cum sceleratis deputatus. Hic est transitorie finis lætitiæ, hic fructus gloriæ temporalis. Propterea prudenter orat Propheta, ut cantet Domino gloria ejus, et non compungatur, id est processionem habeat, quam passio non sequatur.

2. Vobis autem, carissimi, tamquam spiritualibus spiritualia comparantes, in processione quidem cœlestis patriæ representamus gloriam, in passione

monstramus viam. Nam si in processione quidem venit tibi in mentem futura illa lætitia et exultatio multa nimis, quando rapiemur in nubibus obviam Christo in aera; si tota concupiscentia videre desideras diem illam, quando suscipietur in cœlesti Jerusalem Christus Dominus, caput cum omnibus membris, portans triumphum victoriæ, applaudentibus jam non popularibus turmis, sed virtutibus angelicis, clamantibus undique populis utriusque testamenti: *Benedictus qui venit in nomine Domini*; si, inquam, considerasti in processione quo properandum sit, discere in passione qua sit eundum. Hæc est enim via vitæ, tribulatio præsens; via gloriæ, via civitatis habitaculi, via regni, secundum quod clamat latro de cruce: *Memento mei, Domine, dum veneris in regnum tuum*. Euntem in regnum vidit, quo cum pervenisset, sui memorem esse rogavit. Pervenit ergo et ipse: sed si vis nosse quam compendiosa via; eadem die meruit cum Domino esse in paradiso. Tolerabilem proinde reddit passionis laborem gloria processionis, quoniam amanti nihil difficile est.

3. Nec mireris quod præsentem processione cœlestem dixerim representari, quando unus et idem in utraque suscipitur, etsi longe aliter et ab aliis. In hac enim processione irrationabili jumento Christus insidet: in illa vero jumentum quidem futurum est, sed rationale: quoniam *homines et jumenta salvos facies, Domine*. Cui simile est illud: *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum*. Et vide si non de processione loquitur, cum sequatur: *Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me, et cum gloria suscepisti me*. Ibi certe ne ipse quidem pulvis deerit: quoniam etsi murmuret hæreticus parvulos non sinens venire, parvulorum baptismo detrahens: qui parvulus natus est, et primam parvu-

iorum elegit aciem, (Innocentes loquor) hodie quoque parvulos a gratia non excludit: quia nec pietati incongruum, nec majestati ejus difficile est, ut suppleat munus gratiæ, quod minus in eis habet natura possibile. Ibi non ramos arborum, non vilia vestimenta popularis turba prosternet: sed demittent pennas suas animalia sancta, deponent coronas suas ante thronum Agni viginti quatuor seniores, et virtutes omnes angelicæ quicquid habent gloriæ vel decoris, totum ei adscribent, totum ei attribuent.

4. Jam vero quoniam de jumento et vestibus, et de ramis arborum mentio facta est, considerare diligentius libet triplex obsequium, quod in processione hæc exhiberi video Salvatori; primum quidem a jumento, cui insidet: secundum ab eis, qui sua illi vestimenta sternunt: tertium vero ab his, qui de arboribus ramos cædere perhibentur. Nonne tamen omnes reliqui ex eo quod abundat sibi, mittant, et quasi sine gravamine obsequuntur Domino; solum vero jumentum semetipsum exponit ejus obsequio? Silendum mihi est, ut elationem caveatis; an magis loquar, ut habeatis consolationem? Jumentum certe, cui insidet Christus, nonne vos estis, juxta præceptum Apostoli, glorificentes et portantes Deum in corporibus vestris? Expendunt enim sæculares homines in obsequium Domini, non quidem corpora, sed quæ adjacent, et necessaria sunt corporibus, cum de terrena substantia eleemosynas largiuntur. Prælati quoque ramos cædunt de arboribus, verbi causa, cum de fide et obedientia Abrahamæ, de castitate Joseph, de mansuetudine Moysi, cæterorumque sanctorum virtutibus evangelizant. Verum tamen et illi de promptuariis plenis largiuntur; et hi quæ acceperunt gratis, gratias nihilominus dare jubentur. Omnes tamen, si fideliter suo quisque intentus fuerit ministerio, in processione Salvatoris sunt, et cum eo ingrediuntur in sanctam civitatem: quoniam tres prævidit Propheta salvandos, Noe cædentem ramos in arcæ fabricam; Danielem in vili edulio, et labore abstinen-

tiae factum tamquam jumentum, Salvatoremque portantem; tertium quoque Job, bene dispensantem substantiam hujus mundi, et de velleribus ovium suarum pauperum latera calefacientem. Cui tamen in processione illa Jesus propinquior, cui de tribus ordinibus salus vicinior, facile, credo, potestis advertere.

SERMO II.

De passione, et processione, et quatuor ordinibus processionis.

1. NECESSE est ut loquamur hodie brevius propter angustiam temporis. Multa quidem nobis ministrat processio, quam celebraturi sumus: sed eadem impedit ne dicere plura possimus. Celebraturi sumus hodie processionem, et paulo post audituri Passionem. Quid sibi vult mirabilis ista conjunctio, aut quid cogitaverunt Patres nostri, Passionem addentes processioni? Nam processio quidem merito repræsentatur hodie, quæ facta est hodie: Passio vero cur addita est, quam sexta feria constat esse secutam? Opportune utique processioni Passio conjuncta est, ut discamus in nulla lætitia hujus sæculi habere fiduciam: scientes quoniam extrema gaudii luctus occupat. Propterea non simus stulti, ut occidat nos prosperitas nostra: sed in die honorum non immemores simus malorum, et e converso. Istis enim mixtum est præsens sæculum, non sæcularibus tantum, sed etiam spiritualibus viris. Nam et sæcularibus viris aliquando quæ placent, quandoque quæ displicent videmus accidere: et ipsis nihilominus spiritualibus non semper tristitia, non semper læta succedunt, sed vespere et mane dies unus; et illud: *Visitas cum diluculo, et subito probas illum*. Verum hoc interim dum præsens sæculum manet, vel magis manat et fluit.

2. Cæterum post hoc sæculum duo futura sunt sæcula valde divisa et diversa: ita ut in altero non sit nisi fletus et stridor dentium; in altero sit sola gratiarum actio, et vox laudis. *Abstergit enim Deus omnem lacrymam ab occu-*

lis sanctorum : et mors jam non erit amplius, neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor, quoniam priora transierunt. Interim sicut amatores mundi multa patiuntur adversa : sic nec ipsis servis Dei omnia in hoc mundo optata succedunt. In die ergo malorum memores sunt bonorum, ne pusillanimes fiant et impatientes, sicut is de quo legimus in Psalmo : *Confitebitur tibi cum benefeceris ei.* In die quoque bonorum non immemores sunt malorum ; ne extollantur, et dicant in abundantia sua : Non movebimur in æternum. Sicut enim sæcularium rerum prosperitas occidit stultum sæcularem, sic potest abundantia spiritualis prosperitatis occidere indoctum spirituales, atque ideo non spiritualem. Spirituales quippe dijudicat omnia. Unde autem eveniat quod stultum occidit prosperitas, et non sapientem, alibi habemus : *Cor sapientis ubi tristitia, et cor stultorum ubi letitia.* Merito proinde ait : *Bonum est magis ire ad domum luctus, quam ad domum convivii.* Licet enim multos frangat adversitas, tamen multo plures extollit prosperitas, sicut scriptum est : *Cadent a latere tuo mille, sinistro scilicet, per quod signatur adversitas ; et decem milia, id est multo plures, a dextris tuis, in quibus prosperitas designatur.* Denique quia utrobique periculum est, orat Sapiens et dicit : *Divitias et paupertatem ne delebris mihi ; ne forte aut divitiæ extollerent in superbiam ; aut paupertas dejiceret in impatientiam.*

5. Unde et Dominus sicut in passione patientiam, ita in processione humilitatem exhibere curavit. In illa enim tanquam ovis ad occisionem ductus est, et quasi agnus coram tendente obmutuit, et non aperuit os suum : qui eum percuteretur, non comminabatur, sed magis orabat dicens : *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* In processione autem quid ? Parabant sese populi, ut exirent obviam ei, nec eum latebat qui noverat quid esset in homine. Propter quod et ipse paratus est, non in curribus et in equis, nec in frenis argenteis, aut sellis auro tectis : sed humilis aselli tergo sedens, suppo-

sitis Apostolorum vestibus, quas ego de pretiosioribus regionis fuisse non credo.

4. Sed quid fuit quod processionem habere voluit, qui mox futuram noverat passionem ? Forte ut amarior esset passio, quam processio præcessisset. Ab eodem enim populo, in eodem loco, et ipso tempore, paucissimis diebus interpositis, primo cum tanto triumpho susceptus, postea crucifixus est. O quam dissimile est, *Tolle, tolle, crucifige eum ; et Benedictus qui venit in nomine Domini ; Hosanna in excelsis !* Quam dissimile, *Rex Israel ; et, Non habemus regem nisi Cæsarem !* Quam dissimiles rami virentes et crux, flores et spinæ ! Cui prius sternebantur vestimenta aliena, ecce suis exuitur, et sors mittitur super ea. Væ tibi, amaritudo peccatorum nostrorum, propter quæ solvenda, tanta amaritudo necessaria est.

5. Jam vero ad processionem accedens tanquam quatuor ordines in ea mihi videor intueri : et fortassis in hac nostra processione hodie omnes poterunt inveniri. Præibant enim aliqui, et viam parabant. Ipsi sunt qui viam parant Domino ad corda vestra, qui vos regunt, et dirigunt gressus vestros in viam pacis. Alii sequebantur : et hi sunt qui propriæ inscientiæ conscii, devote sequuntur, et adhærent semper vestigiis præcedentium. Erant quoque discipuli, tanquam domestici, lateri ejus adhærentes. Ipsi sunt qui optimam partem elegerunt, qui in claustro soli Deo vivunt, semper Deo adhærentes, et ejus placitum considerantes. Ipsum quoque junctum, cui insidebat, non defuit : quod designat duos corde, et animos quodammodo bestiales. Verum non fuit animalium ibi hujusmodi copiosior multitudo ; nec oportuit. Tales enim magis oneri sunt quam honori, nec propter eos processio valde gloriosior est. Hujusmodi namque cantare non norunt, sed male sonoros dant rugitus. Ipsi sunt qui virga semper et calcaribus egent. Attamen nec ipsos relinquet Dominus, dum disciplinam ferre voluerint. His enim dicitur : *Servite Domino in timore ; et, Apprehendite disciplinam, ne quando*

irascatur Dominus, et pereatis de via iusta. Postquam enim jumentum hoc disciplinam ferre noluerit, quid restat, nisi ut abiciat eum Dominus cum indignatione quadam, et prolinus exeat a via, currens ad spinas et tribulos, a quibus suffocatur verbum Dei: qui sunt divitiarum hujus mundi, et voluptates carnis?

6. Sed si qui tales sunt hic, quibus gravis sit Ordo, et omnia onerosa; quos pungit frequenter oporteat et urgeri: obsecramus eos, ut studeant de jumentis, si forte queant, in homines commutari, et computari inter aliquos ceterorum, ut aut de praecedentibus, aut de adherentibus et collateralibus, aut de sequentibus sint. Quod si non faciunt obsecro, ut vel in eo quod sunt permanent, et patienter interim ferant quae salubria sunt, etsi minus suaviter, donec complaceat Domino respicere humilitatem eorum, et in melius aliquid eos promovere. Vultis autem ut aliquatenus consolemur jumentum nostrum? Scimus equidem quia cantare non novit. Neque enim de eis est qui dicere possint: *Cantabiles mihi erant justificationes tuae in loco peregrinationis meae.* Attamen unum est, quod nemini ceterorum tam prope est Dominus. Nam nec ipsi qui hinc inde adherent, tam prope eum habent, ut jumentum cui insidet. Et audi hoc ipsum a Propheta: *Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde.* Nam et mater quem aegrotantem novit filium, magis fovet, et saepius amplectitur eum. Nemo igitur indignetur, nemo contemnat, dum voluerit esse Christi jumentum. Etenim qui scandalizaverit unum de pusillis istis, illum graviter offendit, qui eos tamquam mater gremio suae fovet misericordiae, donec roborentur. Unde et morum infirmitates patientissime ferendas beatus Benedictus admonuit.

7. Quatuor ergo sunt genera in processione Domini. Boni prudentes, et boni simplices: hi sunt qui praenunt, et qui sequuntur. Bonos autem addidi, quia prudentes non boni, iniqui sunt, juxta illud: *Sapientes sunt ut faciant mala, et simplices non boni stulti*

sunt. In processione autem Domini, nec iniquus locum habet, nec stultus. Porro qui adherent ei, contemplativi sunt. Qui portant eum et onerantur eo, ipsi sunt duri corde, et parum devoti. Sed ecce omnes sunt in processione Domini, et nemo ex ipsis faciem ejus videt. Nam qui praecedunt, occupati sunt in paranda via, solliciti circa peccata et tentationes aliorum. Qui sequuntur, ipsi omnino faciem ejus videre non possunt: sed, sicut Moysi dictum est, posteriora ejus vident. Jumentum cui insidet, numquam ad videndum levat oculos, sed primum est semper in terram. Qui vero adherent ipsi, aliquando videre possunt, sed raptim et non continue, nec plene dum adhuc sunt in via. Attamen quantum ad alios, ipsi magis faciem ad faciem eum vident, juxta quod item de Moysa scriptum est, quia ceteris quidem Prophetis per visiones et somnia, Moysi vero facie ad faciem loquebatur. Quantum ad plenam sane visionem, nec ipse Moyses, dum viveret in hoc mundo, impetrare potuit faciei ipsius visionem; quia, sicut ipse ait, *Non videbit me homo, et vivet.* Non videbor, inquit, in hac vita: non videbit quis faciem meam in hac via, et in processione ista. Ipse itaque magna pietate sua donet nobis sic in ejus processione perseverare dum vivimus, ut in magna illa processione, qua cum suis omnibus a Patre suscipiendus est, et traditurus regnum Deo et Patri, sanctam civitatem ingredi mereamur cum eo, qui vivit et regnat per omnia saecula saeculorum, amen.

SERMO III.

De quinque diebus, processions, refectionis, passionis, requietionis, et resurrectionis.

1. Cum universa fecerit Deus in numero, pondere, et mensura; specialius tamen ea tempora, quibus in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, quaecumque in eis operatus, locutus, aut passus est, ita disposuit, ut ne minimum quidem momentum, ne unum iota a sacramento vacaverit, aut praeterierit sine mysterio. Evidentius tamen quatuor proximos dies, et ipsum

quem hodie colimus, illustravit: diem Processionis, diem Refectionis, Passionis, Requietionis, et Resurrectionis suæ. Notabiles admodum dies, et inter cæteros insignes magis. Prima siquidem die gloriam suscipere dignatus est humanam: et cum ingenti quodam tripudio, et exultatione universæ terræ, Jerosolymam non propriis (ut hactenus consueverat) pedibus, sed jumento vectus intrare. Et hæc quidem præparatio ad passionem fuit, excitata hinc maxime invidia Sacerdotum. Sane venturas aliquando turbas ut raperent, et eum regem facerent, fugiens legitur declinasse. Nunc vero etiam non quæsitus affuit, ut tamquam Rex Israel susciperetur, et prædicaretur ab eis: quin etiam in hæc ipsa præconia eorum (quod dubium non est) animos excitavit. Sic nimirum et de passione advertere est. Exiit quandoque, et abscondit se ab eis, scilicet Judæis: nec volebat jam ambulare palam in Judæa, quia quærebant eum interficere. Sciens autem quod venêrit hora ejus, tamquam potestatem habens, spontaneus ipse se obtulit passioni. Decebat nempe Pontificem nostrum tentari per omnia pro similitudine absque peccato: ut tamquam verus homo et prospera hominum et adversa opportune vitaret, opportune susciperet, et utrarumque rerum in seipso nobis salutare præberet exemplum. Ut enim temperantiæ est, præconia populi et sæculi hujus prospera declinare: sic interdum justitiæ est, certa quidem dispensatione admittere ea. Persecutio quoque et temporalis omnis adversitas pro loco et tempore prudenter aliquando fugienda erit: cum autem necesse fuerit, viriliter toleranda.

2. Et in his quidem duobus (prosperitatem et adversitatem loquor) humana omnis vita versatur. Nihilominus autem in illis quatuor notissimis utique speciebus virtus universa consistit. Ita ergo omnem virtutem implere decuit eum, in quo plenius habitabat omnis plenitudo virtutis: ut notum fieret omnibus, quia is sciret maxime abundare, sciret et penuriam pati. Non enim Dei Sipientia de his erat, quos occidere

prosperitas sua; non Dei Virtus de his, quos perdere posset aversio. Utrumque enim scriptum est, quod prosperitas, non tamen omnium, sed stultorum, occidat illos: et aversio utique, non quorumlibet, sed parvulorum, perdat illos. Quam modeste tamen hanc ipsam videtur gloriam suscepisse, ad triumphalem occursum in asino veniens, non in curribus aut in equis! Et dicebat: *Si quis vobis aliquid dixerit, dicite: Quia Dominus his opus habet.* Opus magnum, opus salutis. Nempe homines et jumenta salvos facere venerat, multiplicans misericordiam suam Deus. Initia nostræ conversionis fovet ista dignatio, ut primum ex ancilla filium generemus. Solutus est ad mandatum Domini qui antea tenebatur, aut non valens, aut non volens benefacere; aut utroque fortius vinculo alligatus, nec volens, scilicet, nec valens. Non novit interim purius in Domino gratulari. Persuasum tenet placere ei quod agit, et consolatur in eo quod sibi cum quodammodo se facere reputet debitorem: sæpius memorans, quia Dominus his opus habet. Nam processu temporis in eo magis afficietur, ut suo sollicitetur debito, et timeat, ne forte tantis beneficiis inveniatur ingratus, dicens, quia servus inutilis sum, et honorum meorum non eges. At hæc quidem verax affectio et fidelis: hic filius liberæ, cum quo ancillæ filius hæres esse non possit. Ita ergo in hac processione.

3. Cæterum ante passionem affectuosissimus Paterfamilias refectionem suis curavit domesticis exhibere: et in hoc quoque apparuit benignitas et humanitas Salvatoris. Cum enim dilexisset suos, in finem dilexit eos, et dicebat: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar.* Oportebat enim. Expetierat eos satanas, ut cribraret sicut triticum: opus erat prævenire refectionem. Denique qui refecti paulominus defecerunt, quid jejuni fecissent? Hinc fuit, quod non modo corpora, sed etiam corda refecit, et ea quam maxime. Neque enim corporalis passio, sed tentatio spiritualis instabat, quod singulariter ille futurus esset donec transi-

ret. Ea nimirum hostia sicut sola prodesse potuit, sic sola sufficit: nec Christum decuit simul et Petrum, aut Jacobum, vel Johannem pro salute hominum pati. Crucifixi tamen fuere cum eo alii duo, sed duo nequam: de quibus nulla prorsus suspicio posset haberi, tanquam ex eis minus efficax sacrificium suppleretur.

4. Quibus ergo panibus in cœna refecit Apostolos? Ut ego arbitror, quinque. *Meus, inquit, cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei.* Cibus utique, sed cibus cordis. Quid enim æque confirmat et corroborat cor humanum, quid ita in omni necessitate confortat et sustentat, ut divinæ voluntatis exsecutio, velut in quemdam animæ ventrem, conscientiam scilicet ejus, ingesta? Sic et sermonem divinæ exhortationis, et promissionum ejus consolationem, et orantium lacrymas, panes cordis esse solus ille ignorat, cujus jam aruit cor, pro eo quod suum ipsius panem comedere sit oblitus. Super omnia autem caro Domini vere est cibus, et cibus vitæ, panis de cœlo vivus. Nullum ex his in hac tam solemnī Cœna Domini defuisse reperies, si diligenter advertas. Recumbentibus adhuc discipulis surgit a cœna, præcingitur linteo, aquam ponit in pelvim, discipulorum pedes abluit, et extergit. Non est voluntas carnis et sanguinis hæc, sed voluntas Patris, et sanctificatio nostra. Denique, *Si non laverō te*, ait Dominus ad Petrum obnoxius repugnantem, *non habebis partem mecum.* Scimus autem quis dixerit: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras: quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Opportune autem, et utique more suo, post exemplum operis, exhortationem sermonis adjunxit. Inter loquendum quoque (nam copiosissimus exstitit sermo) multis eos promissionibus propter instantem maxime passionem refovere et refocillare curavit, de resurrectione sua, de adventu Paracliti de eorum confirmatione, et aliquando

assumptione ad seipsum. Nec multo post ventum est ad orationem, et usque tertio factus in agonia orabat. Ubi quidem non solis oculis, sed quasi membris omnibus flevisse videtur: ut totum corpus ejus, quod est Ecclesia, totius lacrymis corporis purgaretur. Nam de Sacramento quidem Corporis et Sanguinis sui, nemo est qui nesciat, hanc quoque tantam et tam singularem alimoniam ea primum die exhibitam, ea die commendatam et mandatam deinceps frequentari.

5. Ex hoc jam dies sequitur Passionis, in qua nimirum sicut totum hominem salvum fecit, sic de toto se fecit hostiam salutarem, corpus exponens tantis suppliciis et injuriis, animum vero geminæ cujusdam humanissimæ compassionis affectui: hinc quidem super mœrore inconsolabili sanctarum feminarum, inde super desperatione et dispersione discipulorum. In his quatuor crux Dominica fuit: et hæc omnia propter nos passus est, qui tanta caritate compassus est nobis. Verumtamen quæ de ipso erant, finem habuere, (sicut ipse lamentantibus mulieribus ait) finem utique celerrimum et celeberrimum, primo quidem requiem, deinde resurrectionem. Nos quoque, si festinamus in illam ingredi requiem, per multas tribulationes nobis meminimus transeundum. Et prius quidem donec sumus in tribulatione, magnum nobis videtur adspirare ad requiem, tamquam nihil simus amplius desideraturi. Verum non erit nobis requies, ne in requie quidem ipsa, a desiderio gloriæ, a desiderio resurrectionis. *Amodo, inquit, jam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis.* A labore ergo requiescunt, qui in Domino moriuntur: sed non requiescunt interim a clamore. Denique sub throno Dei clamant animæ occisorum: quia etsi nihil habeant quod molestat; nondum tamen totum habent quod delectet, donec requiem resurrectio, donec sabbatum pascha sequatur amen.

FERIA IV HEBDOMADÆ SANCTÆ.

SERMO.

De passione Domini.

1. VIGILATE animo, Fratres, ne infructuose vos hujus temporis sacramenta pertranscant. Copiosa est benedictio: date receptacula munda; devotas animas, sensus vigiles, affectus sobrios, puras conscientias exhibete tantis charismatibus gratiarum. Nimirum admonet vos sollicitudinis hujus, non modo specialis ipsa conversatio quam professi estis, sed est generalis Ecclesiæ observatio, cujus filii estis. Universi siquidem Christiani sacra hac septimana, aut præ solito aut præter solitum, pietatem colunt, modestiam exhibent, humilitatem sectantur, induunt gravitatem, ut Christo patienti quodam modo compati videantur. Quis enim tam irreligiosus, qui non compungatur? quis tam insolens, ut non humilietur? quis tam iracundus, ut non indulgeat? quis tam deliciosus, ut non absteineat? quis tam flagitiosus, ut non contineat? quis tam malitiosus, ut non pœniteat his diebus? Merito quidem. Nempe adest Passio Domini, usque hodie terram movens, petras scindens, aperiens monumenta. Prope est etiam Resurrectio ejus, in qua solemnitatem celebrabitis altissimo Domino: utinam usque in altissima quæ fecit magalia alacritate et aviditate spiritus subeuntes. Nihil in mundo poterat melius fieri, quam quod factum est a Domino his diebus. Nihil mundo poterat melius vel utilius commendari, quam ut ritu perpetuo celebret singulis annis memoriale ejus in desiderio animæ, et memoriam abundantiae suavitatis ejus eructet. Utrumque autem propter nos, quod in utroque nobis salutis fructus, in utroque vita spiritus nostri. Mirabilis Passio tua, Domine Jesu, quæ passiones omnium nostrum propulsavit, propitiata est omnibus iniquitatibus nostris, et nullumquam pesti nostræ invenitur ineffi-

cax. Quid enim tam ad mortem, quod non tua morte solvatur?

2. In hac igitur Passione, Fratres, tria specialiter convenit intueri, opus, modum, causam. Nam in opere quidem patientia, in modo humilitas, in causa caritas commendatur. Patientia autem singularis, quod videlicet cum supra dorsum ejus fabricarent peccatores; cum sic extenderetur in ligno, ut dinumerarentur omnia ossa ejus; cum fortissimum illud propugnaculum, quod custodit Israel, undique foraretur; cum foderentur manus ejus et pedes: sicut agnus ad occisionem ductus sit, et tamquam ovis coram tondente, non aperuerit os suum; non adversus Patrem murmurans, a quo missus fuerat; non adversus humanum genus, pro quo quæ non rapuit exsolvebat; non denique vel contra populum ipsum peculiarem sibi, a quo pro tantis beneficiis tanta mala recipiebat. Plectuntur aliqui pro peccatis suis, et humiliter sustinent: hoc ipsum tamen eis ad patientiam reputatur. Flagellantur alii, non tam purgandi, quam probandi, coronandique; et major in eis patientia comprobatur, et commendatur. Quomodo non maxima censeatur in Christo, qui in funiculo hæreditatis suæ, ab his, quibus specialiter advenerat salvator, crudelissima morte mulcatur sicut fur, nullum omnino peccatum, nec actu proprio, nec contractu, sed nec in quo crescere posset, habens? Nimirum in quo habitat omnis plenitudo divinitatis, non umbratice, sed corporaliter: in quo Deus est mundum reconcilians sibi, non figurative, sed substantialiter: qui denique plenus est gratiæ et veritatis, non cooperative, sed personaliter, ut faciat opus suum. *Alienum est opus ejus ab eo*, Isaias loquitur: quia et opus suum fuit, quod dedit ei Pater ut faceret: et alienum ab eo, ut talis talia sustineret. Ita ergo habes in opere patientiam.

3. Nam modum ipsum si diligenter attendas, non modo mitem, sed et humilem corde cognosces. Nempe in humilitate iudicium ejus sublatum est, cum nec ad tantas blasphemias, nec ad falsissima quæ sibi objiciebantur crimina responderet. *Vidimus*, inquit, *eum, et non erat ei aspectus*, nec speciosum sorma præ filiis hominum, sed opprobrium hominum, et tamquam leprosum; novissimum virorum, plane virum dolorum, a Deo percussum et humiliatum: ita ut nulla esset ei species, neque decor. O novissimum, et altissimum! o humilem, et sublimem! o opprobrium hominum, et gloriam Angelorum! Nemo illo sublimior, neque humilior. Denique sputis illitus est, opprobriis saturatus est, morte turpissima condemnatus est, cum sceleratis deputatus est. Nihilne merebitur vel ista humilitas, quæ hunc habet modum, immo quæ tam est ultra modum? Sicut est patientia singularis, sic humilitas admirabilis, utraque sine exemplo.

4. Utramque tamen magnifice causa ipsa commendat: nimirum caritas est. Propter nimiam enim caritatem suam, qua dilexit nos Deus, ut servum redimeret, nec Pater Filio, nec sibi Filius ipse pepercit. Vere nimiam, quia et hæc mensuram excedit, modum superat, plane supereminens universis. *Majorem*, inquit, *caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Tu majorem habuisti, Domine, ponens eam etiam pro inimicis. Cum enim adhuc inimici essemus, per mortem tuam et tibi reconciliati sumus, et Patri. Quænam ergo alia videbitur esse, vel fuisse, vel fore huic similis caritati? Vix pro justo quis moritur: tu pro injustis passus es, moriens propter delicta nostra, qui venisti justificare gratis peccatores, servos facere fratres, captivos coheredes, exules reges. Nec sane aliud aliquid patientiam hanc et humilitatem æque illustrat, quam quod tradidit in mortem animam suam, et peccata multorum tulit, etiam pro transgressoribus rogans, ut non perirent. Fidelis sermo, et omni acceptione dignus! Quia enim voluit, oblatum est.

Non modo voluit et oblatum est, sed quia voluit. Solus nimirum potestatem habuit ponendi animam suam: nemo eam abstulit ab eo; obtulit ultro. Cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est*. Nihil restat implendum: jam non est quod exspectem. *Et inclinatum capite*, factus obediens usque ad mortem, *tradidit spiritum*. Quis tam facile quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori: sed plane sic mori, virtus immensa. Nempe quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Potest humana vesania sibi ipsi in mortem sceleratas injicere manus: sed hoc non est ponere animam suam; urgere eam magis, et violenter abrumpere, quam ad nutum ponere est. Tibi, impie Juda, misera plane facultas fuit non ponendi animam, sed pendendi: nec tradente te, sed trahente laqueo nequissimus ille spiritus tuus exivit, non emissus a te, sed amissus. Solus in mortem tradidit animam suam, qui solus virtute propria regressus est ad vitam. Solus potestatem habuit ponendi, qui solus facultatem æque habuit liberam resurgendi, imperium habens vitæ et mortis.

5. Digna ergo caritas tam inestimabilis, humilitas tam admirabilis, patientia tam insuperabilis. Digna plane tam sancta, tam immaculata hostia, tam acceptabilis. Dignus est Agnus qui occisus est, accipere fortitudinem, facere ad quod venit, tollere peccata mundi. Ego autem dico peccatum triplex, quod invaluit super terram. Putalis quod dicere velim concupiscentiam carnis, et concupiscentiam oculorum, et superbiam vitæ? Funiculus triplex est, qui difficile rumpitur: propterea multi trahunt, immo trahuntur hoc funiculo vanitatis: sed prior ille ternarius non immerito prævalet in electis. Quomodo enim non illius patientiæ recordatio omnem arceat voluptatem? quomodo non illius humilitatis consideratio superbiam vitæ prorsus extundat? nam caritas illa plane digna, cujus meditatio sic mentem occupet, sic totam sibi vindicet animam, ut omnino vitium curiositatis exsufflet. Fortis igitur contra hæc passio Salvatoris.

6. Sed aliud ego triplex æque peccatum quemadmodum virtus crucis expungat, dicere cogitavi; et id forte utilis audiatur. Primum quidem originale, secundum personale dixerim, tertium singulare. Et originale quidem maximum illud delictum vocatur, quod a primo Adam contrahimus, in quo peccavimus omnes, pro quo morimur universi. Maximum plane, quod sic totum non modo genus humanum, sed et quemlibet ipsius generis occupat, ut non sit qui evadat, non sit usque ad unum. A primo homine ad novissimum usque protenditur, et in singulis quoque a planta pedis usque ad verticem capitis diffunditur hoc venenum. Sed et aliter nihilominus in universam dilatatur ætatem, ab ea scilicet die, qua sua quemque concipit, usque ad eam, qua communis eum recipit mater. Alioquin unde grave jugum super omnes et totos filios Adam, idque a die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturæ in matrem omnium? In sordibus generamus; in tenebris confovemur, in doloribus parturimur. Ante exitum miseris oneramus matres, in exitu more vipereo laceramus: mirum quod non ipsi pariter laceramur. Primam vocem plorationis edimus, merito quidem, utpote vallem plorationis ingressi, ut nobis illud sancti Job ex omni parte possit aptari. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis.* Quam verum hoc sit, non nos verba docuere, sed verbera. *Homo, inquit, natus de muliere*: nihil abjectius. Et ne forte ex ipsa sibi voluptate corporeorum sensuum, quam de sensibilibus hauriat, blandiatur; in ipso statim introitu de exitu quoque terribiliter admonetur, cum dicitur, *brevi vivens tempore.* Ac ne spatiolum illud, quod inter ingressum et egressum relinquitur, sibi liberum putet, repletur, ait, *multis miseriis.* Multis et multiplicibus, inquam, miseriis corporis, miseriis cordis; miseriis cum dormit, miseriis dum vigilat, miseriis quaquaversum se vertat. Nimirum ipse quoque natus ex Virgine, immo factus ex muliere, sed benedicta in mulieri-

bus, qui loquitur ad Matrem, *Mulier, ecce filius tuus*: etiam brevi vivens tempore super terram, et nihilominus multis est repletus miseriis, in illa brevitate appetitus insidiis, interrogatus contumeliis, pulsatus injuriis, vexatus suppliciis, conviciis lacessitus.

7. Tunc hanc sufficere dubites obedientiam, quæ reatum omnem primæ prævaricationis absolvat? immo vero non sicut delictum, ita et donum. Nam peccatum ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem. Et grave quidem omnino delictum illud originale, quod non solum personam infecit, sed et naturam. Personale tamen cuique gravius est, cum jam laxatis habenis exhibemus undique membra nostra arma iniquitatis peccato, non modo jam alieno, sed et proprio crimine compediti. Singulare vero est gravissimum, quod commissum est in Dominum majestatis, cum viri impii virum justum injuste occiderunt, et sacrilegas manus in ipsum Dei Filium iniecerunt, crudelissimi homicidæ, immo (si fas est dicere) etiam deicidæ. Quid duo præcedentia ad tertium? Ad hoc expalluit et expavit tota machina mundialis, et pene in antiquum chaos sunt omnia revoluta. Ponamus aliquem de regni principibus terram regiam populasse in vastitate hostili: ponamus alium, qui cum esset de convivio, et consilio regis, unicum ejus filium proditoriis manibus suffocavit. Numquid non primus respectu secundi innocens videbitur et immunis? Sic est omne peccatum quantum ad hoc peccatum: et tamen hoc peccatum in se pertulit, qui se ipsum fecit peccatum, ut de peccato damnaret peccatum. Per hoc enim omne peccatum, tam originale, quam personale, delictum est, et ipsum quoque singulare eliminatum est per seipsum.

8. Argumentum mihi a maximo, quod duo minora sunt explosa: et ecce argumentum. Peccatum multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit, ut non perirent: *Pater, ignosce illis quia nesciunt quid faciunt.* Volat irrevocabile verbum tuum, Domine, nec revertetur

ad se vacuum, sed faciet ad quod misisti. Vide nunc opera Domini, quæ posuit prodigia super terram. Flagellis cæsus est, spinis coronatus, clavis confossus, affixus patibulo, opprobriis saturatus: omnium tamen dolorum immemor, *Ignosce*, ait, *illis*. Hinc multæ miseriæ corporis, hinc misericordiæ cordis, hinc dolores, hinc miserationes, hinc oleum exsultationis, hinc sanguinis guttæ decurrentis in terram. Misericordiæ Domini multæ, sed et miseriæ Domini multæ. Vincunt miseriæ misericordias, an misericordiæ miseriæ superabunt? Vincant misericordiæ tuæ antiquæ, Domine, vincat sapientia malitiam. Magna enim illorum iniquitas: sed numquid non major pietas tua, Domine? Multum per omnem modum. *Numquid redditur pro bono malum*, ait, *quia foderunt foveam animæ meæ*? Plane foderunt impatientiæ foveam, occasiones indignationis plurimas, et quam maximas ministrantes. Sed quid horum fovea ad abyssum mansuetudinis tuæ? Retribuentes mala pro bonis foveam foderunt: sed caritas non irritatur, non præcipitatur, numquam excidit, non in foveam ruit, et pro retributis malis cumulat bona. Absit ut muscæ morituræ exterminent suavitate unguenti, quod de tuo corpore fluit: quia apud sinum tuum misericordia, et copiosa apud eum redemptio. Muscæ morituræ, miseriæ sunt; muscæ morituræ, blasphemiæ sunt; muscæ morituræ, insultationes sunt, quas tibi reddit generatio prava et exasperans.

9. Tu autem quid? in ipsa elevatione manuum tuarum, cum jam sacrificium matutinum in holocaustum vespertinum transiret; in ipsa, inquam, virtute incensi, quod cælos ascendebat, terram operiebat, inferos respergebat, exaudiendus pro reverentia tua clamas: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*. O quam multus es ad ignoscendum! o quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine! o quam longe sunt cogitationes tuæ a cogitationibus nostris! o quam firmata est etiam super impios misericordia tua! Mira res! Ille clamat, *Ignosce*; Judæi, *Crucifige*. Mol-

liti sunt sermones ejus super oleum, et isti sunt jacula. O caritas patiens, sed et compatiens! *Caritas patiens est*, sufficit; *caritas benigna est*, cumulus est. *Noli vinci a malo*, caritas abundans; *sed vince in bono malum*, superabundans est. Non enim sola patientia, sed et benignitas Dei ad pœnitentiam Judæos adduxit: quia benigna caritas etiam quos tolerat amat, et amat tam ardentem. Patiens caritas dissimulat, exspectat, sustinet delinquentem: sed benigna trahit, adducit, converti facit ab errore viæ suæ, denique cooperit multitudinem peccatorum. O Judæi, lapides estis, sed lapidem percussit molliorem, de quo resonat tinnitus pietatis, et ebullit oleum caritatis! Quomodo potabis, Domine, desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic perfundis crucifigentes te oleo misericordiæ tuæ?

10. Patet igitur, quia hæc passio potentissima est ad exhaurienda omnium genera peccatorum. Sed quis scit si data est mihi? Mihi data est, quia alteri dari non potuit. Numquid Angelo? Sed ille non eguit. Numquid diabolo? Sed ille non resurgit. Denique non in similitudinem Angelorum, absit autem ut in similitudinem dæmonum, sed in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo, exinanivit semetipsum, formam servi accipiens. Filius erat, et factus est tamquam servus. Non solum formam servi accepit, ut subesset; sed etiam mali servi, ut vapularet; et servi peccati, ut pœnam solveret, cum culpam non haberet. *In similitudinem*, inquit, *hominum*, non hominis: quia primus homo nec in carne peccati, nec in similitudine carnis peccati creatus est. Christus enim in universali hominum miseria pressius et profundius se immersit, ne subtilis ille diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet sacramentum. Ideo habitu, et omni habitu inventus est ut homo: nec in eo, quantum ad naturæ debitum, signum aliquod singularitatis apparuit. Quia enim ita inventus est, ideo crucifixus. Paucis autem revelavit seipsum, ut essent qui crederent; reliquis

autem absconditus est: *Quia si cognovissent, numquam Dominum glorie crucifixissent.* Ad hoc etiam illi singulari peccato ignorantiam copulavit, ut sub aliqua justitiæ umbra ignorantibus posset ignosci.

11. Duo autem nobis in hæreditatem reliquerat ille vetustus Adam qui fugit a facie Dei, laborem videlicet, et dolorem: laborem in actione, dolorem in passione. Non hoc ipse audierat in paradiso, quem acceperat ut operaretur, et custodiret illum; operaretur delectabiliter, custodiret fideliter, et sibi, et posteris suis. Christus Dominus laborem et dolorem consideravit, ut traderet eos in manus suas; immo se magis in manus eorum, infixus in limo profundi, et intraverunt aquæ istæ usque ad animam ejus. *Vide, ad Patrem inquit, humilitatem meam, et laborem meum: quia pauper ego sum, et in laboribus a juventute mea.* Laboravit sustinens, manus ejus in laboribus servierunt. De dolore vide quid dixerit. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus. Vere languores nostros ipse tulit, et infirmitates et dolores nostros ipse portavit, vir dolorum, pauper et dolens, tentatus per omnia absque peccato.* Et in vita passivam habuit actionem, et in morte passionem activam sustinuit, dum salutem operaretur in medio terræ. Proinde MEMOR ERO, quamdiu fuero laborum illorum quos pertulit in prædicando, fatigationum in discurrendo, tentationum in jejunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo. Recordabor etiam dolorum ejus, conviciorum, sputorum, colaphorum, subannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similium, quæ per eum et super eum abundantius transierunt. Facit ergo mihi fortitudo, facit similitudo, sed si accesserit etiam imitatio, ut sequar vestigia ejus. Alioquin etiam exquiretur a me sanguis justus, qui effusus est super terram, nec immunis ero ab illo tam singulari scelere Judæorum: quod videlicet tantæ caritati ingratus fuerim, quod spiritui gratiæ contumeliam fecerim, quod san-

guinem testamenti pollutum duxerim, quod conculcaverim Filium Dei.

12. Sunt plerique qui laborem et dolorem patiuntur; sed necessitas in causa est, non voluntas: et hi non sunt conformes imagini Filii Dei. Sunt qui ex voluntate sustinent; sed non est eis sors, neque pars in sermone isto. Vigilat tota nocte luxuriosus, non solum patienter, sed et libenter, ut suam expleat voluptatem: vigilat raptor vestitus ferro, ut diripiat prædam: vigilat fur, ut domum perfodiat alienam. Sed hi omnes, et horum similes longe sunt a labore et dolore, quem considerat Dominus. Homines autem bonæ voluntatis, qui Christiana voluntate divitias paupertate commutaverunt, vel etiam non habitas tamquam habitas contempserunt, relinquentes omnia propter ipsum, sicut et ipse reliquit omnia propter ipsos, sequuntur eum quocumque ierit. Hujusmodi autem imitatio validissimum argumentum mihi est, quod passio Salvatoris, et similitudo humanitatis in meam transeunt utilitatem. Hic enim sapor, hic fructus est et laboris, et doloris.

13. Vide ergo quam magnificaverit facere tecum illa majestas. De omnibus quæ in cælo et sub cælo sunt, dixit, et facta sunt. Et quid facilius dictu? Sed numquid solo verbo factum est, cum te quem fecerat refecit? Triginta et tribus annis super terram visus, et cum hominibus conversatus, etiam habuit in factis calumniatores, in dictis insultatores, non habens ubi caput suum reclinaret. Quare hoc? Quia Verbum a sua subtilitate descenderat, et grossius acceperat indumentum. Nam caro factum fuerat, et ideo grossiori et morosiori opere utebatur. Sicut autem cogitatio vestit sibi vocem corpoream absque sui diminutione vel ante vocem, vel post vocem: sic Filius Dei assumpsit carnem, non commixtionem passus, neque diminutionem, nec ante carnem, nec post carnem. Apud Patrem invisibilis: sed hic manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ; et quod erat ab initio, vidimus oculis nostris. Hoc autem Verbum quia carnem purissimam et animam sanctissimam unierat sibi,

libere moderabatur actiones corporis sui : tum quia sapientia et justitia erat, tum quia nullam habebat prorsus legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ. Meum verbum nec sapientia, nec justitia est, sed tamen utriusque capax, et possunt ei hæc abesse et adesse; abesse autem facilius. Familiare enim magis jam nobis est carnis nostræ servire vitiis, quam actiones et passiones ejus ordinare : pro eo quod omnis ætas ab adolescentia prona est in malum, inter flagella quoque et gladios, etiam sub discrimine mortis, ad suas ambiens voluptates.

14. FELIX, cujus cogitatio (hoc est verbum nostrum) omnes actiones suas ad justitiam dirigit, ut et intentio sana sit, et operatio recta. FELIX, qui passiones corporis sui propter justitiam ordinat, ut quicquid patitur, propter Dei Filium patiatur: quatenus et a corde tollatur murmuratio, et in ore versetur gratiarum actio, et vox laudis. Qui sic extulit se, iste tollit grabatum suum, et vadit in domum suam. Grabatus nostrum corpus est, in quo prius languidi jacebamus, servientes desideriis et concupiscentiis nostris. Nunc vero portamus illud, cum spiritui obedire cogimur: et mortuum nostrum portamus, quia corpus mortuum est propter peccatum. Ambulamus tamen, non currimus: quia

corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum nulla cogitantem. Ambulamus etiam in domum nostram. In quam domum? In matrem omnium, quia sepulcra eorum domus illorum in æternum. Vel potius in domum nostram, quam habemus ex Deo non manufactam, æternam in cœlis. Qui sub hoc onere ambulamus, posito eo, quid putatis quomodo curremus? quomodo volabimus? Plane super pennas ventorum. AMPLEXATUS EST NOS Dominus Jesus per laborem et dolorem nostrum: amplectamur eum nos quoque vicariis quibusdam amplexibus propter justitiam et ad justitiam suam; actiones ad justitiam dirigendo, passiones propter justitiam sustinendo. Dicamus quoque cum sponsa: *Tenui eum, nec dimittam.* Dicamus etiam cum Patriarcha: *Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.* Quid enim jam superest, nisi benedictio? Quid post amplexum, nisi osculum restat? Si sic adhærerem Deo, quomodo non jam exclamare liberet: *Osculetur me osculo oris sui?* Ciba nos intirim, Domine, lacrymarum pane, et potum da nobis in lacrymis in mensura: donec perducas nos ad mensuram bonam, et confortam, et coagitatam, quam dabis in sinus nostros, qui es in sinu Patris super omnia benedictus Deus in sæcula, amen.

IN COENA DOMINI.

SERMO.

De Baptismo, Sacramento altaris, et Ablutione pedum.

1. Hi sunt dies quos observare debemus, dies pleni pietate et gratia, quibus etiam sceleratorum hominum mentes ad poenitentiam provocantur. Tanta siquidem est vis sacramentorum eorum, quæ diebus istis recoluntur, ut possint ipsa quoque lapidea scindere corda, et pectus omne, licet ferreum, emollire sufficiant. Denique videmus usque ho-

die ad passionem Christi non modo cœlestia compati, sed terram moveri, et petras scindi, et in confessione peccatorum aperiri monumenta. At vero quoniam sic est in spiritualibus cibis, sicut et in corporalibus, ut in quibusdam statim præsto sit sapor, in aliquibus oporteat laborare: quæ manifesta sunt, nostro non indigent ministerio; quæ vero clausa sunt, diligentem volunt habere considerationem. Neque enim tradit mater parvulo nucem integram, sed frangit eam, et nucleum porrigit. Sic

et ego vobis, Fratres carissimi, si possem, sacramenta quæ clausa sunt, aperire debueram: sed quia minus possum, rogenus ut vobis pariter et mihi mater sapientia frangat nuces istas, nuces inquam, quas protulit sacerdotalis virga, virga virtutis, quam emisit Dominus ex Sion. Multa quidem sunt sacramenta, et scrutandis omnibus hora non sufficit. Fortassis etiam aliqui vestrum imbecilles sunt ad tanta simul capienda. De tribus itaque sacramentis, quæ satis congrua sunt huic tempori, dicendum erit quod Dominus ipse donaverit.

2. Sacramentum dicitur sacrum signum, sive sacrum secretum. Multa siquidem sunt propter se tantum: alia vero propter alia designanda: et ipsa dicuntur signa, et sunt. Ut enim de usualibus sumamus exemplum, datur annulus absolute propter annulum, et nulla est significatio: datur ad investigandum de hæreditate aliqua, et signum est, ita ut jam dicere possit qui accipit: Annulus non valet quicquam, sed hæreditas est quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans passioni Dominus, de gratia sua investire curavit suos, ut invisibilis gratia signo aliquo visibili præstaretur. Ad hoc instituta sunt omnia sacramenta, ad hoc Eucharistiæ participatio, ad hoc pedum ablutio, ad hoc denique ipse Baptismus, initium sacramentorum omnium, in quo complantamur similitudini mortis ejus: unde et trina mersio tridui, quod nunc celebrandum est, formam gerit. Sicut enim in exterioribus diversa sunt signa, et, ut cœpto immoremur exemplo, variæ sunt investituræ secundum ea de quibus investimur: verbi gratia, investitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per baculum et annulum simul: sicut, inquam, in hujusmodi rebus est, sic et divisiones gratiarum diversis sunt traditæ sacramentis. Quæ est ergo gratia unde per Baptismus investimur? Utique purgatio delictorum. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus, et in quem peccatum non cadit, Deus? Hujus quidem gratiæ sacramen-

tum prius erat Circumcisio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat a parentibus primis, cultellus eraderet: sed veniente Domino, qui agnus est totus suavis et mitis, ejus jugum suave est et onus leve, optime satis mutatum est, ut inveteratam rubiginem cum unctione sancti Spiritus aqua dilueret, et acerbitas illa cessaret.

3. Sed forte quærat aliquis, et dicat: Si deletum est in baptismo quod contraximus a parentibus, cur adhuc manet cupiditatis fomes, et velut incentivum quoddam peccati? Neque enim dubium, quin a primis parentibus in nos traducta sit lex ista peccati. Omnes siquidem peccatrice voluntate generamur, et inde voluntas nostra corrupta est tamquam ulceribus plena: unde licet inviti, pruritus quosdam concupiscentiarum, et tamquam bestiales motus sentimus. Dixi vobis sæpius, nec mente excidere debet, quoniam in casu primi hominis cecidimus omnes. Cecidimus autem super acervum lapidum, et in luto: unde non solum inquinati, sed etiam vulnerati, et graviter quassati sumus. Lavari quidem cito possumus; ad sanandum vero opus est curatione multa. Lavamur igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnationis nostræ: et hæc gratia nobis confertur, ut jam nihil nobis concupiscentia noceat, si tamen a consensu abstineamus: atque ita tamquam sanies inveterati ulceris removetur, dum tollitur damnatio, et responsum mortis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus frangere? quis pruritus ulceris hujus ferre queat? Confidite, quia et in hoc gratia subvenit, et ut securi sitis, sacramentum Dominici Corporis et Sanguinis pretiosi investituram habetis. Duo enim illud sacramentum operatur in nobis: ut videlicet et sensum minuat in minimis, et in gravioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit iracundiæ motus, invidiæ, luxuriæ, aut cæterorum hujusmodi; gratias agat Corpori et Sanguini Domini, quoniam virtus sacramenti operatur in eo; et gaudeat quod

pessimum ulcus accedat ad sanitatem.

4. Sed tamen quid agimus, quod in hoc corpore peccati, et in hoc tempore malo non possumus esse sine peccato? Numquid desperabimus? Absit. *Si dixerimus, ait beatus Johannes, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Si autem confiteamur peccata nostra, fidelis Deus est, qui remittat peccata, et emundet nos ab omni iniquitate.* Nam ut de remissione quotidianorum minime dubitemus, habemus ejus sacramentum, pedum ablu-tionem. Quæris forte unde sciam, quod sacramentum sit hujus remissionis? maxime cum ipse Dominus promiserit Petro dicens: *Quod ego facio, tu nescis modo: scies autem postea; nihil autem de sacramento locutus est: sed tantum, Exemplum, inquit, dedi vobis, ut et vos ita faciatis.* Verum multa habebat illis dicere, sed tunc portare non poterant. Ideoque nec ex toto voluit eos anxios et suspectos relinquere, nec dicere quod tunc non caperent. Vis autem nosse, quia pro sacramento illud est, pro solo exemplo factum? Illud attende quod Petro dictum est: *Si non laverò te, non habebis partem mecum.* Aliquid igitur latet quod necessarium est ad salutem, quando sine eo nec ipse Petrus partem haberet in regno Christi et Dei. Vide enim si non expaverit Petrus ad tantæ comminationis terrificum verbum, si non agnoverit salutare esse mysterium, cum respondit: *Domine, non tantum pedes meos, sed et manus, et caput.* Et unde scimus quia ad diluenda peccata, quæ non sunt ad mortem, et a quibus plane cavere non possumus ante mortem, ablutio ista pertineat? Ex eo plane, quod offerenti manus et caput pariter ad abluendum responsum est: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet.* Lotus enim est, qui gravia

peccata non habet, ejus caput, id est intentio, et manus, id est operatio et conversatio, munda est: sed pedes, qui sunt animæ affectiones, dum in hoc pulvere gradimur, ex toto mundi esse non possunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curiositati plus quam oporteret, cedat animus vel ad horam: *In nullis enim offendimus omnes.*

5. Verumtamen hæc nemo contemnat aut parvipendat. IMPOSSIBILE est enim cum eis salvari, impossibile est ea dilui, nisi per Christum Jesum, et a Christo. Nemo, inquam, perniciose securitate dormitet, declinans in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, quoniam (ut audivit Petrus ab ipso) nisi laverit ea Christus, non habebimus partem cum eo. Nec ideo tamen pro eis necesse est nimis esse sollicitos: ignoscet facile, immo et libenter, si modo nos agnoscamus. In hujusmodi namque, quasi inevitabilibus, et negligentia culpabilis est, et timor immoderatus. Hinc est quod in oratione, quam ipse instituit, quotidie pro peccatis illis voluit nos orare. Sicut enim de concupiscentia diximus, quod licet damnationem abstulerit, quia juxta Apostolum, *Nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu:* tamen ad humiliandos nos ipsam adhuc patitur vivere in nobis, et graviter affligere nos, ut sentiamus quid nobis gratia præstet, et semper ad illius auxilium recurramus: sic et de minoribus istis peccatis pia dispensatione nobiscum agitur, ut non penitus auferantur; sed in illis nos erudiat Deus, ut cum minima cavere non possumus, certi simus, quod non nostris viribus majora superemus: semperque timorati, et omnino solliciti simus, quomodo ejus gratiam non amittamus, quam nobis tam multipliciter necessariam esse sentimus.

IN DIE SANCTO PASCHÆ, ET TEMPORE PASCALI.

SERMO I.

De septem signaculis quæ solvit Agnus.

1. VICIT *Leo de tribu Juda*. Vicit plane malitiam sapientia, attingens a fine usque ad finem fortiter, et suaviter universa disponens: sed pro me fortiter, suaviter mihi. Vicit Judæorum blasphemias in patibulo, sortem armatum alligavit in atrio, et de ipso mortis imperio triumphavit. Ubi enim sunt opprobria tua, Judæe? ubi sunt, Zabule, vasa captivitatis? ubi est, mors, victoria tua? Confusus est calumniator, raptor spoliatus est. Novum genus potentie! hactenus victoriosa mors obstupescit. Quid tu, Judæe, qui pridie ante crucem agitabas caput sacrilegum? quid verum hominis caput Christum exagitabas opprobriis? *Christus*, inquit, *Rex Israel descendat de cruce*. O venenata lingua, verbum malitiæ, sermo nequam! Non est hoc, Caïpha, quod paulo ante dicebas: *Expediit ut unus moriatur homo pro populo; et non tota gens pereat*. At illud quia mendacium non erat, non loquebaris de proprio, non a temetipso dicebas. *Si rex Israel est, descendat de cruce*, hoc plane tuum est; magis autem ejus qui mendax est ab initio. Quid enim consequentiæ videtur habere, ut descendat, si rex est; et non magis ascendat? Sic non meministi, serpens antique, quam confusus abscesseris olim, cum dicere præsumpisses: *Mitte te deorsum; et Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me?* Sic tibi, Judæe, excidit quod audisti, quia *Dominus regnavit a ligno*, ut regem abneges, quia manet in ligno? Sed forsitan nec audisti, quia non Judæis, sed nationibus hæc annuntiatio debebatur. *Dicite, inquit, in nationibus, quia Dominus regnavit a ligno*.

2. Merito proinde titulum regni Præses gentilis inscripsit ligno, nec potuit Judæus, ut voluit corrumpere tituli

inscriptionem, nedum impedire Dominicam passionem, et nostram redemptionem. *Descendat, inquit, si rex Israel est*. Immo vero quia rex Israel est, titulum regni non deserat, virgam imperii non deponat, ejus nimirum imperium super humerum ejus, sicut præcinit Isaias. *Noli, inquit, Judæi ad Pilatum, noli scribere, Rex Judæorum; sed quia ipse dixit, Rex sum Judæorum*, et Pilatus: *Quod scripsi, scripsi*. Si Pilatus quod scripsit, scripsit: Christus non perficiet quod incœpit? Ipse enim cœpit, et salvabit nos. Sed dicunt: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere*. Immo vero si descenderit, neminem salvum faciet. Cum enim salvus esse non possit, nisi qui perseveraverit usque in finem, quanto minus poterit esse Salvator? Alios ergo salvos facit: nam salvatione, cum sit salus, ipse non indiget. Operatur salutem nostram, nec caudam deesse patitur sacrificio vesperino hostiæ salutaris. Novit, inique, quid cogites. Non dabit tibi occasionem surripiendæ nobis perseverantiæ, quæ sola coronatur. Non faciet obmutescere prædicatorum linguas, consolantium pusillanimes, et dicentium singulis: Tu locum tuum ne deseras: quod sine dubio sequeretur, si respondere possent, quia Christus suum deseruit. Proni enim sunt sensus hominis et cogitationes in malum. Sine causa, maligne, parasti sagittas tuas in pharetra; et discipulorum suspiria cumulas opprobriis Judæorum. Illi quippe desperant, isti improperant: sed Christo neutra tela nocent. Aliud tempus elegit confortandis discipulis, et aliud adversariis confundendis.

3. Interim patientiam magis exhibet, humilitatem commendat, obedientiam implet, perficit caritatem. His nempe virtutum gemmis quatuor cornua crucis ornantur: et est super eminentior caritas, a dextris obedientia, patientia

a sinistris, radix virtutum humilitas in profundo. His ditavit trophæum crucis consummatio Dominicæ passionis: cum ad Judæorum blasphemias humilis, ad vulnera patiens, intus linguis, clavis exterius pungeretur. Nam et caritas in eo perfecta est, quod pro amicis animam posuit; et obedientia consummata, cum inclinato capite tradidit spiritum, factus obediens usque ad mortem. His spoliare dotibus, hac privare gloria Christi satagebant Ecclesiam, qui dicebant: *Si rex Israel est, descendat de cruce*. Nimirum ut non sit jam obedientiæ forma, non incentivum amoris, non patientiæ vel humilitatis exemplum: sed deleri habeant ex Evangelio verba illa suavissima, et dulciora super mel et favum: *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Et ad Patrem: *Opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam*. Itemque ad discipulos: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde*. Et: *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum*. Hoc est enim quod dolet venenati serpentis astutia, exaltatum in deserto serpentem æneum, cujus intuitu sanentur vulnera quæ infixit. Alioquin quonam alio instigante misisse credimus uxorem Pilati ad ipsum, dicentem: *Nihil tibi et justo illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum?* Timebat ergo jam tunc; sed nunc maxime virtute crucis enervari se sentiens inimicus, sera ducitur pœnitentia: et quos instigavit ad crucifigendum, instigat ad suadendum, ut de cruce descendat. Denique *si rex Israel est*, inquirunt, *descendat de cruce, et credimus ei*. Hæc plane serpentis astutia, hæc adinventio nequitiae spiritualis. Audierat impius Salvatoris vocem dicentis, *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel*: et noverat, quantum pro salute illius populi zelum gerere videretur. Propterea malitiose nimis linguas erudiens blasphemorum, suggererat ut dicerent: *Descendat, et credimus*; quasi jam nihil posset obstare quin descenderet, qui eorum credulitatem tantopere desideraret.

4. Sed quid machinatur, aut cui pa-

rat insidias versipellis? Nempe ei in quo nihil proficiet inimicus, et filius iniquitatis non apponet nocere ei. Non movetur vana pollicitatione, qui novit omnium corda: sicut nec exprobratione blasphema mitissimus omnium movebatur. Eo quippe tendebat malitiosa suasio, non ut ipsi crederent, sed nostra quoque, si qua erat, fides in eum omnimodis deperiret. Legentes enim, *Dei perfecta sunt opera*; quando fateremur Deum, qui salutis opus reliquisset imperfectum? Sed audiamus quid ad hæc Christus respondeat per Prophetam. Quæris signa, Judæe? *Expecta me in die resurrectionis meæ*. Si vis credere, majora jam tibi opera demonstravi. Multiplicavi signa, sanitates perfeci heri et pridie: hodie magis habeo consummari. An non majus erat, quod vidisti e corporibus obsessis spiritus exire malignos, et de grabatis suis exsilire paralyticos, quam e manibus meis vel pedibus clavos resilire quos infixisti? Sed patiendi tempus est, non faciendi: et passionis horam sicut prævenire frustra conatus es, sic nec poteris impedire.

5. Sed si adhuc generatio prava et adultera signum quærit, non ei dabitur nisi signum Jonæ Prophetæ: non signum descensionis, sed resurrectionis. Quod si Judæus non quærit, amplectatur et gaudeat Christianus. Vicit enim Leo de tribu Juda. Suscitatus est paterna voce leonis catulus; clauso prodiit tumulo, qui de patibulo non descendit. An vero id majus sit, inimici nostri sint judices, qui tam curiose munierant monumentum, signantes lapidem cum custodibus. Hunc enim lapidem magnum valde, de quo mulieres illæ devotæ invicem querebantur, facta jam resurrectione Dominica *revolvit Angelus, et resedit*, sicut scriptum est, *super eum*. Constat proinde clauso exiisse tumulo redivivum corpus, quod clauso Virginis utero natum processit in vitam, et ad discipulos clausis introivit januis in conclavim. Sed est locus unde clausis noluit procedere januis, carcer utique gehennalis. Confregit siquidem ferreos vectes, repagula universa contrivit: ut

libere suos educeret, quos redemerat de manu inimici; et plenis egredierentur portis agmina dealbatorum, qui laverant stolas suas, et candidas eas fecerant in sanguine Agni, candidas prorsus in sanguine: quia exivit cum eo et in eo etiam aqua dealbens; et testimonium perhibet ipse qui vidit. Aut certe candidas in sanguine, sed in sanguine Agni novelli lacteo, candido et rubicundo, sicut habes in Cantico canticorum: *Dilectus meus*, ait sponsa, *candidus et rubicundus, electus ex millibus*. Inde est, quod in stola candida et fulgureo vultu testis quoque resurrectionis apparet.

6. Jam si confutandis Judæorum calumniis sufficere videtur hoc ipsum, quod clauso egressus est monumento, cui insultantes dicebant, *Si rex Israel est, descendat de cruce*: (curiosius namque monumentum claudere et signare studuerant, quam insigere clavos.) Si igitur vicit Leo de tribu Juda in hoc ipso processu, et majas demonstravit opus quam peterent: ipsum jam resurrectionis miraculum cui poterit comparari? Legimus quidem nonnulorum præcessisse resurrectiones, aut magis certe suscitationes, sed istius præambulas, quibus et duplici privilegio noscitur præeminere. Nam cæteri quidem resurrexerant iterum morituri: *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur*. Illi mortui denuo opus habent iterum resuscitari: Christus quod mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo, vivit in æternitate, Merito proinde resurgentium primitiæ Christus: qui ita resurrexerit, ut cadere non adjiciat, qui solus attingit immortalitatem.

7. Est aliud, in quo resurrectionis hujus innotescat gloria singularis. Quis enim in cæteris omnibus suscitavit aliquando semetipsum? Ineffabile istud est, ut a morte se excitet ipse qui dormit: singulare est, non est qui faciat, non est usque ad unum. Elisæus Propheta mortuum suscitavit, sed alterum, non semetipsum. Ecce enim quot annis jacet in monumento, quod a se non

potest, sperans ab alio suscitari; ab eoque, qui triumphavit mortis imperium in seipso. Inde est quod cæteros quidem dicimus suscitatos, Christum resurrexisse, qui solus virtute propria victor prodiit de sepulcro: siquidem et in hoc vicit Leo de tribu Juda. Quantum poterit, immo quid non posse videbitur vivens, et dicens Patri, *Resurrexi, et adhuc sum tecum*; qui tam potens exstitit deputatus cum mortuis, sed inter mortuos liber?

8. Nec vero resurrectionem distulit ultra tertiam diem, ut Propheta fidelis inveniatur, qui dixit: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos*. Deceat nimirum, ut quemadmodum caput præcessit, sequantur membra. In patibulo sexta feria redemit hominem, ipsa die qua fecerat hominem in initio: sequenti die sabbatizavit in monumento, consummato opere quod susceperat: tertia vero, quæ prima dierum est, primitiæ dormientium apparuit mortis victor, novus homo. Ita et nos quicumque sequimur caput nostrum, tota die hac qua plasmati et redempti sumus, non cessemus agere poenitentiam, non cessemus tollere crucem nostram, perseverantes in ea, sicut ipse perseveravit, donec dicat Spiritus, ut requiescamus a laboribus nostris. Neminem audiamus, Fratres, non carnem et sanguinem, non spiritum quemlibet, descensum a cruce suadentem. Persistamus in cruce, moriamur in cruce: deponamur aliorum manibus, non nostra levitate. Caput nostrum deposuere viri justi: nos vero dignatione sua Angeli sancti deponant, ut consummata viriliter die crucis, secunda quæ post mortem est, quiescamus suaviter, dormiamus feliciter in sepulcris, expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei, qui resuscitabit corpora nostra tertia demum die, configurata corpori claritatis suæ. Fetent quatri-duani, sicut de Lazaro scribitur: *Jam fetet, Domine, quatri-duanus est enim*.

9. Adinventio filiorum Adam quartam formavit diem, quam a Domino non accepit. Propterea corrupti sunt, et abominabiles facti sunt tanquam ju-

menta, quæ in stercore suo putruerunt. Divinæ siquidem ordinationis est triduum quod prædiximus, in labore, in requie, in resurrectione. Non placent hæc filiis hominum, sed suam volunt præferre diem: differentes pœnitentiam, ut indulgeant voluptati. Non est hæc dies quam fecit Dominus: quadruidani facti sunt, et jam fetent. Non novit hanc, quod de Maria natum est, Sanctum: tertia resurrexit die, ne videret corruptionem. *Vicit itaque Leo de tribu Juda.* Occisus est agnus, sed leo vicit. Leo rugiet, quis non timebit? Leo, inquam, fortissimus bestiarum, qui ad nullius pavebit occursum, scilicet Leo de tribu Juda. Paveant qui abnegaverunt, qui dixerunt: *Non habemus regem nisi Cæsarem.* Paveant qui dixerunt: *Nolumus hunc regnare super nos.* Redit siquidem accepto regno, et malos male perdet. Vultis nosse, quia redit accepto regno? *Data est mihi,* inquit, *omnis potestas in cælo et in terra.* Sed et Pater in Psalmo: *Postula a me,* ait, *et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringes eos.* Fortis siquidem leo est, non crudelis: gravis tamen indignatio ejus; et intolerabilis ira columbæ. Sed pro suis Leo rugiet, non in suos. Paveant alieni: tribus Juda magis exsultet.

10. Gaudeant qui induti sunt confessione, quorum omnia ossa dicunt: *Domine, quis similis tibi? Leo de tribu Juda, radix David.* Dicitur enim David visu desiderabilis, vel manu fortis; et idem ait: *Ante te omne desiderium meum;* et: *Fortitudinem ad te custodiam. Radix,* inquit, *David.* Non David radix ejus, sed ipse radix David: quia portat, et non portatur. Merito, David sancte, filium tuum vocas dominum tuum: quia non tu radicem portas, sed radix te. Radix fortitudinis tuæ et desiderii; radix desiderabilis, radix fortis. *Vicit Leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus.* Apocalypsis verba sunt hæc. Discant qui non legerunt, recolant qui noverunt. *Vidi,* inquit Johannes, *in dextera sedentis su-*

per thronum, librum signatum sigillis septem, et non erat qui legeret, vel aperiret. Et ego, ait, flebam multum, quod nemo aperire librum dignus inveniretur. Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleviſſis; ecce vicit Leo de tribu Juda, radix David. Et vidi, et ecce in medio throni Agnum stantem, tamquam occisum: et veniens accepit librum de dextera sedentis in throno, et aperuit librum: factaque est lætitia magna, et gratiarum actio. Leonem Johannes audierat, et agnum vidit. Agnus occisus est, agnus accepit librum, agnus aperuit, et apparuit leo. Denique dignus est, aiunt seniores, Agnus qui occisus est, accipere fortitudinem. Non mansuetudinem amittere, sed accipere fortitudinem, ut et agnus maneat, et leo sit. Plus dico, ut mihi videtur, idem etiam liber est qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inveniretur aperire hunc librum? Indignum se profitetur et ipse Baptista Johannes, quo inter natos mulierum major nemo surrexit. Non sum, inquit, dignus solvere corrigiam calceamenti ejus. Venerat enim ad nos calceata majestas, divinitas incarnata: venerat Dei Sapientia, sed in libro clauso utique et signato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc claudebant signacula libri.

11. Sed quid dicimus super his septem? An forte triplex animæ virtus, ratio, memoria, et voluntas; et quadrifaria corporis compositio, ex elementis videlicet quatuor, in his septem est intelligenda, ut nihil de veritate humanitatis defuisse noverimus Salvatori? An magis humanitas ejus ipse est liber, et quærenda sunt signacula septem? Septem enim quædam arbitror inveniri, quibus maxime celabatur in carne præsentia majestatis, ut non posset aperiri liber, et sapientia quæ latebat agnoscî. Sunt autem quæ occurrunt interim, Matris desponsatio, qua partus virginis, et conceptionis puritas velabatur: ita ut hominis fabri filius, fabricator hominis putaretur. Infirmitas etiam corporis, qua nimirum plorans et vagiens, lactens et dormiens, et cæteris subjacens necessitatibus carnis, latebat inter hæc virtus divinitatis. Sic et cir-

cumcisionis signum suscipiens, peccati remedium, ægritudinis medicinam, qui morbum omnem tollere venerat et peccatum: et item in Ægyptum fugiens a facie Herodis reguli, nec Dei filius agnoscipoterat, nec rex cœli. Quid trina illa tentatio inimici in deserto, in pinnaculo, supra montem? *Si filius Dei, inquit, es, dic ut lapides isti panes fiant*; et item: *Mitte te deorsum*. Neutrum Christus fecit, ut signaretur liber, ut falleretur astutus. Denique eousque seductus est, ut haberet jam pro constanti hominem esse purum, et in tantam vesaniam superbia cæca prorumperet, ut non diceret ultra: *Si filius Dei es; sed: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me*. Sextum est signaculum crucis, ubi pependit inter latrones, et cum iniquis deputatus est Dominus majestatis. Clausit et sepultura librum hunc: nec ullum signaculum omnino sic adstrinxit, sic occultavit magnum pietatis sacramentum. Sepulto nimirum Domino, sola restare desperatio videbatur: adeo ut discipuli ipsi dicerent: *Quia nos sperabamus*. Quis non illo fleret in tempore clausum aetius librum, et non esse qui aperiret?

2. Sed ne fleveris ultra, Johannes sancte: etiam tu noli flere, Maria. Procul sit luctus, tristitiæ nebula dissipetur. Lætamini in Domino, et exsultate justii, et gloriamini omnes recti corde. Dignus est Agnus qui occisus est, Leo qui resurrexit, postremo liber ipse dignus est aperire seipsum. Resurgens nimirum a mortuis, resurgens autem virtute propria, et post tres dies, sicut ipse prædixerat, testimonium perhibentibus inimicis; et resurgens in tanta majestate et gloria, indicat manifeste quæcumque prædiximus signacula, vel operimenta voluntaria, non necessaria; nec conditionis fuisse, sed dignationis. Quid tu nuper, Judæe, signabas lapidem monumenti? *Quia seductor ille dixerat adhuc vivens: Post tres dies resurgam*. Vere seductor, sed pius, non malitiosus. Denique *seduxisti me, Domine, et seductus sum*, ait Propheta vester in persona vestra, *fortior me*

fuisti, et invaluisti. Seduxit vos, o Judæi, in passione: nam in resurrectione invaluit et prævaluit vincens Leo de tribu Juda. *Etenim si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent*. Quid ergo facturus es? Et prædixit, et jam revixit. Diligenter explora signaculum sepulturæ: apertum est enim. Datur tibi signum Jonæ Prophetæ, quia et prædixit ipse. Egreditur Jonas de ventre celi: Christus de corde terræ tertia die procedit. Nisi quod manifeste plus quam Jonas hic, qui semetipsum viriliter et ab ipso utero mortis eduxit. Propterea viri Niniivitæ consurgent contra vos in judicio: propterea ipsi judices vestri erunt, quia Prophetæ obtemperaverunt, vos nec Domino Prophetarum.

13. Ubi est quod dicebatis: *Descendat de cruce, et credimus ei?* Crucis signaculum dirumpere voluistis, promittentes ad fidem vos introituros. Ecce apertum, non diruptum est: introite. Alioquin si non creditis resurgenti, utique nec credidissetis descendenti. Si sic vos scandalizabat crux Christi, *Verbum enim crucis Judæis quidem scandalum est*, ait Apostolus; excitet vos saltem novitas resurrectionis. Invenimus nos in cruce gloriam. Nobis qui salvamur, Dei virtus est, et omnium (ut ostendimus) plenitudo virtutum. Sit vobis pars vel in resurrectione. Sed forte et illa, immo multo magis illa vos scandalizat, et odor vitæ nobis in vitam, vobis est odor mortis in mortem. Quid ergo insistimus? Non sustinet audire symphoniam et chorum senior frater, occisum nobis saginatum vitulum indignatur. Foris stat, omnino non acquiescit intrare. Ingrediamur nos, Fratres, et epulemur in azymis sinceritatis et veritatis, etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. Amplectamur commendatas nobis in cruce virtutes, humilitatem, patientiam obedientiam, et caritatem.

14. In hac quoque tam præcipua solemnitate quid commendetur nobis, sedula cogitatione pensemus. Nempe resurrectio, transitus et transmigratio. Christus enim, Fratres, non recidit

hodie, sed resurrexit : non rediit, sed transiit; transmigravit, non remeavit. Denique et ipsum quod celebramus Pascha, transitus, non reditus interpretatur : et Galilæa, ubi videndus nobis promittitur qui resurrexit, non remeationem sonat, sed transmigratorem. Credo jam aliquorum ingenia prævolant, et quorsum hæc velint tendere, suspicantur. Dicimus tamen breviter : presertim ne devotionem vestram in tanta solemnitate sermonis videatur prolixitas onerare. Si post consummationem crucis in nostram hanc mortalitatem et vitæ præsentis ærumnas Christus Dominus revixisset; ego eum, Fratres, non transiisse dicerem, sed sediisse; non transmigrasse in sublimius aliquid, sed ad statum remeasse priorem. Nunc autem quia transiit in ævitatem vitæ, nos quoque invitat ad transitum, vocat in Galilæam. Propterea siquidem quod mortuus est peccato, mortuus est semel : quia quod jam vivit, vivit, non carni, sed Deo.

13. Quid nos dicimus, qui sacram Domini Resurrectionem Paschæ primam nomine, ut sit nobis in reditum magis, quam in transitum? Luximus his diebus, compunctioni et orationi, gravitati et abstinentiæ dediti, cæterorum negligentias temporum sacro hoc quadragenario redimere et diluere cupientes. Communicavimus passionibus Christi, complantati et denuo sumus per baptismum quemdam lacrymarum, penitentiæ, confessionis. Si ergo mortui sumus peccato, quomodo vivemus adhuc in illo? Si negligentias planximus, quid causæ est ut recidamus nunc in easdem? Inveniemur nunc iterum curiosi ut ante, verbosi ut ante, pigri et negligentes ut ante, vani, suspiciosi, detractores, iracundi, cæterisque impliciti viliis, quæ tam anxie deploravimus his diebus. Lavi pedes meos, quomodo iterum inquinabo eos? Exui me tunicam meam, quomodo induam eam? Non est transmigratio hæc, Fratres : non sic videbitur Christus, non hoc iter quo ostendat nobis Deus salutare suum. Denique qui retro respicit, indignus est regno Dei.

16. Sic amatores sæculi, inimici crucis Christi, ejus in vanum accepto nomine dicuntur Christiani, toto hoc tempore quadragesimali ad instantes inhiant dies Resurrectionis, heu! ut liberius indulgeant voluptati. Obnubilat, Fratres, solemnitatis lætitiæ materia tristior : sed ipsius plangimus solemnitatis injuriam, quam dissimulare non possumus nec in ipsa, immo minus in ipsa. Proh dolor! peccandi tempus, terminus recidendi facta est Resurrectio Salvatoris! Ex hoc nempe comessationes et ebrietates redeunt, cubilia et impuditiæ repetuntur, et laxantur concupiscentiis frena. Quasi vero ad hoc surrexerit Christus, et non magis propter justificationem nostram. Sic honoratis, miseri, Christum, quem suscepistis? Venturo parastis hospitium, confitentes peccata cum gemitu, castigantes corpora, eleemosynas impendentes : et ecce susceptum proditis inimicis, immo exire compellit, priores nequicias admittendo. Neque enim cohabitatio esse potest luci ad tenebras, Christi cum superbia, cum avaritia, cum ambitione, cum fraterno odio, cum luxuria, cum fornicatione. Quid enim minus præsentem debetur, quam venturo? Quid minus reverentiæ Resurrectionis tempus exigit, quam Passionis? Sed vos (ut manifestum est) neutram honoratis. Nam si compatere mini, et conregnareti : si commorere mini, et confresurgereti.

17. Nunc autem ex sola consuetudine temporis et simulatione quadam humiliatio illa processit, quam non sequitur exsultatio spiritualis. Propter hoc, ut ait Apostolus, *multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi*. Propter hoc crebra in diversis regionibus hominum mortalitas, specialiter his diebus. Quid enim? Deprehensi estis inter angustias prævaricatorum, non qui prævaricati estis, sed qui persistitis in peccato, addentes prævaricationem, aut penitus impœnitentes, aut tepide pœnitentes; nec periculosa fugientes, vel post miseram experientiam, incentiva peccati. Irritavit vos inimicus perplexis (ut ait Scriptura) nervis testiculorum. Si hæc

conscientia Christi Sacramenta refugitis, nihil vobis commune cum Christo, non habetis vitam in vobis. Ipsum audite dicentem : *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Si indigne suscipitis, judicium vobis manducatis, sanctum corpus Domini non diducatis. Redite ergo prævaricatores, ad cor, et in toto corde quærite Dominum, et odite malum : pœnitentes non verbo tantum et lingua, sed spiritu et veritate. Quia vero non satis cecidisse piget hominem (ut videtur) qui adhuc manere disponit in lubrico; aut errasse, qui ducem non quærit : sit veræ compunctionis indicium, opportunitatis fuga, subtractio occasionis. Alioquin timendum valde, ne dies ista (siquidem et ipsa posita est in ruinam et resurrectionem multorum) reprobet vos, vel tamquam manifeste alienos a Christo, Christo non communicantes, vel tamquam socios Judæ, in quem intravit satanas post buccellam.

48. Sed quid ad nos, Fratres, de his qui foris sunt judicare? nisi quod in eodem nos fuisse laqueo plangimus, ab eodem erutos gratulamur, sola misericordia operante, in quo miserabiliter eos detineri fraterna caritate dolemus. Utinam autem vel nos jam sanctificati, et penitus alieni ab hac misera et sacrilega consuetudine inveniamur, nec quicquam in nobis pereat, aut minuat de exercitio spirituali sacræ resurrectionis adventu, sed transire magis et exerescere studeamus. QUICUMQUE enim post lamenta pœnitentiæ non ad carnales redit consolationes, sed in fiduciam divinæ miserationis excedit, ingreditur novam quamdam devotionem, et gaudium in Spiritu sancto; nec tam compungitur præteritorum recordatione peccatorum, quam delectatur memoria, et inflammat æternorum desiderio præmiorum : is plane est qui cum Christo resurgit, qui Pascha celebrat, qui festinat in Galilæam. Vos ergo, carissimi, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens : quæ sursum sunt sapite, non quæ super

terram : ut quemadmodum Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et vos in novitate vitæ ambuletis : ut a sæculari lætitia et consolatione mundi per compunctionem et tristitiam, quæ secundum Deum est, ad devotionem sanctam, et spiritualem vos transire gaudeatis exultationem, ipso præstante, qui transivit ex hoc mundo ad Patrem, et nos quoque trahere post se, et in Galilæam vocare dignatur, ut semetipsum nobis ostendat, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

Ad Abbates,

SERMO II.

De lectione evangelica, Maria Magdalene, Maria Jacobi, et Salome, etc.

1. ACCEPIMUS ab Apostolo, habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Unde videtur non incongrue intelligi posse, tamdiu Christum in nobis vivere, quamdiu vivit fides. At postquam fides nostra mortua est, quodam modo Christus mortuus est in nobis. Porro fidei vitam opera attestantur, sicut scriptum est : *Opera quæ dedit mihi Pater, ipsa testimonium perhibent de me.* Nec discrepare videtur ab hac sententia, qui fidem sine operibus mortuam asserit in semetipsa. Sicut enim corporis hujus vitam ex motu suo dignoscimus : ita et fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis est anima, per quam movetur et sentit : vita vero fidei caritas est, quia per illam operatur, sicut in Apostolo legis : *Fides quæ per dilectionem operatur.* Unde et refrigerante caritate fides moritur, sicut corpus anima recedente. Tu ergo si videris hominem in bonis operibus strenuum, et fervore conversationis hilarem : vivere in eo fidem non dubites, indubitata tenens vitæ illius argumenta. Sed sunt nonnulli, qui cum spiritu ceperint, heu ! carne postea consummantur. Scimus autem, quia jam tunc non permaneat in eis spiritus vitæ, quia scriptum est : *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Quod si non permanet spiritus, haud

dubium quin excidat caritas, quæ nimirum diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.

2. PORRO fidei vitam (ut jam diximus) in caritate constituit, qui fidem per dilectionem perhibuit operari. Hinc ergo colligitur, recedente spiritu fidem mori: quoniam Spiritus est qui vivificat. Denique si sapere secundum carnem mors est: non dubium, quin illi quos vivere lætabamur, quamdiu facta carnis spiritu mortificabant, secundum carnem viventes plangendi sint tamquam mortui. Unde et in eodem Apostolo legis: *Si, inquit, secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Væ tibi quicumque es canis reversus ad vomitum, et sus lota in volutabro luti. Non ad eos tantum loquor qui corpore, sed etiam eos qui corde redeunt in Ægyptum, sæculi huius oblectamenta sectantes, ac proinde fidei vitam, quæ est caritas, non habentes. Si quis enim diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Quis magis mortuus eo, qui fovet ignem in sinu, peccatum in conscientia; nec sentit, nec expavescit, nec excutit?*

3. Ecce igitur Christus in sepulcro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quid fecerunt sanctæ mulieres, quæ solæ ex omnibus suis ampliori tenebantur affectu? *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Numquid ut suscitarent? Et nos scimus, Fratres, quia suscitare nostrum non est, sed ungerere nobis incumbit. Cur hoc? Nempe ne feteat qui huiusmodi est, ne sit cæteris odor mortis, ne pereffluat, et penitus dissolvatur. Emant proinde aromata sua tres mulieres, mens, lingua, manus. De his enim, ut arbitror, Petrus mandatum accepit tertio pascere gregem Domini. *Pasce, inquit, mente, pasce ore, pasce opere: pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione.*

4. Quærat igitur mens aromata sua: ante omnia compassionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, et inter hæc discretionis spiritum non omittat. Quo-

ties enim peccantem videris fratrem, continuo procedere debet compassionis affectus, tamquam cognatus humanitati, quippe quem concipis ex teipso. *Vos, inquit Apostolus, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu teneris.* Et cum exiret Dominus bajulans sibi crucem, et plangerent super eum, nondum quidem omnes tribus terræ, sed mulieres paucae, conversus ad eas, *Filiæ, inquit, Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros.* Ordinem diligenter attende. *Super vos, inquit, primo; deinde super filios vestros.* Temetipsum attende, ut alii noveris compati, ut arguas in spiritu lenitatis. Teipsum considera, ne et tu teneris. Sed quia exemplum efficacius persuadet et altius imprimit animo, mitto vos ad sanctum illum Senem, qui cum audisset peccasse unum ex fratribus, amarissime flebat, inquiens: *Ille hodie, et ego cras. Qui sic flebat super se, putas quia non compassus sit fratri? Hic itaque compassionis affectus multis quidem prodest, quia animus liberalis contristare, quem pro se viderit anxium, erubescit.*

5. Sed quid agimus, quod nonnulli dura cervice et attrita sunt fronte, ut quo magis eis compatimur, tanto magis nostra et compassione, et patientia abutantur? Nonne sicut compatiebamur fratri, ita ipsi justitiæ compatiendum est, quam videmus tam impudenter abjici, tam imprudenter provocari? Scio quia si qua in nobis est caritas, contemptum hunc Dei ferre æquanimiter non possumus. Hic est zelus justitiæ, quo adversus delinquentes accendimur, tamquam pietate ducti erga eam, quam contemni videmus, justitiam Dei. Verumtamen oportet ut priora sibi vindicet compassionis affectus. Alioquin in spiritu vehementi conterimus naves Tharsis, conterimus quasatum calamum, exstinguimus linum fumigans.

6. Sed cum uterque adierit, videlicet et compassionis affectus, et zelus justitiæ; necesse est ut adsit spiritus discre-

tionis, ne forte cum oporteat hunc exhiberi, ille procedat, et indiscretio ipsa confundat universa. Habeat itaque mens nostra tertium, scilicet spiritum discretionis: ut miscens apte temporibus tempora, opportune æmulari, et nihilominus ignoscere sciat. Samaritanus sit, custodiens et observans, quando oleum misericordiæ, quando vinum fervoris exhibeat. Et ne forte meum putetis inventum, Prophetam audite in psalmo, hæc eadem et eodem ordine postulantem: *Bonitatem*, inquit, *et disciplinam*, *et scientiam doce me.*

7. Sed unde hæc nobis? Neque enim talia profert virtutum germina terra cordis nostri, sed magis spinas et tribulos germinat nobis. Emerere ergo oportet. A quo autem emenda sunt? Ab eo utique qui ait: *Venite, emite absque argento et absque ulla commutatione vinum et lac.* Non ignoratis, quid lactis dulcedo, quid vini designet austeritas. Quid est autem emere sine argento et sine commutatione? Non talis est emptio apud amatores hujus sæculi; sed apud auctorem sæculi alia esse non potest. Propheta enim dixit Domino: *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quam igitur commutationem ei dabit homo pro gratia sua, qui nullius eget, et cujus sunt universa? Gratia gratis datur; etiam cum emitur, gratis emitur: quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur.

8. Tria ergo aromata mentis nummo propriæ voluntatis emenda sunt: quam quidem dimittentes nihil amittimus, etiam et lucratur plurimum, commutantes illam in melius, ut communis fiat quæ propria fuit. Porro COMMUNIS voluntas caritas est. Emimus ergo absque commutatione, recipientes quod non habuimus; et quod habuimus, melius retinentes. Quando vero compatietur fratri, qui in propria voluntate, nescit compati nisi sibi? aut quando amans seipsum diligit justitiam, et odio habebit iniquitatem? Simulare quidem potest ante oculos hominum, etiam et semetipsum seducere, ut cum privato amore vel odio ducitur, compassionis affectum, aut zelum putet esse justitiæ.

Verum facile est nosse, quam sint aliena a propria voluntate, quæ propria sunt caritatis, cui illa recta fronte contrariam se constituit. Nam caritas benigna est, caritas super iniquitate non gaudet. Jam de spiritu discretionis scimus, quia nihil sic illum exstinguit, quomodo voluntas propria, subvertens corda hominum, et rationis oculos claudens. Emenda proinde sunt tria mentis aromata, affectus compassionis, rectitudinis zelus, et spiritus discretionis, nummo (ut dictum est) propriæ voluntatis.

9. Linguæ quoque aromata tria nihilominus sunt: modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo. Vis habere hæc aromata? Eme illa a Domino Deo tuo. Eme, inquam, et sicut priora, sine ulla commutatione: ut aliquid recipias, perdas nihil. Eme a Domino moderatam correptionem, quia omnino magnum quoddam bonum et datum optimum est, et quod habeant pauci. *Linguam enim*, ut ait beatus Jacobus, *nemo domare potest.* Videas multos, sincera licet intentione, et benigno accedant animo, leviter dicere quod graviter audiatur. Volat irrevocabile verbum: et quod sanare debuerat, quia mordacius forte videtur, exasperat et exulcerat magis: quando negligentia additur impudentia, etiam et impatientia cumulatur: ut qui in sordibus erat, sordescat adhuc, declinans in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, ac more phrenetici non solum repellens, sed et morderi tentans medici manum. Multis quoque non suppetit verborum copia, sed præ sermonis inopia linguam suam palato adhærescere sentiunt: quod et ipsum interdum solet audientibus obesse non parum. Alii vero ad manum est abundantia multa sermonis; sed quæ dicunt, minus sapiunt, minus acceptantur: et quia gratiam non habent, minus efficacia sunt quæ loquuntur. Vides ergo quam necesse sit emere ab eo, a quo omne bonum est, a quo omnis scientia, modestiam in increpando, copiam in exhortando, efficaciam in persuadendo.

10. Proinde eme ista nummo confes-

sionis, ut prius peccata tua confitearis, quam ad expurganda accedas aliena. Magnum prorsus et mirabile sacramentum animæ suscitatio est : vide ne ad illud immundus accedas. Quod si forte non potes innocens, immo quia non potes; lava inter innocentes manus tuas, antequam circumdes monumentum Domini. Omnia siquidem in confessione lavantur. Et hæc ablutio in quamdam innocentiam tibi deputabitur, ut inter innocentes assistas. Ad altaris officium nemo accedit in veste communi; sed quisquis accessurus est, albis induitur. Et tu ergo cum ad Domini monumentum properas, lavare, dealbare, induere vestimentis gloriæ, ut dicatur tibi : *Confessionem et decorem induisti*. Quia ubi confessio, ibi in conspectu Domini pulcritudo est. Hæc pro eo dicta sunt, ut aromata linguæ, moderata increpatio, copiosa exhortatio, efficax persuasio nummo confessionis emantur.

11. Verumtamen legimus, et quotidianis etiam experimentis didicimus, ejus vita despicitur, restat ut prædicatio contemnatur. Paret ergo et manus aromata sua, ne subsannet nos Sapiens tamquam pigrum illum, cui labor sit manum ad os porrigere; ne possit dicere is quem arguis: Tu qui alium doces, teipsum non doces. Alligas enim onera gravia et importabilia, et imponis ea in humeros hominum, digito tuo nolens ea movere. Dico vobis: SERMO quidem vivus et efficax exemplum est operis, facile persuadens quod intendimus, dum factibile probat esse quod suademus. Pro hujusmodi habeat necesse est etiam manus aromata sua, continentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate. Unde Apostolus ait: *Sobrie, et juste, et pie vivamus*. Hæc enim tria sunt conversationi nostræ maxime necessaria: quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Nam qui fornicatur, in corpus suum peccat; magno illud privans honore, et pavendo addicens pudendoque dedecori, tollens membrum Christi, et faciens membrum meretricis. Ego autem non ab ea tantum, quæ

tam abominabilis est, sed ab omni voluptate carnis continentium dico. Ante omnia igitur perfectam hanc continentiam quære, quam debes tibi ipsi: nemo enim tibi propinquior est. Dehinc adde misericordiam, quam debes proximo, quia cum eo salvandus es: deinde etiam patientiam quam debes Deo, quia ab eo salvandus es. *Omnes enim qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur; et, Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum*. VIDE ergo ne per impatientiam pereas, sed universa pro eo sustine, qui prior majora pro te sustinuit, et apud quem infructuosa patientia non erit, sicut ait Propheta: *Patientia pauperum non peribit in finem*.

12. Porro hæc manus aromata nummo subjectionis emuntur. Hæc est enim quæ dirigit gressus nostros, et sanctæ conversationis gratiam promeretur. Nam si contraria lex inventa est in membris nostris per inobedientiam, quis nesciat per obedientiam continentiam dari? Ipsa quoque est quæ misericordiam ordinare novit, ipsa quæ patientiam et docet, et donat. Cum his igitur aromatibus accede ad eum, in quo fides mortua est. Verum si consideremus, quam magnum sit ad nos suscitare eum qui hujusmodi est, quam difficile sit vel accedere ad cor ejus, quod lapidea quædam obstinatio et impudentia clausit, puto quod dicere habeamus et nos: *Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?* Attamen dum sic trepidi veremur accedere, cunctantes ad tam grande miraculum; fit nonnumquam ut solita pietate præparationem cordis nostri audiat auris divina, et ad vocem virtutis ejus resurgat qui erat mortuus. Et ecce Angelus Domini, hilaritas quædam in vultu illius, tamquam in ostio monumenti nobis apparet, et fulgor quidam index resurrectionis, ut aperte videatur facies ejus immutata, accessum præbens nobis ad cor suum, immo et advocans, ipsumque obstinationis suæ revolvens lapidem, et sedens super eum: ita ut suscitata fide ipsa, etiam linteamina, quibus obvoluta fuerat, ipse demonsret, Dumque omnia

quæ in corde suo prius acclitabantur aperit, et constat quomodo seipsum sepelierat intus, ipsam tepiditatem et negligentiam suam prodens: *Venite, inquit, et videte locum, ubi positus erat Dominus.*

SERMO III.

De mersione Naaman septies in Jordane, deque mundatione septemplex lepræ; et de septem apparitionibus Domini resurgentis, quibus septem dona Spiritus sancti designantur.

1. SICUT in corporum medicina prius purgationes adhibentur, deinde refectioes, ut scilicet prius exinaniatur corpus ab humoribus noxiis, dehinc cibis sanioribus foveatur: sic medicus animarum Dominus Christus, cujus TOTA DISPENSATIO, quam exhibuit in carne, medicina salutis est; ante passionem suam septem dedit purgationes, post resurrectionem suam totidem cibos salubres pariter et suaves. Elisæus noster Naaman leprosum septies in Jordane mergi præcepit, qui interpretatur descendens. In descensu namque Domini nostri Jesu-Christi, id est in humilitate conversationis ejus, quam exhibuit ante passionem, mundamur et purgamur: in resurrectione vero et vita quam ostendit quadraginta diebus, reficimur, et delectabilibus pascimur alimentis. Septemplex enim occupavit nos lepra superbix, in proprietate possessionum, in gloria vestium, in voluptate corporum, in ore quoque dupliciter, similiter et in corde. Prima est lepra domus, qua divites esse volumus in hoc sæculo. Sed ab ista mundamur, si immergimur in Jordane, id est in Christi descensu. Invenimus enim, quoniam ille, cum esset dives, propter nos pauper factus est. Descendit ab inenarrabilibus cœli divitiis, et veniens in mundum, nec istas qualescumque divitias habere voluit, sed in tanta paupertate venit, ut natus continuo poneretur in præsepio, quia ei non erat locus in diversorio. Denique quis nesciat, quoniam Filius hominis non habebat ubi caput suum reclinaret? Qui bene mergitur hic, quando quæret divitias

hujus mundi? Et vere magna abusio, et magna nimis, ut dives esse velit vermiculus vilis, propter quem Deus majestatis et Dominus Sabaoth voluit pauper fieri.

2. Porro in lepra vestis, omnem sæculi hujus pomposam intellige vanitatem. Nam ab illa nihilominus in Jordane mersione mundaberis, ubi invenies Christum Domini vilibus pannis involutum, factum opprobrium hominum, et abjectionem plebis. A lepra quoque corporis mundamur in ipso Jordane, si bene cogitantes Dominicam passionem, erubescimus sequi corporis voluptatem. At in ore (ut diximus) duplex est lepra. Cum enim adversi quicquam contigerit, murmuramus, et impatientix verbum tamquam lepræ sanies effluit. Sed ab hac mundamur, si illum attendimus, qui tamquam ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum: qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur. In prosperis quoque contra eum qui dixit, *Non qui seipsum commendat, ille probatus est*; commendamus nosmet ipsos, non in multa patientia, sed in arrogantia: et inquinat nos altera lepra, verbum jactantiæ. Ut ergo mundemur ab illa, mergamur in Jordane, et imitemur eum, qui non quærebat gloriam suam. Unde et dæmonia quæ clamabant, quia ipse esset Dei filius, præcipiebat obmutescere; et illuminatos cæcos dicere prohibebat.

3. In corde duplex est lepra, propria voluntas, et proprium consilium. Lepra utraque nimis pessima, eoque perniciosior, quo magis interior. Voluntatem dico propriam, quæ non est communis cum Deo et hominibus, sed nostra tantum: quando quod volumus, non ad honorem Dei, non ad utilitatem fratrum, sed propter nosmet ipsos facimus, non intendentes placere Deo et prodesse fratribus, sed satisfacere propriis motibus animorum. Huic contraria est recta fronte caritas, quæ Deus est. Hæc enim adversus Deum inimicitias exercens est, et guerram crudelissimam. Quid enim odit, aut punit Deus præter propriam voluntatem? CESSET voluntas propria, et infernus non erit.

In quem enim ignis ille desæviet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc, cum frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur nisi propria voluntas? Quod si voluntarie sustinemus, ipsa jam voluntas communis est: sed infirmitas quædam et velut pruritus voluntatis adhuc de proprio est, et in illo omnes pœnas sustinemus, donec penitus consumatur. Nam voluntas illa proprie dicitur, cui assentimur, et cui se liberum inclinatur arbitrium. Hæc autem desideria et concupiscentiæ, quæ invitos tenent, non voluntas, sed corruptio voluntatis est. Porro voluntas, propria quo furore Dominum majestatis impugnet, audiant et timeant servi propriæ voluntatis. Primo namque seipsam et subtrahit, et subducit ejus dominatum, cui tamquam auctori servire jure debuerat, dum efficitur sua. Sed numquid contenta erit hæc injuria? Nequaquam: addit adhuc et quod in se est, omnia quoque quæ Dei sunt, tollit, et diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per usuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum lucrari conaretur universum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter: Nemini qui sit in propria voluntate, possit universus mundus sufficere. Sed utinam vel rebus istis esset contenta, ne in ipsum (horribile dictu!) desæviret auctorem. Nunc autem et ipsum (quantum in ipsa est) Deum perimit voluntas propria. Omnino enim vellet Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quæ, quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut injustum esse, aut insipientem. Crudelis plane et omnino execranda malitia, quæ Dei potentiam, justitiam, sapientiam perire desiderat. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, et læna sævissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Jordane mergi oporteat, et imitari eum, qui non venit facere voluntatem suam. Unde et in passione: *Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat.*

4. Lepra vero proprii consilii eo perniciosior est, quo magis occulta: et quanto plus abundat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorum est, qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam, sequentes errorem suum, et obstinati in eo, ita ut nullis velint consiliis acquiescere. Illi sunt unitatis divisores, inimici pacis, caritatis expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, et magni in oculis suis, ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere. Et quæ major superbia, quam ut unus homo toti congregatiōni judicium suum præferat, tamquam ipse solus habeat spiritum Dei? *Idololatriæ scelus est non acquiescere, et quasi peccatum ariolandi repugnare.* Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliis, qui non sunt sicut cæteri hominum. Ecce arioli et idololatræ facti sunt, si tamen vel ei qui dixit hoc, plus quam sibi judicant esse credendum. Neque huic dissonat Veritatis sermo, quem dixit: *Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Sed ubi poterit hæc lepra mundari, nisi in Jordane? Ibi mergere, quicumque hujusmodi es, et attende quid fecerit magni consilii Angelus, quomodo consilium suum postposuerit consilio, vel magis voluntati mulieris unius (beatam Virginem loquor,) et fabri pauperis, ipse est Joseph. Inventus enim in medio doctorum, audiens eos et interrogans, quodammodo increpatus a Matre est: *Fili, quid fecisti nobis sic? At ille: Quid erat, inquit, quod me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse? At illi non intellexerunt verbum.* Et quid fecit Verbum? Non capiebatur in se: descendit, ita ut esset etiam subditus illis. Quis jam non erubescat obstinatus esse in consilio suo, quando suum Sapientia ipsa deseruit? Sic mutavit consilium suum, ut quod jam tunc cœperat, ex tunc usque ad tricesimum ætatis suæ annum prorsus dimiserit. Nihil enim ab hoc duodecimo anno de ejus doctrina vel operibus invenis usque ad annos triginta.

5. Sed forte quærendum ab ipso est, quomodo voluntatem suam consilium e

reliquerit. O Domine, voluntas, de qua dixisti ut non fieret, si bona non erat, quomodo tua erat? si bona erat, quare derelicta est? Sic et consilium si non bonum, quomodo tuum? si bonum, quomodo relinquendum? Et bona erant, et ejus erant: neque minus tamen relinquenda, ob hoc videlicet ut fierent meliora. Neque enim oportebat propria præjudicare communibus. Erat ergo voluntas Christi, et bona erat, qua dicebat: *Si fieri potest, transeat a me calix iste.* Sed ea de qua dicebat, *Fiat voluntas tua*, melior erat: quia communis non solum Patris, sed et Christi ipsius; (oblatus est enim, quia ipse voluit) et nostra. Nisi enim granum frumenti cadens in terram mortuum esset, ipsum solum maneret: mortuum vero multum fructum attulit. Atque hæc voluntas Patris erat, ut videlicet haberet quos adoptaret in filios: Christi erat, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: nostra erat, quia pro nobis faciebat ut redimeremur. De consilio idem dicimus. Christi enim erat, et bonum erat consilium illud quod ait: *Quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse.* Sed quia illi non intellexerunt, mutavit illud consilium, ut nos mundaret ab eâ lepra, quæ proprii consilii est. Exemplum enim dedit nobis, ut et nos ita faciamus. Nam ab initio noverat quid esset facturus: sed voluit formam nobis hujus humilitatis exhibere, et ad lavandam pessimam hanc lepram divinum in se ipso parare Jordanem. Audiant igitur utrique pariter, qui propriæ voluntatis, et qui proprii consilii lepra sordent: audiant quid Spiritus dicat ecclesiis, brevi uno versiculo lepram utramque condemnans. *Sapientia*, ait, *quæ desursum est, primum quidem*

pubica est, contra propriæ voluntatis impuritatem: deinde pacifica, contra consilii proprii obstinatam rebellionem.

6. Cum ab his septem purgatus fuerit æger, tamquam post septem cellas quærat septem fercula, quæ sunt septem Spiritus sancti dona. Porro sicut in vita Domini ante passionem septem purgationes invenimus, sic et in apparitionibus septem quæ post resurrectionem factæ leguntur, septem illa dona Spiritus sancti possumus invenire. In prima spiritum timoris accipe, quando mulieribus sanctis venientibus descendit Angelus de cælo, et terræ motus factus est, ita ut ipsas timore perterritas oportuerit ab Angelo consolari. In spiritu pietatis apparuit Simoni, quia magna omnino, et vere Domino Jesu digna pietatis dignatio, quod ei quasi singulariter et ante cæteros dignatus est apparere, quem præ cæteris de negatione ejus rea conscientia confundebat: ut ubi abundavit delictum, superabundaret et gratia. In spiritu scientiæ duobus pergentibus in Emmaus Scripturas exposuit, incipiens a Moyse et Prophetis. In spiritu fortitudinis januis clausis intravit, ostendens manus et latus, sicut solent in signum virtutis clypeorum foramina demonstrari. In spiritu consilii frustra in piscatione laborantes mittere in dexteram rete consuluit. In spiritu intellectus aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. In spiritu sapientiæ die quadragesima apparuit eis, quando videntibus illis elevatus est, et viderunt Filium hominis ascendentem ubi erat prius. Usque ad illam enim diem quasi per stultitiam prædicationis salvos faciebat credentes: postquam vero coram eis ascendit ad Patrem, jam cœpit sapientia declarari,

IN OCTAVA PASCHÆ.

SERMO I.

De fide vincente, et tribus testimoniis in cælo et in terra.

1. *Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Postquam Unigenitus Dei non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, hominis quoque dignatus est fieri filius, et habitu inventus ut homo, non immerito jam de cœlesti generatione exiguitas humana præsumit. Neque enim dignum est Deo, eorum fieri patrem, quorum se Christus fecerit fratrem. Hinc est quod beatus Johannes (qui sæpius nobis ac studiosius hanc commendat adoptionem filiorum Dei) in ipso quoque Evangelii sui principio, *Quotquot, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Huic ergo verbo simile est quod audivimus hodie de ejus epistola recitari: *Omne, inquit, quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Quotquot enim sunt Christi, cum Christo eos mundus odit; sed cum Christo miseratur pariter et ab ipsis. *Nolite, ait, mirari si odit vos mundus: scitote quia priorem me vobis odio habuit.* Et item, *Confidite, inquit, quia ego vici mundum.* Sic nimirum manifesta sit sermonis illius veritas, quem ait Apostolus: *Quos præscivit, inquit, (haud dubium quin Deus Pater) et prædestinavit conformes fieri imagini Filii sui.* Vide conformationem. Post ipsum adoptantur, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus: post ipsum odit mundus eos: post ipsum et ab eis vincitur mundus.

2. Bene ergo quod natum est ex Deo, vincit mundum, ut sit testimonium cœlestis generationis victoria tentationis: et sicut is qui filius est per naturam, mundum cum suo principe triumphavit, sic et nos victores inveniamur quotquot sumus filii adoptionis. Victores sane, sed in ipso, qui confortat nos, in quo et possumus omnia: quia *hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Fide siquidem in Dei filios adoptamur: fidem in nobis mundus in ma-

ligno positus odit atque persequitur: fide quoque et vincitur, sicut scriptum est: *Sancti per fidem vicerunt regna.* Quidni attribuatur fidei victoria, cujus est etiam vita? *Justus, inquit, ex fide vivit.* Quoties ergo tentationi resistis, quoties vincis malignum, noli propriis tribuere viribus, noli in te, sed magis in Domino gloriari. Quando enim fortis ille armatus tuæ cederet infirmitati? Audi denique quid Dominici constitutus pastor ovilis admoneat. *Adversarius inquit, vester diabolus, tamquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide.* Vides quemadmodum sibi veritatis testimonia concinant. Paulus fide regna vicisse sanctos; Petrus principi mundi resistendum in fide; Johannes quoque, *Hæc est, inquit, victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.*

3. Sequitur: *Quis enim est qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est filius Dei?* Certum id quidem, Fratres, omnem qui non credit in Filium Dei, ex hoc ipso jam non modo victum esse, sed etiam judicatum. Sine fide enim impossibile est placere Deo. Verumtamen potest forte movere, quod tam multos videmus credentes Jesum Filium Dei esse, adhuc tamen mundi nihilominus cupiditatibus irretitos. Quid ergo ait: *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quia Jesus est filius Dei, cum et ipse jam mundus id credat?* Annon ipsi quoque dæmones et credunt, et contremiscunt? Sed dico: Putasne filium Dei reputat Jesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec conciliis acquiescit? Nonne is, etiamsi fateatur se nosse Deum, factis tamen negat? Porro *fides sine operibus mortua est in semetipsa.* Nec sane mirum videri potest si nequaquam vincit, qui nec vivit quidem.

4. Quæris quænam sit vivida et victoriosa fides? Illa sine dubio, per quam Christus habitat in cordibus nostris.

Christus enim et virtus est, et vita nostra. *Cum Christus apparuerit vita vestra*, ait Apostolus, *tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria*. Unde gloria, nisi de victoria? aut quare cum ipso apparebimus, nisi quia in ipso et vincimus? Denique si his tantum data est potestas filios Dei fieri qui suscipiant Christum, de his quoque solis intelligendum est quod dicitur: *Omnis qui natus est ex Deo, vincit mundum*. Inde est quod hic quoque cum dixisset, *Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quia Jesus est filius Dei?* ut planius faceret eam commendari fidem, per quam (ut dictum est) Christus in cordibus nostris habitat addidit continuo de ipsius adventu, dicens: *Hic est qui venit per aquam et sanguinem Jesus Christus*. Adhuc autem supereminentiorem viam ostendens: *Et Spiritus est*, inquit, *qui testificatur, quoniam Jesus est filius Dei*. Sane quod interponit, signanter repetens, *Non in aqua solum, sed in aqua et sanguine*, ad Moysi differentiam arbitror accipiendum. Moyses siquidem in aqua venit, a qua et nomen accepit ut Moyses vocaretur.

5. Recolant quibus nota est historia veteris Testamenti, quemadmodum in Ægypto, dum parvuli omnes Israelitici germinis necarentur, expositum in aquis Moysen tulerit filia Pharaonis. Et vide si non manifeste Christi et in hoc ipso videtur præcessisse figura. Simili nempe cum Pharaone etiam Herodes suspicione laborans, ad eadem conversus est crudelitatis argumenta, sed eodem modo est ipse delusus. Utrobique pro unius suspecta persona trucidatur numerositas puerorum: utrobique qui quærebatur evadit. Et quomodo Moysen filia Pharaonis, ita Christum quoque Ægyptus (quæ non immerito Pharaonis intelligitur filia) suscepit conservandum. Manifeste tamen plusquam Moyses hic, utpote qui venerit non in aqua tantum, sed in aqua et sanguine. *Aque enim multe, populi multi*. Venit ergo in aqua tantum, qui congregavit quidem populum, sed populum non redemit. Nam et ipsa quoque deservitute Ægyptia liberatio, non Moysi sed Agni sanguine

facta est, liberandos nos præfigurans a vana nostra conversatione hujus sæculi, sanguine Agni immaculati Christi Jesu. Hic est verus Legifer noster, apud quem copiosa est redemptio. Mortuus est enim non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui dispersi erant, congregaret in unum. Memento sane hunc esse Johannem, qui vidit, et testimonium perhibuit, (et scinus quia verum est testimonium ejus,) exiisse de latere Domini dormientis in cruce sanguinem simul et aquam: quo videlicet dormienti novo Adæ nova de latere suo proferretur pariter et redimeretur Ecclesia.

6. Sic ergo hodie quoque ad nos per aquam et sanguinem venit, ut sit aqua et sanguis testimonium adventus ejus, fideique victricis. Non solum autem, sed testimonium est majus his, quod perhibet Spiritus veritatis. Horum trium testimonium verum certumque est, et felix anima quæ meretur illud accipere. *Tres enim sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et sanguis*. In aqua quidem baptismum intellige, in sanguine martyrrium, in Spiritu caritatem. Spiritus enim est qui vivificat; et fidei vita, dilectio. Denique si quæris quid Spiritui et caritati, respondeat Paulus: *Quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Necessario quoque Spiritus additur aqua et sanguini, cum, eodem Apostolo teste, sine caritate, quicquid habeas, nihil prosit.

7. Jam vero quia baptismum aqua, martyrrium diximus sanguine designari; memento et unicum, et quotidianum esse baptismum, similiter et martyrrium. Est enim martyrii genus, et quædam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est et baptismus aliquis in compunctione cordis et lacrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis et pusillis corde necesse est, ut quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic et baptismi sacramentum, quoniam iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri. Unde et Propheta: *Lavabo,*

inquit, *per singulas noctes lectum meum; lacrymis meis stratum meum rigabo.* Vis ergo nosse quis est qui vincit mundum? Quæ in eo vincenda sunt diligentius intueri. Siquidem et hoc ipsum beatus iste Johannes indicat, dicens: *Carissimi, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Omne enim quod in mundo est, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi.* Hæ sunt tres turmæ, quas fecerunt Chaldæi. Sed memini quoque sanctum Jacob fecisse tres turmas, cum timeret a facie Esau, rediens de Mesopotamia. Et vobis ergo adversus triplex genus tentationis triplici opus est munimento: ut carnis quidem concupiscentiæ ipsius mortificatione vincatur, quam (si meministis) in sanguinis testimonio diximus intelligendam: oculorum vero concupiscentiam superet studium compunctionis, et assiduitas lacrymarum: porro ambitionis vanitatem virtus caritatis excludat, quæ sola castificat animam, sola purgat intentionem. Certum quippe triumphati mundi testimonium est, si corpus castiges, et subicias servituti, ne perniciose libertate serviat voluptati: si fletui præbeas oculos magis, quam petulantia vel curiositati: si denique spirituali dilectione flagrans, nulli animum dederis vanitati.

8. Merito sane unus est, qui in terra pariter et in cælo testimonium perhibet Spiritus: quia sive corporis afflictio cessabit, sive lacrymarum fons exsiccabitur; sed caritas numquam excidit. Prælibatio quædam est in præsentia, consummatio et plenitudo in futuro manet. Verumtamen licet maneat post aquam et sanguinem Spiritus, (aqua quippe et sanguis regnum Dei non possidebunt) interim tamen aut vix, aut nullo modo invenire est Spiritum sine illis, quoniam *hi tres*, inquit, *unum sunt*: ut quolibet ex his tribus deficiente, adesse cætera non præsumas. Simul vero juncta testimonia ista credibilia facta sunt nimis, nec poterit cui in terris suppetunt hæc, carere testimonio vel in cælis. Confitetur Dei Filium coram hominibus non verbo,

neque lingua, sed opere et veritate: et Filius quoque confitebitur eum coram Angelis Dei. An vero ei deesse poterit in testimonio Pater, cui Filium videat attestantem? Sine dubio confitebitur et ipse quod viderit in abscondito. Sed neque Spiritus quidem a Patre Filioque dissentiet, quippe qui Patris Filioque sit Spiritus. Denique quonam modo careat testimonio ejus in cælo, qui habere illud meruit et in terra? *Tres ergo sunt qui testimonium dant in cælo, Pater et Filius, et Spiritus sanctus.* Et nequam forte dissonantiam suspiceris, hi tres unum sunt. Magnum profecto habituri sunt testimonium, quos in cælo Pater susceperit tamquam filios et hæredes, Filius adsciverit tamquam fratres et cohæredes, Spiritus sanctus adhærentes Deo unum spiritum faciat esse cum eo. Est enim Spiritus ipse indissolubile vinculum Trinitatis, per quem sicut Pater et Filius unum sunt, sic et nos unum simus in ipsis, eo miserante, qui pro discipulis hoc ipsum orare dignatus est, Jesu Christo Domino nostro.

SERMO II.

De tribus testimoniis.

1. Ex epistola beati Johannis hodie nobis est lectio recitata, in qua discimus testimonium dari triplex in cælo, triplex in terra. Et quidem pro meo sapere, illud stabilitatis; hoc reparationis est signum, illud Angelos, istud homines; illud beatos a miseris, istud justos discernit ab impiis. Angelis siquidem qui in prima illa prævaricatione, superbiente Lucifero, in veritate steterunt, merito testimonium perhibet visio Trinitatis: hominibus, quos divina miseratio salvat, Spiritus, Aqua, et Sanguis. Quidni perhibeat testimonium Pater, a quibus honoratus est ut pater? Tibi vero, maligne, sic loquitur: *Si ergo ego Pater, ubi est honor meus?* Careas omnino necesse est testimonio Patris, cujus tibi gloriam usurpare conaris, non honorare eum cupiens, sed æquare. *Sedebo, inquit, in monte testamenti, et similis ero Allissimo.* Itane modo creatus, Patri

spirituum consedebis? Et certe necdum tibi dixit: *Sede a dextris meis*. Si necis, o impudens, Unigenitus ille est, cui æterna generatione Patris æqualitas collata est et consessus. Tu rapinam cogitans esse æqualis Deo, Filio gloriam invides, gloriam quasi unigeniti a patre, ut ne ab ipso quidem testimonium merearis habere. An verò poterit detestato a Patre et Filio, utriusque Spiritus attestari? Abominatur superbum profecto et inquietum, qui super quietum et humilem requiescit amator pacis; et unitatis consecrator, adversum te pro pace et unitate zelatur.

2. Quid mirum, Fratres, si timemus, ne forte pusillam hanc vineam Domini depasci singularis ferus incipiat? Quantos enim cœlestis vineæ palmites prima illa singularitas conculcavit? Sed forte superbiam quidem in eo facile advertistis, non autem singularitatem. Dico ergo: Ubi stabat universitas Angelorum, numquid caruit singularitatis vitio qui sedere velle præsumpsit? At forte quæritis, unde mihi nota sit hæc statio Angelorum? Duos teneo idoneos testes, quorum uterque quod vidit, hoc testatur. *Vidi Dominum sedentem*, ait Isaias: *Seraphim autem stabant*. Et Daniel: *Millia*, inquit, *millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei*. An et tertium desideratis, ut in ore trium testium stet omne verbum? Apostolum profero, qui usque ad tertium raptus est cœlum, et rediens loquebatur: *Nonne omnes administratorii sunt spiritus*? Siccine ubi stant omnes, universi ministrant; tu, pacis inimice, sedebis? Plane contristas Spiritum, qui habitare facit unius moris in domo: offendis caritatem, quia scindis unitatem, rumpis vinculum pacis. Merito proinde Angelorum, qui suum nec ordinem, nec domicilium reliquere, caritati, unitati et paci Spiritus attestatur, a quo sane tua et invidia, et singularitas, et inquietudo reprobatur. Et hæc quidem de eo testimonio, quod datur in cœlis.

3. Est et aliud quod datur in terra, ad discernendos utique qui in ea sunt exsules ab indigenis, hoc est cœli cives

a civibus Babylonis. Quando enim sine testimonio electos suos deserat Deus? Aut certe quænam eis esse poterat consolatio inter spem et metum sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suæ habere testimonium mererentur? Novit Dominus qui sunt ejus; et solus ipse scit quos elegerit a principio. Quis vero scit hominem, si est dignus amore, an odio? Quod si, ut certum est, certitudo nobis omnino negatur, numquid non tanto delectabiliora erunt, si qua forte electionis hujus signa possimus invenire? Quam enim requiem habere potest spiritus noster, dum prædestinationis suæ nullum adhuc testimonium tenet? Fidelis proinde sermo, et omni acceptione dignus, quo salutis testimonia commendantur. Hoc sane verbo et electis consolatio ministratur, et subtrahitur reprobis excusatio. Cognitis siquidem signis vitæ, quisquis hæc negligit, manifeste convincitur in vano accipere animam suam, et pro nihilo habere terram desiderabilem comprobatur.

4. *Tres sunt, inquit, qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, et Sanguis*. Scitis, Fratres, quia in primo homine peccavimus omnes, in ipso etiam cecidimus universi. Cecidimus sane in carcerem, luto pariter et lapidibus plenum. Exinde jacebamus captivi, inquinati, conquassati, donec venit Consideratus gentium, qui nos redimeret, ablueret, adjuvaret. Hic est enim qui sanguinem proprium dedit in redemptionem, aquam simul produxit de latere suo in abluitionem, emisit deinde de excelso Spiritum suum, qui adjuvaret infirmitatem nostram. Vis ergo nosse an hæc aliquid operentur in te, ne forte reus sis sanguinis Domini, quem evacuas quantum in te est: sed et aqua ipsa quæ debuérat mundare, in sordibus permanenti iudicium damnationis accumularet: Spiritus quoque, cui resistis, non liberet maledicum a labiis suis? Cavendum enim est, ne sint tibi hæc infructuosa, quia necessario essent pariter et damnosa.

5. Quis est autem qui testimonium habet effusi non sine causa sanguinis

Christi, nisi qui continet a peccatis? Servus enim peccati est, qui peccatum facit: ut si deinceps continere potuerit, et jugum abjicere miseræ servitutis, certissimum sit testimonium redemptionis, quam operatur sine dubio sanguis Christi. Verum non sufficit peccatori continentia, si non etiam adsit pœnitentia. Habet ergo et ab aqua testimonium, qui laborat in gemitu suo lavans per singulas noctes lectum suum. Sicut enim sanguis ille redemit, ut non regnet peccatum in nostro mortali corpore: sic aqua illa abluit ab his pecca-

tis, quæ commisimus ante. Sed quid erit, quod longo catenarum usu et carceris habitatione crudeli contracti sumus, atque collisi defecimus in via vitæ? Invocemus Spiritum vivificantem et adiutorem, confidentes quia dabit Pater qui est in cœlis, spiritum bonum petentibus se. Sane novum supervenisse spiritum certissime conversatio nova testatur. Jam ut breviter repetam, a sanguine, et aqua, et spiritu habere est testimonium, si contines a peccatis, si dignos agis pœnitentiæ fructus, si facis opera vitæ.

IN ROGATIONIBUS.

SERMO.

De tribus panibus.

1. *QUIS vestrum habebit amicum, etc.* Quid est quod amicum unum perhibet advenisse, nec tamen contentus est quærere panem unum? Putasne tam voracem æstimabat amicum, ut non posset uni sufficere panis unus? Nam uni quidem tres apponere panes, inconsequens omnino videtur. Puta ergo cum uxore et mancipio hominem advenisse, ut suum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me, non alium intelligo, quam meipsum. Nemo quippe carior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cum transitoria deserens, ad cor redeo, sicut scriptum est: *Redite prævaricatores ad cor.* Deinde tunc vere sibi quisque amicus est, cum de via redit: quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. A die itaque conversionis meæ de via ad me venit amicus. Venit de regione longinqua; ubi pascere porcos, et ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans, confectus inedia, attenuatus jejunio. Venit necesse habens invenire amicum; sed, heu me! pauperem elegit hospitem, et vacuum ingreditur habitaculum, Quid faciam huic amico misero et

miserabili? Omnino enim non habeo quod ponam ante illum. Fateor, amicus est, sed ego mendicus. Quid venisti ad me, amice, in necessitate tanta? Ego sum mendicus, et non est in domo mea panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, sed neque substantiam ampliozem. Quære, pete, pulsa: quia omnis qui quærît invenit, et qui petit accipit, et pulsanti aperietur. Clama, et dic: *Amice, comoda mihi tres panes.*

2. Qui sunt isti panes, Fratres? Utinam mereamur accipere eos. Forte enim et ipsos nemo scit, nisi qui accipit. Credo tamen petendos nobis esse tres panes, veritatis, caritatis, fortitudinis. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, veniente autem (ut dixi) cum uxore et mancipio. Deficit quippe ratio mea (ipse est enim vir) præ ignorantia veritatis, languet et voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam et ratio minus intelligit quæ agenda sunt, et voluntas minus diligit intellecta, et ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quæcumque volumus, illa faciamus. Aruit cor meum, etiam et corpus meum, quia oblitus sum comedere panem meum, Neque

enim paterer hunc defectum, si jugiter exercitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio caritatis, caro in operatione virtutis. Com-
moda ergo mihi, Amice, tres panes,

ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. Sic enim vivitur, et in talibus vita spiritus mei, dicente Scriptura: *Quoniam vita in voluntate ejus.*

IN ASCENSIONE DOMINI.

SERMO I.

De evangelica lectione.

1. RECUMBENTIBUS *undecim discipulis apparuit illis Jesus.* Apparuit vere benignitas et humanitas Salvatoris. Multam enim fiduciam præstat, quod libentius adsit orationi incumbentibus, quando nec recumbentibus quidem dedignatur adesse. Apparuit, inquam, benignitas ejus, qui cognovit figmentum nostrum, nec dedignatur necessitates nostras, sed miseratur, si tamen curam carnis non in desiderio facimus, sed in necessitate. Quod considerans idem Apostolus: *Sive manducamus, inquit, sive bibimus, sive aliquid aliud fecimus, omnia in gloriam Domini faciamus.* Potest tamen quod recumbentibus apparuit, ad id quoque referri, quod alibi calumniantibus Judæis adversus discipulos non jejunantes: *Non possunt, inquit, filii sponsi lugere, quamdiu cum eis est sponsus.* Sequitur: *Et exprobravit incredulitatem illorum, et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt.* Audis Christum discipulos increpantem, immo (quod durius sonat) etiam exprobrantem, nec quancumque, sed ea hora, qua eis corporalem præsentiam subtrahitur, videri poterat magis ab increpatione parcere debuisse. Noli ergo indignari de cætero, si te quoque aliquando Christi vicarius increpaverit. Id enim exhibet, quod ascensurus ab eis in cælum, suis Christus legitur exhibuisse discipulis. Sed quid est, Fratres, quod dicit: *His qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt?* Aut qui fuere, quorum beati oculi gloriosum resurrectionis Do-

minicæ meruerunt videre miraculum? Neque enim resurgentem illum quam legitur, aut creditur vidisse mortalium. Restat ergo de Angelis accipiendum, quibus utique resurrectionis testimonium perhibentibus, Apostolorum pusillanimitas hæsitavit.

2. Jam vero ut faciat quod scriptum est, *Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me; visitationis gratiam, exprobrationis censuram, prædicationis quoque doctrina sequatur, et dicat: Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit.* Sed quid ad hæc dicemus, Fratres? Magna nimis videtur sæcularibus hominibus in hoc verbo data fiducia, vereorque ne dare eam incipiant in occasionem carnis, blandientes sibi plusquam oporteat sine operibus de baptismo et credulitate. Verumtamen consideremus quod sequitur: *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur.* Nec minor fortasse videbitur ipsis quoque religiosis ex hoc verbo provenire desperatio, quam ex verbo priore vanæ spei data sæcularibus occasio videretur. Quis enim ea, quæ in præsentī loco scripta sunt, signa videtur habere credulitatis, sine qua nemo poterit salvari, quoniam *qui non crediderit, condemnabitur; et, Sine fide impossibile est placere Deo?* Quis, inquam, dæmonia ejicit, linguis novis loquitur, serpentes tollit? Quid ergo? Si nemo hæc habet, aut perpauca nostris videntur habere temporibus; aut nemo salvabitur, aut hi soli qui his muneribus gloriantur, quæ non tam merita sunt quam indicia meritorum: adeo ut multi dicentes, *Nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas*

fecimus? audire habeant in iudicio: Nescio vos, discedite a me operarii iniquitatis. Ubi est, quod ait Apostolus, cum de justo iudice loqueretur: Qui reddet unicuique juxta opera sua: si (quod absit) quærenda sunt in iudicio signa potius, quam merita?

5. Sunt tamen et ipsa merita signa quædam, certiora utique et salubriora. Nec difficile arbitror nosse, quemadmodum intelligi signa possint præsentia, ut sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc et salutis. Primum enim opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiuntur dæmonia, cum eradicantur e corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cum jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetusta protoparentum lingua loquuntur, declinantium in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Ubi vero compunctio cordis et oris confessione priora sunt deleta peccata, ne recidivam patiantur, et jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est, ut venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua forte radix pullulat, quæ tam velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? Profecto si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: quoniam juxta Salvatoris exemplum, cum gustaverint, nolent bibere, id est cum senserint, nolent consentire. Sic enim non eis nocebit (quia nulla damnatio est his qui sunt in Christo Jesu) concupiscentiæ sensus absque consensu. Quid tamen? Molesta certe et periculosa est sic corruptæ et infirmæ affectionis lucta: sed qui crediderint, super ægros manus imponent, et bene habebunt, id est ægras affectiones bonis operibus operient, et hoc remedio curabuntur.

SERMO II.

Quomodo ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia.

1. SOLEMNITAS ista, Fratres carissimi, gloriosa est, et (ut ita dicam) gaudiosa, in qua et singularis Christo

gloria, et nobis specialis lætitia exhibetur. Consummatio enim et adimpletio est reliquarum solemnitatum, et felix clausula totius itinerarii Filii Dei. Qui enim descendit, ipse est et qui ascendit hodierna die super omnes cælos, ut adimpleret omnia. Jam enim cum se dominum universorum, quæ sunt in terra et in mari et in inferno, probasset, non restabat, nisi ut aeris et cælorum se esse dominum argumentis similibus, vel certe potioribus comprobaret. Terra enim cognovit Dominum, quia ad vocem virtutis ejus, cum clamasset magna voce: *Lazare, veni foras*, mortuum reddidit. Cognovit mare, quia solidum se præbuit sub pedibus ejus, ita ut Apostoli eum putarent phantasma esse. Cognovit infernus, cujus ipse portas areas et vectes ferreos confregit, ubi et ligavit illum insatiabilem homicidam, qui vocatur diabolus et satanas. Profecto qui mortuos suscitavit, leprosos mundavit, cæcos illuminavit, claudos firmavit, et omnes exsufflavit infirmitates, dominus omnium fuit, et eadem manu qua fecerat, quæ defecerant reficiebat. Sic et qui in ore piscis cum ipso pisco staterem invenire prædixit, patet proculdubio, quia maris et omnium, quæ in mari moventur, dominus fuit. Qui vero traduxit aereas pestates, et affixit eas cruci suæ, claret quia super infernales officinas potestatem accepit. Hic est enim qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo; qui stetit in loco campestri ut doceret turbas; ante præsidem, ut alapas sustineret; toto tempore quo in terris visus est, et cum hominibus conversatus, in laboribus multis stans, et operans salutem in medio terræ.

2. Ad claudendam igitur tunicam tuam inconsutilem, Domine Jesu, ad perficiendam fidei nostræ integritatem, restat, ut videntibus Discipulis per medium aeris, sicut aeris dominus ascendas super omnes cælos. Extunc probabitur, quia Dominus universorum tu es, quia omnia in omnibus adimplesti, et jam tibi profecto debetur, ut in nomine tuo omne genu flectatur, cæ-

lestium, terrestrium, et infernorum; et omnis lingua confiteatur, quia tu es in gloria, et in dextera Patris. In hac dextera sunt delectationes usque in finem: et ideo monet Apostolus, ut quæramus quæ sursum sunt, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quia illic profecto thesaurus noster est Jesus-Christus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.

5. Quid tamen putatis, Fratres, quantum dolor et timor irruerit apostolica pectora, cum eum viderunt a se tolli, et attolli in aera, non scalis adjutum, non sublevatum funibus, etsi angelico comitatu obsequio, non tamen fultum auxilio, sed gradientem in multitudine fortitudinis suæ? Impletum est quod eis dixerat: *Quo ego vado, vos non potestis venire.* Quocumque enim terrarum iisset, eum indivisibiliter sequerentur; mare (sicut Petrus fecit aliquando) cum eo etiam submergendi intrarent: sed hac sequi non poterant, quia *corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Dolor ergo nimius erat, quia videbant illum, propter quem omnia reliquerant, a suis sensibus et aspectibus tolli, ut non possent, ablato a responso, filii sponsi non lugere: timor, quia orphani relinquebantur in medio Judæorum, nondum confirmati virtute ex alto. Benedicens ergo eis ferebatur in cælum, forte concussis illius singularis misericordiæ visceribus, cum misereros suos et pauperem suam scholam relinqueret; nisi quod veniebat parare eis locum, et quia expediebat, ut præsentiam eis subtraheret corporalem. Quam felix, quam digna ista processio! ad quam ne ipsi quidem adhuc Apostoli digni fuerunt admitti, cum et animarum sanctarum, et cælestium virtutum triumphali pompa deductus ad Patrem, sedet a dextris Dei. Nunc vere adimplevit omnia, quia natus est inter homines, cum hominibus conversatus est, ab hominibus et pro hominibus passus et mortuus est, resurrexit, ascendit, sedet ad dexteram Dei. Agnosco tunc

cam desuper contextam per totum, quam superna illa mansio claudit: ubi adimpletus est, et adimplevit omnia Dominus Jesus Christus.

4. Verumtamen quid mihi et solemnitatibus istis? Quis me consolabitur? Domine Jesu, quia te non vidi in cruce suspensum, plagis lividum, pallidum morte; quia non sum crucifixo compassus, obsecutus mortuo, ut saltem lacrymis meis loca illa vulnerum delinirem? Quomodo me dereliquisti insalutatum, cum formosus in stola tua Rex gloriæ in alta cælorum te recepisti? Prorsus renuisset consolari anima mea, nisi me Angeli in voce exsultationis prævenissent, qui dixerunt: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Illic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Sic, inquit, veniet. Ergone veniet quærere nos in illa tam singulari, quam universali processione, cum præcedentibus omnibus Angelis, et subsequentibus hominibus universis, descendet judicare vivos et mortuos? Proculdubio veniet: sed quomodo ascendit, non quomodo ante descendit. Humilis enim prius venit animas salvare: sublimis autem veniet cadaver istud resuscitare, et configurare corpori claritatis suæ, ut infirmiori huic vasculo abundantiore impendere videatur honorem. Tunc enim videbitur cum potestate magna et majestate, qui prius in infirmitate carnis latuerat. Intuebor et ego eum, sed non modo; videbo eum, sed non prope: ita ut hæc secunda glorificatio priori glorificationi propter excellentem gloriam manifeste præluceat.

5. Interim manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram Patris assumptus, et assistit nunc vultui Dei pro nobis. Sedet autem, habens in dextera misericordiam, in sinistra iudicium: et misericordiam multam nimis, et iudicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem: corroboravit misericordiam super firmes se secundum altitudinem cæli a terra, ut majores cumulos miseratio-

num Domini sentiant, quam sit spatii inter cælum et terram. Propositum namque Dei super illos manet immobile : et misericordia hæc ab æterno et usque in æternum super timentes eum ; ab æterno per prædestinationem, in æternum per glorificationem. Similiter et in reprobis terribilis est super filios hominum, et utrimque stat fixa sententia æternitatis, et in his qui salvi fiunt, et in his qui pereunt. Quis scit si omnium vestrum, quos hic video, nomina scripta sunt in cælis, et in libro prædestinationis annotata ? Vocationis enim et justificationis vestræ aliqua signa mihi videor intueri in conversatione hujus humilitatis. Quanto putas gaudio replerentur omnia ossa mea, si id scire contingeret ? Sed nescit homo, utrum sit dignus amore, an odio.

6. Propterea, dilectissimi, perseverate in disciplina quam suscepistis, ut per humilitatem ad sublimitatem ascendatis : quia hæc est via, et non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potius quam ascendit : quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. Christus enim cum per naturam divinitatis non haberet quo cresceret vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est ; per descensum quomodo cresceret invenit, veniens incarnari, pati, ne moreremur in æternum : propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet a dextris Dei. Vade, et tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis : quia ut æterna lege fixum est, *Omnis qui se exaltat, humiliabitur ; et qui se humiliat, exaltabitur.* O perversitas ! o abusio filiorum Adam ! quia cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum ; ipsi et leviter ascendunt, et difficiliter descendunt, parati ad honores et celsitudines graduum ecclesiasticorum, ipsis etiam angelicis humeris formidandos. Ad sequendum autem te, Domine Jesu, vix inveniuntur, qui vel trahi patientur, qui velint duci per viam mandatorum tuorum. Alii enim trahuntur, qui possunt dicere : *Trahite me post te.* Alii

ducuntur, qui dicunt : *Introduxit me Rex in cellaria sua.* Alii rapiuntur, sicut Apostolus raptus est ad tertium cælum. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animas suas : secundi feliciores, quia ex voluntate sua confitentur ei : tertii felicissimi, qui in profundissima Dei misericordia, quasi quodammodo sepulta jam arbitrii sui potestate, in divitias gloriæ in spiritu ardoris rapiuntur, nescientes sive in corpore, sive extra corpus : hoc solum scientes, quod rapti sint. Beatus qui ubique te ducem habet, Domine Jesu, non illum refugam spiritum, qui statim ascendere voluit, et tota divinitatis dextera percussus est. Nos autem populus tuus, et oves pascuæ tuæ, sequamur te, per te, ad te : quia tu es via, veritas, et vita ; via in exemplo, veritas in promisso, vita in præmio. Verba enim æternæ vitæ habes, et nos cognoscimus et credimus, quia tu es Christus filius Dei vivi, qui es super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

SERMO III.

De intellectu et affectu.

1. HODIE cœlorum Dominus cœlorum alta cœlesti potentia penetravit, et infirma carnis tantquam nubila quædam excutiens, induit stolam gloriæ. Elevatus est Sol in ortu suo, incaluit et invaluit : dilatavit et multiplicavit radios super terram, nec est qui se abscondat a calore ejus. Rediit ad regionem sapientiæ Sapientia Dei, ubi omnes bonum et intelligunt et requirunt, intellectu perspicacissimi, affectu paratissimi ad audiendam vocem sermonum ejus. Nos autem in regione ista sumus, ubi plurimum est malitiæ, sapientiæ parum : quia *corpus quod corrumpitur, aggravat animam, et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Per sensum hic ego arbitror intellectum designari : qui tunc vere deprimitur, cum multa cogitat, cum non colligit se circa illam unam et unicam meditationem, quæ concipitur de civitate illa, cujus

participatio ejus in idipsum. Hujusmodi intellectum oportet deprimi, et distrahi per multa, multis et multiplicibus modis. Animam vero hic æstimo dici affectiones, quæ corrupto corpore diversis passionibus afficiuntur, quæ mitigari numquam possunt, ne dicam sanari, donec voluntas unum quærat, et tendat ad unum.

2. Duo ergo sunt quæ in nobis purganda sunt, intellectus et affectus: intellectus; ut noverit; affectus, ut velit. Felices, et vere felices illi duo viri Elias et Enoch, quibus omnes materiæ et occasiones ablatae sunt, quæ eorum intellectum impediunt, vel affectum: quia soli Deo viventes nec noverunt nisi Deum, nec cupiunt nisi Deum. Denique et de Enoch legitur, quia *rap-tus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius*. Intellectus noster turbatus erat, ne dicam cæcatus; affectus inquinatus erat, et multum inquinatus: sed Christus intellectum illuminat, Spiritus sanctus affectum purgat. Venit enim Filius Dei, et tot et tanta mirabilia in mundo operatus est, ut non immerito intellectum nostrum ab omnibus mundanis rebus evocaverit; ut semper cogitemus, et numquam cogitare sufficiamus, quia mirabilia fecit. Vere latissimos nobis ad spatiandum intelligentiæ campos dereliquit; et torrens cogitationum istarum profundissimus est, qui juxta Prophetam non possit transvadari. Quis enim sufficiat cogitare, qualiter rerum Dominus prævenit nos, venerit ad nos, subvenit nobis, et singularis illa majestas voluerit mori ut viveremus, servire ut regnaremus, exulare ut repatriaremur, et usque ad servilissima opera inclinari, ut constitueret nos super omnia opera sua?

3. Talem se obtulit Apostolis Apostolorum Dominus, ut jam non invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspicerent, sed ipse facie ad faciem videretur qui omnia fecit. Et quia discipuli carnales erant, et Deus spiritus est, nec bene convenit spiritui et carni; umbra corporis sui temperavit se eis, ut objectu vivificæ carnis viderent Ver-

bum in carne, solem in nube, lumen in testa, cereum in laterna. Spiritus enim oris nostri Christus Dominus, cui diximus: *In umbra tua vivemus inter gentes*. In umbra, inquit, tua inter gentes, non inter Angelos, ubi purissimum lumen purissimis oculis intuebimur. Unde et virtus Altissimi obumbravit Virgini, ne nimio splendore præstricta, divinitatis fulgur etiam illa singularis aquila tolerare non posset. Ad hoc autem carnem eis proposuit, ut omnem cogitatum eorum ab humanis rebus ad carnem suam (qua et mirabilia dicebat, et mirabilia faciebat) adunaret, et sic de carne transferret ad spiritum: quia spiritus est Deus; et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare. Nonne tibi videtur eis intellectum illuminasse, cum aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, ostendens quia hæc oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis, et ita intrare in gloriam suam?

4. Sed illi sanctissimæ carni ejus assuefacti, verbum de discessu ejus audire non poterant, ut eos relinqueret pro quo omnia reliquissent. Quare hoc? quia intellectus illuminatus erat, sed nondum purgatus affectus. Unde et benignus Magister blande eos ac dulciter compellabat, dicens: *Expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos. Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Quid est quod Christo commemorante in terris, Spiritus sanctus ad eos venire non potuit? An carnis illius consortium abhorrebat, quæ de ipso et per ipsum in Virgine et de Virgine matre concepta erat et nata? Absit: sed ut ostenderet nobis per quam ambularemus viam, formam apponeret cui imprimeremur. Et ille quidem illis plorantibus elevatus in cælum, Spiritum sanctum misit, qui affectum eorum, id est voluntatem, mundavit, immo potius alteravit: ut jam magis Dominum velint ascendisse, qui prius detinuisse voluerant. Impletum est quod eis prædixerat: *Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*. Sic ergo eorum intelligentia per Christum*

illuminata est, et voluntas emundata per Spiritum; ut sicut bonum noverint, sic et velint: quod solum perfecta religio, vel religiosa perfectio est.

5. Recordor nunc Elisæi sancti, cui cum Elias dixisset, ut in discessu vel ascensu suo postulare quod vellet, respondit: *Oro ut fiat spiritus tuus duplex in me. At ille: Rem difficilem postulasti. Attamen si videris quando tollar a te, erit quod petisti.* Nonne tibi videtur Elias ascendentis Domini signare personam; Elisæus vero chorum apostolicum in ascensione Christi anxie suspirantem? Sicut enim Elisæus ab Elia nullo pacto avelli poterat, sic nec Apostoli a Christi præsentia poterant separari. Vix enim tandem eis persuasit, quia sine fide impossibile esset placere Deo. Quis est ergo spiritus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectus et affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est qui illum habere mereatur. *Attamen, inquit, si videris quando tollar a te, erit quod petisti.* Nihil est quod propter hoc habeant perdere vel debeant alumni tui, Domine Jesu, quia videntibus illis es elevatus in cælum, et desiderantibus oculis te secuti sunt gradientem in multitudine fortitudinis tuæ. Vel certe spiritum duplicem dicere possumus illud, quod Salvator ad Discipulos ait: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet.* Nonne majora Christo, per Christum tamen, fecit Petrus, de quo legitur: *Quia in plateis ponebantur infirmi in lectulis, ut veniente Petro saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, et liberarentur ab infirmitatibus suis?* Nusquam enim Dominus umbra sua invenitur infirmitates sanasse.

6. Non dubito ego intellectum omnium vestrum, qui hic estis, illuminatum esse: sed non affectum æque esse purgatum, manifestis approbabo conjecturis. Omnes quod bonum est nostis, et viam per quam incedere, et quomodo in ea incedere debeatis: sed voluntas non una est. Quidam enim ad omnia viæ et vitæ hujus exercitia non solum ambulant, sed et currunt, immo potius

volant: ut eis et vigiliæ breves, et cibi dulces, et panni suaves, et labores non solum tolerabiles, sed et appetibiles videantur. Alii autem non sic: sed corde arido et affectione recalcitrante, vix pudore trahuntur ad hæc, vix gehennali timore compelluntur. Quosdam nec compellimus quidem, quibus frons mulieris meretricis facta est, et nolunt erubescere. Sunt, inquam, multi inter nos, qui nobiscum de uno pane comedunt, nobiscum dormiunt, nobiscum cantant, nobiscum laborant, miseri et miserabiles, utpote per omnia participes tribulationis, sed consolationis non ita. Numquid abbreviata est manus Domini, ut omnibus donare non possit, qui aperit manum suam, et implet omne animal benedictione? Quid ergo in causa est? Illud omnino: quia non vident Christum cum tollitur ab eis, id est non cogitant quomodo eos orphanos reliquerit, quod peregrini et advenæ sint super terram, quod tamdiu fæculenti corporis horrido carcere teneantur, et non sint cum Christo. Hujusmodi autem, si diu ita permanserint sub onere, aut opprimuntur et succumbunt, aut quodammodo in inferno sunt, ut nunquam ad plenum respirent in lucem miserationum Domini, nec in libertatem spiritus, quæ sola facit jugum suave, et onus leve.

7. Inde autem tam perniciose tepiditas emanat, quia affectus, id est voluntas eorum nondum purgata est, nec bonum sic volunt: sicut noverunt, a propria concupiscentia abstracti graviter et illecti. Amant enim in carne sua terrenas consolatiunculas, sive in verbo, sive in signo, sive in facto, sive in aliquo alio; et si hæc interrumpunt aliquando, non tamen penitus rumpunt. Inde est, quod raro affectiones suas dirigunt in Deum, et eorum compunctio non continua, sed horaria est, et (ut verius dicam) momentanea. IMPLERI autem visitationibus Domini anima non potest, quæ his distractionibus subjacet: et quanto magis illis evacua-bitur, tanto amplius istis implebitur; si multum, multum; si parum, parum. Vel certe si magis probas, nunquam

istæ illis misceri poterunt in æternum: quia ubi vasa vacua non invenit oleum, stare necesse est: nec mittunt vinum novum nisi in utres novos, ut ambo conserventur. Neque enim spiritus et caro, ignis et tepiditas, in uno domicilio commorantur, præsertim cum tepiditas ipsi Domino soleat vomitum provocare.

8. Si enim Apostoli adhuc carni Dominicæ inhærentes, (quæ sola sancta, quia Sancti sanctorum, erat) Spiritu sancto repleti nequiverint, donec tolleretur ab eis; tu carni tuæ, quæ sordidissima est, et diversarum spurcitiarum phantasiis repleta, adstrictus et conglutinat, illum meracissimum Spiritum te posse putas suscipere, nisi carnis istis consolationibus funditus renuntiare tentaveris? Revera cum incœperis, tristitia implebit cor tuum: sed si perseveraveris, tristitia tua convertetur in gaudium. Tunc enim purgabitur affectus, et voluntas renovabitur, vel potius nova creabitur: ut omnia quæ prius difficilia, immo impossibilia videbantur, cum multa percurrantur dulcedine et aviditate. *Emitte*, inquit, *Spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ*. Sicut per faciem exterior homo cognoscitur, sic per voluntatem demonstratur interior. Emissio ergo Spiritu creatur et renovatur facies terræ, id est terrena voluntas fit cœlestis, parata ad nutum nutu citius obedire. Beati qui tales sunt: quia non solum malum non sentiunt, sed in mira quadam cordis dilatatione commorantur. De illis enim quos supra commemoravimus, terribiliter ait Deus: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt*, id est carnales: et quicquid in eis spiritus fuerat, in carnem evanuit.

9. Quia igitur, carissimi, hodierna dies est, in qua Sponsus aufertur a nobis, et non sine tumultu aliquo animorum nostrorum, ad hoc lamen ut mittat nobis Spiritum veritatis: ploremus et oremus, ut dignos nos inveniat, vel potius efficiat, et repleat domum istam, ubi sumus sedentes, quatenus non vexatio, sed unctio ejus doceat nos de om-

nibus: sicque et intellectu clarificato; et affectu purificato, veniat ad nos, et apud nos faciat mansionem. Et sicut serpens Moysi devoravit omnes serpentes magorum: sic iste cum venerit, absorbebit omnes carnales affectiones et delectationes nostras, et infundet consolationes, ita ut de labore requiem, de tribulatione lætitiā, de contumelia gloriam habeamus; sicut illi, quos repleverat, ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Spiritus enim Jesu, spiritus bonus, spiritus sanctus, spiritus rectus, spiritus dulcis, spiritus principalis, quicquid in hoc sæculo nequam videtur, difficile et angustum, leve facit et latum: opprobrium gaudium judicat, despectionem exaltationem esse persuadet. Scrutemur ergo, juxta Prophetam, vias nostras, et studia nostra; levemus corda nostra cum manibus, ut in solemnitate sancti Spiritus gaudeamus, et abundantius gaudeamus, qui nos inducat in omnem, sicut promisit Dei Filius veritatem.

SERMO IV.

De duabus malis ascensionibus, dæmonis et primi hominis; et sex bonis, Christi et nostris.

1. Si Nativitatis et Resurrectionis Dominicæ digna devotione solemnia celebramus, hodiernum quoque Ascensionis diem non minus devote convenit celebrari. In nullo siquidem a festivitibus illis ista degenerat, sed finis earum et adimpletio est. Merito quidem solemnitatis et lætitiæ dies agitur, quando Sol ille supercœlestis, Sol justitiæ, nostris se præsentavit obtutibus, nube carnis et mortalitatis sacco fulgorem suum et lucem temperans inaccessibilem. Magna quoque lætitia et exultatio multa nimis, quando conscisso sacco, lætitia circumdatus est, factaque de medio sacci ipsius non quidem substantia, sed velustate, sed corruptione, sed miseria, sed vilitate, nostræ dedicavit primordia resurrec-

tionis. Verumtamen quid mihi et solemnitatibus istis, si conversatio mea usque adhuc definetur in terris? Quis vero vel desiderare præsumeret ascensum cœli, nisi quia is qui descenderat, prior ascendit? Dico ergo vobis: NON MULTO MIHI tolerabilior videretur exsili hujus habitatio, quam gehenna, nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen fiduciæ et exspectationis, quando elevatus est in nubibus, et spem fecit credentibus. Denique *nisi ego abiero*, inquit, *Paraclitus non veniet ad vos*. Quis Paraclitus? Utique per quem diffunditur caritas, et jam spes non confundit; ille Paraclitus, per quem in cœlis sit conversatio nostra; virtus ex alto, per quam sursum sint corda nostra. *Vado*, inquit, *parare vobis locum: et si abiero, et præparavero vobis locum, iterum veniam, et assumam vos ad meipsum. Ubi enim fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilæ*. Videsne quemadmodum cæterarum solemnitatum ea, quam hodie celebramus, et consumptionem habeat, et fructum declaret, et augeat gratiam?

2. Sicut enim cætera omnia ejus qui nobis natus est et nobis datus: ita ipsa quoque ipsius ascensio propter nos facta est, et facit pro nobis. In nostra siquidem vita multa, quantum in nobis est, videmur agere casu, multa necessitate: sed Christus, Dei virtus et Dei sapientia, neutri potuit subjacere. Quæ enim Dei virtutem necessitas cogeret, aut quid ageret Dei sapientia casu? Omnia proinde quæcumque locutus est, quæcumque operatus est, quæcumque passus est, ne dubites fuisse voluntaria, plena sacramentorum, plena salutis. Hæc scientes, si quid aliquando eorum, quæ de Christo sunt, in nostram scientiam venire contingat, non sic audientum est, tamquam si inventicium quidpiam proferamus: sed tamquam id, quod etiam priusquam causa sciretur, constaret nequaquam sine causa fuisse. Sicut enim qui scribit, certis rationibus collocat universa: ita quæ a Deo sunt, ordinata sunt, maximeque ea, quæ præsens in carne est operata majestas. Sed væ angustiae cognitionis! væ

paupertati scientiæ nostræ, qui tantum ex parte cognoscimus, et parte modica! Vix scintillulæ quædam nobis elucent de tanta luminis copia, de lucerna posita super candelabrum. Sane quanto minus singuli capimus, tanto fidelius cæteris communicanda sunt quæ singulis revelantur. Et ego, Fratres, quæ mihi ad vestram ædificationem de ascensione, immo de ascensionibus suis donare ipse dignatur, nec volo, nec debeo subtrahere vobis: præsertim quod hæc sit spiritualium prærogativa donorum, ut communicata non minuantur. Aliquibus fortassis hæc nota sunt, quibus similiter hæc revelata sunt: sed propter eos qui forte non adverterunt, sublimioribus intenti, aut aliis occupati; seu etiam propter eos qui minus capacis intelligentiæ sunt, mihi incumbit loqui quæ sentio.

5. *Christus qui descendit, ipse est et qui ascendit*. Apostoli verba sunt hæc. Ego autem credo eum in hoc ipso quod descenderit, ascendisse. Sic enim oportebat Christum descendere, ut nos ascendere doceremur. Cupidi quidem sumus ascensionis: exaltationem concupiscimus omnes. Nobiles enim creaturæ sumus, et magni cujusdam animi, ideoque altitudinem naturali appetimus desiderio. Sed væ nobis, si voluerimus eum sequi qui ait: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis*. Heu miser, in lateribus Aquilonis! Frigidus est mons ille, non te sequimur. Potestatis habes concupiscentiam, altitudinem præsumis potentiæ. Quanti tamen usque hodie fœda sequuntur infeliciaque vestigia! immo vero quam pauci evadunt, quibus non dominandi libido dominetur! Hinc est, quod benefici vocantur, qui potestatem habent; hinc, quod laudatur peccator in desideriis animæ suæ. Potentibus siquidem omnes adulantur, invident omnes. Quem sequimini, miseri homines, quem sequimini? Annon videtis satanam tamquam fulgur cadentem? Non iste est mons, in quem ascendit Angelus, et diabolus factus est? Vel illud advertite, quod post casum suum invidia cruciante male sollicitus de supplantando homine, illius

tamen montis ascensum nullatenus ausus est suadere ei, in quo nimirum pro inani ascensu tam immane præcipitium cognoscetur expertus.

4. Sed non defuit versuto hosti quid ageret. Similem ei montem alterum demonstravit. *Eritis*, inquit, *sicut dii, scientes bonum et malum*. Perniciosa etiam hæc ascensio, immo magis descensio est de Jerusalem in Jericho. Pessimus mons inflans scientia, in quem tamen usque hodie videas tanta concupiscentia plurimos reperere filiorum Adam, ac si non noverint, quantum pater eorum in illius montis ascensu descenderit, immo quam graviter ceciderit, quantum tota dejecta sit et conquassata posteritas. Nondum sanata sunt vulnera, quæ tibi in ascensu montis illius inflicta sunt, licet adhuc in patre lateres; et nunc iterum in propria persona conaris ascendere, ut sit error novissimus pejor priore? Quænam miseris tam dira libido? Filii hominum usquequo gravi corde? ut quid diligentiam vanitatem, et quæritis mendacium? An ignoratis, quoniam infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; et stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes? Non nos Dei comminantis terror revocat, perdituri sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobaturi; non patris exemplum, non denique sensus ipse noster, et duræ experientia necessitatis, cui sumus addicti per insipientem scientiæ appetitum.

5. Ecce vobis, Fratres, montem demonstravimus alium, non in quem ascendatis, sed quem fugiatis. Ipse est in quem ascendeat qui voluit esse sicut Deus, sciens bonum et malum: ipse quem usque hodie filii ejus accumulantes et elevantes, nihil inventientes tam vile, unde non velint montem elevare scientiæ. Videas alium litterarum, alium mundialis curæ, istum placitationum displicentium Deo, illum servilis cujuslibet artis tam vehementer affectare scientiam, ut laborem non reputet, tantummodo ut possit aliquibus doctior reputari. Sic ædificant Babel, sic putant ad Dei se perventuros simi-

litudinem; sic concupiscunt quod non expedit, quod expedit omittentes. Quid vobis et montibus istis, in quorum ascensu tanta difficultas est, et tam grande periculum? aut cur eum deseritis montem, cujus et facilis est ascensus, et perutilis? Potestatis ambitio Angelum felicitate privavit angelica: scientiæ appetitus hominem immortalitatis gloria spoliavit. Conetur quis ascendere in montem potestatis: quantos putas contradictores habebit, quantos inveniet repulsores, obstacula quanta, quam difficilem viam? Quid si tandem eum adipisci contigerit quod optabat? *Potentibus*, ait Scriptura, *potenter tormenta patientur*: ut præsentibus sollicitudinibus et anxietatibus, quas potestas ipsa parit, omittam. Cupidus alter est instantis scientiæ: quantum laborabit, quantum anxietur spiritus ejus? Et tamen audiet: Nec si te ruperis, apprehendes. In amaritudine morabitur oculus ejus, quoties videre contigerit, qui se posterioriorem judicet, aut putet ab aliis reputari. Quid cum intumuerit multum? *Perdam*, inquit Dominus, *sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobo*.

6. Jam ne multis immorer, vidistis (ut arbitror) quam fugiendus nobis sit mons uterque, si præcipitium Angeli, si casum hominis expavescimus. Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniant super vos. Quid tamen agimus? Ascendere sic non expedit, et ascendendi tenemur concupiscentia. Quis docebit nos ascensum salubrem? Quis, nisi de quo legimus, quoniam *qui descendit, ipse est et qui ascendit*? Ab ipso demonstranda nobis erat ascensionis via, ne ductoris, immo seductoris iniqui aut vestigium, aut consilium sequeremur. Quia ergo non erat quo ascenderet, descendit Altissimus, et suo nobis descensu suavem ac salubrem dedicavit ascensum. Descendit de monte potentia, carnis infirmitate circumdatus: descendit de monte scientiæ, quoniam placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quid enim tenello corpore et infantilibus membris videtur infirmius? Quid indoctius ap-

paret parvulo, qui sola matris ubera noverit? Quis impotentior eo, cujus omnia dinumerantur ossa? Quis insipientior eo, qui tradebat in mortem animam suam, et quæ non rapuit tunc exsolvebat? Vides quam multum descenderit, quantum a potentia sua, quantum a sapientia sua exinanierit semetipsum. Sed non potuit altius in montem bonitatis ascendere, nec suam commendare expressius caritatem. Nec mirum si descendendo Christus ascendit, quando priorum uterque cecidit ascendendo. Et mihi quidem videtur montis hujus ascensorem quærere qui dicebat: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus?* Forte etiam Isaias ascensionis desiderio cadentes intuens homines ad hunc revocabat montem, exclamans: *Venite, ascendamus in montem Domini.* Annon manifeste eos de priorum montium ascensione redarguens, montis hujus prædicat ubertatem, qui ait: *Ut quid suspicamini montes coagulatos? Mons coagulatus, mons pinguis.* Hic est igitur mons domus Domini præparatus in vertice montium, super quos salientem sponsum inspexerat, qui dicebat: *Ecce venit is saliens in montibus.* Docebat enim ignarum viæ, trahebat parvulum, infantulum deducebat: ideoque velut quibusdam passibus ibat, ut de virtute in virtutem videretur Deus deorum in Sion. Justitia enim ejus sicut montes Dei.

7. Sed jam (si placet) saltus etiam ipsos intueamur, quibus exsultavit ut gigas ad currendam viam, et cujus egressio a summo cælo, per gradus quosdam usque ad summum ejus occurrit. Primum ergo constitue montem illum, in quem ascendit cum Petro et Jacobo et Johanne, ubi et transfiguratus est ante eos. Refulsit facies ejus ut sol, et vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix. Resurrectionis gloria ista est, quam in monte spei contemplamur. Ut quid enim ascendit ut transfiguraretur, nisi ut doceret nos cogitatione ascendere ad futuram illam gloriam, quæ revelabitur in nobis? Felix, cujus me-

ditatio in conspectu Domini est semper, qui in corde suo delectationes dexteræ Domini usque in finem sedula cogitatione revolvit! Quid enim grave illi poterit videri, qui semper mente tractat, quod non sint condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam? Quid concupiscere poterit in sæculo nequam, cujus oculus semper videt bona Domini in terra viventium, semper videt æterna præmia? *Tibi dixit cor meum* (Propheta loquitur Domino) *tibi dixit cor meum, exquisivit te facies mea: faciem tuam, Domine, requiram.* Quis mihi tribuat, ut omnes surgentes stetis in excelso, et videatis exsultationem, quæ ventura est vobis a Domino?

8. Non sit molestum vobis, obsecro, quod in monte hoc aliquando diutius immoramur: poterimus enim cæteros festinantius pertransire. Verumtamen in isto quem non detineat sententia illa sancti Petri, quam in eo protulit, et de eo: *Domine, inquires, bonum est nos hic esse?* Quid enim tam bonum est, immo quid aliud videtur bonum, quam in bonis animam demorari, quandoquidem adhuc corpus non potest? Puto quod ejus qui ingrediebatur in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, in voce exsultationis et confessionis, sonus epulantis fuerit: *Bonum est nos hic esse.* Quis enim ex vobis secum cogitans futuram illam vitam, sed lætitiâ, sed jucunditatem, sed beatitudinem, sed gloriam filiorum Dei: quis, inquam, talia tranquilla secum conscientia volvens, non continuo de plenitudine intimæ suavitatis eructat: *Domine, bonum nos est hic esse?* Non sane in hac ærumnosa peregrinatione, ubi corpore detinetur, sed in suavi ac salubri illa cogitatione, in qua corde versatur. *Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam?* Vos autem filii hominum, filii hominis, qui descendit de Jerusalem in Jericho, filii hominum usquequo gravi corde? Ascendite ad cor altum, et exaltabitur Deus. Hic est enim mons, in quo transfiguratur Christus. Ascendite, et scietis, quoniam Dominus sanctum suum mirificavit.

9. Obsecro vos, Fratres mei, non graventur corda vestra in curis sæcularibus. Nam de crapula et ebrietate (gratias Deo) non magnopere necesse habeo vos admonere. Exonerate, obsecro, corda vestra gravi mole terrenarum cogitationum, ut sciatis mirificatum a Domino sanctum suum. Levate corda vestra cum manibus quibusdam cogitationum, ut transfiguratum Dominum videatis. Formate in cordibus vestris non modo Patriarcharum et Prophetarum tabernacula, sed omnes domus illius cœlestis multiplices mansiones secundum eum, qui circuibat immolans in tabernaculo Domini hostiam vociferationis, cantans, et psalmum illum dicens Domino : *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini.* Circuite et vos, carissimi, cum pietatis et devotionis affectu vel hostia, visitantes animo sedes supernas, et multas, quæ in domo Patris sunt, mansiones, humiliter prosternentes corda vestra ante thronum Dei et Agni; cum reverentia supplicantes singulis ordinibus Angelorum; Patriarcharum numerum, cuneos prophetarum, et senatum apostolicum salutantes, coronas Martyrum suspicientes purpureis rutilantes floribus, redolentes liliis choros Virginum admirantes, atque ad mellisfluum novi cantici sonum, quantum prævalet infirmitas cordis, erigentes auditum. *Hæc recordatus sum (Propheta loquitur) et effudi in me animam meam.* Quæ? *Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.* Et item : *Memor fui, inquit, Dei, et delectatus sum.* Quem viderunt Apostoli, vidit et iste, nec dissimili, ut arbitror, visione: nisi quod spirituale totum habuit hujus visio. corporeum nihil. Omnino non vidit eum sicut is qui dicebat : *Vidimus eum, et non erat illi species neque decor.* Transfiguratum proculdubio vidit et speciosum forma præ filiis hominum, qui delectatum se perhibet, sicut et Apostoli, *Bonum est, inquit Domino, nos hic esse.* Et ut nihil desit propositæ similitudini, illi quidem proni cecidisse leguntur, hic vero suum fatetur spiri-

tum defecisse. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Ascendentes igitur in hunc montem, et revelata facie gloriam Domini specularantes, haud dubium quin clamare habeatis et vos : Trahe nos post te. Quid enim prodest scire quod sit eundem; siquidem qua debeas ire non noveris?

10. Alterum proinde montem ascendas necesse est, in quo prædicantem audias, scalam erigentem octo distinctam scalaribus, cujus summitas cœlos tangit. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Jam si primum ascenderis montem jugi meditatione supernæ gloriæ, istum nihilominus montem ascendere non gravaberis, ut in lege ejus mediteris die ac nocte : sicut idem Propheta non solum meditabatur in præmiis, sed et in mandatis Domini quæ dilexit. Sic enim audies et tu : *Et quoniam eam, scitis, propter ascensionem primam; et viam scitis, propter secundam.* Propterea in corde tuo pone viam veritatis inquirere, ne forte sis de eorum numero, qui viam civitatis habitaculi non invenerunt. Magis autem sollicitus esto ascendere non modo cogitatione cœlestis gloriæ, sed et conversatione, quæ cœlestem gloriam mereatur.

11. Tertium nihilominus montem lego, in quem ascendit solus orare. Vides ergo quam bene sponsa in Canticis : *Ecce, inquit, venit iste saliens in montibus.* In primo transfiguratus est, ut scires quo tenderes : in secundo verba vitæ locutus est, ut scires qua pervenires : oravit in tertio, ut eundi et perveniendi bonam obtinere studeas voluntatem. *Scienti enim bonum, et non facienti, peccatum est illi.* Propterea sciens quoniam in oratione datur bona voluntas; cum videris quæ agenda sunt, ut convalescas ad agenda quæ videris, ascende tu ad orationem : ora instanter, ora perseveranter, sicut ille pernoctabat in oratione : et dabit Pater bonus spiritum bonum petenti se. Et vide quam utiliter orationis tempore etiam corporalis loci secretum quærimus, quando hoc ille non solum docuit verbo :

Intra, inquit, in cubiculum tuum, et clauso ostio ora Patrem tuum : sed et commendavit exemplo, nec domesticorum quemquam admittens, sed solus ascendens ad orationem.

12. Putas poterimus aliquid amplius de ejus ascensionibus invenire? Poterimus utique. Volo enim ut nec jumentis ipsius sis immemor, super quod legitur ascendisse. Volo ut nec ipsam crucis ascensionem omittas. Nam et in illa exaltari oportebat Filium hominis. *Et ego, inquit, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum.* Itaque cum jam et cognitio suppetit, et velle adjacet; quid ages, quod perficere bonum non invenis; sed asinini quidam et bestiales motus legem contrariam habent, et captivare te volunt? Quid, inquam, facies super concupiscentis irrationabilibus, quæ sunt in membris tuis? Urget te etiam, cum jejunare consentis, gulæ illecebra; cum vigilare proponis, somnolentia premit. Quid faciemus huic asino? Asinum enim istud est, commune cum asinis: quia homo *comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis.* Ascende, Domine, super asinum istum, conculca hos bestiales motus: quia domari debent, ne dominari prævaleant. Nisi enim calcati fuerint, conculcabunt nos; nisi premantur, oppriment nos. Propterea sequere, anima mea, et in hac ascensione Christum Dominum, ut sub te sit appetitus tuus, ut tu domineris illius. Nam ut in cælum ascendas, prius necesse est levare te super te, calcando carnalia desideria, quæ in te militant adversum te.

13. Sequere etiam ascendentem in crucem, exaltatum a terra: ut non solum super te, sed et super omnem quoque mundum mentis fastigio colloceris, universa quæ in terris sunt deorsum aspiciens et despiciens, sicut scriptum est: *Cernent terram de longe.* Nulla te mundi oblectamenta inclinent, nullæ adversitates dejiciant. Absit tibi gloriari nisi in cruce Domini tui Jesu Christi, per quem tibi mundus crucifixus est: ut quæ mundus appetit, crucem reputes: et tu crucifixus mundo,

illis quæ mundus crucem reputat, toto inhæreas amore.

14. Jam vero quid ex hoc restat, nisi ut ad illum ascendas, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula? Dissolvi jam, et esse cum Christo, multo magis optimum. *Beatus vir cujus est auxilium abs te, ait Propheta ad Dominum: ascensiones in corde suo disposuit; ibit de virtute in virtutem usque ad videndum Deum deorum in Sion.* Hæc est ultima ascensio, in qua implentur omnia, sicut ait Apostolus: *Christus qui descendit, ipse est et qui ascendit, ut adimpleret omnia.* Sed de illa ascensione quid dicam? Quo ascendemus, ut ubi Christus est, et nos simus? Quid ibi erit? *Oculus, Deus, non vidit absque te quæ præparasti diligentibus te.* Desideremus hanc, Fratres mei, suspiremus ad eam jugiter: et eo magis affectus vigeat, quo deficit intellectus.

SERMO V.

De intellectu et affectu.

1. HODIE sedenti in throno Antiquo dierum, consessurus pariter oblatu est Filius hominis, et erit deinceps non modo germen Domini in magnificentia et gloria, sed et fructus terræ sublimis. Felix unio, et amplectendum ineffabilibus gaudiis sacramentum! Idem enim et germen Domini, et fructus terræ: idem ipse et Dei filius, et fructus ventris Mariæ est: idem filius David, et Dominus, de quo hodie gaudium ejus impletum est, unde olim præcinens aiebat: *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis.* Quomodo enim non germen Domini Dominus? Idem tamen et filius ejus, utpote fructus terræ sublimis, fructus virgæ, quæ de radice Jesse processit. Hodie igitur suum hunc et hominis Filium apud semetipsum Pater clarificat claritate quam habuit, priusquam mundus fieret, apud ipsum. Hodie Veritatem, quæ de terra orta est, cælum sibi redditam gloriatur. Hodie sponsus aufertur a filiis, et lugendum eis est, sicut ipse prædixit. Non enim poterant filii sponsi lugere, donec sponsus cum eis erat: sed venit

diēs ut auferatur ab eis, ut de cætero tugeant et jejurent. Ubi illud jam, Petre, quod dixeras: *Domine, bonum est vobis hic esse; faciamus hic tria tabernacula?* Ecce enim ingressus est amplius et perfectius tabernaculum, non manu factum, id est non hujus creationis.

2. Quomodo ergo jam bonum est nos hic esse? Immo vero molestum est, grave est, periculosum est. Nimirum ubi malitiæ plurimum, sapientiæ modicum, si tamen vel modicum invenitur: ubi viscosa omnia, omnia lubrica, operta tenebris, obsessa laqueis peccatorum: ubi periclitantur animæ, ubi spiritus affliguntur sub sole, ubi tantum vanitas et afflictio spiritus est. Levemus igitur, Fratres mei, levemus in cælum corda cum manibus, et ascendentem Dominum sequi velut quibusdam passibus devotionis et fidei contendamus. Erit enim cum sine mora, sine difficultate obviam illi in nubibus rapiemur, et id poterunt corpora spiritualia, quod merito interim nequeunt spiritus animales. Nunc enim quantis conatibus corda levare necesse est: quæ quidem (ut miserabiliter satis in libro propriæ experientiæ legimus) et corruptio corporis aggravat, et terrena inhabitatio deprimit?

3. At forte tradendum est, quid sit levare cor, aut quemadmodum illud oporteat elevari: sed tradendum sane ab Apostolo potius quam a nobis. *Si consurrexistis*, inquit, *cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Ac si manifestius dicat: Si consurrexistis, et coascendite: si convivitis, et conregnate. Sequamur, Fratres, sequamur Agnum quocumque ierit: sequamur patientem, sequamur et resurgentem, sequamur multo libentius ascendentem. Crucifigatur vetus homo noster simul cum illo, ut destruat corpus peccati: ut ultra non serviamus peccato, mortificatis nimirum membris nostris, quæ sunt super terram. Sed et quomodo ipse resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. In hoc enim mortuus est et

resurrexit, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus.

4. Cæterum quoniam vitæ novitas locum exigit tutiorem, et resurrectionis dignitas altiorem expetit gradum: sequamur etiam ascendentem, quærere videlicet et sapere quæ sursum sunt ubi ille est, non quæ super terram. Quæris quis ille sit locus? Apostolum audi: *Quæ sursum est*, inquit, *Jerusalem libera est, quæ est mater nostra. Vis scire quænam ibi sint? Visio pacis est. Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, qui posuit fines tuos pacem.* O pax quæ exsuperas omnem sensum! o pax etiam super pacem! o mensura super mensuram, conferta, et coagitata, et supereffluens! Compatere igitur Christo, anima Christiana: conresurge, coascende: quod est, *Declina a malo, et fac bonum, inquire pacem, et persequere eam.* Sic nimirum Paulus in Actibus Apostolorum de continentia, et justitia, et spe vitæ æternæ memoratur docuisse discipulos. Sic Veritas ipsa monet in Evangelio præcingere lumbos, lucernas accendere, et deinceps hominibus expectantibus Dominum suum similes inveniri.

5. Cæterum gemina quædam (si bene advertistis) ascensio nobis ab Apostolo commendatur, in eo quod et quærere, et sapere monuit, non infima, sed superna. Quam fortasse distinctionem nec ipse quoque propheta præterisse omnino videbitur, dicens, *Inquire pacem, et persequere eam*: ut hoc sit pacem sequendam quærere, persequi inquisitionem, quod est sapienda quærere, quæ sita sapere, quæ sursum sunt, non quæ super terram. Nimirum donec divisa sunt corda nostra, et multos interim sinus inveniuntur habere, nec sibi omnino cohærere videntur; vel particulatim ea et membratim quodam modo levare necesse est, ut in superna illa Jerusalem colligantur, ejus participatio ejus in idipsum: ubi non tantum singuli, sed et omnes pariter incipiant habitare in unum, non modo scilicet non divisi in semetipsis, sed nec inter se ipsos. Ecce enim ut tanquam principalia cordis ipsius membra distinguam,

est intellectus in nobis, est et affectus; et hi quoque sæpius sibi invicem adversantes, ut alter summa petere, alter appetere infima videatur. Quantus vero is dolor, quam gravis animæ cruciatus, dum sic distrahitur, sic dilaceratur, sic abrumpitur a seipsa, vel ex ea saltem; quam omnibus experiri in promptu est, corporis scissione conjiciat, si quis in suo spiritu animadvertere perniciose et periculosa insensibilitate non neglexerit. Distrahuntur hominum crura, et longioris obice ligni remouentur ab invicem pedes: et dum adhuc cutis integra manet, quis tamen ille est cruciatus?

6. Sic, sic affligi plangimus miseros, qui corporaliter inter nos conversantes, illuminati forte similiter, sed dissimiliter veniuntur affecti. Intelligunt pariter bona quæ faciunt, sed non pariter diligunt intellecta. Nam de ignorantia, Fratres, quænam excusatio nobis, quibus numquam doctrina cœlestis, numquam divina lectio, numquam spiritualis eruditio deest? Quæcumque vera sunt, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ; si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc discitis et accipitis, hæc auditis pariter et videtis, in exemplis videlicet et verbis eorum, qui inter vos sunt perfecti, quorum et exhortatio, et conversatio plenius erudit universos. Utinam autem hæc ut intellectum admonent, moveant et affectum! ne sit intus amarissima contradictio, et divisio molestissima, dum hinc quidem sursum trahimur, sed retrahimur inde deorsum.

7. Nimirum advertere potes in omnibus fere religiosis congregationibus viros repletos consolatione, superabundantes gaudio, jucundos semper et hilares, ferventes spiritu, die ac nocte meditantes in lege Dei, crebro suspicientes in cœlum, et puras manus in oratione levantes, sollicitos observatores conscientiæ, et devotos sectatores bonorum operum: quibus amabilis disciplina, dulce jejunium, vigiliæ breves, labor manuum delectabilis, et universa denique conversationis hujus

austeritas refrigerium videatur. Contra sane invenire est homines pusillanimes et remissos, deficientes sub onere, virga et calcaribus indigentes: quorum remissa lætitia, pusillanimis tristitia est: quorum brevis et rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conversatio: quorum obedientia sine devotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine ædificatione: quos denique (ut videmus) vix gehennæ metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frenat ratio, vix disciplina coercescit. Nonne tibi horum vita inferno penitus appropinquare videtur, dum intellectu affectui, et affectu intellectui repugnante, necesse habent mittere manum ad opera fortium, qui cibo fortium minime sustentantur, socii plane tribulationis, sed non consolationis? Exsurgamus, obsecro, quicumque hujusmodi sumus, resarciamus animas, spiritum recolligamus, abjicientes perniciosam tepiditatem, etsi non quia periculosa est, et Deo solet (ut interdum miserabiliter plangimus) etiam vomitum provocare; certe quia molestissima, plena miseræ et doloris, inferno plane proxima, et umbra mortis jure censetur.

8. Si quærimus quæ sursum sunt, etiam sapere et prælibare interim studeamus. Forte enim poterit intellectui et affectui non inconvenienter aptari, quod et quærere quæ sursum sunt, et sapere admonemur, ut in principalibus (quemadmodum supra dictum est) membris suis nostra corda manibus quibusdam pii conatus et exercitii spiritualis levare studeamus ad Deum. OMNES (ni fallor) quæ sursum sunt quærimus intellectu fidei et judicio rationis, sed non æque forsitan sapiamus omnes quæ sursum sunt, tamquam inescati his quæ sunt super terram, violento quodam præjudicio affectionis. Unde enim ea, quam paulo ante ostendimus, animorum diversitas, tanta disparilitas studiorum, conversationum tanta dissimilitudo? Unde spiritualis gratiæ inopia tanta quibusdam, cum aliis copia tanta exuberet? Profecto nec avarus, nec inops est gratiæ distributor: sed

ubi vacua vasa desunt, stare oleum necesse est. Undique sese ingerit amor mundi: cum consolationibus, immo desolationibus suis observat aditus, per fenestras irruit, mentem occupat, sed non ejus qui dixit: *Renuit consolari anima mea; memor fui Dei, et delectatus sum.* PRÆOCCUPATUM nempe sæcularibus desideriis animum delectatio sancta declinat; nec misceri poterunt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, ut pariter sapias quæ sursum sunt, et quæ super terram.

9. Felices nimirum viri illi, per quos Dominica ascensio legitur præsignata, Enoch raptus, et translatus Elias. Felices plane, qui soli jam Deo vivunt, soli vacant intelligendo, diligendo, fruendo. Neque enim corpora quæ corrumpuntur, illas aggravant animas, aut terrena inhabitatio sensus eorum, tamquam multa cogitantes deprimit, qui cum Deo ambulasse noscuntur. Factum est impedimentum omne de medio, occasio universa sublata, materies nulla relicta est, quæ eorum affectum aggravet, vel deprimat intellectum. Nam et priorem ob hoc raptum Scriptura commemorat, ne forte vincat malitia sapientiam, et intellectus ejus vel anima ultra decipi valeat, aut mutari.

10. Nobis autem unde in his tenebris veritas, unde caritas in hoc sæculo nequam, in hoc mundo, qui totus positus est in maligno? Putas erit qui intellectum illuminet, qui inflammet affectum? Erit utique, si convertamur ad Christum, ut velamen de cordibus auferatur. Illic est enim de quo scriptum est: *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Siquidem prioris ignorantia tempora despiciens Deus, annuntiavit hominibus, ut omnes ubique agerent pœnitentiam, secundum quod Paulus Atheniensibus tradit. Memento etenim Dei Verbum et Sapientiam incarnatam: cujus utique opus erat toto illo tempore, quo videri in terris, et inter homines conversari dignata est ineffabilis illa virtus, illa gloria, illa majestas, illuminare oculos cordis et suadere fidem hominibus prædicatione pariter et ostensione signorum. Denique *Spiritus*

Domini, ait, super me, ad evangelizandum pauperibus misit me. Et Apostolis loquebatur: *Adhuc modicum lumen in vobis est; ambulate dum lucem habetis, ut non tenebræ vos comprehendant.* Nec modo ante passionem, sed et post resurrectionem in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, et loquens de regno Dei; quando et sensum eis, ut Scripturas intelligerent, legitur aperuisse, intellectum potius informabat, quam purgabat affectum.

11. Quando enim ad spiritualia affici possent animales? Immo vero ne ipsam quidem meram lucem poterant aliquatenus sustinere, sed exhibere illis oportuit Verbum in carne, solem in nube, lumen in testa, mel in cera, cereum in laterna. Spiritus ante faciem illorum Christus Dominus, sed non utique sine umbra, in qua viverint interim intergentes. Unde et Virgini legitur obumbrasse, ne vehementiori reverberata splendore, ad candidissimam illam lucem, purissimumque fulgorem divinitatis, etiam illius aquilæ posset acies hebetari. Minime tamen vel nubes ipsa levis esse potuit otiosa, sed ea quoque usus est in salutem; et discipulorum animos, qui nec ad fidei intellectum sine aliqua mutatione affectus poterant promoveri, nec assurgere adhuc ad spiritualia prævalebant, in suæ carnis provocavit affectum: ut amore quodam humano operanti mira, mira loquenti homini adhærerent, amore utique carnali adhuc, sed tam valido, ut cæteris omnibus prævaleret. Nimirum hic erat ille Moysi serpens, qui serpentes magorum Ægypti omnes pariter devoravit. Denique, *Ecce nos, inquit, reliquimus omnia, et seculi sumus te.* Beati siquidem oculi, qui videbant Dominum majestatis in carne præsentem, auctorem universitatis inter homines converstantem, virtutibus coruscantem, infirmos curantem, maria calcantem, mortuos suscitantem, dæmoniis impetantem, et potestatem similem hominibus conferentem; mitem et humilem corde, benignum, affabilem, misericordiæ visceribus affluentem, Agnum Dei peccatum non habentem, et om-

nium peccata portantem. Beatæ aures, quæ verba vitæ ab ipsius incarnati Verbi ore percipere merebantur, quibus enarrabat Unigenitus qui est in sinu Patris, et nota faciebat quæcumque audisset a Patre : ut fluentia doctrinæ cœlestis ab ipsius Veritatis purissimo fonte haurirent, universis postmodum gentibus propinanda, immo eructanda potarent.

42. Quid mirum, Fratres, si implebat tristitia cor eorum cum ab eis sese pronuntiaret iturum, et adderet : *Quo ego vado, vos non potestis venire modo?* Quidni concuterentur viscera, turbaretur affectus, hæsitaret animus, hæreret vultus, paveret auditus, nec omnino æquanimiter discessionis ejus sermo posset admitti, ut relinqueret eos, pro quo omnia reliquissent? Cæterum non ut maneret in carne, sed ut transferretur ad spiritum, totus ab eo in illam carnem Discipulorum fuerat collectus affectus, ut dicere esset aliquando : *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus.* Unde et benignissimus ille Magister blandis eos refovens consolationibus ait : *Rogabo Patrem meum, et alium Paraclitum dabit vobis, Spiritum veritatis, qui vobiscum maneat in æternum.* Et item : *Ego veritatem dico vobis, expedit vobis ut ego vadam. Nisi enim abiero, Paraclitus non veniet ad vos.* Grande mysterium, Fratres mei. Quid enim sibi vult, *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet?* Itane invisæ Paraclito præsentia Christi, aut contubernium Dominicæ carnis Spiritus sanctus horrebat, quæ (sicut Angelo prænuntiante cognovimus) nec concipi quidem, nisi eo superveniente, potuerit? Quid est ergo, *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet?* Nisi carnis præsentia vestris subtrahatur aspectibus, spiritalis gratiæ plenitudinem occupata mens non admittit, non recipit animus, non capit affectus.

43. Quid vobis videtur, Fratres? Si hæc ita sunt, immo quia ita sunt, audeat quis de cætero phantasticis quibusdam illecebris deditus, sectans lenocinia carnis suæ, carnis utique peccatricis, genitæ in peccatis, assue-

tæ peccatis, in qua denique bonum non est, illum pariter exspectare Paraclitum? Audeat, inquam, qui huic sterquilinio semper inhæret, qui carnem fovet, in carne seminat, carnem sapit; illam nihilominus consolationem supernæ visitationis, torrentem voluptatis illum, illam sperare gratiam Spiritus vehementis, quam (ut Veritas ipsa testatur) nec cum ipsa quidem Verbi carne percipere ullatenus Apostoli potuerunt? Errat omnino, si quis cœlestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse hujusmodi illecebris arbitratur. Falleris, Thoma sancte, falleris, si videre Dominum speras ab Apostolorum collegio separatus. Non amat Veritas angulos, non ei diversoria placent. In medio stat, id est disciplina et vita communi, communibus studiis delectatur. Usquequo, miser, diverticula captas, et consolationes propriæ voluntatis tanto labore quæritas, tanto rubore mendicas? Et quid facio, inquis? Ejice ancillam, et filium ejus : non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Nulla (ut dictum est) conventio veritati et vanitati, luci et tenebris, spiritu et carni, igni et tepiditati.

44. Sed dum ille moratur, inquires, sine aliqua consolatione esse non possum. Immo vero si moram fecerit, exspecta cum : quia veniet, et non tardabit. Apostoli decem dies in hac expectatione sederunt, perseverante; unanimiter in oratione cum mulieribus et Maria matre Jesu. Et tu igitur orare disce, disce quærere, petere, pulsare, donec invenias; donec accipias, donec aperiatur tibi. Novit Dominus figmentum tuum : fidelis est, non te patietur tentari supra quam possis. Confido in ipso, quod si fideliter exspectaveris, nec diem decimum exspectabit. Præveniet certe in benedictionibus dulcedinis desolatam animam et orantem, ut feliciter et non ad insipientiam tibi consolari renuens, in ipsius memoria delecteris, inebriatus ab ubertate domus Dei, et voluptatis ejus torrente potatus. Sic nimirum et Elisæus quondam orasse legi-

tur, cum dulcissimum illud solatium, Eliæ præsentiam sibi plangeret subtrahendam. Sed considera diligentius quid oraverit, quidve responsum sit postulanti. *Oro, inquit, domine, ut fiat spiritus tuus duplex in me.* Nimirum duplicari ei spiritum oportebat, ut magistri abeuntis absentiam gratia duplicata suppleret. Unde et Elias ad eum: *Si videris, inquit, quando tollar a te, fiet quod petisti.* Duplicavit enim spiritum visio abeuntis, cum evidenter raptus in cœlum, universa pariter ejus desideria secum tulit: ut inciperet ipse quoque jam sapere quæ sursum sunt, non quæ super terram. Duplicavit spiritum visio abeuntis: ut intellectui spiritualis jungeretur affectus, cum ipsa utique, cui potissimum inhærebat, carne raptus in cœlum.

45. Quod evidentius in Apostolis invenitur impletum. Ubi enim videntibus illis suus ille Jesus tam manifeste elevatus est, et ferebatur in cœlum, ut nemo eorum opus haberet interrogare, Quo vadis? ipsa jam (ut ita dixerim) oculata fide edocti sunt supplices in cœlum levare oculos, puras tendere manus, promissa sibi dona charismatum postulantes: donec fieret repente de cœlo sonus advenientis spiritus vehementis, advenientis utique ignis, quem Dominus Jesus mittebat in terram, volens vehementer accendi. Constat siquidem eos et prius Spiritum accepisse, cum videlicet insufflavit eis, et dixit,

Accipite Spiritum sanctum: sed spiritum plane fidei et intelligentiæ, non fervoris, quo magis illuminaretur ratio, quam inflammaretur affectio: quod duplicati utique spiritus opus fuit. Quos enim Verbum Patris disciplinam et sapientiam ante docuerat, et intellectu adimpleverat corda eorum; adveniens utique postmodum ignis divinus, et inveniens jam receptacula munda, infudit uberius dona charismatum, et in spiritalem omnino mutavit amorem, ut accensa in eis caritas fortis ut mors, jam non modo fores, sed ne ipsa quidem ora propter metum Judæorum claudere dignaretur. Cui nos gratiæ pro nostræ exiguitatis modulo præparantes, exinanire per omnia nosmetipsos, et a delectationibus miseris, et caducis consolationibus evacuare studeamus, dilectissimi, corda nostra; maximeque instante nunc die festo, et ferventius, et fiducialius unanimiter perseveremus in oratione, ut sua nos visitatione, sua consolatione et confirmatione dignetur Spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus fortis, infirma roborans, aspera planans, corda purificans: qui cum Patre et Filio idipsum, sed non is ipse est: ut tres unum, et unum tres esse verissime prorsus et fidelissime catholica Ecclesia fateatur, a Patre adoptata, a Filio desponsata, a Spiritu sancto confirmata, quibus ut una substantia, sic et eadem nihilominus gloria in sæcula sæculorum, amen.

IN FESTO PENTECOSTES.

SERMO I.

Quomodo Spiritus sanctus tria operatur in nobis.

1. CELEBRAMUS, dilectissimi, hodie Spiritus sancti solemnitatem, tota cum jucunditate celebrandam, dignam omni devotione. Dulcissimum enim quiddam in Deo Spiritus sanctus est, benignitas Dei, et idem ipse Deus. Proinde si celebramus Sanctorum solemnità, quanto

magis ejus, a quo habuerunt ut sancti essent quotquot fuere sancti? Si veneramur sanctificatos, quanto magis ipsum sanctificatorem convenit honorari? Hodie itaque festivitas est Spiritus sancti, qua visibiliter apparuit invisibilis: sicut et Filius, cum sit nihilominus invisibilis in seipso, dignatus est exhibere se in carne visibilem. Hodie Spiritus sanctus revelat nobis aliquid de

seipso, sicut ante de Patre et Filio aliquid noveramus; nam perfecta Trinitatis cognitio, vita æterna est. Nunc autem ex parte cognoscimus, reliqua credimus, quæ minime sufficimus comprehendere. Et de Patre quidem novi creationem, clamantibus creaturis: *Ipsa fecit nos, et non ipsi nos. Invisibilia enim Dei a creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* At vero æternitatem et immutabilitatem ipsius comprehendere multum est a me: lucem habitat inaccessibleem. De Filio autem magnum aliquid novi, ejus gratia, scilicet Incarnationem. Nam generationem ejus quis enarrabit? Quis comprehendat æqualem genitum genitori? Jam et de Spiritu sancto, si non processionem, quo ex Patre Filioque procedit, (illa enim mirabilis facta est scientia ex me; confortata est, et non potero ad eam:) novi tamen aliquid, videlicet inspirationem. Duo enim sunt, unde procedat, et quo. Processio a Patre et Filio posuit tenebras latibulum suum: sed processio ad homines hodie cæpit innotescere, et est jam fidelibus manifesta.

2. Et prius equidem (quoniam sic oportebat) signis visibilibus invisibilis Spiritus suum declarabat adventum: nunc ejus signa quo spiritualiora sunt, eo magis congrua, eo magis videntur Spiritu sancto digna. Venit tunc super Discipulos in linguis igneis, ut loquens omnium gentium verba ignea loquerentur, et legem igneam linguæ igneæ prædicarent. Nemo conqueratur, quod minime nobis illa manifestatio Spiritus fiat: *Unicuique enim datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.* Denique si dicere opus est, nobis ista manifestatio potius quam Apostolis facta est. Ad quid enim illis necessariæ linguæ gentium, nisi ad conversionem gentium? Fuit in eis alia quædam manifestatio magis ad eos pertinens: et hæc usque hodie sit in nobis. Manifestum enim fuit indutos esse virtute ex alto; qui de tanta pusillanimitate spiritus ad tantam devenere constantiam. Non est jam fugere, non est abscondi propter metum Judæorum; constantius modo prædicant, quam

delitescerent ante timidius. Denique mutationem illam dexteræ Excelsi manifeste declarat Principis Apostolorum prius quidem inter ancillæ verba formido, postmodum inter principum verbera fortitudo. *Ibant, ait Scriptura, gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati:* quem sane prius, cum duceretur ad concilium, solum reliquerant fugientes. Quis dubitet advenisse Spiritum vehementem, qui mentes eorum invisibili illustraret potentia? In hunc modum etiam modo quæ Spiritus operatur in nobis, testimonium perhibent de eo.

3. Quia igitur mandatum accepimus, ut declinantes a malo, faciamus quod bonum est; vide quemadmodum spiritus in utroque adjuvat infirmitatem nostram. Nam divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Propterea ad declinandum a malo tria operatur in nobis, compunctionem, supplicationem, remissionem. Initium enim revertendi ad Deum pœnitentia est, quam sine dubio spiritus operatur, non noster, sed Dei: idque et certa ratio docet, et confirmat auctoritas. Quis enim cum ad ignem venerit algens, et fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne venisse calorem, quem habere non poterat sine illo? Sic ergo qui prius iniquitate erat frigidus, si postmodum fervore quodam pœnitentiæ accendatur, alium sibi spiritum; qui suum arguit et dijudicat, non dubitet advertisse. Habes hoc et in Evangelio, ubi cum loqueretur de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: *Ille, inquit, arguet mundum de peccato.*

4. Sed quid prodest pœnitere de culpa, et non supplicare pro venia? Necessè est ut etiam hoc Spiritus operetur, dulcedine quadam sp̄ci replens animum, per quam fiducialiter postules nihil hæsitans. Visne ostendam tibi etiam hoc opus esse Spiritus sancti? Utique dum abest ille, tale aliquid in tuo spiritu non invenies. Denique ipse est in quo clamamus, Abba Pater: ipse qui postulat pro Sanctis gemitibus innarrabilibus. Et hæc quidem in corde

nostro. Quid autem in corde Patris? Sicut in nobis interpellat pro nobis; ita in Patre delicta donat cum ipso Patre, Advocatus noster ad Patrem in cordibus nostris, Dominus noster in corde Patris. Itaque quod postulamus, idem ipse donat, qui donat ut postulemus: et sicut nos erigit pia quadam fiducia, ita Deum inclinatur ad nos magis pia misericordia sua. Itaque ut omnino scias quia remissionem peccatorum Spiritus sanctus operatur, audi quod aliquando audierunt Apostoli: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata remittuntur eis.* Et de malo quidem declinando sic.

5. Porro ad faciendum bonum quid in nobis Spiritus bonus operatur? Profecto monet, et movet, et docet. Monet memoriam, rationem docet, movet voluntatem. In his enim tribus tota consistit anima nostra. Memoria suggerit bona in cogitationibus sanctis, atque ita ignaviam nostram torporemque repellit. Propterea quoties hujusmodi suggestionem boni senseris in corde tuo, da honorem Deo, et age reverentiam Spiritui sancto, cujus vox sonat in auribus tuis. Ipse namque est qui loquitur justitiam. Et in Evangelio habes, quia ille *suggeret vobis omnia, quaecumque dixerit vobis.* Et advertite quid præmiserit: *Ille vos docebit omnia.* Dixeram enim quia docet rationem. Multi siquidem monentur, ut benefaciant: sed minime sciunt quid agendum sit, nisi adsit denuo gratia Spiritus sancti; et quam inspirat cogitationem, doceat in opus proferre, ne vacua in nobis sit gratia Dei. Sed quid? *Scienti bonum, et non facienti, peccatum est illi.* Propterea non solum moneri et doceri, verum etiam moveri et affici ad bonum necesse est ab eo utique Spiritu, qui adjuvat infirmitatem nostram, et per quem in cordibus nostris diffunditur caritas, quæ est bona voluntas.

6. Itaque cum sic adveniens Spiritus totam possederit animam, suggerendo, instruendo, afficiendo, loquens semper in cogitationibus nostris, ut audiamus et nos quid loquatur in nobis Dominus Deus, rationem illuminans, volunta-

tem inflammans: non tibi videtur, quia totam domum impleverint dispersitæ linguæ tamquam ignis? Nam in his tribus superius dictum est animam consistere totam. Sint autem dispersitæ linguæ propter multiplices cogitationes; sed earum multiplicitas et uno lumine veritatis, et uno caritatis fervore sit tamquam ignis. Aut certe domus adimpletio fini potius reservetur, quando mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et superfluentem dabunt in sinus nostros. Sed quando hæc erunt? Profecto cum completi fuerint dies Pentecostes. Felices vos, qui jam intrastis quinquagesimam requiei, et jubileum annum. Fratres nostros loquor, quibus jam dixit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis. Etenim hoc quoque inter ejus opera reperimus. Duo namque tempora celebramus, Fratres, Quadragesimæ unum, alterum Quinquagesimæ: illud ante Passionem, istud post Resurrectionem: illud in compunctione cordis et lamentis pœnitentiæ, istud in devotione spiritus et ALLELUIA solemnibus. Prius quidem tempus ipsa est vita præsens: posterius vero quietem Sanctorum significat, quæ est post mortem. Cum autem venerit illius Quinquagesimæ finis, in judicio scilicet et resurrectione, completis diebus Pentecostes, aderit plenitudo Spiritus, et totam replebit domum. Plena siquidem erit omnis terra majestate ejus, quando non solum anima, sed et ipsum corpus spirituale resurget, si tamen, juxta Apostoli monitum, dum adhuc est animale, fuerit seminatum.

SERMO II.

De operibus Trinitatis super nos, et de triplici gratia Spiritus sancti.

1. HODIE, dilectissimi, cœli distillaverunt a facie Dei Sinai, a facie Dei Israel, et pluvia voluntaria segregata est hæreditati Christi. Spiritus enim sanctus procedens a Patre, largiori munere suæ majestatis in Apostolos supervenit, et tribuit eis charismatum dona. Post magnificentiam enim resurgentis, post gloriam ascendentis, post residen-

tis sublimitatem, non restabat, nisi ut exspectata justorum lætitia adveniret, et cœli muneribus cœlestes homines implerentur. Vide autem si non et sententiarum pondere, et verborum ordine hæc omnia Isaias longe ante prædixit. *Erit, inquit, in die illa germen Domini in magnificentia et gloria, et fructus terræ sublimis, et exsultatio his qui salvati fuerint de Israel.* Germen Domini Jesus-Christus, solus de mundissimo conceptus semine: quia etsi in similitudine carnis peccati, non tamen in carne peccati. Et si filius carnis Adæ, non tamen filius prævaricationis Adæ: quia non fuit natura filius iræ, sicut reliqui omnes, qui in iniquitatibus sunt concepti. Istud ergo germen, quod de virga Jesse virore virgineo pullulavit, in magnificentia fuit, cum resurrexisset a mortuis: quia tunc, Domine Deus meus, magnificatus es vehementer, confessionem et decorem induens, amictus lumine sicut vestimento. Quanta autem ascendens gloria, cum medius Angelorum et animarum sanctarum ad Patrem deduceris, et triumphatrice palma cœlis invecus, susceptum hominem in ipsa divinitatis claudis identitate? Quis cogitet, nedum loquatur, quam sit fructus terræ sublimis in consessu ad dexteram Patris, quod utique cœlestium oculos reverberat naturarum, quod angelicus intuitus contremitt, non attingit? Veniat ergo exsultatio, Domine Jesu, his qui salvati sunt de Israel, Apostolis tuis, quos elegisti ante mundi constitutionem. Veniat Spiritus tuus bonus, qui sordes abluat, et infundat virtutes, in spiritu iudicii, et spiritu ardoris.

2. Eia igitur, Fratres, cogitemus super nos et in nos opera Trinitatis ab initio mundi usque ad finem, et videamus quam sollicita fuerit illa majestas, cui administratio pariter et gubernatio sæculorum incumbit, ne nos perderet in æternum. Et potenter quidem omnia fecerat, et sapienter omnia gubernabat, et utrarumque rerum, tam potentia, quam sapientia, signa manifestissima tenebantur in creatione et conservatione machinæ mundialis. Et bonitas

quidem in Deo erat, et bonitas multa nimis: sed latebat in corde Patris, cumulanda quandoque super genus filiorum Adam in tempore opportuno. Dicebat tamen Dominus, *Ego cogito cogitationes pacis*, ut mitteret nobis illum, qui est pax nostra, qui fecit utraque unum: ut jam daret pacem super pacem, pacem his qui longe, et pacem his qui prope. Verbum igitur Dei in sublimi constitutum, ut ad nos descenderet, propria benignitas invitavit, misericordia traxit, veritas qua se promiserat venturum compulit, puritas uteri Virginalis salva Virginis suscepit integritate, potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia armavit, caritas verbis et miraculis manifestavit.

3. Prorsus amplissima mihi nunc materia et malorum meorum suppetit, et honorum Domini mei, ut cum cogitaverim vias meas, convertam pedes meos in testimonia sua. Illa enim bona ineffabilia sunt, quia (ut brevi verbo cuncta concludam) nihil melius invenire potuit, unde nos redimeret Sapientia Dei in omni sapientia sua. Sed et mala circumdederant nos, quorum non erat numerus: quia *peccavi* (justus loquitur) *super numerum arenæ maris*; et, *Propter nomen tuum, Domine, propitiaberis peccato meo, multum est enim.* Missus est coluber tortuosus a diabolo, ut venenum per aures mulieris in ipsius mentem transfunderet, et sic refunderet in totius posteritatis originem: missus est interim Gabriel angelus a Deo, ut Verbum Patris per aurem Virginis in ventrem et mentem ipsius eructaret, ut eadem via intraret antidotum, qua venenum intraverat. Vere vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre: quia totum paternum est, quod de corde Patris Christus attulit nobis, ut nihil in Filio Dei nisi dulce, nisi paternum, humani generis trepidatio suspicetur. A planta pedis usque ad verticem non erat in nobis sanitas. Erraveramus ab utero, in utero damnati antequam nati, quia de peccato et in peccato concepti.

4. Christus ergo ibi primum medicinam apposuit, ubi primus vulneri patebat locus: et substantialiter utero

Virginis illapsus, de Spiritu sancto conceptus est; ut conceptionem nostram mundaret, quam spiritus malus, si non fecerat, tamen infecerat: ut non esset etiam in utero vita ipsius otiosa, dum novem mensibus purgat vulnus antiquum, scrutans, ut dicitur, usque ad imum putredinem virulentam, ut sanitas sempiterna succederet. Et tunc jam operabatur salutem nostram in medio terræ, in utero videlicet Virginis Mariæ, quæ mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illam enim, sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium sæculorum, respiciunt et qui in cælo habitant, et qui in inferno, et qui nos præcesserunt, et nos qui sumus, et qui sequentur, et nati natorum, et qui nascentur ab illis. Illi qui sunt in cælo, ut resarciantur; et qui in inferno, ut eripiantur; qui præcesserunt, ut prophetæ fideles inveniantur; qui sequuntur, ut glorificentur. Eo beatam te dicent omnes generationes, Genitrix Dei Domina mundi, Regina cæli. Omnes, inquam, generationes. Sunt enim generationes cæli et terræ. *Pater spirituum*, ait Apostolus, *ex quo omnis paternitas in cælo et in terra nominatur*. Ex hoc ergo beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam et gloriam genuisti. In te enim Angeli lætitiâ, justi gratiam, peccatores veniam inveniunt in æternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturæ, quia in te, et per te, et de te benigna manus Omnipotentis quicquid creaverat recreavit.

5. Placebitne tibi, Domine Jesu, ut dones mihi vitam tuam, sicut dedisti conceptionem? quia non solum conceptio mea immunda, sed mors perversa, vita periculosa, et post mortem restat mors gravior, mors secunda. Non solum, ait, conceptionem meam, sed et vitam meam; et hoc per singulos ætatum gradus, infantie, pueritiæ, adolescentiæ, juventutis, tibi donabo, adjiciens mortem, resurrectionem, ascensionem, et missionem Spiritus sancti. Hoc autem ideo, ut conceptio mea emundet tuam, vita mea instruat tuam, mors mea de-

struat tuam, resurrectio mea præcedat tuam, ascensio mea præparet tuam, porro Spiritus adjuvet infirmitatem tuam. Sic enim plane videbis et viam per quam ambules; et cautelam qua ambules, et ad quam ambules mansionem. In vita mea cognosces viam tuam, ut sicut ego paupertatis et obedientiæ, humilitatis et patientiæ, caritatis et misericordiæ indeclinabiles semitas tenui; sic et tu eisdem vestigiis incedas, non declinans ad dexteram, neque ad sinistram. In morte autem mea dabo tibi justitiam meam, dirumpens jugum captivitatis tuæ, et expugnans hostes qui sunt in via, vel juxta viam, ut non apponant amplius nocere tibi. His autem completis, revertar in domum meam unde exivi; et ovibus illis, quæ in montibus remanserant, et quas propter te reliqueram, ut te non reducerem, sed reportarem, reddam faciem meam.

6. Et ne de absentia mea vel murmures, vel contristeris, mittam tibi Spiritum Paraclitum, qui tibi donet pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Pignus salutis, ut ipse Spiritus reddat testimonium spiritui tuo, quod filius Dei sis: qui certissima signa prædestinationis tuæ cordi tuo imprimat et ostendat: qui donet lætitiâ in corde tuo, et de rore cæli, si non continue, tamen sæpissime mentem tuam impinguet. Robur vitæ, ut quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam ejus non solum possibile, sed et facile fiat: ita ut in laboribus, in vigiliis, in fame et siti, et in omnibus observantiis istis (quæ nisi farinula ista dulcorentur, prorsus mors in olla appareat) delectabiliter incedas, sicut in omnibus divitiis. Scientiæ lumen, ut cum omnia bene feceris, te servum inutilem reputes; et quicquid boni in te inveneris, illi tribuas, a quo omne bonum, et sine quo non parum aliquid, sed nihil omnino potes incipere, ne perficere dicam. Sic ergo Spiritus iste in tribus istis te docebit omnia, sed omnia quæ ad tuam pertineant salutem, quia in ipsis est plena et absoluta perfectio.

7. Hoc est quod per Prophetam ideam Spiritus dicit: *Seminate vobis ut justii-*

tiam, ubi pignus salutis ostenditur : *metite spem vitæ, ubi vitale robur accipitur : illuminale vobis lumen scientiæ, quod verbis propriis subinfertur.* Unde et Spiritus iste super Apostolos in igne apparuit, propter lucem pariter et ardorem. Quos enim repleverit, et spiritu fervere, et in veritate cognoscere facit, quia sola misericordia est quæ eos et prævenit, et perducit. Multum sibi de hac misericordia undique contraxerat puer Domini, cum diceret : *Misericordia ejus præveniet me. Et Misericordia tua ante oculos meos est. Et Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* Et : *Qui me coronat in misericordia et miserationibus.* Et : *Deus meus, misericordia mea.* Quam dulciter, Domine Jesu, cum hominibus conversatus es ! quam abundanter multa, et magna bona hominibus largitus es ! quam fortiter tam indigna, quam aspera pro hominibus passus es ! ita ut liceat sugere mel de petra, oleumque de saxo durissimo : duro ad verba, duriore ad verbera, durissimo ad crucis horrenda : quia in omnibus his sicut agnus coram tendente se obmutuit, et non aperuit os suum. Vides igitur quam verum dixerit ille qui dixit : *Dominus sollicitus est mei.* Pater ut servum redimat, Filio non parcat : Filius seipsum libentissime tradit : Spiritum sanctum uterque mittit : et ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

8. O duri, et indurati, et obdurati filii Adam, quos non emollit tanta benignitas, tanta flamma, tam ingens ardor amoris, tam vehemens amator, qui pro vilibus sarcinulis tam pretiosas merces expendit ! Non enim corruptibilibus auro vel argento redemit nos, sed pretioso sanguine suo, quem effudit abunde : quia largiter undæ sanguinis de corpore Jesu per quinque partes emanaverunt. Quid ultra debuit facere, et non fecit ? Illuminavit cæcos, reduxit erroneos, reconciliavit reos, justificavit impios, triginta et tribus annis super terram visus, cum hominibus conversatus, pro hominibus mortuus, qui de Cherubim et Seraphim, et omnibus angelicis Virtutibus dixit, et facta

sunt ; cui subest, cum voluerit, omnia posse. Quid ergo a te quærit qui tanta sollicitudine te quæsit, nisi te sollicitum ambulare cum Deo tuo ? Hanc sollicitudinem non facit nisi Spiritus sanctus, qui scrutatur profunda pectorum nostrorum, discretor cogitationum et intentionum cordis, qui nec minimam paleam intra cordis, quod possidet, habitaculum patitur residere, sed statim igne subtilissimæ circumspectionis exurit ; Spiritus dulcis et suavis, qui nostram voluntatem flectat, immo erigat, et dirigat magis ad suam ; ut eam et veraciter intelligere, et ferventer diligere, et efficaciter implere possimus.

SERMO III.

De multiplici operatione Spiritus sancti in nobis.

1. Quam libenter vobis communicem, si quid mihi superna dignatione sensero inspiratum, novit Spiritus ipse, cujus hodie solemnitatem, et solemnitatem præcipuam celebramus, utinam devotione præcipua. Ipse est enim, dilectissimi, qui vos sedere facit non solum in civitate, sed et in domo una, ut sedeat super sedentes, et requiescat super humiles et trementes ad sermones suos. Ipse est qui Virgini obumbravit, Apostolos roboravit, ut et virgineo corpori temperaret deitatis accessum, et Apostolos indueret virtute ex alto, ferventissima scilicet caritate. Hanc nimirum apostolicus ille chorus loricam sese induit, sicut gigas ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis ; ad alligandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis. Quia enim in domum fortis ligare eum et vasa ejus diripere mittebantur, opus erat fortitudine ampliori. Alioquin quam multum erat ad ipsos, ut de morte triumpharent, et ne ipsæ quidem portæ inferi prævalerent adversus eos, si non vigeret in eis, quæ in eis vinceret, dilectio fortis ut mors, dura sicut infernus æmulatio ? Hunc sibi zelum imbiberant, cum vino ebrii putarentur. Et vere

ebrii vino, sed non eo, quo ab incredulis ebrii credebantur. Plane, inquam, ebrii, sed vino novo, quod veteres quidem utres nec mererentur accipere, nec continere valerent. Hoc enim vinum vera illa Vitis fuderat de excelso, vinum lætificans cor, non statum mentis evertens; vinum germinans virgines, non apostatare faciens etiam sapientes. Novum vinum, sed habitantibus super terram. Nam in cœlis quidem olim copiosissime redundabat, non in utriusque, nec in testis vasis, sed in cella vitaria, in spiritualibus apothecis. Fluebat per vicos et plateas omnes illius civitatis vinum, in quo læticia cordis, non carnis luxuria est; nam ferrigenæ et filii hominum vinum ejusmodi non habebant.

2. Sic igitur cœlum quidem vino proprio fruebatur, quod terra interim nesciebat: sed ne ipsa quidem terra penitus inops, carne Christi gloriabatur, cujus præsentiam nihilominus cœlum sitiebat. Quidni fidelissimum fieret gratissimumque commercium inter cœlum et terram, inter Angelos et Apostolos, ut exhiberetur illis caro Christi, istis vinum cœli; essetque in terra Spiritus, caro in cœlis, ac deinceps omnia omnibus communia in æternum? *Nisi*, inquit, *ego abiero, Paraclitus non veniet ad vos.* Hoc est dicere: Si non dederitis quod amatis, non habebitis quod desideratis. Expediit ergo vobis ut ego vadam, vos quoque de terra ad cœlum, de carne ad spiritum translaturus. Filius enim spiritus, Pater spiritus, Spiritus sanctus spiritus est. Denique spiritus ante faciem nostram Christus Dominus. Sed et Pater, quia spiritus est, tales quærit adoratores, qui adorent cum in spiritu et veritate. Spiritus tamen sanctus quasi specialiter spiritus dicitur, quod ab utroque procedat, firmissimum et indissolubile vinculum Trinitatis: tamquam proprie sanctus, quod sit donum Patris et Filii, omnem sanctificans creaturam; quamvis Pater quoque et Spiritus, et sanctus: itemque et Filius, et Spiritus et sanctus sit: *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*, ait Apostolus.

3. Tria in magno hujus mundi opere cogitare debemus, videlicet quid sit, quomodo sit, ad quid constitutus. Et in esse quidem rerum inæstimabilis potentia commendatur, quod tam multa, tam magna, tam multipliciter, tam magnifice sunt creata. Sæpe in modo ipso sapientia singularis elucet: quod hæc quidem sursum, hæc vero deorsum, hæc in medio ordinatissime sint locata. Si vero ad quid factus sit mediteris, occurrit tam utilis benignitas, tam benigna utilitas, quæ etiam ingrattissimos quosque multitudine et magnitudine beneficiorum possit obruere. Potentissime siquidem ex nihilo omnia, sapientissime pulera, benignissime utilia sunt creata. Veruntamen et fuisse novimus ab initio, et adhuc multos esse videmus in filiis hominum, qui in bonis inferioribus sensibilis mundi hujus tota sensualitate depressi, totos se dederunt his quæ facta sunt, quoniam modo, vel ad quid facta sint negligentes. Quid istos, nisi carnales dicamus? Paucissimos esse jam arbitror: legimus tamen nonnullos quandoque fuisse, quibus summum studium fuit atque unica sollicitudo, modum et ordinem investigare factorum, adeo ut plerique non modo utilitatem rerum perquirere dissimulaverint, sed et ipsas magnanimiter spreverint, cibo parvissimo vilissimoque contenti. Ipsi quidem sese philosophos vocant, sed a nobis curiosi et vani rectius appellantur.

4. Utrisque igitur successerunt viri prudentiores utrisque, qui nimirum et quæ facta sunt, et quomodo facta sunt transsillentes, intenderunt aciem mentis, ut ad quid facta sunt viderent. Nec latuit eos, quoniam omnia propter semetipsum fecit Deus, omnia propter suos. Aliter tamen propter se, aliter propter suos. In eo quippe quod dicitur, *Omnia propter se*, præveniens commendatur origo: in eo autem quod dicitur, *Omnia propter suos*, magis exprimitur fructus sequens. Omnia fecit propter semetipsum, gratuita videlicet bonitate: omnia propter electos suos, pro eorum scilicet utilitate: ut illa quidem efficiens causa sit, hæc finis. Hi sunt

spirituales viri, sic utentes hoc mundo, tamquam non utentes, sed in simplicitate cordis sui quærentes Deum, ne illud quidem magnopere vestigantes, quonam modo mundialis hæc machina volveretur: primi voluptate, secundi vanitate, tertii veritate impleti.

5. Gaudio vos esse de hac schola, de schola videlicet Spiritus, ubi bonitatem, et disciplinam, et scientiam discatis, et dicatis cum Sancto: *Super omnes docentes me intellexi*. Quare, inquam? Numquid quia purpura et bysso me indui, et quia lautioribus epulis abundavi? Numquid quia Platonis argutias, Aristotelis versutias intellexi, aut ut intelligerem laboravi? Absit, inquam: sed quia *testimonia tua exquisivi*. Felix, qui in hoc sancti Spiritus thalamo commoratur, ut possit intelligere triplicem illum spiritum: de quo idem ipse puer Domini super senes intelligens clamabat, et decantabat: *Ne projicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Cor mundum crea in me Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis. Redde mihi lætitiã salutaris tui, et spiritu principali confirma me*. Spiritum sanctum, ipsum intellige proprio nomine designatum. Rogat ergo ne projiciatur a facie ejus tamquam aliquid immundum: quia Spiritus iste odit sordes, nec habitare potest in corpore subdito peccatis. Cui enim proprium est peccata repellere, ipsi et proprium est peccata odisse: nec in uno domicilio pariter morabuntur tanta munditia, et immunditia tanta. Recepto ergo sancto Spiritu per sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, audet quis ante faciem ejus apparere tamquam lotus et mundus: utpote qui contineat se ab omni malo, et qui actiones, etsi non cogitationes frenaverit?

6. Sed quia perversæ et immundæ cogitationes separant a Deo, orandum est ut cor mundum creetur in nobis: quod utique fiet, si spiritus rectus fuerit in nostris visceribus innovatus. Spiritum rectum quod ait, Filio potest non inconvenienter aptari; qui nos veterem hominem exuens, novum induit, qui

nos renovavit in spiritu mentis nostræ, tamquam in visceribus nostris: ut cogitemus quæ recta sunt, ut ambulemus in novitate spiritus, et non in litteræ vetustate. Formam enim rectitudinis de cœlis attulit, reliquit in terris: immiscens sane et immittens dulcedinem rectitudini in omnibus operibus suis, sicut de eo idem ipse prædixerat: *Dulcis et reclus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via*. Castigato ergo corpore per sanctitudinem operum, mundato corde, vel potius innovato per rectitudinem cogitationum, redditur lætitia salutaris, ut jam in lumine vultus Dei ambules, et in nomine ejus exsultes tota die.

7. Quid igitur restat, nisi ut spiritu principali confirmeris? Patrem intellige spiritum principalem: non quod major, sed quod solus a nullo, cum ab eo sit Filius, Spiritus sanctus ab utroque. In quo autem confirmatio hæc, nisi in caritate? aut quod donum aliud tam dignum Patre? quod munus aliud tam paternum? *Quis nos*, ait Apostolus, *separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Certi sitis, quia neque mors, neque vita, neque cætera alia, quæ Apostolus tam multipliciter, quam audacter enumerat, poterunt nos separare a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu*. Numquid non hoc confirmationem ab omni hujus sententiæ parte demonstrat? Scis vas tuum possidere in sanctificatione et honore, et non in passione desiderii? Spiritum sanctum accepisti tibi. Vis ut quæcumque tibi vis ab hominibus fieri, tu quoque facias illis, et quod tibi fieri non vis, alii non feceris? Spiritum rectum ad opus proximi suscepisti. Hæc est enim rectitudo, quam Lex utraque commendat, et quæ naturæ indita est, et quæ tradita per Scripturam. Jam si in utroque bono, et in his quæ ad utrumque pertinent, firmiter perseveras; principalem spiritum, quem solum Deus approbat, recepisti. Alioquin quæ modo sunt, modo non sunt, is qui vere est, non acceptat, nec in caducis istis sibi potest æternitas complacere.

Itaque si desideras, ut in te Deus eligat partem sibi : esto sollicitus sicut tibi Spiritum sanctum, sicut proximo spiritum rectum, sic ei quoque, tamquam vero principi, et patri spirituum, spiritum principalem exhibere.

8. Vere multiplex Spiritus, qui tam multipliciter filiis hominum inspiratur, ut non sit qui se abscondat a calore ejus. Si quidem conceditur eis ad usum, ad miraculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad fervorem. Ad usum quidem vitæ, bonis et malis, dignis pariter et indignis communia bona abundantissime tribuens, ita ut videatur hic discretionis limitem non tenere. Ingratus est qui in his quoque beneficium Spiritus non agnoscit. Ad miraculum, in signis et prodigiis, in variis virtutibus, quas per quorumlibet manus operetur. Ipse est antiqua miracula suscitans, ut ex præsentibus fidem adstruat præteritorum. Sed quia nonnullis hanc quoque gratiam sine propria utilitate largitur, tertia infunditur ad salutem, cum in toto corde nostro revertimur ad Dominum Deum nostrum. Porro ad auxilium datur, cum in omni collucta-

tionem adjuvat infirmitatem nostram. Nam cum testimonium perhibet spiritui nostro, quod filii Dei sumus, ea inspiratio est ad consolationem. Datur etiam ad fervorem, cum in cordibus perfectorum vehementius spirans, validum ignem caritatis accendit : ut non solum in spe filiorum Dei, sed etiam in tribulationibus gloriantur, contumeliam gloriam reputantes, opprobrium gaudium, despectionem exaltationem. Omnibus nobis, ni fallor, datus est Spiritus ad salutem, ad fervorem non ita. Pauci enim sunt qui hoc spiritu repleantur : pauci qui studeant æmulari. Contenti sumus angustiis nostris, nec respirare in libertatem illam, non saltem ad eam spirare conamur. Oremus, Fratres, ut compleantur in nobis dies Pentecostes, dies remissionis, dies exultationis, dies verissimi jubilei : et inveniat nos semper Spiritus sanctus omnes propter præsentiam corporalem, pariter propter cordium unitatem, in eodem loco per promissam stabilitatem ; ad laudem et gloriam sponsi Ecclesiæ Jesu Christi Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

DOMINICA IV POST PENTECOSTEN.

SERMO.

De David et Golia, et quinque lapidibus.

1. AUDIVIMUS ex libro Regum, Goliath, virum proceræ staturæ, præsumentem super multa fortitudine et magnitudine corporis sui, vociferantem adversus phalngas Israel, et provocantem eas ad singulare certamen. Audivimus etiam a Deo suscitatum spiritum pueri junioris, ut indigne ferret virum spurium et incircumcisum, castris Israel et Dei summi exprobrantem agminibus. Spectavimus procedentem adolescentulum in funda et lapide adversus monstruosæ magnitudinis hominem loriatum, et clypeo protectum ac galea, cæterisque terribilem militari-

bus armis. Si qua in nobis erant viscera pietatis, non potuimus non timere sic ineunti conflictum, non congaudere vincenti. Laudavimus magnanimitatem parvuli, quod comederet animam ejus zelus domus Dei, et opprobria exprobrantium ei a se non duceret aliena ; sed tamquam ad propriam moveretur injuriam, et doleret super contritione Joseph. Mirati sumus tantam in adolescente fiduciam, quanta non inveniretur in universo Israele. Collatam denique cœlitus victoriam, et divina manifeste patratam virtute, tam læti suscepimus, quam solliciti certamen spectavimus armati fide parvuli, et gloriantis propria in virtute gigantis.

2. Jam si spiritualem, secundum

Apostoli testimonium, legem esse non ignoramus, et scriptam esse propter nos non solum exterioris superficiei oblectandos aspectu, sed interiorum quoque sensuum gustu, tamquam medulla tritici, satiandos: considerandum nobis est, quisnam videatur iste Goliath, qui populo Dei, jam repromissionis terram ingresso, jamque multis ex hostibus triumphanti, solus exprobrare præsumit, elatus et inflatus spiritu carnis suæ. Credo enim non incongrue in superbo homine superbiam vitium designari. Ipsum namque est peccatum maximum, quod Dei populo magis insultat, et insurgit specialiter adversus eos, qui cætera jam videantur vicisse peccata. Hinc est quod provocat ad singulare certamen, tamquam cæteris jam subactis. Nam et Philistæi illo in tempore timebant omnino adversus Israel inire conflictum, nisi quod de Goliath, enormis magnitudinis viro, eorum fiducia tota pendebat. Unde enim ejusmodi animam superbia tentet, quam sibi subjugavit invidia, seu tepiditas ea, quæ solet Deo vomitum provocare; aut pigritia, quæ facit ut boum stercorebus lapidetur? Unde, inquam, ei superbia, unde extollentia oculorum, cui adeo cætera vitia dominantur, ut dijudicari se ab universis tamquam male sibi conscius arbitretur? Quis denique nisi manu fortis, qui cætera jam sibi potenti virtute vitia subjugavit, adversus nequissimum superbiam vitium dimicaturus accedat? Procedat, inquam, David manu fortis, quoniam non est vincere tantum hostem, nisi in manu forti. Armetur ipse contra Goliath, qui et ursum vicerit, et leonem.

5. Videat sane, utrum Saulis ei arma possint prodesse, utrum sæculari sapientia et philosophicis traditionibus, seu etiam divinarum superficiei Scripturarum, quam nimirum occidentem litteram vocat Apostolus: videat, inquam, utrum his armis debellare superbiam, utrum hac via humilitatem apprehendere possit, ut onerari sese magis quam roborari sentiens, hujusmodi arma atque impedimenta projiciat, jactans omnino cogitatum suum in Do-

mino; et de propria penitus desperans industria, sola fide armatus, non reputet Goliath proceritatem, ne forte magnitudinis ejus mole prematur, sed potius psallat spiritu, psallat et mente: Dominus, inquit, defensor vite mee; a quo trepidabo? Nam et Petrus dum nec ventorum violentiam, nec maris profundum, corporisque pondus consideraret, in verbo Domini jactans semetipsum, nec perire potuit, nec timere. At ubi vidit ventum validum venientem, timuit, ipsoque timore protinus mergi cœpit. Simile aliquid etiam nunc athletæ nostro rex Saul suadere tentat. Non potes, inquit, resistere Philistæo isti, nec pugnare adversus eum, quoniam puer es, hic autem vir bellator ab adolescentia sua. Verumtamen non acquiescit ille tale aliquid meditari: sed præsumens de virtute ejus, cujus auxilio priora certamina jam vicisset, accedit intrepidus. Colligit igitur, abjectis armis Saulis, quinque lapides de torrente, quos nimirum, cum levia quæque tolleret, levigare torrens potuit, sed non etiam tollere secum. Torrens quippe (quem utinam pertranseat anima nostra) sæculum præsens est, Scriptura teste: quoniam generatio advenit et generatio præterit; tamquam tumens unda undam implens. Quia ergo omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus tamquam flos agri, hujusmodi leviam facile secum trahit torrens inundans: verbum autem Domini, nullis fluctibus cedens, manet in æternum.

4. Arbitror proinde non incongrue quinque lapidibus istis, quinque-partitum verbum intelligi, comminationis, promissionis, dilectionis, imitationis, et orationis. Horum quinque verborum late patens copia in divinarum reperitur serie Scripturarum. Et forte ipsa sunt quinque verba, quorum meminit Paulus, malens quinque verba loqui in sensu, quam decem millia in lingua. Præterit enim figura hujus mundi; et juxta aliud testimonium, Et mundus transit, et concupiscentia ejus. Hæc autem verba transeunte mundo non modo manent, verum etiam levigantur magis, dum pertranseuntibus pluribus multi-

plex est scientia. Jam vero collectos istos lapides contra superbiam spiritum dimittaturus David in vase memoriam suam reponat, considerans quanta nobis comminetur Deus, quanta promittat, quantum nobis exhibeat caritatem, et quam multa nobis sanctitatis exempla proponat, quemadmodum denique orationum nobis ubique commendat instantiam. Hos, inquam, lapides secum tollat, quisquis superbiam vitium debellare festinat: ut quoties venenatum audeat erigere caput, quilibet ex his lapidibus manus cogitationis ejus primus occurrat; percussus in fronte Goliath dejiciatur, opertus confusione. In quo sane conflictu funda quoque necessaria est, longanimitatis formam habens, quam huic maxime certamini nulla ratione deesse necesse est.

5. Quoties ergo vanitatis cogitatio mentem pulsat, si ex intimo cordis affectu divinas expavescere cœperis comminationes, seu promissiones ejus desiderare, non sustinet Goliath utriuslibet lapidis ictum, sed reprimatur ilico tumor omnis. Quod si venerit in mentem dilectio illa tam ineffabilis, quam tibi Deus majestatis exhibuit: an non ilico inardescens ad caritatem, prorsus abominari incipis et abjicere vanitatem? Sic et exempla Sanctorum si diligenti tibi consideratione proponas, erit

sine dubio ad reprimendam elationem cogitatio ista perutilis. Jam vero si forte insurgente subito elatione, nihil ex his quæ diximus apprehendere quiverit manus tua; toto fervore ad eam convertere, quæ sola restat, orationem: et continuo quem elevatum videras et exaltatum sicut cedros Libani; subversus impius, jam non erit.

6. Sed quæras fortasse, quemadmodum suo ipsius gladio Goliath possis abscindere caput: id enim tanto tibi jucundius, quanto molestius hosti. Dico breviter, quoniam expertis loquor, et qui facile capiant et advertant sine mora, quod in semetipsis crebro sentiunt actitari. Quoties te, provocante vanitate, ad recordationem comminationis divinæ, seu promissionis, aut cæterorum, quæ supra diximus, confundi cœperis et erubescere; devictus est quidem Goliath, sed forsitan adhuc vivit. Accede itaque propius, ne forte resurgat; et stans super eum mucrone proprio caput ejus abscinde, de ea ipsa quæ te appetit vanitate perimens vanitatem. Elata siquidem cogitatione pulsatus, si ex ea ipsa materiam et occasionem sumas humilitatis, quo nimirum humilius deinceps et abjectius, tanquam de superbo homine, sentias de te ipso; Goliath utique Goliath gladio peremisti.

DOMINICA VI POST PENTECOSTEN.

SERMO I.

De evangelica lectione, ubi turba triduo sustinens Dominum septem panibus reficitur.

1. MISEREOR super turbam, quia jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Evangelium, Fratres, ob hoc scriptum est, ut legatur, nec ob aliud legitur, quam ut rationabilem consolationem vel desolationem exinde capiamus. Est enim sæcularibus consolatio vana de terrenarum affluentia rerum, vana nihilominus de earum penuria

desolatio. At Evangelium, speculum veritatis, nemini blanditur, nullum seducit. Talem in eo se quisque reperiet, qualis fuerit: ut nec ibi timore trepidet, ubi non est timor; nec lætetur cum male fecerit. Sed quid dicit Scriptura? *Si quis auditor est verbi, et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum navitatis suæ in speculo. Consideravit enim se, et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit.* Nos autem, Fratres, non sic, obsecro, non sic: sed consideremus nosmetipsos in ipsa,

quam audivimus, sacri Evangelii lectione, ut proficiamus ex ea, et corrigamus secundum eam, si qua in nobis deprehendamus corrigenda. Propter hoc enim optat Propheta dirigi vias suas, ad custodiendas justificationes Domini: *Tunc, inquit, non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis.* Et ego quidem non confundor, sed glorior pro vobis, Fratres mei, quoniam Salvatorem in deserto secuti, securi existis ad eum extra castra: sed vereor ne quis forte in triduana exspectatione pusillanimis inveniatur, et in Ægyptum sæculi hujus nequam vel corde, vel etiam et corpore revertatur. Merito proinde clamat divina Scriptura, et dicit: *Exspecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum.* Sed quamdiu necesse est sustinere? Prorsus donec misereatur tui. Quæris quando? *Misereor, inquit, super turbam, quia jam triduo sustinent me.*

2. Viam enim trium dierum eas necesse est in deserto, si gratum Deo tuo offerre volueris sacrificium: et triduo sustineas Salvatorem, si miraculi panibus desideras satiari. Prima est dies Timoris; dies, inquam, declarans et illuminans tenebras tuas, interiores scilicet, et horrendum gehennæ supplicium demonstrans, in quo sunt tenebræ exteriores. Hujuscemodi siquidem cogitatio, sicut ipsi nostis, nostræ solet exercere primordia conversionis. Secunda est Pietatis dies, qua respiramus in luce miserationum Dei. Tertia dies est Rationis, in qua veritas innotescit, ut tamquam ex debito quodam naturæ sine aliqua contradictione Creatori subjecta sit creatura, servus serviat Redemptori. Exhinc jubemur jam discumbere, ut caritas ordinetur in nobis; exhinc aperit Dominus manum suam, et implet omne animal benedictione. Verum quoniam Apostolis dicitur, *Facite homines discumbere*; quorum nos (licet ad confusionem nostram) habetis vicarios qualescumque, discumbere vos admonemus, Fratres carissimi, ut refecti pane benedictionis subsistere possitis in via, ne forte misera necessitate compulsi descendatis et vos in Ægyptum, et inci-

piant vobis illudere, qui necdum vobiscum in deserto secuti sunt Salvatorem. Miseri sane et ipsi, qui non exiere cum exeuntibus: sed plane miserabiliores omnibus hominibus, qui profecti quidem cum aliis, sed non cum aliis sunt refecti.

5. Porro si fuere qui discumbentibus aliis, post dumeta seu diversoria quævis absconditi latuere, homines ejusmodi jejunos vacuosque remansisse quis nesciat? Sic et eos nihilominus, qui levitate et curiositate ducti, circumquaque vagantes, minime resederunt; aut si qui resederunt quidem, sed non in ordine, nec in numero cæterorum. Hortamur proinde caritatem vestram, et pastoralis sollicitudine admonemus, ne quis ex vobis inveniatur angulos amare, sectari latebras, quærere diverticula: quoniam *qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.* Sed nec inveniatur in vobis, qui circumferantur omni vento doctrinæ, instabiles et inquieti, nihil in se soliditatis, nihil gravitatis habentes, tamquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ. Nam de his quid dicam, quorum manus contra omnes, et manus omnium contra ipsos? Hi sunt qui separant semetipsos, animales, spiritum non habentes: quoniam *Nemo in spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu.* Nequissima plane et perniciosissima pestis: quoniam universos unius obstinatio turbat, et fit omnibus discordiæ fomes, materia scandalorum. Denique Prophetam audi, qui de vinea Domini loquens, *Singularis, inquit, ferus depastus est eam.* Pro hujusmodi rogo et obsecro vos, Fratres mei, fugite simulationem omnem, et angulos propriæ voluntatis: fugite inquietudinem et spiritum levitatis, fugite obstinationem, et nequissimum vitium singularitatis: nisi forte (quod absit) fraudare vultis animas vestras panis edulio benedicti.

4. Jam vero ne longius protraham vos, septem panes quibus reficiamini, isti sunt. Primus panis, verbum Dei: in quo vita hominis est, sicut et ipse testatur. Secundus panis, obedientia est; quoniam *meus cibus est, inquit, ut fa-*

ciam voluntatem ejus qui misit me. Tertius panis, meditatio sancta; de qua scriptum est: *Cogitatio sancta conservabit te*; et æque alio in loco nominari videtur panis vitæ et intellectus. Quartus panis, orantium lacrymæ. Quintus vero, pœnitentiæ labor est. Nec miraberis, quod laborem aut lacrymas panem dixerim, nisi forte excidit tibi quod in Propheta legisti: *Cibabis nos pane lacrymarum*; et item in alio Psalmo: *Labores, inquit, manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi erit.* Sextus panis est jucunda unanimitas socialis; panis, inquam, ex diversis granis confectus, fermentatusque gratia Dei. Porro septimus panis est Eucharistia: quoniam *panis, inquit, quem ego do, caro mea est pro mundi vita.*

SERMO II.

De septem misericordiis.

1. MISERICORDIAS Domini in æternum cantabo. Ut quid enim mihi insipiens nescio quæ cogitatio de pœnitentiæ hujus onere murmurat, ut aggravet illud super cervicem meam? Aliud onus sentio, suavius quidem, sed utique multo majus. Sic enim onerat me miserationibus suis Deus, sic concludit, sic obruit beneficiis suis, ut onus aliud sentire non possim. Quid enim retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Tanta tribuit, et tanta retribuit: et tu mihi de alio onere loqueris? Deficit spiritus meus, prorsus deficit in tanta beneficiorum consideratione. Et licet dignas non sufficiam gratias agere, sed ingratitude prorsus odit anima mea. Peremptoria siquidem res est ingratitude, hostis gratiæ, inimica salutis. Dico ego vobis, carissimi, quoniam pro meo sapere nihil ita displicet Deo, præsertim in filiis gratiæ, in hominibus conversionis, quemadmodum ingratitude. Vias enim obstruit gratiæ, et ubi fuerit illa, jam gratia accessum non invenit, locum non habet. Hinc mihi, Fratres, tristitia magna, et dolor continuus est cordi meo, quod nonnullos tam pronos ad levitatem, ad

risum, ad otiosa, et ad scurrilia verba tam faciles video: ut pertimescam valde, ne forte plusquam expediat, divinæ misericordiæ sint immemores, et ingrati tam multis beneficiis suis, aliquando deserantur a gratia, quam non ut gratiam venerantur.

2. Nam de eo quid dicam, qui in murmure et impatientia obstinato perdurat animo; aut quem pœnitet adhæsisse Deo, et contra morem, et contra rationem, bonum factum pœnitentia comitatur, qui sine dubio miserationibus Dei non modo non habet gratiam, sed et contumeliam reddit? Omnino enim, quantum in se est, inhonorat eum a quo vocatus est, quisquis in ejus servitio in tristitia permanet et rancore; eam dico tristitiam, quæ secundum carnem est, et mortem operatur. Putas ergo quia major illi detur gratia; et non magis etiam quod videtur habere, auferatur ab eo? Nonne enim jure perditum reputatur, quod ingrato donatum est? aut dedisse non pœnitet, quod periisse videtur? Oportet proinde gratum esse hominem et devotum, qui percepta gratiæ munera non modo manere sibi desiderat, sed et multiplicari. Nemo sane est qui non facile, si quærit, inveniat, unde plurimum sit obnoxius Deo, quoniam non est qui se abscondat a calore ejus. Sed nos maxime, quos segregavit sibi, et assumpsit ad servendum sibi soli, si juxta Apostolum non accipimus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis; omnino plurima inveniemus, unde continuas ei gratias agere debeamus. Quis enim in nobis est, qui non confiteri possit, quoniam misericordia tua magna est super me? Itaque de tanta multitudine miserationum Domini vobis breviter aliquas proponere volo, ut qui sapiens est, occasione accepta, sapientior fiat.

5. Septem ego in me video misericordias Domini, quas et vos ipsi, credo facile invenietis in vobis. Prima est, quod a multis peccatis adhuc in sæculo positum custodivit me: prima quidem, inquam, non inter omnes quas mihi impendit, sed prima inter has septem.

Quis enim non videat, quod sicut in multa cecidi, sic et in alia cecidissem peccata, nisi Omnipotentis pietas me conservasset? Fateor et fatebor, nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus cecidisset in omne peccatum anima mea. Et hæc quanta dignatio pietatis, quod ingratum et parvipendentem sic gratia conservabat, quod in multis contrarium et contemnentem nihilominus ab aliis benignissime protegebat? At secunda misratio tua super me, Domine, quonam poterit explicari sermone, quam benigna, quam liberalis, quamque gratuita fuerit? Ego peccabam, et tu dissimulabas: non continebam a sceleribus, et tu a verberibus abstinencebas. Prolongabam ego multo tempore iniquitatem meam; et tu, Domine, pietatem tuam. Sed quid prodesset expectatio, nisi sequeretur pœnitudo? Cumulus esset damnationis, dicente Domino: *Hæc fecisti, et tacui.*

4. Tertia proinde misratio fuit, quod visitavit cor meum et immutavit, ut amara fierent quæ male dulcia prius erant: et qui lætabar cum male facerem, et exultabam in rebus pessimis, inciperem demum recogitare ei annos meos in amaritudine animæ meæ. Et nunc, Domine, commovisti terram cordis mei, et conturbasti eam: sana contritiones ejus, quia commota est. Multi enim pœnitentia ducti sunt, sed infructuosa: quoniam ipsa quoque eorum pœnitentia reprobata est, sicut et prior culpa. Itaque et hæc misratio quarta fuit, quod pœnitentem misericorditer suscepisti, ut in eorum numero inveniret, de quibus Psalmista: *Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.*

5. Sequitur misericordia quinta, per quam mihi continendi deinceps, et emendatius vivendi præstitisti virtutem, ne recidivum paterer, et esset novissimus error pejor priore. Omnino enim manifeste tuæ est, Domine Deus, et non humanæ virtutis, susceptum semel peccati jugum a cervicibus suis excutere: quoniam *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati: nec est jam liberari nisi in manu forti.* Jam vero

postquam in his quinque miserationibus a malo liberaveris, ut fiat quod scriptum est, *Declina a malo, et fac bonum: in duabus aliis bona largiris.* Hæc autem duæ sunt, gratia promerendi, qua videlicet munus bonæ conversationis indulges: et spes obtinendi, qua donas homini indigno et peccatori de tua toties experta bonitate usque ad cœlestia speranda præsumere.

SERMO III.

De fragmentis septem misericordiarum.

1. SCRITIS quid fecerim, septem vobis hodie misericordias proponendo? Septem utique panes distribui. Nam si factæ sunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, quanto magis divinæ miserationes? Multo enim dulcius istæ sapiunt, reficiunt multo melius, ampliusque confirmant cor hominis. Verum multa nobis, ni fallor, ex his panibus hodie cecidere fragmenta. Nam et ego ipse sentiebam inter frangendum multas e manibus evadere micæ, atque inter digitos properantis elabi: utrum ipsi collegeritis aliqua, vos videritis. Ego (si nondum fastiditis) nostra, quæ mihi collegeram, sine invidia communicabo, ne forte incurram maledictionem abscondentis frumenta in populis. Primus itaque panis, si bene memini, conservatio gratiæ fuit, quæ me, licet indignum, a multis peccatis prorsus adhuc in sæculo positum custodivit. Hujus ergo tria teneo fragmenta, habentia magnum prorsus delectamentum saporis, et alimoniam vitæ. Tribus siquidem modis a peccato memini me conservatum, occasionis subtractione, resistendi data virtute, affectionis sanitate. Multa enim in peccata facile cecidissem, si data esset occasio: sed Dei miseratione non me talis opportunitas apprehendit. In multa quoque paulo minus cecidissem, graviter impulsus violentia temptationis: sed virtutem dedit Dominus rex virtutum, ut sub me esset appetitus meus, et ei quam sentiebam concupiscentiæ minime consentirem. Sed a quibusdam tam longe me fecit misratio tua, Domine, ut penitus abominarer

ea, et ne ulla quidem eorum me tentatio molestaret.

2. Secundus quoque panis fuit expectatio, qua tardabat ultionem, quia indulgentiam cogitabat. Et hujus ergo panis tria fragmenta accipite, cogitantes longanimitatem quam exhibuit, electionem prædestinationis suæ quam impleri voluit, et caritatem nimiam qua me dilexit. Propter hoc enim expectans exspectavit me Dominus, et non intendit mihi, sed oculos suos avertit a peccatis meis, quasi nolens advertere quantum delinquerem. Propter hoc, inquam, dissimulabat, ut commendaret patientiam suam, ut imple-ret electionem suam, ut confirmaret caritatem suam.

5. De tertio quoque pane, ejus scilicet misericordiæ qua convertit nos ad pœnitentiam, tria non tam fragmenta quam frusta vobis appono. Tunc enim, ut bene memini, concussit cor meum, excitans illud ut adverteret suorum vulnera peccatorum, et vulnerum sentiret dolorem. Etiam et terruit, deducens ad portas inferi, et præparata iniquis supplicia monstrans. Et ut nihil jam noxiæ remaneret delectationis, meliorem mihi consolationem inspirans, spem indulgentiæ dedit. In his ergo tribus conversus sum: credo quod et vos ipsi.

4. Jam vero quarti panis (ipsa est indulgentia), obsecro vos, diligenter colligite fragmenta ne pereant. Sunt enim salubria valde, et dulciora super mel et favum. Sic nimirum ex toto indulsit, et tam liberaliter omnem donavit injuriam, ut jam nec damnet ulciscendo, nec confundat improperando, nec minus diligit imputando. Sunt enim aliqui sic donantes injuriam, ut non ulciscantur, sæpius tamen improperent. Sunt et alii, qui licet sileant, manet tamen alta mente reposita, et rancorem tenent in animo: quarum utique neutra plena indulgentia est. Longe ab his omnibus benignissima est divinitatis natura. Liberaliter agit, ignoscit plenarie, ita ut propter fiduciam peccatorum, sed pœnitentium, ubi abundavit delictum, soleat et gratia superabun-

dare. Testis est Paulus gentium Doctor, qui plus omnibus cum divina gratia laboravit. Testis est Matthæus, de telonio electus in Apostolum, cui etiam novi Testamenti primum Scriptorem esse donatum est. Testis et Petrus, cui post trinam negationem, totius Ecclesiæ pastoralis cura commissa est. Testis denique etiam famosissima illa Peccatrix, cui in ipso conversionis initio tantamultitudo dilectionis concessa est, tanta postmodum indulta gratia familiaritatis. Quis accusavit Mariam, et pro se eam oportuit respondere? Si Pharisæus murmurat, si Martha conqueritur, si scandalizantur Apostoli, Maria tacet: Christus excusat eam, etiam et laudat tacentem. Denique illud quantæ prærogativæ, quantæ excellentiæ fuit, quod resurgentem a mortuis prima videre, prima tangere meruit?

5. Sed jam transeamus ad alia. Bonum quidem est nos hic esse, ubi datur fiducia peccatoribus; sed oportet etiam cætera non tacere. Itaque et in continentia ipsa, quæ est panis quintus, tria nihilominus invenio, unde merito clamare possim: *Quia fecit mihi magna qui potens est.* Forte parvum aliquid reputatis continentiam vestram: sed ego non ita. Scio enim quos habeat oppugnatores, et quantæ illam necesse sit esse virtutis, ut possit resistere talibus. Primus siquidem continentia nostræ hostis caro est, adversus spiritum concupiscens. Quam domesticus hostis, quam periculosa lucta, quam intestinum bellum! Hostem hunc crudelissimum nec fugere possumus, o anima mea, nec fugare: circumferre illum necesse est, quoniam alligatus est nobis. Nam (quod periculosius est et miserabilius) hostem nostrum ipsi cogimur sustentare, perimere eum non licet. Vide ergo quam sollicite te custodire necesse sit ab ea, quæ dormit in sinu tuo. Verumtamen non est hic solus adversarius mihi; alium adhuc habeo, qui circumcinxit et obsedit me undique: et si ignoratis, hostis ille est præsens sæculum nequam. Concludit inimicus vias meas, et per quinque portas, quinque videlicet corporis sensus, jactu-

lis suis vulnerat me, et mors intrat per fenestras meas. Sufficere nimis poterant isti duo : sed, heu me ! ecce video ventum validum venientem ab Aquilone, a quo panditur omne malum. Et nunc quid superest aliud ? *Domine, salva nos, perimus.* Ecce enim malleus universæ terræ ; ecce serpens callidior cunctis animantibus ; ecce inimicus ille, quem nec videre possum : quanto minus cavere ? Neque enim est colluctatio servare volentibus continentiam (continentiam autem dico non a sola luxuria, sed a cæteris quoque, sicut necesse est, vitiiis et peccatis) non est illis colluctatio adversus carnem et sanguinem tantum, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cælestibus. Et quis est qui jacula eorum ignea possit extinguere ? Paraverunt enim sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde : sed et narraverunt ut absconderent laqueos, et dixerunt : Quis videbit eos ? Nunc quidem aperte et violenter, nunc occulte et fraudulenter, semper autem malitiose et crudeliter impugnant et persequuntur nos. Et ad hæc toleranda, ne dicam superanda, quis idoneus ? Credo jam vobis aliquatenus innotescit continentiae difficultas, ut juxta Apostolum sciatis quæ a Deo donata sunt vobis. Omnino enim in Domino facimus hanc virtutem, et ipse ad nihilum deducit tribulantes nos. Ipse est qui non modo carnem nostram cum concupiscentiis suis, sed et præsens sæculum nequam cum curiositatibus et vanitatibus suis, etiam et ipsum cum tentationibus suis conterit satanam sub pedibus nostris. Numquid non merito dixeram inveniendum in continentia, unde clamarem : *Quia fecit mihi magna qui potens est ?*

6. Jam vero sexti panis fragmenta

accipite. Est autem panis iste gratia promerendi, bona scilicet æternæ vitæ. Quam gratiam in tribus maxime constare arbitror : in odio præteritorum malorum, et contemptu præsentium bonorum, et desiderio futurorum. Septimus quoque panis est spes obtinendi, cujus nihilominus teneo fragmenta tria ; et eorum sapor dulcis admodum gutturi meo. Tria, inquam, sunt quæ sic roborant et confirmant cor meum, ut nulla me penuria meritorum, nulla consideratio propriæ vilitatis, nulla æstimatio cælestis beatitudinis, ab altitudine spei dejicere possit in ea firmiter radicatum. Desideratis ea, an reservanda sunt propter eum qui dixit : *Mel invenisti ? comede quod sufficit tibi.* Sic completur quotidie quod de se ipsa Sapientia prophetavit : et nunc id ipsum video, quoniam *qui edunt me, ait, adhuc esurient.* Proinde non vos protraham ultra, sed nec vestram fraudabo esuriam : quoniam quidem sic paratos vos video, ac si necdum sumperitis quicquam. Tria considero, in quibus tota spes mea consistit, caritatem adoptionis, veritatem promissionis, potestatem redditionis. Murmuret jam, quantum voluerit, insipiens cogitatio mea, dicens : Quis enim es tu, aut quanta est illa gloria, quibusve meritis hanc obtinere speras ? Et ego fiducialiter respondebo : Scio cui credidi, et certus sum, quia in caritate nimia adoptavit me, quia verax in promissione, quia potens in exhibitione : licet enim ei facere quod voluerit. Hic est funiculus triplex qui difficile rumpitur, quem nobis a patria nostra in hunc carcerem usque demissum firmiter, obsecro, teneamus : ut ipse nos sublevet, ipse nos trahat et pertrahat usque ad conspectum gloriæ magni Dei, qui est benedictus in sæcula, amen.

DOMINICA I NOVEMBRIS.

SERMO I.

De verbis Isaiaë, Vidi Dominum sedentem, etc.

1. **VIDI** *Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et plena erat omnis terra majestate ejus.* Sublimis quædam visio prophetico nobis sermone describitur. *Vidi, inquit, Dominum sedentem.* Magnum spectaculum, Fratres, et beati oculi qui viderunt. Quis non toto desiderio concupiscat tantæ majestatis gloriam contemplari? Hoc quippe Sanctorum omnium unicum semper desiderium fuit. Ipse est enim in quem desiderant Angeli prospicere, quem videre vita æterna est. Sed aliam, Fratres, audio Prophetæ ejusdem, et ejusdem Domini longe dissimilem visionem. Siquidem Isaiaë iste est, qui in alio loco sic loquitur: *Vidimus eum, et non erat ei species neque decor; et æstimavimus eum tamquam leprosum, etc.* Ubi illud primum considerandum est, quod communis illa, hæc propheticæ prærogativæ propria videatur. Non sine causa sane ibi, *vidimus*, scriptum est; et hic, *vidi*; nisi ut illam quidem intelligas esse communem, hanc vero excellentiæ singularis. Siquidem absque specie et decore vidit eum, et sprevit Herodes: viderunt ipsi quoque Judæi, qui et dinumeraverunt omnia ossa ejus. Jam vero super hac visione beata manifeste Prophetæ denuntians ait: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.*

2. Multifarie ergo multisque modis non solum locutus in Prophetis, sed et visus est a Prophetis. Agnovit eum David minoratum ab Angelis; Jeremias etiam vidit eum in terris cum hominibus conversantem; Isaiaë modo super solium excelsum, modo non solum infra angelos, aut inter homines, sed tamquam leprosum se vidisse testatur, id est, non in carne tantum, sed in similitudine carnis peccati. Tu quoque si desideras videre sublimem, humilem prius Jesum videre curato. Intuere prius exaltatum in deserto serpentem,

si videre desideras Regem in solio residentem. Ista te humiliet visio, ut illa exaltet humiliatum. Reprimat et sanet ista tumorem tuum, ut illa repleat et satiet desiderium tuum. Exinanitum vides? non sit otiosa visio, quia exaltatum otiose videre non poteris. Similis eris illi, cum videris eum sicuti est: esto et nunc similis ei, videns eum sicut propter te factus est. Si enim ne in humilitate quidem similitudinem ejus abnuis, certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur. Numquam ille socium tribulationis a communionem gloriæ patietur arceri. Denique usque adeo non dedignatur passionis suæ consortem et in regnum admittere secum, ut in cruce confitens Latro eadem die cum eo fuerit in paradiso. Hinc est quod ait etiam ad Apostolos: *Vos estis qui permansistis mecum in tribulationibus meis, et ego dispono vobis regnum.* Quia ergo si compatimur, et conregnabimus: sit interim meditatio nostra, Fratres, Christus, et hic crucifixus. Ipsum ponamus signaculum super cor, signaculum super brachium nostrum. Ipsum amplectamur brachiis quibusdam vicariæ dilectionis, ipsum sequamur studio piæ conversationis. Hoc enim iter, quo ostendatur et nobis ipse, qui est salutare Dei: sane non jam sine specie et decore, sed in claritate tantâ, ut majestas ejus repleat orbem terrarum.

3. Opportune siquidem visione prima, tamquam hiemali adhuc tempore, non super solium, sed in inferiori atque humiliori habitatione videtur. Duplicem quippe solet habere magna domus quælibet mansionem, æstivam superius, inferius hiemalem. Igitur dum ipsa etiam discipulorum corda brumali adhuc glacie stringerentur, et Petrus quoque non minus gelido corde, quam corpore calefaceret se ad prunas; tempus omnino non erat habitandi in solio, vel potius apparendi. At ubi cantabitur canticum novum, *Hiems abiit et recessit, flores apparuerunt in terra nostra*: op-

portune jam tunc ascendetur in solium, et habitabit Dominus in excelso.

4. Puta ergo Isaiam, cum hæc loqueretur, illius gloriam temporis oculo prævidisse prophetico: *Vidi*, inquit, *Domini sedentem super solium excelsum*, etc. Sed quid putamus, quale est solium istud, Fratres? Neque enim Altissimus in manifestis, vel manufactis inhabitat. Nulla omnino materia corporalis apta tanto solio, tantæ fabricæ congrua, digna tanto habitatore videtur. Vivis est construenda lapidibus fabrica spiritualis, quam vera et æterna Vita sua inhabitatione dignetur. Quod si minus tanto ædificio sufficit angelica creatura, prævaricatorum utique minorata præcipitio: suscitetur certe de terra inopem, et de pulvere erigat pauperem, ut collocet eum cum principibus, et solium gloriæ compleat. Et fortassis propterea ipse qui vidit, non modo excelsum solium, sed et elevatum quoque describit: ut proinde et Angelorum stabilis celsitudo, et hominum misericors elevatio designetur. Quæ sequuntur, diligentem et ipsa considerationem desiderare videntur: ideoque sufficiat hodie vel cœpisse.

SERMO II.

De verbis Isaiaæ prophetæ.

1. *Plena erat*, ait contemplator noster de eo, quem super solium viderat, *majestate ejus omnis terra*. Adveniat, Domine, regnum tuum, ut majestate tua sicut cælum repletur, repleatur et terra. Ut quid enim princeps hujus mundi tanto ubique furore debacchatur, nisi quia terra data est in manus impii? Sed hæc est hora ejus, et potestas tenebrarum. Erit certe quando qui in cælo locum non habuit, et ab ipsa quoque terræ superficie exturbabitur miser, cavernis utique subterraneis recludendus. Hinc quippe propheta David sanctorum prosperitate præmissa, de maligno et angelis seu membris ejus adjecit, et ait: *Non sic impii non sic, sed tamquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ*. Nulla jam tunc tentandi facultas erit, inquietandi nulla liber-

tas; possibilitas nulla nocendi. Replebitur majestate Domini omnis terra, quando jam voluntatis ejus transgressio nulla erit: magis autem quando creatura ipsa liberabitur a servitute corruptionis hujus, propter quam ingemiscit et parturit usque adhuc. Erit enim cælum novum, et terra nova: ut quaquaverteris oculos, in ipsa tibi rerum facie, divina videatur quodam modo resplendere majestas.

2. Sed et est tibi altera quædam terra propinquior, et super hac amplior, justiorque sollicitudo. *Nemo quippe carnem suam odio habuit*. Consolare ergo eam, ut et ipsa requiescat in spe: audiens nimirum, quia replebitur majestate Domini omnis terra. Quomodo enim nunc carnem nostram, dilectissimi, majestas divina repleat, cum et magnus ille Paulus, primitias tantum spiritus habens, ingemiscat miserabiliter satis, et dicat: *Scio quia non est in me, hoc est in carne mea, bonum?* Et certe jam non dominabatur peccatum in ejus mortali corpore. Nota tamen adhuc, et corpus mortale perhiberi, et peccati quoque solum dominium negari. Erat enim etiam tunc lex peccati in membris ejus, quam quidem majestatis plenitudo cum venerit, prorsus excludet. Non solum autem, sed et novissima inimica destruetur mors. Replebitur ergo majestate Domini terra nostra, quando prorsus de medio fiet et peccati omnis sensus, et debitum mortis. Replebitur, inquam, omnis terra nostra Domini majestate, quando resurrectionis gloria vestietur, induet immortalitatis stolam, configurabitur denique claritati corporis Christi. *Salvatorem siquidem exspectamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*. Quid adhuc murmuras, caro misera, quid adhuc recalcitras, et adversus spiritum concupiscis? Si te humiliat, si castigat, si redigit in servitum: id profecto in tuo genere non minus tua interest quam ipsius. Quid eis invides, qui de operibus vermium, et murium pellibus ingloriam plane gloriam mendicare non erubescunt, cultu indigno viris, interdicto et mulieribus, semetipsos dehonestantes

potius quam ornantes? Reforment ipsi, aut magis certe deforment corpora sua; te, si fueris corpus humilitatis, reformabit idem artifex qui formavit. Illam, si non desipis, præstolabere manum, ut quod fecit, ipsa reficiat.

3. Jam vero quid in ipsa prophetica visione sequatur attende. *Et ea*, inquit, *quæ sub ipso erant, replebant templum.* Propterea sane dixi: *Humiliare sub potenti manu Dei, ut exaltet te in tempore visitationis.* Vide ut sub ipso inveniaris, alioquin non poteris esse cum ipso. Quid enim? putas indifferenter admittet homines in illud tantæ beatitudinis templum, qui ne ipsos quidem Angelos indifferenter reliquit in eo? Aut non discernet inter glebas, qui discrevit inter stellas? Examinabit certe argentum, qui ipsum quoque aurum probavit, et reprobavit. Qualem ergo, putas, necesse est hominem inveniri, qui repudiati locum Angeli sortiatur? Plane immunem ab omni iniquitate, sed ab ea maxime, quæ in ipso quoque Angelo, non ad levem offensam, non ad momentaneam iram inventa est, sed ad odium sempiternum. Semel turbavit superbia regnum illud, concussit muros, etiam prostravit ex parte, et parte non modica. Quid ergo? Facile deinceps admittenda videtur? Numquid non odit civitas illa, et vehementer hujusmodi pestem abominatur? Certi estote, Fratres, cum qui superbis non pepercit Angelis, nec hominibus parciturum. Non est contrarius sibi ipsi, non est personarum acceptor; similia sunt judicia ejus. SOLA ei placet humilitas, sive in Angelo, sive in homine: et qui sedet in throno, solos eligit subditos, e quibus repleat templum. Scriptum quippe est: *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, et humilia respicit in caelo, et in terra?* Vide autem ne forte Michaelis verbum sit, superbo illi dicenti, *Similis ero Altissimo*, in faciem resistentis. Michael quippe interpretatum dicitur, *Quis ut Deus?*

4. Bene ergo Propheta cum dixisset, vidisse se Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum; ne forte aut excelsum intelligeres de eo dictum

qui ait, *Ascendam super altitudinem nubium*; aut elevatum referres ad eos homines, qui in superbiam eriguntur; addidit: *Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum*; ut manifeste intelligas, non eam altitudinem commendari, quæ extollitur adversus eum: sed eos in templo, sive in solio fore, qui sub eo sunt, alios quidem excelsos stabilitate solida, alios ex imo levatos miseratione divina. Ac ne forte objicias, ditioni ejus universa subesse, nec quicquam determinationis habere quod ait, *Quæ sub ipso erant*: ut solam, quæ voluntaria est, et ex fervore caritatis procedit, approbaret et commendaret Dei subjectionem, addidit et de Seraphim, de quibus, et nos loco suo dicemus, quod ab eo fuerit datum.

5. *Et ea*, inquit, *quæ sub ipso erant, replebant templum.* Ab initio siquidem creaverat Angelos Deus, in quibus beati illius templi plenitudo constaret: sed non in omnibus beneplacitum est ei, quia et in ipsis (ut scriptum est) *Angelis suis reperit pravitatem.* Fuit quippe in eis qui diceret: *Ponam sedem meam ad Aquilonem*; et populum qui sibi crederet, habuit. Miser ipse, qui sine Deo esse maluit, quam sub Deo; miseri et illi, qui videntes furem cucurrerunt cum eo. Exierunt infelices, et vacuus relictus est locus, quem accipiat alter. Nonne Deo subjecta eris anima mea? Alioquin nec tibi locus erit in templo, quia *quæ sub ipso erant, replebant templum.* Frustra pulsabunt fatuæ virgines, in vanum clamabunt, ubi impletæ fuerint nuptiæ discumbentium, et janua clausa erit. Infelix anima, cui a nuptiis illis contigerit excludi! Infelix de quo clamabitur: *Tollatur impius ne videat gloriam Dei.* Ut quid enim lucem hanc temporalem miser ille videt, qui gloriam illam non merebitur intueri? Utinam nihil umquam vidisset oculus meus, si illa (quod avertat Deus) frustrandus est visione. Eant superbi, insolescant magis; extollantur, inslentur, appetant semper in cumulo apparere: ut cum venerit æquitatis linea, a plenitudine ejiciantur. Tu vero non sic, sed Deo subjecta esto, anima mea, sub-

jecta sane ex animo, subjecta cum fervore devotionis: quia *Seraphim stabant super illud*. Cum quibus stemus et nos hodie, Fratres, nec dimoveamur a templo isto, in quo omnes dicunt gloriam, quia gloriam contemplantur Domini nostri Jesu Christi, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

SERMO III.

De verbis Isaiaë prophetæ.

1. NON vobis arbitror excidisse de duobus Seraphim hodie nobis habendum esse sermonem, propter illud Isaiaë, qui postquam Dominum sese vidisse testatus est super solium residentem, addidit, Seraphim stare super illud. Seraphim quidem, dilectissimi, sicut frequenter audistis, nomen est supernorum spirituum, ordinis unius de novem, ipsiusque summi atque supremi. Verum hoc loco, ut arbitror, non in ea ponitur significatione, præsertim cum innumera illa sint agmina, hic vero duo tantum Seraphim describantur. Et ego quidem, Fratres, si licet in hac parte unicuique abundare in suo sensu, in duobus Seraphim duplicem arbitror intelligi creaturam rationabilem, angelicam scilicet et humanam. Nec mireris hominem Seraphim factum: memento quia Creator et Dominus Seraphim factus est homo. Ad contumeliam tuam, o superbe, qui creatus inter Angelos, inter Angelos stare non meruisti, ecce Rex noster novos in terra angelos fabricaturus advenit. Atque ut tabescas amplius, et livore proprio torquearis; non qualescumque, nec inferioris alicujus ordinis angelos, sed Seraphim. Audi enim quid ipse loquatur. *Ignem, inquit, veni mittere in terram: et quid volo, nisi ut accendantur?* vult ergo Seraphim fabricari, ut ibi stent, unde tu corruisti. *Seraphim, inquit, stabant super illud*. Ut quid ergo tu, qui mane oriebaris Lucifer, in veritate non stetisti, nisi quia Seraphim non fuisti? Seraphim quippe ardens vel incendens interpretatur. Tu vero habuisti miser lucem, sed ardorem non habuisti. Bonum erat tibi, si ignifer ma-

gis esses quam lucifer, nec tam immeritato appetitu lucendi, ut eras frigidus ipse frigidam quoque eligeres regionem. Dixisti enim: *Ascendam super altitudinem nubium, sededo in lateribus Aquilonis*. Quid festinas mane oriri, Lucifer? quid gloriaris super sidera, quibus aliquanto clarius rutilare videris? Brevis omnino erit gloriatio tua. Sequitur te Sol justitiæ, quem te esse vana simulatione jactabas, cujus fervore pariter et splendore in nihilum redactus omnino dispareras. Frustra quoque paras venturum in fine sæculorum Dominum, tamquam veri Solis ortum, in damnato illo quem assumpturus es homine prævenire, et extolli super omne quod dicitur, aut colitur Deus: quia et tunc adventus ejus illustratione penitus destrueris.

2. Quam melius, et certe non ad insipientiam sibi, Johannes Baptista, siquidem et ipse lucifer fuit, non sua præsumptione, ne et ipse fur esset et latro, sed Dei Patris auctoritate præmissus est ante Dominum! *Ecce, inquit, mitto Angelum meum ante faciem tuam, etc.* Habes et in psalmo de eodem: *Paravi lucernam Christo meo*. Ille enim erat lucerna ardens et lucens: et voluerunt Judæi ad horam exultare in lumine ejus, sed non ipse. Unde ergo? Ipsum interroga, ipse de se loquatur. *Amicus, inquit, sponsi stat, et gaudio gaudet propter vocem sponsi*. Stat ergo Johannes: neque enim arundo est vento agitata. Stat quia amicus est, stat quia ardens est, et Seraphim stare describuntur. Vere amicus sponsi, qui precedentis de thalamo suo non æmulator gloriam, sed parat viam, sed prædicat gratiam: ut et ipse de plenitudine ejus accipere mereatur. Lucet ergo Johannes, tanto utique clarius, quanto amplius fervet; tanto verius, quanto minus appetit lucere. Fidelis lucifer, qui Solis justitiæ non usurpare venerit, sed prænuntiare splendorem. *Non sum ego, inquit, Christus; venit fortior me post me, cujus non sum dignus solveere corrigiam calceamenti*. Et illud: *Ego baptizo vos aqua, ille baptizabit vos Spiritu sancto et igne*. Ac si manifeste lucifer dicere videatur: Quid admiramini intuentes

splendorem meum? Non sum ego sol : longe alium videbitis eum, in cuius comparatione tenebræ sum, et non lux. Ego, tamquam sidus antelucanum, matutino vos rore perfundo : ille emittet in fervore radios suos, solvet glacies, paludes siccabit, argentes calefaciet, pauperibus crit pro vestimento. Nec sane dissonat a verbo Judicis vox Præcursoris, sed manifeste ignem a Johanne promissum Christus exhibuit, dicens : *Ignem veni mittere in terram.*

3. Dicas fortassis, in igne ut fervorem, sic et splendorem esse. Non contendo : licet fervor ei quodam modo substantialior videatur. Ipsum potius audiamus, quid magis in igne commendet. *Ignem, ait, veni mittere in terram : et quid volo, nisi ut ardeat ?* Cognovisti certe quid velit. Sed ne illud quidem ignoras, quod *vita in voluntate ejus ;* et servus sciens, nec faciens Domini voluntatem, plagis plurimis habeat vapulare. Quid lucere festinas? Nondum illud advenit tempus, in quo fulgebunt justi, sicut sol, in regno Patris eorum. Interim perniciosus est iste appetitus lucendi : fervere enim multo melius. Denique si tam vehementer splendorem desideras : quod videri vis, esse curato ; et primum quære fervorem, nec dubium quin et splendor adjiciatur tibi. Alioquin incassum laboras : quia vanus splendor absque fervore. Mutuata, aut magis certe simulata lux est, quæ non ab igne procedit. Quod autem alienum est, ad modicum poteris usurpare. Erit major confusio, quod non erat tuum, tuum voluisse videri. Luna (ut aiunt) habet absque fervore splendorem, sed et ipsum mutuatur a sole ; ideoque tam frequenter, immo et semper mutatur, nec unquam in eodem statu permanet. Sic profecto *stultus ut luna mutatur, sapiens permanet ut sol.* Ille, inquam, stultus, qui in decore suo perdidit sapientiam, id est qui refriguit in splendore.

4. Cecidit ergo Lucifer ut fulgur de cælo ; *Seraphim vero stant super illud.* Stant plane Seraphim : *quia caritas numquam excidit.* Stant attoniti et suspensi in contemplatione sedentis in

throno, stant in æterna incommutabilitate, et æternitate incommutabili. Tu sedere tentasti, o impie, propterea tui moti sunt pedes, et effusi sunt gressus tui. Filius est qui sedet in throno, Dominus Sabaoth, cum tranquillitate judicans omnia. Sola sedet Trinitas, quæ sola habet immortalitatem, sola est apud quam non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Seraphim vero stant immutabiles quidem, sed suo modo, non in ejus comparatione. Stant extendentes se et intendentes in eum, in quem prospicere concupiscunt. Qui sedere præsumpsit, seipso voluit esse contentus. Unde solam hodieque malitiam esurit : quia solam habet hanc a semetipso. Cum loquitur mendacium, de proprio loquitur ; quia *mendax est, et pater ejus.* Quod audis de verbo mendacii, intellige et de opere malitiæ. Et licet male sibi in malo complaceat, sufficere tamen sibi numquam poterit nec in ipso. Sola proinde sedet Trinitas summa, quæ sola habet in se esse : in se est, et ideo sola vere est ; sola se fruitur, sola nullius eget, sola sufficit sibi ipsi.

SERMO IV.

De verbis Isaie prophetæ.

1. CUM dixisset Propheta, quia *Seraphim stabant*, adjunxit deinde, et ait : *Sex alæ uni, et sex alæ alteri.* Quid sibi volunt alæ istæ, Fratres? Ergone etiam cum hiems transierit, et sedebit Rex super solium, volandum adhuc erit et ipsis Seraphim, ut possint diversis occurrere necessitatibus diversorum, ab imminentibus liberare periculis, opem ferre laborantibus, in tribulatione positos consolari? Absit ut in illo æternæ beatitudinis regno necessitas, aut periculum, aut labor, aut tribulatio sit, cui oporteat subveniri. At quid ergo tunc alæ? Placet mihi statio illa, omnino sic volo manere, nec aliquid prorsus admitto, quo mihi stabilitas illa depereat. Verumtamen scio, beate Isaia, quod propheta es tu, et spiritum ejus habes, qui abundantia pietatis excedit hominum non modo merita, sed et vota-

Salva mihi sit illa tam amata stabilitas : jam si quid alæ istæ ad beatitudinem addiderint , non recuso . Credo autem sicut in statione immutabilitatem , sic et in volatu alacritatem promitti , ne videlicet insensibilis quædam et quasi lapidea stabilitas æstimetur . Sed dicas : Etsi alas habere necesse est , quare tam multas ? Quid sibi vult multiplicitas ista pennarum ? Audi quod sequitur : *Duabus alis velabant caput , duabus pedes , et duabus volabant .* In quibus verbis videre mihi videor , quod de statione dictum est , volatu manifestius explicari . Quo enim Seraphim volant , nisi in eum , cujus ardent amore ? Vide flammam quasi volantem , et stantem simul , nec miraberis jam Seraphim stantes volare , stare volantes .

2. Sed quia diximus quo volant ; ipsas quoque quibus volant alas exigere religiosa curiositas vestra videtur . Certius posset et credibilius testimonium perhibere , cui datum est et videre . Ego tamen opinor non incongrue pennas istas agnitionem et devotionem intelligi posse , quibus in eum , qui supra ipsos est , Seraphim rapiuntur . Levat quippe cognitionis ala , sed sola non sufficit . Ruit citius qui una tantum ala volare contendit : et quo magis attollitur , pejus colliditur . Experti sunt hoc philosophi gentium , *qui cum cognovissent Deum , non sicut Deum glorificaverunt , sed evanuerunt in cogitationibus suis , et obscuratum est insipiens cor eorum .* Denique traditi in reprobum sensum , usque in ipsas etiam passiones ignominie corruerunt . Adeo vera probatur illa sententia : *Scienti bonum , et non facienti , peccatum est illi .* Sic et zelus absque scientia , quo vehementius irruit , eo gravius corrui , impingens nimirum atque resiliens . Ubi vero intelligentiam caritas , agnitionem devotio comitatur ; volet secure quisquis ejusmodi est , volet sine fine , quia volat in æternitatem .

3. Jam super ea , quæ præmittitur , capitis et pedum velatione exstat a Patribus probata sententia , Dei caput , pedesque velari , eo quod lateat quid ante mundum fuerit , quidve futurum

sit post ejus consummationem . Et hoc quidem pro eo , quod distincte in Latinis codicibus scriptum est , *caput ejus et pedes ejus .* Testatur autem interpret noster in Hebræo verbum esse commune , quod interpretari possit *ejus , et suam* : ut Seraphim juxta Hebræi sermonis ambiguitatem , vel faciem pedesque Dei , vel suam faciem ac pedes operire dicantur . Unde et mirum videri potest , cur e duobus eum magis in interpretatione elegerit sensum , quem visionis ipsius consequentia minus videtur admittere , ut videlicet volarent , et velarent pariter caput pedesque sedentis , nisi quod Origenis expositionem secutus est in hac parte .

4. Quod si de ipsis quoque Seraphim licet accipere , sic pinge ea , ut operto capite et pedibus , solum appareat corpus medium , sed et ipsum quoque non penitus , propter eas nimirum alas , quibus volare perhibentur . Considero siquidem quasi quoddam caput , corpus , et pedes meos in verbis Apostoli , quibus ait : *Quos enim præscivit , et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui : et quos prædestinavit , hos et vocavit : quos autem vocavit , hos et justificavit : quos autem justificavit , hos et magnificavit .* Itaque initium meum solius gratiæ est , et non habeo quid mihi in prædestinatione attribuiam , sive vocatione . Non sic sane ab opere justificationis alienus sum : operatur et illud gratia , sed plane mecum . Videsne quemadmodum Seraphim in medio appareat aliquatenus ? Porro consummatio quidem et ipsa solius gratiæ est : nec est mihi in hac parte , vel cum ea , sive in ea gloriari , quasi coadjutor videar , aut cooperator . Velat itaque Seraphim caput suum duabus pennis , si et veraciter cognoverit , et humiliter fateatur , quia misericordia eum sola prævenit . Velat et pedes alis æque duabus , si misericordie quoque , quæ subsecutura est , nec ignarus exstiterit , nec ingratus . Quam sane capitis et pedum velationem et nunc quoque negligere non oportet , licet tunc maxime perficienda sit , quando Judex sedebit super solium , et adstantes sibi Seraphim et agnitione veritatis subtilius

illustrabit, et inflammabit vehementius caritatis ardore. In quorum numero indignos nos servos nominis sui ipsa, de qua locuti sumus, constituere dignetur misericordia, quæ ab æterno est et usque in æternum super electos, in medio quidem aliquatenus ostendens liberum arbitrium, meriti gratia; principium vero et finem omnino soli vindicans sibi: ut sit nobis Alpha et Omega Dominus Deus noster; et pro utroque jure clamemus: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Amen.

SERMO V.

De verbis Isaïæ prophetæ.

1. COMMENDANT nobis sacræ litteræ Christum Dominum et ex Patre, et in Patre, et cum Patre, et a Patre, et pro Patre, etiam et sub Patre. Quod dicitur, ex Patre, ineffabilis est nativitas: quod in Patre, consubstantialis unitas: quod cum Patre, æqualitas majestatis. Sane enim tria hæc ab æterno. Cæterum si ex Patre nascens; quid in Patre, aut cum Patre? Non incongrue forsitan in Patre cubans, cum Patre sedens dicitur. Et audite consessus hujus, et hujus accubitus rationem. Sicut enim sessio majestatem, sic consessio æqualitatem exprimit majestatis, præsertim cum sit ei sedes a dextris Patris, non sane sub pedibus, vel quasi a tergo. Et sedere quidem jam quiescere est, sed jacere magis. Quid autem delectabilius et quodammodo dulcius esse videbitur Filio, quod in Patre est, an quod cum Patre omnibus præest? In quo putas horum summa illa pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, et singularis requies Domini competentius assignetur? Et si digne satis ore id exprimi nequeat, corde tamen forsitan pie concipitur: ut salva quidem in omnibus illius indivisibili simplicitate essentiæ, inter gloriæ æqualitatem, et substantiæ unitatem, velut similis quædam ei, quæ inter consessum et accubitum est, cogitari posse distinctio videatur.

2. Denique parum videtur sponsæ videre sedentem: cubantem sibi flagitat indicari. *Indica mihi, ait, quem dili-*

gil anima mea, ubi cubes in meridie. Sed et animæ omni, quæ sanum sapit, dulcius sapit per omnem modum quod Apostolus ait, *Qui adhæret Deo, unus spiritus est*; quam quod Apostolis dicitur, *Cum sederit Rex in sede majestatis suæ, sedebitis et vos judicantes.* Haud minus utique jucundior sessione cubatio. *Ego in Patre, ait Filius, et Pater in me est.* Non potuit expressius substantiæ unitas commendari. Ubi enim uterque in altero, nihil quasi exterius licet, nihil interius cogitari; simplicissimam magis credi necesse est in ambobus substantiæ unitatem. Verumtamen aliquatenus huic simile est quod dicitur: *Qui manet in caritate, in Deo manet, et Deus in eo.* Nisi quod hic quidem spiritalis quædam unio, secundum quod supra memoravimus, *Qui adhæret Deo*; non quidem unum, id est, non una substantia, sed *unus spiritus est*: illic vero naturalis potius et substantialis unitas designatur. Unde et habes in Evangelio: *Ego et Pater unum sumus.* Illud proinde juxta præfatam similitudinem, tamquam cubiculum Unigeniti, et quasi summa quædam requies Domini est. Nos quoque per hanc voluntatum unionem et adhæSIONEM spiritus, quam nimirum caritas facit, pro nostro quidem modulo, in hoc suum cubiculum et in suam requiem factus etiam primogenitus introducit.

5. Jam vero quod dicitur a Patre, ambulans significat, et ad eum, quem proxime ipso præstante celebraturi sumus, spectat Incarnationis ejus adventum. Hinc nimirum et ipse ait: *Ego enim a Deo processi et veni.* In terris denique visus, et cum hominibus conversatus, medius nostrum, quem nesciebamus, stetit, verus quidem Emmanuel, nobiscum Deus, nobiscum stans, sed pro Patre. Quod enim nobiscum stetit, adjutorium: quod pro Patre stetit, zelum designat. Paternam nempe quærebat in omnibus gloriam, cujus et venerat facere voluntatem. Cæterum si pendentem consideres, si Christum, et hunc crucifixum attendas, ibi maxime evidentissimeque eum sub Patre reperies. Hoc enim proprie ac specialiter

ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem, secundum quam ipse ait: *Pater major me est*. Dicerene audebimus, quod aliquando etiam fuerit sine Patre? Nemo id præsumeret, si non prior ipse dixisset: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Quasi quædam enim ibi derelictio fuit, ubi nulla fuit in tanta necessitate virtutis exhibitio, nulla ostensio majestatis.

4. Habemus itaque Christum ex Patre nascentem, in Patre cubantem, cum Patre sedentem, a Patre ambulantem, pro Patre stantem, sub Patre pendentem, sine Patre quodammodo morientem. Quonam igitur modo ex his vidisse eum credemus Isaiam, cum diceret: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum?* Longe enim per omnem modum dissimilis ea visio fuit, de qua alibi idem Propheta: *Vidimus eum*, inquit, *et non erat ei species neque decor: et æstimavimus eum tamquam leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum*. Idem utrobique vidit eundem: sed non vidit eodem modo, ac per hoc quodam modo non eundem. Ibi enim vidit eum lividum plagis, saturatum opprobriis, afflictum suppliciiis, lacescitum injuriis. Vidit denique contemptibilem, vidit pendentem, vidit propter nos morientem, et ait: *Attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus*. Ibi, inquam, novissimus virorum apparuit et despectus: hic autem plena erat omnis terra majestate ipsius. Ibi vir dolorum, et sciens infirmitatem; hic Dominus sedens. Et illa quidem communis visio verbo pluralis numeri designatur: hæc autem tam singularis est, quam sublimis. Ibi ergo tamquam unus de multitudine, *Vidimus*, ait: hic vero tamquam solus et solitarius, levans se supra se, *Vidi*, inquit, *Dominum sedentem, etc.* Sane competenter Dominus dicitur, qui sedere conspicitur. Sedere enim præsentis est, sedere dominantis est et regnantis. Maxime vero sedere super solium, dominationem notat: nam sedere simpliciter, aliquando et humiliationem. Cæterum, ut prædiximus, qui in Patre cubat delicias, cum Pa-

tre imperans sedet; ibi sponsus amabilis, hic dominus admirabilis; denique gloriosus Deus in sanctis suis, mirabilis in majestate sua.

5. *Vidi*, inquit, *Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum; et plena erat omnis terra majestate ejus: et ea quæ sub ipso erant, replebant templum*. Quæ enim sub ipso erant. Numquid ipsum quod dixerat solium? Quamlibet excelsum et elevatum; sub ipso tamen nihilominus erat, si enim ipse super solium sedens, solium plane sub ipso. Et quomodo illud replebat templum? Deinde quando et ipsa jam terra omnis plena est majestate ejus; quomodo templum adhuc vel unde repletur? Enimvero disce ex his quæ audis, solium non machinam imaginari corpoream, sed angelicam intelligere creaturam. Si enim sedes sapientiæ est anima justus, quam dignior sedes Angeli sancti? Hoc plane solium gloriæ ejus, excelsum per naturam, sed multo magis per gratiam elevatum. Excelsos enim fecit eos natura conditionis, elevatos gratia confirmationis, de qua dicitur: *Verbo Domini cæli firmati sunt*. Ea igitur agmina Angelorum, in quibus sedet Deus, et quæ sub ipso sunt, templum replent, licet jam terra omnis ipsius plena sit majestate. Ubique enim regnat, ubique imperat, ubique majestas ejus, sed gratia forte non ita. Non, inquam, ubique sicut potestas, sic et voluntas ejus bona, et beneplacens et perfecta. Alioquin quid est quod dicimus, *Fiat voluntas tua, sicut in cælo, et in terra?* Fit enim voluntas ejus de omnibus, fit per omnes, non in omnibus tamen. In electis spiritibus fit voluntas Dei, quando eis efficitur cum ipso una voluntas. Hæc sane adhæsiō spiritualis unum spiritum faciens, sicut multitudinis quoque credentium cor unum et anima una legitur exstitisse. *Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum*. Replebant omni benedictione spiritali, replebant consolatione divina, replebant divisionibus gratiarum, replebant denique fructu sanctificationis: siquidem *domum tuam, Domine, decet sanctitudo*. Replebant diversis charis-

matum donis, spiritu sapientiæ et intellectus, consilii et fortitudinis, scientiæ et pietatis; et replebant illud spiritu timoris Domini.

6. *Seraphim stabant super illud.* Nomen est ordinis Angelorum summi atque supremi, ut merito stare super cæteros describantur: et ipsi tamen quilibet cæteris præsent, adstant nihilominus Domino præsidenti, devotum utique ministerium, et plenum reverentiæ obsequium exhibentes. Aliter enim Domini, aliter Angeli, aliter hominis intelligi convenit stationem. Stat Christus pro Patre zelans, Patris gloriam quærens, et tamquam fidelis Unigenitus, immo et primogenitus Patris, zelo Patris adjuvans adoptivos. Sic illum Stephanus stantem vidit, quem habuit adiutorem: sic Propheta in adiutorium eum surgere precabatur: *Exsurge*, inquit, *Domine, adjuva nos.* Sane angelica statio ministratio est, dicente Propheta: *Millia millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant.* Nam hominis quidem stare, persistere est in vigore animi, et observatione propositi. Sic Moyses stetit in confractione in conspectu Domini, ut averteret iram ejus: sic stetit Phinees, et placavit. *Seraphim stabant super illud.* Quid sibi vult, quod non unum, non plurimos stantes vidisse se perhibet Propheta, sed duos? Duos siquidem ei apparuisse constat ex eo quod secutus adjunxit: *Sex alæ uni, et sex alæ alteri.* Et bene duo stabant: *Væ enim soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* Væ tibi superbiæ spiritus, solitudinis et solitariæ præsumptionis amator: non stetisti in veritate; expulsus es; pes superbiæ stare non potuit. Solus sedere volens, tamquam fulgur cecidisti de cælo, non habiturus aliquando sublevantem.

7. *Sex alæ uni, et sex alæ alteri.* Ad quid multiplicitas ista pennarum? *Duabus*, inquit, *velabant caput ejus, et duabus pedes; et duabus volabant.* Grande mysterium, et profundum utique sacramentum? Attentas in vobis hæc verba desiderant aures, sed multo magis disertam in nobis linguam exigunt,

maximeque animum spiritalem. Dico autem utcumque quod sentio, nec sane affirmans dico, sed conjectans quodammodo et opinans. Quid enim æstimare vetat, dejecto Lucifero, ad pervigiles excubias Seraphim constitutos; sicut ejecto homine, teste Scriptura, Cherubim ad custodiam posuit Deus? Nec incongrue forsitan Cherubim flammeus traditur gladius, ut a ligno vitæ incisio pariter et incensio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeant corporalem. Porro Seraphim tantum alas accipiunt, quarum velamine arceant oculum spiritalem. Denique *duabus*, inquit, *velabant caput ejus, et duabus pedes*: ut nec alta Dei, nec profunda ejus iniquus ille valeat contemplari. Erit cum revelabitur gloria Domini; sed non erit hoc nisi factum fuerit ante quod scriptum est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei.* Interim sane velatur caput, velantur pedes, ut medium quidem aliquid eidem impio videndum, sed ad invidendum utique relinquatur. Et velantur alis, quæ nimirum sic illum arceant ut istos sustineant et sustollant.

8. Quærendum tamen prius, quibus alis volare dicantur; quia *duabus*, inquit, *volabant.* Nec incongrue forsitan duas istas naturæ, et gratiæ dicimus: præsertim cum prius quoque in his ipsis etiam solii celsitudo et elevatio a nobis fuerit assignata. Vivaci siquidem per naturam intellectu, et ferventi nihilominus affectu per gratiam in eum qui supra ipsos est extenti jugiter et intenti, stare quidem (ut diximus) per ministerium, sed et volare per studium perhibentur. Licet enim velent caput Domini, velent etiam pedes; sed sibi ista non velant, magis autem sedule volant et volitant inter ista, et alta potentiæ ejus, et profunda sapientiæ vestigantes. Nec sane scrutatores sunt majestatis, ut proinde opprimantur a gloria: quod non misus diligant, quam intelligant, utpote quos ille regit et agit Spiritus, qui scrutatur etiam alta Dei. Superbus ille Lucifer, lucem præferens, non ignem habens, alteri tantum immixtus alæ, casum facere potuit,

non volatum. Exsultavit enim lucidus esse, non servidus, non incensus, quod Seraphim sonat. Non ergo stetit, quia contempsit; sed nec volare potuit, quod præsumpsit. Sustulit eum naturæ vivacitas, sed in suam plane perniciem, quippe quem defectus gratiæ mox dejecit. Nec dissimilis sane illorum casus, qui cum cognovissent Deum, non glorificaverunt, aut gratias egerunt: quo tandem merito traditi sunt in reprobum sensum, et obscuratum est insipiens cor eorum. Denique et ipsi eorum principi interpositum est velamen, quod nulla jam naturæ vivacitate pertranseat, ut ipsius, qui super solium sedet, caput aut pedes valeat intueri. Siquidem Seraphim stantes et adstantes duabus alis caput velant, duabus pedes.

9. Non est corporalis divina substantia, nec in formam hominum membris distincta corporeis. Spiritus est Deus: et quæ de eo dicuntur, spiritualiter vestiganda. Alioquin quis nobis revelabit hoc caput, et pedes istos, quos geminis alis Seraphim velant, nisi Spiritus ipse, qui novit omnia quæ in eo sunt, et scrutatur etiam alta Dei? Ego enim opinor ipsa esse, quæ in hoc loco capitulis nomine designantur. Itaque secundum hunc sensum caput ejus, majestas ejus, potestas ejus, sempiterna virtus atque divinitas. Caput ejus, juxta illud propheticum: *Justitia tua sicut montes Dei*. Nempe quod sequitur, *Judicia tua abyssus nulla*, non incongrue forte videtur pedum posse appellatione signari. Sunt enim velut quidam pedes ejus, investigabiles viæ ejus, inscrutabilia judicia ejus, profundum sapientiæ ejus, et irreprehensibilis quædam, sed incomprehensibilis dispositio ejus. Ad hos pedes ipsum quoque Dominicæ incarnationis mysterium specialiter noscitur pertinere, et omnis pariter operatio nostræ salutis. Cernere est quam sit justitia illa sublimis, quam sicut montes Dei Propheta esse miratur. Nostra enim (si qua est) humilis est justitia, recta forsitan, sed non pura. Nisi forte meliores nos esse credimus, quam patres nostros qui non minus veraciter

quam humiliter aiebant: *Omnes justitia nostræ, tamquam pannus menstruatæ mulieris*. Quomodo enim pura justitia, ubi adhuc non potest culpa deesse? Recta proinde interim videri potest justitia hominum, si tamen peccato non consentiant, ut non regnet in eorum mortali corpore. Nam primi hominis in initio quidem non modo recta, sed etiam pura fuit, quamdiu ei datum est nec sentire peccatum. Cæterum et hæc ipsa, quoniam firma non fuit, et puritatem facile perdidit, et ne ipsam quoque retinuit rectitudinem suam. Sane apud Angelos justitia recta, pura, et firma est; sublimis quidem, sed adhuc longe inferior quam divina. Non enim innata est eis, sed a Deo collata: ut natura ipsa, quod ex se est, non modo justitiæ, sed etiam injustitiæ capax inveniat. Numquid non ista est pravitas quædam, quam in Angelis suis vera illa Justitia legitur invenisse? *Non enim justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, ait is qui Dei justitiam minime ignorabat. Nec ait, *Omnis homo*, sed, *omnis vivens*, forte, ut ne ipsos angelicos eum noveris spiritus excepisse. Vivunt enim et ipsi, tanto verius, quanto propius adstant ei, apud quem est fons vitæ. Nihilominus etiam justissimi sunt, sed ex eo, non coram eo; munere ejus, non in ejus comparatione. Ipse enim sibi justitia est, cujus voluntas non tam æqua, quam ipsa æquitas: et utraque non aliud, quam ipsa substantia est. Illa ergo justitia verissime sicut mons est, quæ recta est, quæ pura est, quæ firma est, et (ut ita dixerim) etiam substantia est. Quanta in hoc capite latet altitudo! Quanta gloria est, quantaque sublimitas in hoc umbroso et condense monte reposita!

10. Quibus tamen putamus alis hoc caput Seraphim velant, ut nulla sublimitate naturæ, nulla rationis perspicacitate nequam oculus in illam queat irumpere veri luminis claritatem? Duabus, ni fallor, alis; suæ videlicet ipsorum gloriæ, et felicitatis. Ineffabiliter siquidem delectantur in admiratione contemplationis illius; nec minus gloriantur in ipsius veneratione. Iniquus

ille admirationem quidem, sed non venerationem habens, quia subdi noluit per venerationem, figi non valuit per admirationem. Denique admirationem ipsam in æmulationem convertit; nec venerari dignatus, sed conatus est imitari. Quam melius Seraphim sua ipsa admiratione felices, veneratione etiam venerabiles fiunt, veram in ipso habentes gloriam, cui servire regnare est, et apud quem omnis qui se humiliat exaltatur? Et nunc audi quemadmodum his duabus alis ipsum, quod diximus, caput Domini, ne iniquus ille inspiciat, velare Seraphim videantur. Quoties enim sursum dirigit aciem, in angelicam statim felicitatem et gloriam malignus offendit; et offundit oculum pessimus humor, livor proprius, ut penetrare ultra non possit. Sic nimirum quasi gemino quodam velamine, ne sublimiora prospiciat, invidus præpeditur; ad illorum, quos superiores habere dolet, modo quidem felicitatem, modo gloriam, modo utramque simul, reverberata acie contabescens. Quis enim tam gravis pruritus oculi, quam invidia est? Nec vero aliis livor invidus, quam aliena gloria et felicitate torquetur. Misera enim (ut aiunt) invidia caret.

11. Sed et pedes Domini, quibus nimirum impenetrabilem iudiciorum ejus abyssum, et dispositionis ejus vias diximus investigabiles designari, duabus æque alis velant Seraphim. Ego autem dico, prudentia et fidelitate. Cum enim et fideles pariter ministri sint, et prudentes; sic divina negotia gerunt, et salutem provident electorum, ut malignus ille deprehendere omnino non possit. Ex hoc pedum velamento factum reor, ut nesciens Dominum gloriæ fecerit crucifigi: ex hoc quotidie fieri, ut salutis nostræ negotiis ignorans serviat et invitus, sero postmodum plangens, quod dum obesse voluit, inventus est profuisse. Sic nimirum per administratorios spiritus illuditur ejus astutia, quod et fideles sint qui detegere nolint, et prudentes qui norint tegere divinæ erga

nos providentiæ et dispositionis arcana.

12. Cæterum sicut e supremis duabus alis nequissimus ille admirationem habuit, sed non venerationem, ut diximus: sic e mediis quoque spiritalem ei intellectum natura, sed non etiam gratia affectum dedit. Sed nihilo minus ex infimis istis facile satis animadvertere est, quam inventus sit fidelitatis expertus, non autem similiter caruisse prudentia. Nisi tu forte alium aliquem putas esse, qui dictus est *callidior cunctis animantibus* serpens. Forte etiam non incongrue dicimus, quoniam eo ipso tam irrevocabilis casus ejus, irreparabilisque collisio fuerit, quod ex his quas diximus alis, sicut in parte dextra nulla affuerit, sic in læva nulla defuerit. Non ita sane duo illi, quos prophetica nobis visio commendavit stantes, et adstantes Domino majestatis. Cujus etiam duabus (ut dictum est) alis caput velant; ipsa equidem sua admiratione, in qua delectantur feliciter; ac veneratione, in qua sublimiter gloriantur: duabus etiam pedes, fidelitate videlicet atque prudentia. Porro duabus volant, naturæ (ut diximus) perspicacia, et efficacia gratiæ. Sane mediam quasi quamdam longanimitatem nudam visibilemque relinquunt, longitudinem dico et benignitatem Dei, ad pœnitentiam homines invitantis. Omnibus enim cernere est, quemadmodum solem suum super bonos et malos oriri faciat, et pluat super justos pariter et injustos. Hac nimirum caritate verus ille Salomon quasi quædam media sua constravit propter filias Jerusalem: ut quibus altiora se quærere, et profunda vestigare non licet; in his saltem mediis valeant exerceri, et ad subtilium, sublimiumque exinde rerum contemplationem promoveri aliquando mereantur. Cæterum nequissimus ille ex hac visione et in præsentem torquetur acrius, et gravius cruciabitur in futuro. Primum quidem, quod ipsam nobis longanimitatem benignitatis invadeat: deinde, quod nequaquam sibi ipsi hac saltem occasione provideat, ut ad pœnitentiam adducatur.

SERMONES DE SANCTIS.

IN CONVERSIONE S. PAULI.

SERMO I.

Quomodo ad exemplum ejus converti debemus.

1. MERITO quidem, dilectissimi, Conversio Doctoris gentium ab universitate gentium festivis gaudiis hodie celebratur. Multos enim ab hac radice ramos prodiisse videmus. Conversus Paulus, conversionis minister factus est universo mundo. Et multos quidem olim in carne adhuc, sed non jam secundum carnem ambulans, prædicationis officio convertit ad Deum; nunc quoque in ipso felicius vivens, et apud ipsum, ne adhuc quidem cessat ab hominum conversione: dico autem exemplo, oratione, doctrina. Propterea denique Conversionis ejus memoria frequentatur, quod et ipsa quoque memorantibus utilis invenitur. In hac enim memoria et peccator spem veniæ concipit, ut provocetur ad poenitentiam; et qui jam poenitet, perfectæ conversionis accipit formam. Quis desperet ultra pro magnitudine cuiuslibet criminis, quandoquidem Saulum audiat adhuc spirantem minarum et cædis in discipulos Domini, subito factum vas electionis? Quis dicat iniquitatis pondere pressus: Assurgere jam ad studia meliora non valeo: quando in ipso itinere, quo sanguinem sitiens Christianum, dirum toto pectore virus efflabat, persecutor crudelissimus in fidelissimum repente mutatus est prædicatorem? Magnifice siquidem in hac una Conversione et misericordiæ magnitudo, et efficacia gratiæ commendatur.

2. *Subito*, ait Lucas, *circumfulsit eum lux de caelo*. O vere inæstimabilis divini dignatio pietatis! Illustrat cœlesti fulgore vel a foris, intus adhuc luminis incapacem: qui necdum infundi poterat, divina saltem circumfunditur claritate. *Et vox facta est*. Lucis et vocis testimo-

nia credibilia facta sunt nimis, nec dubitare est de veritate, quæ sese ingerit per utrasque, oculorum scilicet auriumque fenestras. Sic nimirum, sic in Jordane quoque supra caput Domini et columba apparuit, et vox sonuit: sic et in monte, quando transfiguratus est coram Discipulis, et claritas visa est, et vox nihilominus Patris audita; *Saule, Saule, quid me persequeris?* Vere deprehensus est Saulus: non est dissimulandi locus, non est facultas ulla negandi. In manibus sunt epistolæ crudelissimæ legationis, auctoritatis execranda, potestatis iniquæ. *Quid me persequeris*, inquit? Annon persequeretur Christum, qui Christi membra trucidabat in terris? An vero persecuti sunt Christum, qui sacratissimum illud corpus crucis affixere patibulo, et non persequeretur eum qui adversus corpus ejus, quod est Ecclesia (est enim corpus ejus etiam ipsa) odio furebat iniquo? Denique si proprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, non tibi videtur graviolem ab eo sustinere persecutionem, qui suggestionem malignam, exemplo pernicioso, scandali occasione, avertit ab eo animas quas redemit, quam a Judæo qui sanguinem illum fudit?

3. Agnoscite, dilectissimi, et expavescite consortia eorum, qui salutem impediunt animarum. Horrendum penitus sacrilegium, quod et ipsorum videtur excedere facinus, qui Domino majestatis manus sacrilegas injecerunt. Videbatur jam cessasse persecutionis tempus: sed, ut palam factum est, numquam deest persecutio Christiano, sed neque Christo. Et nunc, quod gravius est, ipsi Christum persequuntur, qui ab eo utique Christiani dicuntur. Amici tui, Deus, et proximi adversum te appropinquerunt et steterunt. Conjurasse videtur contra te universitas

populi Christiani a minimo usque ad maximum : a planta pedis usque ad verticem non est sanitas ulla : egressa est iniquitas a senioribus iudicibus, vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum. Non est jam dicere, ut populus, sic sacerdos; quia nec sic populus, ut sacerdos. Heu, heu ! Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, gerere principatum ! Arcem Sion occupaverunt, apprehenderunt munitiones, et universam deinceps libere et potestative tradunt incendio civitatem. Misera eorum conversatio, plebis tuæ miserabilis subversio est. Atque utinam sola hac parte nocerent ! Esset forte qui Dominica præmonitus et præmunitus exhortatione, daret operam ipsorum non exempla imitari, sed observare præcepta, juxta illud : *Quæ dicunt facite, et ad opera eorum nolite respicere*. Nunc autem dati sunt sacri gradus in occasionem turpis lucri, et quæstum æstimant pietatem. Copiosissimæ siquidem pietatis inveniuntur in suscipienda, immo accipienda magis animarum cura : sed hæc apud eos cura minor, et de animarum salute novissima cogitatio est. An vero Salvatori animarum gravior ulla esse poterat persecutio ? Inique agunt et cæteri contra Christum, multique sunt nostris temporibus antichristi. Merito tamen et crudeliorem eam censet persecutionem pro acceptis beneficiis, et graviolem sentit pro potestate, quam propriis sustinet a ministris; licet alii quoque multi contra proximorum salutem multifarie, multisque modis et variis occasionibus agere videantur. Hæc videt Christus, et silet; hæc Salvator patitur, et dissimulat. Propterea dissimulemus et nos quoque necesse est, et sileamus interim, maximeque de prælatis nostris, magistris ecclesiarum. Sic nimirum, sic placet et ipsis, ut evadant nunc humana judicia, veniatque semel iudicium grave his qui præsent, et potentes patiantur tormenta potenter.

4. Vereor, dilectissimi, ne quis forte sit et in nobis Domini persecutor : quia manifesta docuit ratio, impedire salu-

tem, esse persequi Salvatorem. Quas ego de salute animæ meæ fratri illi gratias agere possum, qui mihi propinat detractionis fraternæ venenum ? Merito detractores Deo odibiles describuntur, tamquam persecutores. Quid et is qui exemplo suo ad remissum agendum cæteros provocat, aut singularitate turbat, aut inquietat curiositate, aut impatientia sua et murmuratione molestat; aut quocumque modo contristat Spiritum Dei qui in eis est, scandalizans unum de minimis istis credentibus in eum ? Nonne et hic manifeste persequitur Christum ? Ut ergo persecutorum et nomen, obsecro vos, dilectissimi, benignos semper et mites exhibeamus nos, invicem supportantes in omni patientia, et ad id quod melius et perfectius est, alterutrum provocantes. Quis enim servus sufficere sibi putat non persequi Dominum, sed nec obsequi Domino ? Quam habiturus est gratiam, si ut non resistit, sic nec assistit quidem ? Denique si quis adeo pusillanimis est, ut satis sibi reputet nec persecutorem esse, nec coadjutorem Dei, audiat quid ipse loquatur : *Qui non est mecum, contra me est; et qui non colligit mecum, dispergit*.

5. *Saule, Saule, quid me persequeris ? Et ille : Quis es, Domine ?* Hinc profecto datur intelligi, quia vere circumfusa erat illi claritas, non infusa. Audiebat Paulus vocem Domini, sed faciem Domini non videbat, quoniam erudiebatur ad fidem : et ut ipse postea docuit, *Fides ex auditu*. Quis es, inquit ? Ignotum enim persequeretur, et ideo consecutus est misericordiam, quia ignorans in incredulitate hoc fecit. Discite ex hoc, Fratres, justum iudicem Deum, non modo quid fiat, sed et quo animo fiat, considerare : et cavete deinceps, ne quis parva reputet, quamlibet parva scienter delinquere convincatur. Nemo dicat in corde suo : Levia sunt ista, non curo corrigere; non est magnum si in his maneam venialibus minimisque peccatis. Hæc est enim, dilectissimi, impœnitentia, hæc blasphemia in Spiritum sanctum, blasphemia irremissi-

illis. Paulus quidem blasphemus fuit, sed non in Spiritum sanctum, quia ignorans fecit in incredulitate. Non in Spiritum sanctum dixit blasphemiam: ideo consecutus est misericordiam.

6. *QUIS es, Domine? Et Dominus ad eum: Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Ego sum Salvator, quem tu persequendo peris. Ego sum, de quo tu in lege tua legis prædictum quod nescis impletum: *Quia Nazaraeus vocabitur.* Et ille: *Domine, quid me vis facere?* Hæc plane, fratres, perfectæ conversionis est forma. *Paratum, inquit, cor meum, Deus; paratum cor meum. Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua. Domine, quid me vis facere?* O verbum breve, sed plenum, sed vivum et efficax, sed dignum omni acceptione! QUAM PAUCI inveniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui suam ita abjecerint voluntatem, ut ne ipsum quidem cor proprium habeant, ut non quid ipsi, sed quid Dominus velit, omni hora requirant, dicentes sine intermissione: *Domine, quid me vis facere?* Et illud Samuelis: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus.* Heu! plures habemus evangelici illius cæci, quam novi Apostoli imitatores. *Quid vis, ait Dominus ad cæcum illum, ut faciam tibi?* Quanta est miseratio tua, Domine, quanta dignatio tua! Siccine Dominus quærit, ut servi faciat voluntatem? Vere cæcus ille, quia non consideravit, non expavit, non exclamavit: *Absit hoc, Domine, tu magis dic quid me facere velis.* Sic enim decet, sic omnino dignum est, non meam a te, sed a me tuam quæri et fieri voluntatem. Videtis, Fratres, quia vere necessaria erat hoc in loco conversio. Sic profecto, sic multorum usque hodie pusillanimitas et perversitas exigit, ut ab eis quæri oporteat: *Quid vis ut faciam tibi?* non ipsi quærant: *Domine, quid me vis facere?* Considerare necesse habent ministri et vicarii Christi, quid sibi præcipi velint: non ipsi considerant quæ voluntas sit præceptoris. Non est obedientia eorum plena, non in omnibus parati sunt obsequi, non per

omnia sequi proposuerunt eum, qui non suam, sed Patris venit facere voluntatem. Discernunt et dijudicant eligentes in quibus obediant imperanti, immo in quibus præceptorem suum ipsorum obedire necesse sit voluntati. Hujusmodi itaque, etsi tolerari se videant, et condescendi ac morem geri infirmitati suæ, proficiant, obsecro, pudeatque semper parvulos inveniri, ne quando forte audiant: *Quid debui vobis facere, et non feci?* et abudentibus patientia et benignitate prælati, fiat tandem multitudo exhibitæ miserationis cumulus justæ damnationis.

7. *DOMINE, quid me vis facere? Et Dominus ad illum: Surge, et ingredere civitatem; ibi dicitur tibi, quid te oporteat facere.* O Sapientia suaviter vere universa disponens! Eum cui tu loqueris, erudiendum de voluntate tua mittis ad hominem, ut socialis vitæ commendetur utilitas; et edoctus per hominem, discat et ipse secundum datam sibi gratiam hominibus subvenire. *Ingredere civitatem.* Videtis, Fratres, non sine divino consilio factum esse, ut hanc civitatem Domini virtutum ingredere mini, divinam discere voluntatem. Plane qui te salubriter terruit, et convertit cor tuum ad desiderandam voluntatem suam, ipse tibi dixit: *Surge, et ingredere civitatem.* Sed audi quam manifeste in his quæ sequuntur, voluntaria simplicitas et Christiana commendatur mansuetudo. *Apertis oculis nihil videbat: ad manus autem trahebatur ab his qui comitabantur eum.* Felix cæcitas, qua male quondam illuminati in prævaricatione, tandem in conversione oculi salubriter excæcantur. Sane quod triduo Paulus sine cibo manet persistens in oratione, ad eos maxime pertinet, qui noviter sæculo abrenuntiantes, necdum in cœlesti consolatione respirant. Sustineant ergo et ipsi Dominum in omni patientia; orent sine intermissione, quærentes, petentes, pulsantes: quia exaudiet eos Pater cœlestis in tempore opportuno. Non obliviscetur eorum in finem; veniet, et non tardabit. Si triduo sustinueris eum non habens quod manduces, confide quia mi-

serator et misericos Dominus jejunum te non dimittet.

8. Exinde jubetur Ananias manus imponere Saulo : sed tamquam bene eruditus, non continuo acquiescit. Vide enim si non etiam Paulus ipse doctrinam hanc deinde tradidit discipulo. *Nemini*, inquit, *cito manus imponas. Vidit*, ait Dominus, *virum imponentem sibi manus, ut visum recipiat*. Fratres, Paulus hoc cum vidisset, non continuo illuminatus est. Numquid non exspectavit Ananiæ manum, quia venturum eum forte in somnis prævidit? Hæc dico vobis, carissimi, quia vereor ne quis forte sit inter vos, qui solo se somnio præsumat illuminatum esse; nec jam æquanimiter patiatur ad manum trahi, sed ductorem sese profiteatur aliorum. Cui enim necdum administrationis cura injuncta est, cui necdum credita dispensatio, cui necdum præceptum ut videat, et provideat his qui apertos oculos habentes nihil vident: quid hoc præsumere tentat, nisi quia meditatur inania, et quasi somnia vana sectatur? Caveamus ab hoc vitio, Fratres: semper, quod in nobis est, abjecti eligamus esse, et ad inanem trahi, mansuetudinem et humilitatem discentes a Christo Domino, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum, amen.

SERMO II.

1. CONVERSUS est hodie Paulus, immo Saulus conversus versus est in Paulum. Siquidem factus est tamquam evangelicus ille parvulus, de quo Dominus ait: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum*. Forte enim seipsum dicebat. Nimirum ipse magnus Dominus et laudabilis nimis, ipse parvulus qui datus est nobis; nec tamen magnus interim, sed parvulus exhibetur, ut seipsum faciat gratum et efficax necessariæ parvitatæ exemplum. Ad parvulum ergo sit conversio tua, ut discas parvulus esse: tu quoque cum converteris, parvulus fias. Enimvero audi, quam evidenter ipsum tibi, in quo constituit formam conversionis, parvulum mani-

festat, signanter ea quæ sunt parvuli, in seipso imitanda proponens. *Discite a me*, inquit, *quia mitis sum, et humilis corde*. Gemina parvitas, humilitas et mansuetudo. Et illa interior, ista exterior parvitas. Utraque tamen non parva virtus est: nempe quam parvulus ille tam magnus unicum magisterium proficitur. Hodie ergo conversus est Paulus, hodie desiit esse Saulus. Hodie factus est humilis, et mitis corde. Probat oris confessio cordis humiliationem, dum clamat: *Domine, quid me vis facere?* Magis autem probat ipsa collatæ gratiæ magnitudo, quæ nimirum tam multa, nisi multum humili, data non fuit.

2. Cæterum mansuetudo, quoniam exterior quædam (ut diximus) parvitas, et ob hoc manifestior est, tripliciter nobis in conversione hac commendatur. Triplici quidem velut ariete mansuetudo nostra pulsatur, verborum injuriis, damnis rerum, corporis læsione. In his tribus omnis exhibitio patientiæ, omnis exercitatio mansuetudinis. Probata est illa virtus, quam nihil horum videtur concutere potuisse. Considerare libet, quemadmodum Paulus super his omnibus in ipsa statim sua conversione tentatus, vere jam Paulus inventus sit, in hac parte vere jam mitis et patiens. *Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare*. Durum equidem verbum, verbum increpatorium, plenum comminatione. Sane quod ad corpus pertinuit, concussus est et prostratus in terram. An vero et damno quoque probatus est? Et valde; siquidem ipsum ei lumen ademptum est oculorum, et apertis, ut scriptum est, *oculis nihil videbat*. Experta est in his tribus et exercitata patientia Job, quem in hac virtute epinatissimum Deus exemplar dedit. Sed vestræ hoc industriæ relinquimus vestigandum. Sufficit nos monere, formam veræ conversionis magna ex parte in hac mansuetudine constitutam: ut pudeat eos, qui conversi esse debuerant, vel in corporum læsione, vel in damno rerum, vel (quod magis indignum est) in verborum injuriis inveniri perverses penitus et aversos.

IN PURIFICATIONE B. MARIE.

SERMO I.

De triplici misericordia.

I. HODIE templi Dominum in templum Domini Virgo Mater inducit : Joseph quoque sistit Domino, non suum, sed ejus filium dilectum, in quo ei bene complacuit. Agnoscit Simeon justus quem exspectabat, Anna quoque vidua confitetur. Ab his quatuor primo hodierna processio celebrata est, quæ postmodum exultatione universæ terræ in omni loco et ab omni gente celebraretur. Nec sane mirum, si tunc parva fuit, quandoquidem parvus erat qui suscipiebatur. Nullum ibi locum peccator habuit : omnes justus, omnes sancti, omnes fuere perfecti. Sed numquid hos tantum salvabis, Domine? Crescat corpus, crescat et miseratio. Homines et jumenta salvabis, Domine, cum multiplicaveris misericordiam tuam, Deus. In secunda jam processione præeunt turbæ, turbæ sequuntur; nec virgo portat, sed asellus. Neminem itaque dedignatur, nec ipsos qui computruerunt tamquam jumenta in stercore suo: non dedignatur, inquam, sed si apostolica vestimenta non desint, si doctrina eorum, si morum justitia, si obedientia, si caritas cooperiat multitudinem peccatorum, ex hoc jam processione suæ gloria non censebit indignos. Magis vero et ipsam, quæ tam paucis collata videtur, nobis quoque ab ipso invenire est reservatam. Quidni reservaret posteris, quam et prærogavit antiquis?

2. David, rex et propheta, exultavit ut videret diem istum : vidit, et gavisus est. Alioquin si non viderat, unde psallebat : *Suscepimus*, inquit, *Deus misericordiam tuam in medio templi tui?* Suscepit hanc misericordiam Domini David, suscepit Simeon, suscepimus et nos, et quicumque sunt præordinati ad vitam : siquidem Christus heri, et hodie, et in æternum. In medio enim templi misericordia est, non

in angulo aut diversorio, quia non est acceptio personarum apud Deum. In communi posita est, offertur omnibus, et nemo illius expers, nisi qui renuit. Derivantur aquæ tuæ foras, Domine Deus : nihilominus tamen fons tuus tibi proprius est, et non bibit alienus ex eo. Qui tuus est, non videbit mortem, donec viderit Christum Domini, ut securus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Christum Domini habet in pectore? Ipse enim est pax nostra, qui per fidem habitat in cordibus nostris. Tu quomodo hinc exhibis anima misera, quæ duce itineris Jesum ignoras? Ignorantiam enim Dei quidam habent. Unde hoc? nempe quia Lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebrās, quam lucem. *Et Lux*, inquit, *in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt.* Ac si dicat : Et in plateis derivantur aquæ, et alienus non bibit ex eis; et misericordia in medio templi est : nemo tamen accedit ex his quos manet æterna damnatio. Medius vestrum stat, o miseri, quem vos nescitis : ut morientes, antequam videritis Christum Domini, non in pace dimittamini : sed potius rapiamini a rugientibus præparatis ad escam.

5. SUSCEPIMUS; *Deus, misericordiam tuam in medio templi tui.* Longe est hæc gratiarum actio a voce illa gementis : *Domine, in cælo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes.* Quid enim? Videtur tibi in medio fuisse misericordia, cum apud solos cœligenas spiritus haberetur? At ubi sane minoratus est Christus paulo minus ab Angelis, factusque est Dei et hominum mediator, ac velut lapis angularis pacificavit per sanguinem suum quæ in cœlis sunt, et quæ super terram; ex hoc plane jam suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui. Eramus enim et nos natura filii iræ, sed consecuti sumus misericordiam. Cujus iræ filii, et quam misericordiam consecuti? Nempe filii

ignorantiæ, ignaviæ, captivitatis : et consecuti sumus sapientiam, virtutem, redemptionem. Ignorantia mulieris seductæ excæcaverat nos : mollities viri abstracti et illecti a propria concupiscentia enervaverat nos : malitia diaboli expositos juste a Deo captivaverat nos. Sic ergo nascimur universi, primum quidem viæ civitatis habitaculi prorsus ignari; deinde imbecilles et ignavi, ut etsi nota nobis esset via vitæ, propria tamen præpediremur et delineremur inertia; postremo captivi sub pessimo crudelissimoque tyranno, ut licet prudentes essemus atque robusti, ipsa tamen miseræ servitutis opprimeremur conditione. Numquid non misericordia et miseratione multa opus habet tanta miseria? Aut certe si jam salvi facti sumus ab hac triplici ira per Christum, qui factus est nobis sapientia a Deo Patre, et justitia et sanctificatio, et redemptio: quanta nobis vigilantia opus est, dilectissimi, ne forte (quod absit) inveniantur nostra novissima pejora prioribus, si denuo contingat iram incidere, utpote qui non natura jam, sed propria voluntate filii iræ sumus?

4. Amplectamur itaque misericordiam, quam in medio templi suscepimus, et cum beata Anna non dimoveamur a templo. *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos*, ait Apostolus. Prope est hæc misericordia, prope est verbum in ore vestro, et in corde vestro. Denique in cordibus vestris per fidem habitat Christus. Hoc templum ejus, et hæc sedes ejus: nisi forte excidit vobis, quoniam *anima justis sedes sapientiæ est*. Quod ergo frequenter, immo et semper admonere cupio fratres meos, obsecro et nunc, ambulemus non secundum carnem in carne, ne displiceamus Deo. Non simus amici hujus sæculi, ne Dei constituamur inimici. Resistamus quoque diabolo, et fugiet a nobis, ut libere jam ambulemus in spiritu, et in corde sit conversatio nostra. Siquidem corpus quod corrumpitur, aggravat, et enervat, et effeminat animam; et terrena inhabitatio sensum multa cogitantem deprimit, ut ad cœlestia non assurgat. Unde et

sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum; et a maligno qui superatur, et et servus addicitur. Porro in corde suscipitur misericordia, in corde habitat Christus, in corde loquitur pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor.

SERMO II.

De ordine et modo processionis Christi in templum.

1. GRATIAS Redemptori nostro, qui tam copiose prævenit nos in benedictionibus dulcedinis, sacramentis infantis suæ gaudia nostra multiplicans. Celebratis siquidem paulo ante Nativitate, Circumcisione, et Apparitione ejus, festus hodie nobis Oblationis ipsius dies illuxit. Hodie namque sistitur Creatori terræ fructus sublimis: hodie placabilis et Deo placens hostia virginis manibus offertur in templo, portatur a parentibus, a senibus exspectatur. Offerunt Joseph et Maria sacrificium laudis, sacrificium matutinum; Simeon et Anna suscipiunt. Ab his quatuor celebrata processio est, quæ per quatuor orbis climata solemnibus hodie gaudiis ad memoriam revocatur. Quia ergo festivam hodie et nos ipsi, præter cæterarum consuetudinem solemnitatum, acturi sumus processionem, non inutile arbitror modum ipsius et ordinem diligentius intueri. Processuri sumus bini et bini, candelas habentes in manibus, ipsas quoque succensas, nec quolibet igne, sed qui prius in ecclesia sacerdotali benedictione fuerit consecratus. Ad hæc futuri sunt in processione nostra novissimi primi, et primi novissimi: et cantabimus in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini.

2. Merito sane bini et bini procedimus: sic enim ob commendationem fraternæ caritatis et socialis vitæ missos a Salvatore discipulos Evangelia sacra testantur. Turbat processionem, si quis solitarius incedere curat: nec sibi soli nocet, sed etiam cæteris est molestus. Ili sunt qui segregant semetipsos, aumales, spiritum non habentes, nec solliciti servare unitatem spiritus in vin-

culo pacis. Jam vero sicut non est bonum esse hominem solum, sic in conspectu Domini vacuum apparere est prohibitum. Cum enim arguantur otiositatis ipsi quoque quos nemo conduxit: qui jam conducti sunt, si otiosi inventi fuerint, quid merentur? *Fides quippe sine operibus mortua est.* Ipsa denique opera nostra in fervore agenda sunt, et in desiderio cordis: ut sint lucernæ ardentes in manibus nostris. Alioquin timendum est, ne forte tepidos nos evomere incipiat, qui in Evangelio loquitur, dicens: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat?* Hic plane sacer et benedictus est ignis, quem Pater sanctificavit et misit in mundum, et cui benedicitur in ecclesiis, sicut scriptum est: *In ecclesiis benedicite Deo Domino.* Habet enim etiam adversarius noster, utpote perversus divinorum operum æmulator; habet, inquam, ignem suum et ipse, ignem concupiscentiæ carnalis; ignem invidiæ et ambitionis, quem Salvator in nobis non accendere, sed exstinguere venit. Denique si quis alienum hunc ignem in divino offerre præsumperit sacrificio, etiamsi patrem habeat Aaron, morietur in iniquitate sua.

5. Porro super hæc quæ de sociali vita et fraterna dilectione, de bonis operibus, et fervore sancto dicta sunt; humilitatis virtus maxima, maximeque necessaria est, ut honore præveniamus invicem: nec modo priores, sed et ipsos juniores sibi quisque præponat: quæ nimirum humilitatis perfectio est, et justitiæ plenitudo. Et quoniam hilarem datorem diligit Deus, et fructus caritatis est gaudium in Spiritu sancto; cantemus, ut dictum est, in viis Domini, quoniam magna est gloria Domini: cantemus Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. In quibus omnibus si quis forsitan proficere dissimulat, et proficisci de virtute in virtutem; noverit quisquis hujusmodi est, in statione, non in processione se esse, immo vero et in regressione: quoniam in via vitæ non progredi, regredi est, cum nihil adhuc in eodem statu permaneat. Porro

PROFECTUS NOSTER in eo consistit. (ut

sæpius me dixisse memini) ut numquam arbitremur nos apprehendisse, sed semper extendamur ad anteriora, incessanter conemur in melius, et imperfectum nostrum divinæ misericordiæ obtutibus jugiter exponamus.

SERMO III.

De Puero, Maria, et Joseph.

1. PURIFICATIONEM beatæ Mariæ virginis hodie celebramus, quæ secundum legem Moysi facta est, transactis a nativitate Domini quadraginta diebus. In Lege enim scriptum erat, ut mulier quæ suscepto semine peperisset filium, immunda esset septem diebus, et octava die circumcideretur puer: dehinc ablutioni et purificationi intenta, abstinere ab ingressu templi triginta tribus diebus: quibus expletis, offerret filium Domino cum muneribus. Sed quis non advertat in ipso sententiæ hujus initio, liberam omnino Matrem Domini ab hoc præcepto? Putas enim quia dicturus Moyses mulierem, quæ peperisset filium, immundam esse, non timuerit super Matre Domini blasphemiam crimen incurrere, et idcirco præmiserit, *suscepto semine?* Alioquin nisi parituram prævidisset sine semine Virginem, quæ necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem? Patet itaque quod lex ista Matrem Domini non includit, quæ non suscepto semine filium peperit, sicut prædictum erat per Jeremiam, quia *novum faceret Dominus super terram.* Quæris quod novum? *Mulier,* inquit, *circumdabit virum.* Non ab altero viro virum suscipiet, non humana lege concipiet hominem: sed intra viscera intacta et integra virum claudet: ita sane ut intrante et exeunte Domino, juxta alium Prophetam, porta orientalis clausa jugiter perseveret.

2. Putas ergo non poterat moveri animus ejus, et dicere: Quid mihi opus purificatione? Cur abstineam ab ingressu templi, cujus uterus nesciens virum, templum factus est Spiritus sancti? Cur non ingrediar templum, quæ peperit Dominum templi? Nihil in hoc conceptu, nihil in partu impurum fuit, nihil

illicitum, nihil purgandum : nimirum cum proles ista fons puritatis sit, et purgationem venerit facere delictorum. Quid in me legalis purificet observatio, quæ purissima facta sum ipso partu immaculato? Vere, o beata Virgo, vere non habes causam, nec tibi opus est purificatione. Sed numquid filio tuo opus erat circumcissione? Esto inter mulieres tanquam una earum : nam et filius tuus sic est in numero puerorum. Circumcidi voluit : et non multo magis velit offerri? Offer filium tuum, Virgo sacrata, et benedictum fructum ventris tui Domino repræsentata. Offer ad nostram omnium reconciliationem hostiam sanctam, Deo placentem. Omnino acceptabit Deus Pater oblationem novam, et pretiosissimam hostiam, de qua ipse ait : *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Sed oblatio ista, Fratres, satis delicata videtur, ubi tantum sistitur Domino, redimitur avibus, et ilico reportatur. Veniet, quando non in templo offeretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra civitatem inter brachia crucis. Veniet, quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio, quia redemptionem eum misit Deus Pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum. Istud quidem jucundius, sed illud plenius. Istud enim tempore nativitatis, illud jam in plenitudine ætatis. De utroque tamen potes accipere quod Propheta prædixit : *Oblatus est, quia ipse voluit.* Nam et modo oblatum est, non quia opus habuit, non quia sub Legis edicto fuit, sed quia ipse voluit : et in cruce nihilominus oblatum est, non quia meruit, non quia Judæus potuit, sed quia ipse voluit. Voluntarie sacrificabo tibi, Do-

mine, quia voluntarie oblatum es pro mea salute, non pro tua necessitate.

5. Sed quid, Fratres, nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus quæ retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hostiam pretiosiore quam habuit, nimirum qua pretiosior esse non potuit : et nos ergo faciamus quod possumus, optimum quod habemus offerentes illi, quod sumus utique nosmetipsi. Ille seipsum obtulit : tu quis es qui teipsum offerre cuncteris? Quis mihi tribuat, ut oblationem meam dignetur majestas tanta suscipere? Duo minuta habeo, Domine, corpus et animam dico : utinam hæc tibi perfecte possim in sacrificium laudis offerre! Bonum enim mihi, longeque gloriosius atque utilius est, ut tibi magis offerar, quam ut deserar mihi ipsi. Nam ad me ipsum anima mea conturbatur, in te vero exsultabit spiritus meus, si tibi veraciter offeratur. Fratres, morituro Domino Judæus mortuas hostias offerebat : sed jam nunc, *Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat.* Non vult Dominus mortem meam : et non libenter offero illi vitam meam? Hæc est enim hostia placabilis, Deo placens hostia, hostia viva. Sed in oblatione illa Domini tres fuisse leguntur : et in oblatione nostra tria nihilominus a Domino requiruntur. Fuit in oblatione illa Joseph sponsus Matris Domini, cujus filius putabatur : fuit et ipsa virgo Mater, et puer Jesus qui offerebatur. Sit ergo et in oblatione nostra constantia virilis, sit continentia carnis, sit conscientia humilis. Sit, inquam, in proposito perseverandi animus virilis, sit in continentia castitas virginalis, sit in conscientia simplicitas et humilitas puerilis, amen.

IN NATALI SANCTI VICTORIS

CONFESSORIS.

SERMO I.

1. VICTORIS vita et gloria specialis non tam ad gloriam, quam ad virtutem provocat omnes qui recto sunt corde. Non recti plane, sed perversi est animi, ante quærere gloriam, quam exercere virtutem, et velle coronari qui legitime non certaverit. *Vanum est vobis, inquit, ante lucem surgere.* Ita est. FRUSTRA ad celsitudinem nititur gloriæ, qui prius non claruit virtute. Frustra fatuæ virgines sponso obviam surgunt, quarum lampades extinguuntur: et ideo fatuæ, quia vacuis gloriantur lampadibus, virtutis oleum non habentes. Absit mihi gloriari nisi in gloria illorum, quibus Propheta congratulans ait: *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die, et in justitiam gloria virtutis eorum tu es.* Pulchre non eorum, sed virtutis eorum gloria commendatur. Quæ enim sine virtute est gloria, profecto indebita venit, præpropere affectatur, periculose captatur. Virtus, gradus ad gloriam: virtus, mater gloriæ est. Fallax gloria et vana est pulchritudo, quam illa non parturivit. Sola est, cui gloria jure debetur, et secure impenditur.

2. Sancto Victori nec virtus, nec gloria deest: sed quemadmodum ambæ res, et quo ordine in homine processerunt, id operæ pretium intueri. Pugnavit fortiter, viriliter superavit: et sic demum gloria et honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset bellator fortis, humilis victor? Quamquam nec in die virtutis suæ sine gloria fuit, signis et prodigiis admirandus. Habemus, dilectissimi, in vita Victoris, et quod digne miremur, et quod salubriter imitemur. Miror vina dedisse in eremo, non vitem, sed fontem. Miror et stupeo infantem adhuc in utero pavori fuisse pavendis dæmoniis, quippe ab

ipsis præcognitum, et jam tunc ex nomine designatum. Nec vacuum nomen, ubi hostium fuga et extorta confessio victoriam concessit infantulo. Quis item non miretur furem a dæmone deprehensum, et rursus a dæmone mox hominem liberatum? Quis non etiam omni admiratione stupendum ducat, carne circumdatum hominem, cælis patentibus, carnis oculos superno insigere lumini, et videre visiones Dei, angelico insuper mulceri cantico, doceri oraculo? Hæc atque similia in sancto homine veneramus, non æmulamur. Merito quidem, quando et sine salutis periculo possunt non fieri, et sine salutis periculo nequeunt usurpari. Tutius sane emulanda solidiora, quam sublimiora; et quæ magis virtutem redoleant, gloriam minus.

3. Studeamus proinde moribus conformari, cui in mirabilibus similari, etsi volumus, non valeamus. Æmulemur in viro sobrium victum, devotum affectum: æmulemur mansuetudinem spiritus, castimoniam corporis, oris custodiam, animi puritatem: ponere frenum iræ et modum linguæ, dormire parcius, orare frequentius, commonere nosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus: diebus jungere noctes, et divinis laudibus occupare. Æmulemur charismata meliora. Discamus ab ipso, quod mitis et humilis corde fuit. Æmulemur, inquam, quod exstitit liberalis in pauperes, jucundus ad hospites, patiens ad peccantes, benignus ad omnes. Hoc enim melius. In his forma est cui imprimamur, in miraculis gloria a qua reprimamur. Illa lætificent, ista ædificent; moveant illa, ista promoveant. Epulemur, dilectissimi, ad mensam divitis vocati, mensam abundantem panibus, deliciis cumulatam. Annon dives, qui exemplis nos reficit, protegit meritis, lætificat signis? Dives plane, in cujus hodie conyivio solemnè An-

geli et homines pariter congregantur : hi ut reficiantur, illi ut deliciantur; isti ut proficiant, illi ut gaudeant. Cujus vita repleta bonis, quid nisi mensa referta cibis? Nec tamen omnibus omnia apponuntur, sed ut tollat quisque quod sibi expedire et convenire videbit.

4. Et ego quidem consilio salubriori diligenter considero quæ mihi apponuntur. Cautum est mihi eligere mea, et aliena non tangere. Non extendam manum ad gloriam miraculorum : nesi attentavero quod desuper non accepi, perdam merito et quod videor accepisse. Non levo cum illo oculos ad rimanda secreta cœlestia, ne oppressus a gloria confusus resiliam, sero confugiens ad consilium Sapientis, qui ait : *Alliora te ne quæsieris, et fortiora te ne scrutatus fueris*. Infertur mensis vinum novum aquarum rubentium : non tango, quia non mihi appositum scio, qui similiter elementa mutare, naturas innovare non valeo. Cerno item in mensa Victoris Angelos illum audisse canentes. Numquid videbo et ego mihi supernos exhiberi cantores : aut certe citharædos illos de Apocalypsi coram me citharizare in citharis suis? Imperat ille dæmonibus adhuc in corpore vivens, vinctum in corpore solvit corpore jam solutus. Cibi sunt, sed non mei, equidem jucundi et sapidi : sed non tangit illos anima mea, quoniam non est inopi mihi, unde sufficiam talia redhibere. At si diligenter considero, ecce præ oculis in mensa Sancti, censura judicii, disciplinæ vigor, sanctitatis speculum, vitæ forma, virtutis insigne. Hæc a me et absque præsumptione sumuntur, et salubriter insumuntur : et si dissimulo, districte reposeuntur.

5. Audi adhuc quænam mihi jure apposita putem. Si panem doloris et vinum compunctionis de divitis mensa obtuleris, tollo securus qui sum pauper et inops. Erunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, et poculum meum cum fletu miscebo. Pars mea hæc, qui dolenda commisi. Nec me tamen pigebit, ut æstimo, cibi hujus; quoniam qui apposuit scientiam, addidit et dolorem. Sed et si temperantiæ, si justitiæ, si

prudentiæ vel fortitudinis exempla appareant, ea incunctanter sumo, sciens quia talia oportet me præparare. Hæc mihi apponi, hæc a me repetitum iri non dubito. Numquid signa et prodigia exigenda a nobis sunt, ut ea diviti vicissim præparemus? Fratres, vasa sunt in honorem illi qui nos invitavit, non cibi pauperum. Tu ergo qui invitatus es, diligenter considera quid tibi ille, quid sibimet apposuerit. Non enim quicquid in mensa apponitur, tibi apponitur. Quid si in poculo aureo fuerit propinatum? Non poculum tibi, sed potus apponitur : sume potum, et pone aurum. Ergo EXEMPLA bonorum operum et rectitudinem morum Paterfamilias communicat ita domesticis, ut prærogativam sibi retineat in miraculis. In his tamen atque illis ille glorificandus est, cujus est munus sancte vivere, cujus virtus signa facere, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum, amen.

SERMO II.

1. GAUDETE in Domino, dilectissimi, qui inter continua suæ pietatis beneficia indulisit hominem mundo, cujus multi salvarentur exemplo. Iterum dico, gaudete, quod factus de medio appropriavit Deo, ut multo plures ejus intercessione salventur. Habet ex hominibus, cui hominum peccata donet misericors et miserator Dominus : habet tempus et locum intercedendi pius et misericors advocatus ; equidem locum quietum et tempus feriatum. In terris visus est, ut esset exemplo : in cælum levatus est, ut sit patrocinio. Illic informat ad vitam, illic invitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi jam postulans nihil, totum in nos transferre desiderat, et supplicantis affectum, et supplicationis fructum. Quid enim quærat sibi, qui nullius eget? Dominus conservat eum, et vivificat eum, et beatum facit eum in gloria : nihil illi deerit in loco pascuæ collocato. Hæc dies glo-

riosæ migrationis ejus, dies lætitiæ cordis ejus : exultemus et lætemur in ea. Introivit in potentias Domini ; gaudemus, quia nunc potentior est ad salvandum.

2. Hodie Victor posito corpore, quo solo præpediri ab introitu gloriæ videbatur, tanto alacrior, quanto expeditior, penetravit in sancta, similis factus in gloria Sanctorum. Hodie de novissimo et humili loco, quem sibi ex consilio Salvatoris elegerat, ipso summo Patrefamilias evocante, verus amicus ascendit superius, et est illi gloria coram simul discumbentibus. Hodie despecto mundo, et mundi principe triumphato, supra mundum vere Victor ascendit, accipiens de manu Domini coronam victoriæ. Ascendit autem cum immensa supellectili meritorum, clarus triumphis, miraculis gloriosus. Pausat miles emeritus, et post labores sudoresque sacræ peractæ militiæ locatur feliciter, coronatur sublimiter. Anima ejus in bonis demorabitur. Quæris ubi? cum Abraham, Isaac, et Jacob in regno cælorum. Ita cum talibus et tali in loco sibi sedet excelsa et fulgida, sedet lætabunda et laudans : sedet delicata et ornata monilibus suis, stipata malis, fulcita floribus : sedet, inquam, sibi, vacua curis, deliciis affluens, abundans otii et quietis ad vacandum sapientiæ. Quæ sedit et flevit super flumina Babylonis, sedet modo ad fontem vitæ, et conversatio illi secus torrentem voluptatis, cujus impetus lætificat civitatem Dei. Invenit sibi fontem hortorum, puteum aquarum viventium, et cum Samaritana potatur aqua sapientiæ salutaris, ut non sitiatur in æternum. Datur illi de fructu manuum suarum, et laudant eam in portis opera ejus, et gloriatur testimonio conscientiæ; conscientiæ dico suæ, non alterius. Sedet media Angelorum, digna plane eorum consortio, quorum desiderio flagrat, puritate nitet, castimonia decoratur. Sedet inter Apostolos vir apostolicæ gratiæ : nec est quod se abscondat a cuneo Prophetarum, qui quem illi prædixerunt, glorificavit et portavit in corpore suo. Neque se putat a victorio-

sis Martyrum choris Victor noster arcedendum, qui duro et diuturno martyrio viventem sui corporis hostiam immolavit.

3. Sedet veteranus miles, debita jam suavitate et securitate quietus : securus quidem sibi, sed nostri sollicitus. Non enim cum putredine carnis simul se exiit visceribus pietatis : nec sibi sic induit stolam gloriæ, ut nostræ pariter miseriæ, suæque ipsius misericordiæ oblivionem indueret. Non est terra oblivionis, quam anima Victoris inhabitat : non terra laboris, ut occupetur in ea : non denique terra, sed cælum est. Numquid cælestis habitatio animas quas admittit indurat, aut memoria privat, aut spoliatur pietate? Fratres, latitudo cæli dilatat corda, non arctat ; exhilarat mentes, non alienat ; affectiones non contrahit, sed extendit. In lumine Dei serenatur memoria, non obscuratur : in lumine Dei discitur quod nescitur, non quod scitur dediscitur. Superni spiritus illi, qui ab initio cælos inhabitant, numquid quia incolunt cælos, despiciunt terras, et non magis eas visitant et frequentant? Numquid quod semper vident faciem Patris, ministerium evacuat pietatis? Omnes nihilominus administratorii spiritus sunt, missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Quid ergo? Discurrunt Angeli, et succurrunt hominibus : et qui ex nobis sunt, nesciunt nos, nec vident jam compati, in quibus passi sunt et ipsi? Qui dolores nesciunt, sentiunt tamen nostros : et qui venerunt de magna tribulatione, non recognoscunt jam in quo fuerunt? Scio qui dixit : *Me expectant justii, donec retribuas mihi.* Justus est Victor, etiam expectans nostram procul dubio retributionem. Non est ille pincerna Pharaonis, qui inventam gratiam retinuit sibi, prophetæ sui pariter et captivi minime recordatus. Minister Christi est, Christum sequitur. Non est ille oblitus suæ promissionis, nec socio passionis regni consortium denegavit. Non est discipulus contra Magistrum ; non potest Victor quicquam facere, nisi quod viderit Magistrum facientem.

Opera quæ ille fecit, et iste fecit similiter.

4. Jam cœlos ingressus, quos et ante apertos beatis oculis suspiciebat, vere nunc revelata facie speculatur gloriam Dei, absorptus quidem, sed non oblitus clamorem pauperum. Beata visio, qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu. Parvulus ad pugnam, magnus ad victoriam, matris viscera necdum exiens, et jam eiciens dæmonia, cum incremento virtutum ac meritum Victor vivens inter peccatores translatus est. O virum præcipuæ sanctitatis! qui ante sanctus quam natus, ante opere quam nomine Victor. Adhuc utero clausus jam de hoste triumphavit. O venerandam etiam ipsis Angelis sanctitatem! quam pari studio, etsi dispari voluntate, et mali fugitant et frequentant boni. Nec facile dixerim quid virum adstruat sanctiorem, horum favor, aut pavor illorum. Corpore denique terras, mente cœlos inhabitans, aliquando familiarius aliquid nuntiantes, aliquando ineffabili cantus suavitate plausibiles supernorum voces spirituum audiebat. Vere anima tua, Victor, una ex gemmis, quæ tibi in cruce apparuerunt. Vere infixæ cruci, cum divinæ inserta gloriæ, eandem sibi claritatis imaginem induit, quam invenit. Vincenti expandit gremium suum, qui pugnanti dederat spiritum suum. O victrix anima, quæ sicut passer transvolans, mundi laqueos evasisti! respice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis, ut tuo patrocinio eruamur.

5. O miles emerite, qui christianæ militiæ duris laboribus angelicæ felie

tatis requiem commutasti! respice ad imbelles, et imbecilles commilitones tuos, qui inter hostiles gladios et spirituales nequitas tuis laudibus occupamur. O Victor inclyte, qui et de terra, et de cœlo gloriosissime triumphasti, illius gloriam nobiliter superbus despicens, et hujus regna pie violentus diripiens! respice de cœlo ad vinctos terræ, ut hæc sit tuorum consummatio triumphorum, si et nobis demum vicisse te sentiamus. Nam si ex re nomen tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur. Et certe deest interpretationi, quamdiu nos, qui tui sumus, minime liberamur. Quam pium, quam dulce, quam suave, o Victor, in hoc loco afflictionis et in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari! Nomen tuum et memoriale tuum favus distillans in labiis captivorum; mel et lac sub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, advocate fidelis, exsurge in adjutorium nobis, ut et nos de nostra ereptione gaudeamus, et tu de plena victoria glorieris. O omnipotens Pater, peccavimus tibi facti filii alieni: sed appropriavimus in Victore, qui dum vicit cupiditatem suam, vincat et iram tuam, nos quoque in gratiam potenter restituat. O victor Jesu, te in nostro Victore laudamus, quia te in illo vicisse cognoscimus. Da ei, piissime Jesu, sic de sua in te victoria gloriari, ut non subeat oblivio nostri. Filii Dei, immitte ei nostri semper in conspectu tuo memorem esse, nostram in tuo tremendo iudicio suscipere et agere causam, qui cum Patre et Spiritu sancto vivis et regnas Deus per omnia sæcula sæculorum, amen.

IN NATALI S. BENEDICTI ABBATIS.

SERMO.

1. CONVENIENTIBUS vobis in unum ad audiendum verbum salutis, magnus

mihî timor est, Fratres mei, ne quis forte minus digne illud recipiat, et non sicut recipiendum est verbum Dei. Scio enim terram, quæ sæpius supervenien-

tem in se receperit imbrem, si fructum non fecerit, reprobam fore, et proximam maledicto. Et ego utique, si possem, benedictiones vobis dare mallet, et non maledictiones. Immo vero ipsam benedictionem cœlestis utique Patris nostri, non meam (quam tamen ipso quidem dignante accipitis per os meum) opto vobis benedictionem manere semper, nec in maledictionem posse mutari.

2. Celebramus hodie magistri nostri gloriosi Benedicti natale: pro eo vobis et de eo sollemnis ex more sermo debetur. Cujus dulcissimum nomen, cum omni vobis jucunditate amplectendum est et honorandum: quoniam ipse dux noster, ipse magister et legifer noster est. Delector quidem et ego in ipsius memoria, licet non meo sine rubore beati hujus Patris nomen audeam memorare. Est enim mihi de ipsius imitatione vobiscum sæculi abrenuntiatio, et monasticæ professio disciplinæ: sed singulariter sine vobis cum eo participo nomen Abbatis. Abbas fuit, et ego. O Abbas, et Abbas! Nomen unum, sed in altero sola magni nominis umbra. Ministerium unum, sed heu me! quam dissimiles ministri, quantum ministratio ipsa dissimilis! Væ mihi, si tam longe a te fuero, o beate Benedicte, in futuro, quam a tuæ vestigiis sanctitatis longe esse reperior in præsentis. Sed non mihi hæc apud vos perorare necesse est. Scio quod scientibus me loquar: tantum peto, ut pudorem hunc, et hunc timorem meum fraterna compassione levetis.

3. Quando tamen omnino dispensatio mihi credita est, etsi non habeo apud me quod vobis apponam, quæram a beato Benedicto tres panes, quibus vos pascam. Reficiat vos sanctitas ejus, justitia ejus, pietas ejus. Recolite, dilectissimi, quod non omnes qui in processione Domini fuerunt, sua illi prostraverint vestimenta. In illa, inquam, processione, quam annuente Domino in proximo sumus celebraturi, quando venienti Domino ad passionem, et sedenti super asellum populi occurrerunt, non omnes vestimenta sua prosterne-

bant in via, sed cædebant aliqui ramos de arboribus. Non erat hoc magnum: quod gratis acceperant, gratis dabant. Veruntamen ne ipsi quidem penitus otiosi fuerunt, sed nec a processione leguntur exclusi. Fratres mei, pium Christi jumentum, qui cum Propheta dicere potestis, *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum*: vos quibus insidet Christus, quoniam *anima justi sedes est sapientiæ*; et Apostolus prædicat *Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam*: si non habeo vestes quas pedibus vestris prosternam, tentabo vel ramos cædere de arboribus, ut tantæ processioni vel parum aliquid non desit ministerii mei.

4. Arbor fuit beatus Benedictus, grandis atque fructifera, tamquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Ubi sunt decursus aquarum? Profecto in vallibus: quia inter medium montium pertransibunt aquæ. Quis enim non videat etiam torrentes montium ardua declinare, et mediam ad humilitatem semper divertere vallis? Sic profecto, sic Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Securus hic fige pedem, quicumque es jumentum Christi: super hunc ramum innitere, semitam vallis incede. Nimirum in monte sibi sedem constituit serpens antiquus, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro: propterea vallem magis elige ad ambulandum, vallem elige ad plantandum. Neque enim vel in serendis arboribus montana solemus eligere, quod frequenter arida sint et petrosa. In vallibus pinguedo est: ibi proficiunt plantæ, ibi plena spica, ibi centesimus oritur fructus, juxta illud: *Et valles abundabunt frumento*. Audis quia ubique vallis laudatur; ubique humilitas prædicatur. Ibi ergo plantare, ubi decursus aquarum: quia ibi copia gratiæ spiritualis; et aquæ quæ super cœlos sunt, laudant nomen Domini, id est, cœlestes benedictiones faciunt ut laudetur. Stemus in hac, carissimi, et plantati stemus, ut non arescamus. Non moveamur quocumque flatu, sicut scriptum est: *Si spiritus habentis potestatem super te ir-*

ruerit, locum tuum ne deseras. Nulla enim tentatio vobis prævalebit, si non in magnis et in mirabilibus super vos ambuletis, sed permaneat radicebus firmis in humilitate radicati atque fundati. Sic plantatus secus decursus aquarum sanctus iste Confessor Domini, fructum suum dedit in tempore suo.

5. Sunt enim qui fructum non faciunt: sunt qui faciunt, sed non suum: sunt qui faciunt suum, sed non in tempore suo. Sunt, inquam, arbores infructuosæ, ut quercus et ulmus, et silvestres aliæ arbores: sed hujusmodi nemo plantat in horto suo, quia non faciunt fructum: et si quem faciunt, non humano esui aptus est, sed porcino. Tales sunt filii hujus sæculi, agentes in comessionibus et ebrietatibus, in crapula et voracitate, in cubilibus et impudicitibus. Hæc namque porcorum cibus sunt, quos Judæus verus prohibetur comedere, Christianus scilicet, qui his non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cum comeditur, nostræ adhæret carni, ut jam sit una caro: sic transgressor præcepti Domini spurcos sibi sociat spiritus, et adhærendo eis unus cum eis efficitur dæmon. Nam et idcirco in sacrificiis prohibetur animal illud offerri, quod spurcos spiritus immundosque designet: qui relicta omni munditia, solis sibi in spurcitiis complacentes, vitiorum et criminum semper ceno delectantur involvi. Unde et in Evangelio, legio illa maledicta, dum ejiceretur ab homine, tamquam simile sibi animal porcos postulat, nec negantur. His fructum ferunt arbores infructuosæ, ad quarum radices securis posita jam videtur.

6. Arbores autem quæ fructum faciunt, sed non suum, hypocritæ sunt, cum Simone Cyrenæo crucem portantes non suam: qui religiosa intentione carentes, angariantur; et quæ non amant, amore gloriæ quam desiderant, facere compelluntur. Jam in eo quod dicitur, *in tempore suo*, arguuntur quidam ante tempus fructificare volentes. Nonne enim et arboribus nostris, citius quam oporteat pullulantibus, timemus omnino floribus intempestivis? Sic sunt

aliqui, quorum fructus, quia nimis propere, minus prospere oriuntur. Hi sunt, qui in initio conversionis suæ aliis fructificare continuo velle præsumunt, contra legis decreta arare in primogenito bovis, et ovis primogenita tondere festinant. Vultis nosse quam sollicitè id vitaverit sanctus iste Magister noster? Et hunc ramum vobis appono: quoniam tribus annis soli Deo notus, hominibus mansit incognitus. Fructum quidem multum tulit, ipsi cernitis; sed in tempore suo. Neque enim, credebat tempus esse fructificandi, quando tanta carnis tentatione gravatus est, ut pene cederet, pene discederet. Ego enim nec istum quidem ramum præteribo, quoniam etsi hirsutus quodammodo spinarum aculeis, quibus seipsum Domini Benedictus injecit; tamen utilis est omnino: utilis jumento Domini propter foveas tentationum, ne in eas incidat consentiendo, sed magis resistat, et viriliter agat, sustineatque Dominum ne desperet. Hic ergo fige pedem, Christi jumentum, et disce quantumcumque acerba tentatio sæviat, non cedere, nec credere propterea derelictum te esse a Domino, sed memineris scriptum esse: *Invoca me in die tribulationis, eruam te, et honorificabis me.*

7. Ergo, ut dicere cœperam, non credebat beatus Benedictus tunc esse fructificandi tempus, quando adhuc tantis tentationibus urgebatur: sed venit tempus, et in tempore suo fructum dedit. De fructu ejus sunt illa tria quæ superius tetigi: Sanctitas ejus, Justitia ejus, Pietas ejus. Sanctitatem miracula probant, doctrina pietatem, vita justitiam. Vides, o jumentum Christi, ramos foliis virentes, vernantes floribus, onustos fructu. Super istos innitere ut gressus rectos facias pedibus tuis. Sed quomodo tibi appono ejus miracula? numquid ut miracula facere velis? Nequaquam, sed ut miraculis ejus innitaris: videlicet ut confidas et gaudeas, quod sub tali positus es pastore, quod tantum meruisti habere patronum. Omnino enim valde potens est in cœlis, qui tam potens exstitit in terris; secun-

dum magnitudinem gratiæ, magnitudine gloriæ exaltatus. Nam et juxta radicem quantitatem rami prodire noscuntur: et quot radicibus arbor innitur, tot ramis, sicut aiunt, decoratur. Sic ergo, licet non habeamus nostra, consolatio magna nobis esse debent patroni nostri miracula. Doctrina vero instruit nos, et dirigit gressus nostros in viam pacis. Porro vitæ justitia omnino roborat et animat nos: ut tanto magis accendamus ad agenda quæ docuit, quanto certi sumus eum non alia docuisse quam fecerit. SERMO quidem vivus et efficax, exemplum operis est, plurimum faciens suadibile quod dicitur, dum monstrat factibile quod suadetur.

8. In hunc ergo modum Sanctitas confortat, Pietas informat, Justitia confirmat. Quantæ enim pietatis fuit, quod non solum præsentibus profuit, sed etiam pro futuris sollicitus fuit? Non solum his qui tunc erant, fructum tulit hæc arbor, sed usque hodie fructus ejus et manet, et crescit. Dilectus plane Deo et hominibus: cujus non sola præsentia in benedictione fuit, sicut sunt multi dilecti Deo soli, quia soli Deo jam cogniti: sed et memoria ejus etiam nunc in benedictione est. Nam et usque hodie in triplicem amoris Domini confessionem, triplici hoc fructu pascit Domini gregem. Pascit vita, pascit doctrina, pascit et intercessione. Per quam incessanter adjuti, fructificate et vos, carissimi, quoniam in hoc positi estis, ut eatis et fructum afferatis. Unde eatis? Utique a vobis ipsis, sicut scriptum est: *A voluntatibus tuis avertere*. Nam et de Domino legimus, quia *exiit seminare semen suum*. Ecce et hic habemus semen suum, sicut et prius fructum suum. Imitemur et hunc, Fratres: quoniam ad hoc venit, ut formam nobis traderet, et viam demonstraret.

9. Fortassis et ipse Dominus arbor est, et debemus ab eo quoque ramos accipere, quos vestris pedibus apponamus: immo non fortasse, sed magis vere arbor est ipse et planta cœlestis, sed in terris plantata, sicut scriptum est: *Veritas de terra orta est, et justitia de cœlo prospexit*. Ab eo igitur hunc ramum vo-

bis appono, ut sicut seipsum exinanivit, hoc ipsum sentiat in vobis. Nisi quod non tam ego appono, quam Apostolus, apud quem legistis: *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu: qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo*. Et vos itaque, Fratres carissimi, exinanite vos, humiliare vos, seminare vos, perditte vos. Seminate corpus animale, et resurget corpus spirituale. Perditte animas vestras, et in vitam æternam servabitis eas. Vultis nosse quomodo id fecerit Apostolus ipse qui docuit? *Sive, inquit, mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis*. Quid ergo tibi? *Ego, inquit, factus sum tamquam vas perditum*. BENE SEIPSUM PERDIT, qui nihilumquam pro se facit: sed omnis ejus intentio et omne desiderium tendit ad Dei placitum, et utilitatem fratrum suorum. *Infelix enim qui seminat in carne, quia de carne metet corruptionem*. Alibi vero scriptum est: *Beati qui seminant super omnes aquas*. Sed quomodo super omnes aquas? Forte et super aquas, de quibus legitur: *Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini: quæ sunt virtutes angelicæ, et cœlestes populi*. Ita plane: *Quoniam spectaculum factus sum mundo, et Angelis, et hominibus*.

10. Seminemus igitur hominibus exemplum bonum per aperta opera: seminemus Angelis gaudium magnum per occulta suspiria, et per cætera hujusmodi, quæ solis eis sunt nota. Gaudium enim est Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Hinc dicebat Apostolus: *Providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus*. Nam Deo omnino noti sumus: sed coram Deo dixit, id est coram eis, qui vultui ejus semper assistunt. Ipsi enim maxime placet, cum vos vident occulte orantes, aut ruminantes psallimus alicum, aut tale aliquid facientes. Sic seminate et vos, sic fructificate, carissimi. Seminate et vos, quia tam multi ante vos seminaverunt; fructificate, quia vobis seminaverunt. O genus Adam, quam multi seminaverunt in te,

et quam pretiosum semen! quam male peribis, et quam merito, si perierit in te tantum semen, simul et seminantium labor! Cui perditioni traderis ab agricola, si in te perierint hæc universa? Seminavit in terra nostra tota Trinitas, seminaverunt Angeli pariter et Apostoli, seminaverunt Martyres, et Confessores, et Virgines. Seminavit Deus Pater; quoniam cructavit cor ejus Verbum bonum. Dominus enim dedit benignitatem, et terra nostra dedit fructum suum. Seminavit et Filius, ipse enim est qui exiit seminare semen suum. Pater enim non exiit, sed Filius a Patre processit, et venit in mundum: ut qui prius erat cogitatio pacis in corde Patris, fieret et ipse pax nostra in utero Matris. Seminavit et Spiritus sanctus, quia et ipse venit, et apparuerunt discipulis dispertitæ linguæ tamquam ignis. Ita tota Trinitas seminavit: Pater scilicet pacem de cælo, Filius veritatem, Spiritus sanctus caritatem.

11. Angeli quoque seminaverunt, quando cadentibus aliis ipsi steterunt. Dixit enim Lucifer ille, non jam Lucifer, sed tenebrifer et vesperus: *Sedebo in monte testamenti, similis ero Altissimo.* O impudens, et imprudens! Millia millium ministrant ei, et decies centena millia assistunt; et tu sedebis? *Cherubin*, ait Propheta, *stabant*, et non sedebant: quid laborasti, ut jam sedecas? Omnes administratorii sunt spiritus, missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis; et tu sedebis? quid seminasti, ut jam metas? Non est tuum, non est tuum hoc, sed quibus paratum est a Patre. Quid eis invides? Profecto ipsi sedebunt; ipsi, inquam, vermiculi terræ judicantes sedebunt, et tu non modo non stabis, sed judicandus adstabis. *Nescilis*, ait Apostolus, *quia et Angelos judicabimus?* Ipsi utique qui ibant et flebant, mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. Duo manipuli sunt quos quæris, honoris scilicet, et quietis. Sessionem affectas et altitudinem; sed non sic, impie, non sic: non colliges, quia non seminasti. Qui seminaverunt

laborem et vilitatem, metent honorem pariter et quietem. Pro confusione enim sua duplici et rubore, in terra sua duplicia possidebunt. Unde et dicebat quidam: *Vide humilitatem meam, et laborem meum.* Hodie utique audistis in Evangelio promittentem Dominum, et dicentem discipulis: *Sedebilis super sedes, judicantes duodecim tribus Israel.* Ecce quies sessionis, et honor judicii. Nam et ipse Dominus ad hæc noluit pervenire, nisi per humilitatem et laborem. Unde et morte turpissima condemnatus est: interrogatus tormentis, et opprobriis saturatus: utique ut inimicus induatur confusione, ipse pariter et omnes qui imitantur eum, et prætergrediuntur viam. Ipse est, o inique, ipse est qui sessurus est in sede majestatis suæ similis Altissimo, et coaltissimus ei. Hoc utique cogitaverunt Angeli sancti, qui cadente maligno apostasiæ illius non consenserunt, nobis relinquentes exemplum, ut quemadmodum ipsi elegerunt ministrare, sic et nos faciamus. Nam etiam qui laborem fugiunt, et honorem captant, illum se noverint imitari, qui sessionem altitudinisque quæsitiv: et si non satis terret eos illius culpa, terreat vel vindicta. Omnia enim in contrarium devenerunt, ut formatus sit ad illudendum ei, et ignis æternus præparatus sit illi. Ad hæc vitanda prudentiam nobis seminaverunt sancti Angeli, qui prius eam aliis cadentibus tenuerunt.

12. Sed et Apostoli hanc ipsam seminaverunt nobis, quando recedentibus his, qui sapientiam hujus mundi sequebantur, quæ stultitia est apud Deum; et prudentiam carnis, quæ mortem operatur, et inimica est Deo; ipsi Domino adhæserunt. Scandalizati enim illi audientes de Sacramento carnis et sanguinis, ultra non ibant cum eo. Discipuli vero interrogati, an et ipsi velent abire, responderunt: *Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Necesse habemus, Fratres, hanc prudentiam imitari: quia multi adhuc ambulant cum Jesu, donec veniatur ad edendam ejus carnem, et bibendum sanguinem illius, ad communicandum scilicet pas-

sionibus ejus : (hoc enim et verbum illud, et ipsum Sacramentum significat:) extunc autem scandalizantur, et abeunt retro dicentes, quia *durus est hic sermo*. Nos cum Apostolis prudentes simus, et dicamus : *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*. Non discedimus a te, vivificabis nos. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Non solus mundus habet delectationem, sed multo major est in verbis tuis. Unde et Propheta ait : *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo*. Ad quem igitur eamus? Verba vitæ æternæ habes, Domine : et ea sunt super omnia, quæ mundus habere potest. Non solum ipsa vita, sed et promissio vitæ æternæ et exspec-

tatio justorum, lætitia est, et tanta lætitia, ut omne quod concupiscitur, ei non valeat comparari. Hanc igitur prudentiam nobis Apostoli sancti seminaverunt. Martyres vero manifestum est fortitudinem seminasse. Porro Confessores seminaverunt justitiam, quam in omni vita sua secuti sunt. Hoc enim interest inter Martyres et Confessores, quod inter Petrum simul omnia relinquenter, et Abraham substantiam mundi in bonos usus expendentem. Sic enim illi consummati in brevi expleverunt tempora multa : isti vero longa et multimoda traxere martyria. Virgines sanctæ planum est quia temperantiam seminarunt, quæ sic libidinem calcaverunt.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS

BEATÆ MARLÆ VIRGINIS.

SERMO I.

De verbis Psalmi, Ut inhabitet gloria in terra nostra.

1. *UT inhabitet gloria in terra nostra, misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculate sunt. Gloria nostra hæc est*, ait Apostolus, *testimonium conscientiaæ nostræ*. Non quidem tale testimonium, quale ille superbus Pharisæus habebat, seducta et seductrice cogitatione testimonium perhibens de seipso, et testimonium ejus verum non erat : sed cum Spiritus ipse testimonium perhibet spiritui nostro. Porro hoc testimonium in tribus consistere credo. Necessè est enim primo omnium credere, quod remissionem peccatorum habere non possis, nisi per indulgentiam Dei : deinde quod nihil prorsus habere queas operis boni, nisi et hoc dederit ipse : postremo quod æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis tibi detur et illa. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine,

nisi qui solus est mundus? Utique quod factum est, non potest non fieri : ipso tamen non imputante, erit quasi non fuerit. Quod Propheta quoque considerans ait : *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum*. De operibus vero bonis certum omnino est, quod nemo hæc habeat a seipso. Nam si stare non potuit humana natura adhuc integra, quanto minus poterit per seipsam resurgere jam corrupta? Certum est ad suam originem universa, quantum in eis est, tenderè, et in eam semper esse partem procliviora. Sic et nos, qui de nihilo creati sumus, constat quia si nobis ipsis relinquimur, in peccatum semper, quod nihil est, declinamus.

2. Jam vero de æterna vita scimus, quia non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, nec si unus omnes sustineat. Neque enim talia sunt hominum merita, ut propterea vita æterna debeatur ex jure, aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam ut taceam quod merita omnia

dona Dei sunt, et ita homo magis propter ipsa Deo debitor est, quam Deus homini : quid sunt merita omnia ad tantam gloriam? Denique quis melior est Propheta, cui Dominus ipse tam insigne testimonium perhibet, dicens : *Virum inveni secundum cor meum?* Verumtamen et ipse necesse habuit dicere Deo : *Non intres in iudicium cum servo tuo, Domine.* Nemo itaque se seducat : quia si bene cogitare voluerit, inueniet proculdubio, quod nec cum decem millibus possit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se.

3. Verum hæc, quæ nunc diximus, non omnino sufficiunt, sed magis initium quoddam et velut fundamentum fidei sunt habenda. Ideoque si credis peccata tua non posse deleri nisi ab eo cui soli peccasti, et in quem peccatum non cadit, bene facis : sed adde adhuc ut et hoc credas, quia per ipsum tibi peccata donantur. Hoc est testimonium quod perhibet in corde tuo Spiritus sanctus, dicens : Dimissa sunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apostolus, gratis justificari hominem per fidem. Ita de meritis quoque si credis non posse haberi nisi per ipsum, non sufficit, donec tibi perhibeat testimonium Spiritus veritatis, quia habes ea per illum. Sic et de vita æterna habeas necesse est testimonium Spiritus, quod ad eam divino sis munere perventurus. Ipse enim peccata condonat, ipse donat merita, et præmia nihilominus ipse redonat.

4. Porro testimonia ista credibilia mihi facta sunt nimis. Nam de remissione quidem peccatorum validissimum teneo argumentum, Dominicam passionem. Vox siquidem sanguinis ejus invaluit multo plus, quam vox sanguinis Abel, clamans in cordibus electorum, remissionem omnium peccatorum. *Traditus est enim propter peccata nostra* : nec dubium, quin potentior et efficacior sit mors illius in bonum, quam peccata nostra in malum. De bonis autem operibus argumentum nihilominus efficax mihi est resurrectio ejus, quia *resurrexit propter justificationem nostram.* Porro de spe præmiorum testimonium ejus est ascensio, quia ascendit

propter glorificationem nostram. Hæc tria in Psalmis habes, dicente Prophetata : *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.* Et alibi : *Beatus vir cujus est auxilium abs te.* Item alibi : *Beatus quem elegisti et assumpsisti, habitabit in atriis tuis.* Hæc est gloria vera, gloria inhabitans : quia ab eo est, qui per fidem habitat in cordibus nostris. Filii vero Adam gloriam quæ ab invicem est quærentes, gloriam quæ a solo Deo est non volebant : et sic gloriam extrinsecus fluentem sectantes, habebant gloriam, non in semetipsis, sed magis in aliis.

5. Vis nosse unde sit homini inhabitans gloria? Dico breviter, quoniam ad mystica festinat intentio. Nam et ea sola proposueram in verbis illis prophetis diligentius vestigare, sed reflexit ad moralia occurrens prima fronte apostolicus sermo de interna gloria et testimonio conscientie. Sic ergo inhabitat hæc gloria etiam hic in terra nostra, si misericordia et veritas obviaverint sibi, et sese justitia et pax osculentur. Prævenienti siquidem misericordie veritas nostræ confessionis occurrat necesse est, ac de cætero sanctorum sectemur et pacem, sine qua nemo videbit Deum. Ubi enim compungitur quis, jam tunc cum misericordia prævenit : sed nequaquam ingreditur, donec ei veritas confessionis occurrat. *Peccavi Domino*, ait ipse David ad Nathan prophetam, cum de adulterio et homicidio argueretur. *Et transtulit Dominus peccatum tuum a te*, ait Propheta. Nimirum misericordia et veritas obviaverunt sibi. Et hoc quidem, ut declines a malo. Jam vero ut facias bonum, in tympano et choro tibi psallendum est, ut ipsa mortificatio carnis tuæ, et pœnitentiæ fructus, ac justitiæ opera in unitate et concordia fiant, (quoniam unitas spiritus, vinculum est perfectionis :) neque ad dexteram, neque ad sinistram declinaveris. Sunt enim quorum dextera est dextera iniquitatis. Pharisæus ille, cujus supra meminimus, non erat sicut cæteri hominum : sed ipse sibi (ut diximus) testimonium perhibuit, sed non verum. Sane quisquis ille

est, in quo misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt, secure gloriatur: sed gloriatur in eo qui sibi testimonium perhibet, in spiritu utique veritatis.

6. *Ut inhabitet gloria in terra nostra; misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt.* Si gloria patris filius sapiens, cum sit Sipientia ipsa sapientior nemo; liquet profecto gloriam Patris Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam esse. Quia ergo multifarie, multisque modis de eo praedictum fuerat in Prophetis, quod in terris videndus esset, et inter homines conversaturus; quonam modo id factum sit, et impletis quae de eo per os omnium Prophetarum praedicta fuerant, habitaverit gloria in terra nostra, Psalmista indicat his verbis; ac si manifestius dicat: *Ut Verbum caro fieret et habitaret in nobis, misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax osculatae sunt.* Magnum sacramentum, Fratres, et diligentius perscrutandum, nisi et intellectus mysterio, et ipsi quoque intellectui verba deessent. Dico tamen utcumque modicum id quod sentio, si forte vel occasionem dedisse videar sapienti. Videre mihi videor, dilectissimi, quatuor virtutibus his amictum primum hominem ab ipso sua creationis exordio, et (ut Propheta meminit) vestimento salutis indutum. Est enim in his quatuor salutis integritas, nec sine his omnibus potest constare salus; praesertim cum nec possint esse virtutes, si ab invicem separentur. Acceperat ergo homo Misericordiam, custodem scilicet atque pedisequam, ut ipsa praeveniret, ipsa et sequeretur eum, ipsa quoque protegeret et conservaret ubique. Vides qualem nutritium contulit parvulo suo Deus, qualem dedit pedisequam homini recens orto. Sed erat illi necessarius etiam eruditor, tamquam ingenuae et rationabili creaturae, ut non sicut jumentum aliquod custodiretur, sed tamquam parvulus educaretur. Cui sane magisterio nemo poterat aptior inveniri, quam Veritas ipsa, quae eum in agnitionem summam perduceret aliquando Veritatis. Interim vero ne sa-

piens inveniretur ut malum faceret, essetque peccatum ei tamquam scienti bonum, et minime facienti; Justitiam quoque, qua regeretur, accepit. Adhuc autem et Pacem, qua foveretur et delectaretur, addidit manus benignissima Creatoris: pacem utique duplicem, ut nec intus pugnae, nec foris timores, id est nec caro concupisceret adversus spiritum, nec esset ei creatura ulla formidini. Nam et bestiis omnibus libere imposuit nomina, et serpens ipse, quod violentia non praesumpsit, fraude magis eum aggressus est. Quid huic deerat, quem misericordia custodiebat, docebat veritas, regebat justitia, pax fovebat?

7. Sed heu! homo iste ad multam perniciem et insipientiam sibi, descendit de Jerusalem in Jericho. Siquidem incidit in latrones, a quibus et ante omnia legitur despoliatus. Annon despoliatus, qui Domino veniente nudum se esse conqueritur? Nec vero poterat revestiri, vel ablata sibi recipere vestimenta, nisi Christus amitteret sua. Sicut enim vivificari in anima nisi interveniente corporali morte Christi non potuit, ita nec revestiri sine ejus despoliatione. Et vide, si non propter has quatuor partes vestimenti, quod amiserat primus et vetus homo, in totidem quoque divisa sunt secundi et novi hominis vestimenta. An forte quaeris et tunicam inconsutilem, quae non dividitur, sed sorte provenit? Ego divinam arbitror esse imaginem, quae nimirum non assuta, sed insita atque ipsi impressa naturae, dividi scindique non potest. Ad imaginem nempe et similitudinem Dei factus est homo, in imagine arbitrii libertatem, virtutes habens in similitudine. Et similitudo quidem periiit, verumtamen in imagine pertransit homo. Imago siquidem in gehenna ipsa uri poterit, non exuri; ardere, sed non deleri. Haec ergo non scinditur, sed sorte provenit. Et quocumque perveniat anima, simul et ipsa ibi erit. Nam similitudo non sic: sed aut manet in bono, aut, si peccaverit anima, mutatur miserabiliter, jumentis insipientibus similata.

8. Sed quia spoliatum virtutibus quatuor hominem diximus, quonam modo singulis sit spoliatus, congruum est ut dicamus. Perdidit homo justitiam, cum Eva serpentis, Adam mulieris voci obediit potius quam divinæ. Erat tamen residuum aliquid, quod apprehendere possent, idque Dominus suo illo scrutinio innuebat : sed abjecerunt etiam illud, conversi in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Prior enim justitiæ portio non peccare, secunda per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit et misericordiam, cum sic exarsit Eva in concupiscentia sua, ut nec sibi, nec viro, nec filiis parceret nascituris, simul omnes terribili maledicto et necessitati mortis addicens. Adam quoque indignationi divinæ mulierem, pro qua peccaverat, objecit, quasi post tergum ejus volens declinare sagittam. *Vidit enim mulier lignum quod esset pulcrum visu, et ad vescendum suave,* et a serpente audierat tamquam deos se futuros. Funiculus triplex difficile rumpitur, curiositatis, voluptatis, et vanitatis. Hæc sola mundus habet, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, et superbiam vitæ. His abstracta et illecta misericordiam omnem crudelis mater abjecit. Sic et Adam, qui mulieri male misertus est ut cum ea peccaret, bene noluit misereri, ut pœnam sustineret pro ea. Privata est etiam mulier veritate, primo quidem male detorquens quod audierat, *Morte morieris,* et dicens, *Ne forte moriamur :* demum serpenti credens, penitus abneganti et dicenti, *Nequaquam moriemini.* Privatus est et Adam veritate, ubi eam confiteri crubuit, folia, hoc est excusationum operimenta, præterdens. Siquidem ipsa dicit : *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam et ego eum coram Patre meo.* Pacem quoque protinus amiserunt, quia non est pax impiis, dicit Dominus. Nonne enim contrariam legem invenerant in membris suis, quos de novo pudere cœperat nuditatis? *Timui ego,* inquit, *eo quod nudus essem.* Non sic miser, non sic paulo ante timebas : non quærebas folia, licet corpore nudus, sicut et modo.

9. Ex hoc sane (ut Propheta ipsius parabolam prosequamur, qui sibi obviasse eas, et reconciliatas in osculo memoravit) gravis quædam inter virtutes videtur orta contentio. Siquidem veritas et justitia miserum affligebant : pax et misericordia zeli hujus expertes judicabant magis esse parcendum. Sunt etenim collectaneæ hæc duæ sibi, quemadmodum et priores. Unde et factum est, ut perseverantibus illis in ultione, et prævaricatorem hinc inde cædentibus, et præsentibus molestias futuri cumulantibus comminatione supplicii, illæ secederent in cor Patris, redeuntes ad Dominum qui illas dedit. Solus siquidem ipse cogitabat cogitationes pacis, cum afflictionis plena omnia viderentur. Siquidem non cessabat pax, non ei misericordia dabat silentium, sed pio quodam susurrio paterna pulsantes viscera loquebantur : *Numquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc? Numquid obliviscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? Et quamvis diu multumque visus sit dissimulare Pater miserationum, ut interim satisfaceret zelo justitiæ et veritatis : non tamen infructuosa fuit supplicantium importunitas, sed exaudita est in tempore opportuno.*

10. Forte enim interpellantibus tale dicatur dedisse responsum : Usquequo preces vestræ? Debitor sum et sororibus vestris, quas accinctas videtis ad faciendam vindictam in nationibus, justitiæ et veritati. Vocentur, veniant, et super hoc verbo pariter conferamus. Festinant ergo legati cœlestes, et ut viderunt miseriam hominum et crudellem plagam, ut Propheta loquitur : *Angeli pacis amare flebant.* Qui enim fidelius quærerent aut rogarent quæ ad pacem sunt, quam Angeli pacis? Sane ex deliberatione communi ascendit veritas ad constitutam diem, sed ascendit usque ad nubes : necdum plane lucida, sed subobscura et obnubilata adhuc zelo indignationis. Factumque est ut legimus in Propheta : *Domine, in cælo misericordia tua, et veritas tua usque ad nubes.* Medius autem Pater lumen

residebat, et utraque pro parte sua utilius quod habebat loquebatur. Quis putas illi colloquio meruit interesse, et indicabit nobis? Quis audivit, et enarrabit? Forte inenarrabilia sunt, et non licet homini loqui. Summa tamen controversiæ totius hæc fuisse videtur. Eget miseratione creatura rationalis, ait Misericordia, quoniam misera facta est, et miserabilis valde. Venit tempus miserendi ejus, quia jam præterit tempus. Econtra Veritas: Oportet, inquit, impleri sermonem quem locutus es, Domine. Totus moriatur Adam necesse est cum omnibus qui in eo erant, quia die vetitum pomum in prævaricatione gustavit. Utquid ergo, ait Misericordia, utquid me genuisti pater citius perituram? Scit enim Veritas ipsa, quoniam misericordia tua periit, et nulla est, si non aliquando misereris. Similiter autem e contrario et illa loquebatur: Quis enim nesciat, quod si prædictam sibi prævaricator sententiam mortis evaserit, periit, nec permanebit jam in æternum veritas tua, Domine?

41. Ecce vero unus de Cherubin, ad Regem Salomonem suggerit esse mittendas: quoniam filio, inquit datum est omne iudicium. Et in ejus ergo conspectu Misericordia et Veritas obviaverunt sibi, eadem quæ supra meminimus verba querimoniæ repetentes. Fateor, ait Veritas, zelum bonum Misericordia habet, set utinam secundum scientiam. Nunc autem quid prævaricatori potius, quam sorori iudicat esse parcendum? At tu, inquit Misericordia, neutri parcis, sed tanta indignatione sævis in prævaricatorem, ut involvas pariter et sororem. Quid mali merui? Siquid habes adversum me, dicito mihi: sin autem, quid me persequeris? Grandis controversia, Fratres, et intricata nimium disceptatio. Quis non illic diceret: Bonum nobis erat, si natus non fuisset homo iste? Sic erat, dilectissimi, omnino sic erat: non videbatur quomodo simul possent erga hominem Misericordia et Veritas conservari. Cumque adjiceret Veritas in ipsum quoque Judicem partis suæ injuriam retorqueri, dicens, cavendum omnino, ne fieret ir-

ritum verbum Patris, ne sermo vivus et efficax qualibet occasione evacuaretur: Parcite, quæso, ait Pax, parcite verbis hujusmodi. Non nos talis altercatio decet: virtutum est inhonesta contentio.

42. Porro Judex inclinans se, digito scribebat in terra. Erant autem verba scripturæ, quæ Pax ipsa legit in auribus omnium (ea siquidem propius assidebat.) Hæc dicit, Perii, si Adam non moriatur; et hæc dicit, Perii, nisi misericordiam consequatur. FIAT MORS BONA, et habet utraque quod petit. Obstupuere omnes in verbo sapientiæ et forma compositionis pariter atque iudicii. Siquidem manifestum fuit nullam eis querimoniæ occasionem relinqui: siquidem fieri posset quod utraque petebat, ut et moreretur, et misericordiam consequeretur. Sed id quomodo fiet, inquit? Mors crudelissima, et amarissima est, mors terribilis, et ipso horrenda auditu. Bona fieri quam ratione poterit? At ille: Mors, inquit, peccatorum pessima, sed pretiosa fieri potest mors sanctorum. An non pretiosa erit, si fuerit janua vitæ, porta gloriæ? Pretiosa, inquit. Sed quomodo fiet istud? Fieri, ait, potest, si ex caritate moriatur quis, utique qui nihil debeat morti. Neque enim detinere poterit mors innoxium, sed forabitor (ut scriptum est) maxilla Leviathan, et destruetur paries medius, solveturque chaos magnum, quod inter mortem vitamque firmatum est. Nimirum caritas fortis ut mors, immo et fortior morte, si fortis illius intraverit atrium, alligabit eum, et diripiet utique vasa ejus, sed et ipso transitu suo ponet profundum maris viam, ut transeant liberati.

43. Bonus visus est sermo, utpote fidelis, et omni acceptione dignus. Sed ubi poterit ille innocens inveniri, qui mori velit non ex debito, sed ex voluntate, non ex malo merito, sed ex beneplacito suo? Circuit Veritas orbem terræ; et nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram. Sed et Misericordia cælum omne perlustrat, et in Angelis quoque, ne dixerim pravitatem, minorem tamen

invenit caritatem. Nimirum hæc victoria alii debebatur, quo majorem caritatem nemo haberet, ut animam suam poneret pro servis inutilibus, et indignis. Nam etsi ipse jam non dicit nos servos, hoc ipsum immensæ dilectionis est, et eximiæ dignationis. Nos autem etsi omnia quæ præcepta sunt nobis faceremus, quid aliud dicere deberemus, nisi quod servi inutiles sumus? Sed quis eum super hoc convenire præsumeret? Redeunt ad constitutam diem Veritas et Misericordia, anxie plurimum, non invento quod desiderabant.

14. Tunc vero seorsum Pax consolans eas: Vos, inquit, nescitis quicquam, nec cogitatis. Non est qui faciat bonum hoc, non est usque ad unum. Qui consilium dedit, ferat auxilium. Intellexit Rex quid loqueretur, et ait: *Pœnitent me fecisse hominem.* Pœna, inquit, me tenet, mihi incumbit sustinere pœnam, pœnitentiam agere pro homine quem creavi. Tunc ergo dixit: Ecce venio. Non enim potest hic calix transire, nisi bibam illum. Et accersito protinus Gabriele, Vade, inquit, dic filiæ Sion: *Ecce Rex tuus venit.* Festinavit ille, et ait: *Adorna thalamum tuum Sion, et suscipe Regem.* Porro venturum Regem Misericordia et Veritas prævenerunt, sicut scriptum est: *Misericordia et veritas præcedent faciem tuam.* Justitia thronum præparat, secundum illud: *Justitia et judicium præparatio sedis tuæ.* Pax cum Rege venit, ut Propheta fidelis inveniretur qui dixerat: *Pax erit in terra nostra cum venerit.* Inde est quod nato Domino Angelorum chorus canebat: *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.* Sed et tunc Justitia et Pax osculatæ sunt, quæ non modice videbantur hactenus dissidere. Prior enim, si qua erat ex lege justitia, non osculum, sed aculeum magis habebat, urgens magis timore, quam provocans dilectione. Sed nec habuit illa reconciliationem, sicut habet nunc quæ ex fide noscitur esse justitia. Alioquin quid erat quod nec Abraham, nec Moyses, nec cæteri justis temporis illius, in obitu suo pacem illam beatitudinis æternæ apprehendere, aut regnum pacis poterant

introire, nisi quod minime adhuc justitia et pax sese fuerant osculatæ? Ex hoc sane, dilectissimi, ferventiore nobis zelo sectanda justitia est; siquidem justitia et pax osculatæ sunt, et indissolubile amicitiarum iniere fœdus: ut cuicumque testimonium justitiæ secum tulerit, hilari vultu jam et amplexibus lætis excipiat a pace, in idipsum jam dormiens et requiescens.

SERMO II.

De septiformi spiritu in Christo.

1. CONSIDERARE est, Fratres, in solemnitate hodierna Dominicæ Annuntiationis, velut amœnissimam quamdam planitiem, simplicem nostræ reparationis historiam. Injungitur nova legatio angelo Gabrieli, et novam Virgo professa virtutem, novæ salutationis honoratur obsequio. Antiqua excluditur maledictio mulierum, novam nova mater accipit benedictionem. Impletur per gratiam quæ concupiscentiam nescit, ut spiritu superveniente Altissimi pariat Filium, quæ virum dedignatur admittere. Intrat ad nos eadem porta salutis antidotum, qua venenum serpentis ingrediens, universitatem generis humani occuparat. Innumeros hujuscemodi flores ex his facile est legere pratis: sed intueor mediam metuendæ profunditatis abyssum. Abyssus plane imperscrutabilis, incarnationis dominicæ sacramentum; abyssus impetrabilis, *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Quis enim investiget, quis attingat, quis apprehendat? Puteus altus est, et in quo hauriam non est mihi. Verumtamen solet interdum superposita puteis humectare lintamina vapor exhalans. Propterea sane licet irrumpere verear propriæ conscientis infirmitatis, frequenter tamen velut super os hujus putei expando ad te, Domine, manus meas, pro eo quod anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et nunc si quid est quod, ascendente deorsum nebula, tenuis ebiberit cogitatio; vobis, Fratres, modicum illud sine invidia communicare curabo, velut expres-

so linteamine vel exigua refundens celestis stillicidia roris.

2. Quæro igitur, qua ratione Filius magis incarnatus sit, quam Pater, aut Spiritus sanctus, cum totius Trinitatis non modo æqualis sit gloria, sed una eademque substantia? Sed quis cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Altissimum est mysterium, nec nos oportet temere super hujusmodi præcipitare sententiam. Videtur tamen nec Patris, nec Spiritus incarnationem in pluralitate filiorum effugisse confusionem, dum alius Dei, alius filius hominis diceretur. Videtur et illud maxime congruum, ut is specialiter filius fieret, qui filius erat, ne quid esset ambiguitatis in nomine. Denique ipsa est Virginis nostræ gloria singularis et excellens prærogativa Mariæ, quod filium unum eundemque cum Deo Patre meruit habere communem, quam sane periisse constat, si non filius incarnaretur. Sed nec nobis alia dari posset occasio similis sperandæ salutis et hæreditatis. Factus siquidem primogenitus in multis fratribus, qui unigenitus erat, adsciscet eos sine dubio in hæreditatem, quos vocarit in adoptionem. Si enim fratres, et cohæredes. Hic ergo Christus Jesus, mediator fidelis, sicut in persona una Dei hominisque substantiam copulavit ineffabili sacramento: sic et in ipsa reconciliatione, consilio usus altissimo, mediam non deseruit æquitatem, utrique tribuens quod oportebat, honorem Deo, homini miserationem. Hæc enim optima inter offensum Dominum et reum servum forma compositionis, ut nec honorandi Domini zelo servus operimatur austeriori sententia: nec rursus, dum huic immoderatus condescenditur, ille debito fraudetur honore.

5. Audi igitur et diligenter observa angelicam in hujus Mediatoris ortu distributionem. *Gloria*, inquit, *in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Hujus denique gratia observationis fideli reconciliatori Christo nec timoris spiritus defuit, quo Patri semper reverentiam exhiberet, semper ei deferret, semper gloriam ejus quæ-

reret: nec spiritus pietatis, quo misericorditer compateretur hominibus. Unde et necessarium habuit spiritum quoque scientiæ, per quem timoris pariter et pietatis distributio fieret inconfusa. Et nota quod in primo illo parentum nostrorum peccato tres quidem auctores exstiterunt: sed manifeste defuerunt tria tribus. Dico enim Evam, diabolum, et Adam. Non habuit Eva scientiam, quæ, ut ait Apostolus, seducta est in prævaricationem. Verum hæc quidem serpenti non defuit, qui callidior describitur cæteris animantibus: sed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus est homicida. Adam vero pius forte videtur, mulierem non contristando: sed timorem Domini dereliquit, voci illius magis obediens, quam divinæ. Utinam magis timor Domini prævaluisset in eo! sicut de Christo signanter legitur: Quia replevit eum, non pietatis spiritus, sed timoris. In omnibus enim et per omnia pietati proximorum timor Domini præferendus est, et solus ipse est, qui totum sibi hominem debeat vindicare. In his igitur tribus, timore, pietate et scientia, Mediator noster reconciliavit homines Deo: nam in consilio, et fortitudine de manu adversarii liberavit. Consilio siquidem pristino jure privavit hostem, data potestate, ut manus injiceret innocenti: fortitudine prævaluit, ne violenter posset retinere redemptos, dum victor ab inferis rediit, et vita omnium cum eo surrexit.

4. Exinde cibatur nos pane vitæ et intellectus, et potatur aqua sapientiæ salutaris. Est enim intellectus rerum spiritualium et invisibilium, verum animæ panis, confirmans cor nostrum, et ad omne opus bonum roborans in omni exercitatione spirituali. Carnalis autem homo, qui non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, sed stultitia ei videntur, gemat et lugeat, dicens: *Arui cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum*. Ecce enim mera et perfecta veritas est, non prodesse homini, si universum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum faciat. Sed quando id capere possit avarus? Sine causa la-

borat, quisquis ei id persuadere conatur. Ut quid hoc? Nempe quia stultitia illi videtur. Quid verius, quam jugum Christi esse suave? Appone homini sæculari, et vide si non magis lapidem quam panem reputabit. Et certe hujusmodi intelligentia veritatis internæ vivit anima, et hic est spiritualis cibus. *Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Verumtamen DONEC sapiat tibi veritas, non sine difficultate ad interiora trahitur. Ubi vero cœperis in ea oblectari, jam non cibus, sed potus est: et sine difficultate intrat in animam, quo videlicet spiritualis cibus intelligentiæ potu sapientiæ digeratur, ne ipsius interioris hominis artubus, id est affectibus, siccitate laborantibus, oneri magis sit quam utilitati.

5. Ex omnibus ergo quæ salvandis populis fuerant necessaria, nihil penitus defuit Salvatori. Ipse est enim, de quo præcinit Isaias: *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.* Illud sane diligenter attende, quod florem hunc de radice; non de virga dixerit ascensurum. Et enim si nova Christi caro in Virgine creata esset ex nihilo, (quod æstimaverunt nonnulli:) non de radice flos, sed forte de virga dici poterat ascendisse. Nunc autem qui prodiit ex radice, sine dubio ab origine communem probatur habuisse materiam. Nam quod super eum Spiritus requievit, nihil in eo contradictionis fuisse declarat. In nobis enim quia non omnino superior est spiritus, non requiescit, carne nimirum adversus spiritum, et spiritu adversus carnem concupiscente: a quo conflictus nos liberet, in quo nihil simile fuit, novus homo et verus homo, qui veram carnis nostræ suscepit originem, sed fermentum vetus concupiscentiæ non suscepit.

SERMO III.

De Susanna et B. Maria.

4. QUAM dives es in misericordia, quam magnificus in justitia, in gratia quam munificus, Domine Deus noster! Non est qui similis sit tibi, munerator copiosissime, remunerator æquissime, piissime liberator. Gratis respicis humiles, juste judicas innocentes, misericorditer salvas etiam peccatores. Hæc sunt, dilectissimi, quæ nobis in mensa divitis hujus Patrisfamilias sanctarum testimoniis scripturarum, hodie quidem, si diligenter advertimus, solito copiosius apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam præstant, quæ pariter convenerunt, sacrum videlicet tempus Quadragesimæ, et sacratissima dies Annuntiationis Dominicæ. Hodie enim in auribus nostris deprehensam in adultério mulierem indulgentia Redemptoris absolvit, hodie innoxium Susannæ sanguinem liberavit, hodie quoque beatam Virginem singulari munere gratitæ benedictionis implevit. Magnum convivium, ubi pariter nobis misericordia, justitia, et gratia apponuntur! Numquid non misericordia esca hominum? Salutaris omnino et efficax ad medelam. Numquid non etiam justitia panis cordis? Et quidem optime confirmans illud, utpote cibus solidus ad nutrimentum. Denique beati qui esuriunt illum, quoniam ipsi saturabuntur. Numquid non cibus animæ gratia Dei sui? Dulcissimus sane, et omnem habens in se suavitatem, et delectamentum saporis: immo vero hæc sibi omnia pariter vindicans, non modo delectat, sed et reficit, et medetur.

2. Accedamus ad mensam hanc, Fratres mei, et ex singulis dapibus vel modicum aliquid degustemus. *In lege Moyses mandavit hujusmodi lapidare, aiunt de peccatrice peccatores, de adultera Pharisæi. Sed ad duritiam lapidei cordis vestri ille locutus est. Jesus autem inclinavit se. Domine, inclina cælos tuos, et descende. Inclinaus se, et ad misericordiam flexus (neque enim Judaici cordis erat) digito scribebat, non jam in lapide, sed in terra.*

Neque hoc tantum semel, sed hic quoque duplex scriptura, sicut apud Moysen tabulæ duæ. Et forte veritatem et gratiam scribens, et iterum scribens terræ impressisse videtur, secundum quod Johannes Apostolus ait: *Lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est.* Considera denique an videri possit de tabula veritatis legisse, unde refelleret Pharisæos: *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat.* Verbum quidem abbreviatum, sed vivum et efficax, et ancipiti gladio penetrabilius. Quam graviter enim ad verbum hoc saxea corda transfossa, quam vehementer hoc uno lapillo contritæ sint lapideæ frontes, rubor ipse confusionis et clandestinus probavit abscessus. Meruit quidem adultera lapidari: sed is punire gestiatur, qui dignus non est etiam ipse puniri. Is præsumat a peccatrice exigere ultionem, qui eandem excipere non mereatur. Alioquin ipse sibi viciniore, a se incipiat: in se prius sententiam ferat, exercentque vindictam. Hæc Veritas.

3. Cæterum adhuc minus est: et si accusatores refellit hæc Veritas, sed ream necdum absolvit. Scribat iterum, scribat gratiam, legat, et audiamus. *Nemo te condemnavit mulier? Nemo, Domine. Nec ego te condemnabo; vade, et amplius noli peccare.* O vox misericordiæ, o auditus lætitiæ salutaris! Auditam fac mihi mane misericordiam tuam; quia in te speravi, Domine. SOLA nimirum SPES apud te miserationis obtinet locum; nec oleum misericordiæ, nisi in vase fiduciæ ponis. Sed est infidelis fiducia, solius utique maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. Quamquam nec fiducia illa dicenda sit, sed insensibilitas quædam, et dissimulatio pernicioiosa. Quæ enim fiducia ei qui periculum non attendit? aut quod ibi timoris remedium, ubi nec timor sentitur, nec materia ipsa timoris? Fiducia solatiæ est: nec eget ille solatio, qui lætatur cum male fecerit, et in pessimis rebus magis exsultat. Rogemus itaque, Fratres, responderi nobis, quantas habeamus iniquitates et peccata, scelera nostra et delicta nobis desideremus os-

tendi. Scrutemur vias nostras et studia nostra; periculaque universa vigili intentione pensemus. Dicat quisque in pavore suo: Vadam ad portas inferi; ut jam non nisi in sola Dei misericordia respiremus. HÆC VERA hominis fiducia, a se deficientis, et innitentis Domino suo. Hæc, inquam, vera fiducia, cui misericordia non denegatur, Propheta attestante: *Quoniam beneplacitum est Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus.* Nec parva utique suppetit nobis: in nobis quidem timoris, in ipso autem causa fiduciæ. Suavis et mitis est, copiosæ misericordiæ; præstabilis super malitia, multus ad ignoscendum. Credamus sane vel inimicis, qui in eo nihil aliud, unde occasionem struendæ calumniæ caperent, invenerunt. Compatietur, aiunt, peccatrici, nec sibi oblatam ullatenus occidi patietur. Tenebitur itaque manifestus adversarius legis, cum absolverit lege damnatam. In vestrum, o Pharisæi, caput tota vestræ malignitatis adinventio retorquetur. Diffiditis causæ, qui iudicium subterfugitis. Nam illa quidem sine injuria legis absolvitur, quæ non accusatori relinquitur.

4. Sed consideremus, Fratres, quoniam hinc abeat Pharisæi. Videtisne duos senes (nam a senioribus exire cœperunt) quomodo in pomerio Joachim absconduntur? Susannam quærent uxorem ejus: sequamur eos, nam iniqua cogitatione pleni sunt contra eam. *Consentire nobis*, aiunt senes, aiunt Pharisæi, aiunt lupi, qui ab alterius paulo ante, licet errantis oviculæ, fuerant devoratione frustrati. *Consentire nobis et commiscere nobiscum.* Inveterati dierum malorum, modo accusabatis adulterium, modo adulterium suadetis. Sed hæc est tota justitia vestra, et quæ palam arguitis, eadem agitis in occulto. Hinc fuit quod existis unus post unum, cum ille omnium conscius occulorum vestras tam valide percussisset conscientias, dicens: *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat.* Merito proinde ad Discipulos Veritas ait: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum,*

non intrabit in regnum cœlorum. Alioquin dicemus, aiunt, contra te testimonium. Semen Chanaan, et non Juda, nec hoc quidem Moyses in Lege mandavit. An qui decrevit adulteram lapidare, mandavit accusare pudicam? An qui jussit adulteram lapidibus opprimi, etiam jussit contra insontem testimonium ferri? Immo vero sicut adulteram, sic etiam falsum testem non impunitum esse præcepit. Sed qui gloriamini in lege, per legis prævaricationem Deum inhonoratis.

5. *Ingemuit Susanna, et ait: Angustia mihi sunt undique.* Undique enim mors; hinc quidem corporea, inde spiritualis. Si hoc, inquit, egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Vestras, o Pharisæi, manus nec adultera effugit, nec pudica: vestras accusationes nec sanctus, nec peccator evadit. Dissimulatis peccata vestra, ubi inveneritis aliena: alioquin si quis forte suum non habet, vestrum ei impingitis crimen. Quid tamen Susanna facit, inter mortem et mortem, animæ scilicet et corporis, undique angustata? *Melius est mihi, inquit, absque opere incidere in manus hominum, quam derelinquere legem Dei mei.* Nimirum sciebat ista, quam horrendum sit incidere in manus Dei viventis. Nam homines quidem, cum occiderint corpus, animæ non habent ultra quid faciant: ille autem timendus est, qui potestatem habet et corpus, et animam mittere in gehennam. Quid familia Joachim tardat? Irruat per posticum, nam in pomerio clamor auditur; clamor autem luporum gravium, et balantis oviculæ inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam devorari, qui ab ipsis eorum faucibus tam dignanter eripuit etiam eripi non merentem. Merito proinde cum duceretur ad mortem, erat cor ejus fiduciam habens in Domino, quem usque adeo timisset, ut timorem omnem postposuisset humanum, et ipsius legem et simul vitæ præposuisset, et famæ. *Non enim dictus fuerat sermo hujusmodi aliquando de Susanna. Sed et parentes ejus justi erant, et vir ejus honoratior omnium Judæorum.* Merito igitur

a justo Judice justam de injustis obtinuit ultionem, quæ tam vehementer justitiam esurivit, ut propter eam contemneret mortem corporis, opprobrium generis, luctum inconsolabilem amicorum.

6. Et nos, Fratres, si a Christo audivimus, *Nec ego te condemnabo*, si peccare jam nolumus contra ipsum, si in Christo volumus pie vivere; necesse est sustineamus persecutionem, ne malum pro malo, aut maledictum pro maledicto reddamus. Alioquin QUI PATIENTIAM NON SERVAVERIT, perdet justitiam, hoc est, vitam perdet, hoc est, perdet animam suam. *Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus.* Ita prorsus est. Ipse retribuet, sed si ei vindictam seryes, si non tollas ab eo iudicium, si non reddas retribuendis tibi mala. Faciet iudicium, sed injuriam patienti: in æquitate judicabit, sed pro mansuetis terræ. Jam vobis (ni fallor) molestum est quod deliciae tardant. Non miremini: deliciae sunt. Non onerabunt quamlibet satiatos, nec a ructantibus quidem poterunt fastidiri.

7. *Missus est Gabriel angelus a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth.* Miraris quod Nazareth, parva civitas, et tanti Regis nuntio illustretur, et tanto? Sed magnus latet in hac parva civitate thesaurus; latet, inquam, sed homines latet, non Deum. Annon thesaurus Dei Maria ubicumque illa est, et cor ejus. Oculi ejus super eam, ubique respicit humilitatem ancillæ suæ. Novit cœlum Unigenitus Dei Patris? Si novit cœlum, novit et Nazareth. Quidni sciat patriam suam? quidni noverit hæreditatem suam? Cœlum ex Patre, Nazareth ex Matre vindicat sibi, sicut ipse se et Filium David, et Dominum esse testatur. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* Cedat ergo ei utrumque necesse est in possessionem, quia non modo Dominus, sed et filius hominis est. Audi etiam quomodo terram sibi tamquam filius hominis vindicat, sed et communicat tamquam sponsus. *Flores, inquit, apparuerunt in terra nostra.* Neque hinc discrepat, quod Nazareth interpretatur flos.

Amat florigeram patriam flos de radice Jesse, et libenter inter lilia pascitur flos campi, et lilium convallium. Commendat enim flores pulchritudo, suave olentia, et spes fructus; gratia triplex. Teque florem reputat Deus; et bene ei complacet in te, si tibi nec honestæ conversationis decor, nec bonæ opinionis fragrantia, nec intentio desit futuræ retributionis. Fructus enim spiritus est vita æterna.

8. *Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Dominum.* Quantam gratiam? Gratiam plenam, gratiam singularem. Singularem, an generalem? Utramque sine dubio, quia plenam, et eo singularem, quo generalem: ipsa enim generalem singulariter accepisti. Eo, inquam, singularem, quo generalem; nam sola præ omnibus gratiam invenisti. Singularem quod sola hanc inveneris plenitudinem; generalem, quod de ipsa plenitudine accipiant universi. *Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.* Singulariter quidem fructus ventris tui est: sed ad omnium quidem mentes te mediante pervenit. Sic nimirum, sic olim ros totus in vellere, totus in area: sed in nulla parte areæ totus, sicut in vellere fuit. In te sola Rex ille dives et prædives exinanitus; excelsus, humiliatus; immensus, abbreviatus, et Angelis minoratus est: verus denique Deus et Dei Filius incarnatus. Sed quo fructu? Nempe ut omnes ejus paupertate locupletemur, ejus humilitate sublevemur, ejus minoratione magnificemur, ejus incarnatione adhærentes Deo, incipiamus unus esse spiritus cum eo.

9. Sed quid dicimus, Fratres? cuinam potissimum vasi gratia infundetur? Si (ut supra meminimus) capax quidem est misericordiæ fiducia, patientia vero justitiæ: quale jam poterimus idoneum gratiæ receptaculum exhibere? Balsamum est purissimum, et solidissimum vas requirit. Et quid tam purum, quidve tam solidum, quam humilitas cordis? Merito proinde humilibus dat gratiam: merito respexit Deus humilitatem ancillæ suæ. Quonam merito, quæris? Eo utique, quo animum humilem meritum

non occuparet humanum, quominus libere influeret divinæ gratiæ plenitudo. Sed ad hanc nobis humilitatem quibusdam erit gradibus ascendendum. Primo enim cor hominis, quem adhuc peccare delectat, nec miseram consuetudinem proposito meliore mutavit, ne sit gratiæ capax, propriis vitiis præpeditur. Secundo quoque, ubi jam corrigere mores, et priores nequitias de cætero non iterare proponit; ipsa tamen peccata præterita, licet jam amputata quodam modo videantur, dum in eo manent, gratiam non admittunt. Manent autem donec confessione laventur, donec succedentibus dignis fructibus pœnitentiæ de medio fiant. Sed væ tibi, si forte vitiis et peccatis perniciosior successerit ingratitude. Quid enim tam evidenter gratiæ adversatur? Tepescimus processu temporis a fervore conversationis nostræ, paulatim refrigescit caritas, abundat iniquitas, ut consummemur carne, qui spiritu cœperamus. Inde enim est ut minus ea sciamus, quæ a Deo donata sunt nobis, indevoli pariter et ingrati. TIMOREM Domini relinquimus, religiosam omittimus solitudinem, verbosi, curiosi, faceti, etiam detractores et murmuratores, vacantes nugis, fugitantes laboris et disciplinæ, quoties sine nota id licet; quasi vero confestim sit etiam sine noxa. Quid ergo tantis repulsam obstaculis gratiam nobis deesse miramur? Jam vero si quis, juxta Apostolum, ut verbum Christi, verbum gratiæ in eo habitet, gratus est; si quis devotus, si quis sollicitus, si quis spiritu fervens: caveat sibi ne suis fidat meritis, ne suis operibus ininitatur; alioquin nec hujuscemodi animum intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo jam invenit gratia locum sibi.

10. Considerastis Pharisæum illum orantem? Non erat raptor, non injustus, non adulter. An sine fructibus pœnitentiæ erat? Jejunabat bis in sabbato, decimas dabat omnium quæ possidebat. Sed ingratum forsitan suspicamini. Audite quid dicat: *Deus gratias ago tibi.* Sed non erat vacuus, non erat exinanitus, non erat humilis, sed elatus. Non enim quid sibi deesset, scire stu-

duit, sed exaggeravit meritum suum : nec erat illa SOLIDA PLENITUDO, sed tumor. Vacuus proinde rediit, qui plenitudinem simulavit. Nam Publicanus ille, qui exinanivit seipsum, quoniam vacuum vas exhibere curavit, gratiam retulit ampliozem. Nos ergo, Fratres, sigratiam cupimus invenire, sic de cætero ablineamus a vitiis, ut de præteritis quoque peccatis digne pœniteamus. Nihilominus quoque solliciti simus, et devotos nos Deo, et vere humiles exhibere. Hujusmodi nempe animas gratanter respicit pio illo respectu, de quo Sapiens ait : *Quoniam gratia et misericordia Dei est in sanctos*

ejus, et respectus in electos illius. Et forte propterea quater revocat animam quam respicit, dicens : *Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te* : quo videlicet nec in peccandi consuetudine, nec in conscientia peccatorum; sed nec in tepore et torpore ingratitude, aut in elationis cæcitate persistat. A quo nos quadripartito periculo revocare et eripere dignetur, qui factus est nobis a Deo Patre sapientia, et justitia, et sanctificatio, et redemptio, Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum, amen.

IN NATIVITATE S. JOHANNIS BAPTISTÆ.

SERMO.

De lucerna ardente tripliciter, et tripliciter lucente.

1. SIT procul ab his conventibus, Fratres, increpatio illa Prophetæ, Judaica reprobantis conventicula, et dicens : *Iniqui sunt cætus vestri.* Ili nimirum cœtus non iniqui, sed plane sancti, sed religiosi, sed pleni gratia, digni benedictione. Conventissiquidem ad audiendum Deum : conventis ad laudandum, ad orandum, ad adorandum eum. Sacer est conventus uterque, placens Deo, Angelis familiaris. State ergo in reverentia, Fratres, state in sollicitudine et devotione mentis : maximeque in loco orationis, et in hac schola Christi, et auditorio spirituali. Nolite considerare, dilectissimi, quæ videntur et temporalia sunt, sed magis quæ non videntur, æterna : secundum fidem, non secundum faciem judicate. Terribiliter siquidem metuendus est locus uterque : nec major adesse credendus est numerus hominum, quam Angelorum. Patet utrobique sine dubio porta cœli, scala illa erecta est, ascendunt et descendunt Angeli super filium hominis. Gigas nempe est iste filius hominis :

cœlum ei sedes est, terra scabellum pedum ejus. Elevata est magnificentia ejus super cœlos : manet tamen nobiscum usque ad sæculi consummationem. Ascendunt et descendunt itaque ad Deum Angeli sancti, quia caput et corpus unus est Christus.

2. Nec tamen ubi caput, sed ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquilæ, licet non possit caput a corpore separari. Denique et ipse ait : *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum.* Sed forte quis dicat : Ubi est modo Christus? Ostende nobis Christum, et sufficit nobis. Quid curiosos circumducitis oculos? Num ad videndum, et non magis ad audiendum convenistis? *Dominus Deus aperuit mihi aurem,* ait Propheta. Aurem meam aperuit, ut audiam quid loquatur : non oculum, ut videam vultum ejus, illuminavit. Aut certe suam mihi aperuit aurem, non faciem revelavit. Post parietem stat, audit, et auditur : sed nec dum apparet. Audit orantes, erudit audientes. An experimentum ejus quæritis, qui in me loquitur Christus? Ego, inquit, qui loquor justitiam. Quidni loquatur ore, quod ipse plasmavit? Quidni suo utatur, ut libet, artifex instru-

mento? Non tantum aures eorum, sed et labia mea aperi, Domine : ego enim labia mea non prohibebo, Domine, tu scisti. Bene enim omnia facis, et surdos facis audire, et mutos loqui.

3. Audite ergo, Fratres, quid de Johanne loquatur, cujus sollemnis hodie Nativitas celebratur. *Ille, inquit, erat lucerna ardens, et lucens.* Magnum testimonium, Fratres mei : magnus enim est cui perhibetur, sed major est ipse qui perhibet. *Ille, inquit, erat lucerna ardens, et lucens.* Est enim tantum lucere vanum, tantum ardere parum : ardere et lucere perfectum. Audi quid dicat Scriptura : *Sapiens permanet ut sol, stultus autem ut luna mutatur.* Quia enim splendet luna sine fervore; modo plena, modo exigua, modo nulla videtur. Mutatum siquidem lumen nunquam in eodem permanet statu, sed crescit, deficit, extenuatur, annihilatur, et penitus non comparet. Sic qui conscientias suas in alienis labiis posuerunt, modo magni, modo parvi sunt, modo nulli, secundum quod adulantium linguis vel vituperare placuerit, vel laudare. At vero solis splendor igneus est, et cum fervet acrius, etiam oculis lucidior exhibetur. Sic sapientis ardor internus foris lucet : et si non ei datur utrumque, curat semper ardere magis, ut Pater suus qui videt in abscondito, reddat ei. Væ nobis, Fratres, si luxerimus tantum. Nam lucemus quidem, et magnificamur ab hominibus : sed mihi pro minimo est, ut ab humano judicer die. Qui enim judicat me, Dominus est, qui fervorem ab omnibus exigit, splendorem vero non ita. *Ignem, inquit, veni mittere in terram : et quid volo nisi ut accendatur?* Hoc nempe commune mandatum, hoc est quod exigitur ab universis, nec ulla, si deesse contigerit, admittitur excusatio.

4. Cæterum singulariter Apostolis et apostolicis viris dicitur : *Lucent lux vestra coram hominibus,* nimirum tamquam accensis, et vehementer accensis, et quibus non timeatur a flatu quolibet aut impulsione ventorum. Dictum est et Johanni, sed illi in aure audiunt : Johannes in spiritu tamquam Angelus

eruditur. Nimirum tanto propinquior Deo, quanto vox Verbo vicina, cui nulla voce alia media quod foris sonet oporteat intimari. Neque enim Johannem prædicatio, sed inspiratio docuit, quem replevit Spiritus in utero matris suæ. **VERE ARDENS,** et vehementer accensus, quem sic præoccupavit flamma cœlestis, ut jam Christi sentiret adventum, qui necdum sentire poterat vel seipsum. Nimirum novus ille ignis, qui recens elapsus e cœlo, per os Gabrielis in aurem intraverat Virginis, rursum per os Virginis et matris aurem introivit ad parvulum : ut ab ea hora vas electionis suæ Spiritus sanctus impleret, et lucernam Christo Domino pararet. Fuit ergo jam tunc ardens lucerna, sed interim adhuc sub modio, donec super candelabrum poneretur, et luceret omnibus qui erant in domo Domini. Illo enim in tempore solum adhuc potuit illuminare modium suum; soli interim lucere matri, magnum ei pietatis sacramentum revelans ipso motu novæ exultationis. *Unde mihi hoc, inquit, ut veniat Mater Domini mei ad me? Quis enim tibi indicavit matrem Domini, mulier sancta? Unde me nosti? Ut facta est, inquit, vox salutationis tuæ in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo.*

5. Illuminavit ergo jam tunc modium, sub quo latebat : sed quem non latebat ardens lucerna sub modio, totum paulo post mundum novis illustratura fulgoribus. *Ille erat, inquit, lucerna ardens, et lucens.* Non ait, lucens, et ardens : quia Johannis ex fervore splendor, non fervor prodiit ex splendore. **SUNT** enim qui non eo lucent, quia fervent : sed magis fervent ut luceant : at isti plane non fervent caritatis spiritu, sed studio vanitatis. Vultis nosse quemadmodum arsit Johannes, et luxit? Ego utrumque in eo triplicem posse arbitror inveniri, et ardorem scilicet, et splendorem. Ardens enim erat in seipso vehementi austeritate conversationis : erga Christum intimo quodam et pleno fervore devotionis : erga peccantes proximos constantia liberæ increpationis. Luxit nihilominus (ut paucis dixerim) exemplo, digito, verbo, et seipsum ostendens ad

imitationem, et luminare majus quod latebat, ad peccatorum remissionem, et ipsas quoque tenebras nostras illuminans, sicut scriptum est: *Quoniam tu illuminas lucernam meam, Domine; Deus meus illumina tenebras meas, utique ad correctionem.*

6. Considera igitur hominem angelico promissum oraculo, conceptum miraculo, sanctificatum in utero; et novum in novo homine penitentiae mirare fervorem. *Victum et vestitum*, ait Apostolus, *habentes, his contenti simus.* Apostolica perfectio ista est; sed Johannes etiam hæc contempsit. Denique audi Dominum in Evangelio: *Venit, inquit, Johannes Baptista non manducans, nec bibens, plane nec vestiens.* Sicut enim non est cocusta cibus, nisi aliquorum forte irrationabilium animalium: sic nec pilus cameli humanum est indumentum. Quid tu pilos tuos, camele, deposuisti? Utinam gibbum magis deposuisses. Quid vos irrationabiles feræ et reptilia deserti, cibos exquiritis delicatos? Johannes, sanctus homo, missus a Deo, immo Angelus Dei, sicut ait Pater: *Ecce mitto Angelum meum ante te; hic ergo Johannes, quo nullus major in natis mulierum, innocentissimum illud corpus sic castigat, sic extenuat, sic affligit: vos indui festinatis bysso et purpura, et splendide epulari? Heu! hic est præsentis totus honor diei, hæc Baptistæ reverentia tota; hæc nativitatibus ejus prophetata quondam lætitia est? Cujus enim memoriam agitis, o nimis delicati cultores? cujus celebratis natallem? Nonne illius qui in eremo fuit hirsutus veste, confectus inedia? Quid existis in deserto videre, filii Babylonis? arundinem vento agitatum? Quid igitur? hominem mollibus vestitum? nutritum mollibus? In his nempe tota versatur hæc vestra celebritas: in popularis favoris aura sectanda, in gloria vestium, et voluptate ciborum. Sed quid hæc ad Johannem? neque enim Johannes fecit sic, aut talibus unquam potuit delectari.*

7. *Multi, inquit Angelus, in nativitate ejus gaudebunt.* Verum id quidem; multi in nativitate ejus gaudent: et pagani

ipsis (ut audivimus) læta est et solennis. Illi celebrant quod ignorant, sed non ita debuerant Christiani. Nunc vero et ipsi in hac beati Johannis Baptistæ Nativitate gaudent; sed utinam de nativitate, non de vanitate. Quid est enim nisi vanitas vanitatum quicquid sub sole est? aut quid amplius habet homo de universo labore suo, quò sub sole laborat? Fratres, sub sole est quicquid oculis cernitur, quicquid huic corporeæ luci subjacere videtur. Quid vero illud, nisi vapor ad modicum parens? Quid illud, nisi fœnum, et flos fœni? *Omnis caro fœnum, ait Dominus, et omnis gloria ejus quasi flos fœni. Fœnum aruit, et flos decidit: verbum autem Domini manet in æternum.* In hoc verbo laboremus, Fratres; in quo et vivere, et gaudere possumus in æternum. Operemur non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Quis ille? *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Seminemus in hoc verbo, carissimi, seminemus in spiritu: quoniam qui in carne seminant, solam habent metere corruptionem. Gaudeamus intus, et non sub sole, sed, juxta Apostolum, *tamquam tristes, propter humilitatem et gravitatem: semper autem gaudentes, propter internam consolationem.* Gaudeamus, dilectissimi, in Nativitate beati Johannis, et gaudeamus de ipsa nativitate.

8. Copiosa siquidem nobis in ejus recordatione lætitiae causa, multiplex est materia gaudiorum. Ille erat lucerna ardens et lucens, et Judæi voluerunt exsultare in luce ejus: ipse vero potius gaudebat in fervore devotionis, gaudebat ad vocem sponsi tamquam amicus sponsi. Nobis in utroque gaudendum est: in altero quidem ei, nobis in altero congaudendum. Ardebat enim sibi, nobis autem lucebat. Gaudeamus in fervore ejus ad imitationem: gaudeamus et in lumine, non tamen ibi manentes, sed ut in lumine ejus videamus lumen, lumen utique verum, quod non est ipse, sed cui testimonium perhibet ipse. *Venit Johannes, ait Dominus, nec manducans, nec bibens.* Incentivum fervoris id mihi est, et materia humili-

tatis. Quis enim in nobis est, Fratres, qui Johannis pœnitentiam intuens, suam, non dico magnificare, sed alicujus saltem momenti reputare præsumat? Quis audeat murmurare in laboribus suis, et dicere: Satis est quod patior, nedum nimis? Quæ enim homicidia, quæ sacrilegia, aut quæ flagitia sic puniebat Johannes in seipso? Accendamus conscientias nostras, et animemur ad ultionem exigendam de nobis, ut horrendum possimus evadere judicium Dei viventis. Quicquid vero minus est fervoris, et humilitas suppleat puræ confessionis. Fidelis enim Deus, et si confiteamur iniquitates nostras, si miseras nostras exponamus, si non excusemus infirmitates nostras; dimittet nobis peccata nostra.

9. Ex hoc sane et erga proximorum delicta fervorem intueri Johannis. Hic nempe dignus est et rationi consentaneus ordo, ut incipiendum tibi memineris a te ipso. *Ab occultis*, inquit, *meis munda me, et ab alienis parce servo tuo. Genimina viperarum*, ait Johannes, *quis ostendit vobis fugere a ventura ira? De quanto mentis fervore procedere putas scintillas istas, immo carbones desolatorios? Sic neque Pharisæis parcens, Nolite*, inquit, *dicere quia patrem habemus Abraham: potens est enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Sed minus hoc videatur, si vel ipsum veretur potentis vultum, et non tota libertate spiritus arguit peccantem regem, crudelem atque superbum; sacra quadam vehementia ad hoc ipsum prodiens de deserto, si vel blanditiis ejus, vel ipso mortis terrore movetur. *Metuebat*, inquit, *Herodes Johannem, et audito eo multa faciebat, et libenter eum audiebat.* Ac ille nihil ob hoc parcens, *Non licet*, ait, *tibi habere eam.* Ligatus quoque, et in carcerem trusus, nihilominus fortiter stetit in veritate, et occubuit pro veritate feliciter. Ferveat etiam in nobis zelus iste, carissimi: ferveat amor justitiæ, odium iniquitatis. Nemo, Fratres, vitia palpet, peccata dissimulet nemo. Nemo dicat: Numquid custos fratris mei sum ego?

Nemo, quod in se est, æquanimitè ferat, cum viderit Ordinem deperire; minui disciplinam. Est enim consentire, silere, cum arguere possis: et scimus quia similis pœna facientes maneat et consentientes.

10. Jam vero super humili et omnino ferventissima devotione Johannis erga Dominum quid loquemur? Inde enim exsultavit in utero; inde expavit in Jordane baptizaturus eum; inde non modo Christum, qui putabatur, sed vel ipsam corrigiam calceamenti ejus solvere dignum se esse negabat; inde gaudebat amicus sponsi ad vocem sponsi; inde gratiam se accepisse pro gratia fatebatur: illum autem non ad mensuram habere Spiritum, sed plenitudinem de qua omnes acciperent, clamitabat. *Nonne Deo subjecta eris anima mea?* Alioquin non ero lucerna ardens, nisi toto corde, tota mente, et ex omnibus viribus meis diligam Dominum Deum meum. Sola enim est caritas quæ accendit ad salutem; sola quam infundit et inflamat Spiritus, quem extinguere prohibemur. Habes quemadmodum Johannes arserit: et in hoc ipso quemadmodum luxerit, indicatum est, si advertisti. Neque enim ardorem ejus nosse poteras, nisi luxisset.

11. Luxit ergo, ut supra memini, exemplo, digito, verbo: opere seipsum, Christum indice, nosmetipsos nobis sermone declarans. *Tu puer Propheta Altissimi vocaberis*, ait pater, *præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus, ad dandam scientiam salutis plebi ejus.* *Ad dandam*, inquit, non salutem, (neque enim ille lux,) sed *scientiam salutis*, ut testimonium perhiberet de lumine; *Scientiam*, inquit, *salutis, in remissionem peccatorum.* Num salutis scientiam sapiens parvipendere potest? Ponamus tamen necdum venisse Johannem, necdum significasse nobis de Christo. Ubi salutem quæreremus? Peccavi peccatum grande, quod sanguino vitulorum vel hircorum deleri non potest, quia non holocaustis delectatur Altissimus. Memoria mea infecta est sæce hujus amuræ: non est novacula quæ membranam hanc radere possit,

quia tota totam imbibit sæcem. Si peccati mei oblitus fuero, stultus sum et ingratus: si in memoria mea permanet, arguet me in æternum. Quid igitur faciam? Ibo ad Johannem, et audiam vocem lætitiæ, misericordiæ vocem, sermonem gratiæ, verbum remissionis et pacis. *Ecce, inquit, Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et alibi: *Qui habet sponsam, inquit, sponsus est.* Ostendit igitur quia venit Deus, quia Sponsus, quia Agnus. Quia Deus, certum est quod peccata remittere possit: sed utrum velit, adhuc in quæstione est. Vult profecto, quia Sponsus est, quia amabilis est. Et Johannes amicus sponsi est, quia sponsus nisi amicos habere non novit. Et licet velit gloriosam sponsam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid ejusmodi: non tamen quærit talem, (ubi enim illam inveniret?) sed talem potius ipse facit, talem sibi exhibet ipse. Audi denique quid dicat per Prophetam: *Fulgo dicitur: Numquid mulier, si dormierit cum altero viro, revertetur ad virum suum priorem? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. Revertere tamen ad me, et ego suscipiam te.* Ecce quod possit, ecce quod velit.

12. Sed tu fortassis timeas eam quam facere venit delictorum purgationem, ne ustione et scissione ossa et medullas ossium collidat, ne dolorem inferat morte graviorem. Audi: Agnus est, in mansuetudine venit cum lana et lacte, solo verbo justificans impium. Quid enim est, juxta Comicum, facilius dictu? Tantum, inquit, dic verbo, et sanabitur puer meus. Ut quid ergo deinceps hæsitemus, Fratres, et non omni fiducia ad thronum gloriæ accedamus? Agamus Johanni gratias, et eo mediante transeamus ad Christum, quia, ut ait ipse, *Illum oportet crescere, me autem minui.* Quomodo minui? Splendore utique, non fervore. Retraxit radios, collegit se, ne fieret sicut is qui totum profert spiritum suum. *Illum, inquit, oportet crescere, qui exhauriri non potest, de cujus plenitudine omnes accipiunt: me autem minui, cui datus est spiritus ad mensuram, et danda magis opera ut ardere semper valeam, quam lucere.* Præcessi solem, tamquam sidus matutinum: abscondi necesse est, orto jam sole. Non est mihi nisi modicum olei quo ungar: volo illud in vase tutius, quam in lampade possidere.

IN VIGILIA SS. PETRI ET PAULI

APOSTOLORUM.

SERMO.

De triplici auxilio, quod a sanctis accipimus.

1. IN Sanctorum Vigilis necesse est vigilare hominem spiritualem, qui solemnitates eorum celebrare desiderat in spiritu et veritate. Aliæ enim carnalium, aliæ spiritualium vigiliæ. Illi et nitidiores cultus, et epulas præparant lautiores; et fortassis in ipsis vigiliis operantur opera tenebrarum, lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis. Vos non ita didicistis

Christum, qui Christum secuti estis, qui omnia reliquistis, qui vigilantibus oculis vigiliarum nomen debetis attendere. Ad hoc enim vigiliæ proponuntur, ut evigilemus, si in aliquo peccato vel negligentia dormitamus, et præoccupemus faciem Sanctorum in confessione. Non sic filii hujus sæculi, non sic, qui potentes sunt ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem; qui obdormierunt in flagitiis et facinoribus suis. Illud vos non lateat, quia qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt; et qui

dormiunt, nocte dormiunt: et frustra sonat eis nomen Vigiliarum sanctarum, cum ipsi magis dormire studeant, quam vigilare. Vos autem non estis filii noctis neque tenebrarum, sed lucis et diei, ut non vos præoccupent natalitii Sanctorum dies, et inveniant imparatos.

2. Tria sunt igitur quæ in festivitibus Sanctorum vigilanter considerare debemus: auxilium Sancti, exemplum ejus, confusionem nostram. Auxilium ejus, quia qui potens in terra fuit, potentior est in cœlis ante faciem Domini Dei sui. Si enim dum hic viveret, miserus est peccatoribus, et oravit pro eis: nunc tanto amplius, quanto verius: agnoscit miseras nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria caritatem ejus non immutavit, sed augmentavit. Neque enim quia impassibilis omnino, ideo et incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cum ante fontem misericordiæ assistit. Est et alia causa, quæ magis urget Sanctos ut solliciti sint de nobis, quia, juxta vocem Apostoli, Deus providet pro nobis, ne sine nobis consummentur, sicut ait sanctus David: *Me expectant justii, donec retribuas mihi*. Debemus etiam attendere exemplum ejus, quia quamdiu in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, non declinavit ad dexteram, neque ad sinistram: sed viam regiam tenuit, donec veniret ad illum qui dicit: *Ego sum via, veritas et vita*. Intuemini humilitatem operum ejus, auctoritatem verborum ejus, et tunc videbitis, quomodo tam verbo, quam exemplo luxerit inter homines: qualia nobis vestigia dereliquerit, ut ambulemus per ea, et non erremus in eis. Vere, juxta Prophetam, *Semita justii recta est, rectus callis justii ad ambulandum*.

3. Sed et diligentiori intuitu confusionem nostram inspicimus: quia homo ille similis nobis fuit passibilis, ex eodem luto formatus ex quo et nos. Quid ergo est, quod non solum difficile sed et impossibile credimus, ut faciamus

opera quæ fecit, ut sequamur vestigia ejus? Confundamur, Fratres, et contremiscamus ad vocem istam, si forte hæc confusio adducat nobis gloriam, si forte generet gratiam nobis timor iste. Homines isti fuerunt qui præcesserunt nos qui tam mirabiliter processerunt per vias vitæ, ut vix eos homines fuisse credamus. Sic ergo in Sanctorum festivitibus et gaudere, et confundi debemus: gaudere, quia patronos præmisimus; confundi, quia eos imitari non possumus. Ita semper gaudium nostrum in hac valle lacrymarum pane condiri debet, ut semper non solum extrema sed et prima gaudii luctus occupet: quia etsi magna est gaudiorum materia, sed maxima est dolorum. *Memor fui Dei*, clamat justus, *et delectatus sum*: sed et statim subjungit: *Defecit spiritus meus, turbatus sum, et non sum locutus*.

4. Quod si hæc in Vigiliis uniuscujusque Sancti cogitare debemus, quid faciemus in solemnitate sanctorum et summorum Apostolorum? Petrum et Paulum loquor. Sufficeret unius festivitas ad infundendam exultationem universæ terræ: sed amborum juncta est ad cumulum gaudiorum, ut quomodo in vita sua dilexerunt se, ita in morte non sint separati. Quid illis potentius dum fuerunt in terris; quorum alteri traduntur claves regni cœlorum, alteri magisterium gentium: alter Ananiam et Sapphiram occidit in verbis oris sui, alter donat quicquid donat in persona Christi; et cum infirmatur, tunc fortior est et potens? Quam potentiores sunt in cœlis, qui tam potentes fuerunt in terris! Et qui nobis reliquerunt majora exempla, quam illi qui in fame et siti, in frigore et nuditate, et in omnibus illis, quæ Paulus enumerat, jugiter sunt afflicti, et demum felici martyrio regna cœlestia conscenderunt? Vere nobis rubor confusionis sunt, quos vix audeamus respicere, ne dicam imitari. Oremus ergo eos, ut ipsi propitium nobis reddant amicum suum, judicem nostrum qui est Deus benedictus in sæcula, amen.

IN FESTO SS. PETRI ET PAULI

APOSTOLORUM.

SERMO I.

De triplici custodia, quam Apostoli habent super nos; et de tribus gradibus conversationis nostræ.

4. GLORIOSA nobis solemnitas illuxit, quam præclari Martyres, Martyrum duces, Apostolorum principes morte clarissima consecrarunt. Isti sunt Petrus et Paulus, duo magna luminaria, quos Deus in corpore Ecclesiæ suæ constituit quasi geminum lumen oculorum. Hi mihi traditi sunt in magistros et in mediatores, quibus secure me committere possim: quia et notas mihi fecerunt vias vitæ, et mediantibus illis ad illum Mediatorem ascendere potero, qui venit pacificare per sanguinem suum et quæ in cælis, et quæ in terris sunt. Ille enim in utraque natura purissimus est, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Quomodo ergo ad illum accedere audebo, qui sum supra modum peccans peccator, qui peccavi supra numerum arenæ maris, cum ille purior, ego impurior esse non possim? Verendum ne incidam in manus Dei viventis, si illi appropinquare vel inhærere præsumpsero, quem a me tanta differentia dividit, quantum distat inter bonum, et malum. Propterea dedit mihi Deus homines istos, qui et homines essent, et peccatores, et maximi peccatores, qui in seipsis et de seipsis discerent, qualiter aliis misereri deberent. Magnorum enim criminum rei magnis criminibus facile donabunt veniam, et in qua mensura mensum est eis, remetientur nobis. Peccavit peccatum grande Petrus apostolus; et fortassis quo grandius nullum est: et tam velocissime, quam facillime veniam consecutus est, et sic, ut nihil de singularitate sui primatus amitteret. Sed et Paulus qui in ipsa viscera nascentis Ecclesiæ tam singulariter, quam incomparabiliter grassatus est, per ip-

sius Filii Dei vocem ad fidem adducitur, et pro tantis malis, tantis bonis repletus est, ut Vas electionis fieret ad portandum nomen ejus coram gentibus, et regibus, et filiis Israel: vas dignum, et cœlestibus ferculis repletum: de quo et sanus escam, et infirmus accipiat medicinam.

2. Tales decebat humano generi pastores et doctores constitui, qui et dulces essent, et potentes, et nihilominus sapientes. Dulces, ut me blande et misericorditer susciperent; potentes, ut fortiter protegerent; sapientes, ut ad viam, et per viam ducerent quæ ducit ad civitatem. Quid Petro dulcius, qui tam dulciter ad se omnes convocat peccatores, sicut et Actus apostolici, et Epistolarum ejus series attestatur? Quid illo potentius, cui et terra obedivit, cum mortuos reddidit, et mare sub pedibus ejus se calcabile præbuit; qui Simonem Magum spiritu oris sui in aere attigit, qui claves regni cœlorum tam singulariter accepit, ut præcedat sententia Petri sententiam cœli? Denique *quodcumque ligaveris, inquit, super terram, erit ligatum et in cælis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in cælis.* Quid autem illo sapientius, cui non caro et sanguis, sed Pater qui in cælis est, sapientiam illam, quæ de cælis est, multa largitate revelavit? Libentissime Paulum sequor, qui præ nimia dulcedine luget eos qui peccaverunt, et non egerunt pœnitentiam: qui fortior est omni principatu et potestate: qui sapientiam et medullam sacrorum sensuum non a primo vel secundo, sed a tertio cœlo largiter asportavit.

5. Hi sunt magistri nostri, qui a Magistro omnium vias vitæ plenius didicerunt, et docent nos usque in hodiernum diem. Quid ergo docuerunt vel docent nos Apostoli sancti? Non piscatoriam artem, non scenofactoriam, vel quicquid hujusmodi est: non Platonem

legere, non Aristotelis versutias inversare, non semper discere, et numquam ad veritatis scientiam pervenire. **DOCUERUNT ME VIVERE.** Putas, parva res est scire vivere? Magnum aliquid, immo maximum est. Non vivit qui superbia inflatur, qui luxuria sordidatur, qui cæteris inficitur pestibus: quoniam non est hoc vivere, sed vitam confundere, et appropinquare usque ad portas mortis. **BONAM** autem **VITAM** ego puto, et mala pati, et bona facere, et sic perseverare usque ad mortem. Dicitur vulgo, quia qui bene se pascit, bene vivit. Sed mentita est iniquitas sibi: quia non bene vivit, nisi qui bonum facit.

4. Arbitror autem quod tu, qui in congregatione es, bene vivis, si vivis ordinabiliter, sociabiliter, et humiliter: ordinabiliter tibi, sociabiliter proximo, humiliter Deo. Ordinabiliter, ut in omni conversatione tua sollicitus sis observare vias tuas, et in conspectu Domini, et in conspectu proximi: cavens et tibi a peccato, et illi a scandalo. Sociabiliter, ut studeas amari, et amare, blandum te et affabilem exhibere: supportare non solum patienter, sed et libenter infirmitates fratrum tuorum, tam morum, quam corporum. Humiliter, ut cum hæc omnia feceris, spiritum vanitatis studeas exsufflare, qui ex hujusmodi nasci solet; et quantumcumque illum senseris, negare omnino consensum. Sic et in patiendū malum, quoniam triplex est, triplicem providentiam adhibere te oportet. Est enim quod a te pateris, quod a proximo, quod a Deo. Primum est austeritas pœnitentiæ: secundum vexatio alienæ malitiæ: tertium flagellum correctionis divinæ. In eo quod a te pateris, debes voluntarie sacrificare: quod a proximo, patienter ferre: quod a Deo, sine murmure et cum gratiarum actione sustinere. Non sic multi filiorum Adam, qui erraverunt in solitudine, in inaquoso. Erraverunt plane, et errant a via veritatis, qui in solitudinem superbiæ recedentes, socialem vitam habere non volunt, quorum singularitas associari non potest. Sed et in inaquoso: quia

nullo imbre lacrymarum compuncti, in terra sterili et arenti perpetua siccitate morantur. Propterea viam civitatis habitaculi non invenerunt: quia inveterati in terra aliena, coinquinati sunt cum mortuis, deputati cum his qui in inferno sunt.

5. Non erat ita solitarius ille, de quo sanctus Jeremias ait: *Bonum est viro, eum portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, et tacebit, quia levavit se super se.* Illi erraverunt, sed iste sedebit. Semper enim illi errant corde: iste autem non sedet, sed sedebit solitarius, cum habuerit honorem singularitatis, illius videlicet judiciariæ potestatis insigne, quod sancti in terra sua possidebunt, cum lætitia sempiterna erit eis. Tacebit etiam, id est cum tranquillitate iudicabit, sicut Dominus Sabaoth cum tranquillitate iudicat omnia. Quare? *Quia levavit se super se*, id est, cum adolescens esset, et ætatis lubricæ sentiret ardores, senem induit, relinquens quod erat, assumens quod non erat. *Levavit, inquit, se super se*: quia non respicit ad se, sed ad illum qui est super se. Sedebit enim, et tacebit etiam modo a strepitu diabolicarum suggestionum, a strepitu carnalium desideriorum, a strepitu mundi. Felix anima, quæ linguas istas non exaudit, audiat licet: illa multum felicior (si tamen aliqua est) cui penitus non loquuntur. Hæc est sapientia, quam Apostolus loquitur inter perfectos, abscondita in mysterio, quam nemo principum sæculi hujus cognovit. Sic me Apostoli et vivere et conscendere docuerunt. Gratias tibi ago, Domine Jesu, qui abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis istis qui te secuti sunt, et reliquerunt omnia propter nomen tuum.

SERMO II.

1. **SANCTI** isti, quorum sollemnis hodie passio celebratur, multam nobis de se loquendi causam, multam quoque materiam præbuere. Verum ego unum timeo, ne toties audita verba salutis vilesceant nobis incipiant tamquam verba. Vilis siquidem et volatilis res

verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretii, nullius soliditatis. Aerem verberat, unde et verbum dicitur: et sicut folium quod vento rapitur, effluit, et non est qui consideret. Nemo vestrum, Fratres, sic accipiat: immo nemo sic despiciat verbum Dei. Dico enim vobis: Bonum illi fuisset, si non audisset homo ille. FRUCTUS VITÆ sunt verba Dei, non folia; et si folia, sed aurea sunt. Proinde non parvipendantur, non pertranseant, non prætervolent. Ipsa quoque colligite fragmenta ne pereant. Terra enim, quæ sæpius supervenientem susceperit imbrem, et non fecerit fructum, terra improba est, proxima maledicto. Sic et ea quæ in Evangelio sterilis ficulnea legitur, si postea quam foderit circa eam vineæ cultor, atque miserit stercora, nihilominus sterilis inventa fuerit: nonne iam securis ad radicem illius arboris est ponenda?

2. Et ego dico vobis, si minus boni in sæcularibus invenerit, majorem in eis Dominus habiturus est patientiam, quam in nobis, quibus cœlestium consolationum pluviam voluntariam segregavit: quibus non sarculus disciplinæ, non paupertatis et vilitatis stercora defuerunt. An non stercora sunt abominatiónes Ægyptiorum, quas immolamus Deo nostro? Stercora plane vilia ad aspectum, sed ad fructum utilia. Non refugiat hanc fœditatem, qui fœcunditatem desiderat: siquidem ex deformi stercore acervo, qui portatur in agrum, formosus surget acervus manipulorum, qui reportabitur ex agro. Propterea non vilescat vobis VILITAS PRETIOSA: sed pretiosius cunctis thesauris Ægypti, Christi improperium æstimate. Verumtamen terrenum habentibus sterquilinum, ipsa quoque cœlestis non deest pluvia: quæ est orationum devotio, jucunda ruminatio psalmodiæ, dulcis meditatio, consolatio scripturarum. Denique et hæc ipsa pluvia est, quam accipitis per os meum, si quando de flumine, cujus impetus lætificat Dei civitatem, et torrente voluptatis illius aliqua super vos, dum de eis loquimur, stillicidia stillare contigerit.

3. Sed necesse habeo interdum circumfodere, quandoquidem posuerunt me custodem et cultorem in vineis. Heu! qui meam non colui, nec custodivi, necesse habeo tamen, dum hunc occupo locum, et circumfodere nonnunquam, et apponere stercora. Molestum id quidem, sed dissimulare non audeo: sciens multo amplius securim nocituram, quam sarculum; ignem, quam fimum. Itaque et arguere, et increpare interdum necesse est: nec ignoro fimum esse verbum increpatorium, verbum improperii, et quod si non excuset necessitas, ipsum quoque minus deceat proferentem. Sed quid agimus, quod hoc fimo etsi aliquos impinguari, sed alios plane et lapidari, et indurari videmus? Hinc namque scriptum est: *De stercore boum lapidabitur piger*. Annon impinguatur, qui increpatus benigne accipit, mansuete respondet, libenter emendare conatur? Hæc plane salubris et fœcunda impinguatio est, ut corripiat me justus in misericordia, et increpet; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Ex ea siquidem pinguedine, quam generat oleum peccatoris, abundantius pullulant spinæ et tribuli, et omnis radix amaritudinis germinat copiosius. Itaque qui justorum increpationem misericordiam nominat, satis indicat, quemadmodum suscipienda sit, quam benigno animo, quam devota mente: quantaque ei gratia sit habenda. Sic enim accipientibus nobis erit impinguatio salubris, non fertilis vitiorum, quemadmodum oleum peccatoris, sed fructus illius, quem secundum Apostolum habemus in sanctificatione. Quid autem facimus tibi, o piger, qui ad hanc misericordiam irritaris magis, et exasperaris? Nonne bonum fimum sparsi in agro tuo? Unde ergo lapides habet? Sed tu, inimice homo, (quoniam *qui diligit iniquitatem, odit animam suam*) tu, inquam, inimice homo, hoc fecisti: qui desidiam tuam non excutere, sed excusare pergens, fimum tibi pervertis in lapides, et unde impinguari debueras, lapidaris. Hæc idcirco dicta sunt. Fratres, ut noveritis, quam benigne audiendum sit, quam

devote suscipiendum, quam sollicitè conservandum quicquid ad animarum salutem pertinet, et non sicut verbum hominum, sed sicut (quod vere est) verbum Dei, sive illud consolatorium, sive commonitorium, sive etiam increpatorium audiatur. Excessi, fateor, ipsius propemodum festivitatis oblitus, sed (ut arbitror) non ad insipientiam vobis, si firmiter inhæserint animo quæ audistis.

4. Et nunc jam de solemnitate ipsa vel breviter aliquid loqui tentemus. Apostolorum Christi festus agitur dies, quibus sane plurimum a nobis honorem deberi scio: sed utrum possit aliquis exhiberi, hæsito satis. *Nimis enim honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Quid enim? si in terra adhuc positi omnia poterant, non quidem in se, sed in Christo: quid non poterunt hodie viventes in æterna felicitate cum ipso? Mortales adhuc et morituri imperium vitæ et mortis videbantur habere, solo nimirum verbo mortificantes vivos, et mortuos suscitantes: quanto magis nunc, cum honorati sunt nimis, nimis confortatus est principatus eorum? Sed quid est, Fratres? Cum Apostolorum beata hodie memoria celebretur, numquid nativitatis seu conversionis eorum, aut certe vitæ vel miraculorum solemnitas agitur commemoratio? Non est, Fratres, nativitatis humanæ solemnitas ista, sicut paulo ante beati Johannis diem natalitium celebrastis. Ille enim nascens honoratur, quia nascitur sanctificatus. Denique in Johanne solo celebrior est passio Nativitas: quia etsi passus pro Christo est, cum pro justitia et veritate occubuit; evidentiùs tamen natus pro eo est, nimirum homo missus a Deo, qui in hoc natus est, et ad hoc venit in mundum, ut perhiberet testimonium veritati. Sed neque conversionem Apostolorum, aut eorum miracula hodie recensemus, sicut certis diebus aliis, alterius quidem Conversio, alterius de carcere Liberatio facta per Angelum festivis Ecclesiæ gaudiis ad memoriam revocatur. Mortem specialius veneramur, qua nihil

inter homines humano iudicio plus horretur.

5. Considerate, Fratres, Ecclesiæ sanctæ iudicium, secundum fidem, non secundum faciem iudicantis. Mortem siquidem Apostolorum in eorum recolit solemnitate præcipua. Hodie nimirum Petrus crucifixus est, hodie decollatus est Paulus. Hæc hodiernæ causa festivitatis, hæc præsentium materia gaudiorum. In his igitur festum agens diem et lætum, sine dubio spiritum sponsi habet Ecclesia, spiritum Domini: in cuius conspectu (sicut habes in psalmo) *pretiosa est mors sanctorum.* Quantos enim, dum paterentur Apostoli, credimus affuisse, qui nequaquam pretiosos mortibus illorum inviderent? Visi sunt enim oculis insipientium mori, et æstimata est afflictio exitus eorum, et sic quidem visi sunt oculis insipientium mori: *Mihi autem*, ait Propheta, *nimis honorati sunt amici tui. Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Fratres, amici Dei mori videntur oculis insipientium; sed in oculis sapientium iudicantur potius obdormire. Denique et Lazarus dormiebat, quia amicus erat: et, cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini.

6. Studeamus, Fratres, vivere vitam iustorum, sed morte eorum mori multo magis desideremus. Sapientia enim iustorum novissima præfert, ibi nos iudicans, ubi nos invenerit. Omnino necesse est vitæ præsentis finem futuræ cohærere principio, nec ibi tolerabilis dissimilitudo est. Sicut enim si quis duo sibi (ut ita dixerim) cinctoria consuere, aut colligare voluerit, minus de reliquis partibus curans, ipsa quæ sibi copulanda sunt capita, uniformiter parat, ne dissideant a seipsis: ita dico vobis, quantumlibet extiterit conversatio spiritualis, si carnalis fuerit consummatio nostra, vitæ illi spirituali penitus non cohæret, nec caro et sanguis regnum Dei poterunt possidere. *Fili*, ait Sapiens, *memorare novissima tua, et non peccabis.* Nimirum quod hæc maxime recordatio faciat timoratum; timor expellat peccatum, negligentiam non admittat.

7. Hinc et Moyses de quibusdam : *Utinam, ait, saperent, et intelligent, ac novissima providerent.* In quibus utique verbis tria quædam nobis video commendari, sapientiam, intelligentiam, providentiam. Arbitror sane tribus eas assignari posse temporibus, ut æternitatis quædam imago reformari videatur in nobis, præsentia moderantibus per sapientiam, præterita per intelligentiam dijudicantibus, novissima providentibus ad cautelam. Hæc nempe spiritualis est exercitii summa, hæc forma studii spiritualis : ut sapienter disponamus præsentia nostra, recogitemus in amaritudine animæ nostræ præterita; futura quoque sollicitè provideamus. *Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo,* ait Apostolus : ut videlicet in præsentī sobrietas observetur; ut justa satisfactione præterita, quæ nobis sine fructu salutis præteriere, tempora redimantur; ut pietatis clypeum imminentibus de futuro periculis opponamus. Sola est enim quæ ad omnia valet pietas, cultas scilicet Dei humilis et devotus : nec aliter nobis est providere novissima, nisi ut universa, quæ nobis imminere videntur pericula, sedula nobiscum cogitatione versantes, discamus de nostra omnino industria; magis autem de nostris diffidere meritis, et soli divinæ nos protectioni committere pio quodam mentis affectu, et effectu piæ intentionis in ipsum, cujus datum optimum, et donum perfectum est, consummatio felix, et mors pretiosa.

8. Habes in Evangelio tria hæc ipsa, tibi sermone Domini commendata : *Beati, inquit, pauperes, beati mites, beati qui lugent.* Beati qui futura sapiunt, præ desiderio cælestium interno quodam sapore mentis præsentia respuentes. Beati qui novissima provident, in mansuetudine suscipientes insitum verbum, quod eorum salvare animas potest, et pietate cordis ad futuram tendunt hæreditatem. Beati qui pristinum intelligentes errorem, crebris lavant lacrymis lectum suum. Vides quid optat vir sanctus, quid obtinere cupit eis, pro quibus orat? *Utinam, inquit, sape-*

*rent, et intelligent, ac novissimā provide-
derent!* Ac si manifestius dicat: *Utinam* esset in eis spiritus sapientiæ, et intelligentiæ, atque consilii! *UTINAM* hæc in nobis inveniantur, Fratres, ut suaviter omnia nostra per sapientiam disponamus, ut intellectu præterita peccata damnemus, ut provideamus futura consilio! *UTINAM* sapiamus ad præsentis vitæ moderationem : utinam intelligamus ad præteritæ correctionem : utinam devota in Deum fide provideamus, ut felicem habeamus, ipso miserante, consummationem! *HIC ENIM EST FUNICULUS TRIPLEX,* quo trahimur ad salutem, ordinata conversatio, rectum iudicium, fides devota.

SERMO III.

De lectione libri sapientiæ. Hi sunt viri misericordiæ.

1. MERITO, Fratres, Apostolis sanctis attribuit mater Ecclesia, quod in Sapientiæ libris legitur : *Hi sunt viri misericordiæ, quorum justitiæ oblivionem non acceperunt : cum semine eorum permanent bona.* Sunt enim hi plane viri misericordiæ, sive quia misericordiam consecuti, sive quia misericordia pleni, seu quia misericorditer a Deo nobis donati sunt. Et vide, quam misericordiam consecuti sunt. Paulum interroga de seipso, vel magis sponte confitentem ausculta. *Qui fui blasphemus, et persecutor, et iniquus : sed misericordiam consecutus sum.* Quis enim non audivit, quanta mala fecerit sanctis in Jerusalem? nec solum in Jerusalem, sed et per totam Judæam insanie ferebatur habenis, ut Christi membra laniaret in terris. Denique hac furia vectus ibat, sed præventus a gratia est. Ibat spirans minarum et cædis in Discipulos Domini, et discipulus Domini factus est, cui ostenderetur, quanta eum oporteret pro nomine ipsius pati. Ibat dirum toto corpore virus exhalans, et subito in electionis vas mutatus est, ut jam cor illius eructaret verbum bonum, verbum piium, et diceret : *Domine, quid me vis facere?* Hæc utique, hæc mutatio dexteræ Exeelsi. Merito proinde loque-

batur : *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quoniam Dominus Jesus venit peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Hoc ergo apud beatum Paulum fiduciæ et consolationis accipite, Fratres, ut ad Dominum jam conversos non nimis cruciet præteritorum conscientia delictorum; sed tantum humiliet vos, sicut et ipsum. Ego sum, inquit, minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei.* Ita et nos humillemur sub potenti manu Dei, et fiduciam habeamus, quia et nos misericordiam consecuti sumus, abluti sumus, sanctificati sumus. Et hoc quidem omnibus nobis : quoniam omnes peccavimus, et egemus hac gloria Dei.

2. Verum apud beatum Petrum aliud habeo quod apponam, eo carius, quo rarius; et quo singularius, eo sublimius. Nam peccavit Paulus, sed ignorans fecit in incredulitate sua : Petrus cum cecidit, apertos habebat oculos. Porro ubi abundavit delictum, ibi superabundavit et gratia. Eorum siquidem qui peccant antequam Deum noverint, antequam miserationes ejus experti sint, antequam portaverint jugum suave et onus leve, priusquam devotionis gratiam, et consolationes acceperint Spiritus sancti : eorum, inquam, copiosa redemptio est. Et tales omnes nos fuimus. At eorum qui post conversionem suam peccatis et vitiis implicantur, ingrati acceptæ gratiæ, et post missam manum ad aratrum retro respiciunt, tepidi et carnales facti, aut post agnitam viam veritatis retro eunt apostata manifesti : eorum utique perpauca invenias, qui post hæc redeant in gradum pristinum, sed magis in sordibus positi sordescant adhuc. Super quos Propheta deplorat : *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? Et, Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.*

3. Nec tamen si quis hujusmodi est, desperamus de eo, tantum ut resurgere velit cito. QUANTO enim diutius permanebit, tanto evadet difficilior. Beatus vero qui tenebit, et allidet parvulos Babylonis ad petram : etenim si creve-

rint, vix poterunt superari. Filioli, hæc dico ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem, qui potest quod nos minime possumus : tantum qui cecidit, non adjiciat in malum ut profundius cadat, sed magis ut resurgat, confidens quod nec ei negabitur venia, si tamen ex corde confiteatur peccata sua. Si enim is, de quo loquimur, Petrus post tam gravem lapsum ad tantam rediit eminentiam sanctitatis; quis de cætero desperet, si tantum egredi voluerit a peccatis? Attende quod scriptum est : *Egressus foras, flevit amare.* In egressu confessionem oris, in amaro fletu compunctionem cordis intellige. Et attende, quod tunc primum recordatus est verbi quod dixerat Jesus : tunc primum cordi fuit verbum, quo prædicta fuerat ejus infirmitas, cum evanuit præsumpta temeritas. VÆ TIBI, qui post lapsum fortio-rem te nobis exhibes. Ut quid tam rigidus es in tuam ipsius perniciem? Inclinare potius, ut melius erigaris, et ne prohibeas frangi quod distortum est, ut possit melius solidari. Quid indignaris increpanti gallo? tibi potius indignare. *Pluviam voluntariam, ait Psalmista, segregabis Deus hæreditati tuæ, et infirmata est.* Bona infirmitas, quæ segregatur hæreditati, quæ medicum non repellit. Induratos enim, tamquam vas figuli in virga ferrea conteret : *et hæredilas infirmata est, ait, tu vero perfecisti eam.*

4. Audistis certe quam misericordiam consecuti sint Apostoli nostri, ut jam nemo ex vobis super peccatis præteritis ultra quam necesse sit confundatur, in cubili conscientiæ suæ compunctus. Quid enim? Forte peccasti in sæculo : numquid amplius Paulo? Quod si et ipsa in Religione : numquid plus Petro? Attamen illi in toto corde penitentiam agentes, non modo salutem, sed et sanctitatem consecuti sunt : etiam et salutis ministerium, et magisterium adepti sunt sanctitatis. Et tu ergo fac similiter, quoniam propter te Scriptura loquitur, viros illos esse misericordiam : utique propter multam misericordiam, quam consequi meruerunt.

5. Potes tamen in hoc verbo etiam illud non inconvenienter accipere, viros misericordiæ fuisse Apostolos, id est plenos misericordiæ, seu viros misericordiæ, id est misericorditer datos Ecclesiæ universæ. Scimus enim quod viri isti nec sibi vixere, nec sibi mortui sunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est; magis autem nobis omnibus propter illum. Quantum enim proderit nobis eorum justitia, quando ipsa quoque, sicut ostensum est, tantum profuere peccata? Pro nobis facit eorum vita, eorum doctrina, etiam et mors ipsa. Etenim in conversatione continentiam, in prædicatione sapientiam, in passione sua patientiam nobis beati Apostoli contulerunt. Quartum usque hodie conferre non cessant misericordia pleni, quod est sanctarum fructus orationum. Quamvis et in ipsa eorum vita adhuc invenias quod annumeres, fiduciam scilicet, quam nobis miraculorum exhibitione præbuerunt. Et quis enumeret, quam multa nobis per eos beneficia provenerunt? Bene ergo de eis Scriptura loquitur, quoniam *Hi sunt viri misericordiæ*. Et addidit, *quorum justitiæ oblivionem non acceperunt*.

6. Vis ut nec tua accipiat oblivionem? A triplici cave periculo: et florebit in æternum ante Dominum. Legis enim, *Quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo*. Legis, *Si averterit se justus a justitia sua, etc., omnium justitiarum ejus non recordabor*. Legis quibusdam dicendum in judicio; *Non novi vos*; illis sine

dubio, qui receperunt mercedem suam. Ergo OMNIS JUSTITIA tepida, omnis transitoria, omnis vendita, erit in oblivione coram Deo. Sed non ita Apostolorum justitiæ; quod ex eo satis apparet, quod sequitur: *Cum semine eorum permanent bona*. Manent enim usque hodie in nobis Apostolorum vestigia: et eorum religio, quia ex Deo est, non potest dissolvi. Vestes Israelitici populi quadraginta annis in deserto perseveraverunt integræ: multo magis Apostolorum vestes super jumentum Salvatoris impositæ. *Cum semine*, inquit, *eorum*. Quod est semen, quia secutus adjungit, *Hæreditas sancta nepotes eorum?* Idem profecto et semen sunt, et nepotes. Meministis credo (scientibus enim legem loquor) meministis, inquam, legalis mandati, ut suscitet frater superstes semen fratri defuncto sine semine. Quis sine semine? *Singulariter*, ait, *sum ego donec transeam*. Ideoque resurgens, *Vade*, inquit, *dic fratribus meis*. Ac si dicat: Fratres sunt, faciant quod fratres. Ergo per Evangelium ipsi genuerunt: non tamen sibi, sed Christo, quia per Evangelium Christi. Hinc est quod moleste tulit Paulus quosdam eorum dici, a quibus geniti fuerant per Evangelium, indignans adversus eos qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego sum Cephæ, ego Apollo*; Christi magis omnes et fieri volens, et dici. Itaque semen Apostolorum sumus per prædicationem: sed per adoptionem et hæreditatem semen Christi, et Apostolorum nepotes.

IN ASSUMPTIONE B. V. MARIE.

SERMO I.

De gemina susceptione, Christi scilicet et Mariæ.

1. VIRGO hodie gloriosa cælos ascendens, supernorum gaudia civium copiosis sine dubio cumulavit augmentis. Hæc est enim, cujus salutationis vox et ipsos exsultare facit in gaudio, quos

materna adhuc viscera claudunt. Quod si parvuli necdum nati anima liquefacta est ut Maria locuta est: quid putamus quænam illa fuerit cælestium exsultatio, cum et vocem audire, et videre faciem, et beata ejus frui præsentia meruerunt? Nobis vero, carissimi, quæ in ejus Assumptione solemnitatis occasio, quæ causa lætitiæ, quæ materia

gaudiorum? Mariæ præsentia totus illustratur orbis: adeo ut et ipsa jam cœlestis patria clarius rutillet virginæ lampadis irradiata fulgore. Merito proinde resonat in excelsis gratiarum actio et vox laudis; sed plangendum nobis quam plaudendum magis esse videtur. Quantum enim de ejus præsentia cœlum exsultat, numquid non consequens est, ut tantum luceat hic noster inferior mundus ejus absentiam? Cesset tamen querela nostra, quia nec nobis hic est manens civitas; sed eam inquirimus, ad quam hodie Maria benedicta pervenit. In qua si conscripti cives sumus, dignum profecto est etiam in exsilio, etiam super flumina Babylonis ejus nos recordari, ejus communicare gaudiis, ejus participare lætitiis, maximeque eam, quæ tam copioso impetu lætificat hodie civitatem Dei, ut sentiamus et ipsi stillicidia stillantia super terram. Præcessit nos Regina nostra, præcessit, et tam gloriose suscepta est, ut fiducialiter sequantur Dominam servuli clamantes: Trahe nos post te; in odore unguentorum tuorum curremus. Advocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tamquam Judicis mater, et mater misericordiæ, suppliciter et efficaciter salutis nostræ negotia pertractabit.

2. Pretiosum hodie munus terra nostra direxit in cœlum, ut dando et accipiendo felici amicitiarum fœdere copulentur humana divinis, terrena cœlestibus, ima summis. Illo enim ascendit fructus terræ sublimis, unde data optima, et dona perfecta descendunt. Ascendens ergo in altum Virgo beata, dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cœlorum est, misericors est; denique Mater est unigeniti Filii Dei. Nihil enim sic potest potestatis ejus seu pietatis magnitudinem commendare. Nisi forte aut non creditur Dei Filius honorare Matrem; aut dubitare quis potest omnino in affectum caritatis transisse Mariæ viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est Caritas novem mensibus corporaliter requievit.

5. Et hæc quidem propter nos dixit

rim, Fratres, sciens difficile esse, ut in tanta inopia caritas illa perfecta, non quærens quæ sua sunt, valeat inveniri. Ut tamen interim sileam beneficia, quæ pro illius glorificatione consequimur; si eam diligimus, gaudebimus utique, quia vadit ad Filium. Plane, inquam, congratulabimur ei, nisi forte (quod absit) inventrici gratiæ omnimodis inveniamur ingrati. Quem enim in castellum mundi hujus intrantem prius ipsa susceperat, ab eo suscipitur hodie sanctam ingrediens civitatem. Sed cum quanto putas honore, cum quanta putas exsultatione, cum quanta gloria? **NEC IN TERRIS locus dignior uteri virginæ templo, in quo Filium Dei Maria suscepit; nec in cœlis regali solio, in quo Mariam hodie Mariæ Filius sublimavit.** Felix nimirum utraque susceptio: ineffabilis utraque, quia utraque inexcogitabilis est. Utquid enim ea hodie in ecclesiis Christi evangelica lectio recitatur, in qua mulier benedicta in mulieribus excepisse intelligitur Salvatorem? Credo ut hæc quam celebramus, ex illa susceptione aliquatenus æstimetur, immo ut juxta illius inæstimabilem gloriam inæstimabilis cognoscatur et ista. Quis enim, etiamsi linguis hominum Angelorumque loquatur, explicare queat, quemadmodum superveniente Spiritu, obumbrante virtute Allissimi, caro factum sit Verbum Dei, per quod facta sunt omnia; et Dominus majestatis, quem non capit universitas creaturæ, intra virginea sese clauserit viscera factus homo?

4. Sed et illud quis vel cogitare sufficiat, quam gloriosa hodie mundi Regina processerit, et quanto devotionis affectu tota in ejus occursum cœlestium legionum prodierit multitudo: quibus ad thronum gloriæ canticis sit deducta; quam placido vultu, quam serena facie, quam lætis amplexibus suscepta a Filio, et super omnem exaltata creaturam, cum eo honore, quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria, quæ tantum decuit Filium? Felicia prorsus oscula labiis impressa lactentis, cui virgineo mater applaudebat in gremio. Verum numquid non feliciora censebimus, quæ ab

ore sedentis in dextera Patris hodie in beata salutatione susceperit, cum ascenderet ad thronum gloriæ, epithalamium canens, et dicens: *Osculetur me osculo oris sui?* Christi generationem, et Mariæ assumptionem quis enarrabit? QUANTUM enim gratiæ in terris adepta est præ cæteris, tantum et in cælis obtinet gloriæ singularis. Quod si oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se: quod præparavit gigantei se, et (quod omnibus est certum) diligenti præ omnibus, quis loquatur? Felix plane Maria, et multipliciter felix, sive cum excipit Salvatorem, sive cum a Salvatore suscipitur: utrobique miranda dignitas Virginis Matris: utrobique amplectenda dignatio majestatis. *Intravit, inquit, Jesus in quoddam castellum, et mulier quædam exceperit illum in domum suam.* Sed laudibus magis vacandum est, quod festivis præconiis hæc dies debeatur. Quia vero copiosam nobis materiam lectionis hujus verba ministrant; cras quoque, convenientibus nobis in unum, communicandum erit sine invidia quod fuerit desuper datum, ut in memoria tantæ Virginis non modo affectus devotionis excitetur, sed et mores ædificentur ad profectum conversationis, in laudem et gloriam Filii ejus Domini nostri, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

SERMO II.

De domo mundanda, ornanda, implenda.

1. *Intravit Jesus in quoddam castellum, et mulier quædam, Martha nomine, exceperit illum in domum suam.* Opportune satis hoc mihi loco prophetica exclamatio assumenda videtur: *O Israel, quam magna est domus Domini, et ingens locus possessionis ejus!* An non ingens, cujus comparatione castellum dicitur terræ hujus spatiosissima latitudo? An non ingens patria et regio inæstimabilis, quando ab ea Salvator adveniens, cum ingrederetur orbem terræ, dicitur introire castellum? Nisi forte castellum quis aliud intelligendum putet, quam

atrium fortis armati, principis mundi hujus, cujus vasa diripere fortior supervenit. Festinemus in illam ingredi beatitudinis amplitudinem, Fratres, ubi nemo alium coangustat: ut possimus cum omnibus sanctis comprehendere, quænam sit longitudo et latitudo, sublimitas et profundum. Neque id desperemus, quandoquidem ipse cælestis habitator patriæ, etiam et creator, nostri hujus castelluli angustias non refugit.

2. Sed quid introisse eum dicimus in castellum? Etiam in angustissimum virginalis uteri diversorium introivit. Denique et *mulier quædam exceperit illum in domum suam.* Felix mulier, quæ non jam exploratores Jericho, sed ipsum potius fortissimum exspoliatorem stulti illius, qui vere ut luna mutatur; non legatos Jesu filii Nave, sed ipsum magis suscipere meruit verum Jesum Filium Dei. Felix, inquam, mulier, cujus domus Salvatore suscepto inventa est munda quidem, sed plane non vacua. Quis enim vacuum dixerit, quam salutat Angelus gratia plenam? Neque hoc solum: sed adhuc quoque in eam superventurum asserit Spiritum sanctum. Ad quid putas, nisi ut etiam superimpleat eam? Ad quid, nisi ut adveniente jam Spiritu plena sibi, eodem superveniente nobis quoque superplena et supereffluens fiat? Utinam fluant in nos aromata illa, charismata scilicet gratiarum, ut de plenitudine tanta omnes accipiamus! Ipsa nempe mediatrix nostra, ipsa est per quam suscepimus misericordiam tuam, Deus: ipsa est per quam et nos Dominum Jesum in domos nostras excepimus. Et nobis enim singulis castra sunt singula, et singulæ domus: et Sapientia pulsat ad ostia singulorum; si quis ei aperuerit, introibit, cænabitque cum eo. Est vulgare proverbium, quod multorum in ore, magis autem in corde versatur: Bonum, inquit, servat castellum, qui custodierit corpus suum. Sapiens tamen non sic, sed magis inquit: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.*

3. Esto tamen, cedendum sit multi-

tudini : bonum castrum custodiat, qui custodierit corpus suum. Illud sane quærendum, quænam huic sit adhibenda custodia castro. Rectene custodisse tibi videtur anima illa corporis sui castrum, cujus membra, velut conjuratione facta, inimico ejus dominium tradidere? Sunt enim qui cum morte fœdus inierunt, pactum pepigerunt cum inferno. *Incrassatus est*, inquit, *dilectus, et recalcitravit, incrassatus, impinguatus, dilatatus*. Hæc plane custodia, quæ laudatur a peccatoribus in desideriis carnis suæ. Quid vobis, videtur, Fratres? Num et in hac parte cedendum est multitudini? Absit. Paulum magis interrogemus, utpote ducem strenuum militiæ spiritualis. Dic nobis, Apostole, quæ sit tui custodia castri? *Ego*, ait, *sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans. Castigo enim corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar*. Et alio in loco: *Non regnet*, inquit, *peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis ejus*. Utilis profecto custodia, et felix anima, quæ sic custodierit corpus suum, ut numquam sibi vindicet illud inimicus. Fuit enim aliquando, cum hoc meum castrum tyrannidi suæ impius ille subjecerat sibi, potestative membris imperans universis. Quantum eo nocuerit tempore, præsens adhuc indicat desolatio et egestas. Heu! nec continentiæ murum in eo, nec patientiæ antemurale reliquit. Exterminavit vineas, messuit segetes, arbores extirpavit: quippe etiam oculus iste meus deprædabatur animam meam. Denique nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Dico autem infernum inferiorem, ubi nulla confessio, unde nemini datur exire.

4. Cæterum etiam tunc nec carcer illi deerat, nec infernus. Ab ipso nempe conjurationis et proditiōis pessimæ deprehensa principio, non alibi quam in domo propria carcerali est mancipata custodiæ, nec aliis quam suæ ipsius familiæ data tortoribus. Erat enim illi conscientia carcer, erant tortores ratio

et memoria, atque hi quidem crudeles, austeri et immisericordes: sed longe minus a rugientibus illis præparatis ad escam, quibus erat jam jamque tradenda. Sed benedictus Deus, qui non dedit me in captionem dentibus eorum. Benedictus, inquam, Dominus, qui visitavit, et fecit redemptionem. Cum enim inferiori eam carceri tradere malignus acceleraret, sed et castrum ipsum ignibus cremare perpetuis, ut digna perjuris etiam fieret retributio membris, fortior supervenit. Intravit in castellum Jesus, qui fortem alligans, ejus vasa diripuit: ut quæ prius erant in contumeliam, faceret in honorem. Contrivit portas æreas, et confregit ferreos vectes, vinctum de domo carceris et umbra mortis educens. Porro egressus ejus in confessione. Ipsa est enim scopula, qua mundatus carcer et ornatus, deinceps regularium institutionum juncis quibusdam pulcre virentibus de carcere redit in domum. Habet ergo mulier jam domum suam, habet ubi suscipiat eum, cui super tantis beneficiis exstat obnoxia. Alioquin væ ei, si eum excipere renuit, si non detinet, si non cogit manere secum, quoniam advesperascit. Rediens enim qui prius ejectus est, mundatam quidem et ornatam domum invenit, sed vacantem.

5. Relinquitur siquidem mulieri domus sua deserta, quam Salvatoris hospitio dignam exhibere neglexit. Quomodo, inquis? Poteritne domus mundata confessione priorum delictorum, et observatione regularium institutionum ornata, indigna adhuc judicari habitaculo gratiæ, Salvatoris ingressu? Poterit sine dubio, si superficie tenus emundata, et juncis (ut dictum est) strata virentibus, interius plena sit luto. Quis enim suscipiendum Dominum arbitretur in dealbatis mortuorum sepulcris, quæ videntur a foris speciosa, intrinsecus autem spurcitia et sanies universa replevit? Esto siquidem ut aliquando tamquam ipsa superficie delectatus, incipiat velut primum apponere pedem, ei qui hujusmodi est, primam aliquam visitationis suæ gratiam

indulgento : numquid non resiliet ilico cum indignatione? numquid non aufugiet clamitans, Infixus sum in limo profundi, et non est substantia? Virtutis enim species, et non veritas, quasi qualitas est, non substantia. Neque vero ingressum ejus exterioris potest conversationis tenuis superficies sustinere : quoniam omnia penetrat, et in intimis cordibus ejus habitatio est. Quod si nequaquam spiritus disciplinæ subditum manifeste peccatis corpus inhabitat, fictum utique non modo declinat, sed et effugit atque elongatur ab eo. An vero aliud est quam fictio execranda, si peccatum superficie tenus radas, non intrinsecus eradices? certus esto, quoniam pullulabit uberius, et mundatam, sed vacantem domum cum nequioribus septem, qui ejectus fuerat, hospes malignus intrabit. Reversus enim ad vomitum canis, odibilis erit multo plusquam ante : et fiet filius gehennæ multipliciter, qui post indulgentiam delictorum in eandem denuo sordes incidet, ut sus lota in volutabro luti.

6. Vis videre mundatam, ornatam, et vacantem domum? HOMINEM intueri qui confessus est, et deseruit manifesta peccata præcedentia ad iudicium, et nunc solas movet manus ad opera mandatorum, corde penitus arido, ductus consuetudine quadam, plane quasi vitula Ephraim, docta diligere trituram. Exteriorum quæ ad modicum valent, ne unum iota præterit aut apicem unum; sed camelum glutit, dum culicem liquat. IN CORDE enim servus est propriæ voluntatis, cultor avaritiæ, gloriæ cupidus, ambitionis amator, aut hæc omnia, aut singula quæque intus vitia fovens : et mentitur iniquitas sibi, sed Deus non irridetur. Videas enim interdum sic palliatum hominem, ut seducat etiam semetipsum, penitus non attendens vermem, qui interiora depascitur. Manet enim superficies, et salva sibi omnia arbitratur. *Comederunt, ait Propheta, alieni robur ejus, et ignoravit.* Dicit, Quia dives sum, et nullius egeo : cum sit pauper, et miser, et miserabilis. Nam et inventa occasione ebullire saniem, quæ latebat in ulcere,

et excisam, non extirpatam arborem in silvam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, SECURIM ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos. Non sola invenitur in nobis exercitatio corporalis, ad modicum valens : sed invenitur utilis ad omnia pietas, et exercitium spirituale.

7. *Mulier, inquit, Martha nomine, excepit illum in domum suam; et huic erat soror, nomine Maria.* Sorores sunt, et debent esse contubernales. Occupatur hæc circa frequens ministerium, illa dominicis est intenta sermonibus. Ad Martham spectat ornatus, sed impletio ad Mariam. Vacat enim Domino, ut non sit domus vacans. Sed mundationem cui possumus attribuere? Erit enim, si et hoc invenerimus, domus, in qua Salvator suscipitur, et munda, et ornata, et non vacans. Demus eam Lazaro, si et vobis ita videtur. Et ei siquidem fraternitatis jure cum sororibus est domus ista communis. Dico autem Lazarum, quem quatruiduanum, jam jamque fœtentem a mortuis excitat vox virtutis : ut videatur satis congrue formam gerere pœnitentis. Intret ergo domum Salvator, et frequenter visitet eam, quam pœnitens Lazarus mundat, ornat Martha, et Maria replet internæ dedita contemplationi.

8. Sed forte curiosus quisquam requirat, cur in præsentem evangelicam lectionem nulla prorsus Lazari mentio fiat. Arbitror sane ne id quidem a proposita similitudine dissidere. Virginalem etenim domum intelligi volens Spiritus, siluit non incongrue pœnitentiam, quæ malum utique comitatur. Absit enim, ut proprii quidquam inquinamenti domus hæc aliquando habuisse dicatur, ut in ea proinde scopa Lazari quæreretur. Quod si originale a parentibus maculam traxit; sed minus a Jeremia sanctificatam in utero, aut non magis a Johanne Spiritu sancto repletam credere prohibet pietas Christiana : nec enim festis laudibus nascens honoraretur, si non sancta nasceretur. Postremo cum omnimodis constet, ab originali contagio sola gratia mundatam esse Mariam,

quippe cum et nunc in baptisate sola hanc maculam lavet gratia, et sola cam raserit olim petra circumcissionis : si, ut omnino pium est credere, proprium Maria delictum non habuit, nihilominus ab innocentissimo corde etiam pœnitentia longe fuit. Sit ergo Lazarus apud eos, quorum necesse est ab operibus mortuis conscientias emundari : secedat inter vulneratos dormientes in sepulcris, ut in thalamo virginali inveniantur Martha et Maria tantum. Ipsa est enim quæ Elizabeth gravidæ et grandævæ quasi mensibus tribus humili deservivit officio; ipsa quæ verba, quæ de Filio dicebantur, conservabat conferens in corde suo.

9. Neminem ergo moveat, quod suscipiens mulier Dominum, non Maria, sed Martha vocatur : quando in hac una et summa Maria et Marthæ negotium, et Mariæ non otiosum otium invenitur. Omnis quidem gloria filiæ regis ab intus : nihilominus tamen in fimbriis aureis circumamicta est varietate. Non est de numero fatuarum virginum : prudens est virgo; lampadem habet, sed in vase oleum portat. An forte excidit vobis evangelica illa parabola, quæ fatuas virgines prohibitas narrat ab introitu nuptiarum? Erat quidem domus earum munda, virgines enim erant : erat ornata, quia simul omnes, id est fatuæ cum prudentibus, lampades ornaverunt : sed erat vacans, quia in vasibus suis oleum non acceperunt. Hinc est, quod nec ab eis suscipi in domos suas, nec admittere eas dignatur sponsus cœlestis ad nuptias. Non sic mulier illa fortis, quæ serpentis caput contrivit. Habes enim post multa in laudibus ejus, quia *non exstinguetur in nocte lucerna ejus*. In suggillationem hoc dicitur fatuarum, quæ veniente media nocte sponso, conquerunt sero, et dicunt : *Quia lampades nostræ exstinguuntur*. Processit igitur gloriosa Virgo, cujus lampas ardentissima ipsis quoque Angelis lucis miraculo fuit, ut dicerent : *Quæ est ista, quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol?* Clarius enim cæteris rutilabat, quam repleverat oleo gratiæ præ parti-

cipibus suis Christus Jesus, Filius ejus, Dominus noster.

SERMO III.

De Maria, Martha, et Lazaro.

1. *INTRAVIT Jesus in quoddam castellum, et mulier quædam, Martha nomine, excepit illum in domum suam*. Quid est, Fratres, quod e duabus sororibus altera tantum Dominum legitur excepisse, et ea ipsa quæ videtur inferior? Optimam enim partem elegit Maria, teste ipso quem Martha suscepit. Sed prior natu Martha videtur, et SALUTIS INITIUM sibi magis actio, quam contemplatio noscitur vindicare. Laudat Christus Mariam, sed a Martha suscipitur. Amat Rachelem Jacob, sed Lia supponitur ignoranti. Si de fraude queritur, audiet non esse consuetudinis, ut juniores prius tradantur ad nuptias. Quod si luteam hanc cogites domum, facile erit nosse, quemadmodum in ea Dominum Martha magis excipiat quam Maria. Quod enim ait Apostolus, *Glorificate et portate Deum in corpore vestro*, Marthæ dicitur, non Mariæ. Hæc nimirum corporis utitur instrumento, cum illi potius sit impedimento. Denique *corpus*, inquit, *quod corrumpitur, aggravat animam et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem*. Numquid et operantem? Martha igitur in domum suam excipit Salvatorem in terris : Maria potius cogitat, quemadmodum suscipiatur ab eo in domo non manu facta, æterna in cœlis. Forte tamen et ipsa Dominum suscepisse videtur, sed in spiritu : Dominus enim spiritus est.

2. *Huic*, inquit, *haud dubium quin Marthæ, soror erat, nomine Maria; quæ etiam sedens secus pedes Jesu, audiebat verbum illius*. Vides quod utraque suscepit Verbum, hæc in carne, illa in voce. *Martha autem satagebat circa frequentans ministerium. Quæ stetit, et ait : Domine, non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrare? Putas in domo, in qua Christus suscipitur, vox murmurationis audietur?* FELIX DOMUS, et beata semper congregatio est, ubi de Maria Martha conqueritur Nam

Mariæ Martham æmulari prorsus indignum, prorsus illicitum est. Alioquin ubi legis Mariam causantem, quia soror mea relinquit me solam vacare? Absit, absit, ut qui Deo vacat, ad tumultuosam adspiret fratrum officialium vitam. Martha semper insufficiens sibi et minus idonea videatur, aliisque magis id operis quod administrat optet imponi. Respondit autem ei Jesus: *Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima. Vide prærogativam Mariæ, quem in omni causa habeat advocatum. Indignatur siquidem Pharisæus, conqueritur soror, etiam Discipuli murmurant: ubique Maria tacet, et pro ea loquitur Christus. Optimam, inquit, partem elegit sibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum. Hoc unum illud quod necessarium est; hæc una, quam Propheta tam sedulo requirebat: Unam, inquit, petii a Domino, hanc requiram.*

5. Quid tamen sibi vult, Fratres, quod optimam partem Maria dicitur elegisse? Ubi jam erit, quod adversus eam proferre solemus, si quando forte administrantis Marthæ turbationem, inæqualitatem dijudicare voluerit: *Melior est iniquitas viri, quam beneficiens mulier?* Ubi erit et illud: *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus?* et illud: *Qui major est vestrum, erit minister vester?* Postremo quæ consolatio est laboranti, quasi in ejus suggillationem, partem sororis attollere? Unum ergo arbitror e duobus, ut aut de electione Maria laudetur, quod pars ipsa, quantum in nobis est, sit omnibus eligenda: aut certe ut neutrum dicatur defuisse, nec in partem quamlibet præcipitasse sententiam, sed ad obedientiam præceptoris in utrumlibet sit parata. Quis enim sicut David fidelis, ingrediens et egrediens, et pergens ad imperium regis? Denique *paratum, inquit, cor meum, paratum cor meum; non semel tantum, sed et secundo, et vacare tibi, et proximis ministrare.* Hæc plane pars optima, quæ non auferretur: hæc mens optima, quæ non mutabitur quocumque vocaveris eam. *Bonum, inquit, acquirit gradum, qui bene ministraverit. Forte meliorem qui bene*

vacaverit Deo; optimum autem qui perfectus est in utroque. Unum adhuc dico: si tamen id de Martha liceat suspicari. Nonne enim quasi otiosam reputasse videtur, quam sibi dari petiit adjutricem? Sed carnalis est, et omnino non percipit quæ sunt spiritus Dei, si quis forte vacantem animam sua de vacatione redarguit. Audiatur igitur optimam esse hanc partem, quæ maneat in æternum. Numquid enim non rudis quodammodo videtur anima, quæ divinæ contemplationis penitus expers, illam intraverit regionem, ubi hoc unum omnium opus, unum studium, eadem vita?

4. Sed consideremus, Fratres, quemadmodum in hac domo nostra tria hæc distribuerit ordinatio caritatis, Marthæ administrationem, Mariæ contemplationem, Lazari pœnitentiam. Habet hæc simul quæcumque perfecta est anima: magis tamen videntur ad singulos singula pertinere, ut alii vacent sanctæ contemplationi, alii dediti sint fraternæ administrationi, alii in amaritudine animæ suæ recogitent annos suos, tamquam vulnerati dormientes in sepulcris. Sic plane, sic opus est, ut Maria pie et sublimiter sentiat de Deo suo, Martha benigne et misericorditer de proximo, Lazarus misere et humiliter de seipso. Gradum suum quisque consideret. *Si inventi fuerint in civitate hac Noe, Daniel, Job, ipsi justitia sua liberabuntur, ait Dominus, sed filium aut filiam non liberabunt.* Nemini nos blandimur: utinam nec vestrum quispiam se seducat. Quibus enim nulla credita est dispensatio, administratio nulla commissa, his omnino sedendum erit, aut secus pedes Jesu cum Maria, aut certe cum Lazaro intra septa sepulcri. Quidni erga multa turbetur Martha, quæ sollicita est pro multis? Tibi vero cui necessitas hæc non incumbit, e duobus unum est necessarium: aut non turbari penitus, sed delectari magis in Domino: aut, si id necdum potes, turbari non erga plurima, sed (ut de se Propheta loquitur) ad te ipsum.

5. Iterum dico, ne quis de ignorantia habeat excusationem: Oportet te, Frater, ad quem de fabricanda seu regenda

inter undas diluvii Noe arca nihil spectat, aut virum esse desideriorum, ut Daniel erat; aut cum beato Job virum dolorum, et scientem infirmitatem. Alioquin vereor ne tepidum te et nauseam provocantem evomat ex ore suo, qui te invenire cupit, aut sui consideratione calidum et caritatis igne flagrantem; aut una ipsius cognitione frigidum, et aqua compunctionis ignita diaboli jacula restinguentem. Sed et ipsam quoque Martham admonitam esse necesse est, id maxime quæri inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. Erit autem fidelis, si neque quæ sua sunt quærat, sed quæ Jesu Christi, ut sit intentio pura: nec suam faciat, sed Domini voluntatem, ut sit actio ordinata. Sunt enim quorum non simplex est oculus, et recipiunt mercedem suam. Sunt qui feruntur propriis motibus animorum, et contaminata sunt universa quæ offerunt, quippe cum voluntates eorum inveniantur in eis. Veni nunc mecum ad nuptiale carmen, et consideremus quemadmodum sponsus, ubi sponsam vocat, nec ullum omiserit ex his tribus, nec his addiderit quidquam. *Surge, inquit, propera, amica mea, formosa mea, columba mea, et veni.* An non amica est, quæ dominicis lucris intenta, fideliter ipsam quoque pro eo ponit animam suam? Quoties enim pro uno ex minimis ejus spirituale, studium intermittit, toties pro eo spiritualiter ponit animam suam. An non formosa, quæ revelata facie gloriam Domini speculari, in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu? An non columba, quæ plangit et gemit in foraminibus petrae, in cavernis maceræ, tamquam sepulta sub lapide?

6. *Mulier, ait, Martha nomine, excipit eum in domum suam.* Certum est hujus tenere locum fratres officiales, quos fraternæ caritatis intuitus variis administrationibus deputavit. Utinam autem et ego ipse inter dispensatores fidelis merear inveniri. Quibus enim convenientius videtur aptandum quod Dominus ait, *Martha, Martha, sollicita es, quam Prælati, si tamen digna in solli-*

*itudine præsent? Aut quis turbatur erga plurima, nisi cui et Mariæ vacantis, et Lazari penitentis, sed et ipsorum, quibus onera sua partitur, universa incumbit sollicitudo? Vide Martham sollicitam, vide Martham erga plurima turbatam. Apostolum loquor, qui Prælatos sollicitudinis admonens, gerit ipse sollicitudinem omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, inquit, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Suscipiat igitur Martha Dominum in domum suam, cui nimirum credita est dispensatio domus. Mediatrix est, ut sibi pariter et subjectis salutem obtineat, suscipiat gratiam, sicut scriptum est: *Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam.* Suscipiant cæteri coadjutores ejus singuli pro qualitate ministerii sui: excipiant Christum, serviant Christo, ministrent ei in membris suis, ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus, ille in hospitibus et peregrinis.*

7. Quibus ita sollicitis circa frequens ministerium, videat Maria quemadmodum vacet, et videat quoniam suavis est Dominus. Videat, inquam, quam devota mente, quam tranquillo sedeat animo secus pedes Jesu, providens eum semper in conspectu suo, et verba ex ore ejus excipiens, cujus et aspectus delectabilis, et eloquium dulce. Diffusa est enim gratia in labiis ejus, et est speciosus forma præ filiis hominum, immo etiam super omnem gloriam Angelorum. Gaude et gratias age Maria, quæ partem optimam elegisti. Beati enim oculi qui vident quæ tu vides, et aures quæ merentur audire quod audis. Beata plane, quæ venas susurrii divini percipis in silentio, in quo utique bonum est homini Dominum expectare. Simplex esto, non tantum sine dolo et simulatione, sed et absque multiplicitate occupationum, ut tecum sit sermocinatio ejus, cujus et vox dulcis, et facies decora. Unum cave, ne abundare incipias in sensu tuo, et velis plus sapere quam oportet sapere: ne forte dum lucem sectaris, impingas in tenebras, illudente tibi dæmonio meridiano, de quo non est hujus temporis dispu-

tare. Nam Lazarus quo devenit? Ubi posuistis eum? Sorores alloquor, quæ sepelierunt fratrem prædicatione et ministerio, exemplo et oratione. Ubi ergo posuistis eum? Absconditus est fossa humo, sub lapide jacet, non facile invenitur. Propterea non erit incongruum quatruiduano quartum reservare sermonem, ut juxta Salvatoris exemplum audientes, *Ecce quem amas, infirmatur*, et nos maneamus hic die isto.

SERMO IV.

De quatruiduo Lazari, et præconio Virginis.

1. **TEMPUS** loquendi est omni carni, cum assumitur incarnati Verbi Mater in cælum; nec cessare debet a laudibus humana mortalitas, cum hominis sola natura supra immortales spiritus exaltatur in Virgine. Sed de ejus gloria nec silere devotio patitur, nec dignum aliquid sterilis concipere cogitatio, aut inerudita potest locutio parturire. Hinc est quod et ipsi cœlestis curiæ principes in consideratione tantæ novitatis clamant non sine admiratione: *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens?* Ac si manifestius dicant: Quanta est hæc, aut unde ei ascendenti utique de deserto affluentia tanta deliciarum? Nec enim parces inveniuntur deliciæ vel in nobis, quos in civitate Domini lætificat fluminis impetus, qui a vultu gloriæ voluptatis torrente potamur. Quæ est ista, quæ de subsole, ubi nihil est nisi labor et dolor, et afflictio spiritus, ascendit deliciis spiritualibus affluens? Quidni delicias dixerim, virginitatis decus cum munere sæcunditatis, humilitatis insigne, distillantem caritatis favum, misericordiæ viscera, plenitudinem gratiæ, prærogativam gloriæ singularis? Ascendens igitur de deserto Regina mundi, etiam Angelis sanctis, ut canit Ecclesia, *speciosa facta est et suavis in deliciis suis*. Desinant tamen deserti hujus mirari delicias, quia Dominus dedit benignitatem, et terra nostra dedit fructum suum. Quid mirantur de terra deserta Mariam ascendere deliciis affluentem? Mirentur potius pauperem Christum de cœlestis regni plenitudine

descendentem. Longe enim ampliori miraculo dignum videtur, Dei Filium paulo minus ab Angelis minorari, quam Dei Matrem super Angelos exaltari. Illius siquidem exinanitio, facta est repletio nostra: illius miseriæ, mundi deliciæ sunt. Denique cum dives esset, propter nos pauper factus est, ut nos ejus inopia ditaremur. Sed et crucis ignominia, credentium facta est gloria.

2. Adhuc autem et ad monumentum properat Vita nostra, ut quatruiduanum reducat a monumento: et eum, de quo vobis hodie (si bene meminit caritas vestra) sermo debetur, Lazarum quærit, ut quæretur, et inveniatur a Lazaro. In hoc enim est caritas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos. Age igitur, Domine, quære quem amas, ut et amantem facias, et quærentem. Quære ubi posuerunt eum: jacet enim clausus, ligatus, oneratus. Jacet in ergastulo conscientiæ, tenetur vinculis disciplinæ, et tamquam lapide superposito premitur et opprimitur onere pœnitentiæ, maxime quod desit interim fortis ut mors dilectio, et caritas omnia sustinens; et in his omnibus jam fœtet, Domine: quatruiduanus est enim. Credo jam multorum ingenia prævolant, ut intelligant quem velint dicere Lazarum: eum sine dubio, qui nuper peccato mortuus fodit sibi parietem, ut videat abominationes multas, et malas pravi et inscrutabilis cordis sui, et juxta Prophetam alium ingressus est in petram, absconditus fossa humo a facie furoris Domini.

3. Sed quid est, Domine, jam fœtet, quatruiduanus est enim? Forte enim fœtorem istum, et quatuor dies istos non continuo quis intelligat. Ego primam arbitror timoris diem, qua nimirum irradiante cordibus nostris peccato morimur, et quodam modo sepelimur in conscientiis nostris. Secunda (ni fallor) agitur in labore certaminis. Solet nempe inter primordia conversionis acris insurgere tentatio pravæ consuetudinis, et vix exstingui possunt jacula ignita diaboli. Tertia nihilominus doloris esse videtur: dum recogitat quis annos suos in amaritudine animæ suæ, et nec tam

laborat declinando futura, quam præterita plangendo deplorat. Miraris quod hos dixerim dies? Sed tales sepulturæ debentur, dies nebulæ et caliginis, dies luctus et amaritudinis. Sequitur dies pudoris, non dissimilis tribus : quando jam horribili confusione operitur anima miseranda, dum nimis considerat quæ et quanta deliquerit, et in oculis cordis tetras versat imagines peccatorum. Animus hujusmodi nihil dissimulat, sed dijudicat, sed aggravat, sed exaggerat universa : non sibi pareit durus iudex in semetipsum. Utilis quidem exacerbatio, et digna miseratione crudelitas, facile sibi divinam concilians gratiam, dum pro eo mens æmulatur etiam contra seipsam. Verumtamen, Lazare, veni foras, ne in tanto fœtore diutius immoreris. Caro putida putredini proxima est : et qui confunditur vehementius et tabescit, prope est ut desperet. Propterea, Lazare, veni foras. Abyssus abyssum invocat : abyssus luminis et misericordiæ, abyssum miseræ et tenebrarum. Major illius bonitas quam iniquitas tua : et ubi peccatum abundat, superabundare gratiam facit. *Lazare, inquit, veni foras. Ac si manifestius dicat : Quousque conscientiæ tuæ caligo te detinet? Quamdiu in cubili tuo gravi corde compungeris? Veni foras, procede, respira in lucem miserationum mearum. Hoc enim est quod in Propheta legisti : In-frenabo os tuum laude mea, ne pereas. Evidentius quoque Propheta alius de seipso : Ad meipsum, inquit, anima mea turbata est, propterea ero memor tui.*

4. Jam vero quid sibi vult quod ait, *Tollite lapidem*, et post pauca, *solvite eum*? Numquid post visitationem gratiæ consolantis cessabit agere pœnitentiam, quoniam appropinquavit regnum cœlorum : aut abjiciet disciplinam, si forte irascatur Dominus, et pereat de via justa? Absit hoc. Tollatur lapis, sed pœnitentia maneat, non jam premens et cnerans, sed vividam et robustam mentem roborans magis atque confirmans : nimirum ejus cibus sit, quem antea nesciebat, Domini facere voluntatem. Sic et disciplina non jam constringit liberum, secundum illud, *Jus-*

tis non est lex posita : sed voluntarium regit, et dirigit in viam pacis. Super hac Lazari suscitatione manifestius psallit propheta : *Non derelinques animam meam in inferno* ; quia, ut dixisse me memini secundo hujus festivitatis die, infernus quidam et carcer animæ, rea conscientia est. *Nec dabis sanctum tuum* (non suum ipsius, sed tuum utique, quem ipse sanctificas) *videre corruptionem*. Corruptione siquidem proximus erat quatruiduanus, qui cœperat jam fœtere. Prope erat ut penitus dissolveretur, et veniens in profundum malorum contemneret impius ; sed præventus voce virtutis, et ab ea vivificatus gratias agit dicens : *Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo*. Ad ipsius siquidem contemplationem evocasti et eduxisti ab inferno animam meam : dum anxietur super me spiritus meus, intuens conscientiæ propriæ faciem nimis abominandam. *Clamavit*, inquit, *voce magna : Lazare, veni foras* ; magna utique voce, non tam sono clamosa, quam pietate et virtute magnifica.

5. Sed quo devenimus? Numquid non supra cœlos Virginem prosequabamur euntem? Et ecce cum Lazaro descendimus in abyssum. A splendore virtutis ad fœtorem quatruiduani proclivis decurrit oratio. Cnr hoc, nisi quia poudere proprio ferehamur ; et trahebat nos materia, tanto uberior utique, quanto familiarior? Fateor imperitiam meam, pusillanimitatem propriam non abscondo. Non est equidem quod me magis delectet, sed nec quod terreat magis, quam de gloria Virginis Matris habere sermonem. Ut enim sileam interrim ineffabile privilegium meritorum, et prærogativam penitus singularem, tanto eam devotionis affectu amplectuntur, honorant, suscipiunt (ut dignum est) universi, ut licet de ea loqui gestiant omnes : tamen quicquid dicitur de indicibili, eo ipso quod dici potuerit, minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur. Quidni minus sapiat, quicquid de incomprehensibili gloria comprehendere potuerit mens humana? Ecce enim si in ea laudavero virginita-

tem, mihi multæ virgines post eam videntur offerri. Si humilitatem prædicaverō, invenientur forte vel pauci, qui, docente Filio ejus, mites facti sunt, et humiles corde. Si magnificare volero misericordiæ ejus multitudinem, sunt aliqui misericordiæ viri, etiam et mulieres. Unum est, in quo nec primam similem visa est, nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore. Optimam, inquit, partem elegit sibi Maria. Optimam plane : quia bona fecunditas conjugalis, melior autem castitas virginalis : prorsus autem optima est fecunditas virginea, seu fecunda virginitas. Mariæ privilegium est, non dabitur alteri, quia non auferetur ab ea. Singulare est, sed continuo etiam indicibile invenitur, ut nemo assequi possit, sic nec eloqui quidem. Quid si et illud adjicias, cujus mater? Quæ jam poterit lingua, etiamsi angelica sit, dignis extollere laudibus Virginem Matrem; matrem autem non cujuscumque, sed Dei? Duplex novitas, duplex prærogativa : duplex miraculum, sed digne prorsus aptissimeque conveniens. Neque enim filius alius virginem, nec Deum decuit partus alter.

6. Verumtamen non hoc tantum, si diligenter attendas, sed cæteras quoque virtutes singulares prorsus invenies in Maria, quæ videbantur esse communes. Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus sancti sacrarium fieri, et habitaculum Filii Dei? Si rerum pretia de raritate pensamus, quæ prima in terris angelicam proposuit ducere vitam super omnes est. *Quomodo*, inquit, *fiet istud? quoniam virum non cognosco*. Immobile propositum virginitatis, quod nec Angelo filium promittente aliquatenus titubavit. *Quomodo*, inquit, *fiet istud?* Neque enim eo modo, quo fieri solet in cæteris. Virum penitus non cognosco, nec filii desiderio, nec spe prolis.

7. Quanta vero et quam pretiosa humilitatis virtus cum tanta puritate, cum innocentia tanta, cum conscientia prorsus absque delicto, immo cum tanta gratiæ plenitudine? Unde tibi humili-

tas, et tanta humilitas, o beata? Digna plane quam respiceret Dominus, cujus decorem concupisceret Rex, cujus odore suavissimo ab æterno illo paterni sinus attraheretur accubitu. Vide enim quam manifeste sibi concinant Virginis nostræ canticum, et nuptiale carmen : nimirum cujus uterus, sponsi thalamus fuit. Audi Mariam in Evangelio : *Respexit*, inquit, *humilitatem ancillæ suæ*. Audi eandem in epithalamio : *Cum esset Rex*, inquit, *in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Nardus quippe herba humilis est, et pectus purgat : ut manifestum sit humilitatem nardi nomine designari, cujus odor et decor invenerit gratiam apud Deum.

8. Sileat misericordiam tuam, Virgo beata, si quis est, qui invocatam te in necessitatibus suis sibi meminere defuisse. Nos quidem servuli tui cæteris in virtutibus congaudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur : sed misericordia miseris sapit dulcius, misericordiam amplectimur carius, recordamur sæpius, crebrius invocamus. Hæc est enim quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetravit. Constat enim pro universo genere humano fuisse sollicitam, cui dictum est : *Ne timeas, Maria, invenisti gratiam*, utique quam quærebas. Quis ergo misericordiæ tuæ, o benedicta, longitudinem et latitudinem, sublimitatem et profundum queat investigare? Nam longitudo ejus usque in diem novissimum invocantibus eam subvenit universis. Latitudo ejus replet orbem terrarum, ut tua quoque misericordia plena sit omnis terra. Sic et sublimitas ejus civitatis supernæ invenit reparationem, et profundum ejus sedentibus in tenebris et in umbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus evacuatus est, instauratæ ruinæ cælestis Jerusalem, expectantibus miseris vita perdita data. Sic potentissima et piissima caritas et affectu compatiendi, et subveniendi abundat effectu, æque locuples in utroque.

9. Ad hunc igitur fontem sitibunda

properet anima nostra : ad hunc misericordiae cumulum tota sollicitudine miseria nostra recurrat. Ecce jam quibus potuimus votis ascendente te ad Filium deduximus, et prosecuti sumus saltem a longe, Virgo benedicta. Sit deinceps pietatis tuae ipsam, quam apud Deum gratiam invenisti, notam facere mundo; reis veniam, medelam ægris, pusillis corde robur, afflictis

consolationem, periclitantibus adiutorium et liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solemnitatis et lætitiæ dulcissimum Mariæ nomen cum laude invocantibus servulis per te, Regina clemens, gratiæ suæ munera largiatur Jesus Christus Filius tuus Dominus noster, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASSUMPTIONIS

BEATÆ VIRGINIS MARIÆ.

SERMO.

De duodecim prerogativis B. V. Mariæ, ex verbis Apocalypsis, Signum magnum apparuit in cælo, Mulier amicta sole, et Luna sub pedibus ejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim.

1. VEHEMENTER quidem nobis, dilectissimi, vir unus et mulier una nocere : sed, gratias Deo, per unum nihilominus virum, et mulierem unam omnia restaurantur; nec sine magno fœnore gratiarum. Neque enim sicut delictum, ita et donum; sed excedit damni æstimationem beneficii magnitudo. Sic nimirum prudentissimus et clementissimus artifex, quod quassatum fuerat non confregit, sed utilius omnino refecit, ut videlicet nobis novum formaret Adam ex veteri, et Evam transfunderet in Mariam. Et quidem sufficere poterat Christus; siquidem et nunc omnis sufficientia nostra ex eo est : sed nobis bonum non erat esse hominem solum. Congruum magis, ut adesset nostræ reparationi sexus uterque, quorum corruptioni neuter defuisset. Fidelis plane et præpotens mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, sed divinam in eo reverentur homines majestatem. Absorpta videtur in deitatem humanitas, non quod mutata sit substantia, sed affectio deificata. Non sola illi cantatur misericordia, cantatur pariter et

judicium : quia etsi didicit ex his quæ passus est compassionem, ut misericors fieret, habet tamen et judiciariam potestatem. Denique Deus noster ignis consumens est. Quidni vereatur peccator accedere, ne, quemadmodum fluit cera a facie ignis, sic pereat ipse a facie Dei?

2. Jam itaque nec ipsa mulier benedicta in mulieribus videbitur otiosa : invenietur equidem locus ejus, in hac reconciliatione. Opus est enim mediatore ad Mediatorem istum, nec alter nobis utilior quam Maria. Crudelis nimirum mediatrix Eva, per quam serpens antiquus pestiferum etiam ipsi viro virus infudit : sed fidelis Maria, quæ salutis antidotum et viris, et mulieribus propinavit. Illa enim ministra seductionis, hæc propitiationis : illa suggessit prævaricationem, hæc ingessit redemptionem. Quid ad Mariam accedere trepidet humana fragilitas? Nihil austerum in ea, nihil terribile : tota suavis est, omnibus offerens lac et lanam. Revolve diligentius evangelicæ historiæ seriem universam : et si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod denique signum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cætero suspectam habeas, et accedere verearis. Quod si (ut vere sunt) plena magis omnia pietatis et gratiæ, plena mansuetudinis et misericordiæ, quæ

ad eam pertinent inveneris; age gratias ei, qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione providit, in qua nihil possit esse suspectum. Denique omnibus omnia facta est, sapientibus et insipientibus copiosissima caritate debitrice se fecit. Omnibus misericordiae sinum aperit, ut de plenitudine ejus accipiant universi, captivus redemptionem, æger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, justus gratiam, Angelus lætitiæ; denique tota Trinitas gloriam, Filii persona carnis humanæ substantiam, ut non sit qui se abscondat a calore ejus.

3. Putasne ipsa est sole amicta mulier? Eſto siquidem, ut de præſenti Ecclesia id intelligendum prophetiæ visionis series ipsa demonstret; sed id plane non inconvenienter Mariæ videtur attribuendum. Nimirum ea est, quæ velut alterum solem induit sibi. Quemadmodum enim ille super bonos et malos indifferenter oritur, sic ipsa quoque præterita non discutit merita: sed omnibus sese exorabilem, omnibus clementissimam præbet, omnium denique necessitates amplissimo quodam miseratur affectu. Nam et defectus omnis sub ea: et quicquid fragilitatis seu corruptionis est, excellentissima quadam sublimitate præ cæteris omnibus excedit et supergreditur creaturis, ut merito sub pedibus ejus luna esse dicatur. Alioquin nihil magnum dixisse videbimur, ut sit luna ista sub pedibus ejus, quam super omnes Angelorum choros, super Cherubin quoque et Seraphin exaltatam nefas est dubitare. Solet autem luna non modo defectum corruptionis, sed et stultitiam mentis, nonnumquam vero et Ecclesiam hujus temporis designare; illam quidem propter mutabilitatem, hanc sane propter susceptum aliunde splendorem. Utraque vero (ut ita dixerim) luna sub Mariæ pedibus congrue satis ponitur, alio tamen atque alio modo. Siquidem *stultus ut luna mutatur; sapiens autem permanet ut sol*. In sole nimirum et fervor, et splendor stabilis; in luna solus splendor, atque is omnino mutabilis et incertus, qui numquam in eodem statu

permanet. Jure ergo Maria sole perhibetur amicta, quæ profundissimam divinæ sapientiæ, ultra quam credi valeat, penetravit abyssum: ut quantum sine personali unione creaturæ conditio patitur, luci illi inaccessibili videatur immersa. Illo nimirum igne Prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphin accenduntur. Longe vero aliter Maria meruit, non velut summam tangi, sed operiri magis undique, et circumfundi, et tamquam ipso igne concludi. Candidissimus sane, sed et calidissimus hujus mulieris amictus: cujus omnia tam excellenter irradiata noscuntur, ut nihil in ea, non dico tenebrosum, sed ne subobscure saltem, vel minus lucidum, sed ne tepidum quidem aliquid, aut non ferventissimum, liceat suspicari.

4. Insipientia vero omnis longe sub pedibus ejus est, ut penitus absit hæc ab insipientium mulierum numero, et collegio virginum fatuarum. Immo vero et unicus ille stultus, et totius stultitiæ princeps, qui vere mutatus ut luna, sapientiam perdidit in decore suo, sub Mariæ pedibus conculcatus et contritus, miseram patitur servitatem. Nimirum ipsa est quondam a Deo promissa mulier, serpentis antiqui caput virtutis pede contritura: cujus plane calcaneo in multis versutiis insidiatus est, sed sine causa. Sola enim contrivit universam hæreticam pravitatem. Alius non de substantia carnis suæ Christum edidisse dogmatizabat: alius parvulum non peperisse, sed reperisse sibilabat: alius, vel post partum, viro cognitam blasphemabat: alius Dei Matrem audire non sustinens, magnum illud nomen Theotocos impiissime suggillabat. Sed contriti sunt insidiatores, conculcati supplantatores, confutati derogatores, et beatam eam dicunt omnes generationes. Denique et continuo per Herodem draco insidiatus est parienti, ut nascentem excipiens filium devoraret, quod inimicitiae essent inter semen mulieris et draconis.

5. Jam si Ecclesia lunæ magis intelligenda videtur vocabulo, quod videlicet non ex se splendeat, sed ab eo qui dicit, *Sine me nihil potestis facere*: ha-

bes mediatricem, quam tibi paulo ante commendavimus, evidenter expressam. *Mulier, inquit, amicta sole, et luna sub pedibus ejus.* Amplectamur Mariæ vestigia, Fratres mei, et devotissima supplicatione beatis illius pedibus provolvamur. Teneamus eam, nec dimittamus donec benedixerit nobis: potens est enim. Nempe vellus est medium inter rorem et arcem, mulier inter solem et lunam, Maria inter Christum et Ecclesiam constituta. Sed forte miraris non tam vellus opertum rore, quam amictam sole mulierem. Magna siquidem familiaritas, sed mira omnino vicinitas solis et mulieris. Quomodo enim in tam vehementi fervore tam fragilis natura subsistit? Merito quidem admiraris, Moyses sancte, et curiosius desideras intueri. Verumtamen solve calcamenta de pedibus tuis, et involucria pone carnalium cogitationum, si accedere concupiscis. *Vado, inquit, et videbo visionem hanc magnam.* Magna plane visio, rubus ardens sine combustione; magnum signum, mulier illæsa manens amicta sole. Non est rubi natura, opertum undique flammis, manere nihilominus incombustum: non mulieris potentia, ut sustineat solis amictum. Non est virtutis humanæ, sed nec angelicæ quidem: sublimior quædam necessaria est. *Spiritus sanctus, inquit, superveniet in te.* Et tamquam responderet illa, Quoniam spiritus est Deus, et Deus noster ignis consumens est; *Virtus, ait, non mea, non tua, sed Altissimi obumbrabit tibi.* Nihil itaque mirum, si sub tali obumbraculo talis etiam a muliere sustineatur amictus.

6. *Mulier, inquit, amicta sole.* Plane amicta lumine tamquam vestimento. Non percipit forte carnalis: nimirum spirituale est, stultitia illi videtur. Non sic videbatur Apostolo, qui dicebat: *Induimini Dominum Jesum Christum.* Quam familiaris ei facta est Domina! quam proxima, immo quam intima fieri meruisti, quantum invenisti gratiam apud eum! In te manet, et tu in eo: et vestis eum, et vestiris ab eo. Vestis eum substantia carnis, et vestit ille te gloria suæ majestatis. Vestis so-

lem nube, et sole ipsa vestiris. Novum enim fecit Dominus super terram, ut mulier circumdaret virum, nec alium quam Christum, de quo dicitur: *Eccce vir, Oriens nomen ejus.* Novum quoque fecit in cælo, ut mulier sole appareret amicta. Denique et coronavit eum, et vicissim ab eo meruit coronari. Egredimini filiæ Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua. Verum hoc alias. Interim sane ingredimini magis, et videte Reginam in diademate, quo coronavit eam Filius suus.

7. *In capite, inquit, ejus corona stellarum duodecim.* Dignum plane stellis coronari caput, quod et ipsis longe clarior micans, ornet eas potius quam ornetur ab eis. Quidni coronent sidera quam Sol vestit? Sicut dies verni, ait, circumdabant eam flores rosarum, et lilia convallium. Nimirum læva sponsi sub capite ejus, et jam dextera illius amplexatur eam. Quis illas æstinet gemmas? Quis stellas nominet, quibus Mariæ regium diadema compactum est? Supra hominem est coronæ hujus rationem exponere, indicare compositionem. Nos tamen pro modulo nostræ exiguitatis, abstinentes a periculoso scrutinio secretorum, non incongrue forsitan duodecim stellas istas, duodecim prærogativas gratiarum intelligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur. Siquidem invenire est in Maria prærogativas cæli, prærogativas carnis, prærogativas cordis: et si fuerit ternarius iste per quaternarium multiplicatus, habemus forte stellas duodecim, quibus Reginæ nostræ diadema præfulgeat universis. Mihi sane singularis rutilat fulgor, primo quidem in Mariæ generatione, secundo in angelica salutatione, tertio in Spiritus superervatione, quarto in Filii Dei inenarrabili conceptione. Sic et in his quoque sidereum plane irradiat decus, quod virginitatis primiceria, quod sine corruptione sæcunda, quod sine gravamine grvida, quod sine dolore puerpera. Nihilominus etiam speciali quodam splendore in Maria coruscant mansuetudo pudoris, devotio hu-

militatis, magnanimitas credulitatis, martyrium cordis. Vestræ quidem scduldutatis erit singula quæque diligentius intueri. Nos interim satisfacisse videbimur, si breviter ea potuerimus demonstrare.

8. Quid ergo sidereum micat in generatione Mariæ? Plane quod ex regibus orta, quod ex semine Abraham, quod generosa ex stirpe David. Si id parum videtur, adde quod generationi illi ob singulare privilegium sanctitatis divinitus noscitur esse concessa; quod longe ante eisdem Patribus cœlitus reprobmissa; quod mysticis præfigurata miraculis; quod oraculis prænuntiata prophetis. Hanc enim sacerdotalis virga, dum sine radice floruit; hanc Gedeonis vellus, dum in medio siccæ areæ maudit; hanc in Ezechielis visione orientalis porta, quæ nulli umquam patuit, præsignabat. Hanc denique præ cæteris Isaias nunc virgam de radice Jesse orituram promittebat; nunc evidentius virginem parituram. Merito signum hoc magnum in cœlo apparuisse scribitur, quod tanto ante de cœlo noscitur fuisse promissum. Dominus ait: *Ipse dabit vobis signum. Ecce virgo concipiet.* Magnum profecto signum dedit, quia et magnus ipse qui dedit. Hujus ergo prærogativæ fulgor quorum non vehementer reverberat aciem oculorum? Jam in eo quod tam reverenter atque officiosissime ab Archangelo salutata est, ut jam tunc in regali solio supra omnes cœlestium ordines legionum exaltatam cernere videretur, et paulo minus adoraturus feminam, qui solebat ab hominibus hactenus æquanimiter adorari, excellentissimum nobis Virginis nostræ meritum, et singularis gratia commendatur.

9. Nihilominus fulget etiam novus ille conceptionis modus, ut non in iniquitate, quemadmodum cæteræ omnes, sed superveniente Spiritu sancto, sola, et de sola sanctificatione Maria conciperet. Nam quod verum Deum, et Dei Filium genuit, ut idem ipse Dei atque hominis filius, unus omnino Deus et homo prodiret ex Maria, abyssus est luminis: nec facile dixerim, quod vel angelicus oculus ad hujus fulgoris ve-

hementiam non caliget. De cætero sane et virginitatem carnis et propositum virginitatis, maxime et ipsius quoque propositi novitas evidenter illustrat: quod videlicet in libertate spiritus legis Mosaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul et spiritus sanctioniam vovit. Probat enim propositi inviolabile fundamentum, quod tam constanter promittenti filium Angelo respondit: *Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Forte enim propterea primo turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista saluatio, quod benedictam sese audisset in mulieribus, quæ nimirum benedici in virginibus semper optabat. Et extunc quidem cogitabat qualis esset ista saluatio, quod jam videretur esse suspecta. Ubi vero in promissione filii manifestum virginitatis periculum videbatur, non potuit ultra dissimulare quin diceret: *Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Merito proinde et illam meruit benedictionem, et hanc non amisit; ut longe gloriosior fiat et virginitas ex fecunditate, et ex virginitate fecunditas, ac mutuis sese radiis illustrare hæc duo sidera videantur. Magnum enim est virginem esse: sed virginem matrem esse, longe amplius per omnem modum. Jure etiam illud molestissimum tædium, quo reliquæ omnes gravidæ mulieres laborare noscuntur, sola non sensit, quæ sola sine libidinosa voluptate concepit. Unde et in ipso suæ conceptionis initio, quando potissimum cæteræ mulieres miserabilius affliguntur, Maria tota alacritate montana conscendit, ut Elizabeth ministraret. Sed et ascendit Bethleem imminente jam partu, portans pretiosissimum illud depositum, portans omnem leve, portans a quo portabatur. Sic et in partu quam lucidum est quod nova exultatione novam edidit prolem, sola inter mulieres a communi maledicto et dolore parturientium aliena. Si rerum pretia de raritate pensamus, nihil his potest rarius inveniri. Siquidem in omnibus istis nec primam similem visa est, nec habere sequentem. E quibus nos, si ea fideliter intuemur, sine dubio

admirationem concipimus, sed venerationem, sed devotionem, sed consolationem.

10. Cæterum quæ restant adhuc, et imitationem requirunt. Non est nobis ante ortum tam multifarie multisque modis promitti divinitus, cœlitus prænuntiari: sed nec ab archangelo Gabriele tam novæ salutationis obsequiis honorari. Minus autem cætera duo communicat nobis: plane secretum suum sibi. Sola enim est, de qua dicitur: *Quod in eâ natum est, de Spiritu sancto est; sola cui dicitur, Quod ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Oserantur regi virginæ, sed post eam: nam primatum sola vindicat sibi. Multo magis autem sola sine corruptione concepit, sine gravamine tulit, sine dolore filium parturivit. Itaque nihil horum a nobis exigitur: sed exigitur plane non nihil. Numquid enim, si defuerit nobis etiam mansuetudo pudoris, si humilitas cordis, si magnanimitas fidei, si compassio mentis, negligentiam nostram munus singularitas excusabit? Grattissima sane gemma in diademate, micans in capite stella, rubor in facie hominis verecundi. An vero quis putat, quod hac caruerit gratia, quæ gratia plena fuit? Pudibunda fuit Maria: ex Evangelio id probamus. Ubi enim aliquando loquax, ubi præsumptuosa fuisse videtur? Foris stabat quærens loqui Filio, nec materna auctoritate aut sermonem interrumpit, aut habitationem irrupit, in qua Filius loquebatur. In omni denique textu quatuor Evangeliorum (si bene meminimus) non nisi quater Maria loquens auditur. Primo quidem ad Angelum, sed cum jam semel atque iterum allocutus eam fuisset: secundo ad Elizabeth, quando vox salutationis ejus Johanne exsultare fecit in utero, et ea magnificante Mariam, ipsa magis Dominum magnificare curavit: tertio ad Filium, cum jam esset annorum duodecim, quod ipsa et pater ejus dolentes quæsisserunt eum: quarto in nuptiis ad Filium et ministros. Et is quidem sermo certissimus index ingenitæ mansuetudinis, et virginalis verecundiæ fuit. Aliorum quippe verecundiam suam re-

putans, sustinere non potuit, non potuit vini dissimulare defectum. Ubi sane increpata est a Filio; tamquam mitis et humilis corde, nec illi respondit, nec tamen desperavit, ministros admonens facere quod diceret eis.

11. Numquid non ab initio venisse pastores, et primam omnium Mariam invenisse leguntur? *Invenerunt*, ait Evangelista, *Mariam et Joseph, et infantem positum in præsepio.* Sic et Magi quoque, si recolis, non sine Maria matre ejus puerum invenerunt, et inducens in templum Domini templi Domini, multa quidem a Simeone audivit tam de eo, quam de seipsa, ad loquendum tarda, velox ad audiendum. Et quidem *Maria conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*: sed in his omnibus neque de ipso incarnationis dominicæ sacramento quodcumque verbum fecisse reperies. Væ nobis, qui spiritum habemus in naribus! Væ qui totum proferimus spiritum, qui, juxta illud Comici, pleni rimarum effluimus... Pleni rimarum effluimus undique. *Terent.* Toties denique Maria filium audivit, non modo turbis loquentem in parabolis, sed et Discipulis seorsum regni Dei mysteria revelantem; vidit miracula facientem, vidit deinde in cruce pendentem, vidit exspirantem, vidit resurgentem, vidit et ascendentem: sed in his omnibus quoties verecundissimæ virginis, quoties pudicissimæ turturis vox memoratur audita? Denique legis in Actibus Apostolorum, quod redeuntes a monte Oliveti unanimiter perseverabant in oratione. Qui? Si forte Maria adfuit, nominetur prima, quæ supra omnes est, tam Filii prærogativa, quam suæ privilegio sanctitatis. *Petrus et Andreas*, ait, *Jacobus et Johannes*, et cæteri qui sequuntur. *Hi omnes perseverabant unanimiter cum mulieribus, et Maria matre Jesu.* Itane et mulierum sese ultimam exhibebat, ut novissima omnium poneretur? Vere carnales adhuc Discipuli, quibus necdum Spiritus erat datus, quia Jesus necdum fuerat glorificatus, quando facta est inter illos contentio de primatu: cum Maria, quanto major erat, humiliaret se non modo in omnibus, sed et

præ omnibus. Merito facta est novissima prima, quæ cum prima esset omnium, sese novissimam faciebat. Merito facta est omnium domina, quæ se omnium exhibebat ancillam. Merito denique super Angelos exaltata est, quæ et infra viduas et pœnitentes, infra eam de qua ejecta fuerant septem dæmonia, ineffabili sese mansuetudine inclinabat. Obsecro vos, filioli, æmulamini hanc virtutem, si Mariam diligitis: si contenditis ei placere, æmulamini modestiam ejus. Nihil enim tam idoneum homini, nihil tam congruum Christiano, maximeque monachum nihil adeo decet.

12. Et quidem manifesta satis in Virgine ex hac ipsa mansuetudine virtus humilitatis elucet. Nimirum collectaneæ sunt humilitas et mansuetudo, in eo confederatæ germaniùs, qui dicebat: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*. Sicut enim mater presumptionis elatio, sic mansuetudo vera nunnisi ex vera humilitate procedit. Nec in sola tamen Mariæ taciturnitate commendatur humilitas, sed evidentius resonat in sermone. Audierat, *Quod ex te nasceretur Sanctum, vocabitur Filius Dei*: et nihil aliud, quam ancillam ejus se esse respondit. Indè ventum est ad Elizabeth, et continuo Virginis gloria singularis eidem per Spiritum revelatur. Denique et mirabatur personam venientis, dicens: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Commendabat et vocem salutantis, adjiciens: *Ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo*. Et beatificabat fidem credentis: *Beata, inquit, quæ credidisti, quoniam perficiuntur in te quæ dicta sunt tibi a Domino*. Magna quidem præconia: sed et devota humilitas nihil sibi passa retinere, in eum magis universa refudit, cujus in se beneficia laudabantur. Tu, inquit, magnificas Matrem Domini: sed *magnificat anima mea Dominum*. In voce mea filium perhibes exsultasse in gaudio: *sed exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo*: et ipse quoque, tamquam amicus sponsi, gaudio gaudet ad vocem

sponsi. Beatam esse dicis quæ credidisset: sed credulitatis et beatitudinis causa respectus est supernæ pietatis, ut ex hoc magis *beatam me dicant omnes generationes*, quia ancillam humilem et exiguam respexit Deus.

13. Verumtamen numquid putamus, Fratres, Elizabeth sanctam in eo, quod per Spiritum utique loquebatur, errasse? Absit. Beata plane quam respexit Deus, et beata quæ credidit. Hic enim magnus divinæ respectiois exstitit fructus. Ineffabili siquidem artificio Spiritus supervenientis tantæ humilitati magnanimitas tanta in secretario virginei cordis accessit, ut (quemadmodum de integritate et fœcunditate prædiximus) hæ quoque nihilominus fiant stellæ ex respectu mutuo clariiores, quod videlicet nec humilitas tanta minuit magnanimitatem, nec magnanimitas tanta humilitatem: sed cum in sua æstimatione tam humilis esset, nihilominus et in promissionis credulitate magnanimis; ut quæ nihil aliud quam exiguam sese reputabat ancillam, ad incomprehensibile hoc mysterium, ad admirabile commercium, ad inscrutabile sacramentum nullatenus se dubitaret electam, et veram Dei et hominis genitricem crederet mox futuram. **AGR** hoc nimirum in cordibus electorum gratiæ prærogativa divinæ, ut eos nec humilitas pusillanimes faciat, nec magnanimitas arrogantes; magis autem cooperentur sibi, ut non solum nulla ex magnanimitate subintret elatio, sed hinc maxime provehatur humilitas: ut inveniantur eo amplius timorati, et largitori munerum non ingrati; ac vicissim ex occasione humilitatis pusillanimitas nulla subrepat: sed quo minus de sua quisque vel in minimis præsumere consuevit, eo amplius etiam in magnis quibusque de divina virtute confidat.

14. Martyrium sane Virginis (quam nimirum inter stellas diadematis ejus, si meministis, duodecimam nominavimus) tam in Simeonis prophetia, quam in ipsa dominicæ passionis historia commendatur. *Positus est hic*, ait sanctus Senex de parvulo Jesu, *in signum*

cui contradicetur : et tuam ipsius animam (ad Mariam autem dicebat) *pertransi- bit gladius*. Vere tuam, o beata Mater, animam gladius pertransiuit. Alioquin non nisi eam pertransiens, carnem Filii tui penetraret. Et quidem posteaquam emisit spiritum tuus ille Jesus, (om- nium quidem, sed specialiter tuus :) ipsius plane non attingit animam crude- lis lancea, quæ ipsius (nec mortuo parcens, cui nocere non posset) aperuit latus, sed tuam utique animam per- transiuit. Ipsius nimirum anima jam ibi non erat : sed tua plane inde nequibat avelli. Tuam ergo pertransiuit animam vis doloris, ut plusquam martyrem non immerito prædicemus, in qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit compassionis affectus.

15. An non tibi plusquam gladius fuit sermo ille, reuera pertransiens ani- mam, et pertingens usque ad divisio- nem animæ et spiritus : *Mulier, Ecce filius tuus ?* O commutationem ! Johan- nes tibi pro Jesu traditur, servus pro Domino, discipulus pro Magistro ; filius Zebedæi pro Filio Dei, homo purus pro Deo vero ! Quomodo non tuam affectuo- sissimam animam pertransiret hæc au- ditio, quando et nostra, licet saxea, licet ferrea pectora sola recordatio scin- dit ? Non miremini, Fratres, quod Maria martyr in anima fuisse dicatur. Miretur, qui non meminerit se audisse Paulum inter maxima gentium crimina memo-

rantem, quod sine affectione fuissent. Longe id fuit a Mariæ visceribus, longe id sit etiam a servulis ejus. Sed forte quis dicat : Numquid non eum præscie- rat moriturum ? Et indubitanter. Num- quid non sperabat continuo resurrectu- rum ? Et fidenter. Super hæc doluit crucifixum ? Et vehementer. Alioquin quisnam tu, frater, aut unde tibi hæc sapientia, ut mireris plus Mariam com- patientem, quam Mariæ filium patien- tem ? Ille etiam mori corpore potuit, ista commori corde non potuit ? Fecit illud caritas, qua majorem nemo ha- buit : fecit et hoc caritas, cui post illam similis altera non fuit. Jam te, Mater misericordiæ, per ipsum sincerissimæ tuæ mentis affectum, tuis jacens pro- voluta pedibus Luna, mediatricem sibi apud Solem justitiæ constitutam devotis supplicationibus interpellat : ut in lu- mine tuo videat lumen, et Solis gra- tiam tuo mereatur obtentu, quam vere amavit præ omnibus, et ornavit, stola gloriæ induens, et coronam pulcritudi- nis ponens in capite tuo. Plena es gra- tiam, plena rore cœlesti, innixa super dilectum, deliciis affluens. Ciba hodie pauperes tuos, Domina ; ipsi quo- que catelli de micis edant, nec puero Abrahæ tantum, sed et camelis potum tribuas de supereffluenti hydria tua : quia tu vere puella es præelecta et præ- parata Altissimi Filio, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, amen.

IN NATIVITATE B. V. MARIE.

SERMO.

De aquæ-ductu.

1. FŒCUNDÆ Virginis amplectitur cœlum præsentiam, terra memoriã veneratur. Sic nimirum totius boni illic exhibitio, hic recordatio invenitur : ibi satiãtas, hic tenuis quædam libatio primitiarum : ibi res, et hic nomen. Domine, inquit, *nomen tuum in æternum, et memoriale tuum in generatione et gene-*

rationem. Generatio et generatio, non Angelorum profecto, sed hominum est. Vis scire quia nomen et memoriale ejus in nobis est, præsentia in excelso ? *Sic orabilis, inquit : Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum*. Fidelis oratio, cujus ipsa primordia et divinæ adoptionis, et terrenæ peregrinationis admoneant : ut hoc scientes, quod quamdiu non sumus in cœlo, peregrinamur a Domino, gemamus intra nos-

metipsum, adoptionem filiorum expectantes, præsentiam utique Patris. Signanter proinde et de Christo Propheta loquitur, dicens : *Spiritus ante faciem nostram Christus Dominus; in umbra ejus vicemus inter gentes.* Nam inter cælestes quidem beatitudines non in umbra vivitur, sed potius in splendore. *In splendoribus sanctorum*, inquit, *ex utero ante luciferum genui te.* Verum id quidem Pater.

2. At Mater sane eundem ipsum in splendore non genuit, sed in umbra, non nisi ea tamen, qua obumbravit Altissimus. Merito proinde canit Ecclesia, non illa quidem Ecclesia Sanctorum, quæ in excelsis et in splendore est, sed quæ interim peregrinatur in terris : *Sub umbra ejus quem desideraveram sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo.* Lucem quippe meridianam, ubi pascit sponsum, sibi petierat indicari : sed repressa est, et pro plenitudine luminis umbram, pro satietate interim gustum recepit. Denique non ait, *Sub umbra ejus quem desideraveram sedi*, sed, *Sub umbra ejus quem desideraveram sedi.* Neque enim ipsius expetierat umbram, sed ipsum profecto meridiem, lumen plenum de lumine pleno. *Et fructus ejus*, ait, *dulcis gutturi meo* : ac si dicat, *gustui meo.* Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me, ut glutium salivam meam ? Quousque manet illa sententia, *Gustate, et videte quoniam suavis est Dominus ?* Et quidem suavis gustui, et dulcis gutturi, ut merito etiam super hoc sponsa proruperit in vocem gratiarum actionis et laudis.

3. Sed quando dicetur : *Comedite amici, et bibite, et inebriamini carissimi ?* *Justi epulentur*, ait Propheta, sed in conspectu Dei, utique non in umbra. Et de seipso : *Satiabor*, ait, *cum apparuerit gloria tua.* Sed et Dominus ad Apostolos ait : *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis ; et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam.* Sed ubi ? *in regno meo*, inquit. Beatius plane qui manducabit panem in regno Dei. Sanctificetur itaque nomen tuum, per quod utcumque inte-

rim in nobis es, Domine, per fidem in cordibus habitans, quoniam nomen tuum jam invocatum est super nos. Adveniat regnum tuum. Veniat utique quod perfectum est, et evacuetur quod est ex parte. *Habebis*, ait Apostolus, *fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.* Vita æterna, fons indeficiens, qui universam irrigat superficiem paradisi. Nec modo irrigat, sed inebriat, fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano : et fluminis impetus lætificat civitatem Dei. Quis vero fons vitæ, nisi Christus Dominus ? *Cum Christus*, inquit, *apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria.* Sane ipsa sese plenitudo exinanivit, ut fieret nobis justitia, et sanctificatio, et remissio ; necdum apparens vita, aut gloria, aut beatitudo. Derivatus est fons usque ad nos, in plateis derivatæ sunt aquæ, licet non bibat alienus ex eis. Descendit per aquæ-ductum vena illa cælestis, non tamen fontis exhibens copiam, sed stillicidia gratiæ arentibus cordibus nostri infundens, aliis quidem plus, aliis minus. Plenus equidem aquæ-ductus, ut accipiant cæteri de plenitudine, sed non plenitudinem ipsam.

4. Advertistis jam, ni fallor, quem velim dicere aquæ-ductum, qui plenitudinem fontis ipsius de corde Patris excipiens, nobis edidit illum, si non prout est, saltem prout capere poteramus. Nostis enim cui dictum sit : *Ave gratia plena.* An vero inveniri potuisse miramur, unde talis ac tantus fieret aquæ-ductus, cujus nimirum summitas, instar profecto scalæ illius quam vidit Patriarcha Jacob, cælos tangeret, immo et transscenderet cælos, et vividissimum istum aquarum, quæ super cælos sunt, posset attingere fontem ? Mirabatur et Salomon, et velut desperanti similis aiebat : *Mulierem fortem quis inveniet ?* Nimirum propterea tanto tempore humano generi fluentia gratiæ defuerunt, quod necdum intercederet is, de quo loquimur, tam desiderabilis aquæ-ductus. Nec mirabere diutius expectatum, si recordaris, quot annis Noe, vir justus, in arcæ fabrica laboravit, in

qua paucae, id est octo animae, salvae factae sunt, idque satis ad modicum tempus.

5. Sed quomodo noster hic aqueductus fontem illum attingit tam sublimem? Quomodo putas, nisi vehementia desiderii, nisi fervore devotionis, nisi puritate orationis? sicut scriptum est: *Oratio justii penetrat caelos*. Et quis justus, si non Maria justa, de qua Sol justitiae ortus est nobis? Quomodo ergo illa inaccessam attingit majestatem, nisi pulsando, petendo, quaerendo? Denique et quod quaerebat invenit, cui dictum est: *Invenisti gratiam apud Deum*. Quid? Plena est gratia, et gratiam adhuc invenit? Digna prorsus invenire quod quaerit, cui propria non sufficit plenitudo, nec suo potest esse contenta bono: sed, quemadmodum scriptum est, *Qui bibit me, adduc siliit*; petit supereffluentiam ad salutem universitatis. *Spiritus sanctus*, ait, *superveniet in te*, et pretiosum illud balsamum tanta tibi copia, tantaque plenitudine influet, ut copiosissime effluat circumquaque. Ita est: jam sentimus, jam exhilarantur facies nostrae in oleo. Jam clamamus: *Oleum effusum nomen tuum*, et memoriale tuum in generatione et generationem. Verum id quidem non in vanum: et si oleum effunditur, sed non perit. Propterea siquidem et adolescentulae, parvulae scilicet animae, sponsum diligunt, idque non parum; et unguentum descendens de capite, non modo barba, sed et ipsa vestimenti ora suscepit.

6. Intuere, o homo, consilium Dei, agnosce consilium Sapientiae, consilium pietatis. Coelesti rore aream rigaturus, totum vellus prius infudit: redempturus humanum genus, pretium universum contulit in Mariam. Ut quid hoc? Forte ut excusaretur Eva per filiam, et querela viri adversus feminam deinceps sopiretur. Ne dixeris ultra, o Adam, *Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitulo*: dic potius, *Mulier quam dedisti mihi, me cibavit fructu benedicto*. Piissimum sane consilium; sed latet forsitan aliud, nec totum hoc est. Verum id quidem, sed parum est (ni fallor) desiderii vestris. Dulcedo lactis

est; elicietur forte, si fortius premimus, et pinguedo butyri. Alius ergo intueamini, quanto devotionis affectu a nobis eam voluerit honorari, qui totius boni plenitudinem posuit in Maria: ut proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiae, si quid salatis, ab ea noverimus redundare, quae ascendit deliciis affluens. Hortus plane deliciarum, quem non modo afflaverit veniens, sed et perflaverit superveniens auster ille divinus, ut undique fluant et effluant aromata ejus, charismata scilicet gratiarum. Tolle corpus hoc solare, quod illuminat mundum: ubi dies? Tolle Mariam, hanc maris stellam, maris utique magni et spatiosi: quid nisi caligo involvens, et umbra mortis, ac densissimae tenebrae relinquuntur:

7. Totis ergo medullis cordium, totis praecordiorum affectibus, et votis omnibus Mariam hanc veneremur: quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam. Haec, inquam, voluntas ejus est, sed pro nobis. In omnibus siquidem et per omnia providens miseris, trepidationem nostram solatur, fidem excitat, spem roborat, diffidentiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad Patrem verebaris accedere, solo auditu territus, ad folia fugiebas: Jesum tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem Patrem Filius talis obtineat? Exaudietur utique pro reverentia sua: Pater enim diligit Filium. An vero trepidas et ad ipsum? Frater tuus est et caro tua, tentatus per omnia absque peccato, ut misericors fieret. Hunc tibi fratrem Maria dedit. Sed forsitan et in ipso majestatem vereare divinam, quod licet factus sit homo, manserit tamen Deus. Advocatum habere vis et ad ipsum? Ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, non modo pura ab omni contaminatione, sed et pura singularitate naturae. Nec dubius dixerim, exaudietur et ipsa pro reverentia sua. Exaudiet utique Matrem Filius, et exaudiet Filium Pater. Filioli, haec peccatorum scala, haec mea maxima fiducia est, haec tota ratio spei meae. Quid enim? Potestne Filius aut repellere, aut sustinere repulsam; non

audire, aut non audiri Filius potest? Neutrum plane. *Invenisti*, ait Angelus, *gratiam apud Deum*. Feliciter. Semper hæc inveniet gratiam, et sola est gratia qua egemus. Prudens Virgo non sapientiam, sicut Salomon, non divitias, non honores, non potentiam, sed gratiam requirebat. Nimirum sola est gratia, qua salvamur.

8. Quid nos alia concupiscimus, Fratres? Quæramus gratiam, et per Mariam quæramus: quia quod quærit, invenit, et frustrari non potest. Quæramus gratiam, sed gratiam apud Deum: nam apud homines gratia fallax. Quærant alii meritum, nos invenire gratiam studeamus. Quid enim? Num gratiæ est quod hic sumus? Profecto misericordiæ Domini est, quod non sumus consumpsi nos. Qui nos? Nos perjuri, nos adulteri, nos homicidæ, nos raptores, purgamenta utique mundi hujus. Consulite conscientias vestras, Fratres, et videte, quia ubi abundavit delictum, superabundat et gratia. Maria non præterdit meritum, sed gratiam quærit. Denique usque adeo fidit gratiæ, et non altum sapit, ut salutationem angelicam vereatur. *Maria*, inquit, *cogitabat qualis esset ista salutatio*. Nimirum sese salutatione angelica reputabat indignam. Et forsitan talia meditabatur: Unde hoc mihi, ut veniat Angelus Domini mei ad me? Ne timeas Maria, ne mireris Angelum venientem: et major Angelo venit. Ne mireris Angelum Domini: et Dominus Angeli tecum. Postremo quidni videas Angelum, cum jam angelice vivas? Quidni visitet Angelus vitæ sociam? Quidni salutet civem Sanctorum, et domesticam Dei? Angelica plane vita virginitas: et qui non nubent, neque nubentur, erunt sicut Angeli Dei.

9. Videsne quod et hoc nihilominus modo aquæductus noster ascendit ad fontem, nec sola jam oratione cælos penetrat, sed etiam incorruptione, quæ proximum Deo facit, sicut Sapiens ait? Erat enim virgo sancta corpore et spiritu cui specialiter esset dicere: *Conversatio nostra in cælis est*. Sancta, inquam, corpore et spiritu, ne quid forsitan super hoc dubites aquæ-ductu. Sublimis equidem

valde, sed nihilominus integerrimus manet. Hortus conclusus, fons signatus, templum Domini, sacrarium Spiritus sancti. Nec enim est fatua virgo, cui non modo oleum est, sed olei plenitudo in vase recondita. Ascensionem in corde suo disposuit, conversatione pariter (sicuti jam diximus) et oratione ascendens. Denique abiit in montana cum festinatione, et salutavit Elisabeth, et in ministerio ejus erat quasi mensibus tribus, ut jam tunc posset dicere matri Mater, quod tanto post filio dixit Filius: *Sine modo, sic enim deceat nos implere omnem justitiam*. Plane montana conscendens, cujus justitia sicut montes Dei. Tertius enim hic ascensus Virginis fuit, ut funiculus triplex difficile rumpetur. Fervebat siquidem in quærenda gratia caritas, splendebat in carne virginitas, humilitas in obsequio eminebat. Etenim si omnis qui se humiliat exaltabitur, quid hac humilitate sublimius? Venisse eam mirabatur Elisabeth, et dicebat: *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Sed jam magis miretur, quod instar utique Filii et ipsa non ministrari venerit, sed ministrare. Merito proinde Cantor ille divinus in ipsius admiratione præcinens, aiebat: *Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulcra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?* Ascendit plane supra humanum genus, ascendit usque ad Angelos, sed et ipsos quoque transcendit, et cælestem omnem supergreditur creaturam. Nimirum supra Angelos hauriat necesse est, quam refundat hominibus aquam vivam.

10. *Quomodo, inquit, fiet istud? quoniam virum non cognosco*. Vere sancta corpore et spiritu, et integritatem carnis habens, et propositum integritatis. Respondens autem Angelus, dixit: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Ne me interrogaveris, inquit: supra me est, et non potero ad illud. Spiritus sanctus, non angelicus, superveniet in te; et virtus Altissimi obumbrabit tibi, non ego. Ne steteris vel intra Angelos Virgo sancta: sublimius aliquid tuo sibi ministerio

propinandum terra sitiens præstolatur. Paululum cum pertransieris eos, invenies quem diligit anima tua. Paululum, inquam: non quia non incomparabiliter superemineat, sed quod inter eum et ipsos medium nihil invenias. Transi ergo Virtutes et Dominationes, Cherubin quoque et Seraphin, ut ad eum pervenias, de quo vociferantur ad invicem: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth. Quod enim ex te nascetur Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Fons sapientiæ, Verbum Patris in excelsis. Hoc Verbum mediante te caro fiet: ut qui dicit, *Ego in Patre, et Pater in me*, dicat nihilominus, *quia ego a Deo processi et veni. In principio, inquit, erat Verbum.* Jam scatet fons: sed interim tantum in semetipso. Denique et *Verbum erat apud Deum*, lucem profecto habitans inaccessibilem; et dicebat Dominus ab initio: *Ego cogito cogitationes pacis, et non afflictionis.* Sed penes te est cogitatio tua, et quid cogites, nos nescimus. Quis enim cognoverat sensum Domini, aut quis consiliarius ejus erat? Descendit itaque cogitatio pacis in opus pacis: Verbum caro factum est, et habitat jam in nobis. Habitat plane per fidem in cordibus nostris, habitat in memoria nostra, habitat in cogitatione, et usque ad ipsam descendit imaginationem. Quid enim prius cogitaret homo de Deo, nisi forsitan idolum corde fabricaret?

11. Incomprehensibilis erat et inaccessibleis, invisibilis et incogitabilis omnino. Nunc vero comprehendere voluit, videri voluit, cogitari voluit. Quonam modo, inquis? Nimirum jacens in præsepio, in virginali gremio cubans, in monte prædicans, in oratione pernoctans, aut in cruce pendens, in morte pallens, liber inter mortuos, et in inferno imperans, seu etiam tertia die resurgens, et Apostolis loca clavorum victoriæ signa demonstrans, novissime coram eis cœli secreta conscendens. Quid horum non vere; non pie, non sancte cogitatur? Quicquid horum cogito, Deum cogito, et per omnia ipse est Deus meus. Hæc ego meditari dixi sapientiam, et prudentiam judicavi

eructare memoriam suavitalis, quam in hujuscemodi nucleis virga sacerdotalis copiose produxit; quam in supernis hauriens, uberius nobis Maria refudit. In supernis plane, et ultra Angelos, quæ Verbum ex ipso Patris corde suscepit, ut scriptum est: *Dies dici eructat verbum.* Utique dies Pater: siquidem dies ex die salutare Dei. An non etiam Virgo dies? Et præclara. Rutilans plane dies, quæ procedit sicut aurora con-surgens, pulchra ut luna, electa ut sol.

12. Intuere igitur quemadmodum usque ad Angelos plenitudine gratiæ, supra Angelos superveniente Spiritu sancto pervenit. Est in Angelis caritas, est puritas, est humilitas. Quid horum non enituit in Maria? Sed ostensum est superius, ut quidem a nobis ostendi potuit: supereminentiam prosequamur. Cui enim Angelorum aliquando dictum est, *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Allissimi obumbrabit tibi: ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei?* Denique Veritas de terra orta est, non de angelica creatura: nec Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit. Magnum est Angelo ut minister sit Domini; sed Maria sublimius quiddam meruit, ut sit Mater. Fecunditas itaque Virginis supereminens gloria est, tantoque excellentior Angelis facta munere singulari, quanto differentius præ ministris nomen Matris accepit. Hanc invenit gratiam plena jam gratia, ut caritate fervida, virginitate integra, humilitate devota, fieret nihilominus sine viri cognitione gravida, sine muliebri dolore puerpera. Parum est: Quod ex ea natum est, Sanctum vocatur, et est Filius Dei.

13. De reliquo, Fratres, curandum nobis summopere est, ne Verbum, quod de ore Patris ad nos egressum est Virgine mediante, vacuum revertatur: sed per eandem nihilo minus Virginem gratiam pro gratia referamus. Eructemus memoriam, donec præsentiam suspiramus, et suæ reddantur origini fluentia gratiæ, ut uberius fluant. Alioquin nisi ad fontem redeant, exsiccantur, et infideles in modico, quod maximum est accipere non meremur. Modicum plane

memoria ad præsentiam, modicum ad id quod cupimus, magnum ad id quod meremur: longe infra desiderium, sed nihilominus supra meritum. Sapienter proinde sponsa et pro hoc modico non modice gratulatur. Cum enim dixisset, *Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie*: recipiens exigua pro immensis, et pro pastu meridiano libans sacrificium vespertinum, minime tamen, ut solet fieri, murmurat aut tristatur, sed gratias agit, et in omnibus sese exhibet devotiores. Novit enim quod si fidelis fuerit in umbra memoriæ, lucem præsentire sine dubio obtinebit. Itaque qui reminiscimini Domini ne taceatis, et ne detis silentium. Nimirum qui præsentem habent Dominum, exhortatione non indigent: et quod ait Propheta alius, *Lauda Jerusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion*: congratulationis est potius, quam commotionis. Qui in fide ambulat, egerit admonitione ne taceant, et ne dederint silentium ei. Loquitur enim, et loquitur pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertuntur ad cor. Cæterum cum sancto sanctus eris, et cum viro innocente innocens eris: et audientem sese audiet, et loquenti sibi loquetur. Alioquin silentium ei dedisti si taceas. Sed unde si taceas? A laude. *Ne taceatis*, inquit, *et ne detis silentium ei, donec stabiliat, et donec ponat Jerusalem laudem in terra.* Laus Jerusalem, jucunda et decora laudatio. Nisi forte Angelos cives Jerusalem mutuis opinamur laudibus delectari, et decipere de vanitate in idipsum.

14. Fiat voluntas tua, Pater, sicut in cælo et in terra, ut laus Jerusalem stabiliatur in terra. Quid enim modo est? Non quærit Angelus ab Angelo gloriam in Jerusalem et homo ab homine laudari cupit in terra? Exsecranda perversitas! sed eorum sit, qui ignorantiam Dei habent, qui oblii sunt Domini Dei sui. Vos qui reminiscimini Domini, ne taceatis a laude ejus, donec stabiliatur et perficiatur in terra. Est enim silentium irreprehensibile, immo et laudabile magis. Est et sermo non bonus. Alioquin non diceret Propheta, bonum esse homini præstolari

cum silentio salutare Dei. Bonum silentium a jactantia, bonum a blasphemia, bonum a murmure et detractione. Alius enim ob laboris magnitudinem et pondus diei exasperatus, animo murmurat; et dijudicat eos qui pro anima sua pervigilant, tamquam reddituri utique rationem. Clamor est, sed supra omne silentium clamor iste animi obdurati silere facit, quam audiri non patitur, vocem verbi. Alius pusillanimitate spiritus in expectatione deficit: pessimumque hoc verbum blasphemix est, quod nec in hoc sæculo remittitur, nec in futuro. Tertius in magnis ambulat, et in mirabilibus super se, dicens, *Manus nostra excelsa*; putans se aliquid esse, cum nihil sit. Quid loqueretur huic, qui loquitur pacem? Dicit enim, quia dives sum, et nullius egeo. Porro Veritatis sententia est: *Væ vobis divilibus, quia habetis hic consolationem vestram.* Contra vero: *Beati*, inquit, *qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blasphema, lingua magniloqua: quoniam bonum est in hoc triplici silentio salutare Domini præstolari, ut dicas: *Loquere, Domine, quia audit servus tuus.* Ejusmodi quippe voces non ad eum sunt, sed adversus eum, sicut Legislator murmurantibus ait: *Non enim contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.*

15. Ita tamen ab his taceas, ne omnino taceas, ne dederis silentium ei. Loquere illi contra jactantiam in confessione, ut obtineas veniam de præteritis. Loquere in gratiarum actione contra murmurationem, ut ampliores invenias gratiam in præsentem. Loquere in oratione contra diffidentiam, ut consequaris et gloriam in futuro. Confitere, inquam, præterita, et pro præsentibus gratias age, ac deinceps ora studiosius pro futuris: ut ne ipse quidem sileat a remissione, ab immissione, a promissione. Ne taceas, inquam, et ne dederis silentium ei. Loquere, ut et ipse loquatur, et dicere possit: *Dilectus meus mihi, et ego illi.* Jucunda vox, et eloquium dulce. Nimirum non vox murmuris hæc, sed vox turturis est. Et ne

dixeris : *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Non jam aliena reputabitur, de qua sponsus ait : *Vox turturis audita est in terra nostra.* Audierat enim dicentem : *Capite nobis vulpes parvulas.* Et forte ex eo in vocem exsultationis erupit, ut diceret : *Dilectus meus mihi, et ego illi.* Plane vox turturis, quæ tam viventi, quam mortuo, singulari utique castimonia, suo compari perseverat, ut eam neque mors, neque vita a Christi separet caritate. Intuere etenim, utrumnam aliquid hunc dilectum advertere potuerit a dilecta, quominus ei et peccanti, et aversæ perseveraret. Glomeratæ nubes radios offundere contendebant, ut iniquitates nostræ separarent inter nos et Deum : sed incaluit Sol, et universa dissolvit. Alioquin quando rediisses ad eum, nisi ille tibi perseverasset, nisi clamasset : *Revertere, revertere, Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te?* Esto ergo illi et tu nihilominus perseverans, ut nullis ab eo flagellis aut laboribus avertaris.

16. Luctare cum Angelo, ne succumbas; quia regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. An non lucta, *Dilectus meus mihi, et ego illi?* NOTAM fecit dilectionem suam; experiatur et tuam. In multis enim tentat te Dominus Deus tuus. Declinat sæpius, avertit faciem, sed non in ira. PROBATIONIS istud est, non reprobationis. SUSTINUT te dilectus; sustine tu dilectum, sustine Dominum, viriliter age. NON ILLUM vicere peccata tua; te quoque ipsius flagella non superent, et obtinebis benedictionem. Sed quando? Cum aurora fuerit, cum adspiraverit jam dies, cum stabilierit Jerusalem laudem in terra. *Ecce, inquit, vir luctabatur cum Jacob usque mane.* Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia speravi in te, Domine. Non facebo, nec dabo tibi silentium usque mare; utinam nec jejunium. Nimirum dignaris et pasci, sed inter lilia. *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia.* Nimirum et supra, si meministi, in eodem Cantico evidenter expressum est, quod florum apparitio turturis comitetur au-

ditum. Sed attende, quod locum, non cibum indicare videtur; nec quibus pascitur exprimit, sed inter quæ. Forte enim non cibo, sed consortio pascitur liliorum: nec liliis vescitur, sed versatur. Nimirum odore potius, quam sapore lilia placent, et visui magis sunt apta, quam esui.

17. Ita ergo pascitur inter lilia, donec adspiret dies, et venustati florum fructuum succedat ubertas. Interim quippe florum, non fructuum tempus est, dum in spe magis, quam in re sumus: et per fidem, non per speciem ambulantes, exspectione magis quam experientia gratulamur. Considera denique floris teneritudinem, et memento verbi, quod ait Apostolus, quia *habemus thesaurum istum in vasibus fictilibus.* Quanta enim videntur imminere pericula floribus! Quam facile spinarum aculeis liliam perforatur! Merito proinde canit dilectus: *Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias.* An non erat liliam inter spinas, qui dicebat: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus?* Cæterum etsi justus germinat sicut liliam, sed non ad liliam sponsus pascitur, nec in singularitate complacet sibi. Audi denique inter lilia commorantem. *Ubi, inquit, duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Amat semper media Jesus, diverticula semper et reclinatoria reprobat Filius hominis, Dei et hominum mediator. *Dilectus meus mihi, et ego illi, qui pascitur inter lilia.* Curemus habere lilia, Fratres, exstirpare spinas et tribulos, et inserere lilia festinemus: si quando forte et ad nos pascendus dignetur dilectus descendere.

18. Apud Mariam utique pascebatur, idque copiosius pro multitudine liliorum. Annon lilia virginitatis decus, humilitatis insigne, superereminentia caritatis? Erunt tamen et nobis lilia, quamvis inferiora valde: sed ne inter hæc quidem dedignabitur pasci sponsus; siquidem eas, quas prædiximus, actiones gratiarum devotionis hilaritas illustraverit, orationem intentionis puritas candidaverit, confessionem indulgentia dealbaverit, sicut scriptum est:

St fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur; et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Cæterum quicquid illud est, quod offerre paras, Mariæ commendare memento, ut eodem alveo ad largitorem gratiæ gratia redeat quo influxit. Neque enim impotens erat Deus, et sine hoc aquæ ductu infundere gratiam, prout vellet: sed tibi vehiculum voluit providere. Forte enim manus tuæ, aut san-

guine plenæ, aut infectæ muneribus, quod non eas ab omni munere excusasti. Ideoque modicum istud quod offerre desideras, gratissimis illis et omni acceptione dignissimis Mariæ manibus offerendum tradere cura, si non vis sustinere repulsam. Nimirum candidissima quædam lilia sunt: nec causabitur ille liliorum amator inter lilia non inventum, quicquid illud sit quod inter Mariæ manus invenerit, amen.

IN FESTO SANCTI MICHAELIS.

SERMO I.

De angelorum erga nos officiis, et nostra erga ipsos reverentia.

1. ANGELORUM hodie memoria celebratur, et exigitis debitum pro tanta solemnitate sermonem. Sed quid de angelicis spiritibus viles loquantur vermiculi? Credimus sane, et indubitata fide tenemus, divina eos præsentia et visione beatos sine fine lætari in bonis Domini, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Quid ergo de his homo loquatur hominibus, quæ nec ipse quidem cogitare, nec illi saltem audire sufficiant? Profecto si ex abundantia cordis os loquitur, sileat nihilominus lingua necesse est ex inopia cogitationis. Attamen si multum est ad nos loqui de ea claritate et gloria, qua in semelipsis, immo in Deo suo Angeli sancti nostris omnino supereminent cordibus: de ea loquamur, quam nobis exhibent, gratia et caritate. In supernis enim spiritibus non solum admirabilis dignitas, sed et dignatio amabilis invenitur. Dignum est proinde, Fratres, ut gloriam non capientes, tanto magis amplectamur misericordiam, qua nimirum constat nihilominus abundare domesticos Dei, cæli cives, principes paradisi. Testatur denique Apostolus ipse, qui raptus usque ad tertium cælum, beatæ illi curiæ meruit interesse, atque ejus nosse secreta: *Quoniam omnes administratorii*

sunt spiritus, missi in ministerium propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.

2. Neque id cuiquam incredibile videatur; quandoquidem ipse quoque Creator et Rex Angelorum venit, non ministrari, sed ministrare, et animam suam dare pro multis. Ut quid ergo ministerium illud Angelorum quispiam dedignetur, in quo præcedit eos, cui in excelsis tota cum aviditate et felicitate ministrant? Si et hinc dubitas, utique qui vidit, testimonium perhibuit: *Millia* inquit, *millium ministrabant ei, et decies centena millia assistebant ei.* Alius quoque Propheta ad Patrem de Filio loquens, ait: *Minuisti eum paulo minus ab Angelis.* Sic plane, sic decet ut vincat et humilitate, qui sublimitate vincebat; sitque tanto minor Angelis, quanto inferiori sese ministerio mancipavit: qui tanto excellentior est, quanto differentius præ eis nomen hæreditavit. Sed quæras fortasse, in quo minoratus videatur ab Angelis, cum ministrare venit, quandoquidem (ut supra meminimus) in ministerium mittuntur et illi? In eo utique quod non modo ministravit, sed et ministratus est, eraque unus et idem qui ministrabat, et qui ministrabatur. Merito proinde sponsa in Canticis canticorum: *Ecce, inquit, venit is saliens in montibus, transsiliens colles.* Ministrans enim salit inter Angelos: sed et ipsos transiliit ministratus. Ministrant enim Angeli, sed de

alieno, offerentes Deo bona opera, non sua, sed nostra, ac nobis ejus gratiam referentes. Unde et Scriptura dicens, *Quoniam ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli; sollicite præmisit, data ei fuisse incensa multa.* Nostros enim sudores, non suos; nostras, non suas lacrymas offerunt Deo: nobis quoque ejus munera referunt, et non sua.

3. Non sic Minister ille sublimior cunctis, sed et humilior universis, qui semetipsum obtulit sacrificium laudis, qui Patri offerens animam suam, nobis ministrat usque hodie carnem suam. Hujus utique tanti Ministri gratia nihil mirum, si dignanter nobis, immo et libenter Angeli sancti ministrant. Ipsi enim amant nos, quia nos Christus amavit. Dicitur certe vulgari quodam proverbio: Qui me amat, amat et carnem meum. Nos vero, o beati Angeli, catelli sumus Domini illius, quem tanto affectu diligitis; catelli, inquam, cupientes saturari de micis, quæ cadunt de mensa dominorum nostrorum, qui estis vos. Et hæc dixerim, Fratres, ut ampliorem de cætero erga beatos Angelos fiduciam habeatis, ac proinde familiarius in omni necessitate vestra eorum invocetis auxilia: sed et dignius in eorum præsentia conversari, et magis ac magis eorum vobis conciliare gratiam, captare benevolentiam, exorare clementiam studeatis. Cujus rei gratia necessarium duco alias quoque caritati vestræ exponere causas, quæ et ipsæ beatos Angelos pro nostra infirmitate reddant sollicitos; absque sua sane anxietate, sed non absque utilitate nostra; nec ad detrimentum felicitatis suæ, sed ad nostræ salutis augmentum.

4. Constat sine dubio, rationis participes et capaces beatitudinis humanas animas angelicæ (si dicere id audeamus) cognatas esse naturæ: nec decet vos, o beati Spiritus, contra legis præceptum dedignari, quam visitare debetis, speciem vestram, licet in multam (ut ipsi cernitis) dejecta sit vilitatem. Sed neque arbitramur vos, superni cives, civitates vestræ excidio delectari, et ruina murorum, quos semirutos esse

ipsi videtis. Cujus instaurationem si desideratis, (ut dignum est;) frequenter quæso ante thronum gloriæ verbum precis iterate, dicentes: *Benigne fac Domine in bona voluntate tua, Sion, ut ædificentur muri Jerusalem.* Si diligitis decorem domus Dei, immo quia vere diligitis; experiantur zelum vestrum vivi et rationales lapides, qui soli in instaurationem ejus vobis possunt coædificari. Hic est, dilectissimi, funiculus triplex, quo de excelso cœlorum habitaculo ad consolandos, ad visitandos, ad adjuvandos nos attrahitur supereminens caritas Angelorum, propter Deum, propter nos, propter seipsum. Propter Deum utique, cujus tanta erga nos misericordiæ viscera ipsi quoque (ut dignum est) imitantur. Propter nos, in quibus nimirum propriam similitudinem miserantur. Propter seipsum, quorum ordines instaurandos ex nobis toto desiderio præstolantur. In ore enim parvulorum qui lacte modo vescuntur, et nondum solido cibo, perficienda est laus illa majestatis divinæ, cujus habentes primitias angelici spiritus, beata nimirum delectatione fruuntur: sed tanto avidius nos exspectant, quanto consummationis ejus expectatione et expetitione sollicitantur.

5. Quæ cum ita sint, pensate, quanta etiam nobis sollicitudine opus est, dilectissimi, ut dignos nos exhibeamus eorum frequentia, et eo modo conversemur in conspectu Angelorum, ne forte sanctos offendamus obtutus. Væ enim nobis, si quando provocati peccatis et negligentis nostris, indignos nos judicaverint præsentia et visitatione sua, ut jam necesse habeamus et nos plangere, et dicere cum Propheta: *Amici mei et proximi mei adversum me appropinquaverunt, et steterunt; et qui juxta me erant, de longe steterunt, et vim faciebant qui querebant animam meam,* elongatis nimirum eis, quorum præsentia protegere nos, et propulsare poterat inimicum. Quod si tam necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicæ, cavenda nobis eorum offensa, et in his maxime exercendum, quibus eos novinus oblectari. Sunt

enim plurima quæ eis placent, et quæ in nobis invenire delectat: ut est sobrietas, castitas, paupertas voluntaria, crebri in cœlum gemitus, et orationes cum lacrymis, et cordis intentione. Attamen super omnia hæc unitatem et pacem a nobis exigunt Angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his, quæ formam quandam civitatis suæ repræsentant in nobis, ut mirentur Jerusalem novam in terra? Dico autem, ut quomodo civitatis illius participatio est in idipsum, sic et nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus omnes, et non sint in nobis schismata: sed magis omnes simul unum corpus simus in Christo, singuli autem alter alterius membra.

6. Econtra vero nihil æque offendit, et ad indignationem provocat eos, quomodo dissensiones et scandala, si forte inveniantur in nobis. Audiamus siquidem, quid loquatur ad Corinthios Paulus. *Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis?* In epistola quoque Judæ Apostoli legimus sic: *Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.* Videre est animam hominis quemadmodum universa corporis membra vivificet coherencia sibi. Separa ergo quodvis a junctura cæterorum, et vide an de cætero illud vivificet. Sic est omnis qui dicit anathema Jesu: quod nemo dicit loquens in Spiritu Dei, quia anathema separatio est. Sic est, inquam, omnis qui ab unitate dividitur, nec dubites quin ab eo recesserit spiritus vitæ. Digne igitur contentiosos, et qui separant semetipsos, Apostoli carnales vocant et animales, Spiritum non habentes. Dicunt ergo sancti illi et beati Spiritus, ubi scandala invenerint et dissensiones: Quid nobis et generationi huic Spiritum non habenti? Nam si adesset Spiritus, per eum ulique caritas diffunderetur, et unitas non scinderetur. Et dicunt: Non permanemus cum hominibus istis in æternum, quia caro sunt. Quæ enim conventio luci ad tenebras? Nos de regno unitatis et pacis sumus, et homines istos in eandem unitatem et pacem

sperabamus esse venturos. Nunc autem qua ratione nobis cohæreant, qui dissident a seipsis? Videtis quam congruat huic solemnitati evangelica lectio, quæ sic deterret nos a scandalo parvulorum, quandoquidem tam vehementer Angelis displicent scandala. Qui scandalizaverit unum de pusillis istis: durum est quod sequitur. Sed jam præterit hora, ad Missas nobis eundem est. Peto ne sit vobis molesta dilatio, quæ poterit non inutilis fore, si capitulum præsens sermone altero diligentius prosequamur.

SERMO II.

In illud, Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, etc.

1. AUDISTIS, Fratres, evangelicam lectionem adversus eos, qui pusillos scandalizant, satis terribiliter intonantem. Nemini blanditur Veritas, neminem palpat, nullum seducit, aperte denuntians, quoniam *Væ homini illi, per quem scandalum venit. Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Natus sane denuo, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum carne postmodum consummatur. EXPEDIT ei (si quis est) qui scandala suscitavit in hac domo, in hac sancta, Deo placita, et Angelis ejus admodum grata ac familiari congregatione, ut suspendatur in collo ejus mola asinaria, et pro suavi jugo et levi onere Salvatoris, gravi mole terrenæ cupiditalis humeris ejus imposita, demergatur in profundum maris hujus magni et spatiosi manibus, quod est sine dubio sæculum nequam. MINUS enim damnable erat ei in sæculo magis perire, quam in monasterio. Perire siquidem necesse est hominem, qui caritatem non habet, etiamsi tradiderit corpus suum ita ut ardeat. Et hoc dixerim, Fratres, non quasi minus bene de vobis sentiam, aut regnare videatur in vobis nequissimum istud vitium: sed ut in ea caritate, et unanimitate, et pace in qua statis in Domino, solliciti sitis perseverare, et abundare magis. Quæ est enim spes nostra, et gaudium nostrum, et corona gloriæ? Nonne unitas et unanimitas vestra, in qua gaudeo vos inve-

niri fraternitatis amatores, et ante omnia mutuam in vobismetipsis caritatem habentes, quod est vinculum perfectionis? Propter quod obsecro vos, sic state in Domino, carissimi. In hoc enim cognoscunt omnes, etiam Angeli sancti, quod Christi estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.

2. Denique si tenetis memoria, quam vobis præcedenti sermone tradidimus triplicem angelicæ erga nos caritatis et sollicitudinis causam, potest hinc quoque fraternæ dilectionis utilitas magnifice commendari. Facile siquidem considerare est homini, qui non diligit proximum, nullam ex his, quas tunc diximus, suppetere causam. Numquid enim Christi gratia diligemur ab Angelis, si de mutæ dilectionis inopia cognoverint, nequaquam ejus nos esse discipulos? Numquid diligemur ab eis propter nosipsos, id est spiritualis naturæ similitudinem, si invenimur non diligere humanæ naturæ nostræ consortes: immo vero si ex eis quæ inter nos sunt contentionibus, carnales nos magis, quam spirituales esse constiterit? Denique numquid diligant nos propter seipsos, et futuram de nobis civitatis suæ restaurationem, si (quod absit) unum illud, quo solo uniri et coëdificari eis possumus, defuerit glutinum caritatis? Quomodo sperabunt reëdificandos de nobis perpetuos civitatis illius muros, si cognoverint, si viderint nos, non lapides esse vivos, qui possint invicem cohærere: sed magis pulverem, quem projiciat ventus a facie terræ, quem unius verbi flatus in turbinem excitet, et suspicionis cujuslibet levissima aura dispergat? Et hæc quidem dixisse sufficiat pro eo quod ait Dominus: *Si quis scandalizaverit unum de pusillis istis. Credo enim quod majori sollicitudine deinceps ab hac tam nequissima peste cavebitis.*

3. Jam vero quem non moveat quod sequitur in Evangelio: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum?* Numquid enim corporalem hunc oculum monemur eruere, aut unam ex manibus istis, similiter et unum abscindere pedem? Absit a nobis hujusmodi carnalis om-

nino, et nimis ridiculosa cogitatio. Immo vero postquam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo divinus asperere satis, sicut audistis, consilium dat quid de eo nobis agendum sit scandalum, quod interius patimur, contrariam invenientes legem in membris nostris. Ipse enim novit figmentum nostrum, quod ejusmodi scandalum non tam facile a nobis valeat evitari. Porro tripliciter fieri scandalum istud, quotidiano nobis nosse licet experimento. Interdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus simplex, et qui gratiæ magis quam noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, et qui vere a nobis est, dum voluntas nostra aliam minus castam importune ingerit intentionem. Sed habemus jam super hoc salubre consilium Salvatoris: *Erue eum, inquit, et projice abs te. Hoc autem fiet, si non consentias, si abjicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cum enim bonis operibus intentos, ad alia operatrali voluntas propria conatur, manus nostra est quæ scandalizat nos: sed abscindi debet et projici a nobis, ut non ei consentiamus.*

4. Sic etiam proficere in sancta conversatione, et ascendere per gradus scalæ quæ Jacob apparuit, ac juxta quod ait Psalmista, de virtute in virtutem ire desiderantes, sæpius scandalum patimur a pede quodam pusillanimitatis et negligentiae nostræ, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur: sed abscindi eum necesse est, ut pes gratiæ, qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scandalo, sine impedimento. Quod autem dicit, *Bonum nobis esse ad vitam intrare cum uno oculo, aut manu, aut pede, quam duos habentes ire in gehennam ignis*: eos notat qui voluntatem suam, sive bona, sive mala sit, æque sequuntur, et ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala sectantes, secundum quod variantur desideria sua. Quibus merito utilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, et ubi obviat propria voluntas, abscindere et a seipsis abjicere eam. Est autem cum multo

tempore in abscissione propriæ voluntatis nostræ exercitati aliquatenus cam domamus, ut discat jam non superbire, sed magis sine omni scandalo vel contradictione Deo subjecta sit anima nostra; nec jam abjicere necesse sit oculum nostrum, nempe qui simplici adhærens oculo factus est et ipse simplex, aut certe jam non alter est oculus, sed unus cum eo, Apostolo teste: *Quoniam qui adhæret Domino, unus spiritus est*

cum eo. Quod autem de oculo dictum est, de manu quoque et pede eodem modo est intelligendum. Cujus enim voluntas ex affectione et cum desiderio gratiæ cohæret, ut nec concupiscat mala agere, nec bona minora, nec minus bene, quam gratia suggerit; hic plane perfectus est vir. Sed pax ista potius est felicitatis: abscissio vero scandalorum, et tentationum victoria, fortitudinis: illa, inquam, gloriæ, hæc virtutis.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

SERMO I.

De lectione evangelica, Videns Jesus turbas, etc.

1. FESTIVITATEM hodiernam Sanctorum omnium cum omni devotione dignum est celebrari. Nimirum si magna videtur, et, est beati Petri solemnitas, seu beati Stephani, aut cujuslibet cæterorum: quanta ista est, quæ non unius tantum est, sed universorum? Verum non ignoratis, Fratres, sæcularibus id moris esse, ut diebus festis festiva sibi convivia parent: et quanto fuerit solemnitas clarior, tanto splendidius epulentur. Quid ergo? Nonne et his qui convertuntur ad cor, cordis deliciæ sunt quærendæ, et spiritualibus spiritualia comparanda? Propterea jam paratum est convivium nostrum, Fratres, jam coctas sunt omnia, et epulandi tempus advenit. Dignum est enim, ut prius anima satietur, quod hæc portio sine dubitatione, et sine comparatione sit potior: præsertim cum Sanctorum solemnitates manifestum sit ad animas magis, quam ad corpora pertinere: et quæ animarum sunt, animæ plus acceptent, quippe naturali quadam eis cognitione conjunctæ. Quibus propterea quoque Sancti isti compatiuntur amplius, propterea magis desiderant animarum bona, et plus earum refectionibus delectantur, quoniam et ipsi similes nobis fuere passibiles: et ipsi peregri-

nationis hujus et exsilii miserabilis deploravere molestias; et ipsi grave hujus corporis onus, et tumultus sæculi, et tentationes experti sunt inimici. Nihil itaque dubium, quin gratior eissit et multo acceptabilior illa festivitas, qua intenditur epulis animarum, quam sit ea, quæ celebratur a sæcularibus, curam carnis perficientibus in desideriis voluptatum.

2. Verumtamen unde nobis animarum panis in terra deserta, in loco horroris, et vastæ solitudinis? Unde nobis sub sole spiritualis cibus, ubi nihil est nisi labor et dolor, et afflictio spiritus? Sed scio quis dixerit: *Petite et accipietis.* Et illud: *Si vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?* Nec ignoro, quam obnixè tota hæc nocte et die petieritis mendicantes dari vobis panem de cælo vivum; non eum qui corpus roborat, sed qui confirmat cor hominis. Nam convivas quidem non ausim dicere, sed mendici sumus, in præbenda Dei viventes. Mendici, inquam, jacentes ante januam Regis prædivitis, ulceribus pleni, et cupientes saturari, immo et sustentari de micis, quæ cadunt de mensa dominorum nostrorum, quorum celebramus hodie solemnitatem. Nempè deliciis affluunt, et mensuram accipiunt bonam, et con-

fertam, et supereffluentem. Confidimus autem, quoniam erit qui det nobis : chaos enim magnum et distantia est multa nimis inter liberalitatem et benignitatem Dei, et avari divitis crudelitatem. Propterea dedit hodie Pater noster panem (Patrem enim misericordiarum, patrem esse necesse est etiam miserorum;) dedit, inquam, nobis panem de cœlo, et cibaria in abundantia : quorum utinam ego fidelis coquus, utinam anima mea coquina utilis videatur.

5. Siquidem ad præparanda fercula vestra, tota hac nocte concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exarsit ignis : ille sine dubio, quem Dominus Jesus misit in terram, et voluit vehementer accendi. Nam spiritualem cibum, et coquinam, et ignem habere necesse est spiritualement. Superest jam ut distribuam quæ paravi : vos autem considerate potius dantem Dominum, quam ministrum distribuentem. Ego enim, quantum in me est, nihil aliud sum quam conservus vester, qui vobiscum pariter, et mihi, et vobis (sicut ipse Dominus novit) mendo panem de cœlo, et alimoniam vitæ. Propterea non ego do vobis, sed Pater vester ipse est, qui dat vobis panem de cœlo vivum : ipse vos pascit, et operibus, et sermonibus, etiam et carne Filii sui, quæ est vere cibus. Nam et de operibus lego : *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei et de verbis, quoniam non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Ergo nunc quidem cibari habemus factis ejus et verbis; post hæc etiam illibatam Dominici corporis Sacramentum in altaris mensa sacrosancta, ipso propitio, percepturi.

4. Legimus in Evangelio hodie, quoniam *Videns turbas Jesus, ascendit in montem.* Prædicantem enim Dominum de civitatibus et castellis populi sequebantur : quorum salvabat animas, sanabat corpora; et adhærebant ei, affatu pariter et aspectu illius delectati : cuius nimirum vox suavis, et facies ejus decora, sicut scriptum est : *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est*

gratia in labiis tuis. Talis est quem nos sequimur, cui adhæremus; totus desiderabilis, in quem non solum populi, sed et ipsi quoque Angeli sancti desiderant prospicere. Quid vobis suavius apponemus? Nimirum hæc sunt delicia Angelorum. Gustate proinde, et videte, quoniam suavis est Dominus. Et huic suavitati, huic saporis, huic sapientiæ, quæ vere trahitur de occultis, omne quod desideratur, non valet comparari. Quid enim? Miraris in sole splendorem, in flore pulcritudinem, in pane saporem, in terra fœcunditatem? Sed a Deo hæc universa donata sunt; nec dubium, quin multo amplius reservaverit sibi, quam dederit creaturis.

5. Jam ne hoc quidem otiosum putemus, quod ascendit in montem, nimirum quod tanto ante prædictum est, tamquam a longe clamante Propheta : *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam qui evangelizas Jerusalem.* In qua ascensione, si vos melius non habetis, ego illud intelligendum puto, quod initio Actuum Apostolorum beatus Lucas meminit, dicens : *Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ cepit Jesus facere, et docere.* Utique non juxta Pharisæorum morem, qui alligabant onera gravia et importabilia, et imponebant ea in humeros hominum, digito autem suo nolebant ea movere. An non bonus animæ panis est iste, et plurimum confirmans cor hominis? Fiducialiter sequor te, Domine, quocumque ieris, et secure incedo viam mandatorum tuorum, sciens quod per eam præcesseris ipse. Secure, inquam, viam mandatorum tuorum curro, quandoquidem novi quod a summo cœlo egressio tua ad currendum hanc viam, et occursus tuus usque ad summum ejus fuerit per hanc viam. Non possum modo, Fratres, in hunc modum singula masticare : vos estote animalia munda et ruminantia, ut fiat sicut scriptum est : *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis.* Cogit enim succingere forsitan et præscindere verbum tam brevis horæ, quam materiæ magnitudo.

6. *Videns turbas Jesus, ascendit in montem.* Videns miserationis intuitu, quoniam erant sicut oves errantes, non habentes pastorem. Quid est quod priusquam docere inciperet, ascendit in montem, nisi quod in hoc ipso docuit necesse habere prædicatores verbi Dei desiderii animi et conversatione sancta ad sublimia tendere, et virtutum conscendere montem? *Et cum sedisset, accesserunt ad eum Discipuli ejus.* Cum sedisset, inquit. Alioquin quis ad excelsum illum gigantem posset accedere? Benignissime prorsus inclinavit se, et exinanivit usque ad sessionem, ita ut dicat Patri: *Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam.* Sedit enim, ut ad eum, quem ne ipsi quidem Angeli stantem attingere poterant, etiam publicani et peccatores accedant, accedat Maria Magdalene, accedat et Latro de cruce. *Et cum sedisset, accesserunt ad eum Discipuli ejus.* Accesserunt non tam incessu pedum, quam affectu cordis, et imitatione virtutum. Bene autem non turbæ, non quilibet de populo, sed Discipuli accessisse dicuntur: quatenus sicut Testamentum vetus datum legitur in monte Sina, solo Moysæ ascendente, et populo exspectante deorsum: sic et modo suscipere montes pacem populo, et colles justitiam; et velut in tenebris quibusdam, et in occulto diceretur Apostolis, quod postea dicerent in lumine; et audirent in aure, quod prædicarent postmodum super tecta. Unde et sequitur:

7. *Et aperiens os suum, docebat eos.* Aperuit nunc os suum, qui Prophetarum prius aperuerat ora. Hinc est quod legitur in Psalmo, Propheta dicente: *Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam.* Nunc autem qui multifarie, multisque modis olim locutus fuerat in Prophetis, demum suo ipsius ore locutus est, tamquam si diceret: Et qui loquebar, ecce adsum. Beati qui audierunt loquentem in carne Sapientiam; beati qui Verbi Dei verba, quæ ab ipsius ore processerunt, audierunt. Verumtamen quod audierunt illi, adhuc reservatur nobis: quia et nos audire possumus, quamvis non ab ipso. *Ape-*

riens os suum docebat eos, dicens: Beati pauperes spiritu. Vere apertum est os ejus, in quo omnes thesauri sapientiæ et scientiæ sunt reconditi. Et vere ejus hæc doctrina, qui in Apocalypsi loquitur, *Ecce nova facio omnia: qui per Prophetam ante prædixerat, Aperiam os meum: eructabo abscondita a constitutione mundi.* Quid enim tam absconditum, quam paupertatem esse beatam? Attamen Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere potest; et ipsa est quæ dicit, quoniam *beati pauperes spiritu.* Sic vos, insensati filii Adam, divitias quæritis, divitias desideratis usque adhuc: cum jam beatitudo pauperum divinitus commendata, prædicata mundo, credita sit ab hominibus? Quærat eas paganus, qui sine Deo vivit: quærat Judæus, qui terrenas promissiones accepit: sed qua fronte, magis autem qua mente Christianus divitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicavit? Quousque filii alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, ut beatum dicatis populum cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia; cum Filius Dei os suum aperiens locutus sit veritatem, beatos esse pauperes, et vae divitibus?

8. Sed diligenter attende, quod non simpliciter pauperes nominat, propter plebeios pauperes necessitate miserabili, non laudabili voluntate. Spero equidem profuturam eis apud divinæ bonitatis misericordiam hanc ipsam afflictionis suæ miseriam: scio tamen Dominum hoc in loco non de hujusmodi fuisse locutum, sed de his qui possunt dicere cum Propheta: *Voluntarie sacrificabo tibi.* Attamen nec voluntaria quidem paupertas omnis laudem habet apud Deum. Nam et philosophi omnia sua reliquisse leguntur, ut expediti mundialibus curis, studio vanitatis possent vacare liberius, et nolebant censu abundare terreno, ut abundarent magis in sensu suo. Hos discernit quod dictum est, *spiritu*, id est spirituali voluntate. *Beati ergo pauperes spiritu*, spirituali scilicet intentione, desiderio spirituali, propter solum beneplacitum Dei, et animarum salutem: *quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Sed quis est qui sic

loquitur, qui sic beatificat pauperes, et sic ditat? Putas poterit verum esse? Erit sine dubio: siquidem verax et potens est qui promittit. Si murmurat inimicus, respondebitur ei: An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Si tu jure humiliatus es pro eo quod adversum me exaltare te voluisti; nonne qui se humiliant propter me, merito sunt exaltandi? Et vere, Fratres, si miserimus ille e cœlo dejectus est, quoniam affectavit celsitudinem, altitudinem concupivit, sublimitatem præsumpsit: nonne consequens est beatos esse, qui sponte in paupertatis humilitatem sese deponunt, et juxta Domini promissionem, *ipsorum est regnum cœlorum*, quod perdidit iste? Et attende quam sapienter ordinaverit Sapientia, contra peccatum primum, remedium primum opponens. Ac si apertius dicat: Vis obtinere cœlum quod perdidit superbiens Angelus, qui confusus est in virtute sua, et in multitudine divitiarum suarum? Paupertatis vilitatem amplectere, et tuum erit. Sequitur:

9. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Bene, optime. Sic enim oportebat, commendata paupertate, etiam mansuetudinem prædicari: quoniam relinquentibus omnia, prima solet esse tentatio de molestiis corporis, et afflictione carnis insolita. Quid vero paupertas proderit, si (quod absit) pauper in murmurationem deveniat, factus exasperans, et impatiens disciplinæ? Optime quoque post regni promissionem minus aliud regnum velut in arrham datur, ut secundum Scripturam, *promissionem habeamus vitæ ejus quæ nunc est, pariter et futuræ*; et de exhibitione præsentium firma sit expectatio futurorum. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Hanc ego terram corpus nostrum intelligo: quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super membra sua, necesse est ut sit ipsa mitis, et superiori suo subjecta: quoniam TALE inveniet inferius suum, qualem se exhibuerit superiori. Armatur enim creatura ad ulciscendam sui injuriam Creatoris. Et ideo noverit ani-

ma, quæ rebellem sibi invenit carnem suam, se quoque minus, quam oporteat, superioribus potestatibus esse subjectam. Mansuescat ipsa, et humilietur sub potenti manu Altissimi; et subjecta sit Deo, et his pariter quibus vice ejus habet obedire Prælati: et continuo corpus suum inveniet obediens et subjectum. Veritas enim est quæ loquitur: *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Et vide, si non adversus secunda peccati vulnus secunda processerit medicina. Prima siquidem post angelicæ prævaricationis ruinam Eva peccavit, inquietudine spiritus agitata, et indicti dominici jugum suave, et leve onus abiciens: quoniam expectare noluit, ut de manu Domini, unde jam cætera acceperat, perfectionem quoque beatitudinis mereretur, sed præripere illam serpentis consilio attentavit. Propter hoc paradisum perdidit, terram deliciarum: propter hoc in ipso corpore suo contrariam legem invenit. Sed jam fortassis ad hanc Domini vocem desiderio mansuetudinis æstuas, et conquereis super asperitate cordis tui, et belluinis quibusdam motibus, atque indomita feritate. Attende ergo quod sequitur:

10. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Equum indomitum flagella domant: animam immitem contritio spiritus, et assiduitas lacrymarum. Ergo in omnibus operibus tuis memorare novissima tua: mortis horrorem, judicii tremendum discrimen, ardentis gehennæ metum ab oculis cordis tui elongari nullatenus patiaris. Cogita peregrinationis tuæ miseriam, recogita annos tuos in amaritudine animæ tuæ: cogita vitæ humanæ pericula, cogita fragilitatem propriam: et in hujusmodi cogitatione si perseveraveris, dico tibi, parum senties quicquid foris videtur esse molestum, dum toto corde circa interiorum molestiam occuparis. Sed nec patietur Dominus sine consolatione te esse, quoniam Pater misericordiarum est, et Deus totius consolationis; et complebitur omnino quod Veritas pollicetur: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Concordat autem huic sen-

tentiæ etiam illud, quod in Salomone legisti: *Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum convivii.* Propterea beata esses Eva, si post culpam consolationem quæreres lacrymarum, et conversa ad pœnitentiam veniam citius obtineres. Nunc autem miserimam quæsisisti consolationem de simili casu viri tui; et veneno pessimo, nequissimo videlicet vitio, totam infecisti posteritatem tuam: ut usque hodie perditionem alterius, alter suam reputet consolationem. Misera prorsus Evæ consolatio, et eorum qui miseriam hanc imitantur! Sed *beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Verum quid aliud est hæc consolatio, quam procedens de spe veniæ gratia devotionis, et suavissima delectatio boni, et gustus sapientiæ, licet exiguus, quibus interim benignus Dominus afflictam refrigerat animam? Sed gustus ille nihil aliud est, quam irritamentum desiderii, et incentivum amoris, sicut scriptum est: *Qui edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient.* Propterea ilico subinfertur:

11. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Qui esurit, esuriat amplius; et qui desiderat, abundantius adhuc desideret: quoniam QUANTUMCUMQUE desiderare potuerit, tantum est accepturus. Immo vero non secundum imperfectionem modumve desiderii, quoniam quidem donec perfecte habeat, perfecte desiderare non potest; sed nec et perfecte habere, donec perfecte desideret: sed mensuram accepturus est bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Infirmiori palato cordis, et animæ languenti adhuc dura et insipida res videtur esse justitia: sed qui gustaverunt, ecce ipsi sciunt, quam beati sunt qui esuriunt illam, quoniam ipsi saturabuntur. O vere felix et gloriosa satietas! o sanctum convivium! o desiderabiles epulæ! ubi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium, quoniam satietas summa, et summum inerit desiderium. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Jam vero hoc verbum

adversus Adam procedere credo, qui portionem quidem aliquam videtur tenuisse justitiæ, in eo quod mulieri compassus est: sed si esurisset justitiam, curasset sine dubio reddere quod debebat, non modo uxori, sed multo magis Creatori. Debebat enim uxori compassionem utique et disciplinam, tanquam inferiori. Caput enim mulieris vir. Debebat autem Deo obedientiam atque subjectionem. Sed quid putamus, Fratres, quam plurimi usque hodie factum illud graviter dijudicant, et tamen insipienter imitantur? Indignantur adversus Adam, quod obedierit voci uxoris suæ, plusquam Dei; et ipsi quotidie Evam suam, carnem videlicet, audiunt plusquam Deum. Fratres, si modo præsentem videremus Adam in eo articulo positum, ascendentibus cogitationibus in cor ejus, coartari inter precem uxoris, et præceptum Creatoris, nonne clamaremus adversus illum, dicentes: Cave tibi miser, vide ne feceris; seducta est mulier, non acquiescas ei? Utquid ergo, quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis? *Beati enim qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sed quid potest esse omnis justitia nostra coram Deo? Nonne juxta Prophetam, *velut pannus menstruatae* reputabitur: et si districte judicetur, injusta invenietur omnis justitia nostra, et minus habens? Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipsa quidem pro se poterit respondere justitia? Propterea obnix cum Propheta clamantes, *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine,* tota humilitate ad misericordiam recurramus, quæ sola potest salvare animas nostras, et sollicitè pensemus quod sequitur:

12. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et attende, quemadmodum Zacchæus breviter uno verbo utrumque complectitur, dicens: *Dimidium bonorum meorum do pauperibus, et si quempiam defraudavi, redde quadruplum.* Vides quantum esurit iste justitiam, cui non sufficit æqua mensura reddere, nisi reddat quadruplum. Misericordia quoque magna est, quod

dimidium bonorum suorum dat pauperibus. Verumtamen non silebo ego quod sentio. Laudem Domini loquetur os meum : Domini plane, non vestram. Neque enim vobis, sed nomini ejus do gloriam. Zacchæus certe, cujus laus est in Evangelio, dimidium bonorum suorum dedit pauperibus : sed ego multos Zacchæos hic video, qui nihil sibi ex omnibus reliquere. Quis mihi scribet hoc Evangelium de Zacchæis istis, immo de Petris istis, qui fiducialiter loquantur Domino : *Ecce nos reliquimus omnia, et seculi sumus te?* Sed scriptum est jam in Evangelio æterno, in libro vitæ scriptum est et signatum. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Jam vero, Fratres, Adæ crudelitatem hæc sententia tangit, qui videbatur prius uxoris amore peccasse. Ecce enim scimus, o Adam, quia os de ossibus tuis, et caro de carne tua est, et ejus amore peccasti. Videamus nunc quantum diligas eam. Venit Dominus igneum tenens gladium in ultionem prævaricationis; oppone te discrimini propter illam, et dic : Domine, mulier infirmior est, mulier seducta est : mea est iniquitas, meum peccatum, in me solum vindicta procedat. Sed non loquitur sic : *Mulier, inquit, quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, et comedi.* O perversitas! Pœnam pro ea suscipere refugis, et culpam admittere non recusasti! Quomodo, pro dolor! omnia confudisti, perniciose miserics, ubi severus esse debueras; et perniciosius crudelis, ubi misericordiam impendere oportebat? Nam delinquere propter illam nullo modo, satisfacere vero pro ea libenti animo debuisti. Sic enim oportet fieri, Fratres, ut numquam propter alium homo peccet, quod est justitiæ : et libenter aliena peccata portet, quod est misericordiæ. *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Sequitur :

15. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Beati plane, et omnino beati, qui videbunt in quem desiderant Angeli prospicere, quem videre vita æterna est. Tibi dixit cor meum, exqui-

sivit te facies mea : faciem tuam, Domine, requiram. Quid enim mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram? Defecit caro mea et cor meum, Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum. Quando adimplebis me lætitia cum vultu tuo? Væ mihi ab immunditia cordis mei! qua impediende, necdum mereor ad beatam illam visionem admitti. Quanta sollicitudine, Fratres, quanto studio danda est opera, ut mundari possit oculus, quo videndus est Deus? Et ego quidem triplici sorde inquinari me sentio, concupiscentia carnis, et concupiscentia gloriæ temporalis, et præteritorum conscientia delictorum. Sunt enim in anima motus quidam utrorumque desideriorum, quos nec ratione, nec viribus extinguere possum, quamdiu sum in hoc sæculo nequam, et in corpore mortis teneor alligatus. Attamen contra sordes istas crationis oppono remedium; et propterea sicut oculi servorum in manibus minorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri, qui solus mundus est, et potest facere mundum de immundo conceptum semine. Sic et contra peccati conscientiam remedium Confessionis est institutum; et omnia in confessione lavantur. Ecce hæc sunt quæ mundant oculum cordis, Oratio et Confessio. Porro *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Videbunt quidem in fine facie ad faciem : videbunt etiam nunc, sed per speculum in ænigmate : et nunc cognoscunt ex parte, perfecte postea cognituri. Omnis enim in cujus conscientia clausum adhuc peccatum vivit, aut peccat in spe, et ita sentit de Deo, tamquam si minus ei peccata displiceant : aut peccat in desperatione, immisericordem sentiens Deum. Quorum utriusque merito dicitur, *Existimasti inique, quod ero tui similis : quoniam neuter Deum videt, sed mentitur iniquitas sibi, formans sibi idolum pro eo, quod non est ipse.* Beati vero mundo corde, quoniam ipsi soli Deum vident, soli de eo sentiunt in bonitate : sicut vere bonus est, ita ut nemo bonus sit nisi ipse. *Beati mundo corde, quoniam*

ipsi Deum videbunt. Miseri proinde Adam et Eva, qui conversi in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, dum confessionis mundationem fugiunt, immundo remanent corde, et a facie Domini ejiciuntur. Sequitur :

14. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Merito filii nomine vocabuntur qui filii opus impleverint. Ipse enim est, per quem reconciliati pacem habemus ad Deum : ipse qui pacificavit in sanguine suo quæ in cælis sunt, et quæ super terram, mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus. Et attende quemadmodum in tribus quidem prioribus sibi ipsi reconciliatur anima, in duobus quæ sequuntur proximo, in sexto Deo : in septimo etiam alios reconciliat, tamquam receptos in gratiam Domini, et felici familiaritate donatos. Nam paupertate, mansuetudine, fletu renovatur in anima similitudo quædam et imago æternitatis omnia tempora complectentis, dum paupertate futura meretur, mansuetudine sibi præsentia vindicat, luctu pœnitentiæ præterita quoque recuperat, sicut scriptum est : *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Porro justitia et misericordia perfecte proximo cohæremus, dum quicquid nolumus nobis fieri, aliis non faciamus per justitiam : et quæcumque volumus ut faciant nobis homines, et nos faciamus illis per misericordiam. Jam reconciliati nobis, reconciliati etiam proximo, fiducialiter per munditiam cordis reconciliamur Deo. Beati vero, qui de sua reconciliatone non ingrati, et pro fratribus suis pie solliciti, eos quoque, quantum prævalent, et sibi, et Deo reconciliare laborant. Quibus enim laudibus dignum, quanto amplectendum putas affectu fratrem illum, qui sine querela conversans inter fratres, tota sollicitudine cavet, ne quid in eo sit quod ab aliis portari oporteat; et quicquid in aliis est onerosum, patientissime portat? qui singulorum scandala sua reputat; qui cum Apostolo loquitur, *Quis scandalizatur, et ego non uror? quis infirmatur et ego non infirmor? Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Non est enim

Deus dissensionis, sed pacis : ideoque filios pacis, Dei quoque filios dignum est appellari.

15. Jam quæ sequitur octava Beatitudo, Martyrum est prærogativa : cujus nobis tolerantia nec tempus videtur esse, nec virtus. Honoratur nunc justitia magis quantum in facie est : aut nulli aut pauci pro ea sustinent persecutionem. Felices tamen, si qui sunt, quoniam ipsorum est regnum cælorum, ut eos nemo persequatur. Quod si multiplex fuerit tribulatio, tunc quoque multiplicius exsultandum, non intuentibus quæ videntur incommoda; sed præmia, quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna. *Beati, inquit, eritis cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et ejecerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me. Gaudete in illa die, et exultate : ecce enim merces vestra copiosa est in cælis, copiosior longe quam sit labor in terris.* Verumtamen quid sibi vult, quod eadem promissio facta est pauperibus et martyribus, nisi quia vere martyrii genus paupertas voluntaria est? *Beatus vir, ait Propheta, qui post aurum non abiit, nec speravit in thesauris pecuniæ. Quis est hic, et laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.* Quid mirabilius, aut quod martyrium gravius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas et pretiosas algere, paupertate premi inter divitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ipse appetitus? An non merito coronabitur qui sic certaverit, mundum abiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, et (quod gloriosius est) de semetipso triumphans, et crucifigens concupiscentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter et martyribus regnum cælorum promittitur, quia paupertate quidem emittitur, sed in passione pro Christo absque omni dilatione percipitur.

SERMO II.

De statu sanctorum ante resurrectionem.

1. QUA SANCTORUM OMNIUM FESTIVAM

hodie, dilectissimi, omnique dignissimam devotione memoriam celebramus, operæ pretium puto de communi eorum felicitate, in qua beata jam requie perfruuntur, et futura quam præstolantur consummatione, adjuvante Spiritu sancto sermonem facere caritati vestræ, ita sane, ut non opinionis propriæ conjecturas, sed divinorum librorum sequar auctoritatem; ne prophettare videar de corde meo, sed innitar, quoad poterō, testimoniis Scripturarum. Erit enim præstante Domino triplex sermonis hujus utilitas, quatenus agnita, vel ex parte aliqua, felici retributione Sanctorum, abundantiori deinceps sollicitudine ipsorum inhærere vestigiis, ac ferventiori desiderio ad eorum suspirare consortia, propensiori quoque devotione eorundem nos commendare patrociniis studeamus. Fidelis quippe sermo, et omni acceptione dignus, ut quos solemnī veneratione prosequimur, etiam simili conversatione sequamur: quos beatissimos prædicamus, ad eorum beatitudinem tota aviditate curramus: quorum delectamur præconiis, sublevemur eorum patrociniis. Nec sane parum fructuosa invenitur memoria festiva Sanctorum, languorem, teporem, erroremque depellens: cum eorum intercessione juvetur infirmitas nostra, consideratione beatitudinis excitetur negligentia nostra, ignorantia quoque nostra ipsorum erudiat exemplis. Propterea cum perfecte eruditos vos ad imitanda Sanctorum vestigia, hodierna sancti Evangelii lectione, et ipsius Domini sermone non dubitem, erecta nimirum ante oculos vestros scala, per quam universus, quem hodie veneramur, Sanctorum chorus ascendit; nec ignorem implorandis eorum suffragiis totum paulo minus noctis et diei hujus religiosa devotione tempus expensum; jam de eorum felicitate loqui vel exiguum aliquid attentabo, quod donaverit ipse, qui eos et magnificat jam et glorificat, quos vocavit prius atque justificavit.

2. Legimus in Propheta: *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi, quia eripuit animam*

meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu. Et in alio psalmo: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium.* Multa quoque similia in divinarum reperisse mihi videor serie Scripturarum verba hominum, qui liberatos se esse non sine multa admiratione lætantur, verba perfectæ securitatis, et felicitatis immensæ, vocem gratiarum actionis et lætitiæ, quam pro meo sapere his qui luteas adhuc domos inhabitant, et in sudore vultus sui comedunt panem suum, omnino non arbitror convenire. Quis enim eorum gloriabitur castum se habere cor? Quis audeat gloriari contritum esse laqueum, liberatos pedes suos a lapsu, reclamante nimirum Apostolo, et dicente: *Qui stat, videat ne cadat?* Unde et de semetipso: *Infelix, inquit, ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et alio in loco: *Fratres, inquit, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ retro sunt oblitus, et in ea quæ ante me sunt extentus, sequor ad palmam,* etc. Itemque, *Ego, ait, sic curro non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans: sed castigo corpus meum et servituti subjicio, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Hæc plane tuba militiæ est, hæc verba ducis strenui fortiter dimicantis. Nam superiora quidem videntur potius triumphantis, aut certe necdum quidem triumphantis, sed cum victoria jam redeuntis de prælio, et futuram magni triumphi diem læta ac secūra conscientia præstolantis.

3. Quid enim loquitur reversus de prælio fortis miles, servus fidelis? *Convertere jam, inquit, anima mea in requiem tuam.* Dum enim in corpore mortis Domino militares, nulla requies erat, tum pro labore certaminis, tum pro periculo exitus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum, inde succumbendi metus gravius sollicitabat. Habebat tamen, Fratres, etiam tunc gloriam miles Christi, licet requiem non haberet. Ait siquidem strenuus ille et fortissimus miles, cujus et paulo ante fecimus mentionem: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ.*

Quod conscientiae testimonium non sic intelligendum puto, tamquam ipsa sibi conscientia attestetur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Est ergo testimonium conscientiae, in quo gloriatur Apostolus, non quod perhibeat conscientia, sed quod loquitur Spiritus veritatis in ipsa, testimonium perhibens spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Est enim testimonium conscientiae non perhibentis, sed percipientis. Cum enim veritas applaudit, cum iustitia attestatur, Dei sine dubio commendantis vox est, et Spiritus sancti testimonium perhibentis, ac si decertanti viriliter militi Rex suus, pro cuius amore et honore decertat, prope assistens lætus applaudit, laudet fortia facta, proximam clamitet esse victoriam, parata jam præmia, et coronam pollicetur æternam. In quo testimonio gloriatur quidem probatus et strenuus miles; minime tamen quiescit, sed tanto acrius virilisque decertat. Itaque dum adhuc militant, gaudent utique electi Dei, sed tantum de primitiis Spiritus, qui et infirmitatem eorum adjuvat virtute sua, et pusillanimitatem sua consolatur attestazione. Unde et is, de quo loquebamur, Apostolus: *Non est, inquit, regnum Dei esca et potus, sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto.*

4. Jam vero consummato militiae tempore gaudium habent Sancti etiam in spiritu suo, donec adveniat dies illa, qua introire mereantur in gaudium Domini sui, gaudium habituri et in ipso corpore suo. Sic enim habemus in psalmo: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti lætitiā in corde meo.* Unde? Plane ex his quæ sequuntur: *A fructu frumenti, vini et olei sui.* Audivit enim ejusmodi anima vocem dicens: *Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera ejus.* Unde et Johannes scribere jubetur in Apocalypsi, quoniam *beati mortui qui in Domino moriuntur.* Quare beati? *Amodo enim jam dicit Spiritus, ut requiescant a laboribus suis.* Unde et in ipso de quo paulo ante loquebamur psalmo, eis quæ supra posuimus verbis adjunctum est:

In pace in idipsum, dormiam et requiescam. Et de operibus habemus in Apocalypsi: *Opera enim illorum sequuntur illos.* Ad quid vero sequuntur, nisi ut laudent eos in portis? Ad quid sequuntur, nisi ut multiplicentur a fructu eorum, et accipientes de fructu manuum suarum, saginentur vituli, quos ex prophetico testimonio, cum reedificabuntur muri Jerusalem, super altare Domini novimus imponendos? Interim quippe sub altari eos esse, et non supra, ipse nos doceat, cujus testimonium credibile factum est nimis, qui, ut scribit in Apocalypsi, sub altari ipso eorum etiam voces audivit. Adhuc ergo signatum est super eos lumen vultus Dominici: et licet non plenam, habent tamen lætitiā multam in corde suo, donec veniat dies illa, qua implebit eos lætitiā cum vultu suo. Interim, inquam, convertuntur animæ illæ in requiem suam, donec veniat dies, qua introire mereantur in requiem Domini. Adhuc laudant eas in portis opera sua, donec veniat, cum erit unicuique laus a Deo. Videtis, Fratres, quanta est unitas Scripturarum, quam uno sensu et eisdem pene verbis de beatitudine loquantur animarum.

5. Jam vero nemo ex vobis parvam aliquam requiem, aut lætitiā suspicetur eorum, qui ab omni penitus molestia liberi recogitant annos suos in dulcedine animæ suæ: lætantur pro diebus quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala: cum jucunda admiratione et mira jucunditate considerant pericula quæ evaserunt, labores quos pertulerunt, certamina quæ vicerunt: et pro his omnibus certa et indubitata fide exspectant beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris sui, qui resuscitabit et reformabit corpora eorum, configurata proprii corporis claritati.

6. Quanta est felicitas eorum, quam immensa lætitiā! qui nimirum triplici gaudio, de recordatione transactæ virtutis, de exhibitione præsentis quietis, de certa exspectatione futuræ consummationis exsultant. Nam de futura illa consummatione habemus vocem

eorum in fine ejus psalmi, de quo superius loquebamur. Dicunt enim singulæ animæ, quibus jam datum est ad hanc requiem pervenire: *In pace in idipsum dormiam, et requiescam; quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.* Singulariter, inquam, in spe, non jam inter spem et metum, ubi prius non sine sollicitudine et anxietate plurima fluctuabam. Sic et de præsentis Sanctorum requie habemus in alio psalmo scriptum: *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.* Bene, inquam, fecit, quamvis necdum optime. Denique audi quam bene: *Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu:* id est a peccato omni, et a peccati pœna, a timore quoque et a periculo recidendi penitus liberavit. Hoc est suavissimum animæ stratum, quod nullis jam lavet aut riget lacrymis, quando absterget Deus omnem lacrymam ab oculis ejus. Hoc cubile, in quo jam non compungitur, nec convertitur in ærumna sua, dum configitur spina. Exiit enim de terra illa, quæ spinas ei et tribulos germinabat. Hoc plane stratum animæ, quod minime jam versatur in infirmitate ejus: quoniam universa quæ infirmitatis erant, pariter transierunt. Hæc est, inquam, animæ suavissima et saluberrima requies, conscientia munda, quieta, securâ. Sit ergo beatæ animæ culcitra conscientiæ suæ puritas, sit capitale tranquillitas, sit opertorium ejus securitas: ut in hoc interim strato dormiat delectabiliter, feliciter requiescat.

7. Jam vero de recordatione transactæ virtutis habes in psalmo centesimo vicesimo tertio manifeste verba eorum, quæ superius quoque commemoravi. Considerant enim et multa cum admiratione recogitant, a quibus laqueis, quantisque periculis divino meruerint auxilio liberari, et exultantes in Domino dicunt: *Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis, cum exsurgerent homines in nos, forte vivos deglutissent nos. Torrentem pertransiit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam*

intolerabilem. Et addunt: *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captivem dentibus eorum.* Sed et verba quæ jam tempore suæ resolutionis instante loquebatur Apostolus, de eo in quo nunc feliciter requiescit statu præsumpta, videntur et nunc ei multo melius convenire. Nunc enim jam secure loquitur: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illum diem justus judex.* Hæc sunt, dico vobis, Fratres, hæc modo sunt universa Sanctorum negotia, hic cibus, hic somnus eorum: et propterea voluit Spiritus sanctus scribi verba ea quæ protulimus, cæteraque similia, ut ex his aliquatenus innotesceret nobis status eorum.

8. Longe aliter tamen afficiuntur in hujusmodi meditationibus, et multo amplius delectantur, quam nostra aut cogitatio capere, aut explicare queat oratio. Audi enim quomodo laboret Propheta inculcans, et multiplicans verba, nec tamen sic digne magnificare valens quod intendit. *Quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Quid tamen addidit? Perfecisti, inquit, eis qui sperant in te, in conspectu filiorum hominum.* Est ergo multitudo dulcedinis, quæ abscondita est, magna quidem, et magna valde, necdum tamen perfecta: quoniam in manifesto perficietur, non in abscondito, quando non sub altari requiescent Sancti, sed super thronos tamquam iudices residebunt. Ad requiem enim exutæ a corporibus animæ sanctæ protinus admittuntur: ad plenam autem gloriam regni non ita. *Me exspectant justi,* ait Propheta, cum adhuc detineretur in custodia corporis hujus, *donec retribuas mihi.* Et vox divina ad animas sanctas corporum suorum resurrectionem flagitantes: *Sustinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum vestrorum.* Sed jam sermo claudendus est: vocant enim nos Missarum adhuc celebranda-solemnia. Quod ergo restat adhuc de eadem materia, sermoni alteri reservemus.

SERMO III.

Quomodo animæ sanctæ erunt sine macula et ruga.

1. ADVERTISTIS, nisi fallor, ex his quæ præcedente sermone sunt dicta, tres esse sanctarum status animarum : primum videlicet in corpore corruptibili, secundum sine corpore, tertium in corpore jam glorificato. Primum in militia, secundum in requie, tertium in beatitudine consummata : primum denique in tabernaculis, secundum in atriis, tertium in domo Dei. *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum!* multo magis tamen atria concupiscibilia, secundum quod addit : *Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini.* Sed quoniam in ipsis quoque atriis nonnullus (ut audis) defectus est, beati omnino qui habitant in domo tua, Domine. Lætatus sum plane in his quæ dicta sunt mihi, Fratres, quoniam in domum Domini ibimus. Quod si quæritis, unde id tam fiducialiter præsumam : inde sine dubio, quod jam multi ex nobis in atriis stent, exspectantes donec recipiant corpora sua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatissimam domum nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis : id est nec Sancti sine plebe, nec spiritus sine carne. Neque enim præstari decet integram beatitudinem, donec sit homo integer cui detur; nec perfectione donari Ecclesiam imperfectam. Propterea cum resurrectionem expeterent corporum, sicut priore sermone jam diximus, acceperunt divinum responsum, dicens : *Sustinete modicum tempus, donec compleatur numerus fratrum vestrorum.* Acceperunt tamen jam singulas stolas : sed non vestientur duplicibus, donec vestiamur et nos : quomodo de Patriarchis et de Prophetis ait Apostolus : *Deo melius aliquid providente pro nobis, ut non sine nobis consummarentur.* Stola enim prima ipsa est, quam diximus, felicitas et requies animarum : secunda vero immortalitas et gloria corporum. Unde et dicunt : *Vindica, Domine, sanguinem sanctorum tuorum qui effusus est, non tanquam vindictæ cupidi, nec de*

propriæ ultionis zelo : sed ex desiderio resurrectionis et glorificationis corporum suorum, quam nimirum usque in diem iudicii differendam esse non dubitant.

2. Sed unde hoc tibi, o misera caro, o sæda, o fœtida, unde tibi hoc? Animæ sanctæ, quas propria Deus insignivit imagine, te desiderant; quas redemit proprio sanguine, te exspectant : et ipsarum sine te compleri lætitia, perfici gloria, consummari beatitudo non potest. Adeo siquidem viget in eis desiderium hoc naturale, ut necdum tota earum affectio libere pergat in Deum, sed contrahatur quodam modo, et rugam faciat, dum inclinantur desiderio tui. Unde et beatus Johannes, qui multa nobis de eo statu, in quo feliciter beatæ animæ requiescunt, per Spiritum reseravit ; *Sine macula, inquit, sunt ante thronum Dei.* Sine macula, inquam, sed necdum sine ruga : donec veniat dies, cum sibi gloriosam Christus exhibebit Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam. In his namque qui adhuc militant, nec sine macula quidem Ecclesia est : quoniam nemo mundus a sorde, nec infans, cujus est unius diei vita super terram : quam utique vitam beatus Job militiam esse testatur. In his vero qui sub altare Domini requiescunt, jam quidem sine macula est Ecclesia, sicut habes in psalmo : *Domine, quis habitavit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur, inquit, sine macula.* Hic ergo requiescet in monte Domini, qui ingreditur sine macula : qui vero fuerit sine ruga, exaltabitur supra montem. Sed si vis seire quando erunt sine ruga animæ sanctæ, quando extendentur cœli sicut pellis, quæ dilatatur penitus, ut nec minima quidem ruga inveniatur in ea : tunc sine dubio, quando jam sequentur Agnum quocumque ierit. Vere enim extendi et dilatari necesse est animas, quibus utique sequendus est Agnus. Quo enim vadit? Attingit profecto a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter.

3. Vis adhuc nosse quo eat Agnus, et quomodo necesse habeant beatæ animæ sequi

eum? *In omnibus requiem quæsi.* Hæc est plane requies Domini, non inter-cisa, non circa aliquid certum restricta: quoniam in omnibus gaudet, in omnibus delectatur, in omnibus requiem quærit, et invenit. Nam et bona ei placent in seipsis, et delectatur nihilominus bona ordinatione malorum. Diligit misericordiam et iudicium: nec modo in bonorum gloria sibi complacet, sed in ipsis quoque, utpote justis, suppliciis impiorum. Quid ergo? Putasne poterit humana anima in hoc gaudium Domini sui, et in hanc ejus requiem intrare, ut et ipsa quoque in omnibus delectetur; nec aliqua jam privata affectione contrahatur in rugam, sed transeat in affectum quemdam generalem atque divinum? Poterit sine dubio, si fidelis inveniatur super pauca, quæ accepit militiæ suæ tempore, id est super artus, super sensus, super appetitus suos, quos suscepit regendos, ut in his probetur, quam fidelis sit Domino suo. Sciat igitur servus Christi vas suum possidere in sanctificatione, glorificet et portet Deum in corpore suo: nec dubium, quin fidelem in modico servum supra multa constituat Dominus liberalis et dives. Supra multa plane, quoniam constituet eum dominum domus suæ, et principem omnis possessionis suæ. Neque id vobis incredibile videatur, Fratres, tamquam a meipso id loquar: quoniam Veritas ipsa manifeste id pollicetur, cujus de promissione omnino dubitare non licet. *Beatus*, ait, *servus ille, quem cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Tunc enim fidelis servus constituitur super omnia bona eomini sui, cum in gaudium ejus meretur intrare, et cum eo deinceps lætari in universis, in cunctis gaudere, in omnibus delectari. Etenim *qui adhæret Deo*, Apostolo teste, *unus cum eo spiritus efficitur;* et voluntas ejus omnino divinæ adhærens voluntati fit una cum ea, ut nihil jam, quod contra eam sit, inveniatur in omnibus creaturis; sed universa fiant, vel magis manent pro ejus arbitrio.

4. Hæc est ergo beata spes, quam expectant animæ sanctæ: et licet in gratiarum actione versentur pro ea felicitate, in qua jam requiescunt; adhuc tamen orant et clamant ad Deum pro ea consummatione, quam præstolantur. Unde quemadmodum sine macula quidem vetustatis, sed non sine ruga contractionis eas diximus esse: sic ad gratiarum actionem jam pervenisse videntur, sed necdum ad vocem laudis: quoniam perfectum perfectos laudare decet, ut laudetur cum hæreditate sua, quando jam et ipsi laudabunt eum, et erit unicuique laus a Deo. Unde et Prophetæ signanter, futuri temporis verbo usus videtur: *Beati*, inquit, *qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Nam et beatus Johannes in Apocalypsi non vocem laudis, sed potius vocem precis audivit. Sic enim habet: *Sub altare Dei audivi voces occisorum.* Quas voces? *Vindica, Domine, sanguinem sanctorum tuorum qui effusus est.* Vox precis, non laudis est ista. Sed quousque a longe circumdamus altare istud, et veremur accedere? Desiderat, nisi fallor, caritas vestra audire sacramentum altaris hujus, et sacrum secretumque nosse mysterium, Sed quis ego sum, qui Sanctorum cubiculum facile audeam temerarius perscrutator irrumperere? Quasi vero non legerim scrutatorem majestatis opprimendum a gloria. Veruntamen pausamus hic, si placet, hodie, si forte pulsantibus nobis aperire dignentur mysterium altaris illius inhabitatrices animæ sanctæ, non nostro merito sane, sed propter eum qui dilexit nos, et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo: agnoscentes et nos inter cives et domesticos Dei, nec tamquam hospites et advenas a secreta illa habitatione censeant propulsandos.

SERMO IV.

De sinu Abrahæ, et altari sub quo sanctorum animas B. Johannes audivit, et septem panibus, ex quibus totidem sportæ remansisse leguntur.

1. Cum de Altari illo cœlesti, sub quo

beatus Johannes Sanctorum voces audivit, sermo incidisset, distulimus (sicut meminisse arbitror caritatem vestram) ut oratione præmissa securior nobis ad tam sacrum, secretumque cubiculum pateret accessus. Tempus est ut jam dicamus quod de eo nobis sentire datum est, sine præjudicio sane, si cui forte aliter fuerit revelatum. Illud ergo primum movere potest, quid sibi velit, quod beatus Johannes sub altare Dei audisse se perhibet sanctarum voces animarum, cum Salvator in Evangelio de Lazari anima loquens, non sub altare Dei, sed in sinum Abrahamæ dicat eam ab Angelis deportatam. Nam et sanctus Job, ut apparet, nequaquam ad altare Dei ausus est adspirare, cum diceret: *Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno prolegas me, et abscondas me, donec pertranseat furor tuus, et constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?* Sed jam venerat tempus, Fratres, illud, quod beatus Job postulabat, jam recordandi tempus, jam venerat tempus miserendi, quando Sanctorum voces sub altare Dei beatus Johannes audivit. Donec enim veniret desideratus ille, qui sanguine suo deleret chirographum damnationis nostræ, et flammeum extinguens gladium, aperiret credentibus regna cælorum; nullus omnino cuiquam Sanctorum ad ea patebat accessus: sed providerat eis Dominus in inferno ipso locum quietis et refrigerii, chaos magnum firmans inter sanctas illas animas, et animas impiorum. Quamvis enim utræque in tenebris essent, non utræque erant in pœnis: sed cruciabantur impii, justi vero consolabantur. Quod autem in tenebris essent, beati Job testimonio didicimus, qui se quoque in locum tenebrosum et opertum mortis caligine perhibebat iturum. Hunc ergo locum, obscurum quidem, sed quietum, sinum Abrahamæ Dominus vocat: pro eo, ut arbitror, quod in fide et exspectatione quiesceret Salvatoris. Abrahamæ enim fides tam manifeste probata est, et approbata, ut primus ipse futuræ incarnationis Christi meruisset accipere promissionem. In hunc ergo locum Salyator descendens,

contrivit portas æreas, et vectes ferreos confregit, eductosque vinctos de domo carceris, sedentes quidem, hoc est quiescentes, sed in tenebris et umbra mortis, jam tunc quidem sub altare Dei collocavit, abscondens eos in tabernaculo suo in die malorum, et protegens eos in abscondito tabernaculi sui, donec veniat tempus, quo procedant completo jam numero fratrum, et percipiant regnum, quod eis paratum est ab origine mundi. Jam vero sicubi forte præsens quoque Sanctorum requies Abrahamæ sinus vocatur, certum est de Evangelio hanc inolevisse consuetudinem: licet neminem oporteat dubitare, longe alium hunc sinum esse, quam illum: quippe cum ille in tenebris, hic in luce multa; in inferno ille fuerit, iste in cælo. Non incongrue tamen etiam nunc dictum videtur Patriarcharum filios paternum in sinum recipi, cum ad eorum consortium ab hoc sæculo transire merentur.

2. Porro altare ipsum, de quo nobis habendus est sermo, ego pro meo sapere nihil aliud arbitror esse, quam corpus ipsum Domini Salvatoris. Credo autem quod et ego super hoc sensum ejus habeam, præsertim cum audiam eum in Evangelio promittentem: *Ubi cumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ.* Interim ergo sub Christi humanitate feliciter sancti quiescunt, in quam nimirum desiderant etiam Angeli ipsi prospicere, donec veniat tempus, quando jam non sub altari collocentur, sed exaltentur super altare. Sed quid dixi? Numquid humanitatis Christi gloriam, non dicam hominum, sed vel Angelorum assequi poterit quis, nedum superare? Quonam igitur modo super altare dixerim exaltandos eos, qui nunc sub altare quiescunt? Visione utique et contemplatione, non prælatione. Ostendet enim nobis Filius (ut pollicitus est) semetipsum, non in forma servi, sed in forma Dei. Ostendet etiam nobis Patrem et Spiritum sanctum, sine qua nimirum visione nihil sufficeret nobis: quoniam hæc est vita æterna, ut cognoscamus Patrem verum Deum, et quem misit Jesum Christum,

et in eis (quod non est dubium) etiam Spiritum utriusque. Transiens quippe ministrabit nobis, novas utique, et usque ad tempus illud nobis penitus inexpertas delicias manifestæ suæ contemplationis. Unde et beatus Johannes in epistola sua : *Nunc, inquit, filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus.* Et addit : *Scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.* Audi denique sponsam in Cantico canticorum fiducialiter loquentem, et spe quidem jam super altare locatam. *Læva ejus, haud dubium quin sponsi, sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.* Transscendit enim beata anima Christi incarnationem et humanitatem, quæ nimirum læva ejus jure vocatur; ut divinitatem ejus et majestatem ejus, quam non incongrue dexteram nominat, sublimius contempletur.

5. Tripliciter enim, Fratres, in æterna illa et perfecta beatitudine fruemur Deo, videntes eum in omnibus creaturis, habentes eum in nobis ipsis, et (quod his omnibus ineffabiliter jucundius sit atque beatius) ipsam quoque cognoscentes in semetipsa Trinitatem, et gloriam illam sine ullo ænigmate mundo cordis oculo contemplantes. In hoc enim erit vita æterna et perfecta, ut cognoscamus Patrem, et Filium cum sancto Spiritu, et videamus Deum sicuti est : id est non modo sicut inest nobis videlicet, aut cæteris creaturis, sed sicut est in semetipso. Unde duo illa velut circumjacentia esse videntur quæ prædiximus, et quasi cortex tritici : hæc vero cognitio summa beatitudinis, tritici medulla, adeps frumenti, quo nimirum civitas sancta Jerusalem satiatur. Verum quam magna est beatitudo illa, tam abscondita est ab oculis nostris : quoniam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quanta claritas, quanta suavitas, quanta jucunditas maneat nos in illa cognitione. Pax Dei est illa, quæ exsuperat omnem intellectum : quanto magis omnem sermonem nostrum ? Quod ergo nulli datum est experiri, nullus conetur effari. *Mensuram, ait Dominus, ple-*

nam, et confertam et coagilatam, et supereffluentem dabunt in sinus vestros. Plenam universitate creaturarum, confertam in interiore homine nostro; coagitatam in exteriori, supereffluentem in Deo ipso. Ibi cumulus felicitatis, ibi supereminens gloria, ibi supereffluens beatitudo.

4. Nam quomodo videndus sit in creaturis, quomodo in nobis habendus, possumus vel ex parte conjicere, ex ipsis nimirum, quas accepimus jam, primitiis spiritus. Cognitio autem illa omnino adhuc nobis incognita est : mirabilis facta est; confortata est, ut non possumus ad eam. At vero quemadmodum in creaturis videndus sit, possumus aliquatenus intelligere, nimirum cum et modo videatur in ipsis. Unde et Philosophi, Apostolo teste, per ea quæ facta sunt, Dei invisibilia conspexere. Verum quantumcumque proficiat quis intelligendo conspiciere, quam potentissime, quam prudentissime, quam benignissime majestas æterna omnia fecerit, cuncta regat, ordinet universa; prorsus modicum ab eo quod est comprehendit. Veniet autem, quando jam (ut in præcedenti sermone diximus) sequemur Agnum quocumque ierit, et in omnibus consequemur creaturis, ut in omnibus gaudeamus, quod est gaudium Domini Dei nostri. Gaudeamus sane in omnibus, sed non aliunde quam de ipso, sicut et ipse non aliis fruitur, sed semetipso:

5. Jam vero quemadmodum in nobis habendus sit, et hoc vel ex parte possumus cogitare. Constat enim animarum triplicem esse naturam. Unde et Sapientes mundi hujus animam humanam, rationalem, irascibilem, concupiscibilem esse tradiderunt : quam utique triplicem vim animæ ipsa quoque natura et quotidiana experimenta nos docent. Porro quemadmodum circa rationale nostrum, et scientia, et ignorantia constat, tamquam habitus et privatio : sic et circa concupiscibile, desiderium et contemptus : et circa id quod dicitur irascibile, et lætitia pariter, et ira versatur. Implebit ergo Deus rationale nostrum luce sapientiæ, ita

ut penitus nobis nihil desit in ulla scientia. Implebit concupiscibile nostrum fonte justitiæ, ut omnino desideremus eam, et ea penitus repleamur, sicut scriptum est: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Nulla enim alia res implere potest desiderium animæ, nulla alia præter justitiam beatificare animam potest. Cum ergo repleverit Deus concupiscibile nostrum justitia; quicquid respuere debet anima, respuet; quicquid debet concupiscere, concupiscet: et ex omnibus id magis appetet, quod magis fuerit appetendum. Merito denique concupiscibili nostro justitiam attribuimus, ex quo nimirum aut justus, aut injustus reputatur. Jam vero quod dicitur in nobis irascibile, cum repleverit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, et in summam jucunditatem atque lætitiæ replebimur pace divina. Et vide si non etiam in his tribus perfecta, quantum sane ad animam spectat, beatitudo consistit: quando scientia jam non inflabit propter justitiam; jam non contristabit propter lætitiæ, ut cesset proverbium illud, *Qui apponit scientiam, apponit et dolorem*: quando justitia nec indiscreta erit propter scientiam; nec onerosa propter lætitiæ: quando lætitiæ nec inepta erit propter scientiam, nec impura propter justitiam.

6. Sed in his omnibus nihil adhuc exterior homo noster accepit. Ipsi ergo, ut inhabitet gloria etiam in terra nostra, et juxta alium Prophetam repleatur majestate Domini omnis terra, quatuor sunt quærenda, quem nimirum constat ex elementis quatuor esse compactum. Nec mireris quod pluribus indigere videtur qui miserius est, cum et in psalmo legeris, dicente Propheta: *Sitivil in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea!* Habeat ergo terra nostra immortalitatem, ne jam timeat denuo se in pulverem redigendam. Resurgens enim corpus nostrum jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Sed quid proderit, si forte contingat in æternum vivere in miseriis et ærumnis passibilitatis hujus, qua nimirum incessanter corruptibile hoc corpus

affligitur; et si non semel, utique semper moritur? Habeat certe etiam aliquando omnimodam impassibilitatem. Ab humoribus enim inordinatis causas aiunt procedere passionum. Sed jam desiderat corpus nostrum etiam levitatem, secundum eam nimirum quam habet ex aere portionem, ne vel ipsa onere sit molestum. Tanta itaque futura credenda est corporum levitas et agilitas beatorum, ut possint, si velint, absque omni mora seu difficultate ipsam quoque cogitationum nostrarum sequi ad omnia velocitatem. Quid ultra deest ad perfectam corporis beatitudinem? Sola utique pulcritudo. Hanc perfectissimam habituri, non immerito possumus attribuere ei parti, quam habemus ab igne. *Salvatorem enim expectamus, ut ait Apostolus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, exhibens quod pollicitus est, quoniam fulgebunt justi sicut sol in regno Patris eorum.* Sic ergo replebit animas nostras Deus, cum perfecta in eis scientia fuerit, perfecta justitia, perfecta lætitiæ. Sic replebitur majestate ejus omnis terra, cum fuerit corpus incorruptibile, impassibile, agile, configuratum denique corpori claritatis suæ. Et vide ne forte isti sint septem panes, quibus quatuor hominum millia Salvator legitur satiasset, e quibus ejusdem numeri sportas plenas Apostoli reservandas sustulerunt. Nunc enim reficimur panibus istis, cum jucunda meditatione beatam spem ruminamus: donec veniat, cum jam non de spe, sed de re ipsa et exhibitione gaudentes, quasi plenas sportas recipere pro panibus singulis mereamur.

SERMO V.

1. FESTIVA nobis est dies, et inter præcipuas solemnitates hodierna solemnitas numeratur. Quid ergo dicimus? cujus Apostoli, cujus Martyris, cujus Sancti? Non unius alicujus singulariter, sed pariter universorum. Omnes siquidem novimus festivitatem Omnium Sanctorum dici, et esse, quam hodie celebramus. Omnium, inquam, sive

cœlestium, sive terrestrium. Sunt enim Sancti de cœlo, et sunt Sancti de terra: itemque eorum qui de terra sunt, quidam adhuc in terra, aliqui jam in cœlo. Celebratur ergo festivitas omnium horum communiter, sed forsitan non uniformiter. Neque hoc mirum, cum non sit ne ipsa quidem sanctitas omnium uniformis, sed inter sanctos et sanctos distet, idque non parum. Nec modo dico, quia alius alio sanctior, (hæc enim quantitatis potius, quam qualitatis distantia est:) sed quod non modo magis et minus, verum etiam aliter atque aliter sanctos dici, et vere dici invenimus. Et forte inter Angelos atque homines assignari possit ista diversitas sanctitatis pariter et celebritatis. Neque enim tamquam triumphantis honorari posse videntur, qui numquam pugnasse noscuntur. Aliter tamen honorandi sunt nimis etiam ipsi, tamquam amici tui, Deus, cujus nimirum voluntati semper adhæserunt, tanta utique felicitate, quanta facilitate. Nisi forte in eo pugnasse creduntur, quod peccantibus aliis viriliter perstiterunt, non abeuntes in concilio impiorum, sed singuli quique dicentes: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Celebranda ergo in eis gratia præveniens in benedictione dulcedinis: honoranda benignitas Dei, non ad pœnitentiam adducens, sed abducens ab omnibus, quibus pœnitentia deberetur; non eripiens a tentatione, sed a tentatione conservans.

2. Aliud sane in his sanctitatis genus, et proprio modo videbitur honorandum, qui venerunt ex magna tribulatione, et dealbaverunt stolas suas in sanguine Agni: qui post multos agones jam nunc triumphant in cœlis coronati, quoniam legitime certaverunt. Estne adhuc Sanctorum aliquod tertium genus? Est, sed occultum. Sunt enim sancti qui adhuc militant, adhuc pugnant; currunt adhuc, necdum comprehenderunt. Temerarie forsitan hujusmodi videar dicere sanctos; sed tamen novi unum ex his non veritum dicere Deo: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Sic et Apostolus, divinorum conscius secretorum; evidentius ait: *Scimus quo-*

niam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Hæc nimirum diversitas appellationis in nomine sanctitatis, ut alii quidem jam secundum consummationem sancti vocentur, alii juxta solam adhuc prædestinationem. Latet ergo hujusmodi sanctitas penes Deum; clausa est, et clausa quodammodo celebratur. Siquidem *nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed in futurum omnia reservantur incerta.* Sit ergo istorum celebritas sanctorum in corde Dei: quoniam novit Dominus qui sunt ejus, et ipse scit quos elegerit a principio. Sit etiam apud administratorios illos Spiritus, qui mittuntur in ministerium propter eos, qui hæreditatem capient salutis: nos in vita sua laudare hominem prohibemur. Quomodo namque secunda laudatio, ubi nec ipsa vita secunda? *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit,* ait tuba illa cœlestis. Et legem certaminis ab ore ipsius Legislatoris ausculta: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Nescis quis sit perseveraturus, nescis quis sit legitime certaturus, nescis quis coronam sit accepturus.

5. Illorum lauda virtutem, quorum jam certa victoria est: illos devotis extolle præconiis, quorum secure potes adgaudere coronis. Cantavimus Sanctis hac nocte, dicentes, *Time Deum omnes sancti ejus:* sed non istis. Non, inquam, eos qui perseveraverunt usque in finem timere hortabamur, quia scriptum est: *Jam non erit timor in finibus nostris.* Illis potius dicebamus sanctis, quibus custodia multiplex necessaria est pro multitudine periculorum. Siquidem non est eis colluctatio adversus carnem et sanguinem tantum, sed adversus principatus quoque et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in cœlestibus. Egent plane custodia, qui tam multipliciter, non modo comminus, sed eminus appetuntur. Et ubi tot pugnae foris, non debent intus deesse timorés, ut merito his dicatur: *Time Deum omnes sancti ejus.* TOTA interim BEATITUDO NOSTRA est timere

Deum, dicente Scriptura : *Beatus homo qui semper est pavidus*. Et item Psalmista ait : *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus*. Cæterum longe aliter beati, in quibus jam perfecta caritas foras misit timorem, nec jam timent ambulantes in viis, sed laudant potius habitantes in domo, sicut idem ait : *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*. NOSTRA ergo felicitas, nostra interim festivitas in timore Dei : nam illorum magis in exultatione et laude versatur.

4. Inde est quod secure laudantur homines, qui non sua jam vivunt vita, sed Dei; nam hominum utique vita tentatio est. Est autem gemina quædam securitas laudis hujus : nisi quod forte videbitur (si diligenter attendimus) intra alteram altera comprehendi. Si quidem non est quod laudare vereamur verissime, certissimeque laudabiles : non est quod glorificare cunctemur sic absorptos in gloria, ut nostra omnino nequeant laudatione moveri. Non enim est quo vanitas intret, ubi veritas jam totum occupavit. Sed quænam, inquires, gloria Sanctis? Neque enim singuli sese glorificant, quia scriptum est : *Non te laudet os tuum*. Non vicissim alter alterum laudat, quia in laudem Conditoris intenti et extenti, in quo nimirum tota eis reposita est beatitudo, mutuis nunquam vacare laudibus possunt, dicente Propheta, sicut supra quoque meminimus : *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*. Verumtamen non acquiesco expertes gloriæ credere Sanctos, maxime propter illud quod Apostolus ait : *Quod in præsentem est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitatem æternum gloriæ pondus operabitur in nobis*. Et Propheta : *Visita nos in salutari tuo, ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut lauderis cum hæreditate tua*. Non enim ait, ut lauderis ab hæreditate tua : sed, *cum hæreditate tua*, ut communis intelligatur futura laudatio. Quod si ipsa laudat hæreditas Dominum; hæreditatem quis laudet, ab Apostolo audiamus. *Tunc, inquit, unicuique laus*

erit. A quo? a Deo. Magnus laudator, et vehementer ambienda laudatio. FELIX COMMUTATIO laudis, ubi et laudare beatum est, et laudari.

5. Ad quid ergo Sanctis laus nostra, ad quid glorificatio nostra, ad quid nostra hæc ipsa solemnitas? Quo eis terrenos honores, quos juxta veracem Filii promissionem honorificat Pater cælestis? Quo eis præconia nostra? Pleni sunt. Prorsus ita est, dilectissimi, honorum nostrorum Sancti non egent, nec quicquam eis nostra devotione præstatur. Plane quod eorum memoriam veneramur, nostra interest, non ipsorum. Vultis scire quantum interest nostra? Ego in me, fateor, ex hac recordatione sentio desiderium vehemens inflammari, et desiderium triplex. Vulgo dicitur : Quod non videt oculus, cor non dolet. Oculus meus, memoria mea : et cogitare de Sanctis, quodam modo eos videre est. Sic nempe portio nostra in terra viventium; nec modica sane portio : si tamen, ut decet, memoriam affectio comitetur. Sic, inquam, conversatio nostra in cælis est : verumtamen non sic nostra, sicut illorum. Ipsorum enim substantia ibi est, nostra autem desideria; ipsi per præsentiam, nos per memoriam ibi sumus. Quando et nos addemur ad patres nostros? quando essentialiter præsentabimur eis? Hoc enim primum desiderium, quod in nobis Sanctorum memoria vel excitat vel incitat magis, ut eorum tam optabili societate fruamur, et mereamur concives et contubernales esse spirituum beatorum, misceri cœtui Patriarcharum, cunctis Prophetarum, senatui Apostolorum, Martyrum exercitibus numerosis, Confessorum collegiis, Virginum choris; in omnium denique colligi et collædari communionem Sanctorum.

6. Singulorum quippe recordationes, quasi scintillæ singulæ, immo quasi ardentissimæ faces, devotos accendant animos, ut eorum et conspectum sitiant et complexum : adeo ut plerumque etiam inter eos esse se reputent, modo ad omnes simul, modo ad hos vel ad illos tota aviditate et vehementia corda vibrantes. Alioquin quid istud negli-

gentiæ, quid pigritiæ, immo quid vecordia est, ut non crebris suspiriis et ferventissima affectione abrupere hinc, et in illa tam felicia agmina jaculari animos studeamus? Væ nobis a duritia cordis nostri! Væ a peccato gentium, quas Apostolus memorat sine affectione fuisse. Præstolatur nos Ecclesia illa primitivorum, et negligimus: desiderant nos sancti, et parvipendimus: exspectant nos justii, et dissimulamus. Excitemur aliquando, Fratres: resurgamus cum Christo, quæramus quæ sursum sunt, quæ sursum sunt sapiamus. Desideremus desiderantes nos, properemus ad præstolantes nos, exspectantes nos votis præoccupemus animorum. Ecce enim nihil in hac nostra communione securitatis, nihil perfectionis, nihil quietis: et tamen hic quoque quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum? Quicquid enim, sive interius, sive exterius, molestum occurrit, ipso ulique tam germanorum consortio fratrum, cum quibus est nobis cor unum et anima una in Deum, tolerabilius invenitur. Quam dulcior erit, quam delectabilior, quam beatior unio, ubi nulla suspicio esse poterit, nulla dissensionis occasio, ubi omnes perfecta caritas indissolubili fœdere colligabit? ut sicut Pater et Filius unum sunt, sic et nos unum sumus in ipsis.

7. Non tantummodo societas, sed etiam felicitas nobis est optanda Sanctorum, ut quorum desideramus præsentiam, gloriam quoque ferventissimis studiis ambiamus. Neque enim pernicioza hæc ambitio, aut illius affectatio gloriæ ullatenus periculosa est. Nam quod dicimus, *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam*; hujus temporis vox est, quando et ipsi Angeli clamant: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Noli me tangere, ait, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Verbum Gloriæ est. Nempe filius sapiens gloria patris. Noli ergo, ait Gloria, noli me tangere. Noli interim quærere gloriam, fuge potius: et vide omnino ne me tetigeris, donec perveniamus ad Patrem, ubi sit gloriatio omnis jan

secura. Ibi in Domino laudabitur anima mea, audiant mansueti, et lætentur. Numquid non videtur audisse dicentem, *Noli me tangere, nondum ascendi ad Patrem meum*, quæ in Cantico clamat: *Fuge, dilecte mi, fuge?* Hoc est enim quod supra meminimus: *Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Unde et in hymno hodie nos canimus: « Des pacem famulis, nos quoque gloriam per cuncta tibi sæcula, » juxta angelicam scilicet distributionem.

8. Quia enim tentatio est vita hominis super terram, merito in terra homini, non gloria, sed pax est quærenda: pax cum Deo, pax cum proximo, pax in seipso. *O custos hominum! quare me posuisti contrarium tibi, et factus sum mihi meli ipsi gravis?* Vicina nimirum lucta et intestina seditio, bellum non civile, sed domesticum, spiritus adversus carnem, et caro adversus spiritum concupiscens. Unde hoc, nisi quia posuisti me contrarium tibi? Tu enim vera libertas, tu vita, tu gloria, tu sufficientia, tu beatitudo: ego pauper, et miser, et miserabilis, confusus et humiliatus usquequaque, mortuus propter peccatum, venudatus sub peccato. Denique tu perfecta et sancta voluptas, et requies spirituum beatorum, posuisti me ab initio contra Eden (quod voluptatem sonat) in labore ulique et ærumna. At tamen dicis: *Convertimini ad me in toto corde vestro.* Liqueat quia sumus aversi, quos ut revertamur hortaris: liqueat quia contrarii, quos revocas ut convertamur. Sed quomodo? *In jejunio*, inquit, *et fletu, et planctu.* Mira res! Hanc in jejunio tu versaris; et in fletu degis, et in planctu habitas? Procul a te omnia ista: procul ipse ab his vehementer. Nimirum regnum tuum in Jerusalem, quam satias adipe frumenti; nec ibi luctus aut clamor, sed nec ullus dolor, magis autem gratiarum actio, et vox laudis. *Justi*, inquit, *epulentur in conspectu Dei, et delectentur in lætitia et exultatione.* Quomodo ergo in jejunio, et fletu, et planctu convertemur ad ipsum? An vero justus eum in lætitia et exultatione; qui vero nondum justus est, non nisi in jejunio, et fletu, et planctu repe-

riet? Ita plane, sed justus, qui jam conspectum meruerit, non qui adhuc vivat ex fide. Nimirum quod ait Dominus, *Cum ipso sum in tribulatione*, ad eum pertinet qui per fidem ambulat; non autem qui ad faciem jam pervenit. Equidem utrisque est caput unum, sed non uno modo membris omnibus exhibetur. Quibusdam enim ostenditur caput hirsutum spinis, inclinatum in cruce, ut humilientur pariter, pariter et compungantur. Quibusdam gloriosum apparet, ut ab ipso glorificentur, ut in ipso gloriantur facta ei similia, quem vident sicuti est.

9. Hoc ergo secundum desiderium, quod ex Sanctorum commemoratione flagrat in nobis, ut sicut illis, sic nobis etiam Christus appareat vita nostra, et nos quoque cum ipso appareamus in gloria. Interim nempe non sicut est, sed sicut pro nobis factum est, caput nostrum nobis repræsentatur, non coronatum gloria, sed peccatorum nostrorum circumdatum spinis, dicente Scriptura: *Egredimini filia Sion, et videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua. O Regem! o diadema! Mater siquidem Synagoga, non matrem sese exhibens, sed novercam, Regem nostrum corona spinea coronavit. PUDEAT sectari gloriam membra, quibus caput suum tam inglorium exhibetur, non habens speciem aut decorem, vel aliquid ejusmodi. Nimirum Salomon est, quod interpretatum est Pacificus, sane quod in præsentem est; non utique beatificus, aut glorificus: ut in omnibus angelicum illud elogium commendetur, quo *terris pacem, cælis gloriam* tradiderunt. PUDEAT sub spinato capite membrum fieri delicatum, quod omnis ei interim purpura non tam honoris sit, quam irrisionis. Videre est tamen hodie multis in locis, non sine multa ambitione et comessatione, præsentem diem honorari. Honorari, an dehonestari dicam? Ipsi viderint qui hæc agunt. Ipsorum est enim hujusmodi celebritas, non Sanctorum: quod sibi libet faciunt, non quod Sanctis. Erit cum venerit Christus, nec mors ejus ultra annuntiabitur, ut sciamus quo-*

niam ipsi quoque mortui sumus, et cum eo abscondita est vita nostra. Apparebit caput gloriosum, et cum eo membra glorificata fulgebunt, cum videlicet reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum gloriæ capitis, quod est ipse. Hanc ergo gloriam tota et tuta ambitione concupiscamus, ne forte audiamus et nos: Quia gloriam quæ ab invicem est quæritis, et gloriam quæ a solo Deo est non vultis.

10. Sane ut eam nobis sperare liceat, et ad tantam beatitudinem adspirare, summopere nobis desideranda sunt suffragia quoque Sanctorum: ut quod possibilitas nostra non obtinet, eorum nobis intercessione donetur. Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei. Nostis ipsi periculum nostrum, nostis figmentum nostrum: nostis ignorantiam nostram, et dolos adversariorum: nostis eorum impetus, et nostram fragilitatem. Vobis enim loquor, qui in eadem tentatione fuistis; qui eosdem superastis conflictus, eosdem laqueos evasistis; qui didicistis ex his, quæ passi estis, compassionem. Confido equidem et de Angelis, quod nec ipsi suam visitare speciem dedignentur, maxime quia scriptum est: *Visitabis speciem tuam, et non peccabis*. Cæterum etsi de eis mihi arbitrator præsumendum ob spiritualis substantiæ et rationalis formæ similitudinem; ampliori tamen fiducia ad eos mihi reor utendum, quos habere me noverim et in ipsa humanitate consortes, ut oporteat eos familiarius et specialius misereri ossi de ossibus suis, et carni de carne sua.

11. Denique transeuntes ex hoc mundo ad Patrem, sancta nobis pignora reliquerunt. Apud nos siquidem corpora eorum in pace sepulta sunt, quorum nomina vivent in sæculum, id est quorum numquam gloria sepelitur. Absit, absit a vobis, animæ sanctæ, *Ægyptia* illa crudelitas pincernæ Pharaonis, qui in gradum pristinum restitutus, statim oblitus est Joseph sancti, qui in carcere fenebatur. Non enim erant unius capitis membra, nec aliqua pars fideli cum infideli, aut ulla societas Israelitæ ad *Ægyptium*, non plus quam luci ad te-

nebras. Interpretatur enim Ægyptus tenebræ, Israel vero videns Deum : atque ideo ubicumque Israel erat, lux erat. Non sic noster Jesus crucifixi secum Latronis potuit oblivisci : factum est utique quod promissum est : ipsa die qua compassus est, et conregnavit. Nos quoque si non sumus ipsius capitis membra, cujus et Sancti, unde eis tam solemnibus hodie votis, et tanto gratulamur affectu? Cæterum qui dixit, *Si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra* : hoc quoque nihilominus ait : *quod si patitur unum membrum compatiuntur omnia membra*. Hæc igitur nostra et eorum cohærentia est, ut nos

congratulemur eis, ipsi compatiantur nobis : nos devota meditatione regnemus in eis, ipsi in nobis, et pro nobis militent pia interventione. Nec est quod de eorum pia erga nos sollicitudine dubitemus, quando quidem non consummandi sine nobis, sicut supra meminimus, exspectant nos usque dum retribuat nobis : ut videlicet in novissimo die magno festivitatis omnia simul in virum perfectum cum suo tam excelso capite membra concurrant, et laudetur cum hæreditate sua Jesus Christus Dominus noster, qui est super omnia benedictus, et laudabilis, et gloriosus in sæcula, amen.

IN TRANSITU S. MALACHIÆ EPISCOPI.

SERMO I.

1. DE cœlo vobis hodie, dilectissimi, copiosa quædam est benedictio destinata : et fideliter eam non distribui, vobis quidem damnosum esset; mihi vero periculosum, cui nimirum hæc dispensatio videtur esse commissa. Timeo itaque damnum vestrum, timeo damnationem meam, si forte dicatur : *Parvuli petierunt panem, et non fuit qui porrigeret illis*. Scio enim quam necessaria vobis sit e cœlo veniens consolatio, quos constat illecebris carnalibus et oblectamentis sæcularibus viriliter abrenuntiassent. Nemo sane beneficii esse cœlestis, et superno dubitet consilio diffinitum, ut episcopus Malachias hodie inter vos obdormiret, et desideratam inter vos haberet sepulturam. Cum enim nec folium quidem arboris sine divino nutu cadat in terram; quis tam hebes, ut non evidenter in hujus beati viri adventu et transitu magnum prorsus consilium supernæ pietatis advertat? A finibus terræ, terram hic positurus advenit, alia quidem occasione festinans, quamvis ob specialem erga nos caritatem id plurimum desiderasse noscatur. Multa quidem in itinere ipso impe-

dimenta sustinuit, nec transfretare permissus est, donec appropinquaret tempus consummationis ejus, et terminus qui non poterat præteriri. Quem quidem multis ad nos pervenientem laboribus, tamquam Angelum Dei pro reverentia sanctitatis suæ suscepimus : sed et nos ipse pro sua mansuetudine et humilitate altius radicata, longe supra quam mereremur, devoto suscipiebat affectu. Paucos deinde apud nos dies fecit in incolumitate sua, dum socios præstolaretur, qui dispersi in Anglia fuerant, cum Regis illius vana suspicio Dei hominem impediret. Jamque omnibus ad eum collectis, ad Romanam, pro qua venerat; curiam parabat iter : cum subito infirmitate præventus, sensit protinus ad cœleste magis sese palatium evocari, Deo melius aliquid providente pro nobis, ne a nobis egressus alibi consummaretur.

2. Nullum quidem in eo, non dico mortis, sed vel gravis ægritudinis signum medicis apparebat : ille tamen exhilaratus spiritu, aiebat omnimodis oportere, ut hoc anno Malachias ab hac vita egrederetur. Laboratum est e contra, et devotis precibus apud Deum, et

quibuscumque potuimus modis : sed illius praevaluerit merita, ut desiderium cordis ejus tribueretur ei, et non fraudaretur voluntate laborum suorum. Sic enim pro votis omnia ei concurrere, ut hunc maxime locum divina sibi inspirante clementia elegisset : et hunc quoque ex longo optaret sepulturæ habere diem, quo Fidelium omnium generalis memoria celebratur. Sed et illud nostra hæc gaudia merito cumulavit, quod fratrum nostrorum ossibus, de priore cœmeterio huc asportandis et recondendis, eadem nobis dies auctore Deo fuisset electa. Quæ nimirum deportantibus nobis, et ex more psallentibus, idem vir sanctus plurimum sese illo cantu delectari dicebat : et non multo post ipse quoque secutus est, somno suavissimo et felicissimo soporatus. Agimus itaque gratias Deo super omnibus dispositionibus suis, quod indignos nos beatæ mortis ejus honorare præsentia, quod pauperes suos pretiosissimo corporis ejus locupletare thesauro, quod infirmos nos tanta Ecclesiæ suæ voluit fulcire columna. Alterum siquidem e duobus signum istud, quod nobis in bonum factum est, persuadet, quod aut placitum Deo sit locus, aut sibi placitum facere velit, ad quem tantæ sanctitatis virum a sinibus terræ moriturum, sepeliendumque perduxit.

5. Cæterum populo illi affectuosius condolere, et ejus quæ tam miserabili Ecclesiæ dirum hoc vulnus non pepercit inferre, crudelitatem mortis vehementius abhorrere, beati hujus Patris caritas ipsa compellit. Dira profecto et inexorabilis mors, quæ tantam hominum multitudinem unius percussione mulctavit : cæca et improvida, quæ Malachiæ ligavit linguam, impedivit gressus, dissolvit manus, oculos clausit. Illos, inquam, devotos oculos, qui piissimis fletibus divinam peccatoribus reconciliare gratiam consueverunt : illas mundissimas manus, quæ laboriosis et humilibus operibus exerceri semper amaverant, quæ Dominici corporis hostiam salutarem pro peccatoribus toties offerebant; et sine ira et disceptatione in oratione levabantur in cœlum; quæ

infirmis multa beneficia præstitisse, et signis variis effulsisse noscuntur : illos quoque speciosos gressus evangelizantis pacem, evangelizantis bona; illos pedes qui toties fatigati sunt studio pietatis; vestigia illa, digna quæ semper devotis osculis premerentur : sancta denique labia illa sacerdotis, quæ custodiebant scientiam; os justus, quod sapientiam meditabatur : et linguam ejus, quæ iudicium loquens, immo et misericordiam, tantis mederi solebat vulneribus animarum. Nec mirum, Fratres, inquam mortem esse, quam generavit iniquitas : inconsideratam, quam noscitur seductio peperisse. Nihil, inquam, mirum, si ferit sine discretione, quæ venit ex prævaricatione : si sit crudelis et fatua, quæ ex antiqui serpentis fallacia, et mulieris insipientia prodiit. Quid tamen causamur, quod Malachiam ausa sit attentare, fidele equidem membrum Christi, quando et ipsum Malachiæ pariter et omnium electorum caput furibunda pervasit? Pervasit utique immunem, sed non immunis evasit. Impegit in vitam mors, et inclusit intra se vitam mortem, et absorpta est mors a vita. Hamum sibi devorans, inde teneri cœpit, unde visa est tenuisse.

4. At fortasse quis dicat : Quomodo mors a capite superata videtur, quæ tanta adhuc libertate sævit in membra? Si mors mortua, quomodo Malachiam occidit? Si victa, quomodo adhuc prævalet universis; et non est homo qui vivat, et non videat mortem? Victa plane mors, opus diaboli, et peccati pœna : victum peccatum, causa mortis; victus et malignus ipse, et peccati auctor, et mortis. Nec modo victa sunt hæc, sed et judicata jam et damnata. Diffinita quidem sed nondum promulgata sententia est. Denique jam diabolo ignis paratus, etsi nondum ille præcipitatus in ignem, modico adhuc tempore sinitur malignari. Tanquam malleus cœlestis Opificis factus est, malleus universæ terræ : terit electos ad eorum utilitatem, reprobos conterit in eorum damnationem. Qualis ergo paterfamilias, tales et domestici ejus, peccatum scilicet et mors. Nam et peccatum, licet

simul cum Christo cruci ipsius non dubitetur affixum, adhuc tamen interim non regnare quidem, sed habitare etiam in ipso, dum viveret, Apostolo permittebatur. Mentior si non ipse ait: *Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*. Sic et mors ipsa minime quidem adhuc abesse cogitur, sed cogitur non obesse. Erit autem cum dicitur: *Ubi est mors victoria tua?* Et ipsa siquidem inimica novissima destruetur. Nunc vero moderante eo qui imperium habet vitæ et mortis, et mare ipsum certis littorum coercet metis, mors ipsa dilectis Domini somnus refrigerii est, Propheta attestante, qui ait: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini*. Pessima quidem mors peccatorum, quorum et nativitas mala, et vita pejor: sed *pretiosa est mors sanctorum*. Pretiosa plane, tanquam finis laborum, tamquam victoriæ consummatio, tamquam vitæ janua, et perfectæ securitatis ingressus.

5. Congratulemur itaque, Fratres, congratulemur, ut dignum est, Patri nostro: quia et pium est defunctum plangere Malachiam, et pium magis Malachiæ congaudere viventi. Numquid non vivit? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori, ille autem est in pace. Denique jam concivis Sanctorum et domesticus Dei, psallit pariter et gratias agit, dicens: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium*. Transivit plane viriliter, et feliciter pertransivit. Verus Hebræus Pascha celebravit in spiritu, et nobis transiens loquebatur: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare apud vos. Transivit per ignem et aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Est enim deorsum nos locus, quem sibi totum vindicat ignis, adeo ut ne minimam quidem aquæ guttam de Lazari digito miser ille dives ibi habere potuerit. Est et sursum civitas Dei, quam lætificat fluminis impetus, voluptatis torrens, calix inebrians quampræclarus. In hoc sane medio boni et mali scientia continetur, et voluptatis et tribulationis hic capere est experimentum. Infelix Eva in has vicissitudines

nos induxit. Hic plane dies et nox: nam in inferno tantum nox, et in cælo tantum dies. Beata proinde anima, quæ utrumque pertransit, nec voluptati inhærens, nec deficiens in tribulatione.

6. Breviter vobis unum aliquod ex multis hujus viri magnificis actibus arbitror referendum, in quo strenue satis et ignem, et aquam noscitur pertransisse. Magni illius Patricii Hiberniensium Apostoli sedem metropolitanam tyrannica sibi progenies, successionis ordine creans archiepiscopos, vindicabat, hæreditate possidens sanctuarium Dei. Rogatus itaque a fidelibus Malachias noster, ut tantis sese malis opponeret; animam suam in manibus suis ponens, accessit intrepidus, suscepit archiepiscopatum, tradens sese discrimini manifesto, ut tanto crimini finem daret. Inter pericula rexit ecclesiam: post pericula sibi continuo successorem alterum canonicè ordinavit. Ea siquidem conditione susceperat, ut postquam cessante persecutionis rabie alter secure posset institui, ad sedem propriam remeare permetteretur: ubi sine ecclesiasticis sæcularibusve redditibus in congregationibus religiosis, quas ipse exstruxerat, degens inter eos tamquam unus eorum, usque ad hoc tempus vixit absque ulla proprietate. Sic Dei hominem examinavit, non exinanivit tribulationis incendium, (siquidem aurum erat:) sic nec illecebra tenuit aut resolvit: nec curiosus spectator in via substitit, propriæ peregrinationis oblitus.

7. Quis vestrum, Fratres, non vehementer ejus imitari cupiat sanctitatem, si id audeat vel sperare? Credo igitur libentius audituros, si dicere forte poterimus, quid sanctum fecerit Malachiam. Sed ne nostrum forsitan minus acceptabile testimonium videatur, Scripturam audite dicentem: *In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum*. Fide calcabat mundum, Johanne attestante, qui ait: *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra*. Nam in spiritu lenitatis dura quælibet et adversa æquo animo tolerabat. Hinc quidem post Christum fide calcabat maria, ne

caperetur illecebris : inde in patientia sua possidebat animam suam , ne molestiis frangeretur. De his enim duobus habes in psalmo , casuros a latere tuo mille , et decem millia a dextris tuis : quod multo plures prosperitatis fallaciæ , quam adversitatis flagella dejiciant. Nemo itaque nostrum , carissimi , plana mollioris viæ superficie delectatus , iter illud marinum sibi commodius arbitretur. Magnos hic campus montes habet , invisibiles quidem , sed eo ipso periculosiores. Laboriosior forte via videtur inter ardua collium , et asperarupium : sed expertis longe securior et desiderabilior invenitur. Utrobique tamen laborem , utrobique periculum esse noverat , qui dicebat : *Per arma justitiæ a dextris , et a sinistris* : ut merito congratulemur eis , qui transierunt per ignem et aquam , et in refrigerium sunt educti. Refrigerium vultis audire ? Utinam id vobis alius loqueretur ! nam ego quod non gustavi , eructare non possum.

8. Videortamen mihi hodie super hoc refrigerio Malachiam audire dicentem : *Convertere anima mea in requiem tuam , quia Dominus benefecit tibi ; quia eripuit animam meam de morte , etc.* In quibus verbis quid intelligam , paucis audite : siquidem inclinata est jam dies , et longius quam speraveram sermo processit , quod invitus avellar a paterni dulcedine nominis , et Malachiam silere lingua formidans , finem facere vereatur. Mors animæ , Fratres mei , peccatum est ; nisi forte excidit vobis quod in Propheta legistis : *Anima , quæ peccaverit , ipsa morietur.* Triplex proinde congratulatio est hominis , ab omni peccato , et labore , et periculo liberati. Ex hoc siquidem nec peccatum in eo habitare dicitur , nec pœnitentiæ luctus indicitur , nec ab ullo deinceps lapsu ei prædicatur esse cavendum. Posuit Elias pallium : non est quod timeat , non est quod tangi , nedum teneri ab adultera vereatur. Currum conscendit ; non est jam trepidare ne cadat : suaviter scandit ; non laborans volatu proprio , sed celeri in vehiculo sedens. Ad hoc nos refrigerium , dilectissimi , tota animi

aviditate curramus in odore unguentorum hujus beati Patris nostri , qui nostrum hodie torporem in ferventissimum desiderium visus est excitasse. Curramus , inquam , post eum , crebrius illi clamantes , Trahe nos post te : et affectu cordis , et profectu conversationis devotas omnipotenti misericordiæ gratias referentes , quod indignis servulis suis , quibus propria desunt merita , aliena saltem voluit suffragia non deesse.

SERMO II.

1. LIQUET , dilectissimi , quod dum corpore retinemur , peregrinamur a Domino : ac per hoc luctum magis , quam gaudium , miserandum nobis indicit exsilium et conscientia delictorum. Quia tamen apostolico ore gaudere cum gaudentibus admonemur , in omnem nos suscitari lætitiã , tempus et causa requirit. Nam si vere , quod Propheta sensit , exsultent justi in conspectu Dei , exsultat sine dubio Malachias , qui in diebus suis placuit Deo , et inventus est justus. In sanctitate et justitia coram ipso ministravit : placuit ministerium , placuit et minister. Quidni placuerit ? Posuit sine sumptu Evangelium , replevit Evangelio patriam , suorum maxime feralem edomuit barbariem Hibernorum : levi jugo Christi in gladio spiritus exteras subdidit nationes , usque ad extrema terræ restituens hæreditatem suam illi. O ministerium fructuosum ! o ministrum fidelem ! Numquid non per ipsum Filio est paternæ adimpleta promissio ? Numquid non hunc olim intuebatur Pater , cum ad Filium loqueretur : *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam , et possessionem tuam terminos terræ ?* Quam libens Salvator recipiebat quod emerat , et emerat pretio sanguinis sui , ignominia crucis , horrore passionis ! Quam libens de manibus Malachiæ , pro eo quod gratis ministraret ! Ergo in ministro quidem gratum erat munus gratuitum , in ministerio autem placita conversio peccatorum. Grata , inquam , et placita in ministro simplicitas oculi , in ministerio autem salus populi.

2. Quamquam etsi ministerii quidem minor efficientia sequeretur, nihilominus tamen ad Malachiam et ad opera ejus ille merito respexisset, cui amica puritas, cui familiaris simplicitas: cuius justitiæ læst de intentione pensare opus, et de oculi qualitate totius æstimare corporis statum. Nunc vero magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates et studia Malachiæ: magna et multa, et bona valde, etsi pro bona castæ intentionis origine meliora. Quod opus pietatis præterit Malachiam? Pauper sibi, sed dives pauperibus erat. Pater orphanorum, maritus viduarum, patronus exstitit oppressorum. Hilaris dator, petitor rarus, acceptor verecundus. Pacis reformandæ inter discordantes fuit illi cura maxima, et efficacia multa. Quis æque pius ad compatiendum, ad subveniendum promptus, ad corripiendum liber? Nam et zelans erat, nec deerat scientia, zeli ipsius moderatrix. Et quidem infirmus infirmis, sed nihilominus potentibus potens, superbis resistebat, tyrannos verberabat, regum magister ac principum. Ipse est, qui Regi orando visum et malignanti tulit, et humiliato restituit. Ipse est, qui pacis quam fecerat violatores, spiritui erroris traditos, frustratus est in malo quod facere cogitabant: ac denuo coegit ad pacem, confusos quidem et stupefactos in eo quod sibi contigerat. Ipse enim est, cui adversus alios, pacti æque prævaricatores, rivus officiosissime adfuit, miro modo objectu sui evacuans molimina impiorum. Imbres non erant, non illuvies aquarum, non concursus nubium, non liquefactio nivium: cum subito factus est in fluvium magnum, qui rivulus erat: et rivus ibaît, et intumescebat inundans, et negans omnino transitum volentibus malignari.

3. Quanta audivimus, et cognovimus ea de zelo viri, et ultione inimicorum, cum tamen esset suavis et mitis, et multæ misericordiæ omnibus necessitatem patientibus? Qui quasi unus omnium parens, vivebat omnibus: quasi gallina pullos suos, sic fovebat omnes, et in velamento alarum suarum prote-

gebat. Non sexus, non ætas, non conditio discernebatur, aut persona: deerrat nemini, expanso omnibus gremio pietatis. De quacumque tribulatione clamaretur ad eum, propriam reputabat; nisi quod in sua patiens, in aliena compatiens erat, plerumque et impatiens. Nonnumquam siquidem repletus zelo, pro aliis in alios movebatur, ut eripiens inopes, et reprimens fortes, consuleret proinde omnibus in salutem. Itaque irascebatur, sed ne non irascendo peccaret, juxta illud de psalmo: *Irascimini, et nolite peccare*. Non ira illi, sed ipse animo dominabatur. Erat suimet potis. Sane victor sui, ira superari non poterat. IRA EJUS in manu ejus. Vocata veniebat, exiens, non erumpens: nutu non impetu ferebatur. NON UREBATUR illa, sed utebatur. Magna illi tam in hoc, quam in cunctis utriusque hominis sui motibus regendis, vel cohibendis, censuræ diligentia, et circumspectio multa. Non enim ita omnibus intendebat, ut se solum exponeret, solum curæ exciperet generali. Erat et sui sollicitus. Seipsum custodiebat. Ita denique totus suus, et totus omnium erat, ut nec caritas a custodia sui, nec proprietas ab utilitate communi eum impedire vel retardare in aliquo videretur. Si videres hominem mediis immersum turbis, et implicitum curis, diceres patriæ natum, non sibi. Si videres hominem solum, et secum habitantem; putares soli vivere Deo et sibi.

4. Sine turbatione versabatur in turbis: sine otio tempus, quod otio dederat, transigebat. Quomodo otiosus, quando exercebatur in justificationibus Domini? Nam etsi habebat tempus liberum a necessitatibus plebium, non tamen a sanctis meditationibus feriatum, non orandi studio, non ipso otio contemplandi. Sermo illi in tempore otii aut serius, aut nullus. Aspectus ejus aut officiosus, aut demissus, et cohibitus intra se. Nempe (quod non mediocri laudi inter sapientes ducitur) oculus ejus in capite ejus, nusquam avolans, nisi cum virtuti paruisset. Risus aut indicans caritatis, aut proyo-

cans : rarus famen et ipse. Equidem interdum eductus, excussus numquam : qui ita nuntiaret cordis lætitiã, ut ori gratiam non minueret, sed auget. Tam modestus, ut levitatis non posset esse suspectus : tantillus tamen, ut hilarem vultum ab omni tristitiæ nævo vel nubilo vindicare sufficeret. O munus perfectum ! o holocaustum pingue ! o obsequium gratum mente et manu ! Quam bonus odor Deo in orationibus otiosi ! quam bonus hominibus in sudoribus occupati !

5. Pro hujusmodi ergo dilectus a Deo et lionibus, non immerito hodie Malachias in consortium Angelorum recipitur, re adeptus, quod nomine dicebatur. Et quidem ante Angelus erat non minus puritate, quam nomine : sed nunc felicius gloriosi in eo interpretatio nominis adimpletur, quando pari cum Angelis gloria et felicitate lætatur. Congratulemur itaque, Fratres, congratulemur, ut dignum est, Patri nostro : quia et pium est, defunctum plangere Malachiam ; et pium magis, Malachiæ congaudere viventi. Numquid non vivit ? Et beate. Nimirum visus est oculis insipientium mori : ille autem est in pace. Denique jam concivis Sanctorum et domesticus Dei, psallit pariter, et agit gratias, dicens : *Transivimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium.* Transivit plane viriliter, et feliciter pertransivit. Verus Hebræus pascha celebravit in spiritu, et nobis transiens loquebatur : Desiderio desideravi hoc pascha manducare apud vos. Transivit per ignem et aquam, quem nec tristia frangere, nec detinere mollia potuerunt. Lætetur, quod Angelus noster ascendit ad cives suos, pro filiis captivitatis legatione fungens, corda nobis concilians beatorum, vota illis intimans miserorum. Lætetur, inquam, et exultemus, quia cœlestis illa curia ex nobis habet, cui sit cura nostri, qui suis nos proleget meritis, quos informavit exemplis, miraculis confirmavit.

6. Sanctus Pontifex, qui in spiritu humilitatis hostias pacificas cœlis frequenter invexerat, hodie per semetip-

sum introivit ad altare Dei ipse hostia et sacerdos. Migrante sacerdote, sacrificii ritus in melius mutatus est ; fons lacrymarum siccatus est, holocaustum omne conditur in lætitiã et exultatione. Benedictus Dominus Deus Malachiæ, qui tanti Pontificis ministerio visitavit plebem suam, et nunc assumpto eo in sanctam civitatem, tantæ recordatione suavitalis nostram non desinit consolari captivitatem. Exulet in Domino spiritus Malachiæ, quod levatus pondere corporeæ molis, nulla jam sæculenta vel terrena materia prægravatur, quominus tota alacritate ac vivacitate corpoream omnem et incorpoream transiens creaturam, pergat totus in Deum, et adhærens illi, unus sit cum eo spiritus in æternum.

7. Domum istam decet sanctitudo, in qua tantæ frequentatur memoria sanctitatis. Sancte Malachia, serva eam in sanctitate et justitiã, misertus nostri, qui inter tot et tantas miserias memoriam abundantiæ suavitalis tuæ eructamus. Magna est super te divinæ dispensatio pietatis, qui te parvum fecit in oculis tuis, magnum in suis : qui magna fecit per te, salvans patriam tuam ; magna fecit tibi, introducens te in gloriam suam. Festivitas tua, quæ merito tuis virtutibus votiã impenditur, tuis nobis efficiatur meritis et precibus salutaris. Gloria sanctitatis tuæ, quæ a nobis frequentatur, continuatur ab Angelis, sic erit nobis digne jucunda, si fuerit et fructuosa. Liceat nobis aliquas, te migrante, retinere reliquias de fructibus spiritus, quibus onustus ascendis, qui in tuo hodie tam delizioso convivio congregamur.

8. Esto nobis, quæsumus, Malachia sancte, alter Moyses, vel alter Eliã, impertiens et tu de spiritu tuo nobis : ipsorum siquidem in spiritu et virtute venisti. Vita tua, lex vitæ et disciplinæ : mors tua, mortis portus, et porta vitæ : memoria tua, dulcedo suavitalis et gratiæ : præsentia tua, corona gloriæ in manu Domini Dei tui. O oliã fructifera in domo Dei ! o oleum lætitiæ ungens et lucens, fovens beneficiis, coruscans miraculis ! fac nos ejus, qua

frueris, lucis suavitatisque participes. O odoriferum lilium, in æternum ante Dominum germinans, et florens, et spargens ubique vivificum suavitatis odorem : cujus apud nos memoria in benedictione est, apud superos præsentia in honore ! da canentibus te tantæ plenitudinis participio non fraudari. O luminare magnum, et lux in tenebris lucens, signorum radiis et meritorum illuminans carcerem, lætificans civitatem ! fuga de cordibus nostris, virtutum splendoribus tenebras vitiorum. O stella

matutina, eo cæteris clarior, quo diei vicinior, similior Sôli ! dignare præire nobis, ut et nos in lumine ambulemus, quasi filii lucis, et non filii tenebrarum. O aurora diescens super terram, sed superiores cœli plagas lux meridiana perlustrans ! recipe nos in consortio luminis, quo illuminatus et late foris luces, et intus suaviter ardes, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit, regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, amen.

IN FESTO S. MARTINI EPISCOPI.

SERMO.

De exemplis obedientiæ.

1. PURO sermonem a nobis expetit tam vester iste conventus, quam adventus harum honorabilium personarum, quas de longinquo gratulamur adesse. Sane audirem eos ipse libentius : sed quoniam eligunt, immo et exigunt magis ut loquar, mihi si non licet audire eos, eis necesse est obaudire. Et quidem vivus est nobis sermo tam multa mansuetudo eorum, qua videlicet meritis sanctiores, dignitate superiores, sapientia locupletiores, non modo ad visitandos, sed etiam ad audiendos nos dignati sunt declinare. Efficax eruditio, et omni digna acceptione doctrina. Siquidem non verbo et lingua, sed opere et veritate nos admonent imitatores suos esse, sicut ipsi sunt Christi ; et discere quod ab ipso utique didicerunt, mites esse, et humiles corde. Sic Maria Elizabeth petiit, conjugatam virgo, ancillam domina ; Præcursoris matrem, Judicis mater ; Dei genitrix, servuli genitricem. Sic postmodum Jêsus etiam ipse Johannem adiit, et adiit baptizandus, utpote quem decebat implere omnem justitiam. Vos quoque, reverendi Patres, deteriore vobis non facitis partem vestram : ad audiendum quippe quam ad loquendum velociores, etiam

inter ipsos, qui vestro magis eguerant documento. Nam nos quidem, quia omnem non possumus implere justitiam, vel nonnullam vobis exhibere curamus, justum esse non ignorantes inferiorem superioribus obedire.

2. Sed unde loquemur ? *Qui de terra est, de terra loquitur*, ait vox illa clamantis. De terra ergo loquamur, quia de terra subsistimus, et in terra. Audite quique terrigenæ et filii hominum : vobis dicimus, et de vobis. In terra orimur, in terra moramur, in terra morimur, revertentes in eam unde sumus assumpti. Hic nobis angustus introitus, mora brevis, sôla mors certa. Cogitur totus Adam judicium portare quod meruit. Dilatatus est vehementer, multiplicatus est, et replevit terram. Attamen velit, nolit, quantumcumque recalcitret, universus adhuc fert sententiam quam exceperit. *Terra*, inquit, *es, et in terram ibis*. Gravis equidem sententia, sed non sine grandis misericordiæ temperamento. Dura admodum, sed si merita penses, indulgentiæ plena. Siquidem non minus juste peccanti diceretur : *Terra es*, sed ex hoc sub terram ibis. Justus foret etiam tunc justus Dominus, et laudabilis nimis. Dignus plane qui laudaretur, sed non ego idoneus qui laudarem. Alioquin tunc quoque nihilominus vere dicerem, si tamen

dicere possem : *Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum.* At non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te : sed nos qui vivimus, benedicimus Domino. Pepercisti ergo creaturæ tuæ, pepercisti gloriæ nominis tui, ut descendente de Jerusalem, minime tamen usque in Jericho patereris abduci. Semivivus adhuc relictus in via semilaudare possum : ubi totus vixero, ibi totus erumpam in laudem, et dicent omnia ossa mea : Domine, quis similis tibi? Propter hoc nempe cum iratus fuisses, misericordiæ meministi, non damnans hominem in loco perditionis, sed in loco afflictionis humilians. Quid causaris homo? quid sententiam quereris duriores? Terræ addictus es, factus e terra, ut ipsa tibi sit patria, quæ materia fuit.

5. Sed audire, inquires, velim; quia spiritus es, et ad spiritum ibis. Siquidem etiam spiritus sum, quod ad animam pertinet; nec portionem hanc mei dubitaverim potiores. Audivi sane ab Apostolo, quia *Dominus spiritus est*, et ab ipso Domino, quia *spiritus est Deus*. Nec modo spiritus, sed et spirituum pater. Ut quid ergo tenet me mater carnis, quia caro ex parte; spirituum Pater non recipit, cum ex parte sim spiritus? Scio, scio, agit hoc non tam substantia ipsa, quam culpa. Sicut enim peccatores spiritus inter cælum et terram ventosum hæc medium tenent, unde et potestates hujus aeris nominantur : sic peccata nostra inter nos et Deum separant, inter creatorem patremque spirituum, et spiritualem utique creaturam. Traxit animam corpus in regionem suam, et ecce prævalens opprimit peregrinam. Factum est nempe talentum plumbi, non aliunde tamen, nisi quia sedet iniquitas super illud. Corpus enim aggravat animam, sed utique quod corrumpitur : corrumpitur autem, immo etiam, Apostolo teste, mortuum est propter peccatum. Itaque licet quodammodo cælum sit homo, cælestibus sine dubio spiritibus similis, substantia simul et forma; substantia quidem quoniam spiritualis, forma vero quia rationalis est : minime tamen jam levare eum duo ista suffi-

ciunt, ut mereatur audire, quia cælum es, et in cælum ibis. Frustra gloriatur de libertate arbitrii, quæ in mente est : captivus ducitur in legem peccati, quæ in carne est. Nam etsi forsitan videretur duplex funiculus posse alteri æque duplici prævalere, ut videlicet quem sibi terra gemino quodam jure tamquam patria pariter et materia vindicat, ob geminam nihilominus, quæ prædicta est, substantiæ scilicet et formæ similitudinem, cælum quoque recipiat ut cælestem : sed jam triplicatus inferior ille et deorsum trahens peccato equidem accedente funiculus, nisi illinc quoque occurrerit gratia, non rumpeatur. Sane ubi illa adfuerit, haud dubium quin solvatur facile gravis iste quo trahimur, immo quem trahimus, funiculus iniquitatis. Hæc enim inter nos et Deum non separans intervenit, sed reparans et conjungens.

4. Itaque ibo mihi ad montem gratiæ, et colles miserationum, quarum thesauros omnes repositos audio penes Christum. Ibo ad eum qui est plenus gratiæ et veritatis, si forte accipiam aliquid de plenitudine illa, immo si forte accipiar in plenitudinem illam : ut cum cæteris aliquando membris occurrerem in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nemo quippe ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo. Fidelissimus plane et benignissimus Mediator, qui quidem non discrevit, sed fecit utraque unum, medium parietem maceriæ solvens, donans nobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci : exspolians principatus et potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos, pacificansque per sanguinem suum quæ sunt in cælo, et quæ super terram. Propter hanc nempe salutem, quam in medio terræ erat operaturus, non confestim sub terra posuit hominem, sicut peccando meruerat; sed in terra. Siquidem respirandum est nobis, et nullatenus desperandum, donec in terra adhuc interim constituti, et suspicere cælum possumus, et suscipere data optima et

dona perfecta desursum a Patre luminum, a patre spirituum, a patre misericordiarum. Nam et propterea rectum fecit hominem, etiam corpore ipso, et os homini sublime dedit, cum prout utique spectent animantia cætera terram: ut attollens ad sidera vultus illo suspiret, ubi tam beatam et perennem conspicit mansionem.

5. Nonne enim pie et fideliter intuentibus nobis vehementissimum quoddam incentivum amoris, et provocatio flagrantissimi desiderii est visio ipsa tam lucidissimæ regionis? Non sunt stellæ cæli similes glebis terræ. Inter splendorem solis, et caliginem soli hujus, non parva distantia est. Forte tamen hic quoque nonnulla, sed in suo genere pulchra videntur: et hæc ipsa undique mixta non pulchris, ut aurum in luto, gemma in sterquilinio, liliū inter spinas. Tota pulchra es, patria mea, et macula non est in te: tota pulchra es, absque eo quod intrinsecus latet. Quid illud? Nempe illi beati angelici spiritus, et animæ ipsæ Sanctorum, quæ jam ingredi meruerunt in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. Sicut enim sunt corpora terrestria, sunt et corpora cælestia; longe vero alia est cælestium gloria, quam terrestrium: sic sunt cælestes spiritus et terrestres, nec minor sane distantia inter eos. Angeli, Archangeli, Virtutes, Principatus, Potestates, Dominationes, Throni, Cherubin atque Seraphin. Bene nomina novi. Forte hoc totum est. Quid enim amplius capiam terrigena de cælestibus, carnalis homo de spiritualibus et divinis? Verumtamen etsi ignoro quid lateat in his tantis appellationibus, illud equidem certissime novi, quod magnum et mirabile aliquid sub hac tanta verborum majestate clausum sit et signatum. Non sine causa cælum hoc dicitur: plane eximum nescio quid celatur in eo. Celatur, inquam, sed tamen non negatur fidei usquequaque. Videre enim nobis datur in terra ipsam exteriorem cæli pulchritudinem, non adire: internam quoque gloriam secretorum ejus, etsi non comprehendere, conceditur vel audire. Videmus patriam, sed a longe

salutamus: odoramur illas delicias, non gustamus.

6. Enimvero non sine causa Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse nobis in regione hac umbræ mortis, quam inhabitamus, cælestium gloriam spirituum sane per fidem enarrat, corporum vero per speciem manifestat. *Audi, inquit, filia, et vide.* Et factum est. Quorsum ista? *Inclina*, ait, *aurem tuam; et obliviscere populum tuum, et domum patris tui.* Vult nos ponere contumaciam, discere obedientiam, apprehendere disciplinam. Vult etiam nos oblivisci posteriora, despiciere inferiora, terrenos mores et vitia genuina deserere, cælestia sapere, superna quærere, anterioribus inhiare. Vult et illum tantum decorem domus suæ ingenuam concupiscere creaturam, quo scilicet in eandem imaginem transformetur de claritate in claritatem, tamquam a Domini spiritu; ac proinde concupiscat etiam rex decorem illius, utique spiritualem. Sed in quo visus ille, inquires, vel auditus inclinare me aurem, et obaudire monet? Nam quod desiderium pariat, manifestum est.

7. Sane ergo considera universam hanc cælestium gloriam corporum incessanter legibus obtemperare divinis, nec umquam sibi positas in tam continuis motibus metas excedere temporum, aut locorum terminos transgredi constitutos. Sed et ipsos spiritus tam sublimes audi omnes administratorios esse, et in ministerium mitti dignatissimum, ut ne indignum dicam: minime tamen puto reperies in Scripturis aliquando quemquam illorum vel contradixisse mittenti, vel erga ipsos tam inferiores se, propter quos in ministerium mittebantur, saltem tenuiter fuisse commotum. Exempla sunt obedientiæ, si diligenter attendas, eo sane acceptabiliora, quo in materia digniori. Sed novi quid ad ista submurmuret sensus hominis, et cogitatio prona semper ad malum. Quid tu mihi, inquit, elementorum proponis obedientiam supernorum? Quasi vero aut sensus ullus in eis, aut ulla vigeat deliberatio rationis, et non potius agi ipsa, quam agere videan-

tur. Quid vero vel ipsorum Angelorum obedientiam sic commendas? Sentiant quidem Angeli, sed delectabilia sola; obedientes equidem Creatori, sed tam felici quam facili voluntate. Quidni obediant? Semper enim vident faciem Patris, quem videre perfecta beatitudo, æterna gloria, summa voluptas est.

8. Produc nobis, Domine, Patriarchas et Prophetas, viros obedientes præceptis tuis, obedientes ex voluntate, obedientes contra propriam voluntatem. Factum est. Exhibetur nobis (ut cæteros brevitate causa præteream) exhibetur, inquam, nobis Abraham ad præceptum Domini exiens de terra sua, ejiciens ancillam et filium ejus, etiam carissimum filium Isaac immolare paratus. Quid hic humana astutia poterit cavillari? Forte respondeat, quoniam multifarie, multisque modis apparens ei Deus, suscipiebatur hospitio, participabat convivio, animabat alloquio, instruebat consilio, donabat filiis, illustrabat victoriis, divitiis cumulabat. Quid dices, cum venerit Christus factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis? Multum, inquit, per omnem modum. Quando enim Unigenitum Dei Patris, Dei virtutem, et Dei sapientiam Christum, quando præsumerem æmulari? Oblatus est quia ipse voluit, quando et quantum voluit passus est, utpote verus quidem homo, sed verus nihilominus Deus. Immo vero ne ipsam apostolicam obedientiam afferas velim; quos nimirum juxta propheticam promissionem oculis suis vidisse constat Præceptorem suum, et auribus suis vocem audisse monentis. Unde et unus eorum expressius scribens ait: *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ.* Quidni relinquerent omnia? quidni ad omnia sequerentur tantæ præsentiam majestatis? Quid ego non facerem, si mihi eadem copia præstaretur? Sed non fecit taliter omni nationi, non præeunti utique, non sequenti. Siquidem ut multi reges optaverunt videre, et non viderunt; sic nihilominus venerunt jam dies, quando desideremus videre diem unum

Filii hominis, nec tamen mereamur.

9. Opportune ergo jam Martinus ad medium veniat, ut de medio fiat occasio peccatorum. Hodie enim ille per omnia similis nobis, plane et sensibilis, et passibilis; sed et longe post illa patriarchalium, et propheticarum tempora visionum, et homo purus, nihil de natura divinitatis habens, credens autem in eum quem non vidit; plenus fructu obedientiæ, et virtutum locuples, solum deseruit, polum subiit, terræ commendans quod habebat e terra; spiritum dirigens ad Patrem spirituum, cui fideliter in adoptionis spiritu deservivit. Non fuit cœleste corpus, sed nec spiritus quidem cœlestis: rationale animal, etiam et mortale, terrigena, filius hominis. In terra natus est, in terra educatus, in terra exercitatus et probatus, in terra etiam consummatus. Nec vero Patriarcha erat, aut unus ex Prophetis, de quibus sane in Evangelio Veritas ait: *Quia Lex et Prophetæ usque ad Johannem.* Multo magis non erat ipse Christus, sed erat tamen Christus in ipso, haud aliter utique quam per fidem.

10. Enimvero juxta hunc modum etiam modo prope est verbum in corde tuo et in ore tuo, tantum si recto quæsieris corde. Nempe Apostolo interpretante verbum fidei istud est, de quo Moyses ait. Unde et alibi idem Apostolus: *Jesus Christus, inquit, heri, et hodie, et in æternum.* Hesternum quidem ab initio sæculi usque ad ascensionem Dominicam; hodiernum vero diem exinde usque ad sæculi consummationem; porro in æternum intellige post communem omnium resurrectionem. Nulli horum deest Christus, nulli deest Jesus, nulli deest unctio, nulli salus. Patriarchis et Prophetis in visione exhibitus est, Apostolis in humanitate, Martino in fide, Angelis jam in specie. Quam sane speciem et electis omnibus ostensurum sese promisit, non quidem hodie, sed in æternum. Denique jam transierat heri, jam istud nostrum illuxerat hodiernum, cum Apostoli loquerentur: *Etsi cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus.* Videtur tamen etiam in hoc mane de carnibus

Agni nonnihil esse servatum : sed quod residuum est, utique jam datur igni : quod videlicet usque hodie eadem caro nobis, sed spiritualiter utique, non carnaliter exhibetur.

11. Neque enim est quod causemur nostro huic negatam tempori, sive eam quæ ad Patres veteris Testamenti facta est, apparitionem ; sive eam, quæ Apostolis exhibita est, præsentiam carnis ejus. Siquidem fideliter considerantibus neutram deesse liquebit. Adest enim nobis etiam nunc carnis ipsius VERA SUBSTANTIA, haud dubium sane quin in Sacramento. Adsunt revelationes, sed in spiritu et virtute : ut tempori gratiæ, quod nunc est, nihil in ulla gratia deesse probetur. Denique nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, nobis tamen revelavit per Spiritum suum. Nec mireris, quod carnales eis manifestationes exhibuit, qui carnalem ejus præstolabantur adventum. Nobis enim tanto efficacior gratia et revelatio dignior necessaria est, quanto nimirum excellentiora constat esse quæ exspectamus.

12. Itaque (ut supra diximus) Martinus iste Christus non fuit, sed tamen Christum habuit : non quomodo Angeli in præsentia majestatis ; non quomodo Apostoli in visione humanitatis ; non quomodo olim locutus est in visione sanctis suis : sed quomodo eum etiam nunc habet Ecclesia, in fide et sacramentis. Non erat ille lux, sed lucerna plane ardens et lucens, de Johanne dictum est. Sed si illum protulero, puto dicetis : Maximus hominum est, plusquam Propheta est, etiam Angelus est Dei Patris, sicut ipse testatur : *Ecce mitto Angelum meum, etc.* Et Martinus lucerna erat ardens et lucens : eum saltem non pigeat imitari ; sed imitari in eo quod est imitabile, non autem quod mirabile exhibetur. Ad mensam divitis sedes hodie : diligenter considera quæ tibi apponuntur. Discerne inter cibos, et vasa ciborum. Illos enim juberis tollere, sed non illa. Dives est iste Martinus, dives in meritis, dives in miraculis, dives in virtutibus, dives

in signis. Diligenter ergo considera quæ apponuntur tibi, quænam videlicet ad admirationem, quæ vero ad imitationem. Aut certe quia sequitur in Scriptura illa, *quoniam talia oportet te præparare* : diligenter considera quid apponitur, et in quo. Suscitavit Martinus tres mortuos, quot nimirum Salvatorem legerat suscitasse. Reddidit visum cæcis, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, aridis sospitatem. Evasit divina virtute pericula, proprii corporis obice flammam repulit, immanem sacrilegæ machinæ molem columna parili e cælo descendente prostravit, leprosum mundavit osculo, curavit oleo paralyticum, dæmones vicit, Angelos vidit, futura prævidit.

15. Verum hæc quidem, cæteraque ejusmodi altissima quæ fecit magnalia, quidni mirifica quædam vasa dixerim divitis hujus, auro gravia, gemmis micantia, pariterque materia et opere pretiosa? Noli in his saporem quærere, sed mirare splendorem. Luceat in hujusmodi lucerna nostra, ut in lumine ejus videamus lumen, quod quidem purum, prout in se est, necdum prævales intueri. Non enim est iste lux, sed ut testimonium perhibeat de lumine ; et appareat tibi interim gloriosus Deus in Sancto suo, dum non potes ad gloriam ejus, sicut est in seipso. Cæterum ne putaveris ornatas quidem Martini lampades, sed vacuas inveniri : non est fatua virgo, habet in vasis oleum. Habet vinum in phialis, habet intra paropsides istas ciborum copiam, delicias utique spirituales : ut non modo videant et mirentur, sed edant pauperes, et saturentur ; atque in illis quidem Dominum laudent, porro in his vivant corda eorum. Alioquin quomodo mortui laudabunt te, Domine? Ut ergo sit jucunda decoraque laudatio in admiratione, etiam vivant ex imitatione ; et ut avidius sumant delicias, ipsas quoque divitias curiosius contemplantur. Sic nimirum inter splendorem et fervorem lucernæ hujus vicariis quibusdam affectibus discurrendum, ut nobis alter ex altero commendetur, et ex mutua

collatione uterque complacitior fiat. Siquidem humilis fuit et spiritu pauper fste Martinus, sicut evidentissime probat effectus ipse divinæ gratiæ, quam profecto tam multam nisi multum humili non dedisset.

14. Ut tamen pauca virtutum ejus indicia promam, pauperem illum spiritu beatus novit Hilarius, cum imponere ei diaconatus officium tentans, nec prævalens, quod indignum sese vociferaretur; exorcistam eum esse præcepit: in quo quidam locus injuriæ videretur, sciens nimirum, quod humiliorem ordinationem minime repudiaret. Pauper fuit, veste sordidus, crine incultus, facie despicabilis: quæ quidem licet in electione ejus a quibusdam malevolis objecta fuissent, in ipso tamen episcopatu, sicut scriptum est, penitus non mutavit. Denique quia vere pauper fuit spiritu Martinus, pauper et modicus meruit nominari. Audi vero mansuetudinem ejus, suo illo Sulpitio sic scribente: « Tantam adversus omnes » injurias patientiam assumpserat ut, » cum esset summus Sacerdos, impune » etiam ab infimis clericis læderetur: » nec propter id eos aut loco umquam » amoverit, aut a sua, quantum in ipso » fuit, caritate repulerit. » Quod quidem in Briccio manifeste probatum, omnes vos arbitror meminisse. Eum nempe ex omnibus sibi successorem elegit, et de tanta post futura adversitate præmonuit: postremo in fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, ad cujus os aures suæ fuerant, cum responderet homini, qui de eo sciscitabatur: Si illum delirum quæris, prospice eminus; ecce cælum solito sicut amens respicit. Crebro siquidem homo Dei, utpote terram despiciens, cælum suspiciebat. Nempe sciebat ad hoc sese (ut supra meminimus) rectam et in ipso corpore accepisse staturam. Sciebat illic esse thesaurum suum, sciebat illic sedere in Patris dextera Christum suum, sciebat numquam sese, donec illuc perveniret, quod desiderabat, assecuturum. Unde et hoc ipsum, quod delirus vocabatur in terra, merito non attendit, cujus nimirum conversatio

esset in cælis, cujus oculi in capite suo. Sane illuc etiam lacrymæ ejus a maxilla ascendere consueverant, quibus sic abundabat, ut soleret pro illorum quoque, qui obtrectatores sui videbantur, flere peccatis.

15. Sane quantum justitiam esurierit, tum in cæteris ejus actibus, tum specialiter in idololatriæ persecutione probatum est, in templorum destructione, in statuarum dejectione, in succisione lucorum. Ubi se quoque aliquando non est veritus dare discrimini, ut occasio tanti criminis de medio tolleretur. Nam misericordem eum in paupere se experitem Salvator ipse apud Angelos gloriabatur, datam sibi medietatem vestis ostentans. Utinam nobis etiam miseris apud summum Judicem, in cujus admirabile tabernaculum introivit, misericordiam illam exhibere dignetur; qua et illos olim morti destinatos, et tormentis variis deputatos eripuit, pro quibus ante terreni judicis januam nocte media scribitur jacuisse. Quomodo enim non audiet eum nunc, qui tunc quoque fecit audiri? Porro munditiam cordis ejus illud vel maxime indicat, quod non est confusus inimico loquens in porta. « Nil in me funeste reperies, Abrahæ me » sinus recipiet. » Nam in opere pacificorum feliciter plane consummans labores suos, licet dierum suorum finem non ignoraret, clericos tamen adiit dissidentes, inter quos reformata pace, in pace ipse quievit.

16. Cæterum persecutiones, quas sustinuit propter justitiam, longum est numerare, quomodo apud Julianum Augustum in civitate Wangionum intrepidus, immo et illato terrore constantior, custodiæ mancipatus est, ut inermis postero die barbaris opponeretur: quomodo circa Alpes sub securi, quam in verticem ejus latro vibrabat, securissimus fuit: quomodo illum Mediolani Auxentius Arianus graviter insectatus, multisque appetitum injuriis, tandem de civitate exturbavit: quomodo et alibi prius adversus sacerdotum perfidiam acerrime pugnans, suppliciiis fuit affectus, publice virgis cæsus, inde quoque exire compulsus est:

quomodo item in cujusdam fani ever-
sione, cum gentilis eum stricto gladio
peteret, nudam cervicem præbuit per-
cussuro, donec ille extollens ad ictum
dexteram, cecidit resupinus : quomodo
alter eum cultro ferire voluit, sed fer-
rum de manibus ejus elapsum, repente
disparuit. Pro quibus omnibus dubium
non est multipliciter coronari eum, qui
quidem etsi non semel effectu consum-
matæ passionis, sed toties martyr fuit
affectu devotissimæ voluntatis. Come-
dite jam amici, et bibite, et inebria-
mini carissimi. Sic enim vivitur, et in
talibus vita spiritus vestri. Nisi forte
beatos prædicat sermo divinus, qui
mortuos suscitant, cæcos illuminant,
morbidos sanant, leprosos mundant,
paralyticos curant, dæmonibus impe-
rant, futura prænuntiant, miraculis
coruscant; et non magis pauperes spi-
ritu, mites, lugentes, esurientes et
sitientes justitiam, misericordes, munda-
cordes, pacificos, persecutionem prop-
ter justitiam sustinentes.

17. Ignoscite mihi, Fratres : exem-
plum obedientiæ paulo minus præteri-
vi, quod quidem vel solum juxta pro-
positum ordinem in Martino quoque
nobis convenit exhiberi. Sane moram
facimus, sed, ut arbitror, bonum est
nos hic esse : tardius enim hodie veni-
mus ad Martinum. « Domine, inquit, si
» adhuc populo tuo sum necessarius,
» non recuso laborem, fiat voluntas
» tua. » O vere sanctissimam animam !
o inæstimabilem caritatem ! o obedi-
entiam singularem ! Bonum certamen cer-
tasti, cursum consummasti, fidem ser-
vastis; de reliquo superest tibi corona
justitiæ, quam reddet tibi Dominus ho-
die justus iudex; et adhuc dicis : Non
recuso laborem, fiat voluntas tua ! Ob-
tulisti plane Isaac, unicum illum quem
diligis, quod in te est, jugulasti : im-
molasti singulare gaudium tuum pia
devotione, paratus redire iterum in
pericula, innovare certamina, denuo
subire laborem, sustinere tribulatio-
nem, prolongare tentationem, deinde
differri adhuc ab illa tanta felicitate, et
diu desiderata societate Spirituum bea-
torum, atque in hujus mortalitatis

ærumnas ab ipso introitu gloriæ revo-
cari; postremo (quod maximum est) a
Christo tuo peregrinari diutius, si modo
ipse voluisset. Nec sane dubium, quin
ampliolem gratiam mereatur, qui para-
tum se exhibeat etiam ante mandatum,
quam qui obedire satagit post manda-
tum. Magna quidem obedientia vestra,
Angeli sancti : sed, quod dicere audeam
pace vestra, nescio an inveniatur in
vobis quisquam paratus in tale ali-
quando ministerium mitti, in quo ne-
cesse habeat non videre faciem Patris.
Magnum est, Petre, quod Dominum se-
cuturus, omnia reliquisti : sed audi-
vi te in monte dicentem, ubi transfigura-
tus est coram vobis : *Domine, bonum
est nos hic esse; faciamus hic tria taber-
nacula.* Non est hoc, Si adhuc populo
tuo sum necessarius, non recuso labo-
rem. Paratum cor tuum, Martine, para-
tum cor tuum, sive manere in corpore,
sive dissolvi et esse cum Christo.

18. Et magna quidem in horrenda
morte securitas; magna in visione
Christi desideranda; et tam ferventer
ac singulariter desideranda perfectio
reperitur : sed id quidem longe amplius
per omnem modum, quod qui mori non
metuis, immo qui tanto desiderio præ-
sentiam Domini concupiscis, vivere
quoque non renuis, et exspectatione
molestissima fatigari. In quo enim alio
non obedire potuerat, qui in hoc tanto
articulo tam devote clamabat : *Fiat vo-
luntas tua?* Hæc ergo pars nostra sit,
Fratres, in convivio hodierno, hanc
nobis obedientiam in mensa pauperis,
immo jam divitis hujus appositam dili-
genter consideremus, scientes quoniam
ipsa est quæ a nobis exigitur, ipsa
quam oportet nos præparare, ut singuli
quique dicamus : quia *paratus sum, et
non sum turbatus, ut custodiam mandata
tua.* Nec modo semel, aut in parte : sed
paratum cor meum Deus, paratum cor
meum; paratum ad utrumque, et in
nullo tuæ præscribens dispositioni. Forte
hoc cupio, et specialiter, et vehemen-
ter : sed ne quidem illud recuso : sicut
fuerit voluntas in cælo, sic fiat. Desi-
dero requiem, sed non recuso laborem,
fiat voluntas tua.

DE S. CLEMENTE PAPA

ET MARTYRE.

SERMO.

De tribus aquis.

1. PRETIOSA in conspectu Domini, mors sanctorum ejus. Audiatur peccator, et irascatur; dentibus suis fremat, et tabescat. Deprehensus est in astutia sua, cecidit in foveam quam fecit, in laqueum incidit quem tetendit. Invidia siquidem diaboli mors intravit in orbem terrarum: sed ecce pretiosa facta est mors sanctorum. Audi igitur hostis vitæ, mortis auctor attende. Quid valet jam fraus tua, versutia tua quid nocet? Immo vero, ut plus doleas, etiam omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti. Neque enim aliter quam ipsa (quæ tui est operis) de te hodie beatus Martyr, cujus solemnia celebramus, morte corporis triumphavit. Fecit siquidem de necessitate virtutem, pœnam peccati in meritum gloriæ commutavit: fidelem se probavit in modico, ut dignus inveniretur supra multa constitui. Modicum namque erat, et omnino modicum, quicquid prius acceperat anima illa beata, quantum ad eam gloriam, quam præsentis promeruit passione. Omnis enim delectatio hujus mundi, universa ejus gloria, quicquid denique in eo concupiscitur, prorsus modicum est in illius felicitatis, in illius gloriæ, in illius beatitudinis comparatione: si tamen vel modicum dici debet, et non potius nihilum, vapor ad modicum parens. Acceperat beatus Clemens nobile genus, amplas possessiones, hæreditatem multam, scientiam quoque quamplurimam, ita ut optimus quidam illius temporis philosophus haberetur. Acceperat hæc universa a Domino: Dei enim dona sunt etiam hæc. Fidelem ergo se probavit ei qui dederat, cum pro ejus amore universa contempsit, omnia detrimentum faciens, et arbitratus ut stercora, ut lucrifaceret Christum.

2. Sed forte murmurat etiam nunc inimicus: *Pellem*, inquit, *pro pelle, et omnia quæ habet homo, dabit pro anima sua*. Quid ergo? Putas quod in ipsa corporis sui vita, quam accepit a Domino, infidelis inveniatur, ut vel ipsam præferat illi? Ecce habes potestatem: irruere in eum per satellites tuos, ut coarctetur e duobus, aut a Domino necesse habens, aut a corpore separari. Varia et immania exquire genera tormentorum: sed noveris te Martyri nostro fabricare coronas. Sicut enim ipsa vitæ hujus ornamenta et adjuncta contempsit, sic contemnit et ipsam. Corpus omne tibi exponit in mortem, et in faciem maledicit tibi, atque idola tua sacro ore blasphematur, Dominum Deum suum etiam inter tormenta tua libere prædicat, ingenue confitetur. Coronabitur ergo, quia legitime certavit, quia fideliter vicit, quia nec blandimentis vitæ hujus, nec mortis horrore a caritate Christi potuit separari. Dic quæso nobis anima sancta, quæ sic corpus tuum suppliciis exponebas: obsecro, diligebas illud, an non? Utique diligebam, inquit. Nemo enim umquam odio habuit carnem suam. Diligebam ergo eam: sed parum diligebam, tamquam ancillam; et multo magis diligebam Dominum Deum. Utque probatio esset dilectionis, operis exhibitio; libenter ipsam quoque pro ejus gloria mortem corporis amplectebam.

3. Quid nos ad hæc dicimus, Fratres? Congratulamur Martyri, sed jam gloria ejus non sine nostra confusione est. Ecce enim beatus Clemens homo erat similis nobis, passibilis, eadem circumdatus infirmitate, et carni suæ eodem vinculo naturalis affectionis inhærens. Si ergo ille sic glorificavit Christum in corpore suo, et calicem salutaris accepit: quid nos retribuimus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis? Eadem certe nos insignivit imagine. eodem

sanguine nos redemit, et vocavit in eandem hæreditatem, incorruptibilem, et incontaminatam, æternam, conservatam in cælis. Ut quid ergo non possumus et nos cum beato Clemente Christi bibere calicem? Sed forte respondent aliqui: Possemus, si opportunitas non deesset: sed persecutionis tempus cessavit. At ego, fateor, non satis crediderim ista dicentibus. Quid enim? QUOTIDIE ceditis punctioni acus unius, et mucroni vos arbitramini posse resistere? In minimis probate conflictibus, quam viriliter in majori certamine stare possitis. Ecce enim vobis non dicitur: Sacrificate idolis, et vivite; aut si hoc non vultis, oportet vos diversis suppliciiis interire. Novit Dominus signum nostrum, nec dat nobis tam forte certamen. Beato Clementi certamen forte dedit ut vinceret, et disceret quoniam omnium potentior est sapientia.

4. Vestrum autem certamen quale est, Fratres mei? Quotidie vobis suggeritur in cordibus vestris: Frange Ordinem tuum, murmura, detrahe, age remissius, infirmitatem simula, responde ei qui forte durius tibi locutus est, ut satisfacias desiderio tuo; nec dicitur cuiquam: Nisi hæc feceris, morieris: sed ut multum, cum difficultate et labore resistes animo tuo. Et quis sustineret tanta? Hæc enim intus audire, hæc respondere consuevimus exhortantibus nos, aut foris homini, aut intus Spiritui sancto. Si ergo in hujusmodi certamine periclitamur, si vix resistimus, si interdum etiam succumbimus, quid in illo tam gravi certamine faceremus? Si juncis fragilibus cedit infirmitas nostra, quomodo telis resisteret? Videtis quomodo ad nihilum reducti sumus, et sicut solent mulieres aut parvuli, pugnantem laudamus alios, pugnare ipsi non possumus. Quid tamen agimus? Omnes certe ad nuptias Agni vocati sumus, et in conspectu ejus vacuos apparere non licet. Diligenter ergo consideremus quæ apponuntur nobis, quoniam talia oportet nos præparare. Consideravit beatus Clemens vinum sibi appositum esse a Domino, et ipse

quoque, quoniam dives fuit, ad nuptias illas vinum nihilominus proprii sanguinis effusione portavit. Sed nos pauperes sumus, et vinum, Domine, non habemus. At ille, *Implete*, inquit, *hydrias aqua*. Ergone et ipsa suscipietur aqua, si attulerimus eam? Utique suscipietur. Nam et ipsam cum vino nobis appositam inveniet, qui secundum monita Sapientis, diligenter consideraverit quæ sibi apponuntur, ab eo nimirum qui venit non in aqua solum, sed in aqua et sanguine. Testimonium enim perhibuit qui vidit, quod aperto latere Domini dormientis in cruce exierit sanguis et aqua.

5. Et nos ergo, Fratres, ut vel fideles nos probemus Deo nostro, si martyrium sanguinis non habemus, (martyrium enim testimonium est,) quæramus vel testimonium aquæ, et ne ipsum quidem despiciet Deus. Tres sunt enim qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, et Sanguis. Beati quibus trinum suppedit testimonium, quoniam funiculus triplex difficile rumpitur. Nos si sanguinis testimonium non habemus, habeamus spiritum et aquam: quoniam sine spiritu nec sanguis, nec aqua sufficet. Immo vero si spiritus ipse sine aqua aut sanguine invenitur, sufficit testimonium ejus: quoniam spiritus veritatis est, nec sanguis, nec aqua quicquam proderunt a seipsis, sed spiritus est qui testificatur in illis. Sane tamen aut vix, aut numquam sine aqua aut sanguine spiritum arbitror inveniri. Propterea, carissimi, quæramus vel aquam, qui sanguinem non habemus. Et quoniam hydriarum supra fecimus mentionem, quæramus mensuras binas, vel ternas, quas hydriæ capiebant. Nam et Christus triplicem nobis apponit aquam, et perfectus omnis qui fuerit in nobis sicut ipse, qui videlicet tres metretas habere potuerit. Propter hoc enim sub distinctione dicitur, binas vel ternas, ut duas ad minus constet necessarias esse; tertiam non ab omnibus exigendam.

6. Accipe igitur triplicem aquam, quam tibi Salvator apponit. Plorat super Lazarum et super civitatem Jerusalem; et hæc est aqua prima. Sudat

imminente jam passionis horâ; et hæc est aqua secunda, non ab oculis tantum, sed a toto corpore manans. Hæc autem rubea est, sanguineique coloris, sicut scriptum est: *Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* Jam vero tertia est aqua, quam et prædiximus de latere ejus una cum sanguine emanasse. Et tu ergo primam quidem habes, si rigas lacrymis tuis conscientiæ tuæ stratum, et dolore compunctionis præteritorum diluis maculas peccatorum. Secundam aquam habes, si in sudore vultus tui vesceris pane tuo, et labore penitentiæ corpus tuum castigas, ac restringis concupiscentiæ flammam. Est autem sanguinei

coloris, sive propter laborem, seu etiam propter ipsum quem exstinguit concupiscentiæ ignem. Jam vero si proficere potes usque ad devotionis gratiam, potaberis aqua sapientiæ salutaris; et spiritus Christi, qui super mel dulcis est, fiet in te fons aquæ salientis in vitam æternam. Et memento hanc esse aquam, quæ procedit de latere dormientis, et sine omni molestia fluit. Oportet enim jam mortuum esse mundo, qui in hac voluerit gratia delectari. Ergo, ut breviter repetam, prima quidem a præteritis delictis abluit conscientiam: secunda, ut futura caveas, exstinguit concupiscentiam: tertia, si ad eam pervenire merueris, potat animam sitientem.

IN VIGILIA S. ANDREÆ APOSTOLI.

SERMO.

Quomodo jejuniis prævenire debeamus
solemnitates sanctorum.

1. SANCTORUM festa præcipua Patrum sanxit auctoritas votivis præveniendâ jejuniis: utiliter plane, et non ad insipientiam nobis, si adfuerit qui advertat. Multa siquidem quotidie peccata contrahimus, et in multis offendimus omnes: nec tutum omnino est celebrandas suscipere festivitates sacras, maximeque eas quæ maximæ sunt, nisi prius abstinentiæ purificatione præmissa, quo et digniores, et capaciores inveniamur spiritualium gaudiorum. Sic enim justus in principio sermonis accusator est sui, nec nisi a propria reprehensione laudes incipit alienas. Quod si etiam justus trepidat sollicitus prævenire eum, qui ipsas quoque paratus est justitias judicare: quid agimus nos, quorum interim judicata non fuerint et tecta peccata? Timendum valde est, ne forte manifesta inveniantur præcedentia ad judicium. Si nec justus sine modestia et verecundia quadam ad Sanctorum præsumit accedere

laudes: quanto magis peccator, in cuius ore non est laus speciosa, timeat semper necesse est vocem illam: *Quare tu enarras justitias meas?* sive illam, *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* Beati proinde, qui stolam suam, dico autem gloriam conscientiæ suæ, solliciti sunt omni tempore conservare immaculatam, semper splendidam exhibere. Sed quia pauci sunt, qui sic omni custodia servant cor suum; pauciores autem (si tamen vel pauciores) qui in omni sanctimonia conservent illud: necesse est frequenti abstinentia maculas diluere subintrantes, præcipue cum præcipua quælibet solemnitas advenerit celebranda.

2. Nec modo tamen præparatio est ad proximam celebritatem observatio præmissa jejunii; est et admonitio quædam, eruditioque non parva. Discimus ex hoc ipso, quænam, vera sit via festivitatis æternæ. Quid est enim quod jejuniis solemnita prævenimus, nisi quod per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei? Indignus quippe solenni lætitia est, qui statutam vigi-

liæ abstinenciam non observat. Plane, inquam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus jure censis requie et exultatione festiva. Est autem universum præsentis pœnitentiæ tempus, vigilia quædam solemnitatis magnæ, et æterni sabbatismi quem præstolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si æternitatem festivitatis attendas. Licet enim habere præparationem soleant solemnia diurna diurnam : illa cum æterna sit, non exigit tamen æternam. Sed quo nos rapit jucundior illius memoria felicitatis ? Hoc enim nomine et sæpius, et forte dignius nominatur illa festivitas. Redeundum nobis est ad id quod præ manibus est.

3. Hodierni itaque jejunii, et ejus quam præstolamur solemnitatis et lætitiæ, causa est beata passio Andreae apostoli. Dignum est enim, ut si cum eo pendere non possumus, cum eo vel jejunemus. Nam et ipsum cum biduo penderet in cruce, etiam jejunasse quis dubitet ? Inveniamur ergo vel in exiguo communicantes passioni ejus, et si non simul affixi patibulo, simul afflicti jejunio : ut miserante Deo etiam coronæ participes simus ; et in præsentī quoque spiritualium socii gaudiorum. Quomodo enim non exultemus in memoria triumphī ejus, quem in ipsa sui præsentia supplicii tam vehementer novimus exultasse ? An non erit læta festivitas, ubi et crux ipsa plena est gaudio ? Si quidem et festivum solemus nominare quod lætum est ; et crux a cruciatu utique dicitur, aut certe cruciatus a cruce. Quanta proinde exultatione universæ terræ celebrandum tantæ novitatis miraculum, tam magnificum opus divinæ virtutis ? Andreas homo erat similis nobis, passibilis, et tam vehementi ardore spiritus crucem sitiēbat, tam inaudito a sæculis gaudio tripudiabat, cum paratum sibi eminus patibulum conspexisset. « O crux, inquit, diu desiderata, » et jam concupiscenti animo præparata ! securus et gaudens venio ad te, » ita ut et tu exultans suscipias me. » Videtis quia non se capit præ magnitudine gaudii. Ita, inquit, ut et tu exultans. Ergone tanta est exultatio, ut

exultet et ipsa crux, nec læti quicquam habeat, sed totum lætitiæ sit ? Aut quis dicat minus contra consuetudinem, supra rationem, ultra naturam, crucem exultare, quam crucifixum ? Illi sensum lætitiæ natura negavit : huic si quid prævalet, gaudium omnino exterminat, ingeritque dolorem. « Ama- » tor, ait, tuus semper fui, et deside- » ravi amplecti te » Fratres, ignis vibrans est, non lingua loquens : et si lingua, certe ignea est. Carbones sunt ignis illius, quem de excelso Christus miserat in ossibus ejus. Atque utinam desolatorii nobis sint, consumentes et exurentes quicquid in nobis est carnalis affectionis. Quales enim scintillæ sunt istæ, aut a quanto interiori incendio micant ?

4. Plane, beate Andrea, granum sinapis est fides tua, quæ tam insperatum, ubi teri cœpit, cœpit ex se proferre fervorem. Quid si paulo amplius tereretur ? Quis fervorem illum animus, quis verba illa sustinere posset auditus ? Dum enim minus minaretur Ægeas, adhuc granum sinapis despicabile videbatur. Integrum erat, nesciebamus quid intus lateret. « Dominus, inquit, me misit ad » istam provinciam, in qua non parvum » ei populum acquisivi. » Accedat comminationis pistillum : longe jam acrius sapient, constantiusque loquetur. Terrendum cum putat Ægeas, crucis supplicium minitans : sed non est ita. Accenditur magis in verbo hoc, et libere clamat : « Ego si patibulum crucis expa- » vescerem, crucis gloriam non prædi- » carem. » At ubi paratum sibi lignum intuitus est, ex hoc jam plane totus ignescens applaudebat, et blandiebatur illi amatæ suæ : officiosissime salutabat, devotissime suscipiebat ; magnifice attollebat eam, et in ipsius præconio gloriabatur, clamans magis affectione quam voce : « Salve crux pre- » tiosa, quæ decorem et pulcritudinem » de membris dominicis accepisti ! Salve » crux quæ in corpore Christi dedicata » es, et ex membris ejus tamquam mar- » garitis ornata ! » Merito proinde crucis amatorem venerantur quicumque sunt servi crucis : sed ab his ampliorem

jure devotionem exigit, qui specialius proposuerunt tollere crucem suam. Vobis hoc et de vobis dico, Fratres mei, qui non surda aure audistis illam evangelicam tubam: *Qui non bajulat crucem suam, et sequitur me, non potest meus esse*

discipulus. Parati estote totam animi diligentiam huic adhibere solemnitati, et corde magno celebrare eam: quia magnus omnino consolationis pariter et exhortationis thesaurus vobis repositus est in ea, si fuerit qui fodiat et scrutetur.

IN FESTO S. ANDREÆ APOSTOLI.

SERMO I.

De tribus generibus piscium, qui sunt in mari, in flumine, et stagno.

1. CELEBRANTES hodie gloriosum beati Andreæ triumphum, in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore ejus, exultavimus et delectati sumus. Neque enim locus poterat esse tristitiæ, ubi tam vehementer lætabatur et ipse. Nemo ex nobis compassus est sic patienti: nemo ausus est plangere exultantem. Alioquin et nobis ipse non incongrue dicere poterat, quod Salvator crucem bajulans sequentibus se et lugentibus ait: *Filice Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete.* Denique cum duceretur ipse beatus Andreas ad crucem, populus qui sanctum et justum dolebat injuste damnari, prohibere voluit ne puniretur: sed magis ipse instantissima prece prohibuit eos, ne non coronarentur, immo ne non pateretur. Desiderabat siquidem dissolvi, et cum Christo esse, sed in cruce, quam semper amaverat: desiderabat regnum intrare, sed per patibulum. Quid enim dicit illi amatæ suæ? « Per te, inquit, me recipiat, qui per te me redemit. » Ergo si diligimus eum, congaudemus ei, non solum quia coronatus, sed et quia crucifixus: quia desiderium animæ ejus tribuit ei Dominus, et posuit in capite ejus coronam de lapide pretioso. Verumtamen dum congratulamur ei, quod diu desideratæ crucis frui mereatur amplexu; mirum valde est, si non ipsum ejus miramur gaudium, cui congratulamur.

2. Dum enim noctis hujus vigiliis ce-

lebrantes, in verbis tantæ exultationis cantando delectemur, putas non fuit in nobis, qui secum cogitaret et diceret: Quid sibi vult hoc, aut unde tam nova lætitia? Certe et crux pretiosa est, et crux amari potest, et crux habet exultationem? Ita est, Fratres mei. Si fuerit qui colligat, semper lignum crucis vitam germinat, fructificat jucunditatem, oleum lætitiæ stillat, balsamum sudat spiritualium charismatum. Non est silvestris arbor: lignum vitæ est apprehendentibus eam. Arbor fructifera, arbor salutifera est. Alioquin quomodo dominicam occuparet terram? Illam dico pretiosissimam glebam, cui clavorum est infixæ radicibus. Si non esset hæc pretiosior cunctis, fructuosior universis; numquam illo plantaretur in horto, nec illam permetteretur vineam occupare. Denique quid mirum si cruci suavitatem dedit, qui dedit et igni? aut quomodo crux judicatur insipida, ubi dulce sapit et flamma? Quid enim sapiebat Laurentio ignis ille, cum rideret carnifices, judicem subsannaret? Quid nos ad ista dicemus, Fratres? Cur non sapit etiam nobis, quæ pro Christo est tribulatio, nec gustamus et nos manna istud absconditum? Sic enim victus esset omnino diabolus, nec haberet penitus quod afferret. Sufficeret nobis hoc unum adversus duplicem malitiam inimici.

3. Habet quippe nequissimus ille laqueos, habet et jacula, utpote callidissimus venator hominum, solum sitiens sanguinem animarum. Alios telis appetit malitiôsæ cujuslibet suggestionis: et in eis vulnerat multos, quorum tenuis

est patientia. Alios voluptatibus irretire laborat : et in his certe includit multitudinem copiosam eorum, qui in terra repunt, aut volitant juxta eam. SIT ergo GAUDIUM in tribulatione; et jam non habet malignus unde illiciat, non habet unde deiciat : liberati sumus a laqueo venantium, pariter et a verbo aspero. NIHIL enim proficiet inimicus in eo, quem crux Christi delectat, si carnalem suggesserit delectationem : et filius iniquitatis non apponet nocere ei, si ad exasperandum animum ejus quamlibet immittere tentaverit amaritudinem. Non curat delicias, qui jejunio pascitur : multo minus murmurare pro eo potest, in quo etiam delectatur. Plane altissimum posuit refugium suum, ubi nec muscipula inimici timenda sit, nec sagitta : immo vero mundus piscis est, squamas pariter et pinnulas habens. Porro sicut frustra jacitur rete ante oculos pennatorum, sic frustra jacitur telum in squamas loricorum. Hujusmodi siquidem pisces mundos esse legalis sanctio judicabat, qui et pinnis levantur, et proteguntur squamis : sive illi in mari sint, sive in flumine, sive in stagno. Habet enim etiam mare hoc magnum et spatiosum pisces mundos, et dominica dignos mensa : quia ex his qui in sæculi latitudine habitu, actuque versantur, reliquit sibi multa millia, quos apostolica sagena trahit, ut cum educta fuerit, segregentur a malis. Ubi sane sedebit et hic noster piscator hominum, qui totam nunc post se Achaiam trahit. Habet et flumen pisces mundos, quicumque inter dispensatores fideles inveniuntur. Fluvius quippe est prædicatorum ordo, non in eodem permanens loco, sed extendens se et currens, ut diversas irriget terras. Sunt et in stagnis mundi pisces, qui in claustris Deo serviunt in spiritu et veritate. Merito siquidem stagnis monasteria comparantur, ubi quodam modo incarcerationati pisces evagandi non habeant libertatem, quo videlicet parati sint semper ad epulas spirituales, dicentes singuli intra se : Quando veniet qui me deferat ? Cunctis diebus, quibus nunc milito, exspecto donec veniat immutatio mea.

4. Porro, ut de Lege supra meminimus, sive in mari, sive in flumine, sive in stagno, illi mundi sunt pisces, qui squamas et pinnulas habent. Sunt autem squamæ multæ, sed una ex eis quodammodo lorica contextitur : quia una est patientiæ virtus, licet singulis tribulationibus exhibere singulas videamur. Jam vero sicut squamas ad patientiam, sic pinnulas quoque ad hilaritatem arbitror non incongrue posse referri. Hilaritas quippe levat et sublevat, ut saltus quosdam in altum dare videatur, quisquis exhilaratur. Sane ut duas habeamus pinnulas, duplex nobis hilaritas quærenda est. Et forte propterea docet Apostolus (ille enim vere pennas habebat, quibus et in tertium usque cælum raptus est, et volavit etiam in paradysum) non solum *Gloriari in spe*, sed etiam *gloriari in tribulationibus*. Prorsus sublime volat quisquis ille est, quem non modo futurorum expectatio bonorum, sed præsentium quoque malorum exhibitio ipsa delectat, ita ut in eam etiam gloriatur. Talem invenimus hunc beatum Apostolum, talem miramur, talem merito prædicamus.

5. Unde et triplicem hic licet considerare gradum, incipientium, proficientium, perfectorum. Initium enim sapientiæ, timor Domini; medium, spes; caritas, plenitudo. Denique Apostolum audi, quia *plenitudo legis est caritas*. Qui initiatur a timore, crucem Christi sustinet patienter : qui proficit in spe, portat libenter : qui vero consummatur in caritate, amplectitur jam ardentem. Solus etenim iste est qui dicere possit « quia amator tuus semper fui, et » desideravi amplecti te. » Longe est vox ista ab eo qui sustinet quidem, sed optaret omnino, si posset, non venisse in hanc horam. Denique (si non videor temerarius) longe est ab ea voce : *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste*. Quid enim? Certe super asellum ascenderat, ut ne hic quidem hostibus relinqueretur. Agnosco plane in duce belli pusillanimatorum trepidationem, agnosco ægroti vocem in medico, agnosco infirmantem gallinam cum pullis : considero caritatem, stu-

peo miserationem, expavesco dignationem. Misericors Dominus non beati Andreæ robustum sibi suscepit affectum : quia non est sanis opus medicus, sed male habentibus. Si quem forte dignatio scandalizat, plane meretur audire : *Nonne oculus tuus nequam est, quia ego bonus?* Huic enim odor vitæ in mortem est.

6. Quid magnum fuerat, Domine Jesu, si accedente hora, propter quam veneras, intrepidus stares, tamquam qui potestatem habebas ponendi animam tuam, et nemo eam tollebat a te? Aut non longe gloriosius fuit, quando quidem totum propter nos agebatur, ut non modo passio corporis, sed etiam cordis affectio pro nobis faceret : et quos vivificabat mors tua, tua nihilominus et trepidatio robustos, et mœstitia lætos, et tædium alacres, et turbatio quietos faceret, desolatio consolatos? Lego quidem in Lazari resurrectione, *quia infremuit spiritu, et turbavit seipsum*. Sed esto interim, quia se ipse turbavit : non conditionis necessitate, sed suæ beneplacito voluntatis. Nunc autem aliquid jam amplius audio. Usque adeo siquidem prævaluit ea quæ fortis est ut mors dilectio, ut Christum Angelus Dei confortaverit. Quis, quem? Evangelistam audi : *Apparuit, inquit, Angelus confortans eum*. Quem eum? Plane eum, cui nascituro clausus patuit Virginis uterus; cujus nutu in vinum aqua mutata est; cujus tactu lepra fugata; sub cujus plantis solidum mare stetit; ad cujus vocem mortui surrexerunt : denique eum, qui portat omnia verbo virtutis suæ; per quem facta sunt omnia; per quem universa subsistunt, etiam et Angelus ipse. Et quid dicam? Quem eum? Minus enim morarer, si non penitus esset indicibilis. Confortans ergo eum, cujus ne ipse quidem confortator suus capere poterat majestatem.

7. Rogo te, Angele, quem consolaris? An ignorabas quis esset, ad quem consolandum veniebas? Certe consolator est, certe paraclitus est. Alioquin non diceret, alium Paraclitum a Patre mittendum Apostolis, si non esset et ipse paraclitus. Denique agnosco et in hoc

ipso paraclitum maximum, agnosco paraclitum benignissimum, qui prope sit his qui tribulato sunt corde. Non despero jam, Domine, etiamsi molesta mihi videatur tribulatio quam patior, etiamsi pusillanimis sum, etiamsi desidero ut transferatur calix a me. Non despero, inquam, dummodo addam et ipse : *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*. Didici etiam ex hoc ipso, non ad carnalem sive caducam recurrere consolationem, sed ad angelicam, sed ad spirituales, sed ad cœlestem. Ita plane, dummodo non murmurem : (id enim penitus separaret a te, si non citius resipiscerem :) non renuo, etiamsi opus habeo consolari. Quid enim? Agnosco vocem meam in Salvatore, et de salute desperem? Plane in patientia mea possidebo animam meam.

8. Verumtamen proficere volo, si possum, nec statim adepta salute esse contentus. *Qui timet Deum, ait Sapiens, faciet bona*. Sed parum est : scriptum est enim, *Declina a malo, et fac bonum; inquire pacem et persequere eam*. NOLI esse salute contentus : quære pacem, ne tibi sit in periculo etiam salus ipsa. Audi ergo Angelum nato eo, qui factus est pax nostra, exsultantem atque carentem : *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis*. Quæ autem bona, nisi ordinata voluntas? Quænam est illa, inquis? Profecto quæ rationi consentanea est, dicenti, *quia non sunt condignæ passionnes hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Hoc si jam sentire cœpisti, haud dubium quin libenter feras crucem Domini, et dicas : *Paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua*.

9. Attamen si vis perfectus esse, unum adhuc tibi est necessarium. Quid illud, inquis? profecto gaudium in Spiritu sancto. Siquidem et is qui timore coercetur, et patiens est; et qui ratione spei ducitur, et benevolus est; nisi etiam fuerit fervens spiritu, facile labi potest. Porro quæ per Spiritum diffunditur caritas, et patiens, et benigna est et (quod est amplius) numquam excidit. In primo denique mandato quod parentibus nostris datum est, si diligen-

ter consideres, et Eva patiens, et Adam benevolus fuisse videntur. Quia tamen uterque cecidit, liquet quod stabili non erat ille vel illa gradu. *Vidit mulier lignum*, ait Scriptura, *quod esset pulcrum visu, et ad vescendum suave*. Non tibi videtur vix continere manum? Sic et ubi a serpente interrogata est, vide si non manifeste sonant verba ejus molestum ei fuisse mandatum. *Ex omni*, inquit, *ligno paradisi comedimus: de ligno autem scientiæ boni et mali dixit nobis, ne comedamus*. Non dicit, Sic est voluntas Creatoris: quare sic, ipse novit: nobis sufficit obedire, quia vita nostra in voluntate ejus. Itaque facile seducta est mulier et promissioni credere, et acquiescere persuasioni. Vir autem non seductus est, sed subversus mulieris amore. Optaret enim semper servare mandatum, quod sibi utile noverat, si non mulier ei aliud suaderet. Nec aliquam in servando mandato visus est pati difficultatem: sed quæ bona voluntas erat, non habuit fortitudinem, quia non habuit fervorem.

10. Fortis quippe est ut mors, non patientia aut spes, sed dilectio: non timor aut ratio, sed spiritus fortitudinis est. *DICIT PATIENTIA*, Sic oportet fieri: quia timore urgetur. *Dicit voluntas bona*, Sic expedit, et sic agendum est: quia spei attrahitur ratione. Caritas vero quæ inflammatur a spiritu, neque, Sic oportet, dicit, neque, Sic expedit; sed, Sic volo, inquit, sic cupio, sic desidero vehementer. Videtis quanta sublimitas, videtis quanta securitas, quantaque suavitas caritatis. Felix anima, quæ ad hunc caritatis pervenerit statum! Nec sane desperandum nobis, quandoquidem ejus, qui ad hunc pervenit gradum, ob hoc maxime memoria celebratur: ut ipsius et invocemus auxilium, et provocemur exemplo. Plus dico: et ex nobis nonnullos videre mihi videor in hoc gradu. Si dicis beatum Andreæ apostolum esse, nec posse te, qui pusillus es, ejus sequi vestigia: pudeat certe vel eos qui tecum sunt, non imitari. *NEMO* repente fit summus: ascendendo, non volando apprehenditur summitas scalæ. Ascendamus igitur, velut duobus quibusdam

pedibus, meditatione et oratione. *Meditatio* siquidem docet quid desit; *oratio* ne desit obtinet. Illa viam ostendit, ista deducit. Meditatione denique agnoscimus imminetia nobis pericula; oratione evadimus, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum, amen.

SERMO II.

De quatuor cornibus crucis.

1. *BEATI* Andreæ apostoli solemnitas hodie celebratur: quam si pia sollicitudine perscrutemur, multa invenimus in ea quæ ædificent animas nostras. In ipso siquidem conversionis suæ initio magnum nobis perfectæ obedientiæ præstat exemplum. Quod quidem Christianis omnibus necessarium, nobis tamen est carius amplectendum, qui nimirum specialiter ex ipsa professione nostra tenemur obedientiæ debitores. Sapiens nummularius est, immo ipsa Sapiencia, cui necesse habemus reddere hunc obedientiæ nummum: nec suscipiet eum, nisi et integer veniat, et sine aliqua falsitate. Nam si discutimus, si dijudicamus, et in hoc quidem præcepto obedimus, sed non in illo; fractus est nummus: non suscipiet eum Christus, a quo nimirum tenemur nummi, non fracti, sed integri debitores. Omnes enim obedientiam simpliciter, et sine ulla exceptione promissimus. Quod si quis obediatur quidem, sed simulatorie et ad oculum, murmuret autem in abscondito; falsus est nummus ejus: plumbum habet non argentum, et iniquitas sedet super talentum plumbi. Dolose agit, sed in conspectu Dei, quoniam Deus non irridetur.

2. Vis audire perfectæ obedientiæ formam? *Vidit Dominus*, ait Evangelista, *Petrum et Andreæ mittentes rete in mare; et ait illis: Venite post me, faciam vos fieri pisces hominum*. Faciam, inquit, de piscatoribus pisces, immo prædicatores. At illi continuo, nihil dijudicantes aut hæsitantes, non solliciti unde viverent, non considerantes quoniam modo rudes homines et sine

litteris prædicatores fieri possent; nihil denique interrogantes, sine omni mora *relictis retibus et navi seculi sunt eum.* Agnoscite, Fratres, quoniam propter vos scripta sunt hæc, propter vos singulis annis in Ecclesia recitantur: ut discentes veræ obedientiæ formam, castigetis corda vestra in obedientia caritatis. Hæc nimirum est quæ sola commendat obedientiæ nummum, hoc illius argentum est probatum atque purgatum. Sola enim est caritas, quæ obedientiam gratam facit et acceptabilem Deo. *Hilarem quippe datorem diligit Deus.* Et item: *Si tradidero, inquit, corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

3. Vultis ut de ipsa quoque beati hujus Apostoli passione, quam nimirum hodie celebramus, loquamur aliquid ad laudem Christi, et ad ædificationem vestram? Audistis certe, cum pervenisset beatus Andreas ad locum ubi crux parata erat, quomodo confortatus sit in Domino; et per Spiritum, quem una cum cæteris Apostolis in igneis linguis acceperat, verba vere ignea loqueretur. Videns enim paratam eminus crucem, nequaquam (ut exigere videtur mortalis infirmitas) facies ejus expalluit, nequaquam sanguis ejus gelatus est: non steteret comæ, aut vox faucibus hæsit: non contremuit corpus, non mens ejus turbata est; et non recessit, ut assolet, intellectus. Ex abundantia cordis os locutum est, et caritas quæ fervebat in corde, quasi scintillas quasdam ardentissimas emittebat in voce. Quid enim beatus Andreas, cum sibi paratam, ut dixi, crucem eminus cerneret, loquebatur? « O crux, inquit, » diu desiderata, et jam concupiscenti » animo præparata! securus et gaudens » venio ad te; ita ut et tu exultans suscipias me, discipulum ejus, qui pepen- » dit in te: quia amator tuus semper » fui, et desideravi amplecti te. » Obsecro, Fratres, homo est qui loquitur hæc? an non est homo, sed Angelus, aut nova aliqua creatura? Homo plane similis nobis, passibilis. Nam passibilem eum passio ipsa testatur, qua appropinquante tam lætabundus exultat.

Unde ergo in homine nova hæc exultatio, et lætitia hactenus inaudita? Unde in tanta fragilitate tanta constantia? Unde in homine tam spiritualis mens, tam fervens caritas, animus tam robustus? Absit ut a seipso tantam ei credamus inesse virtutem. Donum perfectum est, descendens a Patre luminum, ab eo utique qui facit mirabilia magna solus.

4. Plane spiritus erat, dilectissimi, qui adjuvabat infirmitatem ejus, per quem diffundebatur in corde ipsius caritas fortis ut mors, immo et fortior morte. Cujus et si et nos participes inveniamur! Ecce enim molestus est nobis pœnitentiæ labor, corporis afflictio gravis, abstinentia onerosa. In vigiliis dormitat anima nostra præ tædio, non ob aliud sane, quam propter inopiam spiritus. Ipse enim si adesset, adjuvaret sine dubio infirmitatem nostram: et sicut beato Andreæ crucem et mortem ipsam, sic nobis quoque laborem, et pœnitentiam nostram faceret, non solum non molestam, sed etiam desiderabilem, atque omnino delectabilem esse. *Spiritus enim meus, ait Dominus, super mel dulcis,* ita ut ne ipsa quidem dulcedini ejus prævalere queat, amarissima licet, mortis amaritudo. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit esse dulcissimam? Quæ resistere possit asperitas unctioni illi, quæ mortem quoque facit suavissimam? *Cum dederit, ait, dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini.* Quam molestiam non expellet gaudium illud, quod mortem quoque ipsam facit esse lætissimam? Quæramus hunc spiritum, Fratres: tota sollicitudine operam demus, ut mereamur habere hunc spiritum, immo ut quem jam habemus, abundantius adhuc habeamus. Quicumque enim spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Nos autem non accepimus spiritum hujus mundi, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis. Testimonium præsentis ejus præbent opera ipsa salutis et vitæ, quæ nullatenus agere possemus, nisi spiritus Salvatoris adesset qui vivificat animas nostras. Quæramus igitur ut dona sua

multiplicet Deus in nobis, et spiritum suum augeat, qui jam primitias dedit. NULLUM enim omnino præsentia ejus certius testimonium est, quam desiderium gratia amplioris; quoniam ipse dicit: *Qui edunt me, adhuc esurient; et qui bibunt me, adhuc sitient.*

5. Sed fortasse multorum nobis conscientia jam respondent: Desideramus quidem hunc Spiritum, qui sic adjuvet infirmitatem nostram: sed invenire non possumus. Et ego dico: Propterea non invenitis, quia non quaeritis: propterea non accipitis, quia non petitis. Petit, et non accipitis, eo quod negligenter petatis. Nihil enim aliud exspectat, nihil aliud quaerit Deus, nisi ut sedule et cum desiderio requiratur. Denique quando negabit petentibus, qui etiam non petentes provocat, et hortatur ut petant? *Si vos, inquit, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se?* Petite ergo, carissimi, petite sine intermissione, petite sine hæsitatione: et in omnibus operibus vestris dulcissimi semper hujus ac suavissimi Spiritus præsentiam et auxilium invocate. Et nos enim, Fratres, cum beato Andrea necesse habemus tollere crucem nostram, immo cum eo, quem et ipse secutus est, Domino Salvatore. Inde enim sic lætabatur, inde sic exultabat, quod non solum pro eo, sed etiam cum eo mori videretur, et complantari similitudini mortis ejus, ut compatiens etiam conregnaret. Cum quo ut simul crucifigamur et nos, attentis auribus cordis audiamus vocem dicentis: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me.* Ac si dicat: Qui me desiderat, se despiciat: qui vult facere voluntatem meam, disecat frangere suam.

6. Sed continuo bella insurgunt, armantur protinus adversum nos inimici. Et nos armemur contra: imitemur arma Regis nostri, ut tollamus et nos crucem nostram, in qua de inimicis omnibus triumphemus. Audi enim quid Psalmista promiserit, immo Spiritus sanctus per os ejus. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus, haud dubium quin Altissimi;*

de eo siquidem loquebatur, sicut manifeste indicant ipsius psalmi præcedentia verba. Ad quid, Fratres, scuto circumdamur, nisi quia nos undique bella circumdant? Denique quid causæ sit ut te scuto circumdet, attende. *Scuto, inquit, circumdabit te veritas ejus.* Ad quid enim? *Non timebis, inquit, a timore nocturno; a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et demonio meridiano.* Videsne quam necesse sit ut scuto circumdet te veritas, quem sic hostium tela circumdant? Ab inferiori enim parte timor nocturnus insurgit, a sinistris sagitta volat in die, a dextris perambulat negotium tenebrosus: et ut nihil sit vacuum, a superiori parte demonium meridianum insurgit. Nos autem miseri et miserabiles, vicinis tot serpentibus, et igneis telis undique volantibus, undique insurgentibus inimicis, nihilominus perniciosam securitate et negligentia dormitamus, torpemus otio, vanitatibus et scurrilitatibus indulgemus, tam pigri ad spiritualia exercitia, ac si jam pax sit et securitas, et non sit militia vita hominis super terram. HOC EST, dico vobis carissimi, quod me vehementius terret, quod omnino timoris acerbissimi gladio transverberat animam meam: quod inter tanta pericula minus timorati, minus exercitati, minus quam necesse sit solliciti videamur. Siquidem UNUM E DUOBUS hæc ipsa negligentia nostra probat, aut omnino traditos nos hostibus, et nescire: aut certe, si inter hæc conservamur, ei, qui tuetur nos, ingratos nimium inveniri. Quorum utrumque quid periculi habeat, satis manifestum est. Propterea obsecro vos, dilectissimi, ipsa nos excitet hostium malitia pervigil, et instantia eorum maligna, qua tam seduli, tam solliciti sunt in nostram perditionem, nos quoque sollicitos faciat et circumspectos, ut in timore et tremore nostram ipsorum salutem operemur.

7. Ecce enim in cruce est salus nostra: tantum ut ei viriliter inhæreamus. *Verbum crucis, ait Apostolus, pereuntibus quidem stultitia, his autem qui salvi fiunt, id est nobis, virtus Dei est.* Ipsa est scutum quo circumdamur, ut ejus quatuor

cornua quadrifaria hostium tela repellant. Sit ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id est adversus pusillanimitatem, quæ de carnis afflictione procedit, ut id quod sub nobis est, corpus castigare viriliter studeamus, ac subicere servituti. Si quis vero nobis in faciem maledicit, si quis aperte mala suadere conatur; in die volat sagitta, et a sinistris est, sinistro nihilominus cornu crucis excipienda. Quod si adulatur, si quasi consulentis animo venenum propinat fraternæ detractionis, et odium seminare conatur, si denique iniquum aliquid tamquam justum persuadere tentat, a dextris est mihi iste: sed Judas est, osculo me prodit, et dextro cornu crucis negotium perambulans in tenebris necesse est propulsari. Sed ecce dæmonium meridianum, superbiam scilicet spiritus, qui nimirum in splendore majore virtutum acrius insurgere solet. Hæc autem quam pernicioosa sit, sæpius vobis intimare curamus. Initium quippe omnis peccati, et causa totius perditionis, superbia est. Propterea quisquis es qui salutem tuam operari studes, adversus hanc super caput tuum cornu crucis habere memento, ut non cleveris in superbiam, non exaltetur cor

tuum, non ambules in magnis, neque in mirabilibus super te: sed tela ea, quæ de sublimi veniunt, supereminens capiti tuo cornu crucis excipiat. Sane hoc solum est, cui salutis pariter et regni titulus inscribitur: quia solus qui se humiliat, salvari et exaltari meretur.

8. Jam ut breviter repetam, quatuor hæc cornua sunt continentia, patientia, prudentia, et humilitas. Felix anima, quæ in hac cruce gloriatur, in hac cruce triumphat! tantum ut perseveret in ea, et nullis valeat tentationibus dejici. Oret igitur quisquis in hac cruce est, oret cum beato Andrea Dominum et Magistrum suum, ne patiarum eum de cruce deponi. Quid enim malignus ille non audeat, quid non præsumat impius attentare? Quod Ægeæ manibus de Discipulo, hoc Judæorum linguis facere cogitaverat et de Magistro. In utroque tamen sera poenitentia ductus, victus et confusus abscessit. Utinam abeat similiter et a nobis, eo vincente, qui et in se, et in discipulo triumphavit! Faciat ipse, ut mereamur et nos in hac nostra qualicumque cruce poenitentiam, quam pro ipsius nomine tulimus, feliciter consummari, qui est super omnia Deus benedictus in secula, amen.

IN OBITU DOMNI HUBERTI,

MONACHI CLARÆ-VALLENSIS.

SERMO.

1. HUBERTUS famulus Domini mortuus est, devotus famulus, servus fidelis. Ipsi vidistis quomodo nocte præterita inter manus nostras expiravit, tamquam unus ex vermiculis terræ. Per hoc triduum fatigavit eum mors, et demolita est intra fauces suas, ut satiaretur sanguine quem sitivit. Eia fecit quod potuit: occidit carnem, et ecce recondita est in corde terræ. Separavit a nobis dulcem amicum, prudentem

consiliarium, auxiliarium fortem. Nec mihi, nec vobis pepercit insatiabilis homicida, mihi autem minus. Siccine separas amara mors? O bestia crudelis! o amaritudo amarissima! o terror et horror filiorum Adam! quid fecisti? Occidisti. Sed quid? Carnem utique solam: animæ enim non habes quid facias. Volat ad Creatorem suum, quem tam ardentem concupierat, tam fortiter secuta fuerat omnibus diebus vitæ suæ. Sed et ipsum corpus quod videris habere, auferetur a te: cum tu novissima inimica de-

strueris, et absorbeberis in victoria. Reddes utique, reddes aliquando corpus istud, quod ad signum adventus tui tantis hesternis die sputis et execrationibus, ac multiplici sordium squalore repleveras, lætabunda et laudans, quia et hunc tuis laqueis irretisses. Veniet Unigenitus Patris cum potestate magna et majestate Humbertum quærere, et illud idem cadaverosum corpus configurare corpori claritatis suæ. Tu autem quid? Profecto (quod in Jeremia scriptum est) in novissimo dierum stulta remanebis, et Humberto in æternum vivente, tu in perpetuum morieris. Evomuit Prophetam marina bestia, quem deglutierat: et tu Humbertum reddes, quem videris tuo vastissimo ventre conclusisse.

2. De cætero, fratres, factitium vobis sermonem* in omni forma sanctitatis iste Dei servus exhibuit, quem et longum fecit, et magnum. Longum, quantum ad longinquitatem viæ: magnum, quantum ad vitæ sublimitatem. Non oportet me amplius aperire os meum, si bene retinueris sermonem ejus, si vestris illum cordibus impressistis. Quinquaginta annos, et eo amplius, vixit in servitio illius, cui servire regnare est: quia a puerilibus annis locatus est in sanctuario Dei. Nobiscum triginta annis ab ipso pene principio monasterii hujus conversatus est, non solum sine querela, sed et cum gratia: cujus ex hoc memoria in benedictione erit nobis, et generationi quæ ventura est. Sicut advena et peregrinus pertransiit viam et vitam istam, quantum minus potuit de mundi rebus accipiens, utpote sciens, quia non erat de hoc mundo. Non habebat hic manentem civitatem, sicut nec patres sui: sed in anteriora extensus, sequebatur ad palmam supernæ vocationis. Nihil habet mundus, quod jure clamet in eo, vel de eo: quia nec mundus ei placuit, nec ipse mundo. Quantum parcius potuit, de substantia ejus accepit: et minus accepisset, si non obedientia coegisset. Victum et vestitum habens, his contentus fuit, non ad superfluitatem, sed ad necessitatem: nisi quod ipsam quoque

necessitatem, superfluitatem esse sæpius causabatur. Ante hos paucos dies, si bene memini, dum colloqueremur ad invicem, dicebat se monasterii hujus præbendarium* esse, et tanquam nullius utilitatis hominem pasci in domo Dei. Erat enim vere mitis, et humilis corde: et cum cæteris floreret virtutibus, gratiam tamen mansuetudinis specialiter obtinebat. Ideo sese amabilem et affabilem omnibus exhibebat, sicut erat amabilis valde.

5. Verumtamen in his omnibus quam circumciscum fuerit os ejus et lingua, omnes vos plenissime cognovistis, qui tamdiu vidistis ejus conversationem, et sermonem ejus audistis. Quis umquam ex ore ejus sonum detractionis, verbum scurrilitatis, sermonem gloriæ, invidiæ vocem audivit? Quis eum vel alios judicantem, vel judicanti consentientem aliquandoprehendit? Quis eum loquentem inania audire potuit? immo quis non ab eo timuit, si talia forte loqueretur, audiri? Nimirum sollicitate custodiebat vias suas, ut non delinqueret in lingua sua: sciens, quia qui in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Longe a te, Humberte, væ illud evangelicum: *Væ vobis qui nunc ridetis, quia flebitis*. Numquid aliquis vestrum eum ridentem, etiam inter multos ridentes, invenit? Serenabat quidem vultum suum assidentium gratia, ne fieret onerosus: sed risum integrum, si bene recolitis, non admisit. Porro quanti fervoris in opere Dei diebus et noctibus fuerit, non solum vidistis, sed etiam admirati estis usque ad diem mortis suæ. Cum enim fere jam ad decrepitam pervenisset ætatem, præter incommoda senectutis, etiam tot et tantis infirmitatibus, quas multi vestrum non ignorant, lassatus atque quassatus; erat tamen, ut dicitur, animus victor annorum, et cedere nescius infirmitati. Denique in frigoribus et caloribus per montes et valles ascendens et descendens, juvenum laborem prosequabatur, ita ut admirationi esset omnibus et stupori. Si eum quandoque propter multitudinem negotiorum consilii gratia retinuissem, tristis perseverabat et nubilus, donec vestro

consortio redderetur. Rarissime unquam solemnibus vigiliis, quas tamen non raro anticipabat, rarissime cæteris horis psallentium choro inventus est defuisse : nec nisi ea necessitate, ut ex instanti responsum mortis habens, infirmitas sequeretur.

4. Porro in refectorio vix communibus utens cibus, si quid forte aliud apponeretur, aut non accipiebat, aut tam moleste accipiebat, ut super hoc universitatem nostram sæpius molestaret. Deceverat aquam bibere semper, si non totis viribus restitsem. Vinum si quandoque bibere cogeretur, erat vinum colore potius quam sapore, adeo illud aquis nimis obruebat. Vix unquam obedientia compellente infirmitorium introivit; vix, cum intrasset, teneri potuit. Fateor minus obediens in hac parte, quod auctoritatis suæ mole me premeret. Laudo eum, in hoc non laudo : quia, sicut vos scitis, non parum in hujusmodi perstitit obstinatus. Credo quia si quid triste sensit, propter hoc sensit, quod nobis minus consensit de necessitate corporis sui. Sed qualis erat in consiliis? Purus utique et discretus : quod ego tanto melius novi, quanto sæpius tetigi pectus ejus. Non solus autem novi hoc : novit et universitas vestra. Quis denique multitudine vel magnitudine tentationum percussus, non audivit ab ore ejus et radicem tentationis, et curationis remedium? Ita enim percurrerat omnes angulos conscientie infirmantis, ut credere posset qui confitebatur, eum vidisse omnia, omnibus interfuisse.

5. Quantæ autem caritatis erat? Sic se induerat viscera pietatis, ut omnes excusaret, pro omnibus intercederet, nescientibus illis pro quibus loquebatur; non personarum acceptor, sed necessitatum. Erat ergo humilis corde, dulcis sermone, strenuus opere, fervens caritate, in commisso fidelis, in consilio circumspectus et prudens. Compositus erat super omnes homines, quos viderim in diebus istis; unus et idem perseverans omni tempore, et omni hora. Plane in semitis Domini Jesu posuit vestigia, nec retraxit pedem donec

cursum itineris consummaret. Ille fuit pauper, pauper et iste fuit. Vixit ille in laboribus, et hic in laboribus multis. Crucifixus est ille, et iste multis et magnis crucibus affixus, stigmata Domini Jesu tulit in corpore suo, adimplens ea quæ deerant passionum Christi etiam in carne sua. Resurrexit ille, et iste resurget. Ille ascendit in cælum, et iste creditur ascensurus. Ascensurus plane, cum Rex gloriæ propter nos descendet, sicut prius ascenderat, ut notam faciat potentiam suam : cum non minoris excellentiæ sit descendere per aera, quam per aerem ascendisse. Sic enim olim Angeli prædixerunt : quia *hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum*. Ne laudaveris hominem in vita sua, dicit Scriptura, pro eo quod non est segura laudatio nisi post mortem. Hoc et ego in eo studiose servavi, qui dum adviveret, in hujusmodi non aperui os meum; ne forte possemus vel ego adulationis notam, vel ille culpam incurrere vanitatis. Ex hoc sane neutrum jam timetur : nec ego eum video, et ille forsitan me non audit. Sed etsi audiat, non movetur hominum verbis, fortius inhærens atque feliciter Verbo Dei. Nihil proficiet inimicus in eo, et vanitatis suggestor non apponet nocere ei.

6. Ecce jam coram te est, Pater dulcissime, fons ille puritatis, quem tanto ardore animi sitiēbas : ecce immersus es in illam divinæ pietatis abyssum, cujus memoriam abundantie suavitatis tam devote eructare solebas. Quis enim tam devotus prædicator pietatis divinæ, quis humanæ puritatis commendator tam studiosus, quis utriusque rei tam affectuosus amator erat? aut cui aliquando quinque verba locutus es, in quibus non vera puritas resonaret, in quibus non sancta Dei pietas audiretur? Non ergo super te doleo, cui desiderium animæ tuæ tribuit Deus : mihi potius ademptum doleo fidele consilium, auxilium grande, virum unanimum, hominem secundum cor meum. In hæc omnia mala reciderunt. In me transierunt iræ tuæ, Domine Jesu, et terrores tui conturbaverunt me. Elon-

gasti a me amicum et proximum, et notos meos a miseria extrahens, me in miseriis reliquisti. Abstulisti mihi germanos carne, germaniores spiritu, et in tuis negotiis, et in sæcularibus secundum te sapientes. Sustulisti hinc alios atque alios, qui onus meum portabant, onus grande, quod mihi imposuisti. Unus mihi et prope solus Humbertus supererat e tantis necessariis meis, eo suavior amicus, quo antiquior: et hunc tulisti, quoniam tuus erat. Ego, ego solus ad verbera relinquo, ego morior in singulis, et omnes fluctus tuos induxisti super me. Utinam quem flagellas, occidas semel, et non miserum hominem tot et tantis mortibus serves. Verumtamen non contradico sermonibus sancti; sed qui cœpit, ipse me conterat: et hæc mihi consolatio sit, quod affligens dolore, non parcat. Ego in flagella paratus sum, si forte pius Pater in beneficia flagella commutet. Unde et verba mea non murmure plena sunt, sed dolore. Non ploro Humbertum (neque enim ille plorandus est, qui vocatus est ad mensam divitis) sed super me et super vos ploro, super domum istam, super cæteros fratres nostros, qui omnes ab ejus ore consilium expectabant. Sic et Salvator crucem suam, tamquam latro suum laqueum, portans, cum mulieres, quæ eum a Galilæa secutæ fuerant, super se lamentantes respiceret, conversus ad eas dixit: *Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros. Etenim ea quæ de me sunt, finem habent. Quæ videtis mihi præparari, temporalia sunt; quæ non videtis, æterna. Si temporalia sunt, transitoria sunt: si transitoria sunt, et mortalia sunt: et transeundi vel moriendi argumentum hoc solum est, quia videri possunt. Temporalia fuerunt quæ in Humberti morte conspeximus: sed jam oblinet gaudium et lætitiæ in perpetuas æternitates.*

7. Non est ergo lugendus nobis, cui nec luctus, nec dolor est. Sed nec pro nobis, quibus ille sublatus est, murmurandum: magis gratias agamus, quod tamdiu concessus est nobis. Siquidem,

ut ego arbitror, decennium jam decursum est, quod non vixit nisi nobis, et pro nobis: atque hic timor meus est, ne ideo translatus sit, quia non eramus jam digni consortio illius. Quis scit tamen si idcirco sublatus fuerit, ut nos suis intercessionibus protegat apud Patrem? Utinam ita sit. Si enim tantæ caritatis erat dum esset nobiscum, ut omnia quæ ad corpoream necessitatem spectant, libentius mihi quam sibi cederet: quanto magis nunc, cum illi summæ caritati, quæ Deus est, inhæret, majorem habet in me gratiam et caritatem? Sed forsitan nunc de me et de conversatione mea plenius novit veritatem: nec compatitur, ut solebat, sed, ut vereor, indignatur. Quod si etiam propter peccata nostra abstulit eum Deus; utinam idem ipse obtineat, ut nobis hoc ipsum misericorditer relaxetur, ne pœnam super pœnam sustineamus.

8. De reliquo, fratres, dico vobis, si sequeremini vestigia ejus, non tam facile in vanis cogitationibus et otiosis sermonibus, in jocis et scurrilitatibus laberemini: quia in his multum perditis et de vita vestra, et de tempore vestro. Volat irrevocabile tempus; et dum creditis vos cavere pœnam istam minimam, incurritis ampliorem. Illud enim scitote, quia post hanc vitam in purgabilibus locis centupliciter, quæ fuerint hic neglecta, reddentur usque ad novissimum quadrantem. Scio ego quia durum est homini dissoluto apprehendere disciplinam, verboso silentium pati, vagari solito stabilem permanere: sed durius, et multo durius erit, futuras illas molestias tolerare. Et homo iste qui hic sepultus est, multa in principio (sicut ipse cognovi) super hujusmodi tentamenta sustinuit, sed cum multo lætamine pugnavit et vicit: et sicut tunc ei durum erat pugnare in tentationibus sustinere, sic ei modo durius esset ad illas ineptias revolare, quia bona consuetudo venerat in naturam. Exercete vos in doctrina ista, et attendite formam illam, quam vidistis in eo et audistis ut: ad eum pervenistis, ad quem ipse pervenit, qui est Deus benedictus in sæcula, amen.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

SERMO I.

De quinque sacramentis Dedicacionis.

4. FESTIVITAS hodierna, Fratres, tanto nobis debet esse devotior, quanto familiarior est. Nam cæteras quidem Sanctorum solemnitates cum ecclesiis aliis habemus communes: hæc vero sic nobis est propria, ut necesse sit, vel a nobis eam, vel a nemine celebrari. Nostra est, quia de ecclesia nostra: magis autem nostra, quia de nobis ipsis. Miramini forsitan et erubescitis celebrari festa de vobis: sed nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. Quid enim lapides isti potuerunt sanctitatis habere, ut eorum solemnia celebremus? Habent utique sanctitatem, sed propter corpora vestra. An vero corpora vestra sancta esse quis dubitet, quæ templum sancti Spiritus sunt, ut sciat unusquisque possidere vas suum in sanctificatione? Itaque sanctæ sunt animæ propter inhabitantem Spiritum Dei in vobis; sancta sunt corpora propter animas; sancta est etiam propter corpora domus. Adhuc certe corruptibili tenebatur in carne, et in corpore peccati, in quo et grave adulterii crimen admisit illius anima, qui dicebat: *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum.* Mirabilis plane Deus in sanctis suis, non modo in cælestibus, sed etiam in terrenis. Utrobique sanctos habet, et in utrisque mirabilis est, illos quidem beatificans, istos sanctificans.

2. An experimentum quæritis ejus, de qua loquimur, sanctitatis, et sanctorum vobis istorum miracula desideratis ostendi? Multi certe ex vobis a peccatis et vitiis, in quibus computruerunt tamquam jumenta in stercore suo, exiere viriliter; et quotidie impugnantibus eis potenter resistunt, juxta Apostolum, qui de sanctis loquens utique, *Convaluerunt, inquit, de infirmitate, fortes facti sunt in bello.* Quid mirabilius, quando is qui prius

vix per biduum poterat a luxuria, crapula, et comessionibus, et ebrietatibus, et cubilibus, et impudicitis, cæterisque similibus et dissimilibus vitiis continere, nunc ab eis continet multis annis, tota utique vita sua? Quod majus miraculum, quando tot juvenes, tot adolescentes, tot nobiles, universi denique quos hic video, velut in carcere aperto tenentur sine vinculis, solo Dei timore confixi: quod in tanta perseverant afflictione pœnitentiæ, ultra virtutem humanam, supra naturam, contra consuetudinem? Ipsi, credo, videtis quanta jam possemus invenire miracula, si perscrutari singillatim liceret singulorum exitum de Ægypto, et deserti viam, id est abrenuntiationem sæculi, introitum monasterii, in monasterio conversationem. Quid vero sunt hæc, nisi manifesta inhabitantis in vobis Spiritus sancti argumenta? Nam habitare in corpore animam probant vitales motus corporis: habitare in anima Spiritum probat vita spiritualis. Illud ex visu et auditu dignoscitur: istud ex caritate et humilitate, cæterisque virtutibus.

5. Vestra est igitur, fratres carissimi, vestra est hodierna festivitas. Vos dedicati estis Domino, vos elegit et assumpsit in proprios. *Tibi, inquit Propheta, derelictus est pauper, orphano tu eris adjutor.* Quam bene commutastis, dilectissimi, quicquid habere potuistis in sæculo, quando nunc relinquendo ea, proprii esse meruistis auctoris sæculi, et eum habere propriam possessionem, qui sine dubio portio et hæreditas est suorum. Neque enim, sicut dixerunt filii iniquitatis, *Beatus populus cui hæc sunt*, temporalia scilicet quæ præmiserat, *promptuaria eructantia ex hoc in illud, oves fetosæ, et similia: non, inquam, beatus populus cui hæc sunt: sed beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Videte ergo, si non dignum sit ut festum agamus diem, quo nos assumpsit in proprios, et investivit se per ministeriales et vicarios suos, ut fiat sicut

ipse jam olim promiserat : *Ego, in-* quiens, *in medio eorum ero eorum Deus* : nos autem populus ejus, et oves pascuæ ejus. Quando enim domus ista per manus Pontificum dedicata est Domino, propter nos sine dubio factum est ; non solum qui tunc præsentés fuimus, sed et quicumque usque in finem sæculi Domino sunt in hoc loco militaturi.

4. In nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quæ in parietibus visibiliter præcesserunt. Et si vultis scire, hæc utique sunt : aspersio, inscriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hæc quidem in hac visibili domo fecere Pontifices ; hæc Christus assistens Pontifex futurorum bonorum invisibiliter quotidie operatur in nobis. Primo siquidem aspergit nos hyssopo, ut mundemur, lavemur, dealbemur, dicaturque de nobis : *Quæ est ista quæ ascendit dealbata ?* Lavat, inquam, nos in confessione, lavat nos lacrymarum imbrem, lavat sudore pœnitentiæ : magis autem lavat nos aqua illa pretiosissima, quæ de fonte pietatis, id est ab ejus latere, emanavit. Aspergit nos hyssopo, quæ humilis herba est, et pectoris purgativa : aqua sapientiæ salutaris, quæ est timor Domini, initium sapientiæ, et fons vitæ : etiam condimentum salis admiscens, ne sit insipidus timor sine spe, sine devotione. Non solum autem, sed inscribit digito Dei, in quo ejiciebat dæmonia, haud dubium quin in Spiritu sancto. Inscribit, inquam, legem suam, non jam in lapide, sed in tabulis cordis carnalibus, propheticam implens promissionem, qua se pollicitus est ablaturum cor lapideum, et carneum cor esse daturum, id est non durum, non obstinatum, non Judæicum ; sed pium, sed mansuetum, sed tractabile, sed devotum. *Beatus quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum.* Beati, inquam, qui docti et memores sunt mandatorum ejus, sed ad faciendum ea. Alioquin scienti bonum et non facienti, peccatum est illi ; et *Servus sciens voluntatem Domini sui, et non faciens, plagis vapulabit multis.*

5. Unde necesse est ut unctio spiritualis gratiæ adjuvet infirmitatem nos-

tram, observantiarum istarum et multimodæ pœnitentiæ cruces devotionis suæ gratia liniens : quia nec est sine cruce sequi Christum ; et sine unctione crucis asperitatem ferre quis posset ? Hinc est quod multi abominantur et fugiunt pœnitentiam, crucem quidem videntes, sed non etiam unctionem. Vos qui experti estis, ecce ipsi scitis, quia vere crux nostra inuncta est, et per gratiam Spiritus adjuvantis, suavis et delectabilis est pœnitentia nostra, et, ut ita dicam, amaritudo nostra dulcissima. At postquam unctio gratiæ hujus præcesserit, jam lucernam suam Christus non ponit sub modio, sed super candelabrum : quia tempus est ut luceat lux nostra coram hominibus, et videant opera nostra bona, et glorificent Patrem nostrum qui in cœlis est.

6. Jam vero benedictionem quidem expectamus in fine, quando aperiet manum suam, et implebit omne animal benedictione. Nam in quatuor præmissis merita constant, in benedictione sunt præmia. In benedictione tota complebitur gratia sanctificationis, quando jam in domum transibimus non manufactam, æternam in cœlis. Ipsa est quæ construitur vivis ex lapidibus, Angelis scilicet et hominibus. Simul enim ædificatio, et dedicatio ipsa complebitur. Disjuncta nimirum ligna et lapides, domum non faciunt, nec in eis habitare quis potest ; sola vero conjunctio domum facit. Sic cœlestium spirituum perfecta unitas, sine ulla sibi divisione connexa, integram et congruam Deo reddit habitationem, quam ineffabiliter beatificat inhabitans gloria majestatis. Quis enim sic sciret universa regum consilia, aut quis eorum omnia dicta vel facta sic nosset, quomodo palatii ligna et lapides, si non deesset illis intelligentiæ sensus ? Itaque cœlestis illius curiæ lapides vivi ac rationabiles divinis intersunt consiliis, et Trinitatis mysteria norunt, audiuntque verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. *Beati qui habitant in domo tua, Domine ! in sæcula sæculorum laudabunt te.* Quanto enim plus vident, plus intelligunt, plus agnoscunt : tanta

plus diligunt, tanto magis laudant, tanto amplius admirantur.

7. Verum quia cohærere quidem sibi domum illam et perfecte connexam esse jam diximus: superest ut juncturam et connexionem ipsam aliquatenus exprimamus. Legimus in Isaia: *Glutino bonum est*. Duplici igitur sibi cohærent lapides illi glutino, cognitionis plenæ, et perfectæ dilectionis. Tanto siquidem majori ad se invicem dilectione copulantur, quanto ipsi caritati, quæ Deus est, viciniore assistunt. Sed nec ulla separare eos ab invicem suspicio potest, ubi nihil omnino quod in altero sit, alterum latere patitur penetrans omnia radius veritatis. Quoniam enim qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo: nihil dubium est, quin perfecte adhærentes ei beati Spiritus cum eo pariter et in eo penetrent universa. Ad hanc domum si pervenire desideras, sic concupiscat et deficiat anima tua in atria Domini, sicut Propheta clamavit: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite meæ*. Ipsum nihilominus imitare Prophetam, qui sicut juravit Domino, votum vovit Deo Jacob, si introiero in tabernaculum domus meæ, etc. Sed hinc alio sermone nobis tractandum erit, quod Dominus ipse donaverit.

SERMO II.

Quomodo et nobis et aliis cohærere debeamus.

1. OLIM rex gloriosus et propheta Domini, David sanctus, religiosa quadam cœpit cogitatione moveri, indignum judicans, quod nullam adhuc Dominus Sabaoth domum haberet in terris: ipse vero domum inhabitaret regiæ dignitatis. Hoc ipsum, Fratres, nos quoque decet cogitare fideliter, et viriliter effectui mancipare. Nam quod, licet Deo placuerit cogitatio illa Prophetæ, opus tamen reservatum est Salomoni: alia ratio est, forte prolixiore indigens disputatione. Jam vero, o anima, tu quidem sublimi in domo habitas, quæ a Deo tibi fabricata est. Corpus hoc dico: quod sic compegit, quod sic aptavit, quod sic ornavit et ordinavit, ut gloriose in eo et delecta-

biliter habitares. Sed et ipsi corpori domum fecit excelsam, aptissimam et decoram. Dico autem sensibilem hunc et inhabitabilem mundum. Nonne ergo indignum reputas, ut tibi ipse fecerit domum, tu vero ei templum ædificare dissimules? Adhuc domum quidem habes, sed certa esto quoniam in brevi casura est domus tua: et tu nisi prius provideris aliam, eris pluvix, vento, et frigori exponenda. Heu! a facie frigoris ejus quis sustinebit? Felix proinde, et multum felix anima, quæ dicere potest: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem habemus ex Deo, domum non manu-factam, æternam in cælis*. Propterea jam ne dederis, o anima, somnum oculis tuis, et palpebris tuis dormitationem, donec invenias locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.

2. Sed quid putamus, Fratres? Ubi invenitur hujus ædificii locus, aut quis poterit esse architectus? Nam visibile istud templum utique propter nos factum est ad nostram habitationem, neque enim Altissimus in manufactis habitat. Quod ergo ædificabimus templum ei qui dicit, et vere dicit: *Cælum et terram ego impleo*? Tribularer valde, et anxiretur super me spiritus meus, nisi quod audio eum de quodam dicentem: *Quia ego et Pater ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus*. Itaque jam scio, ubi præparanda sit domus ei, quoniam non capit eum nisi imago sua. Anima capax illius est, quæ nimirum ad ejus imaginem est creata. Propter quod jam festina, adorna thalamum tuum, Sion: quoniam complacuit Domino in te, et terra-tua inhabitabitur. Exsulta satis, filia Sion: habitabit in te Deus tuus. Dic cum Maria: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum*. Dic juxta beatæ Elizabeth verba: *Et unde hoc mihi, ut veniat majestas Domini mei ad me*? Quanta enim Dei benignitas, quanta dignatio, quanta dignitas, quanta gloria animarum, quod Dominus universorum, et qui nullam habet indigentiam, templum sibi fieri jubet in illis.

5. Itaque, Fratres, toto cum desiderio, et digna gratiarum actione studea-

mus ei templum ædificare in nobis : primo quidem solliciti, ut in singulis, deinde ut in omnibus simul inhabitet : quia nec singulos dedignatur, nec universos. Primo igitur loco studeat unusquisque, ne dissideat ipse a semetipso : quoniam omne regnum in seipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet : nec intrabit Christus, ubi fuerint parietes declinati, et macerix depulsæ. Nonne enim corporis sui domum integram anima vult habere, et exire illam necesse est, si fuerint a se invicem membra dispersa? Videat ergo et ipsa, si desiderat habitare Christum per fidem in corde suo, id est in se ipsa : sollicite caveat, ne a se invicem membra ejus dissideant, id est, ratio, voluntas, atque memoria. Sit ergo sine errore ratio, ut bene congruat voluntati : talem enim voluntas amat. Sit et voluntas sine iniquitate, quoniam ratio talem approbat. Alioqui si sese judicat anima propter voluntatis pravitatem in eo quod per rationem probat, bellum intestinum est, et discordia periculosa : quoniam voluntatem hujusmodi ratio semper suggillat, sed accusat, sed dijudicat, sed condemnat. Propter quod ait Dominus in Evangelio : *Esto consentiens adversario tuo, dum es in via cum illo, ne forte adversarius tradat te judici et iudex tradat te tortoribus, et in carcerem mittaris*. Sit etiam memoria sine sorde, ut nullum in ea peccatum maneat, quod non pura confessione et dignis fructibus pœnitentiæ deleatur. Alioquin conscientiam, in qua peccatum latet, et voluntas odit, et ratio exsecratur. Bonum proinde parat habitaculum Deo, cujus nec ratio decepta, nec voluntas per-versa, nec memoria fuerit inquinata.

4. Jam vero sic se habentibus singulis, etiam omnes nos connecti et conglomerari necesse est, mutua utique caritate, quæ est vinculum perfectionis. Nam cognitio quidem perfecta in hac vita haberi non potest, forsitan nec oportet. In cœlesti siquidem domo cognitio dilectionis est nutrimentum; hic vero esse poterat detrimentum. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Propterea facile erat et confundi cogni-

tum, et cognoscentem offendi. Ibi jucunda erit cognitio, ubi macula jam non erit. Illa ergo domus connexa firmitus est, tamquam in æternum mansura : hæc, tamquam tabernaculum bellatorum, minus sibi perfecte cohæret. Illa nimirum domus lætitiæ, ista militiæ est : illa domus laudis, ista orationis. Hæc, inquam, est urbs fortitudinis nostræ, illa est civitas requiei nostræ. Proinde si victoriosi fuerimus hic, illic erimus gloriosi, habentes loco galeæ diadema, scaptrum et palmam pro gladio, pro scuto chlamydem deauratam, pro thorace stolam jucunditatis. Interim sane premi magis, quam perimi videtur utilius; et sustinere pondus clypei et lorice, quam maligni jaculis igneis vulnerari : a quibus nos superna sua protectione custodiat, qui est benedictus in sæcula, amen.

SERMO III.

De triplici apparatu, quem habemus ad custodiam Dei.

1. DOMUS hæc, Fratres, æterni Regis est oppidum, sed obsessum ab inimicis. Quotquot igitur in ipsius arma jurati sumus, et ejus militiæ dedimus nomina, triplici nobis opus esse noverimus apparatu ad custodiam castri hujus : munitione videlicet, et armis, et alimentis. Quæ est ergo munitio? *Urbs fortitudinis nostræ Sion*, ait Propheta, *Salvator, ponetur in ea murus et antemurale*. Murus continentia, antemurale patientia est. Bonus continentix murus, qui sic undique circumdat et circumcingit: ut nec per oculorum fenestras, nec per cæteros sensus detur ingressus morti. Bonum antemurale patientiæ, quod primos hostium sustinet impetus, ut inter plurima tentamenta stemus viriliter, et perseveremus jugiter inconcussi. Unicum quippe remedium est, dum continentia quitur et quodam modo nutat, objicere patientiam, et quantumcumque ferveat sensus peccati, negare omni modo consensum. *In patientia vestra*, inquit, *possidebitis animas vestras*. Ponitur ergo in civitate sua Salvator ipse murus et antemurale, factus nobis

a Deo Patre justitia, et Prophetæ patientia, sicut idem ait : *Quoniam tu es patientia mea, Domine.* Murus, inquam, ponitur in conversatione, antemurale in passione, ab omnibus carnis et sæculi præsentis illecebris abstinentis, et adversa sustinens fortiter universa.

2. Oportet autem et arma parare, sed arma spiritualia, potentia Deo, non modo ad resistendum, sed ad impugnandum quoque et expugnandum viriliter inimicum. *Induite vos armaturam Dei,* ait Apostolus, etc. Quid enim putamus, Fratres? Gravis equidem nobis est inimici tentatio: sed longe gravior illi oratio nostra. Lædit nos iniquitas ejus atque versutia; sed multo amplius nostra eum simplicitas et misericordia torquet. Humilitatem nostram non sustinet: uritur caritate nostra, mansuetudine et obedientia cruciatur. Jam vero nec fame quidem urgeri possumus ut hostibus castrum tradere compellamur: quoniam, gratias Deo, non venit super nos terribilis illa comminatio Prophetæ, inmo Domini per Prophetam, famis videlicet et sitis; non panis et aquæ, sed verbi Dei. Sic enim habemus: *Non in solo pane vivit homo sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Itaque non nobis alimenta desunt, qui et sermones frequenter, et frequentius sacras lectiones audimus; et interdum quoque spiritualis devotionis gustamus delicias, tamquam si catuli edant de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum: cœlestes illos convivas dico, qui replentur ab ubertate domus Dei. Habemus etiam panem lacrymarum, qui licet minus suavis, optime tamen confirmat cor hominis. Habemus et obedientiæ panem, de quo loquitur ad Discipulos Dominus: *Meus, inquam, cibus est, ut faciam voluntatem Patris mei.* Habemus super omnia de cœlo panem vivum, corpus Domini Salvatoris, in cujus utique fortitudine cibi, omnis adversæ partis dejicitur fortitudo.

5. Sic ergo munita est castri Domini fortitudo, ut nihil jam timere oporteat, si tamen fideliter et viriliter agere voluerimus; ut videlicet nec proditores,

nec pavidi, nec desides inveniamur. Nam proditores quidem fiunt, quicumque in hoc Domini castrum inimicos ejus introducere moliuntur, quales sunt utique detractores, Deo odibiles, qui discordias seminant, et nutriunt scandala inter fratres. Sicut enim in pace factus est locus Domini; sic in discordia locum diabolo fieri manifestum est. Non miremini, Fratres, si durius loqui videor: quia veritas neminem palpat. Omnino proditorem sese noverit, si quis forte (quod absit) vitia quælibet in hanc domum conatur inducere, et templum Dei speluncam facere dæmoniorum. Gratias Deo, non multos hic invenimus hujusmodi. Sed tamen deprehendimus interdum forte nonnullos, qui colloquantur hostibus, et paciscantur fœdus cum morte, hoc est moliantur (quod in eis est) imminuere Ordinis disciplinam, intepescere fervorem, turbare pacem, lædere caritatem. Verum nos quidem caveamus ab eis, quantum possumus; sicut scriptum est de quibusdam: *Jesus autem non credebat se eis.* Dico autem vobis, quia licet portentur modo, sed portabunt cito grave iudicium, nisi se citius emendaverint, sicut grave damnum moliuntur inferre. Quid enim, frater? Vanitati, aut tepiditati, seu cuilibet alteri vitio fidem servas operibus, et Deo per tonsuram mentiris? Optimum certe castrum tulisti Christo, si inimicis ejus tradideris Claram-vallem. Optimos inde singulis annis, et pretiosos in oculis suis redditus accipit: et prædam multam, quam hostibus eripit, in hunc munitionis suæ locum solet inducere, et habet fiduciam multam in fortitudine ejus. Ecce enim quos redemit de manu inimici, et de regionibus congregavit eos, a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari. Quibus ergo proditorem castri hujus, postquam deprehensus et comprehensus fuerit; (neque enim latere aut fugere potest) quibus, inquam, putas exponendum esse suppliciiis? Non utique communi cæterorum morte damnabitur, sed exquisitis illum necesse est interire tormentis. Sed non modo plus immoror circa ista: credo melius deinceps ab

hac tam execrabili proditione cavebimus, studentes de cætero majori sollicitudine non attrahere, sed repellere vitia, quæcumque illa sint, seu carnalia, seu etiam sæcularia, ne proditorum notam vel pœnam incurrere mereamur.

4. Secundo loco etiam illud cavendum, ne quis forte pusillanimitate dejectus, fugiat a munitione, ibi trepidans timore ubi non est timor; ubi vero summum periculum est, insana temeritate securus. Hostilibus enim manibus, hostilibus gladiis se exponit, quicumque est ille qui fugit, ac si ignoret, quoniam hostes illi omnino carent misericordia, crudeles quidem in alienos, sed multo crudeliores in suos, quippe crudelissimi in seipsos.

5. Jam vero tertium quoque periculum breviter dico, quia jam hora præterit, dum vestræ (ut dignum est) salutis plurimum cupidus, diversis morum infirmitatibus remedia diversa conquirō. Quid prodest, si nec prodere castrum, nec relinquere velis, sed segnis et desidiosus in eo permanes? Toto proinde animo, tota virtute, dilectissimi, commissum nobis castrum Domini et Regis nostri manutenere laboremus, solliciti contra omnes inimici versutias, et adversus omnia ejus machinamenta parati, sicut scriptum est: *Resistite diabolo, et fugiet a vobis*. At quoniam scimus a quo dictum sit, *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam*: humiliemur sub potenti manu Altissimi, et nos, et domum istam tota devotione ejus misericordie committentes, ut ipse nos custodiat ab omnibus insidiis inimicorum omnium, ad laudem et gloriam nominis sui, quod est benedictum in sæcula, amen.

SERMO IV.

De triplici mansione.

1. VOTIVIS laudibus celebramus hanc diem, et festivis eam gaudiis honoramus. Quod si nec religiosis competit, nec sapientes decet ignorare quid vengerentur, aut celebrare quod nesciant; quærendum nobis est, in cujus id agitur,

vel in quorum commemoratione Sanctorum. Nec vero id mihi ex me arbitror præsumendum: prior loquatur alter, cujus testimonium majus sit, et credibilis videatur. Miramini forte cur ista præloquimur, cum vestris sese obtutibus ecclesia præsens manifestius ingerat, cujus anniversaria Dedicatio celebratur. Quis enim parietes ejus sanctos dicere vereamur, quos manus sacratæ Pontificum tantis sanctificaverunt mysteriis? Extunc quoque et deinceps sanctarum inibi lectionum resultare frequentia, sanctarum orationum devota murmurare susurria, sanctarum reliquiarum honorari beata præsentia, sanctorum spirituum indefessa noscitur custodia vigilare. Dicas forsitan, cætera quidem evidèntia sunt: sed quis angelicas sese vidisse excubias gloriatur? Et si tu forte non vides, est tamen qui videt, ipse qui mittit. Quis ille? Nimirum qui loquitur per Prophetam: *Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes*. Est quidem sursum Jerusalem, quæ est libera, mater nostra: sed minime crediderim super muros ejus constitutos esse custodes, in cujus laudibus Propheta decantat: *Qui posuit fines tuos pacem*. Tu vero si id parum judicas, perge audire quod sequitur in testimonio præcedenti: *Tota die, inquit, et tota nocte in perpetuum non tacebunt*. Si quidem advertere est vel ex hoc, non hanc esse Jerusalem de qua legisti: *Portæ ejus non claudentur per diem; nox enim non erit in ea*. Illa ergo Jerusalem nec vicissitudines patitur, nec custodibus eget: nostris potius custodes necesse est, et diebus, et noctibus deputari. *Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes*.

2. Benignus es, Domine, nec nostrorum hæc fragili protectione murorum potes esse contentus, sed ipsis hominum prælatis hominibus angelicam quoque custodiam superponis, ut et muros defensent, et eos qui murorum ambitu continentur. Ita, Pater, quoniam sic est placitum ante te, sic necessarium nobis. Insufficiens enim est administratio nostra, nisi et nobiscum, et pro nobis administratorios illos spiritus in minis-

terium mittas, ut hæreditatem capiamus salutis. Quid enim si non videmus obsequium, cum experiamur auxilium? Quid si non meremur aspectum, cum sentiamus effectum? Discimus certe vel ex hoc ipso invisibilia visibilibus præferenda. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna. Denique in invisibilibus visibilium causa consistit, ut secundum Apostolum, *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, a creatura visibili intellecta conspiciantur*. Sic nimirum Judæos olim, de invisibili peccatorum indulgentia sanctum Dei blasphemantes, sanitatis corporeæ signo visibili confutavit: *Ut sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam*.

5. Sic et Pharisæum illum murmurantem adversus medicum qui salutem operabatur, et succensentem languidæ quæ salvabatur, manifestis revicit indiciiis, obsequia mulieris enumerans. Errabat siquidem qui tamquam adhuc peccatricem horrebat, quæ divinis inhærens vestigiis, rigabat fletibus, tergebatur crinibus, osculo premebat, ungebat unguento. Quis enim crimina jam deleta recenseat, quis tangenti succenseat, quis eam peccatricem censeat, quæ dum commissa deplorat, odit iniquitatem; dum osculatur pedes Domini, diligit justitiam; et rursum dum tergit crinibus, exhibet humilitatem; dum ungit unguento, mansuetudinem præfert? Numquid possibile est regnare peccatum in animo contrito et spiritu ingemiscenti; aut non multa caritas operit multitudinem peccatorum? *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Merito proinde jam non peccatrix juxta tuam, Pharisææ, sententiam, sed sancta discipula Christi vocabitur, a quo etiam didicit in tam brevi esse mitis et humilis corde. Nimirum hoc est quod in Propheta legisti, sed forsitan neglexisti: *Verte impios, et non erunt*. Sic carissimi, sic et antiquus ille accusator fratrum, si in quibus et vos erubescitis, prælerita peccata vestra vobis impropere, Apostolum audite

magnifice consolantem vos, et dicentem: *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis*. Et illud: *Habetis nunc quidem fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam*. Et manifestius exprimens: *Templum Dei, ait, sanctum est, quod estis vos*.

4. Nimirum ipse est, cujus reverentiæ primam in hujus sermonis principio reservavimus vocem, dum quæreremus sanctos, quorum sanctimonix congratulamur devotione solemnium. Licet enim parietes hos et dici sanctos, et esse faciat consecratio Episcoporum, frequentatio Scripturarum, instantia orationum, reliquiæ Sanctorum, visitatio Angelorum: minime tamen eorum sanctitas propter se credenda est honorari, quos nec propter se certum est sanctificari. Quinimmo sancta est propter corpora domus, corpora propter animas, animæ propter Spiritum inhabitantem. Neque hinc dubitet quis, cum invisibilis ejus gratiæ visibile nobis signum fiat in bonum. Dico autem in eo quod et ipsi instar illius evangelici paralytici surgitis; quod corporeum hoc grabatum, in quo jacebatis languidi, tam facile tollitis; quod denique ambulatis in domum vestram; illam sane domum, de qua lætamini, dicentes cum Propheta: *In domum Domini ibimus*. O admirabilis domus, et dilectis tabernaculis, et atriis concupiscibilibus præferenda! *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtulum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini*. Verum multo magis *Beati qui habitant in domo tua, Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te*. Siquidem gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei. In tabernaculis enim gemitus est pœnitentiæ, in atriis gustus lætitiæ, in te sactietas gloriæ. Hæc quidem est infima domus orationis, media exspectationis, tu gratiarum actionis et laudis. Felix proinde qui hic declinaverit a malo, quod est culpa, et fecerit bonum: ut illica malo, quod est pœna, liberetur, et in te recipiat bonum. Hic nimirum primitiæ spiritus, illic divitiæ, in te plenitudo: ubi bona illa mensura, conferta, et coagitata, et supereffluens detur in sinus nostros. Hic denique

fiunt sancti, illic securi, in te beati. Hæc siquidem primitiæ spiritus, quæ militantibus interim prærogantur; sanctitas in conversatione, pietas in intentione, virtus in colluctatione. In sanctitate conversationis, pœnitentiæ fructus intellige, et corporalia quæque divinorum exercitia mandatorum. Et quoniam hæc, nisi simplex fuerit oculus, simplicia esse non possunt; necessario pietas intentionis et puritas cordis exigitur, ne vel honoris ambitus, vel laudis surrepat appetitus: sed solus ille desideretur, qui solus desiderium replet, et ad proprii fontis originem omnis, quam accepimus, gratia revertatur. Memento tamen solam ex omnibus perseverantiam coronari, nec eam facile posse inter tot discrimina vindicari, nisi multiplicem obtineas in tam multiplici colluctatione virtutem. Hæc in tabernaculis.

5. Porro in atriis, quæ post molestos conflictus amœna jucunditate fovendos excipiunt exeuntes, jam divitiæ spiritus erogantur, requies a laboribus, securitas a sollicitudinibus, pax ab hostibus. Ipse enim amodo jam dicit Spiritus, qui tanto fervore otium hactenus interdiceret, labores indicere consuevit. Ipse seorsum a curis faciet, et ab omni sollicitudine sequestrabit, qui modo consilia ponit in anima sua, et sollicitam facit erga multa turbari. Ipse jam parta victoria in pace in idipsum suaviter dormire præstabit, qui dum adhuc leorugiens fremit, et ad vigilias excitat, et accingit ad pugnam. Verum in his, ut supra tetigimus, liberatio magis a malo, quam boni muneratio est; nisi quod dura nos nostræ necessitatis experientia cogit, absentiam mali, boni cumulos æstimare: quemadmodum conscientia graviorum immunitatem criminum, plenitudinem reputat sanctitatis. Hinc advertere est, quam longe agimus a summo bono, qui carere culpa, justitiam; carere miseria, beatitudinem judicamus.

6. Absit autem, ut talem quis putet ubertatem domus illius, et torrentem voluptatis, et si qua sunt alia, quæ nec

oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Ne ergo audire velis, o homo, quod auris hominis non audivit; nec ab homine quæras, quod humanus nec oculus videt, nec animus capit. Ne tamen hinc penitus taceamus, nostram hanc patriam a longe salutantes; triplicem quemdam odorari vide-mur, potentiæ scilicet, et magnificentiæ, et gloriæ repromissionem. Siquidem homo erat, et filius captivitatis hujus, qui dicebat: *Introibo in potentias Domini*. Cæterum nos scire possumus, quid sit infirmitate carere, tamquam infirmitate circumdati: quid vero sit virtute indui, et potentiam introire, nec modo potentiam, sed et multam potentiam, forte et omnipotentiam, interim scire non possumus. Clamat etiam testis fidelis: *Quia quos justificavit, illos et magnificavit*. At magnificentiam, eam præsertim quam procedere deceat a magnitudine, cujus nec finis, nec numerus est, utinam nostræ interim exiguitati liceat exspectare; nam æstimare non licet. Jam vero ne ipsius quidem vereri necesse est, aut habere suspectam gloriæ promissionem: feliciter tunc et fiducialiter hauries gloriam, a cujus interim appetitu tantis comminationibus deterraris. Erit enim tunc unicuique laus a Deo, segura certe et sempiterna, finis pariter et discriminis expers; et, ut scriptum est, *Jucunda, decoraque laudatio*. Eia ergo, Fratres, viriliter interim in tabernaculis militemus, ut suaviter deinde in atriis requiescamus, ut novissime in domo sublimiter gloriemur, cum momentaneum hoc et leve tribulationis nostræ supra modum in sublime, æternum pondus gloriæ operabitur in nobis, cum in Domino laudabimur tota die, in veritate utique, non in vanitate.

SERMO V.

De gemina consideratione sui.

1. ETIAM hodie, Fratres, solemnitatem agimus, et præclaram. Atque id quidem facile dixerim: sed si pergitis quærere cujus Sancti, illud forte jam

non ita. Quoties enim Apostoli, seu Martyris, vel Confessoris alicujus memoria celebratur, haud difficile est dicere cujus; utputa sancti Petri, et Stephani gloriosi, aut sancti Patris nostri Benedicti, vel alicujus caeterorum magnorum principum magnae curiae caeli. Nunc vero nullius eorum solemnitas agitur: agitur tamen nonnulla solemnitas. Nec modo nonnulla, sed non parva. Et si jam vultis audire, festivitas est domus Domini, templi Dei, civitatis Regis aeterni, sponsae Christi. Nempe sane ambigit sanctam esse sponsam Sancti sanctorum, et omni celebritatis honore dignissimam. An vero domum Dei sanctam esse quis dubitet, de qua legitur, *Domum tuam decet sanctilitudo?* Sic et sanctum est templum ejus, mirabile in aequitate. Sed et civitatem sanctam Johannes sese vidisse testatur: *Vidi*, inquit, *sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de caelo a Deo, paratam tamquam sponsam, ornatum viro suo.* In quibus sane verbis aperire jam coepi, quod adhuc, fateor, dissimulare volebam. Dico autem quod eadem sponsa, quae civitas est, sed et templum quoque, et domus nihilominus sit. Neque id mirum, praesertim cum similiter unus sit, qui se ei et Sponsum dignatur, et Regem, et Deum, et Patremfamilias exhibere.

2. Necdum tamen vobis arbitror satisfactum, donec evidentius quae domus hujus Patrisfamilias, quod hoc templum Dei, quae civitas Regis istius, quanam denique hujus tam gloriosi Sponsi sponsa dici, et esse meruerit, addiscentis. At ego super hoc quidem non parum vereor loqui quid sentiam, ne quem vestrum (quod absit) aut minus fideliter, aut minus humiliter audire contingat; ne quis forsitan ab hoc auditorio aut elatus praemagnitudine gloriae, aut incredulus exeat praepusillanimitate spiritus sui. Opto enim semper vos et fideles, et humiles inveniri, quod utrumque summopere sit necessarium ad salutem. Solis namque humilibus ipse dat gratiam, cui etiam sine fide placere impossibile est. Opto igitur et omnibus modis cupio, ut et parvulos et

magnos, immo (ut plus miremini) et nihil et aliquid, etiam grande aliquid ei vos exhibere curetis. Neque enim sine magno animo bona illa tam magna capere, aut vim facere poteritis regno caelorum: non plus quam idem caelorum regnum intrare, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli. Non sum homo profundi sensus, nec possum vobis quod non gustaverim eructare. Dicam tamen quid interdum in mesentiam acitari, ut si quis forte sibi utile judicaverit, imitetur. Quia enim olim persuasum est mihi, ut miserear animae meae, placiturus exinde Deo meo, frequenter de ea recogito: utinam autem semel, semperque liceret. Erat quando id acitari minime libebat, nempe quod minus (si tamen minus, et non magis minime) diligerem eam. Quomodo enim amat quis, cujus mortem amat? Quod si, ut verum est et indubitabile, mors animae iniquitas est, absolutam proinde liquet esse sententiam, quod *iniquitatem qui diligit, odit animam suam.* Oderam ergo eam, et odissem adhuc, nisi hoc mihi quodcumque amoris ejus initium is, qui prior eam dilexerat, contulisset.

5. Ipsius proinde beneficio nonnumquam de ea cogitans, videor mihi in ea, fateor, velut duo quaedam contraria invenire. Si ipsam, prout in se est et ex se, juxta rei veritatem intueor, nihil de ea verius sentire possum, quam ad nihilum esse redactam. Quid modo necesse est singulas ejus misérias numerare, quam sit onerata peccatis, offusa tenebris, irretita illecebris, pruriens concupiscentiis, obnoxia passionibus, impleta illusionibus, prona semper ad malum, in vitium omne proclivis, postremo totius confusionis, et ignominiae plena? Nimirum si ipsae quoque justitiae nostrae omnes, ad lumen veritatis inspectae, velut pannus menstruatæ inveniuntur: injustitiae deinceps quales reputabuntur? Si lumen, quod in nobis est, tenebrae sunt; ipsae tenebrae quantae erunt? Facile est cuique nostrum, si sua plenius universa et sine dissimulatione vestiget, et judicet sine acceptione personae attestari, per omnia apostolicae veritati, et libere proclamare:

Qui se putat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Quid est homo quia magnificas eum, ait fidelis et devota confessio, aut quid apponis erga eum cor tuum? Quid? Sine dubio vanitatis similis factus est homo, ad nihilum redactus est homo, nihil est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat Deus? Quomodo nihil est, erga quem appositum est cor divinum?

4. Respiremus, Fratres, et si nihil sumus in cordibus nostris, forte in corde Dei potest aliud latere de nobis. O Pater misericordiarum! o Pater miserorum! quid apponis erga eos cor tuum? Scio, scio: ubi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Omnes gentes, quasi non sint, sic sunt ante te, et tamquam nihilum et inane reputabuntur. Siquidem ante te, sed non sic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, sed non sic in affectu pietatis tuæ. Nimirum vocas ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt: et non sunt ergo quia quæ non sunt vocas, et sunt, quia vocas. Licet enim non sint quantum ad se, apud te tamen sunt, utique, juxta Apostolum, *non ex operibus justitiæ, sed ex vocante*. Sic nimirum, sic consolaris in tua pietate, quem in veritate tua humiliasti: ut magnifice dilatetur in tuis, qui merito angustiat in visceribus suis. Siquidem universæ viæ tuæ misericordia et veritas, requirentibus testamentum tuum et testimonia tua; testamentum utique pietatis, et testimonia veritatis.

5. Lege, homo, in corde tuo, lege intra teipsum de teipso testimonia veritatis; etiam hac communi luce judicabis te indignum. Lege in corde Dei testamentum, quod firmatum est in sanguine Mediatoris: et invenies, quam longe aliud spe possidere, quam re tenere videris. *Quid est, inquit, homo quia magnificas eum? Magnus utique, sed in illo: siquidem magnificatus est ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura est de eo? Ipsi enim cura est de nobis, ait Apostolus Petrus. Et Propheta: Ego autem mendicus sum et pauper, Dominus sollicitus est mei. Plane*

artificiosa connexio utriusque considerationis, qua velut uno momento descendens pariter et ascendens, et se pauperem et mendicum, et Deum pro se sollicitum vidit. Angelicum est istud, ascendere et descendere simul. *Videbitis, ait, Angelos ascendentes et descendentes super Filium hominis*. Neque enim talis aliqua vicissitudo in eorum ascensionibus et descensionibus est. Simul et mittuntur in ministerium propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, et assistunt vultui majestatis: Deo misericorditer providente, ut et nobis sit consolatio, et eis tribulatio nulla. Alioquin quando æquanimiter paterentur ab illo vultu gloriæ, in quem semper prospicere desiderant, propter nos vel ad modicum separari? Denique ipsam audi in Evangelio Veritatem. *Angeli eorum, ait (haud dubium quin parvulorum), in cælis semper vident faciem Patris; sic videlicet parvulorum custodiæ deputati, ut non privati ullo modo beatitudine sua. Hinc est quod Johannes sanctus civitatem Jerusalem descendentem vidit, stantem non potuit intueri. Et advertite quod descendentem dixerit, non cadentem. Cecidit enim quondam non minima pars civitatis illius, sed ea quidem minime sancta, quippe cui gravissimus casus fuit, quod totius inimica facta est sanctitatis.*

6. Verum hanc equidem ruinam et terribilem casum Johannes videre non potuit, quia necdum erat: sed vidit Verbum quod in principio erat, vidit Principium quod Apostolis loquebatur: *Videbam satanam tamquam fulgur cadentem de cælo*. Itaque pars illa quæ cecidit, a Deo reparanda est, cum implebit ruinas, et reædificabit muros Jerusalem, non tamen ex his qui ceciderunt. Hæc autem quæ descendens apparuit, jam parata erat, sicut secutus adjunxit: *a Deo paratam*. Siquidem quod descendunt, non cadunt Angeli sancti, divina præparatio facit: a quo nimirum hæc ipsa eis et voluntas præparata est, et facultas. Unde non solum administratorios, sed et missos in ministerium Apostolus quoque testatur. Quidni mittat Angelos, pro quibus et

ipse a Patre voluit mitti? Quidni pro eis inclinet caelos, pro quibus ipse quoque caelorum Rex inclinavit se, ita ut digito in terram scriberet? Domine, inclina caelos tuos, (parum est:) et descende. Quid ultra? Ut quibus descendit, faciat etiam coascendere sibi. Caeterum, ut jam diximus, angelicus ascensus et descensus caret vicissitudine: nos autem modo hac, modo illac versari necesse est: quod nec supra diutius stare liceat, nec expediat infra longius demorari. *Ascendunt*, ait, *usque ad caelos, et descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat. Ut quid hoc? Propterea sane anima eorum in malis interim plus tabescit, quam delectetur in bonis, quod haec in re, illa vero tantum in spe videantur haberi. Quis poterit salvus esse? dicunt Discipuli Salvatori. Et ille: Apud homines hoc impossibile est, sed non apud Deum. Haec tota fiducia nostra, haec unica consolatio nostra, haec tota ratio spei nostrae.*

7. Sed de possibilitate jam certi, de voluntate quid agimus? Quis scit si est dignus amore an odio? Quis novit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? Hic jam plane fidem nobis subvenire necesse est, hic oportet succurrere veritatem: ut quod de nobis latet in corde Patris, nobis per ipsius Spiritum reveletur, et Spiritus ejus testificans persuadeat spiritui nostro, quod filii Dei sumus. Persuadeat autem vocando et justificando gratis-per fidem, in quibus nimirum velut medius quidam transitus est ab aeterna praedestinatione ad futuram magnificationem. Propterea sane geminam illam considerationem, alteram quidem judicii et veritatis, alteram vero non incongrue vocari credimus fidei et pietatis. Nec mirabere in humanis qualitatibus tam dissimilia reperiri, si solerter advertas quanta et in ipsa ejus substantia convenisse videtur diversitas naturarum. Quid enim spiritu vitae sublimius? Quid vero humiliter limo terrae? Quam profecto tam discohærentium in homine cohærentiam rerum ipsos quoque sapientes sæculi hujus arbitror non latuisse, cum

hominem diffinirent, animal rationale mortale. Mirabilis siquidem copula rationis et mortis, mira societas discretionis et corruptionis. Sic nimirum, sic in moribus, sic in affectibus, sic in studiis hominum non minor, forte et amplior contrarietas invenitur: ut si totam, sicut est, pravitatem seorsum intuearis, ac rursus quidquid boni videtur inesse consideres singillatim, plenum censeas esse miraculo, quod tam adversa convenerint. Inde homo nunc quidem *Bar-Jona*, nunc vero *satana* meretur audire. Nolite mirari hoc. Recolite ex Evangelio, cui dictum sit (et utrumque in veritate, nam utrumque ab ipsa Veritate dictum) prius quidem, *Beatus es Simon Bar-Jona*; nec multo post, *Vade retro satana*. Unus ergo utrumque, etsi non utrumque ex uno. Illud enim ex Patre, istud ex homine, ipse tamen utrumque erat. Unde *Bar-Jona*? Quia non caro nec sanguis, sed Pater ei quod locutus est revelavit. Unde *satana*? Quia sapuit quæ erant hominum, non quæ Dei. Jam si in utraque consideratione diligenter inspexerimus nos quid sumus, immo in una, quam nihil, in altera quam magnificati: quippe pro quibus etiam sollicitudinem gerat tanta majestas, et cor suum apposuerit erga nos; puto temperata videtur gloriatio nostra, sed forsitan magis aucta est, solidata tamen, ut non in nobis, sed in Domino gloriemur, quibus nimirum in hoc solo respirare est, ut dicamus: Si decreverit salvare nos, continuo liberabimur.

8. Ex hoc jam in illa superiori specula vel paululum immorantes, quæramus domum Dei, quæramus templum, quæramus civitatem, quæramus et sponsam. Neque enim oblitus sum, sed cum metu et reverentia dico: Nos sumus. Nos, inquam, sumus, sed in corde Dei: nos sumus, sed ipsius dignatione, non dignitate nostra. Non usurpet quod Dei est, ut non apponat homo magnificare seipsum. Alioquin quod illius erat faciens Deus, exaltantem se humiliabit. Quod etsi nos puerili animositate gratis salvari volumus, merito non salvamur. Excludit miseræ dissimulatio misera-

tionem, nec dignatio locum habet, ubi fuerit præsumptio dignitatis: provocat vero compassionem humilis confessio passionis. Sane hæc sola facit, ut nos ipse tamquam dives paterfamilias alat in fame; et sub eo panibus abundantes inveniamur. Proinde domus ejus, cui numquam deest alimonia vitæ. Et memento quod domum suam domum orationis esse diffiniat: quia et hoc prophético satis videtur testimonio convenire, qui ab ipso nos, in orationibus utique, cibandos pane lacrymarum, et in lacrymis potum asserit accepturos. Cæterum juxta eumdem Prophetam, sicut supra quoque meminimus, domum istam decet sanctitudo: ut videlicet pœnitentiæ lacrymas puritas continentiae comitetur, et quæ jam domus est, fiat subinde etiam templum Dei. *Sancti estote, inquit, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester.* Et Apostolus: *Nescitis quia corpora vestra templum sunt Spiritus sancti, et Spiritus sanctus habitat in vobis? Si quis templum Dei violaverit, disperdet eum Deus.*

9. Numquid tamen vel ipsa jam sanctionia sufficit? Pax quoque necessaria est, Apostolo teste, qui ait: *Pacem secutamini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Hæc est quæ facit unius moris habitare fratres in unum, novam utique Regi nostro, vero pacifico, ædificans civitatem, quæ et ipsa Jerusalem nominetur, quod est visio pacis. Ubi enim sine fœdere pacis, sine observantia legis, sine disciplina et regimine acephala multitudo congregata fuerit; non est civitas, sed confusio: Babylonem exhibet, de Jerusalem habet nihil. Sed quemadmodum fieri posse videbitur, ut Rex tantus in sponsum transeat, civitas promoveatur in sponsam? Sola hoc potest, quæ nihil non potest, caritas fortis ut mors. Quomodo non facile istam levet, quæ illum jam inclinavit? Verum hinc tibi nullatenus consulenda prior illa; quam diximus, consideratio tui: hic quam potissimum fidei magnanimitas exercetur. Denique et ipse ait: *Desponsavi te mihi in fide, desponsavi te in judicio et justitia:* (ejus,

non tuam intellige,) *desponsavi te in misericordia et miserationibus.* Si non fecit ille quod sponsus, si non tamquam sponsus amavit, si non zelatus est tamquam sponsus, noli acquiescere sponsam te arbitrari.

10. Itaque, Fratres mei, si per abundantem refectionem magni Patrisfamilias domus esse probamur, si templum Dei per sanctificationem, si civitas summi Regis per socialis vitæ communionem, si sponsa immortalis Sponsi per dilectionem; puto jam non est quod dicere verear nostram esse solemnitatem. Nec miremini quod in terris agitur hæc celebritas, siquidem agitur et in cœlis. Nempe si (ut Veritas ait, et non potest non esse verum) super uno peccatore pœnitentiam agente gaudium est in cœlis, etiam Angelis Dei: non est dubium, quin sit eis hodie gaudium multiplex super tam multo peccatore pœnitentiam agente. Adhuc amplius vultis audire? Etiam *gaudium Domini, fortitudo nostra.* Collætetur ergo Angelis Dei, congaudeamus Deo, et in gratiarum actione præsens solemnitas agatur: quia quanto nobis domestica, tanto amplius debet esse devota.

SERMO VI.

De reverentia sacris locis debita.

1. DOMESTICA nobis celebritas dedicatio domus nostræ; magis autem domestica nostra ipsorum dedicatio est. Nostra siquidem illa aspersio, nostra illa benedictio, nostra consecratio fuit, quæ per manus sanctorum celebrata Pontificum, etiam hodie anniversario reditu votivis laudibus ad memoriam revocatur. Numquid de lapidibus cura est Deo? Non parietes dicunt, sed homines: *Ipsi enim cura est de nobis.* Unus homo erat Jacob, et dormiens vidit descendentes Angelos et ascendentes. Parum est hoc; etiam Dominum Angelorum adesse testatus est, dicens: *Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam.* Miratur enim gratiam, et dignationis magnitudinem expavescit. Quam terribilior est iste locus, quam evi-

dentius certiusque Dominus est in loco isto! ubi nimirum non modo duo aut tres, sed tam multi in ipsius congregati nomine perseverant. Nemo jam nesciat, nemo vestrum ignoret. Siquidem non accepimus spiritum mundi hujus, sed spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo data sunt nobis. Terribilis plane locus, et dignus omni reverentia, quem fideles viri inhabitant; quem Angeli sancti frequentant; quem sua quoque præsentia Dominus ipse dignatur.

2. Quomodo enim tantus Patriarcha nescire potuerat, quod non esset locus, ubi non esset Deus? Sed forte aliud esse miratus est, ubi ait: *Vere Dominus est in loco isto.* Ibi vere est, et vere Dominus est, ubi in ejus nomine Angeli simul et homines congregantur. Licet enim in omni loco sit, qui nullo clauditur loco: signanter tamen dicimus, *Pater noster, qui es in cælis*; quod aliter illic et proprio quodam modo præsentem se exhibeat, non quidem ipse diversus, sed diversa distinguens. Est ergo in omni loco, omnia universaliter continens, omniaque disponens: sed longe tamen aliter atque aliter. Apud homines malos est præstans atque dissimulans: apud electos homines operans et servans: apud superos pascens et cubans: apud inferos arguens et damnans. Facit solem suum oriri etiam super malos: sed ubi malorum interim dissimulatio est, quodam modo veritas non est. Itaque, si dicere licet, apud impios est in dissimulatione; apud justos in veritate; apud Angelos in felicitate; apud inferos in feritate sua. Durum vobis sonat quod de feritate dixi? ego vero et iram vereor, et furorem. *Domine ne in furore tuo arguas me, etc.* Vere, inquit, *Dominus est in loco isto.* Ubi enim pluit super justos et injustos,

pater est, et pater misericordiarum, exspectans homines ad pœnitentiam. Ubi damnat obstinatos, judex est, et horrendum est incidere in manus Dei viventis. Ubi cubat, sponsus est: et beata anima, quam introduxerit in cubiculum suum.

3. Cæterum in loco isto vere Dominus est, si tamen serviamus ei in spiritu et veritate. Non enim vere Dominus erat apud eos, quibus dicebat: *Quid vocalis me, Domine, Domine; et non facilis quæ dico?* Testantur sacræ litteræ in paradiso olim positum primum Adam, ut operaretur, et custodiret illum. Sic secundus Adam in ecclesia Sanctorum, in congregatione suorum, in horto deliciarum (siquidem deliciæ suæ esse cum filiis hominum) ita, inquam, et ipse Dominus est in loco isto, ut operetur atque custodiat. Alioquin sicut *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam*: sic nihilominus, nisi ipse custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Porro Angelos ascendentes et descendentes esse in loco isto, patriarchalis ipsa visio manifestat; ascendentes, ut videant faciem Patris; descendentes, ut provideant nobis. Quid ergo? Nos quomodo hic esse debemus, in quanta reverentia stare in loco isto, ubi Deus est operans, et servans; Angeli ascendentes et descendentes? Nimirum pœnitentes et exspectantes esse nos convenit. Hoc est enim oblivisci quæ retro sunt, ignorare, reprobare, recogitare annos illos in amaritudine animæ nostræ, ac deinceps cogitatione simul et aviditate extendere nos in anteriora. Ad hoc venimus, in hoc positi sumus. HÆC SUNT QUÆ EXIGUNTUR A NOBIS, præteritorum pœnitudo peccatorum, et futurorum expectatio præmiorum.

NOTE.

DE DILIGENDO DEO.

In hoc libro sanctissimus divini amoris præco et doctor, ejus modum, causas, originem, gradus et obligationem accurate ac pathetice describit. Modum, ut diligatur *sine modo*, hoc est, omni meliori quo possumus modo; causas, meritum Dei et commodum nostrum; originem, ex amore proprio in amorem Dei usque ad oblivionem et contemptum sui; gradus, amorem sui, amorem Dei propter se, tum propter ipsum, ac demum castum et purum; hoc est, amorem proprium, mercenarium, filialem ac beatificum: obligationem denique, quæ pertinet ad gentiles, Judæos, sed maxime ad Christianos. Totus vero tractatus est de amore qui consistit in affectu, quem etsi dicat perfecte in hac vita impleri non posse, ita ut omnem excludat timorem et cupiditatem, esse tamen ait finem et scopum, in quem indesinenter ac irremisse ferri teneamur. Denique hunc ipsum amorem ex dono Dei nobis provenire, non ex affectu innato. Hæc tota hujusce libelli doctrina et æconomia. (De amore Dei vide Serm. 22 de Diversis, 50 in Cant., 42 in psalm. *Qui habitat*.)

Viro illustri Haimérico. Haimericus erat Gallus ex oppido Castra apud Biturigas, mortuus anno 1144, singularis Bernardi amicus.

25. *Amor est affectio naturalis una de quatuor.* Bernardus passim cum antiquis, etiam profanis, quatuor tantum principes affectiones agnoscit, amorem, timorem, gaudium et tristitiam.

29. *Impossibile namque est,* etc. Cave putes hæc favere sectariis, docentibus neminem posse in præsentī vitæ statu legem Dei implere, etiam regeneratum. Cum enim dicitur, *Ex toto corde*, etc., notandum est totalitatem illam tribus modis intelligi posse. Primo, ut totum cor nostrum in solidum uni Deo diligendo tribuatur, nec amor in aliud ferat objectum quam in solum Deum. Secundo, ut significetur tanto conatu cor nostrum in Dei dilectionem ferri debere quanto fieri potest, seu ut tantum diligat quantum ab ipso diligibilis est. Tertio ut toto corde id fieri dicatur, in quo quis præcipuum studium et curam ponit; quomodo dicimus aliquem totum esse in litteris. Dicendum itaque totalitatem præcepto dilectionis inclusam non primo modo intelligendam; sic enim non posset amari proximus: nec secundo, quamvis si sic præciperetur, servari posset; sed tertio, quod fit quando in amore nihil Deo præfertur, cum nullius creaturæ amore vel timore a nobis offenditur. Itaque SS. Augustinus et Bernardus intelligunt quidem totalitatem primi et secundi modi, et hoc sensu asserunt in hac vita dilectionis mandatum impleri non posse; sed simul insinuant mandatum sic acceptum non esse homini infirmo sub pœna peccati præceptum, sed tantum propositum ut scopum et finem, ad quem conari, tendere et pervenire aliquando debeat, id est, eam justitiæ perfectionem, quæ speratur in futuro sæculo.

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

Homini cuidam visus fuerat sanctus Doctor, in aliqua collatione, nimium gratiæ tribuere, quasi nihil reliqui libero arbitrio faceret in actibus humanis. Præcipuus ergo libri scopus est, quæ sint gratiæ, quæ liberi arbitrii partes in negotio salutis. Huc multa docentur de libero arbitrio Dei, Angeli, et hominis integri, lapsi, et beati: item de gratia primi hominis autem et post lapsum. Parvus liber, sed qui plus succi et solidæ doctrinæ contineat, quam magna librorum volumina, quæ de hoc theologico argumento pertractant. Stylus vegetus, vivaci ingenio et lumine plenus; verba propria et materiæ accommodata; oratio facilis, non arte quæsita, sed quasi naturalis; non obesa et exilis, sed pinguis et nervosa, elegans, concinna et jucunda, non trivialibus scholæ verbis languens, non barbara, aut inculta. Non ita pressa, ut parce et guttatim fluat; non tamen ita profusa, ut torrentis instar, quasi rupto aggere et siccato alveo, erumpat; sed pari tenore et gravi majestate æqualiter profluens fontem indicat indeficientem, qui non ex alieno plenus sit, sed ex proprio, immo ex Dei dono, atque ex continua Scripturæ meditatione.

29. *Peccatum in caritate absconditur.* Scilicet in caritate hominis postea denuo justificandi, sicut per pœnitentiam subsequentem diluitur..... Immo etiam absconditur in caritate Dei prædestinantis, quia *caritas patris ipsorum cooperit multitudinem peccatorum.* (Vide Serm. 4 de Septuag.)

53. *Sed in voluntate libertas.* Hæc est libertas potentiæ, seu facultas electiva, ad bonum et malum versatilis; sed cujus exercitium et applicatio ad bonum pendet ex gratia.

43. *Creaturarum ministeria.* Id argumenti egregie tractatur in Serm. 5 super Cantica.

DE BAPTISMO.

Argumentum hujus epistolæ est contra quemdam Anonymum (non Abaelardum, qui tamen his habuit affinita), cujus sententia erat: 1° Baptismi præceptum obligasse, ex quo primum Nicodemo dictum est a Christo domino, *Nisi quis renatus fuerit*, etc.; 2° Neminem absque baptismo, vel saltem ejus vice martyrio, ullatenus potuisse salvari; 3° Patres veteris Testamenti tam claram habuisse notitiam de incarnatione, quam Christianos; 4° Nullum esse peccatum ex ignorantia; 5° Bernardum errasse, cum scripsit in homiliis super *Missus est*, Angelos latuisse Dei consilium de Incarnatione.

4. *Parvulis solam profuisse*, etc. Huic Bernardi sententiæ suffragatur Gregorius Magnus: " Quod apud nos valet aqua baptismatis, ait, hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his qui ex stirpe Abrahæ prodierant, mysterium circumcisionis. " Ab hac tamen sententia recedere Augustinus videtur. Ita enim scribit contra Julianum: " Nec ideo credendum est et ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis: quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa Scriptura latere voluerit. " Idem sentiunt Scotus, Durandus, Paludanus, S. Thomas, etc.

7. *Librum Ambrosii.* Mira est Abaelardi impudentia, qui cum sentiret catechumenos solo Baptismi vice martyrio salvari posse, Ambrosium ait *contraria fidei* hac in re scripsisse, ad dolorem Valentiniani sororum de ejus morte leniendum.

9. *Dignum nempe est*, etc. Ita Augustinus passim. Porro cur hominem adultum fides propria, etiam sine sacramento, salvet in necessitate, infanti vero non idem præstet fides aliena, sine baptismo, ratio est, quia fides propria etiam sine sacramento adultum Deo vicinior et per se commendabilem facit, dum ex fide Deum invocat, de peccatis dolet, salutem quærit; quale nihil in parvulis operatur fides aliena, sed eum relinquit aversum, et usque ad ipsius sacramenti perceptionem, nullum in se vitæ spiritualis principium habentem. Atqui Ecclesia non intendit fidem suam infantibus accommodare, nisi per medium ad eam rem a Christo institutum, id est per Baptismum.

48. *Cum Evangelium exponerem.* Nempe Evangelium Lucæ, cap. I, *Missus est*, homil. I. infra.

DE ERRORIBUS ABAELARDI.

Abaelardus in diœcesi Namnetensi, patre Berengario, matre Lucia ortus, primum Parisiis philosophiam, deinde matheses, demum theologiam non sine invidia et admiratione didicit. Postea sacrorum librorum interpretationem Parisiis adorsus, multos ad se discipulos traxit, inter illos vero Helloïssam quamdam, Fulberti canonici neptem, cujus animam informando corpus violavit. Quam quidem injuriam impatienter ferens Fulbertus, Abaelardum, qui eam conjugii honore resarcire voluerat, in hospitio pernoctantem fæde circumcidit. Hinc vero ambo amasii impotentiae dedecori latebras quæerunt, illa Argentolii prope Parisios monialis, hic apud S. Dionysium monachus effectus. Sed ubique infestus vel infelix in quamdam cellam monasterio vicinam secedit, ibique theologiam publice profitetur. At nimis ingenio suo et rationi indulgens, cum multa fidei non satis consona ventilaret, sistitur ad concilium Suessionense (anno 1121). " Suessione, inquit Otho Frisingensis, provincialis synodus contra Abaelardum congregata est, in qua ab egregiis viris et nominatis magistris sabellianus hæreticus judicatus, libros quos ediderat, propria manu igni dare ab episcopis coactus est, nulla sibi respondendi facultate, eo quod disceptandi in eo peritia ab omnibus suspecta haberetur, concessa. " Ipse in monasterium detrusus est. De qua reclusionione S. Gosvini vita ait: " Mittebantur illuc indocti ut erudirentur, dissoluti ut corrigerentur, cervicosi ut domarentur. " Tandem cum Abaelardo eremum petere concessum esset, in solitudinem quamdam se recepit, ubi oratorium construxit, primo quidem S. Trinitati consecratum, deinde vero Paracliti nomine insignitum. Sed neque hic quieto esse licuit. Unde postulatus abbas a monachis sancti Gildasii diœcesis Venetensis, invenit, ut ipse refert in *Historia calamitatum suarum*, *Christianos atque monachos gentilibus longe saviores atque pejores.* Inde ergo ad suum Paraclitense oratorium iterum se recipiens ibi collocavit Helloïssam, cum sororibus pulsam e monasterio Argentoliensi, quod Sugerius abbas S. Dionysii postliminio vindicavit (1127). Ibi itaque degens, ac perversa scribens docensque, iterum hæreticus audit. Quod nomen ægre

ferens, Bernardum, quasi tantæ calumnix auctorem, ad Senonense concilium provocat (1140). Proferuntur ex Abaelardi scriptis impia dogmata, quæ vel abneget, si non sua; si sua, abjuret. At ille turbatus et loqui impotens, sive populi seditionem timens, sive securius esse existimans Romæ causam agere, romanam curiam appellavit. Interea damnantur a Patribus errores, quorum index ad summum pontificem transmittitur cum variis epistolis, a Bernardo, tam suo quam Patrum nomine, ad Innocentium et Cardinales scriptis, quas inter videnda maxime epist. 190. Pontifex autem, acceptis litteris synodalibus, statim epistolam rescripsit (194 scilicet) errores condemnantem. Itaque Abaelardus Romæ se condemnatum intelligens, ab appellatione destitit persuasione Petri Venerabilis, cujus etiam opera cum Bernardo, Innocentio, simul et Ecclesia, in gratiam rediit. Demum exacto Cluniaci biennio magna cum animi demissione, obiit anno 1142, ætatis suæ 65. De eximiis ejus virtutibus in extremo vitæ decursu præclara edidere testimonia Petrus Venerabilis et Chronicon Cluniacense: « Abaelardus, qui de fide dogmatizaverat, monachus Cluniacensis factus est. Et deinde mens ejus, lingua, opus, semper divina fuere. Et quod de Gregorio Magno legitur, momentum aliquod præterire solebat minime quin semper aut oraret, aut legeret, aut scriberet, aut dictaret, etc... » « Ita ut nec Germanus eo abjectior, nec ipse Martinus pauperior appareret. » Heloïssa quoque, post Abaelardi sui mortem, ipsius absolutionem a Petro Venerabili exposcit, et tumulo curavit apponendam.

De S. Bernardo et Abaelardo sic Olho Frisingensis: « Bernardum, ex christianæ religionis fervore zelotypum, et ex habituali mansuetudine credulum, ita ut magistros, qui humanis rationibus et sæculari sapientiæ confidenter nimium inhærebant, abhorreret, et de talibus sinistrum quid recitanti facile aurem præberet.... Abaelardus litterarum studiis aliisque facetiis ab ineunte ætate deditus fuit; sed tam arrogans, suoque tantum ingenio confidens, ut vix ad audiendos magistros ab altitudine mentis suæ humiliatus descenderet. Sententiam ergo vocum seu nominum in naturali tenens facultate, non caute theologie admisit... »

Capitula hæresum Abaelardi. Hæc eadem sunt capitula quæ primum Bernardo direxerat Guillelmus, ex S. Theoderici abbate tunc monachus Igniacensis, quæque Bernardus se deinde Pontifici transmisit, in fine sequentis Tractatus significat. Inventa sunt Romæ a Joanne Durando, O. S. B., qui ea ex mendoso codice Vaticano transcripsit, et D. Mabillonio misit.

10. *Omīto quod dicit*, etc. Hic dedita opera refutandis quibusdam capitulis, nonnulla conglobatim recenset Bernardus, contentus ea exposuisse quæ ab aliis refelluntur.

15. *Forefecit*. Id est offendit, peccavit, quasi facere foras (*forfaire*).

DE VITA S. MALACHIE.

26. *Putares stupere lacertos*. Similia exempla habes in Basilio adversus Valentem; in Leone Magno adversus Attilam; in Chrysostomo adversus Gainam, etc.

71. *In solario domus superioris*. Id est in cubiculo superiori.

DE CORRECTIONE ANTIPHONARII.

Animus erat uberioribus notis hunc tractatum illustrare; sed re maturius perpensa, ab his abstinere visum est. Nam musicæ disciplinæ peritis superflue, ignaris inutiles forent.

Ego accitis ex ipsis fratribus. Hinc patet plures huic operi subsidiarios adhibuisse Bernardum.

6. *Usque in H superacutum*. Hæc littera græca respondet τῶ la in monochordo Guidonis.

7. *Hemioliā vel epitritum*. Hemiolia est proportio sesqui-altera; epitritus sesqui-tertia.

IN SERMONES.

Cum in sanctorum Patrum scriptis ea pars, quæ homilias seu sermones complectitur, minus elaborata passim et accurata quam reliqua eorum ingenii monumenta videatur, hanc sibi laudem præ cæteris, aut certe in paucis, vindicat sanctus Bernardus, quod ejus sermones non minori verborum acumine, varietate sententiarum, cogitationumque sublimitate, nec dispari affectuum pietate præditi sint, quam aliæ ejus lucubrationes. Mihi vero hujus rei causam meditantem occurrit non modo ingenii ejus solertia celeresque animi motus, ad res explicandas et affectus commovendos faciles; sed etiam auditorum diversitas, quorum in gratiam sermones ejusmodi condebantur. Nam cum veteres illi Patres sanctissimi in fornicandis christianæ religionis doctrina ac pietate populis sermones suos exponerent, eos ad vulgi captum et ad communes fere locos, auditorum utilitati consulentes, humili stylo prudentes componebant. At Bernardus sermones habebat suos ad homines in rebus spiritualibus atque in

scientia Scripturarum instructos, plerosque in sæculo quondam eruditione et dignitate præstantes, quorum doctrinæ et perfectioni accommodanda erat oratio. Unde accidit ut non modo eximii sermones illi in Cantica, qui majori studio conscripti sunt, sed etiam alii, sive de annuis festis ac diebus, seu de diversis argumentis, vulgaribus Patrum homiliis ac sermonibus a viris cum piis tum doctis præferri soleant.

Primus Justus Lipsius, de concionibus sacris agens : « Inter Latinos, ait, Bernardus me » rapit, et usum habet excitandi, ob acrimoniam ubique et calorem; tum etiam docendi » atque imprimendi, ob sententiarum acumen, quas crebrò et salubriter miscet. » Henricus Valesius, vir summus, aiebat « sermones Bernardi quibuslibet veterum Patrum, cum » Græcorum, tum Latinorum, homiliis ac sermonibus multo esse ad excitandam in animis » nostris accendendamque pietatem aptiores. » Item Erasmus, in convicia cæteroquin quam in laudes profusior : « Bernardus concionabundus est, natura magis quam arte, festivus et » jucundus, nec segnis in movendis affectibus. »

Habiti sunt autem sermones hi omnes latina lingua, quod tum perpetuo nativoque verborum lusu in vocibus latinis, tum styli in sermonibus et tractatibus æqualitate, peremptorie demonstratur. Excepti vero notariorum calamo, nonnunquam de latina in vulgarem linguam traducebantur, ad usum commodumque conversorum et sæcularium, qui latini sermonis prorsus rudes nimium detrimenti habuissent, sed quibus nihilominus vernaculo idiomate conciones persæpe a viro sancto fiebant. Extant Bernardi sermones de Tempore in conventu patrum Fuliensium apud Parisios gallice scripti, ab ipsis ut videtur tempore, quod et codicis elementa et idiomatis arguit antiquitas. Hic in specimen exhibere visum est fragmentum sermonis primi, gallica seu romana (*romane*) lingua redditum.

CI ENCOMENCENT

LI SERMON SAINT BERNAVT

Kil fait de Lavent et des altres festes parme lan.

1. Nos faisons vi chier Freire lencomencement de lavent, cuy nons est asseiz renomeiz et connuiz al monde, si cum sunt li nom des altres sollempniteiz, mais li raison del nom nen est mie paraventure si conue. Car li chaitif fil dadam nen ont cure de veriteit, ne de celles choses ka lor salvateit appartient, anz quierent... les choses... faillanz et trespessaules. A quel gent... nos semblans... homes de cette generation, ou a quei gent evverons nos ceos cui nos veons estre si ahers et si enracineiz en terriens solaz, et ens corporéiens kil repartir ne sen puyent? Certes semblant sunt a ceos qui plongiet sunt en aucune grant auve, et ki en peril sunt de noier. Tu varoyes kil ceos tiennent kes tiennent, ne kil par nule raison ne vuelent devverpir ceu ou il premier puyent mettre lor mains quels chose ke ce soit, ancor soit ceu tels choses ke ne lor puist niant aidier, si cum sunt racines derbes ou altres tels choses. Et si aucune gent vient a ols por ols asoscor, si plongent ensemble ols ceos kil puyent aggrappeir ensi kil a ols men a ceos ne puyent faire nule ajué. Ensi perissent li chaitif en cette grant mer ke si est large, quant il les choses ki perissent ensevent et les estaules layent alcir, dont ils proient estre delivreit del peril ou il sunt... prennoyent et salveir lor airmes. Car de la veriteit est dit, et ne mies de la vaniteit, Vos la conesseriz, et ele vos deliverrat. Mais vos chier Freire, a cuy Deus revelet, si cum a ceos ki petit sunt celes choses, ke receleis sunt as saige... senceiz vos soiez entenduit cus encenousement enconr celes choses, ke vrayement appartient a vostre salveteit : et si penseiz di merrement a la raison de cest avenement, quareiz et encerchiéz ki cest soit ki vient, et dont il vient, ou il vient, et por kai il vient, quant il vient, et par quel voie il vient. Certes molt fait alocir ceste curiositeiz, et molt est saine. Car tote sainte Eglise ne celebreroit mies si devotement cest avenement, saucuens granz Sacrement nen estoit en lui receleiz.

2. Tot a premiers sesvu.. dez ensemble lapostle ki de ce venement est toz enbaly, etc.

3. Por Deu chier Freire fuyez orgoil, et forment lo fuyez. Orgoilz est commencement de toz pechiez, ki si hisnelement abattit en parmenant.... Luciferum, ki reluisoit plus kler ke totes les estoiles, ki un Engle ne muat mies en diaule, mais me lo prince des Engles. qui aparmemes ot envié de lomme, et si mist en luy la felonie, kil avoit conceut en luy mismes, quant il li semonut kil seroit si cum Deus saichanz bien et mal, sil maingieuet de larbre ki defendus li estoit. Chaitif malaurous ke promes tu, cum ce soit ke li Fils del haltisme ait la cleif de science. Anz est il mismes li cleif David, qui clot et nul ne ayuret. En lui sunt reponuit tuit li tressor de sapience et de science. Embleras les tu dons por donneir a lomme. Or puez veor ke menteires est cist et ses peires selon la sentence de nostre Signor. Il fut menteires quant il dist kil semblanz seroit al haltisme : et peires fust de la menzonge, quant il lenvelimeié semence de la falseteit gittat assi... en homme, quand il dit quil seroient si cum Deu. Et tu assi ò tu homme tu vois lo lairon, et si cours ensemble lui. Vos aviez oït, chier Freire, ceu cum leist à nuit en Ysaïé la Profete, lai ou nostre Sires dist, Li prince de ton peule sunt inobedient et compaignon de lairons.

4. Par veriteit nostre Prince furent inobedient et compaignons de lairons. Cest Adam et Eve ki furent li encomencement de nostre lignieié, ki par lo conseil del serpent, mais del diaule par lo serpent vorrent malement traire en ols ceu kapartient solement al Fil de Deu. Nem a ceste fieié ne mist mies li Peires en respit la torture cum faisoit al fil. Car li Peires aiment le Fil, anz lo venuit aparmemes assi de lome, et si apoëset sor noz toz sa... Car nos pechames tuit en Adam; et en lui receumes tuit la sentence de dampnation. Et ke feroit li Fil... il por luy avengier veoit si enmeut lo Peire kil a nule creature nen espargnieuet, assi cum il desist. Por mi pert mes (Peires) tottes ses creatures. Li premieres Engles se volt esleveir a ma haltesce, et si ost grant compaignié ki a lui consentit : mais li amors ke li Peires at vers mi prist aparmemes vengeance de luy, ensi kil luy et toz les siens ferit de cruyer chastiment : et de plaié ke sanié ne puet estre. La science ke meye est ausi volt ainsi entreprenre li hom. et il de lui nen ot mies assi pitiet, ne lespargnat ses oils. At dons Deus cure des beestes? Il n'en avoit fait mais ke dous nobles creatures ke renaulés estoient, et que dovoient estre beinaurouses, cest Lengle et lomme. Mais pormi at parduit une grant partie dengles et toz les hommes. Donkes perceu kil saichent ke ju aime ausi lo Peire, si est droiz quil rezoivet parmi ceos quil at parduit assi cum en une maniere parmi. Si par mi est leveiz cist tempez, si cum dist Jonas, preneiz me, et si me gittiez en la meir. Tuit ont de mi envié : mais ju en vois, et si me demonsterray teils a ols, ke tuit cil qui lor envie acoyseront et insevré me verront, seront bien aureit, etc.

DE LAUDIBUS VIRGINIS.

Homil. II, 13. *Necessario desponsata est Maria.* De hoc eodem argumento sic Bossuetius (*Explication de la prophétie d'Isaïe*) : « On dit que c'eût été démentir la prophétie de reconnoître » pour vierge la mère du Sauveur, que l'on voyoit dans le mariage. Cela seroit vrai, s'il » n'y avoit point de milieu entre être mariée et n'être pas vierge : car si, selon le prophète, » Dieu pouvoit faire enfanter une vierge, qui empêchoit qu'il n'opérât un si grand mys- » tère sous le voile sacré du mariage? C'étoit au contraire ce que demandoit la conve- » nance des conseils de Dieu, et l'ordre de sa sagesse aussi douce qu'efficace. Et après tout, » s'il en faut venir à cette discussion, eût-ce été une œuvre convenable à Dieu de donner » en spectacle aux hommes une fille avec son enfant, pour être le scandale de toute la » terre, le sujet de ses dérisions, et l'objet inévitable de ses calomnies? Quand elle auroit as-

• suré qu'elle étoit vierge, sa parole particulière n'eût pas été un témoignage suffisant pour
 • l'affermissement de la foi : il falloit que la révélation d'un si grand mystère fût préparée
 • par tous les miracles de Jésus-Christ et de ses apôtres, avant qu'elle fût reçue avec une
 • autorité digne de créance. Ainsi c'étoit un conseil digne de Dieu, de faire naître dans le
 • mariage le fils de la Vierge, afin que sa naissance parût du moins honnête, jusqu'à ce
 • que le temps fût venu de la faire paroître surnaturelle et divine. » (*Vide de Baptismo*, c. 5.)

IN EPIPHANIA.

Sermo I. 1. *Superest ut non habeat Dei gratiam. Id est, consequens est ut non habeat Dei gratiam, quæ non nisi potentibus et miseriam suam agnoscentibus datur.*

IN SEPTUAGESIMA.

Sermo I. 1. *Tantumdem est ac si non peccet*, etc. Hic locus, et si qui sunt apud Bernardum alii similes, neutiquam favent triplici hæreticorum errori : primo Joviniani ac Pelagii, qui justos sine ullis peccatis vitam agere contendebant ; secundo Calvinii et sequacium, qui iustificatum negant posse a caritate excidere ; tertio eorumdem, qui fideles iustificari asserunt per meram non imputationem peccatorum. Ad primum sanctus Doctor explicans illud Johannis, *Omnis qui natus est ex Deo*, etc., ait : « Hoc dictum est de prædestinatis ad vitam ; non quod omnino non peccent, sed quod peccatum ipsis non imputetur, quia vel punitur condigna pœnitentia, vel in caritate absconditur. » (De Grat. et lib. Arb. c. 9.) Ad secundum ita pronuntiat (epist. 42) : « Recedunt ergo quidam a fide, quia Veritas asserit ; consequenter et a salute, quia Salvator redarguit ; inde nos colligimus quod et a caritate, sine qua salus esse non poterit, etc. » Ad tertium denique : « Itaque Caritas dat caritatem, substantiva accidentalem. Ubi dantem significat, nomen est substantiæ ; ubi donum, qualitatis. » (De dilig. Deo, c. ult.)

IN PSALMUM *Qui habitat.*

Sermo VII. 4. *Mariam quamdam*. Hic agitur de Maria, nempe Cassabolita, seu Castabolite, ad quam duæ extant epistolæ sancto Ignatio martyri adscriptæ, in quibus *Christifera* salutatur.

Sermo X. 9. *Nempe horam*, etc. Horas declamandis sermonibus insumebat aliquando matutinas ante laborem, aliquando vespertinas.

IN CÆNA DOMINI.

Sermo I. 1. *De tribus itaque Sacramentis*. Bernardus ablutionem pedum sacramentis annuorat, prout olim usitatum erat sacramenti nomen usurpare, ad designandum quæcumque rerum sacrarum signa. (*Voyez Traité des fêtes mobiles, à la fin des Vies des Saints de Godesdurd, pour le Jeudi saint, édit. de Gauthier frère, 1855.*)

IN ANNUNTIATIONE MARIE.

Sermo III. *Habitus anno 4450*, quo Annuntiatio celebrata fuit sabbato post dominicam tertiam Quadragesimæ, quo die legitur Susannæ historia et evangelium de muliere adultera.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

Sermo II. 4. *Interim sub altari eos esse*, quia solam vident Christi humanitatem ; post corpus autem resurrectionem erunt super altare, ad videndum ejus divinitatem. Plura ejusmodi loca occurrunt in Bernardo, in quibus videtur accedere sententiæ eorum, qui docent animas justorum post hanc vitam ante extremum judicium non admitti ad illam beatitudinem quæ in Dei consistit, sed interim versari in quadam felicitate imperfecta, quæ dolorem quidem omnem excluderet ; refrigerium, quietem, lucem, gaudium præstaret : visione nondum tamen earum desiderium expleret. Et rursus serm. 5 infra, tres facit animarum sanctarum status, primum in corpore corruptibili, secundum sine corpore, tertium in beatitudine consummata. Porro communis sanctorum Patrum et Ecclesiæ Doctorum sententia est, animas piorum corporibus solutas non modo jam cælo receptas esse et cum Christo regnare, sed simpliciter beatas esse, et Dei conspectu frui. Sic ergo S. Bernardi verba intelligenda sunt, uti videre est multis ipsius aliis locis : animas scilicet sanctorum perfecta frui felicitate, perfectiori tamen fruituras, receptis corporibus, postquam resurrexerint.

Ibid. *Signatum est super eos*. Id est obsignatum, nondum reseratum et manifestatum.

IN OBITU DOMNI HUBERTI.

2. *Factitium sermonem*. Nempe factorum seu exemplorum quæ Humbertus exhibuit.

Ibid. *Præbendarium*. Præbendarii vocabantur etiam pauperes, qui quotidianum comæatum ab aliis accipiebant.

INDEX

TRACTATUUM ET SERMONUM

TOMI SECUNDI.

VIII. DE DILIGENDO DEO.

Ad Haimericum Cardinalem.....Pag. 1	Deum, et terrenis non satiari hu-	
CAP. I. Quare et quomodo diligendus	mani cordis appetitum.	8
sit Deus. <i>ibid.</i>	VIII. Unde inchoet amor noster, seu	
II. Deus quantopere ab homine me-	de primo gradu amoris, quo dili-	
reatur amari, ob bona tum corpo-	git homo se propter se.....	10
ris, tum animæ. Quomodo ea	IX. De secundo et tertio gradu Amo-	
agnoscenda et habenda citra do-	ris.....	11
nantis injuriam.....	X. De quarto gradu Amoris, cum nec	
2	seipsum diligit homo, nisi prop-	
III. Christiani quantos habeant sti-	ter Deum.....	12
mulos amandi Deum præ infideli-	XI. Quod perfecta felicitas anima-	
bus.	rum resurrectioni reservetur.....	13
4	XII. De caritate, ex Epist. ad Cartu-	
IV. Quinam hominum ex Dei recor-	sianos scripta.....	15
datione consolationem capiant;	XIII. De lege propriæ voluntatis et	
quive magis ad ejus amorem ido-	cupiditatis servorum et mercena-	
nei.....	riorum.....	16
5	XIV. De lege caritatis filiorum..... <i>ibid.</i>	
V. Christiano quantum incumbat de-	XV. De quatuor gradibus Amoris et	
bitum amoris.....	felici statu Patriæ cœlestis.....	17
7		
VI. Brevis anacephalæosis et summa		
prædictorum..... <i>ibid.</i>		
VII. Non sine fructu et præmio dili-		

IX. DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

Præfatio ad Guillelmum abbatem S.	rint.....	26
Theoderici.	VIII. Libertatem arbitrii remanere	
18	post peccatum.....	27
I. Ad boni operis meritum, una cum	IX. Imaginem et similitudinem Dei,	
gratia Dei concurrere liberi arbi-	ad quam conditi sumus, in triplici	
trarii consensum..... <i>ibid.</i>	libertate consistere.....	28
II. Quid liberum arbitrium, seu qua	X. Similitudinem divinæ imaginis in	
in re libertas consistat.....	nobis reformari per Christum....	30
49	XI. Libero arbitrio nihil derogari	
III. Triplicem esse libertatem, Na-	sive per gratiam trahentem ad bo-	
turæ, Gratiæ, Gloriæ.....	num, sive per tentationem impel-	
21	lentem ad malum.....	31
IV. Qualis libertas competat anima-	XII. An negans fidem metu mortis	
bus sanctis carne solutis: Quæ Deo	ac pœnarum excusetur a culpa,	
et omni creaturæ rationali indiffe-	vel destituatur libero arbitrio. Ubi	
renter.	negatio Petri discutitur.....	32
22	XIII. Merita hominis esse mera mu-	
V. An libertas a miseria, quæ etiã	nera Dei.....	34
vocatur complaciti, detur in hoc	XIV. Quid gratiæ, quid libero arbitrio	
sæculo.....	in negotio salutis attribuendum...	35
23		
VI. Ad velle bonum gratiam omnino		
esse necessariam.....		
24		
VII. Utrum primi homines in para-		
diso trina illa libertate potiti fue-		

X. DE BAPTISMO.

Præfatio, ad Hugonem de S. Victore.	38	III. Justos vet. Test. non tam claram habuisse notitiam futurorum mysteriorum fidei, quam nos habemus præteriorum.....	42
CAP. I. Duram nimis, et a ratione alienam esse sententiam, qua asseritur, actualem Baptismi susceptionem simpliciter esse ad salutem necessariam.....	<i>ibid.</i>	IV. Ostendit dari peccatum per ignorantiam, contra assertionem contrariæ opinionis.....	45
II. Baptismi obligationem cœpisse primum post sufficientem ejus promulgationem.....	40	V. Sententiam quamdam suam, male acceptam, a calumnia vindicat...	46

XI. DE ERRORIBUS ABAELARDI.

Incipiunt capitula hæresum Abaelardi	48	V. Arguit Abaelardum sua sensa aut somnia unanimi Patrum sententiæ præferentem.....	57
AD INNOCENTIUM PONTIFICEM.		VI. Deum in opere liberationis humanæ non solum misericordia, sed et justitia usum.....	58
Præfatio.....	52	VII. Abaelardum præstringit, impie ac temere Dei secreta scrutantem et extenuantem.....	60
CAP. I. Impia Abaelardi dogmata de SS. Trinitate recenset, etc.....	<i>ibid.</i>	VIII. Quare Christus tam gravem ac laboriosum nos liberandi modum susceperit.....	61
II. In Trinitate non esse admittendam ullam disparitatem, sed omnimodam æqualitatem.....	53	IX. Christum venisse in mundum non solius instructionis nostræ, sed et liberationis causa.....	62
III. Absurdum dogma Abaelardi de nominibus absolutis et essentialibus in Trinitate oppugnat.....	54		
IV. Refellit definitionem fidei qua dicit Abael. fidem esse æstimationem.....	56		

XII. DE VITA ET REBUS GESTIS S. MALACHIE

HIBERNIÆ EPISCOPI.

PREFATIO ad Conganum abbatem Surensem.....	64	XIII. Deus Malachiæ detractores puni.....	76
CAP. I. Pueritia et adolescentia S. Malachiæ.....	65	XIV. Sedem metropolitanam paci redditam resignat.....	77
II. Religiosæ vitæ tirocinium.....	66	XV. Romam proficisci desiderat, pallium a Pontifice petiturus.....	78
III. Ordinibus initiatus vices gerit Episcopi.....	67	XVI. Romam tendens, et inde rediens, Claram-vallem visitat.....	79
IV. Malcho episcopo plenius instituendus adhæret.....	68	XVII. Diversa beneficia sanitatum per eum collata.....	80
V. Sorori defunctæ sacrificii oblatione succurrit.....	69	XVIII. Reversus in patriam, totus curæ pastoralis et reformationi incumbit.....	81
VI. Monasterium Benchorense desolatatum restaurat.....	70	XIX. Virtutum ejus insignia, et mores vero præsule digni.....	<i>ibid.</i>
VII. Dysenteria laborantem curat...	71	XX. Energumenos vexatos a dæmoniis liberat.....	82
VIII. Episcopatum Coneretensem, licet invitatus, suscipit.....	<i>ibid.</i>	XXI. Beneficia moribundis et parturientibus præstita.....	83
IX. Monasterium Ibracense construit	72	XXII. Concubinario obstinato exitium denuntiat.....	84
X. Fit archiepiscopus seu primas Hiberniæ.....	75	XXIII. Varia sanitatum beneficia variis præstita.....	<i>ibid.</i>
XI. Insidias evadit incolumis, auctoribus male perditis.....	74	XXIV. Feminam sine sacramento Extremæ-unctionis defunctam resus-	
XII. Hostes seu æmulos, in ipsum armatos, virtute animi et constanti in Deum fide lenit, sibi que conciliat.....	75		

citat.....	86	tionē divina correptum.....	90
XXV. Alia diversa beneficia in diversos collata.....	<i>ibid.</i>	XXIX. Claret prophetiæ spiritu, et omni miraculorum gratia.....	91
XXVI. Veritatem corporis Christi in eucharistia propugnat.....	87	XXX. Locum et diem mortis suæ prædicit, et causa pallii denuo iter ad papam Eugenium suscipit.....	92
XXVII. Pacem et concordiam inter dissidentes mirabiliter conciliat...	88	XXXI. Rursum Claram-vallem venit, moriturus loco et tempore quo consideraverat.....	94
XXVIII. Sacrum ædificium moliens, adversarium patitur, sed mox ul-			

DE CANTU ET CORRECTIONE ANTIPHONARII.

S. Bernardi epistola Tractatui præmissa.....	96	TRACTATUS.....	97
--	----	----------------	----

SERMONES DE TEMPORE.

In Adventu Domini.

I. De adventu Domini et sex circumstantiis ejus.....	405
II. De verbis Isaiaë ad Achaz, <i>Pete tibi signum a Domino</i> , etc.....	409
III. De triplici Domini adventu, et de septem columnis, quas in nobis erigere debemus.....	411
IV. De duplici adventu, et studio verarum virtutum.....	415
V. De medio adventu, et triplici innovatione.....	416
VI. De triplici adventu, et carnis resurrectione.....	417
VII. De triplici utilitate adventus Domini.....	419

De laudibus Virginis matris.

Homiliæ IV.....	<i>ibid.</i>
-----------------	--------------

In vigilia Nativitatis Domini.

I. De pronuntiatione Martyrologii...	442
II. De eo quod scriptum est, <i>O Juda et Jerusalem</i> , etc.....	444
III. In illud, <i>Hodie sciatis</i> , etc.....	447
IV. De medicina lævæ, et deliciis dexteræ Excelsi.....	451
V. In illud, <i>Sanctificamini hodie</i> , etc.....	455
VI. De annuntiatione ipsius.....	457

In Nativitate Domini.

I. De fontibus Salvatoris.....	462
II. De tribus præcipuis Dei operibus, et triplici commixtione.....	465
III. De loco, tempore et aliis circumstantiis nativitatis Domini.....	467
IV. De eo quod pastores invenerunt Mariam, et Joseph, et infantem positum in præsepio.....	469
V. De verbis Apostoli, <i>Benedictus Deus</i> , etc.....	470

In nativitate Innocentium.

I. De quatuor solemnitatibus Nativitatis Domini, ac SS. Stephani, Joannis et Innocentium.....	472
---	-----

In Circumcisione Domini.

I. De lectione Evangelica, <i>Postquam consummati sunt</i> , etc.....	474
II. De variis ejus nominibus.....	476
III. De die octava.....	477

In Epiphania Domini.

I. De verbis Apostoli, <i>Apparuit benignitas</i> , etc.....	481
II. De Magis, ubi exponitur illud de Canticis, <i>Egredimini filia Sion</i> , etc.....	485
III. De lectione evangelica, <i>Ubi est qui natus est</i> , etc.....	486

In octava Epiphaniæ.

I. De circumcisione, baptismo et verbo Domini ad Johannem, <i>Nos decet implere</i> , etc.....	489
--	-----

Dominica I. post octavam Epiphaniæ.

I. De miraculo facto in nuptiis, et de eo quod Dominus ait, <i>Et vos similes hominibus expectantibus</i> , etc.....	490
II. De spiritualibus nuptiis in evangelica historia designatis.....	492

In Septuagesima.

Sermo I.....	496
II. De eo quod scriptum est, <i>Inmisit Dominus soporem in Adam</i> , etc..	498

In Quadragesima.

I. Quid sit ungere caput, et faciem lavare.....	499
II. Quomodo debemus converti ad Dominum.....	201

III. De jejuniō Quadragesimæ.....	205
IV. De oratione et jejuniō.....	203
V. De triplici modo orationis.....	206
VI. De oratione Dominica.....	208
VII. De peregrino, mortuo et Crucifixo.....	210
In psalmum <i>Qui habitat.</i>	
Sermones XVII.....	211
Dominica Palmarum.	
I. De tribus ordinibus obsequentium Christo.....	261
II. De passione, et processione, et quatuor ordinibus processionis...	262
III. De quinque diebus, processionis, refectiois, passionis, requietionis, et resurrectionis.....	264
Feria IV hebdomadæ sanctæ.	
I. De passione Domini.....	267
In cœna Domini.	
I. De baptismo, sacramento altaris, et ablutione pedum.....	272
In die sancto Paschæ.	
I. De septem signaculis, quæ solvit Agnus.....	275
In tempore Resurrectionis ad Abbates.	
II. De lectione evangelica, <i>Maria Magdalene</i> , etc.....	281
III. De mersione Naaman septies in Jordane.....	285
In octava Paschæ.	
I. De fide vivente, et tribus testimoniis in cœlo et in terra.....	288
II. De tribus testimoniis.....	290
In Rogationibus.	
De tribus panibus.....	292

In Ascensione Domini.	
I. De evangelica lectione, <i>Recumbentibus undecim discipulis</i> , etc.....	293
II. Quomodo ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia.....	294
III. De intellectu et affectu.....	296
IV. De duabus malis ascensionibus, dæmonis et primi hominis; et sex bonis, Christi, et nostris.....	299
V. De intellectu et affectu.....	304
In festo Pentecostes.	
I. Quomodo Spiritus sanctus tria operatur in nobis.....	309
II. De operibus Trinitatis super nos, et de triplici gratia Spiritus sancti	311
II. De multiplici operatione Spiritus sancti in nobis.....	314
Dominica IV post Pentecosten.	
I. De David et Golia, et quinque lapidibus.....	317
Dominica VI post Pentecosten.	
I. De evangelica lectione, ubi turba triduo sustinens Dominum septem panibus reficitur.....	319
II. De septem misericordiis.....	321
III. De fragmentis septem misericordiarum.....	322
Dominica I Novembris.	
I. De verbis Isaïæ, <i>Vidi Dominum</i> , etc.....	325
II. De verbis Isaïæ Prophetæ, <i>Plena erat</i> , etc.....	326
III. De aliis verbis Isaïæ, <i>Seraphin stabant</i> , etc.....	328
IV. Item in eadem verba.....	329
V. Item de verbis Isaïæ.....	331

SERMONES DE SANCTIS.

In conversione S. Pauli.	
I. Quomodo ad exemplum ejus converti debemus.....	336
Sermo II.....	339
In Purificatione B. Mariæ.	
I. De triplici misericordia.....	340
II. De ordine et modo processionis Christi in templum.....	341
III. De Puero, Maria et Joseph.....	342
In natali S. Victoris Confessoris.	
Sermo I.....	344
Sermo II.....	345
In natali S. Benedicti.	
Sermo unicus.....	347
In festo Annuntiationis B. Mariæ Virginis.	
I. De verbis Psalmi <i>Ut inhabitet glo-</i>	

<i>ria</i> , etc.....	352
II. De septiformi Spiritu in Christo..	357
III. De Susanna et B. Maria.....	359
In nativitate S. Johannis.	
Sermo unicus.....	363
In vigilia SS. Petri et Pauli.	
Sermo unicus.....	367
In festo SS. Apostolorum Petri et Pauli.	
I. De triplici custodia, quam Apostoli habent super nos; et de tribus gradibus conversationis nostræ.....	369
II. Item de iisdem.....	370
III. De lectione Sapientiæ, <i>Isti sunt viri misericordiæ</i> , etc.....	373
In assumptione B. Mariæ.	
I. De gemina susceptione, Christi sci-	

licet et Mariæ.....	375	Sermo II.....	425
II. De domo mundanda, ornanda, implenda.....	377	In festo S. Martini.	
III. De Maria, Martha et Lazaro....	380	I. De exemplis obedientiæ.....	428
IV. De quadriduo Lazari, et præconio Virginis.....	383	De S. Clemente Papa et Martyre.	
Dominica infra octavam Assumptionis.		I. De tribus aquis.....	433
I. De duodecim prærogativis B. Ma- riæ ex verbis Apocalypsis, <i>Signum</i> <i>magnum apparuit in cælo</i> , etc....	386	In Vigilia S. Andreæ.	
In nativitate B. V. Mariæ.		I. Quomodo jejuniis prævenire de- beamus festivitates sanctorum....	437
I. De aquæ-ductu.....	392	In festo S. Andreæ.	
In festo S. Michaëlis.		I. De tribus generibus piscium, qui sunt in mari, in flumine, in stag- no.....	439
I. De Angelorum erga nos custodiis, et de nostra erga ipsos reveren- tia.....	399	II. De quatuor cornibus crucis.....	442
II. In illud, <i>Qui scandalizaverit unum</i> <i>de pusillis</i> , etc.....	401	In obitu domni Humberti.	
In festo omnium Sanctorum.		Sermo unicus.....	445
I. De lectione Evangelica, <i>Videns Je- sus turbas</i> , etc.....	405	In dedicatione Ecclesiæ.	
II. De statu Sanctorum ante resurrec- tionem.....	409	I. De quinque sacramentis Dedicatio- nis.....	449
III. Quomodo animæ sanctæ erunt sine macula et ruga:.....	415	II. Quomodo et nobis, et aliis cohæ- rere debeamus.....	451
IV. De sinu Abrahæ, etc.....	414	III. De triplici apparatu, quem habe- mus ad custodiam Dei.....	452
V. De eodem festo.....	417	IV. De triplici mansione.....	454
In transitu S. Malachiæ Episcopi.		V. De gemina consideratione sui...	456
Sermo I.....	422	VI. De reverentia sacris locis debita.	460
		NOTE.....	462

Intermediata Plate 28

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BX
890
B4
1836
t.2

Bernard de Clairvaux
Opera genuina

